T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ESKİ TÜRK EDEBİYATINDA ŞEFÂ‘AT-NÂME EDEBÎ TÜRÜ VE PÎR MUHAMMED’İN ŞEFÂ‘AT-NÂMESİNİN MİLLÎ KÜTÜPHANE (3772/1) NÜSHASI ÜZERİNE BİR İNCELEME (TAHLİL-METİN-DİZİN)

DOKTORA TEZİ

Abdulkadir KORKMAZ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Programı

MAYIS, 2022

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ESKİ TÜRK EDEBİYATINDA ŞEFÂ‘AT-NÂME EDEBÎ TÜRÜ VE PÎR MUHAMMED’İN ŞEFÂ‘AT-NÂMESİNİN MİLLÎ KÜTÜPHANE (3772/1) NÜSHASI ÜZERİNE BİR İNCELEME (TAHLİL-METİN-DİZİN)

DOKTORA TEZİ

Abdulkadir KORKMAZ
(Y1714.850002)

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Metin AKAR

MAYIS, 2022

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Eski Türk Edebiyatında Şefâ‘at-nâme Edebî Türü ve Pîr Muhammed’in Şefâ‘at-nâmesinin Millî Kütüphane (3772/1) Nüshası Üzerine Bir İnceleme (Tahlil-Metin-Dizin)” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (22/05/2022)

Abdulkadir KORKMAZ

ÖNSÖZ

16. yüzyılda Bursa'da Emîr Sultan tarikatı müntesiplerinden Pîr Muhammed tarafından kaleme alındığı düşünülen Şefâ'at-nâme, basit planlı bir mesnevî örneğidir. Eser, tarikat mensupları arasında okunulması için sade, anlaşılır ve akıcı bir üslupla yazılmış, ayrıca Türk toplumu tarafından da oldukça ilgi görmüştür. Asırlar boyunca farklı mekân ve coğrafyalarda bulunan müstensihler tarafından çoğaltılan Şefâ'at-nâmelerin beyitlerine yer yer eklemeler ya da çıkarmalar yapılmış, bazen de beyitlerin akışı bozulmuş ve yerleri değiştirilmiştir. Sözcüklerle de oynayan müstensihler harekeleri kendi zamanlarına göre yerleştirmiş, beyitler üzerinde düzeltmelere gitmiş ve bunun neticesi olarak da vezni bozulmuş beyitler bulunduran farklı nüshalar ortaya çıkmıştır. Şefâ'at-nâmelerle ilgili olarak en kapsamlı çalışma 2020 yılında Dr. Kenan Bozkurt tarafından hazırlanmıştır. Ankara Millî Kütüphane Yazma Eserler Koleksiyonu'nda bulunan beş farklı metin üzerinde karşılaştırmalı bir çalışma gerçekleştiren Bozkurt, kendisinden sonra yapılacak araştırmalara da katkılar sunmuştur. Fakat Şefâ'at-nâme nüshalarıyla ilgili meseleler bitmiş değildir. Her bir nüsha içinde barındırdığı söz varlığı ve dil hususiyetleri bakımından da incelenmeye değerdir. Şefâ'at-nâme nüshaları taşıdıkları bu nitelikler itibariyle Eski Anadolu Türkçesi sahasında yapılacak tüm çalışmalar için eşsiz bir kaynak niteliğindedir.

Yapılan bu çalışmada esas alınan nüsha, Ankara Millî Kütüphane Yazma Eserler Koleksiyonu'nda *"Tercümân-ı Bektâşiyân"* başlığıyla 3772/1 numarada kayıtlı olan Şefâ'at-nâme'dir. Bu eser 68 varaktan müteşekkildir ve toplam 1755 beyit barındırmaktadır. Bu nüshanın sadece Şefâ'at-nâme'den ibaret olması bu tercihte etkili olmuştur. Ayrıca metin, Latin harflerine aktarılırken harekeli oluşu göz önünde bulundurularak hareket edilmiştir.

Çalışma on üç bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmında *şefâ'at* kavramı açıklanmış ve farklı din, mezhep ve görüşlerde nasıl algılandığıyla ilgili bilgiler verilmeye çalışılmıştır. *Şefâ'at*, dinler tarihinin en kadim tartışmalarından biridir. Çünkü insanın kurtuluşunu anlatmaktadır. Bu sebeple *şefâ'atle* ilgili çok sayıda farklı

görüş ve fikir ortaya atılmıştır. Araştırmanın konusu ilâhiyat tartışmaları olmadığı için *şefâ'at* kavramının sınırlarını çizmek maksadıyla bu mesele sathî açıdan ele alınmıştır. İkinci bölümde Anadolu sahası dışında *şefâ'at* kavramının edebî eserlere nasıl yansıdığından bahsedilmiştir. Bu bölümde Arapça ve Farsça eserlerde yer alan *şefâ'at* temalı beyitlere örnek verildikten sonra Karahanlı, Çağatay ve Azerbaycan sahasındaki şairlerin *şefâ'at* kavramını nasıl ele aldıkları anlatılmıştır. Üçüncü bölümde *şefâ'at* kavramının Anadolu sahasında şairlerin eserlerine nasıl yansıdığı gösterilmiştir. Bu sebeple *şefâ'at* temalı kaside, gazel ve mesnevîlerin beyitlerinden örneklerle bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde ise bir tür olarak şefâ'at-nâmeler anlatılmış ve türün örnekleri ortaya konulmuştur. Beşinci bölümde Pîr Muhammed'in biyografisi ve Şefâ'at-nâmesi hakkında bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca bu bölümde bilinen nüshalar hakkındaki bilgiler de paylaşılmış, ardından mevcut çalışmada takip edilen metot ve eserin kısa bir özeti de sunulmuştur. Altıncı bölümde eserin muhtevasında bulunan dinî, tasavvufî ve cemiyet hayatına ait kişi, kavram ve unsurlar gösterilmiştir. Yedinci kısımda kafiye, redif ve vezin meselesine değinilmiştir. Sekizinci bölümde eserdeki edebî sanatlardan, dokuzuncu bölümde imlâ hususiyetlerinden bahsedilmiştir. Onuncu bölümde metnin ses ve gramer özelliklerinden bahsedildikten sonra on birinci bölümde eserin transkripsiyonlu metni oluşturulmuştur. Son kısımda zengin bir söz varlığına sahip metnin örnekli dizini sunulmuştur. Bu bölüm, metinde geçen sözcüklerin metindeki anlamlarını gösteren sözlükle birlikte takdim edilmiştir. Metindeki tüm sözcükler için kökeni, metindeki anlamı, geçtiği örnek beyit, metinde kaç defa geçtiği, hangi yaprakta hangi numaralı beyitte yer aldığı gösterilmiştir. Ardından sonuç kısmı verilmiş ve yapılan çalışmayla ilgili değerlendirmeler sunulmuştur. Kaynakça bölümünde ise çalışma boyunca istifade edilen eserler gösterilmiştir. En son bölümde ise metnin Arap harfli orijinal nüshasının tıpkıbasımı bulunmaktadır.

Bu tezin hazırlanmasının tüm aşamalarında engin bilgi ve deneyimleriyle daima yol gösteren ve desteğini esirgemeyen, kendisini tanımaktan büyük onur duyduğum, değerli danışman hocam Prof. Dr. Metin AKAR'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Mayıs, 2022 Abdulkadir KORKMAZ

ESKİ TÜRK EDEBİYATINDA ŞEFÂ'AT-NÂME EDEBÎ TÜRÜ VE PÎR MUHAMMED'ÎN ŞEFÂ'AT-NÂMESİNİN MİLLÎ KÜTÜPHANE (3772/1) NÜSHASI ÜZERİNE BİR İNCELEME (TAHLİL-METİN-DİZİN)

ÖZET

İlk numuneleri on ikinci yüzyılda Ahmed Yesevî ve Süleyman Bakırgânî'de görülen şefâ'at temalı manzumeler zamanla Türk edebiyatında yaygınlık kazanarak ayrı bir tür oluşmasına neden olmuş ve bu tür için "Şefâ'at-nâme" ifadesi kullanılmıştır. Klâsik Türk edebiyatında "Şefâ'at-nâme" türünde kaleme alınan eserler arasında en önemlilerden birisi on altıncı yüzyılda Pîr Muhammed tarafından yazılmıştır. Mesnevî nazım biçiminde yazılan bu eser Eski Anadolu Türkçesi'nin ses ve dil özelliklerini muhafaza etmesi açısından da mühimdir. Eserin çok sayıda nüshası bulunmaktadır. Mevcut çalışmada Millî Kütüphane'de 3772/1 numarayla kayıtlı olan "Şefâ'at-nâme" nüshası esas alınmıştır. Çalışmada öncelikli olarak şefâ'at kavram açısından açıklanmış ardından, Arapça ve Farsça yazılmış eserlere yansımalarından bahsedilmiştir. Daha sonra şefâ'atin Türk edebiyatındaki yansımalarına değinilmiş ve Karahanlı, Çağatay, Azerbaycan ve Anadolu sahasındaki şairlerin şefâ'at temalı beyit örnekleri değerlendirilmiştir. "Şefâ'at-nâme" türündeki eserler de verildikten sonra Pîr Muhammed ve Şefâ'at-nâmesi hakkında bilgiler sunulmuştur. Bilinen Şefâ'at-nâme nüshaları hakkında bu kısımda bilgiler verilmiştir. Ayrıca, çalışmaya esas olan nüshanın tavsifi yapılmış ve "Şefâ'at-nâmeler" hakkında daha önce yapılmış çalışmalara da değinilmiştir. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkına da değinilmiş ve eserin özeti sunularak muhteva özelliklerine geçilmiştir. Bu kısımda öncelikli olarak eserdeki dinî-tasavvufî kişi ve kavramlardan bahsedilmiştir. Bu bölümde metinde geçen Allah'ın isim ve sıfatlarından bahsedilmiş ardından metindeki melekler ve kutsal kitaptaki bölümler ele alınmıştır. Daha sonra metinde geçen peygamber adları beyit örnekleriyle birlikte verilmiştir. Metinde geçen Hz. Muhammed'in adları ve sıfatları da bu kısımda gösterilmiştir. Ardından metinde geçen Hz. Peygamber'in dört yakın arkadaşı, ailesi ve ashabı hakkında da bilgiler verilmiştir. Bundan sonra ahiret ve ibadetle ilgili unsurlardan bahsedilmiştir. Eserde geçen tasavvufi kavramlar

da bu bölümde ele alınan hususlar arasındadır. Yine bu bölümde eserdeki tarihî şahsiyet ve unvanlar verilmiş, cemiyet hayatına ait unsurlar da bu kısımda gösterilmiştir. Eserdeki şehirler, dağlar, yiyecek-içecekler, kıymetli madenler ve taşlar, ev eşyaları, savaş aletleri, kılık kıyafetler, kumaşlar, meslek grupları, insana ait unsurlar, renkler, hayvan ve bitki adları verilmiştir. Sonraki bölümde uyak, redif ve ölçü konusu çalışmada ele alınmıştır. Eserdeki edebî sanatlar da gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışmada metnin imlâ, ses ve gramer özelliklerine de değinilmiştir. Ayrıca, eserin transkripsiyonlu metni verilmiş ardından metinde geçen tüm sözcüklerin bulunduğu örnekli bir dizin oluşturulmuştur. Sonuç kısmında eserle ilgili değerlendirmeler yapıldıktan sonra kullanılan kaynaklar ve Arap harfli orijinal metin verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eski Türk Edebiyatı, Şefâ‘at, Şefâ‘at-nâme, Pîr Muhammed.

THE LITERATURE GENRE OF INTERCESSION-BOOK IN OLD TURKISH LITERATURE AND AN EXAMINATION ON THE NATIONAL LIBRARY (3772/1) COPY OF PÎR MUHAMMAD'S INTERCESSION-BOOK (ANALYSIS-TEXT-INDEX)

ABSTRACT

Intercession-themed poems, the first examples of which were seen in Ahmad Yasawî and Suleiman Baqırghanî in the twelfth century, became widespread in the Turkish literature over time, causing a separate genre to form, and the expression "Intercession-book" was used for this genre. One of the most important works written in the genre of "Intercession-book" in classical Turkish literature was written by Pir Muhammad in the sixteenth century. This work, which was written in the form of mathnawî verse, is also important in terms of preserving the phonetic and linguistic characteristics of Old Anatolian Turkish. There are many copies of the work. In the present study, the copy of "Intercession-book" registered in the National Library with the number 3772/1 was taken as basis. In the study, first of all, intercession is explained in terms of the concept, then its reflections on the works written in Arabic and Persian are mentioned. Afterwards, the reflections of intercession in Turkish literature were mentioned and examples of couplets with the theme of intercession by poets from Qara-khan, Chagatai, Azerbaijan and Anatolia were evaluated. After the works in the "Intercession-book" type were given, information about Pîr Muhammad and his "Intercession-book" was presented. Information about known copies of "Intercession-book" is given in this section. In addition, the manuscript, which is the basis of the study, has been described in the previous studies on "Intercession-book". The difference of this study from other studies has also been mentioned and the summary of the work has been presented and its content features have been acceptional. In this section, primarily religious-mystical people and concepts in the work are mentioned. So, was the names and attributes of Allah and the angels are mentioned in chapters of the holy book. Later, the names of the prophets in the text were given with examples of couplets. In the text, The names and attributes of Prophet Muhammad are also

shown in the same section. There is also information about the four close friends, family and companions of the Prophet. In addition, the elements related to the hereafter and worship were mentioned. The mystical concepts in the work are also among the issues discussed in this section. Moreso in this section, the historical figures and titles of the work are given as well as the elements of social life. Cities, mountains, food and beverages, precious metals and stones, household goods, war tools, costumes, fabrics, occupational groups, human elements, colors, animals and plant names are given in the work. In the next part, the subject of rhyme, repeated voice (word after the rhyme) and prosody is discussed. The literary arts of the work has also been illustrated. Orthographic, phonetic and grammatical features of the text are also mentioned. In addition, the transcripted text of the work was given, then an index with examples of all the words in the text was created. After making evaluations about the work in the conclusion part, the study was concluded by giving the sources used and the original text with Arabic letters.

Keywords: Old Turkish Literature, Intercession, Intercession-book, Pîr Muhammad.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ ..... **iii**
ÖNSÖZ ..... **v**
ÖZET ..... **vii**
ABSTRACT ..... **ix**
İÇİNDEKİLER ..... **xi**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xxiii**
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ ..... **xxv**
I. GİRİŞ **1**
A. Şefâ‘at Kavramı 1
1. Şefâ‘atin Sözlük Anlamı 1
2. Şefâ‘atin Terim Anlamı 1
B. Kur’ân-ı Kerim’e Göre Şefâ‘at 2
1. Allah’ın Şefâ‘at Edeceklere Müsaade Etmesi 3
2. Allah’ın Şefâ‘at Edileceklere Müsaade Etmesi 4
3. Allah’ın Rızası ve Şefâ‘ati Dilemesi 4
4. Zâlimlerin Şefâ‘atten Mahrûm Olması 4
5. Yalnızca Allah’tan Söz ve İzin Alan Kimselerin Şefâ‘at Edebilmesi 4
6. Hakka Tanıklık Edenlerin Şefâ‘at Edebilmesi 5
C. Hadislere Göre Şefâ‘at 5
Ç. Farklı Mezhep ve Görüşlere Göre Şefâ‘at 7
1. Ehli Sünnet’e Göre Şefâ‘at 7
2. Vehhabilik’e Göre Şefâ‘at 8
3. Şî‘a’ya Göre Şefâ‘at 8
4. Hâricîler’e Göre Şefâ‘at 8
5. Mürcie’ye Göre Şefâ‘at 9
6. Mu‘tezile’ye Göre Şefâ‘at 9
7. Tasavvufa Göre Şefâ‘at 9
D. Bazı Diğer Dinlere Göre Şefâ‘at 9

1. Yahûdilikte Şefâ‘at 9
2. Hristiyanlıkta Şefâ‘at 10
3. İslamiyet Öncesi Arap Toplumunda Şefâ‘at 10
II. ANADOLU SAHASI DIŞINDA ŞEFÂ‘AT MEVZU‘U 13
A. Arapça ve Farsça Eserlerde Şefâ‘at Mevzu‘u 13
1. Arapça Eserlerde Şefâ‘at Mevzu‘u 13
2. Farsça Eserlerde Şefâ‘at Mevzu‘u 15
B. Anadolu Dışındaki Türk Edebiyatında Şefâ‘at Mevzu‘u 17
1. Karahanlılar Dönemi Türk Edebiyatında Şefâ‘at Mevzu‘u 17
2. Çağatay Sahası Türk Edebiyatında Şefâ‘at Mevzu‘u 18
3. Azerbaycan Sahası Türk Edebiyatında Şefâ‘at Mevzu‘u 21
III. ANADOLU SAHASINDA ŞEFÂ‘AT MEVZU‘U 23
A. Klâsik Türk Edebiyatında Şefâ‘at Mevzu‘u 23
1. Kasîde ve Gazellerde Şefâ‘at Mevzu‘u 23
2. Mesnevîlerde Şefâ‘at Mevzu‘u 28
IV. BİR TÜR OLARAK ŞEFÂ‘AT-NÂMELER 33
V. BİR ŞEFÂ‘AT-NÂME ÖRNEĞİ OLARAK PÎR MUHAMMED’İN ŞEFÂ‘AT-NÂMESİ 37
A. Pîr Muhammed Kimdir? 37
B. Pîr Muhammed’in Şefâ‘at-nâmesi 38
C. Pîr Muhammed’e Ait Şefâ‘at-nâme Nüshalarının Tavsifi 39
Ç. Çalışmaya Esas Olan Mevcut Nüshanın Tavsifi 46
D. Pîr Muhammed’in Şefâ‘at-nâmesi Hakkında Yapılan Çalışmalar 47
E. Mevcut Çalışmada İzlenilen Yol ve Yapılan Diğer Çalışmalardan Farkı 47
F. Eserin Özeti 48
VI. ESERİN MUHTEVASINDA ÖNE ÇIKAN UNSURLAR 51
A. Din ve Tasavvuf 51
1. Din 51
a. Allâh 51
b. Melekler 53
i. Melek 53
ii. Feriştah/ Ferişte 54
iii. Mukarreb 55

iv. Cibrîl/ Cebra'îl 55
v. Melekü'l-mevt 56
vi. Rıdvân 56
vii. Malik 56
viii. Zebânî 57
c. Sûre ve âyetler 57
ç. Peygamberler 60
i. Hz. Âdem 61
ii. Hz. Şît 61
iii. Hz. İdrîs 61
iv. Hz. Nûh 62
v. Hz. İbrâhîm 62
vi. Hz. İsmâ'îl 62
vii. Hz. Mûsâ 63
viii. Hz. Hârûn 63
ix. Hz. Dâvud 63
x. Hz. 'Îsâ 64
xi. Hz. Muhammed (sav) 64
d. Kur'an'da adı geçen diğer kişi ve topluluklar 66
i. Ashâb-ı kehf 66
ii. Hz. Meryem 67
iii. Ye'cûc ile Me'cûc 67
e. Çâr yâr, Peygamber ailesi ve Ashâb-ı kiram 68
i. Çâr yâr/Çehâr-ı yâr 68
ii. Peygamber ailesi (Ehl-i beyt) 79
iii. Ashâb-ı kiram 105
f. Ahiret ve ahiretle ilgili unsurlar 118
i. Ahiret 119
ii. Kıyâmet 120
iii. Mahşer/ Arasât 121
iv. Mîzân 123
v. Sırât 125
vi. Cennet/ Uçmak 125
vii. Cehennem/ Tamu 132

g. İbâdet ve ibâdetler ilgili unsurlar 135
i. Namâz 135
ii. Cenâze namâzı 137
iii. Secde 138
iv. Mescid 140
v. Oruç 140
vi. Zekât 140
vii. Kur'an-ı kerim 141
viii. Günâh, tevbe, afv 142
ix. Sevâb 144
h. Mübârek aylar 145
i. Ramazân 145
2. Tasavvuf 145
a. Halvet 146
b. Vahdet-kesret 147
c. Şerî'at 148
ç. Âlem 149
d. Nefs 149
e. Âşık 150
f. 'Aşk-dert-dermân 151
g. Dünya-âhiret 151
ğ. Zâhir-bâtın 152
h. Fenâ 152
ı. Meclis 153
i. Cemâl 153
j. Pîr 154
k. Mürşid 155
l. Mürşid-i kâmil 156
m. Şeyh 156
n. Hilafet 156
o. Ârif 156
ö. Ma'rifet 157
p. Himmet 157
r. Nazar 158

s. Hidâyet 158
ş. Tevbe 158
t. El öpme 159
u. Mâsivâ 159
ü. Visal 160
v. Ricâl-i gayb 160
y. Sır/ Esrar 160
z. Dede 161
B. Cemiyet 161
1. Şahıslar 161
a. Târihî şahsiyet ve unvanlar 161
i. Yezîd 161
ii. Kisra 162
iii. Kayser 162
b. Osmanlı sultanları 162
i. Sultân Selîm Hân 162
ii. Sultân Süleymân Hân 162
iii. Sultân Murâd Hân 163
c. İslâm âlimleri 163
i. Emîr Sultan 163
2. Şehirler 164
a. Mekke 164
b. Kerbelâ 164
3. Dağlar 165
a. Cebel-i Kubeys 165
b. Uhud Dağı 165
4. İçtimâî Hayât 165
a. Yiyecek, içecek 165
b. Kıymetli mâdenler ve taşlar 166
c. Evle ilgili unsurlar ve eşyalar 166
ç. Savaş aletleri 166
d. Giyim-kuşam- kumaşlar 166
e. Meslek grupları 166
5. Umûmî Olarak İnsan 167

6. Hayvânât 167
7. Nebâtât 167
a. Ağaçlar 167
b. Çiçekler 167
c. Bahçeler 167
8. Renkler 167
9. Zamân 168
VII. KAFİYE, REDİF VE VEZİN 169
A. Kâfiye 169
1. Ortak Köklü Sözcüklerin Kâfiyelenişi 169
2. Adın Başka Bir Adla Kâfiyelenişi 169
3. Sıfatın Başka Bir Sıfatla Kâfiyelenişi 169
4. Eylemin Başka Bir Eylemle Kâfiyelenişi 170
5. Arapça Çoğul Yapılı Sözcüklerin Kâfiyelenişi 170
6. Redifli Sözcüklerin Kâfiyelenişi 170
7. Tezat Sözcüklerin Kâfiyelenişi 170
8. Mücennes Kâfiye 171
9. İç Kâfiye 171
10. Kâfiyeli Sözcükler Arasında Letâfet Olması 171
11. Kâfiye Kusurları 172
B. Redif 173
C. Eserin Vezni 174
VIII. EDEBÎ SANATLAR 175
A. Anlama Dayalı Edebî Sanatlar 175
1. Hüsn-i Ta'lîl 175
2. Îhâm 175
3. İktibâs 176
4. İltifât 176
5. İrsâl-i Mesel 176
6. İsti'âre 177
a. Açık isti'âre (musarrah isti'âre) 177
b. Kapalı isti'âre (meknî isti'âre) 177
7. İstifhâm 178

8. İstihdâm 178
9. İşfâk 178
10. Kinâye 178
11. Leff ü Neşr 179
12. Mecâz-ı Mürsel 179
13. Mübâlağa 179
14. Nidâ 179
15. Rücû' 180
16. Sehl-i Mümteni 180
17. Sihr-i Helâl 180
18. Tecâhü'l-i Ârif 181
19. Tecrîd 181
20. Tedrîc 181
a. Cem' 181
b. Müzâvece 181
c. Tensîk 182
d. Tensîk-ı sıfat (Sıfat adedini çoğaltma) 182
21. Tefrîk 182
22. Tekrîr 182
23. Telmîh 183
24. Tenâsüb 183
25. Teşbîh 183
a. Erkân-ı teşbîh'in kullanıldığı örnekler 183
b. Teşbîh-i beliğ örnekleri 183
26. Teşhis ve İntak 184
27. Tevriye 184
28. Tezâd 184
29. Tezkâr 184
a. İrsâd (Teshîm) 184
b. Müşâkele 185
B. Lafız ve Yazıya Dayalı Edebî Sanatlar 185
1. 'Aks/'Akis 185
2. Aliterasyon 185
3. Asonans 185

4. Cinâs 186
5. İştikâk 186
6. Kalb 186
7. Redd'ül-acz 'ale's-sadr 186
8. Lebdeğmez 186
IX. İMLÂ ÖZELLİKLERİ 187
A. Arapça Sözcüklerin İmlâsı 187
1. Arapça Yapılı Tamlamaların İmlâsı 189
a. Kamerî harfler ile oluşturulanlar 190
b. Şemsî harfler ile oluşturulanlar 190
c. Kesre ile oluşturulanlar 190
ç. Takısız tamlamalar 190
d. Allah lafzı ile oluşturulan tamlamalar 191
B. Farsça Sözcüklerin İmlâsı 191
1. Farsça Yapılı Tamlamaların İmlâsı 193
a. Hemze ile oluşturulanlar 193
b. Yā ile oluşturulanlar 193
c. Kesre ile oluşturulanlar 193
ç. Ötre ile oluşturulanlar 194
d. Takısız tamlamalar 194
C. Türkçe Sözcüklerin İmlâsı 194
1. Ünlülerin İmlâsı 194
a. /a/ Ünlüsünün imlâsı 194
b. /e/ Ünlüsünün imlâsı 196
c. /ı/ Ünlüsünün imlâsı 196
ç. /i/ Ünlüsünün imlâsı 197
d. /o/ Ünlüsünün imlâsı 198
e. /ö/ Ünlüsünün imlâsı 199
f. /u/ Ünlüsünün imlâsı 199
g. /ü/ Ünlüsünün imlâsı 200
2. Ünsüzlerin İmlâsı 201
a. /ç/ Ünsüzünün imlâsı 201
b. /ñ/ Ünsüzünün imlâsı 201
c. /g/ Ünsüzünün imlâsı 202

ç. /ğ/ Ünsüzünün imlâsı 202
d. /k/ Ünsüzünün imlâsı 202
e. /p/ Ünsüzünün imlâsı 202
f. /s/ Ünsüzünün imlâsı 203
g. /t/ Ünsüzünün imlâsı 203
3. Eklerin Kökten Ayrı Yazılması 203
4. Türkçe Sözcüklerde Şedde Kullanımı 204
5. Bitişik ve Ayrı Yazılan Bazı Sözcük ve Eklerin İmlâsı 204
a. "ne" Sözcüğünün imlâsı 204
b. "ile" Bağlacının imlâsı 204
c. "i-" Cevher fiilinin (idi, imiş, ise, iken) imlâsı 205

X. SES VE ŞEKİL BİLGİSİ 207
A. Ses Bilgisi 207
1. Ünlüler 207
a. Ünlü uyumları 207
i. Kalınlık-incelik (damak) uyumu 207
ii. Düzlük-yuvarlaklık (dudak) uyumu 207
b. Yuvarlaklaşma 208
c. Ünlü düşmesi 208
ç. Kelime birleşmesi (Aşınma) 208
d. Ünlü türemesi 208
2. Ünsüzler 208
a. Ünsüz düşmesi 208
b. Ünsüz türemesi 208
c. Ünsüz ikizleşmesi 209
ç. Ünsüz benzeşmesi 209
i. İmlâsı kalıplaşmış ekler 209
ii. Kelime içinde tonlulaşma 209
d. Hece düşmesi 209
B. Şekil Bilgisi 209
1. İsim 209
a. İsim çekim ekleri 209
i. Çokluk eki +lAr 209

ii. İyelik ekleri 209
iii. Hâl ekleri 210
iv. Soru eki: +mI 211
b. İsim yapım ekleri 211
i. İsimden isim yapan ekler 211
ii. Fiilden isim yapan ekler 212
2. Zamir 213
a. Şahıs zamirleri 213
b. İşaret zamirleri 216
c. Dönüşlülük zamirleri 218
ç. Belirsizlik zamirleri 219
d. Soru zamirleri 220
e. Bağlama zamirleri 220
3. Sıfat 221
a. Niteleme sıfatları 221
b. İşaret sıfatları 221
c. Sayı sıfatları 222
ç. Belirsizlik sıfatları 222
d. Soru sıfatları 222
4. Zarf 222
a. Zaman zarfları 222
b. Yer- yön zarfları 223
c. Hâl zarfları 223
ç. Miktar zarfları 223
5. Fiil 223
a. Fiil yapım ekleri 223
i. İsimden fiil yapan ekler 223
ii. Fiilden fiil yapan ekler 224
b. Fiil çekim ekleri 226
i. Şahıs ekleri 226
ii. Haber (bildirme) ve tasarlama kipleri 228
c. Ek fiil ve bildirme ekleri 233
ç. Birleşik çekimli fiiller 233
d. Birleşik fiiller 234

i. Yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller 234
ii. Tasviri fiiller 238
iii. Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller 239
iv. Kökteş fiillerden oluşan birleşik fiiller 240
e. İsim-fiiller 240
f. Sıfat-fiiller 240
g. Zarf-fiiller 241
h. Fiillerde soru 242
6. Edat 242
a. Bağlama edatları 242
b. Çekim edatları 244
c. Ünlem edatları 245
7. Söz Dizimi 245
a. İsim tamlamaları 246
i. Belirtili isim tamlamaları 246
ii. Belirtisiz isim tamlamaları 246
b. Sıfat tamlamaları 247
c. Sıfat-fiil öbeği 247
ç. İsim-fiil öbeği 247
d. Zarf-fiil öbeği 247
e. Edat öbeği 247
f. Bağlama öbeği 247
g. Unvan öbeği 247
ğ. Ünlem öbeği 247
XI. METİN 249
XII. DİZİN 409
A. Örnekli Dizin 409
B. Özel Adlar Dizini 596
C. Yer Adları Dizini 603
XIII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER 605
XIV. KAYNAKLAR 611
ÖZGEÇMİŞ 623
TIPKIBASIM 625

KISALTMALAR LİSTESİ

a. : Arapça
b. : Bin (Oğlu)
C. : Cilt
Çev. : Çeviren
Dr. : Doktor
f. : Farsça
H. : Hicrî
Haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazreti
M. : Miladî
mm. : Milimetre
Nşr. : Neşreden
nr. : Numara
ö./öl : Ölüm tarihi
Prof. : Profesör
s. : Sayfa
sa. : Sanskritçe
sav. : Sallallahu aleyhi ve sellem
t. : Türkçe
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C. : Türkiye Cumhuriyeti
TDK : Türk Dil Kurumu
TDV : Türk Diyanet Vakfı
vb. : ve benzeri
yay. : Yayınlar

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	a, ā, e	ص	ś
ء	’	ض	ż, đ
ب	b, p	ط	ŧ
پ	p	ظ	ž
ت	t	ع	‘
ث	ŝ	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	ķ
ح	ĥ	ك	k, ñ, g
خ	ħ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ź	ن	n
ر	r	و	v, u, ü, o, ō, ö, ū
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	ى	y, ı, i, į
س	s		
ش	ş		

I. GİRİŞ

A. Şefâ‘at Kavramı

1. Şefâ‘atin Sözlük Anlamı

“Şefâ‘at” (الشفاعة) sözcüğü Arapça kökenli olup *“şefe‘a”* (شفع) eyleminden türemiştir. Sözlüklere bakıldığı zaman; yardımcı olmak, birileri için yardım talebinde bulunmak, birinden aracı olmasını istemek, kabahatli ya da ihtiyaç sahibi bir kimse için istekte bulunmak, bir makam ya da mevki elde etmek maksadıyla birini araya koymak gibi anlamlara gelmektedir (Asım Efendi, 2013: 4, 3397).

Arapçada *“şefe‘a”* (شفع) eyleminin en sık bilinen mastarı (الشفع) biçimindedir. Sözcüğün; çift duruma getirmek, çift görmek, vesile olması amacıyla bir şeye yaklaşmak, dilek ya da yardım istemek gibi anlamlara geldiği görülmektedir (Asım Efendi, 2013: 4, 3396).

Türk Dil Kurumunun sözlüğünde şefâ‘at için, bir kimsenin suçunun affedilmesi ya da isteğinin karşılanması amacıyla Tanrı ve o kimse arasında peygamberin gerçekleştirdiği aracılık, şeklinde tanım yapılmıştır (TDK, 1998: 2080).

2. Şefâ‘atin Terim Anlamı

Şefâ‘at kavramı Allah ile kul arasında aracılığı ifade eder. Bu aracılık günahların affedilmesi ya da bir dileğin kabul edilmesi gibi durumlar için mümkün olabilmektedir. Bu aracı, Allah’a daha yakın olduğu düşünülen bir kimsedir (Uludağ, 2002: 325).

Dini terminolojide şefâ‘at *“Allah’ın mahşer zamanı kendilerine izin verdiği bazı kimselerin dua ve yakarışta bulunarak inanç sahibi günahkâr insanların affedilmesini talep etmeleri”* manasında kullanılmıştır (Alıcı, 2010: 411).

B. Kur'ân-ı Kerim'e Göre Şefâ'at

Kavram anlamıyla *"şefâ'at"* sözcüğü Kur'ân-ı Kerîm'de toplam on dokuz sûrede otuz bir ayrı yerde geçmektedir. Bu sûreler şu şekildedir: *el-Bakara, en-Nisâ, el-En'âm, el-A'râf, Yûnus, Meryem, Tâhâ, el-Enbiyâ, eş-Şu'arâ, er-Rûm, es-Secde, Sebe, Yâsîn, ez-Zümer, el-Mü'min, ez-Zuhruf, en-Necm, el-Müddessir ve el-Fecr.*

Kur'ân-ı Kerîm'de *"şefâ'at"* sözcüğünün sözlük anlamına uygun biçimde *"çift"* anlamına gelecek biçimde kullanıldığı da görülmektedir: *"Çift olana ve tek olana (yemin olsun)"* (el-Fecr, 3).

Şefâ'atin terim anlamıyla geçmekte olduğu âyetler ise Kur'ân-ı Kerîm'de on üç farklı kısımda yer almaktadır. Bu âyetler; el-Bakara Sûresi'nde üç kez (48, 123, 254), en-Nisâ Sûresi'nde iki kez (85, 85), Meryem (87), Tâhâ (109), Sebe (23), ez-Zümer (44), ez-Zuhruf (86), el-Müddessir (48), Yâsîn (23) ve en-Necm (26) sûrelerinde birer kez geçmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de diğer âyetlerde geçen *"şefâ'at"* sözcüğü ise ad ve eylem kalıplarıyla birlikte kullanılmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan âyetlerden yola çıkarak İslâm tarihinde şefâ'at eyleminin gerçekleşeceğini savunanlar olduğu gibi gerçekleşmesinin asla mümkün olamayacağını söyleyen âlimler de bulunmaktadır. Bu durum farklı mezhep ve görüşlere de tezâhür etmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'de şefâ'at eyleminin gerçekleşebilmesi bazı şartlara bağlanmıştır: Bu şartların ilki Allah'ın müsaade etmesidir. Bu müsaade hem şefâ'at edecekler hem de edileceklerle ilgilidir. Allah'ın şefâ'atin gerçekleşmesini dilemesi ve razı olması da şartlar arasındadır. Bunun dışında, zalimlerin bu haktan mahrum olacakları da belirtilmiştir. Kur'an'a göre, şefâ'ati gerçekleştirebilecek olanlar ise Allah katından söz alanlar ve hakka tanıklık edenler olarak zikredilmiştir (Şahin, 1998: 45-52). Bu şartların oluşmaması durumunda şefâ'atin gerçekleşmeyeceğini anlatan âyetler şu şekildedir:

"Öyle bir günden sakının ki o gün hiç kimse bir başkası adına bir şey ödeyemez. Hiçbir kimseden herhangi bir şefaat kabul olunmaz, fidye alınmaz. Onlara yardım da edilmez." (el-Bakara, 48).

"Kimsenin kimse namına bir şey ödemeyeceği, hiç kimseden fidye alınmayacağı, kimseye şefaatin (aracılığın) yarar sağlamayacağı ve hiç kimsenin hiçbir taraftan yardım göremeyeceği günden sakının." (el-Bakara, 123).

"Ey iman edenler! Hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmadığı kıyamet günü gelmeden önce, size rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcayın. İnkâr edenler ise zalimlerin ta kendileridir." (el-Bakara, 254).

"Dinlerini oyun ve eğlence edinenleri ve dünya hayatı kendilerini aldatmış olanları bırak. Hiç kimsenin kazandığı yüzünden mahrumiyete sürüklenmemesi için Kur'an ile öğüt ver. Yoksa ona Allah'tan başka ne bir dost vardır ne de bir şefaatçi. (Kurtuluşu için) her türlü fidyeyi verse de bu ondan kabul edilmez. İşte onlar kazandıkları yüzünden helake sürüklenmiş kimselerdir. Küfre saplanıp kalmalarından dolayı onlara çılgınca kaynamış bir içecek ve elem dolu bir azap vardır." (el-En'am, 70).

"Ant olsun, sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker bize geldiniz. Size verdiğimiz dünyalık nimetleri de arkanızda bıraktınız. Hani hakkınızda Allah'ın ortakları olduğunu zannettiğiniz şefaatçilerinizi de yanınızda görmüyoruz? Artık aranızdaki bağlar tamamen kopmuş ve (Allah'ın ortağı olduklarını) iddia ettikleriniz sizi yüzüstü bırakıp kaybolmuşlardır." (el-En'am, 94).

"Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı gün içinde (altı evrede) yaratan, sonra da Arş'a kurulup işleri yerli yerince düzene koyan Allah'tır. Onun izni olmaksızın, hiç kimse şefaatçi olamaz. İşte o, Rabbiniz Allah'tır. O halde O'na kulluk edin. Hâlâ düşünmüyor musunuz?" (Yûnus, 3).

1. Allah'ın Şefâ'at Edeceklere Müsaade Etmesi

Kur'ân-ı Kerîm'e göre şefâ'at, kıyamet gününde yalnızca Allah'ın müsaade ettiği kişiler tarafından gerçekleştirilebilecektir. Bu hususla ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan âyetler şu şekildedir:

"...Göklerdeki her şey, yerdeki her şey onundur. İzni olmaksızın onun katında şefaatte bulunacak kimdir?.." (el-Bakara, 255).

"O gün, Rahmân'ın izin verdiği ve sözünden razı olduğu kimseden başkasının şefaati fayda vermez." (Tâhâ, 109).

"Allah katında, onun izin verdiği kimseden başkasının şefaati yarar sağlamaz..." (Sebe, 23).

2. Allah'ın Şefâ'at Edileceklere Müsaade Etmesi

Kur'ân-ı Kerîm'e göre, bir kimseye şefâ'at edilebilmesi yalnızca Allah'ın verdiği ruhsat sayesinde gerçekleşebilir. Bu meseleyle ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de şu âyetler yer almaktadır:

"...Onlar Allah'ın razı olduklarından başkasına şefaat edemezler ve Allah korkusundan titrerler." (el-Enbiya, 28).

"Göklerde nice melekler vardır ki, Allah dilediği ve razı olduğu kulları için izin vermedikçe onların bile şefaati hiçbir fayda sağlamaz." (en-Necm, 26).

3. Allah'ın Rızası ve Şefâ'ati Dilemesi

Kur'ân-ı Kerîm'e göre şefâ'at eylemi, Allah'ın dilediği ve rıza gösterdiği kimseler üzerinde gerçekleşecektir. Onun hoşnut olmadığı kimseler bu nimetten mahrum olacaklardır:

"Göklerde nice melekler vardır ki, Allah dilediği ve razı olduğu kulları için izin vermedikçe onların bile şefaati hiçbir fayda sağlamaz." (en-Necm, 26).

"...Onlar Allah'ın razı olduklarından başkasına şefaat edemezler ve Allah korkusundan titrerler." (el-Enbiya, 28).

4. Zâlimlerin Şefâ'atten Mahrûm Olması

Kur'ân-ı Kerîm'e göre, dünya hayatında zulmeden kimseler için mahşerde hiçbir şefâ'atçinin aracılığı kabul edilmeyecektir:

"Yaklaşan gün konusunda onları uyar; çünkü dehşet içinde yutkunurlarken yürekleri ağızlarına gelmiş olacak; zalimlerin ne bir dostu ne de sözü dinlenir bir şefaatçisi olacaktır." (el-Mü'min, 18).

5. Yalnızca Allah'tan Söz ve İzin Alan Kimselerin Şefâ'at Edebilmesi

Kur'ân-ı Kerîm'e göre şefâ'at eylemi, yalnızca Allah'ın kendilerine söz vermiş olduğu kişiler tarafından gerçekleştirilebilecektir:

"(O gün) Rahmân'ın katında söz ve izin alandan başkasının şefaat hakkı olmayacaktır." (Meryem, 87).

6. Hakka Tanıklık Edenlerin Şefâ‘at Edebilmesi

Kur’ân-ı Kerîm’e göre bir kimsenin şefâ‘at yetkisine sahip olabilmesi için hakka tanıklık etmesi gerekmektedir:

“Allah’ı bırakıp kendilerine dua ettikleri varlıklar asla şefaat edemezler; bilerek hakka tanıklık edenler başka.” (ez-Zuhruf, 86)

C. Hadislere Göre Şefâ‘at

Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Peygamber’in ümmet için bağışlanma dilemesini emreden âyetler yer almaktadır:

“…Onları affet, onların bağışlanmasını dile…” (Âli İmrân, 159).

“Bil ki, Allah’tan başka tanrı yoktur. Kendi günahın için, erkek kadın müminler için Allah’tan af dile. Ne yapacağınızı ve yerinizin neresi olacağını Allah bilir.” (Muhammed, 19).

Mahşer günü gerçekleşecek olan şefâ‘ati en kapsamlı anlatan hadîslerden biri “*şefâ‘at-i uzma”dır.* Bu hadîsin senedi Ebu Hureyre’ye dayandırılmaktadır. *“Şefâ‘at-i uzma”* hadîsi özet olarak şu şekildedir:

Hz. Peygamber’e bir gün bir parça et getirilir. Etten bir lokmayı ağzına alır ve kıyamet vaktinde insanlığın efendisinin kendisi olduğunu söyler. Bunu nedenini açıklarken de mahşer meydanını tasvir etmeye başlar. Kıyametin ardından tüm insanlık dehşet içerisinde tek bir meydanda toplanmış, güneş mahşer meydanına çokça yaklaşmıştır. İnsanlık üzüntü ve keder içerisindedir. Kendilerini kurtarabilmesi amacıyla Hz. Âdem’e müracaat ederler. Hz. Âdem ise cennette yasak olan meyveyi yediği için kendi nefsinin derdine düştüğünü, çözümün kendisinde olmadığını anlatır. Onları Hz. Nuh’a yönlendirir. Fakat Hz. Nuh da kavmine ettiği bedduadan dolayı endişe içinde olduğunu söyler. Gelen insanları Hz. İbrahim’e yönlendirir. Hz. İbrahim de Allah’ın bugün gazaba geldiğini söyleyerek gelenleri Hz. Musa’ya gönderir. Hz. Musa da zamanında bir insanın ölümüne sebep olduğunu söyleyerek gelenleri Hz. İsa’ya yönlendirir. Hz. İsa da gelenlere Allah’ın gazabından çekindiğini anlatarak onları Hz. Muhammed’e yönlendirir.

Hz. Peygamber hadîsin devamında, insanların kendisine geleceğini ve yardım isteyeceklerini anlatır. Bunun üzerine arşın altına gidip secdeye kapanacağını söyler. Sonra kendisine şefâ‘at hakkının verileceğini anlatır (Buhari, 1981:5, 225-227).

Şefâ‘atin varlığını anlatan hadîslerden bir diğeri *“Makam-ı Mahmûd”u* açıklayan hadîstir. Bu hadîsin senedi de Ebu Hureyre’ye dayandırılmaktadır. Hadîs şu şekildedir:

“Kıyamet günü insanlar küme küme olup, her ümmet kendi peygamberini takip edip, şefâ‘at isteyecek sonunda şefâ‘at etme işi bana kalacak. İşte bu Allah’ın gönderdiği Makam-ı Mahmûd’dur.” (Buhari, 1981:11, 228).

Şefâ‘atin varlığını anlatan hadîslerden bir diğeri şu şekildedir:

“Rabbim katından biri geldi ve beni ümmetimin yarısını cennete koymakla şefâ‘at arasında muhayyer bıraktı şefâ‘ati seçtim. O, Allah’a şirk koşmadan ölen kimse içindir.” (et- Tirmizî, 1981: 4, 627).

Enes bin Mâlik’ten rivâyet edilen bir diğer hadîs şu şekildedir:

“Cennette ilk şefâ‘at eden ben olacağım ve yine ben peygamberlerden en çok tabisi olanım” (el-Müslim, 1981: 1, 188).

Yine Enes bin Mâlik’ten rivâyet edilen bir diğer hadîste şefâ‘atin büyük günah işleyen kimseler için olacağı anlatılmıştır:

“Şefâ‘atim ümmetimden büyük günah işleyen kimseler içindir.” (et- Tirmizî, 1981: 4, 625).

Genel olarak hadîslerden yola çıkıldığı zaman beş ayrı şefâ‘at konusunun ele alındığı özetlenebilir. İlk konu,*“şefâ‘at-ı uzma”dır;* yani insanların mahşer günü yaşadıkları korku ve dehşetten kurtulmaları için Hz. Peygamber’in gerçekleştireceği şefâ‘attir. İkinci konu, bazı Müslümanların hesapsız, kitapsız cennete girmeleriyle ilgilidir. Bu şefâ‘ati de yalnızca Hz. Peygamber gerçekleştirebilir. Üçüncüsü cehenneme gidecek bazı inananları kurtarmak için yapılacak olandır. Bunu da başta Hz. Peygamber olmak üzere Allah’ın dilediği sâlih kimseler gerçekleştirebilir. Dördüncü konu cehenneme giren inananlar içindir. Bu şefâ‘ati de yine öncelikle Hz. Peygamber ve onunla diğer peygamberler, melekler ve sâlih kimseler yapacaktır. Son

konu ise cennete girenlerin makamlarının artırılması ile ilgilidir ve bu şefâ‘ati de yalnızca Hz. Peygamber yapacaktır (Özçelik, 2011: 91-92).

Ç. Farklı Mezhep ve Görüşlere Göre Şefâ‘at

1. Ehli Sünnet'e Göre Şefâ‘at

Şefâ‘at meselesi Ehl-i Sünnet itikadında önemli bir husus olarak yer almaktadır. Temel itibariyle Hz. Peygamber'in ümmetinin tamamına şefâ‘at edeceği ve bunun da Allah tarafından kabul edileceği görüşü bulunmaktadır.

Ehl-i Sünnet itikadına göre iman ve amel birbirinden ayrı olarak değerlendirilir (Öz, 1981: 85). Bu sebeple büyük günah işleyen kimseler imansız olarak kabul edilmezler. Kıyamet gününde Hz. Peygamber'in ve Allah'ın müsaade ettiği sâlih zatların şefâ‘ati büyük günah işleyen insanlar için de mümkün olabilecektir. Hz. Peygamber'in şefâ‘atinin büyük günah işleyenler için mümkün olabileceği hem Eş'arî'nin görüşlerine göre hem de Maturidî'nin görüşlerine göre sabittir (Şahin, 1998: 105). İmam-ı A‘zam Ebu Hanife ise *"Fıkhu'l-Ekber"* adlı eserinde Ehl-i Sünnet anlayışının şefâ‘at ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: *"Hz. Peygamber'in günah işleyen müslümanlara ve büyük günah işleyenlerden cezalandırılması gerekenlere şefâ‘at edeceği hak ve sabittir."* (Öz, 1981: 85).

Sonraki Ehl-i Sünnet kelâmcılarının şefâ‘at ile ilgili olarak belirledikleri ortak maddeler şu şekildedir:

1- Şefâ‘at-ı Uzma: Hz. Peygamber'e özel olup insanların kıyamet gününün sıkıntılarından kurtulmaları için yapılacak olan şefâ‘at.
2- Sevap ve günahları eşit olanlara yapılacak olan şefâ‘at.
3- İnananlardan bazılarının cennete girmesi için yapılan şefâ‘at.
4- Cennet ehlinin derecelerinin yükselmesi için yapılan şefâ‘at.
5- Büyük günah işleyenler için yapılan şefâ‘at.
6- Tüm inanç sahibi insanların cennete girebilmeleri için yapılan şefâ‘at (Gölcük ve Toprak, 1991: 397)

Ayrıca *"Kıyamet günü şu üç sınıf insan şefâ‘atçi olacaktır: peygamberler, âlimler ve şehitler"* (İbn Mâce, 1981: 37) hadîsinden hareketle ilim sahibi insanların ve şehitlerin de şefâ‘at hakkına sahip olacağı kabul görmektedir.

"Ruh ve meleklerin saf saf olup durduğu o gün, ancak Rahmân'ın izin verdikleri konuşur ve konuşan da doğruyu söyler." (en-Nebe, 38) ve *"Arşı yüklenenler ile onun çevresinde bulunanlar rablerini hamd ile tesbih ederler, O'na iman ederler ve müminlerin bağışlanmasını dilerler:*

- Ey rabbimiz! Sen, rahmetin ve ilminle her şeyi kuşattın. Tevbe edenleri ve yolundan gidenleri bağışla, onları cehennem azabından koru!" (el-Mü'min, 7) ayetlerinden hareketle meleklerin şefâ'at edecekleri de kabul edilmektedir.

Ehl-i Sünnet inancına göre Ehl-i Beyt'in, Hz. Osman'ın ve diğer sâlih Müslümanların, hafızların ve Kur'an-ı Kerîm'in şefâ'at hakkı bulunmaktadır. Bunların dışında cenâze namazı kılanların vefât edene şefâ'at edebileceği ve yapılan iyiliklerin karşılığı olarak şefâ'ate mazhar olunabileceği görüşü de bulunmaktadır (Şahin, 1998: 70-74).

2. Vehhabilik'e Göre Şefâ'at

Tüm inanç esaslarını tevhid ve şirk ekseninde toplamış olan Vehhabilik, şefâ'at olgusunu da bu doğrultuda şekillendirmektedir. Şefâ'at konusuna da katı bir şekilde yaklaşan Vehhabilik, Hz. Peygamber de dahil olmak üzere hiç kimseden şefâ'at talebinde bulunulamayacağını ve şefâ'atin yalnızca Allah'tan talep edilebileceği görüşünü savunmaktadır (Şahin, 1998: 112).

3. Şî'a'ya Göre Şefâ'at

Şî'a akidesine göre; Hz. Peygamber'in şefâ'ati haktır ve onunla Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin başta olmak üzere Ehl-i Beyt imamlarının ve Hz. Fatıma'nın da şefâ'at hakkı bulunmaktadır (Şahin, 1998: 96-98).

4. Hâricîler'e Göre Şefâ'at

Hâricîler'e göre şefâ'at kavramı, üçüncü halife Hz. Osman'ın şehadeti sonrası Hz. Ali ve Muaviye taraftarları arasında gerçekleşen *"Sıffîn Savaşı"* ve *"Hakem Olayı"* gibi meselelerin neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu açıdan Hâricîler'de, günahlarına tevbe etmeden ölen kimseler için hiçbir kurtuluş ve şefâ'atin bulunmayacağı görüşü bulunmaktadır (Şahin, 1998: 86).

5. Mürcie'ye Göre Şefâ'at

Mürcie düşüncesinde Allah'ın dilemesi esas olarak alınmaktadır. Eğer Allah dilerse aynı günahtan dolayı bir kimseye azap edebilir dilerse de aynı günahtan dolayı başka bir kimseyi cezalandırabilir inancı baskındır. Mürcie mezhebinde, büyük günah işleyenlerin cehennemden kurtulabilmeleri için şefâ'at mümkün olabilmekle birlikte, onlarla ilgili son kararın Allah'ın takdirine göre şekillenebileceği düşüncesi bulunmaktadır (Şahin, 1998: 94-95).

6. Mu'tezile'ye Göre Şefâ'at

Mu'tezile mezhebi şefâ'at ile ilgili olarak Hâricîlerle aynı düşünceyi paylaşmaktadır. İnsanların zorunlu olarak sevap ve günahlarının karşılıklarını göreceklerini savunan Mu'tezile inancı, şefâ'ati şiddetle reddetmektedir (Şahin, 1998: 88).

7. Tasavvufa Göre Şefâ'at

"...Göklerdeki her şey, yerdeki her şey onundur. İzni olmaksızın onun katında şefaatte bulunacak kimdir?.." (el-Bakara, 255) ayetinden hareketle tasavvuf ehli, Allah'ın şefâ'at için izin verdiği zatlar bulunduğunu kabul eder. Onun müsaade ettiği ve kendilerinden razı olduğu kimseler şefâ'at hakkına sahip olabileceklerdir. Özellikle peygamberler ve melekler dışında şeyhlerin, gavsların, kutupların ve ermiş kimselerin de şefâ'at edeceğine ve bu şefâ'atin birçok sıkıntıyı çözüme kavuşturacağına inanılmaktadır (Özkan, 2011: 13). Tasavvufi anlayışta duaların kabulü ya da bağışlanmak temennisiyle velilerin aracılığına müracaat edilmekte, örneğin: "Ya Rabbi! Hacı Bayram'ın yüzü suyu hürmetine günahlarımı affet!" şeklinde tevessülde bulunulmaktadır (Cebecioğlu, 2009: 318).

D. Bazı Diğer Dinlere Göre Şefâ'at

1. Yahûdilikte Şefâ'at

Yahûdiliğin ilk dönemlerinde şefâ'atin yalnızca Tanrı tarafından gerçekleştirebileceği düşüncesi vardır (Şahin, 1998:2). Bununla ilgili olarak Eski Ahit'te şöyle bir âyet yer almaktadır: *"Ben Rab bildirmedim mi? Benden başka Tanrı yok, âdil Tanrı ve 'Kurtarıcı' benim. Benden başkası yok."* (İşaya, 45/21).

Şefâ‘at düşüncesi Yahûdilikte sonraları dinin kendisi gibi millî bir kimliğe bürünmüştür. Yahûdiler, peygamber atalarının ve hahamların yalnızca kendileri için şefâ‘atçi olduklarına inanırlar. Bunun dışında meleklerin, şehitlerin ve Tanrı katında kıymetli kabul edilen kimselerin Yahûdi toplumu için şefâ‘at hakkına sahip olacakları kabul edilmektedir (İşaya, 53/12). Eski Ahit'in apokrif metinlerinde, dirilerin ataların ruhu adına kurbanlık sunak hazırlamalarının öneminden ve bunun ateşten kurtuluşlarına bir vesile olacağından bahsedilmektedir (II. Makabeler, 12/42-45). Yahûdiler hâlâ "*Ağlama Duvarı*" ya da diğer kutsal ziyaret yerlerinde atalarının ruhlarına yalvarıp, onların şefâ‘atçi olmalarını istemektedir (Harman, 1996: 397-399).

2. Hristiyanlıkta Şefâ‘at

Hristiyanlık, Hz. İsa aracılığıyla kurtuluşun mümkün olabileceğini esas aldığı için şefâ‘atin merkezde olduğu bir inanç sistemine sahiptir. Hz. İsa'nın çarmıhta öldürülüp kanının döküldüğünü kabul eden Hristiyanlık inancına göre bunun amacı inananların günahlarını temizlemektir. Hristiyanlık inancında kurtuluşa vesile olan araçlardan bir diğeri "çarmıh"tır. Çarmıh inanan kimseler için kurtuluş yolunu temsil etmektedir. Hz. İsa'nın ölüm ve tekrar diriliş inancını temsil eden "çarmıh", Hristiyan inancında önemli bir yer teşkil etmektedir. Hz. İsa dışında, Hristiyan dinine mensup olanların kurtuluşuna vesile olacağına inanılan bir başka figür Kutsal Ruh'tur. Bu düşünceye göre, Hz. İsa göklerde şefâ‘at hakkına sahip olurken Kutsal Ruh ise yeryüzünde zor durumda olanların kurtuluşu için Tanrı'ya dua eder ve şefâ‘atçi olur. Hristiyan akidesinde Hz. Meryem'in, azizlerin, meleklerin ve peygamberlerin de şefâ‘at hakkına sahip olduklarına inanılmaktadır (Yüksel, 2018: 57-100).

3. İslamiyet Öncesi Arap Toplumunda Şefâ‘at

İslamiyet öncesinde Arap toplumu arasında politeist inanç sistemi yaygındı. Arapların bir kısmı ölümden sonra hayatın varlığını kabul ederken diğerleri inkâr etmekteydiler. *Kur'an-ı Kerîm*'de bulunan*: "Onlar, kesin bir dil ile şunu söylüyorlar: 'Bu iş bizim ilk (ve son olarak) ölüp gitmemizden ibarettir, biz artık yeniden diriltilecek değiliz. Siz doğru söylüyorsanız (ölmüş) babalarımızı geri getirin!"* (ed-Duhan, 34-36) âyeti ölümden sonra yaşamın mümkün olamayacağını düşünen Arapların inanç sistemini tüm gerçekliği ile ortaya koymaktadır. Diğer bir kısım Araplar ise ölümden sonra yaşamın mümkün olabileceğine inanıyor ve putlara taparak onları kendileriyle Allah arasında şefâ‘atçi kılıyorlardı. Kur'an-ı Kerîm'de Arapların bu inancıyla ilgili

olarak şu âyet bulunmaktadır: *"Allah'ı bırakıp kendilerine fayda da zarar da veremeyen şeylere tapıyorlar ve 'Bunlar Allah katında bizim aracılarımız' diyorlar."* (Yunus, 18).

II. ANADOLU SAHASI DIŞINDA ŞEFÂ‘AT MEVZU‘U

A. Arapça ve Farsça Eserlerde Şefâ‘at Mevzu‘u

1. Arapça Eserlerde Şefâ‘at Mevzu‘u

Şefâ‘at mevzu‘unu ele alan ilk şiir örnekleri Arap edebiyatı sahasında teşekkül etmiştir. Arap edebiyatında Hz. Muhammed’in vefatının ardından şefâ‘at bahsini içeren çok sayıda şiir kaleme alınmıştır. Bu şiirler genellikle dîvan ve mesnevîlerdeki na‘t bölümlerinde karşımıza çıkmaktadır. Ama bunlardan bağımsız olarak gazellerde ya da diğer nazım şekillerinde de şefâ‘at konusundan bahseden beyitler bulunabilmektedir. Hz. Peygamber henüz hayattayken onun yanında bulunan şairler vardı. Bu şairler arasında Hassân ibni Sâbit, Ka'b ibni Mâlik ve Abdullâh ibni Revâha gibi isimler bulunmaktadır. İlk zamanlar muhalif bir şair olarak yazdığı hicviyelerle dikkat çeken Ka'b ibni Zuheyr sonraları pişman olarak Hz. Peygamber’den bağışlanma istemiş ve bunu şiirlerinde dile getirmiştir. Bu mısralar, Hz. Peygamber’den af talep eden ilk şiirler arasında zikredilir (Çimen, 2019: 10).

Hz. Peygamber vefat ettikten sonra onu ve Ehl-i beyt’ini öven methiyeler kaleme almış Arap şairler bulunmaktadır. Kumeyt el-Esedî, Di’bil, Mihyâr ed-Deylemî ve eş-Şerîf er-Radî bu isimlerden bazılarıdır. Kumeyt ibni Zeyd’in “*Hâşimiyyât”*, Di’bil’in “*et-Tâiyye*” ve Farazdak’ın “*Mîmiyye*” kasideleri dikkat çekmektedir (Çimen, 2019: 11). Bu methiyelerde de benzer şekilde Hz. Peygamber’den af ve şefâ‘at talep edilen beyitlere rastlanılmaktadır.

Fâtımî ve Memlük egemenliğinin yürürlükte olduğu dönemlerde tasavvufî bir tarzla yazılan methiyeler bulunmaktadır. Muhammed ibni Said el-Bûsîrî, İbnu’l-Fârıd, Emînuddîn el-Erbilî ve Muhyiddîn ibni el-Arabî’nin yazmış oldukları kasideler bu kategoride değerlendirilmektedir. Abdurraûf el-Munâvî, Zeynu’d-din el-Hımsî ve Ca‘fer ibni İsmâîl el-Berzencî gibi şairler de yazdıkları Arapça mevlitlerde Hz. Peygamber’e övgüler dizmişlerdir. İlk yıllardan günümüze kadar Arapça methiyeleri derleyen bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında Sâlim Muhammed’in

"*el-Medâihu'n-Nebeviyye"*, en-Nebhânî'nin "*el-Mecmû'atu'n-Nebhâniyye fi'l-Medâ'ihi'n-Nebeviyye"* ve "*Abikatu'l-ciyâd fî Medhi Seyyidi'l-İbâd"*, Zekî Mübârek'in "*el-Medâihu'n-Nebeviyye"*, Sa'd bin Huseyn'in "*el-Medâihu'n-Nebeviyye"*, Selâhuddîn es-Sibâ'î'nin "*el-Gurre fî Medâihi'n-Nebeviyye"* gibi eserleri bulunmaktadır (Çimen, 2019:13).

"Kasîdetü'l-Bürde", Muhammed b. Said el-Bûsîrî (öl. 1296) tarafından kaleme alınmış meşhur bir eserdir. Kasidede Hz. Peygamber'in adıyla affedilmeyi amaçlayan bazı beyitler bulunmaktadır (İyişenyürek, 2019: 180). Türk edebiyatında oldukça rağbet gören bu kasidenin tercümeleri, şerhleri, tahmisleri, tesdisleri ve nazireleri vücuda getirilmiştir.

14. yüzyılda Yemen'de Hz. Peygamber hakkında yazmış olduğu methiyelerle dikkat çeken mutasavvıf şair Abdurrahim el-Bura'î de şefâ'at mevzu'unu eserlerinde işlemiştir. Şair insanların gözlerinin yaratıcıya teslim olduğu gün şefâ'atin Allah tarafından Hz. Peygamber'e verildiğini söylemektedir (Çimen, 2019: 36).

İbn Hacer el-Heytemî el-Mekkî (öl. 1567) meşhur mevlidinde Hz. Peygamber'i vesile ederek dua etmektedir. Ona şöyle seslenir: *"Ey Peygamberlerin efendisi, günahlarım için şefaat et ki haşir günü bahtsız bir kul olmayayım."* (Demirayak, 2015: 61). Bir başka Arapça mevlit sahibi Abdurraûf el-Munâvî (1621), Hz. Peygamber'den şefâ'at umarken şu şekilde dua etmekte ve *"Ya Rabbim, onun makamı hakkı için bize onun yüzünü göster… Bütün Müslümanlara hayırlı sonlar ver, haşir günü onları Hz. Peygamberin şefaatinden mahrum etme."* demektedir (Demirayak, 2015: 62-63). Arap şiirinin güçlü isimlerinden İbnu'n-Nahhâs el-Halebî (öl. 1642) *"Bu şair kurtulmayı dilemektedir fakat sâlih amellerin sahibini sevindireceği o günde kendisini sevindirecek bir amel de işlememiştir."* diyerek kurtuluşunun yalnızca Hz. Peygamber'in şefâ'ati ile mümkün olabileceğini söylemiştir (Demirayak, 2015:53). İbn Matuk'un (öl. 1676) Dîvân'ında Hz. Peygamber'in şefâ'atini talep eylediği bazı beyitler bulunmaktadır. Şair, bu beyitlerden birinde Hz. Peygamber'e *"Eğer ahirette benim için şefaatçi olmazsan kim beni Allah'ın azabından ve öfkesinden kurtarabilir?"* demektedir (İyişenyürek, 2019: 181). Bir başka önemli şair İbrâhîm b. Mansûr ed-Dımaşkî'nin (öl. 1687)'nin Hz. Peygamber'in şefâ'atiyle ilgili olarak kaleme aldığı dizelerde *"kusurlar sayılıp döküldüğü kıyamet günü yaratılmışların şefaatçisidir"* dediği görülmektedir (Demirayak, 2015: 56). Arap edebiyatının önemli

biyografi yazarlarından el- Muhibbî'nin (öl. 1699) şefâ'at temalı beyitleri bulunmaktadır. Şairin Hz. Peygamber'e *"Ey haşir günü şefaat edenlerin en hayırlısı"* şeklinde nida ettiği beyit örneği bulunmaktadır (Demirayak, 2015:52).

Bir Osmanlı eyaleti olan Trablusgarp şairlerinden Ahmed b. Huseyn el-Behlûl (öl. 1701) de Hz. Muhammed ile ilgili yazmış olduğu methiyelerle tanınmış bir isimdir. Bu methiyelerden birinde şairin, *"Muhammed şefaatçi iken endişelenecek bir şey yoktur."* dediği görülmektedir (Behlül, 2016: 80). Abdullâh el-İdkâvî'nin (öl. 1770) Hz. Peygamber'den şefâ'at umduğu beyitler bulunmaktadır. Şairin Hz. Peygamber'e *"hidayete götüren ve şefaat eden"* şeklinde seslendiği görülmektedir (Demirayak, 2015: 58).

Arapça olarak şefâ'at temasının işlendiği şiirlerden belki de en önemlilerinden birisi Osmanlı sultanlarından I. Abdülhamit tarafından kaleme alınmıştır. I. Abdülhamit kasîde beyitlerinde Hz. Peygamber'e *"Hatalarımdan dolayı Rahmân'ın huzurunda bana şefaatçi ol"* şeklinde hitap ettiği görülmektedir. Kasîdenin Hz. Peygamber'in kabr-i şerifinin duvarlarını da süslediği bilinmektedir (Demirayak, 2015: 70-71).

2. Farsça Eserlerde Şefâ'at Mevzu'u

Farsça eserlerde Hz. Peygamber'in şefâ'atinden bahseden beyitler, mesnevîlerin ya da dîvânların na't bölümlerinde yer almaktadır. Bu bölümlerden bağımsız olarak bazı gazel ya da farklı nazım biçimlerinde de şefâ'atten bahseden beyitlere rastlamak mümkündür. Fars edebiyatında Hz. Peygamber övgüsünden bahseden ve kurtuluşun Hz. Peygamber vasıtasıyla olabileceğini ifade eden eserlerin başında *Şehnâme* gelmektedir. Firdevsî (öl. 1020) tarafından derlenen eser; mesnevîlerde bulunan protokol sıralamasına göre önce Allah'ın övüldüğü beyitlerle başlamış, ardından Hz. Peygamber ve dört halifenin övgüsüyle devam etmiştir. Hz. Peygamber'in övüldüğü bölümde, Allah katında iyi bir adla anılmanın Hz. Peygamber'in sözlerine uymakla mümkün olabileceğinden bahsedilmiştir. *Şehnâme*'de Hz. Ali'nin övgüsünün bulunduğu beyitlere gelindiği zaman, mahşerdeki kurtuluşun Hz. Peygamber ve Hz. Ali'den ayrılmamakla mümkün olabileceği anlatılmıştır (Firdevsî, 1994: 11-13).

Edebiyatta Klâsik gazel formunun oluşmasına etki eden isimlerin başında gelen Gazâirî-i Râzî'nin (öl. 1034-35), şefâ'at mevzu'unu ele alırken Şiî bir anlayışla hareket

ettiği görülmektedir. Gazâirî-i Râzî, beyitlerinde kıyamet günü şefâ'ate ulaşabilmek için beş kişiye ulaşmanın yeterli olduğunu ifade etmiş ve bu beş kişinin de Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olduğunu söylemiştir (Rahîmî, 2014:152).

Hakim Senâî (öl. 1130) Fars şiirinde tasavvûfî felsefenin öncü isimlerindendir. Şairin şefâ'atle ilgili düşüncelerinin *Ḥadîḳatü'l-Ḥaḳîḳa ve Şerîʿatü'ṭ-Ṭarîḳa* adlı mesnevîsine yansıdığı görülmektedir. Eserinde yer alan bazı beyitlerde, şefâ'atin gerektiği her yerde Hz. Peygamber'e ihtiyaç duyulduğu anlatılmıştır. Senâî mesnevîsinde *"Ondan başka kim var?"* diye sormuş ve *"Sana nefsinden daha merhametlidir/ Şefâ'atte daha cömerttir"* ifadelerini kullanmıştır (Rahîmî, 2014:152).

Hâkânî-i Şirvânî (öl. 1199) Fars edebiyatının önemli kasîde şairlerindendir. Şairin Kâbe betimlemesini yaptığı bir kasîdesine ait beyitler şefâ'atle ilgilidir. Hâkânî, kendisini günahkâr biri gibi düşünmüş ve kıyamet gününde Yüce Allah'ın huzurunda kurtuluşun Hz. Peygamber'in şefâ'atiyle gerçekleşeceğinden bahsetmiştir (Rahîmî, 2014:153).

Nizâmî'nin (öl. 1214) meşhur *Hüsrev ü Şîrîn* mesnevîsinin Hz. Peygamber övgüsünün bulunduğu beyitlerinde de şefâ'at mevzu'unun geçtiği görülmektedir. Bu bölümde Hz. Peygamber'in ümmetinden günahkâr olan hiç kimseyi geride bırakmayacağı ve hepsine şefâ'at edeceği anlatılmıştır (Nizâmî, 2004: 36).

Ünlü mutasavvıf Ferîdüddîn Attâr'ın (öl. 1221) *Manṭıḳu'ṭ-Ṭayr* mesnevîsinin beyitlerinde de şefâ'at temalı beyitlerin yer aldığı görülmektedir. Attâr bu beyitlerde Hz. Peygamber'e *"Ey Şefâ'atçi!"* diye seslenerek mahşerin karanlığında şefâ'at mumunu yakması için yakarışta bulunmuştur (Rahîmî, 2014:153).

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin (öl. 1273) Farsça olarak yazmış olduğu *Dîvân-ı Kebîr'inde* yer alan bir gazelde Hz. Peygamber'in vücudunda bulunan her bir kılın şefâat için kendinden geçtiği anlatılmıştır (Gölpınarlı, 1992: 405). Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin meşhur mesnevîsi içerisinde de şefâ'at temalı beyitler bulunmaktadır. Bu beyitlerde Hz. Peygamber ile sâlih kimselerin de şefâ'at edecekleri anlatılmıştır (Rûmî, 2015: 368). Mevlânâ'nın mesnevîsinde *"Safer ayının çıkışını bana müjdeleyeni cennetle müjdelerim."* başlıklı bir hadîs rivayetinin anlatıldığı bölüm

bulunmaktadır. Bu bölümde Hz. Peygamber müjdeyi getiren kişiye şefâ‘at edeceğini belirtmiştir (Rûmî, 2015: 564).

Sa‘dî-i Şirâzî’nin (öl. 1292), *Gülistân* ve *Bostân* gibi eserlerinin başında Hz. Peygamber’i *“şefî’”* oluşuna vurgu yapan sıfatlarla övdüğü görülmektedir (Rahîmî, 2014:155). Fars şiiri denilince akla gelen ilk isimlerden olan Hâfız-ı Şirâzî’nin (öl. 1390) dîvânında da Hz. Peygamber’den şefâ‘at talep ettiği beyitler bulunmaktadır (Yakut, 2019: 1267).

Osmanlı padişahları arasında Farsça dîvân sahibi olarak dikkat çeken isimlerden biri de Yavuz Sultan Selim’dir (öl. 1520). *“Selîmî”* mahlasıyla Farsça kaleme aldığı gazel ve kasidelerinde Hz. Peygamber’den şefâ‘at talep ettiği görülmektedir (Varışlı, 2019: 142). 16. yüzyılın usta şairlerinden Fuzûlî (öl. 1556) hem Türkçe hem Arapça hem de Farsça dîvâna sahip bir isimdir. Farsça dîvânında yer alan gazellerde Hz. Peygamber’den şefâ‘at talep ettiği gazellere rastlanılmaktadır (Varışlı, 2020: 42-43). Farsça olarak şefâ‘at mevzu‘una değinen şairlerden biri de Osmanlı Dönemi müderrislerinden Abdurrahman Râmî Çelebi’dir (öl 1640). Şairin Türkçeolarak kaleme aldığı divanının son bölümlerinde Farsça bir na‘t vardır ve bu beyitlerde Hz. Peygamber’e *“Hesap gününde asilerin şefaatçisi sensin”* şeklinde hitap edildiği görülmektedir (Kalkandelen, 2016: 166).

B. Anadolu Dışındaki Türk Edebiyatında Şefâ‘at Mevzu‘u

1. Karahanlılar Dönemi Türk Edebiyatında Şefâ‘at Mevzu‘u

Türk edebiyatında Hz. Peygamber’den şefâ‘at talep eden beyitler, İslâmî edebiyatın ilk numunelerinin verilmeye başlanmasıyla karşımıza çıkmaktadır. Geçiş Dönemi eserleri olarak bilinen ilk ürünler bu açıdan görülmeye değerdir.

Bir nev’i Türk geleneği olan siyasetnâme yazma anlayışı 11. yüzyılda Karahanlıların egemen olduğu topraklarda *“Kutadgu Bilig”*le kendini bir kez daha gösterme fırsatı bulabilmiştir. Yûsuf Has Hâcib’in mesnevî nazım biçiminde kaleme aldığı bu eserin giriş bölümünde İslamî anlayışın bir tezâhürü olarak Allah’a hamd ve övgü bölümlerinin akabinde Hz. Peygamber’in övgüsünün bulunduğu bir kasîde yer almaktadır. Eserdeki bu beyitlerin, Hz. Peygamber’in şefâ‘atini talep etme üzerine kurulduğu görülmüştür (Arat, 1947: 20-21).

12. yüzyılda Türkistan coğrafyasında yaşamını sürdüren Hoca Ahmed Yesevî, Türk kültür tarihinde önemli bir yer teşkil eden ahlakî ve felsefî öğretilerinin yanı sıra sevgi ve irfan dolu hikmetleriyle de tanınmaktadır. Tüm bu ilkelerini dönemin bilim ve sanat dili olarak nitelendirilen Arapça ve Farsça yerine Türkçe kaleme alan Yesevî'nin etkisi Türk dünyasında kendini göstermiş ve geniş bir coğrafyada düşünceleri kabul görmüştür. Anadolu coğrafyasında da Yûnus Emre'den Hacı Bektâş-ı Velî'ye kadar birçok mutasavvıfta Yesevî izleri görülmektedir. Tasavvufu Türk edebiyatına tanıtan ve sevdiren ilk isimlerinden olan Hoca Ahmed Yesevî'nin Dîvân'ında yer alan hikmetler ve münacatlar, Hz. Peygamber'e karşı derin bir muhabbet ve saygı içeren dizelerle doludur. Bu şiirlerden bazılarında Hoca Ahmed Yesevî'nin Hz. Peygamber'den şefâ'at talep ettiği de görülmektedir (Yesevî, 2016: 488).

Hem Ahmed Yesevî'nin hem de talebesi Süleyman Hakim Ata'nın eserlerinde Klâsik Türk Edebiyatında yer alan türlerin prototiplerine rastlamak mümkündür. Ahmed Yesevî'nin hikmetleri arasında *"şefâ'at-ı uzma"* hadîsindeki olayların anlatıldığı uzun bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölüm adeta küçük bir *şefâ'at-nâme* niteliğindedir. Türk edebiyatında daha sonra teşekkül edecek şefâ'at temalı eserlerin ilk numunesi olarak bu bölümdeki hikmetleri göstermek oldukça yerinde olacaktır (Yesevî, 2016: 230-233).

Ahmed Yesevî'nin halifelerinden Süleyman Hakim Ata'nın *Âhir Zaman Kitabı* içerisinde Hz. Peygamber'in şefâ'atini ele alan dörtlükler mevcuttur. Bu kısımda mahşerin dehşetini anlatan Süleyman Ata *"Ol Muhammed şefā'atke kelip turġay" (Muhammed şefaat için gelip duracak)* diyerek kurtuluşun Hz. Peygamber eliyle gerçekleşeceğinden bahsetmiştir (Tekcan, 2006: 27).

İslâmî Dönem Türk edebiyatının ilk ürünlerinden biri olmasının yanı sıra kültürel, tarihî ve edebî açıdan da oldukça kıymetli olan Edîb Ahmed bin Mahmud Yüknekî'nin *"Atabetü'l-Hakâyık"* adlı eseri muhtevasındaki dinî nasihatlerle de dikkat çekmektedir. Şair, eserin giriş kısmında Hz. Peygamber'e yapılan övgülerde onun yardımını talep etmektedir (Yüknekî, 2019: 146-147).

2. Çağatay Sahası Türk Edebiyatında Şefâ'at Mevzu'u

15. yüzyılda Timur egemenliğindeki topraklarda doğarak 20. yüzyıla değin Orta ve Güney Asya'da yaşayan Türkler tarafından kullanılan ortak yazı dili Çağatay Türkçesi ya da Doğu Türkçesi adıyla anılmaktadır.

Çağatay sahasında ortaya konulan mesnevî ve dîvânlarda yer alan na‘tlarda Hz. Peygamber’in şefâ‘atinin niyaz edildiği beyitler bulunmaktadır. Fakat bu bölümlerin dışında gazellerde ya da diğer nazım biçimlerinde de şefâ‘atle ilgili dizelere rastlamak mümkündür. Özellikle Hz. Muhammed’le ilgili türlerde (*bi’set-nâme, esmâ-i nebî, gazavât-ı nebî, hilye, şemâ’il, Kasîde-i Bürde tercüme ve tahmisleri, kırk hadîs, yüz hadîs, mevlid, mirâciyye, mu‘cizât-ı nebî, na‘t, regâibiyye, sîret, şefâ‘at-nâme, tıbb-ı nebevî vb.*) şairler, Hz. Peygamber’in şefâ‘atini talep edebilmektedir.

Orta Asya Türk şairlerinin şefâ‘at mevzu‘undan bahsederken kullandıkları bazı kavram, ifade ve sözcükler şu şekildedir*: burc-ı deryā-yı şefâ‘at, būy-ı şefâ‘at, şefâ‘at ḳıl-, yāḳūt-ı şefâ‘at, şefâ‘at itkil, şefâ‘at iylegil, şefâ‘at ḳılmaḳın, şefâ‘at ma‘deni, iy şefâ‘at kānı, tilep andın şefâ‘at, şefâ‘at ıssı, şefâ‘at diyüp, nūr-ı şefâ‘at, kān-ı şefâ‘at, şefâ‘at ẖ̆āh, şefi‘, şefi‘-i cüz’, şefi‘-i kā’ināt, şefi‘i ümmet, şefi‘-i ‘āśiyān, şefi‘ ol-, şefi‘u’l-müźnibįn, mevlūd-ı şefi‘u’l-müźnibįn vb.*

14. yüzylın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın ilk yarısı arası Çağatay sahası şairlerinden biri Yûsuf Emîrî’dir. Şairin *Deh-nâme* adlı 906 beyitlik bir Türkçe mesnevîsi bulunmaktadır. Mesnevî’nin giriş kısmında bulunan na‘tın son beyitlerinde Hz. Peygamber’in şefâ‘atine kavuşmak için dua edilen bir beyit bulunmaktadır (Köktekin, 2013: 42).

14. yüzylın sonları ile 15. yüzyılın başları arasında yaşadığı düşünülen Uygur kökenli şair Mevlânâ Sekkâkî, Çağatay dili ile eser vermiş olan isimlerden biridir. Şairin dîvânında Hz. Peygamber’den *“āśį ümmetining penāhı”* ve *“şefi‘e'l-müźnibįn”* (günahkârların şefâ‘atçısı) olarak bahseden beyit bulunmaktadır (Çerçi, 2020: 72).

Hârezmli Hâfız, 15. yüzyıl Çağatay sahasının önemli kalemlerinden biridir. Şârin dîvânında yer alan na‘t bölümünde Hz. Peygamber *“ĥabįb-i Ĥaḳ”* ve *“şefi‘ü'l-müźnibįn”* olarak tarif edilmiştir (Toparlı, 1998: 64).

15. yüzyılda Doğu Türkçesi ile kaleme alınan eserlerden biri Hucendî tarafından Harizmî’nin “*Mahabbet-nâme”* adlı eserine nazîre olarak yazılan *“Letâfet-nâme”* mesnevîsidir. Eserin giriş bölümünde Allah’a hamd ve övgü yapıldıktan sonra Hz. Peygamber’in övgüsünün yapıldığı bölüm bulunmaktadır. Bu kısımda şair, Hz. Peygamber’in şefâ‘atini talep etmektedir (Hucendî, 2020: 43).

Hz. Peygamber'den *"şefi'e'l-müźnibįn"* (günahkârların şefâ'atçısı) olarak bahseden bir başka Çağatay şairi Mevlânâ Lutfî'dir. Şairin, dîvânında yer alan ilgili beyitte mihnet gününde Hz. Peygamber'in şefâ'atine kavuşabilmek için yakardığı görülmektedir (Karaağaç, 1997: 5).

Türki-gûy olarak bilinen 15. yüzyılın Çağatay sahasındaki usta isimlerinden Mîr Haydar Tilbe, *Mahzenü'l-Esrâr* mesnevîsi ile şöhret bulmuştur. Eserin giriş kısmında Hz. Peygamber'in methedildiği beyitlerde şefâ'atten bahsedilmektedir. Bu beyitlerde Hz. Peygamber'in ümmeti için mahşerde özür dileyici oluşundan bahsedilmiş, onun şefâ'ati olmasa kötü huyların bizi bozacağı da dile getirilmiştir (Goca, 2000: 4).

Alî Şîr Nevâyî, Klâsik Çağatay edebiyatının teşekkülü ve gelişiminde çok kritik bir role sahiptir. Otuz kadar eser ortaya koymuş olan sanatçı hem Orta Asya hem de Anadolu sahasındaki şairler üzerinde etkiler bırakmıştır. Şairin eserlerinde Klâsik mesnevî geleneklerine bağlı kalarak Allah'a münacat kısmından sonra Hz. Peygamber övgüsünün olduğu kasîdeler bulunmaktadır. Bu bölümlerde Hz. Peygamber'in şefâ'atinden bahsedildiği beyitler bulunmaktadır. Nevâyî'nin *Sedd-i İskenderî* mesnevîsi hazırlanış açısından bu niteliktedir. *Sedd-i İskenderî'*nin giriş bölümünde bulunan üçüncü kasîdenin başlığında Hz. Peygamber'in *"şefi'e'l-müźnibįn"* (günahkârların şefâ'atçısı) vasfına sahip oluşundan bahsedilmektedir (Tören, 2001: 58). *Sedd-i İskenderî'nin* na't bölümünde Hz. Peygamber övgüsünün yapıldığı beyitlerde Hz. Peygamber'in günahlara şefâ'at edici oluşuna gönderme yapılmıştır (Tören, 2001: 69). Alî Şîr Nevâyî'nin hamsesinin önemli mesnevîlerinden *Leylî vü Mecnûn'un* giriş bölümünde yer alan beyitlerde Allah'tan Hz. Peygamber'in şefâ'atine ulaşmayı talep ettiği görülmektedir (Şavk, 2011: 39).

Timur Devleti'nin en meşhur ve son hükümdarlarından Hüseyin Baykara, aynı zamanda Çağatay edebî sahasının en kuvvetli isimleri arasında anılmaktadır. Eserlerinde yer yer Hz. Peygamber'den şefâ'at niyâz ettiği beyitlerle karşılaşmak mümkündür. Baykara, dîvânında yer alan şefâ'atle ilgili beyitte Hz. Peygamber'e *"ḳılsaŋ̂ āheng-i şefâ'at"* diye nidâ etmektedir (Yıldırım, 2002: 41). 19. yüzyılda Hive Hanlığı devrininin önemli şairlerinden biri de Kâmil'dir. Şairin kaleme aldığı Dîvân'da yer alan bazı gazellerde, Hz. Peygamber'den *"şefī'ü'l-müẕnibīn"* olarak bahsedilmiştir (Yalçın, 2020: 43). 19. yüzyılın sonlarında Çağatay Türkçesi ile eser vermiş olan isimlerden bir diğeri de Molla Yoldaş Törebay oğlu Halvetî'dir. Şairin

1058 beyitten oluşan bir mevlîdi bulunmaktadır ve bu eserde Hz. Peygamber'in şefâ'atinin umulduğu beyitlere rastlamak mümkündür (Miandoab, 2019: 64).

3. Azerbaycan Sahası Türk Edebiyatında Şefâ'at Mevzu'u

Oğuz boyları; 11. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar yaşanan büyük göç esnasında sadece Anadolu'ya değil İran, Azerbaycan, Tebriz, Kerkük, Musul gibi bölgelere de göç etmişlerdir. Zamanla yaşadıkları siyasî olayların, kültürel etkileşimin ve bulundukları coğrafyanın da etkisiyle kendi ağızlarında birtakım değişiklikler görülmeye başlanmıştır. Fakat bu değişikliklerin edebî bir dil ayrımını ortaya çıkaracak düzeyde olup olmadığı tartışmalıdır. Çünkü dillerin ara renkleri bulunmaktadır. Bu renklerin her birini ayrı bir edebî dil gibi ele almak beraberinde bazı tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

Oğuz Türkçesinin batı kolunu teşkil eden Azerbaycan sahasının 16. yüzyıla kadar Osmanlı sahası ile ortak dil özellikleri gösterdiği bilinmektedir. Ercilasun'a göre ilk ayrışma, özellikle 15. yüzyılda başlayan Akkoyunlu-Karakoyunlu devletleriyle Osmanlılar arasında yaşanan siyasî ayrışmalarla başlamıştır. 16. yüzyıla gelindiğinde ise Safevîlerin tarih sahnesine çıkışıyla beraber ayrışma iyice belirginleşmiş ve bu durum Azerbaycan yazı dilinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Ercilasun, 2007: 430).

Ergin ise bu farklılığın daha çok konuşma diline ait mahallî bir farklılıktan ibaret olduğunu ifade etmiş ve edebî dillerin günümüzden farklı olarak tesirlere açık bulunduğu dönemlerde ayrı siyasî otorite, ayrı sosyal çevre ve ayrı kültürel merkezlerle etkileşim halinde olma gibi durumların doğal bir neticesi olarak ayrışmanın yaşandığını belirtmiştir (Ergin: 1981: VIII). Kadı Burhaneddin, Nesîmî, Hatâyî, Fuzûlî gibi şairler işte bu ara renklerin belirgin olduğu sahada yetişmişlerdir.

Bu sahada yetişen şairlerin Klâsik Türk dîvân ve mesnevî geleneklerine uyarak eserlerinde Hz. Peygamber'den şefâ'at talep ettikleri beyitler bulunmaktadır. Ayrıca Şia mezhebinin tesiriyle bölge şairlerinin Hz. Ali'nin de şefâ'atini istedikleri beyit örnekleri bulunmaktadır.

16. yüzylın Erdebil tekkesi şeyhlerinden ve aynı zamanda Safevî Devleti kurucularından olan Şâh İsmâil Hatâyî'nin dîvânının giriş bölümünde Hz. Peygamber övgüsünün yapıldığı kasîdeler bulunmaktadır. Bu beyitlerde Hz. Peygamber'in

şefâ‘atinin talep edildiği beyitlere rastlanılmaktadır. Hatâyî'nin bu beyitlerde Hz. Peygamber'den şefâ‘at talep ederken kendisini hastaya benzettiği görülmektedir (Macit, 2017: 235).

16. yüzyıl Türk edebiyatının usta isimlerinden Fuzûlî'nin eserlerinde Hz. Peygamber'e karşı derin bir sevgi ve saygı duyulan beyitlere rastlamak mümkündür. Fuzulî'nin Türkçe dîvânında yer alan *"hançer"* redifli kasîde beytinde Hz. Peygamber için *"şefî'ül-müznibîn"* ifadesinin kullanıldığı beyit bulunmaktadır (Selçuk, 2016: 71). Fuzulî'nin Türkçe dîvânında bulunan *"sabâ"* redifli kasîdenin son beyitlerinde Hz. Peygamber'den şefâ‘at talep ettiği görülmektedir (Ertuğrul, 2008: 471). Ayrıca Fuzûlî dîvânında bulunan gazellerde de şefâ‘at temalı beyitlere rastlamak mümkündür.

17. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen Azerî sahası şairlerinden Zevkî'nin dîvânında yer alan gazellerde şefâ‘at makamının sahibi olarak Hz. Muhammed'le birlikte Hz. Ali'nin de adı geçmektedir (Nalbant, 2017: 450). 19. yüzyıl şairlerinden Karabağlı Mîr Hamza Nigârî'nin dîvânında yer alan şefâ‘at temalı gazel beytinde Hz. Peygamber için *"şefi‘ü'l-müznibįn"* ve *"rahmeten li'l-‘âlemîn"* ifadeleri kullanılmıştır (Bilgin, 2017: 20-21).

III. ANADOLU SAHASINDA ŞEFÂ‘AT MEVZU‘U

A. Klâsik Türk Edebiyatında Şefâ‘at Mevzu‘u

Klâsik Türk şiirinde şefâ‘at teması Hz. Peygamber'le ilgili olsun ya da olmasın edebî türlerin hemen hepsinde bulunabilmektedir. Türk şiirinde Hz. Peygamber'le ilgili muhtevaya sahip olan *bi'set-nâme, esmâ-i nebî, gazavât-ı nebî, hilye, Kasîde-i Bürde tercüme ve tahmisleri, kırk hadîs, yüz hadîs, mevlid, mi'râciyye, mi'râç-nâme, mu'cizât-ı nebî, na't, sîret, şefâ'at-nâme, şemâil, tıbb-ı nebevî* vb. gibi türlerin dizelerinde Hz. Peygamber'den şefâ‘at ummak edebî bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat bu türlerin dışında da şairler, dîvân ya da mesnevînin herhangi bir beytinde Hz. Peygamber'den şefâ‘at talep edebilmektedir.

1. Kasîde ve Gazellerde Şefâ‘at Mevzu‘u

Klâsik Türk edebiyatında dîvânlar belli bir tertibe göre oluşturulmaktadır. Mürettep dîvânlarda öncelikle *"kasâîd"* olarak adlandırılan bölüm bulunmaktadır. Bu kısımlarda *"tevhîd, tahmîd, münâcaat"* gibi Cenâb-ı Hakk ile ilgili kasîdelerin ardından Hz. Peygamber'le ilgili kasîdelerin yer aldığı bölüm bulunmaktadır. Bu kasîdelerin beyitlerinde şefâ‘at temasına rastlanabilmektedir. Böyle beyitlere *"istişfa"* adı verilmektedir (Bahir, 2016: 68).

Dîvânlarda Hz. Peygamber'in övgüsünün yapıldığı na‘tların kasîde dışında farklı nazım biçimleriyle de oluşturulduğu görülmektedir. Özellikle kasîdelerin bitiminde bulunan *"gazeliyyât"* kısımlarında da şairler, uyak sırasına göre bir tertip oluşturduklarında uyak başlarında Hz. Peygamber'in övgüsünün yapıldığı na‘tlara ya da dînî muhtevalı başka bir şiire yer verebilmektedir. Bu şiirlerde Hz. Peygamber'in övgüsünün yapılıp ardından şefâ‘atinin talep edildiği beyitlere rastlamak mümkündür. Gayri mürettep dîvânlarda ise kasîde, gazel ya da farklı bir nazım biçimiyle Hz. Peygamber'in şefâ‘ati talep edilebilmektedir.

Klâsik edebiyatta Hz. Peygamber'in şefâ‘atinin ümmetin büyük günah işleyenleri için mümkün olabileceğini anlatan *"şefâ'at-i uzma"* hadîsinin esas alındığı beyitlere

rastlamak mümkündür. Bu beyitlerde şairler, şefâ‘ate mazhar olabilmek amacıyla kendilerini günahkâr olarak gösteren kavramları kullanmışlardır. Şairlerin gazel ve kasidelerinde günahlarıyla ilgili olarak kullandıkları kavramlardan bazıları şu şekildedir: *“abd-i zelîl, cürm, cürm-i bî-kerân, çirk, esved, garîk-i bahr-i günâh, gark-ı lücce-i ‘isyân, gark-ı töhem, gavvâs-ı deryâ-yı vebâl, gedâ-yi ahkar-i âşüfte sâmân, giriftâr-ı hevâ, günâh, güneh-âlûde, günehkâr, hatâ, mest-i harâb-ı ma‘siyet, mücrim, müstemend, niyâza yüzü olmamak, pür-cürm, rû-siyâh, rûy-ı siyeh-fâm, sehv, şerm, siyâh-rûy-i hatâ, siyeh-kâr ü tehî-dest-i ‘amel, şenâ’et, tebehkâr, yüzü kara olmak vb.”* Kaside ve gazellerde şairlerin Hz. Peygamber’den şefâ‘at umarken kendilerini aciz olarak gösteren “*âvâre, bî-çâre, bî-kes, bîmâr, bî-nevâ, çâker, derd-mend, fütâde, gaflet, garîb, gedâ, kemîne, müflis, nâ-çîz, pür-yara vb.”* bazı kavramları kullandıkları görülmektedir. Dîvân şairleri şefâ‘atle ilgili kaside ve gazellerde Hz. Peygamber’in merhametli oluşuna atıfta bulunan*“dest-gîr-i mücrimân, kefil-i ‘inâyet-i tevvâb, mürüvvet kânı, sened-i cümle-i usât, şefî‘-i gürûh-ı ehl-i va‘îd, şefî‘-i rûz-ı vâveylâ, şefî’, şefî’-i her günehkâr, şefî’-i ümem, şefî’ul-müznibîn, şefî’ü’z-zünûb ve’l-evzâr, şefî'-i ma'siyetkâr-ı ümem, şefkat kânı, ümmetini kayıran, zamîn-i tevbe vb.”* kavramları kullanmışlardır. Şefâ‘at temalı kaside ve gazellerin dizelerinde Hz. Peygamber’i şefâ‘at makamının sahibi olarak tarif eden sözcük ve kavramların kullanıldığı göze çarpmaktadır: *“dâver-i dîvân-ı mahşer, dâver-i iklîm-i şefâ‘at, dürr-i şefâ'at, habîb-i Rabb-i Gafûr, hâzin-i genc-i şefâ'at, mesned-ârây-ı şefâ‘at, şâh-ı şefâ’at, şefâ`at-hâh-ı ukbâ, şefâ‘at issi, şefâ‘at-destgâh, şefâ‘at-medâr, şefâ‘at kânı, şefâ‘at ma’deni, şefâ‘at menba’ı, şefî’-i mahşer, şefî’-i rûz-ı cezâ vb.”*. Şairlerin Hz. Peygamber’i şefâ‘at için yardıma çağırırken kaside ve gazellerin dizelerinde: *“çâre-sâz, dest-res, mu‘în-i güneh-pîşegân, mu’în, mültecâ-yı ‘âcizân vb.”* ifadelerini kullandıkları görülmektdir. Dîvân şairlerinin kaside ve gazellerinde kullandıkları bazı kavramları şefâ‘atle ilişkilendirdikleri görülmektedir: *“âb-ı zülâl, bâb-ı şefâ’at, câm-ı şefâ’at, deryâ-yı şefâ’at, evc-i iştifâ, gülşen-i şefâ’at, hân-ı şefâ‘at, katre-i âb-ı şefâ’at, katre-i şerbet-i şefâ’at, kef-i şefâ‘at , kurta-i gûş-ı şefâ’at, na’îm-i şefâ’at, nakd-i şefâ‘at, nûr-ı şefâ’at, pây-ı şefâ’at, ser-şâr-ı şefâ‘at, şefâ‘at merhemi, şefâ‘at pertevi, şefâ‘at âbı/şefâ‘at suyu, şefâ‘at dâmeni, şefâ‘at eli, şefâ‘at kânı, tîmâr etmek vb.”* (Selçuk, 2016: 70-71).

13 ve 14. Yüzyıl

Ahmed Yesevî'nin Türkistan'da tohumlarını attığı tasavvûfî edebiyatın filizleri Anadolu'da Yûnus Emre ile yeşermeye başlamıştır. Allah ve peygamber sevgisini eserlerinde ele alan Yûnus'un dîvânında şefâ'at temalı beyitlerin olduğu gazeller bulunmaktadır. Bu beyitlerden birinde Hz. Peygamber için *"Muḥammed ḥaḳ yalvarıcı"* ve *"şefâ'atçimüz andadur"* şeklinde tanımlamaların yapıldığı görülmektedir (Tatçı, 1998: 93). Ahmedî'nin ve Şeyhî'nin kasîdelerinde Hz. Peygamber'in şefāʿatinin talep edildiği *istişfa* adı verilen beyitler bulunduğu görülmektedir. Ahmedî'nin kasîdesindeki istifşa bölümünde kendisini hasta bir kimseye Hz. Peygamber'i de hekime benzeterek *"Tîmâr it şefâ'atile derdüme benüm"* (Gülüm, 2021: 217) dediği görülmektedir. Tasavvufa ilgisi olduğu bilinen Şeyhî'nin dîvânında yer alan kasîdelerde Hz. Peygamber'in şefâ'atine mazhar olmayı umduğu beyitlere rastlanılmaktadır. Şeyhî dîvânında yer alan bir kasîdenin beyitlerinde Hz. Peygamber'den "*şefî'i-müznib ü mücrim"* olarak bahsedilmiştir (Biltekin, 2003: 20-21).

15. Yüzyıl

Ahmed Paşa, Hamdullah Hamdi ve Adlî mahlasıyla bilinen şair padişahlardan Sultan II. Bâyezid Hân'ın kasidelerinde *istişfa* bölümleri bulunmaktadır. Akşemseddin oğlu Hamdullah Hamdi'nin Hz. Peygamber'e:*"Bu cürm-i bî-kerânuma dermân tapundadur/ Lutf u şefâ'atüne çü yok hadd ü intihâ"* diyerek seslendiği görülürken; Ahmed Paşa'nın ise *"levlâke"* (Sen olmasan kâinâtı yaratmazdım.) hadîsinden yola çıkarak şefâ'at talep ettiği görülmektedir (Selçuk, 2016: 72). Adlî ise gazel beytinde, Hz. Peygamber'den şefâ'at talep etme nedenini *"Şefâ'at âyeti şânunda çünki münzeldür"* şeklinde açıklamaktadır (Bayram, 2018: 41).

16. Yüzyıl

Şiirlerinde Muhibbî mahlasını kullanan Kanûnî Sultan Süleyman'ın Türkçe dîvânında yer alan gazellerde Hz. Peygamber'in şefâ'atini talep ettiği beyitler bulunmaktadır. Muhibbî bu dizelerde baştan aşağı günahla dolu olduğunu belirtmiş ve Hz. Peygamber'in şefkatini umarak onun ümmetini kayıran bir peygamber oluşuna vurgu yapmıştır. Muhibbî bir başka gazel beytinde, kendini Hz. Peygamber'in şefâ'atine susamış bir günahkâr olarak tasvir etmiştir. Ayrıca Muhibbî, gazellerinde

Hz. Peygamber'den şefâ'at talep ederken derin bir saygı duymaktadır. Şair bir hükümdar olmasına karşın gazel beyitlerinde Hz. Peygamber karşısında kendisini aciz bir köle gibi göstermektedir. Muhibbî'nin *"şefâ'at-i uzma"* hadîsini esas alarak kaleme aldığı bir gazel beytinde ise kendini çok günahkâr bir kimse olarak tasvir ettiği görülmektedir. Muhibbî'nin gazelindeki şefâ'at temalı bir beyitte teşbih ve tezat sanatına başvurduğu örnek bulunmaktadır: *"Şefâ'at âbı ile yu sefîd it/ Günâhumdan yüzüm olmaya esved"* (Selçuk, 2016: 69-74). 16. yüzyıl Osmanlı sahasının önemli isimlerinden Zâtî'nin dîvânındaki tevhid ve münâcât bölümlerinden sonraki na'tlardan birinin başlığı "*Ḳaśîde-i Źātį Der-Naʿt-ı Şefîʿü'l-Müźnibįn ve İmāmü'l-Enbiyā ve'l-Mürselįn Śalla'llāhu ʿAleyhi ve Sellem"* biçimindedir (Kurtoğlu, 2017: 50). 16. yüzyıl dîvân sahibi sanatçılarından Yakînî'nin, Vardar Yenicesi şairlerinden Usûlî'nin, Mostarlı Hasan Ziyâ'î Efendi'nin gazellerinde de şefâ'at temalı beyitlere rastlanılmaktadır. Yakînî gazel beyitlerinde şefâ'ati ışığa benzetmiş ve bu ışığın kendi cisminde tecelli etmesini arzulamıştır (Zülfe, 2009: 226). Vardar Yenicesi şairlerinden Usûlî'nin dîvânında şefâ'atin büyük günah işleyenlere mümkün olacağı anlayışından hareketle kaleme alınmış beyitler bulunmaktadır. Usûlî dîvânında bulunan gazel beytinde şair, şefâ'ate vasıl olabilmek için kendisini günahkâr gibi göstermiştir (Selçuk, 2016: 73). Mostarlı Hasan Ziyâ'î Efendi dîvânında ise şefâ'at temalı beş beyitlik bir gazel bulunmaktadır (Gürgendereli, 2017: 167).

Âşık Çelebi ve Gelibolulu Mustafa Âli'nin de kasidelerinde *istişfa* bölümleri bulunmaktadır. Âşık Çelebi dîvânındaki *istişfa* bölümünde Hz. Peygamber'e *"Şefâ'at kıl bana"* (Selçuk, 2016: 72) diye seslenmektedir. Gelibolulu Mustafa Âli ise kıyamet günü Hz. Peygamber'in şefâ'ati olmazsa kendisinin günahlarla zelil ve sefil biçimde olacağını söylemektedir. (Aksoyak, 2018: 85).

17. Yüzyıl

17. yüzyılda gazellerinde şefâ'at temasını ela alan şairlere Vahyî mahlasıyla bilinen Şeyh Mehmed Efendi ve Süheylî mahlaslı Ahmed b. Hemdem Kethüdâ gibi isimler örnek gösterilebilir. Vahyî gazelindeki şefâ'at temalı bir beyitte Hz. Peygamber'e:*"Vahyî-i nâ-çîze şefâ'at kıl"* şeklinde seslenmektedir. 17. yüzyıl Şam asıllı Osmanlı şairlerinden olan Süheylî ise şefâ'at temalı gazel beytinde mahşer gününün tasvirini yapmaktadır (Selçuk, 2016: 73-75).

17. yüzyıl şairlerinden Ahmed Nâmî'nin, Şehrî mahlasıyla bilinen Malatyalı Ali Çelebi'nin, Ümmî Sinan'ın, Nail-i Kadîm'in, Neşâtî Ahmed Dede'nin ve Edirneli Kâmî'nin dîvânında yer alan kasîdelerinde *istişfa* bölümlerine rastlamak mümkündür. Ahmed Nâmî kasîdesinde Hz. Peygamber'in şefâ'atine kavuşmayı ümit ettiği dizeler bulunmaktadır (Yenikale, 2017: 46). Şehrî'nin *istişfa* beyitlerini *"şefâ'at-i uzma"* hadîsinden hareketle kaleme alarak teşbih ve mübalağa sanatlarına başvurduğu görülmektedir. (Demirel, 2017: 31). Nail-i Kadîm'in de kasîde beytinde teşbih yaparak *"gülşen-i şefâ'at"* ifadesini kullandığı görülmüştür (İpekten, 2019: 49). Neşâtî Ahmed Dede ise *istişfa* bölümünde başkalarından farklı olarak Hz. Peygamber için *"şefî'-i küll-i ümem"* ifadesini kullanmıştır. (Kaplan, 2019: 29). 17. yüzyıl Osmanlı sahası mutasavvıf şairlerinden Ümmî Sinan'ın dîvânında şefâ'at temalı kasîde beyitleri bulunmaktadır. Ümmî Sinan'ın kasîde beytinde kendisini yaralı bir hasta gibi, Hz. Peygamber'i ise bir hekim gibi düşündüğü görülmektedir. Şair, Hz. Peygamber'e seslenerek ondan yaralarına merhem olabilecek merhemi yani şefâ'ati talep etmektedir (Bilgin, 2017: 21).

18. Yüzyıl

18. yüzyıl şairlerinden Edirneli Kâmî, Şeyh Galib, Haşmet mahlasıyla ünlü Mehmet Abbas Efendizâde, Arpaeminizâde Mustafa Sâmî gibi isimlerin dîvânlarında şefâ'at temalı kaside beyitleri bulunmaktadır. 17. yüzyılın son yarısı ile 18. yüzyılın başlarında yaşayan ve Lâle Devri şairleri arasında zikredilen Edirneli Kâmî kasîdesinde yer alan *istişfa* bölümünde Hz. Peygamber'e: *"Şefâ'atünle girîbânı eyleyüp tahlîs/ 'İnâyetünle ider gûşe-i bihişti me'âb"* şeklinde seslenmektedir (Erişen Yazıcı, 2017: 53). Haşmet ise her ne kadar günahlarının çokluğundan yakınmış olsa da şefâ'atin peygamberlik mesleği olduğunu dile getirmiştir. (Arslan ve Aksoyak, 2018: 88). Arpaeminizâde Mustafa Sâmî'nin kasîde beytinde Hz. Peygamber'den şefâ'at talep ederken kendisini ihtiyaç sahibi bir fakir gibi tasvir ettiği görülmektedir (Kutlar Oğuz, 2017: 43).

Şeyh Gâlib dîvânında müseddes biçiminde kaleme alınmış bir na't bulunmaktadır. Bu na'tın satırlarında Hz. Peygamber, şefâ'atin sahibi olarak ifade edilmektedir:

"Ol dem ki velîlerle nebîler kala hayrân
Nefsî deyü dehşetle kopa cümleden efgân
Ye's ile usâtın ola ahvâli perîşân

Destûr-ı şefâ'atla senindir yine meydân

Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin efendim
Hakdan bize sultân-ı müeyyedsin efendim" (Okçu, 1993: 339).

19. Yüzyıl

19. yüzyıla geldiğimizde Selânikli Meşhûrî mahlaslı Ahmed Efendi, Eğribozlu İzzet Ahmed, Kilisli Zihnî, Yenişehirli Avnî ve Şeref Hanım gibi dîvân sahibi şairlerin kasîdelerinde *istişfa* bölümleri bulunmaktadır. Meşhûrî dîvânında yer alan şefâ'at temalı kasîde beytinde Hz. Peygamber için *"şefî'-i ma'siyetkâr-ı ümem"* (isyankâr ümmetlerin şefâ'atçısı) ifadesini kullanmıştır (Aydemir ve Çeltik, 2017: 6). Eğribozlu İzzet Ahmed'in şefâ'at temalı kasîde beytini kaleme alırken *"şefâ'at-i uzma"* hadîsinden yola çıktığı görülmektedir. Kilisli Zihnî'nin, dîvânında yer alan bir kasîdenin beytinde Hz. Peygamber için *"şefi'ü'l-müznibîn"* ifadesini kullandığı görülmektedir. Yenişehirli Avnî'nin ise şefâ'at temalı kasîde beytinde mübalağalı anlatıma başvurduğu örnek bulunmaktadır:*"Zâtında şefâ'at o kadardur ki dilerse/ Bir nazra ile mahv-ı zünûb-ı ümem eyler"* (Selçuk, 2016: 73-74).

19. yüzyılda Antepli Aynî ve Şeref Hanım dîvânında yer alan gazellerde de şefâ'at temalı beyitlere rastlanılabilmektedir. Antepli Aynî'nin şefâ'at temalı gazel beytinde teşbih, istiare ve nidâ sanatlarına başvurduğu görülmektedir: *"Fakîrin 'Ayni'yim hân-ı şefâ'at ârzûsuyla/ Der-i ihsânı çaldım dest-gîr ol yâ Resûla'llâh"* (Selçuk, 2016: 74). 19. yüzyıl kadın şairlerinden Şeref Hanım'ın Hz. Peygamber'den şefâ'at umarken samimi bir üslup kullanıp "*Muhammed-i 'Arabî"* diye seslendiği görülmektedir (Arslan, 2018: 73).

2. Mesnevîlerde Şefâ'at Mevzu'u

Mesnevîler, belli bir protokole göre kaleme alınmış metinlerdir. Bu protokol esasına göre mesnevîlerde asıl konuya geçmeden önce *besmele, tevhîd, münâcât, na't, mî'râç, mu'cizât vb*. gibi bölümler bulunmaktadır. Hz. Peygamber'in övgüsünün yapılmaya başlandığı *na't, mîrâç, mu'cizât* vb. gibi bölümlerde şairlerin şefâ'at talebinde bulundukları görülebilmektedir.

Kasîdelerde olduğu gibi mesnevîlerin de bir kısmı doğrudan Hz. Peygamber'le ilgilidir. Bu mesnevîler muhtevasına göre *bi'set-nâme, esmâ-i nebî, gazavât-ı nebî,*

hilye, Kasîde-i Bürde tercüme ve tahmisleri, kırk hadîs, yüz hadîs, mevlid, mir'âç-nâme, mu'cizât-ı nebî, na't, sîret, şefâ'at-nâme, şemâil, tıbb-ı nebevî vb. gibi adlarla anılmaktadır. Bu eserlerin Hz. Peygamber'in şefâ'atine mazhar olmak amacıyla yazıldığı görülebilmektedir. Bunun dışında *"şefâ'at-nâme"* türü, baştan sona kadar kıyamet günü Hz. Peygamber'in gerçekleştireceği şefâ'at hadisesini ele alması bakımından dikkat çekicidir.

13 ve 14. Yüzyıl

Şeyyâd Hamza'nın mesnevî biçiminde kaleme aldığı *Mi'raç-nâme* içerisinde şefâ'atle ilgili dizeler bulunmaktadır. Metindeki anlatıda, mi'raç neticesinde Hz. Peygamber'e müjde olarak ümmetinin günahkarlarına ateşten kurtulabilmeleri için şefâ'at edebilme yetkisi verilmiştir (Güzelışık, 1996: 46-47). Âşık Paşa'nın *Garib-nâme*'si içinde kıyamet günü şefâ'at edecek yegâne kimsenin Hz. Peygamber olduğunu anlatan beyit bulunmaktadır (Yavuz, 2000: 25). Ahmedî'nin *İskender-nâme*'sinin giriş bölümünde Hz. Peygamber'in övgüsünün yapıldığı bölümde şefâ'at edici oluşuna vurgu yapan ifadeler kullanılmıştır: *"Geh didi aña şefî' ü geh nezîr"* (Akdoğan, 2019: 222). Ahmedî'nin *İskender-nâme*'sinin giriş bölümünde *"Der-Şefâ'at-Cüsten Ez-Resûl Aleyhi's-Selâm"* başlıklı bir na't bulunmaktadır. Burada Hz. Peygamber için *"şefî'ü'l-müznibîn"* ifadesi kullanılmıştır (Akdoğan, 2019: 226). Gülşehrî'nin *Mantıku't-Tayr* adlı eserinde, şefâ'atin Allah'ın izniyle Hz. Peygamber tarafından gerçekleştirileceği ifade edilmektedir (Tuncer, 2021: 1104). Anadolu sahasında yazılan önemli mesnevîlerden birisi Nizâmî-i Gencevî'den tercüme edilen *Hüsrev ü Şîrin*'dir. Şeyhî tarafından 1429 yılında kaleme alınan mesnevînin giriş kısmında bulunan na'tın dizelerinde Hz. Peygamber'den şefâ'at talep edildiği görülmektedir (Tülübaş, 2017: 59-60). 14. yüzyılın son yarısında Kastamonulu Şâzî tarafından kaleme alınan *Maktel-i Hüseyin'de* Kerbelâ faciasına imza atan topluluğa hiçbir şekilde şefâ'at edilmemesi için dua edilen beyitler bulunmaktadır (Erbay ve Tozlu, 2015: 146). 14. yüzyılın sonlarında Şair Mehmed tarafından Mısır'da te'lif edilmeye başlanan *Işk-nâme* adlı mesnevîde istişfa özellikleri taşıyan iki na't örneği bulunduğu görülmektedir (Yeniterzi, 1993: 56).

15. Yüzyıl

15. yüzyıl başlarında yaşadığı düşünülen Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât* mesnevîsi içinde Hz. Peygamber'in şefâ'atiyle alakalı beyitler bulunmaktadır. Şairin,

*Vesiletü'n-Necât'*ı dinlemenin Hz. Peygamber'in şefâ'atine ulaşmaya vesile olmasını dilediği bölümler olduğu görülmektedir (Altıner, 2008: 303). Bedr-i Dilşâd'ın *Murâd-nâme'*sinin giriş bölümünde yer alan na't kısmında yer alan beyitlerde Hz. Peygamber'in ümmet için *"şefî'"* olduğunu ifade eden beyit bulunmaktadır (Ceyhan, 1994: 104). Behiştî Ahmed Sinan Çelebi'nin *Mihr ü Müşterî* adlı bir mesnevîsi bulunmaktadır. Mesnevîde şairin Hz. Peygamber'den şefâ'at talep ederken *"Şefā'at yā Ĥabįbullāh şefā'at"* dediği görülmektedir (Polat, 2017: 264). Muhammed Efendi'nin *Sîretü'n-Nebî* adlı mesnevîsinin sebeb-i telif bölümlerinde Hz. Peygamber'in şefâ'atine kavuşma ümidinde olduğu görülmektedir (Özfırat, 2019: 39). 15. yüzyılda Hamdullah Hamdi tarafından da kaleme alınan *Leylâ ile Mecnûn* mesnevîsinin münacat bölümünün son beytinde Hz. Peygamber'in şefâ'atçi oluşu *"Şefį'üm çün ḥabįbüñ Muṣṭafādur"* şeklinde belirtilmiştir (Doğan Averbek, 2020: 73). Halîlî'nin *Fürkat-nâme* adlı mesnevîsinin beyitleri arasında da şefâ'at temalı beyit örneği bulunmaktadır. Halîlî bu beyitte, Hz. Peygamber için *"Şefî-i mücrimîn ü müznibîndür"* ifadesini kullanmıştır (Serajı, 2020: 22).

16. Yüzyıl

16. yüzyılın hamse sahibi isimlerinden Lâmiî Çelebi'nin *Şehrengiz-i Bursa* adlı mesnevîsinin giriş bölümünde Hz. Peygamber'in şefâ'atine kavuşabilmek için Allah'a dua edilen beyit vardır (Yurtsever, 1984: 92). Taşlıcalı Yahya tarafından kaleme alınan mesnevîlerden *Şâh u Gedâ'*nın giriş bölümünde yer alan na't beyitlerinde Hz. Peygamber'in şefâ'atine ulaşmanın mutluluk vesilesi olduğu belirtilmiştir (Yoldaş, 1993: 94). 16. yüzyıl hamse sahibi yazarlarından Ahmed-i Rıdvan'ın *Rıdvâniyye* mesnevîsinde Hz. Peygamber'in şefâ'atine mazhar olmak amacıyla kaleme alınmış beyit örneği bulunmaktadır. Bu beyitte Hz. Peygamber *"şefî'ü'l-müźnibîn"* olarak ifade edilmiştir. (Yılmaz 2006: 43). Hamîdi-zâde Celîlî'nin de kaleme almış olduğu *Leylâ ile Mecnûn* mesnevîsi bulunmaktadır. Bu mesnevînin giriş bölümünde bulunan na'tın son beyitlerinde Hz. Peygamber'den şefâ'at talep edildiği görülmektedir*"* (Atik, 2009: 137). Behiştî Ramazan Efendi'nin mesnevî tarzında kaleme alınmış bir *Mevlid-i Şerîf'i* bulunmaktadır. Şairin yazdığı mevlidi Hz. Muhammed'e armağan ettiğini ve onun şefâ'atine nail olmayı istediğini anlatan beyitler bulunmaktadır (İçen, 2019: 193-194). Feridüddin-i Attar tarafından kaleme alınmış bir eser olan *Esrar-nâme,* Gelibolulu Huzûrî tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Eserin giriş kısmında bulunan

beyitte şair, Hz. Peygamber'in ümmeti için şefâ'atçi oluşuna vurgu yapmıştır (Mersin, 2004: 85).

17. Yüzyıl

Nabî'nin *Hayr-âbâd* adlı mesnevîsinin içinde yer alan *mi'râciyye* bölümünde yer alan beyitlerde şefâ'at temalı dizeler olduğu görülmüştür (Zamanoğlu, 2021: 16). Gani-zâde Mehmet Nâdirî'nin Firdevsî'nin *Şeh-nâme'*sinden etkilenerek yazmış olduğu bir mesnevîsi bulunmaktadır. Bu mesnevînin giriş bölümündeki na't kısmında Hz. Peygamber'in şefâ'at makamını temsil eden *"makam-ı mahmûd"* temalı beyit olduğu görülmektedir (Alikılıç, 1993: 9). Dönemin tanınmış mesnevî yazarlarından biri de Nev'izâde Atâyî'dir. Şairin Nîzâmî'nin *Mahzenü'l-Esrâr* mesnevîsine nazire olarak yazdığı *Nefhatü'l-Ezhâr* adlı bir mesnevîsi bulunmaktadır. Eserde Hz. Peygamber'in övgüsünün yapıldığı bölümde şefâ'at temalı beyit bulunmaktadır. Bu beyitlerde Hz. Peygamber *"Ħayr-ı şefî' u beşîr-i neźîr"* şeklinde tanımlanmıştır (Kuzubaş, 2003: 104).

18. Yüzyıl

Şeyh Galib'in Hüsn ü Aşk'ın giriş bölümünde bulunan *"Der Menkabet-i Mi'râc-ı Şerîf-i Nebevî ve Mu'cize-i Bâhire-i Mustafavî"* başlıklı bölümün sonunda Hz. Peygamber'in şefâ'atinin öneminden bahsedilmiş ve Hz. Peygamber'e *"Mücrîmdir egerçi ümmetindir/ Ümmîdi senin şefâatindir/Olmazsa şefâatinden ihsân /Çok zâhidin ola hâli hirmân"* şeklinde hitapta bulunulmuştur (Doğan, 2002: 43-136).

19. Yüzyıl

Dönemin mutasavvıf şairlerinden Mustafa Fevzî bin Numan'ın mesnevî nazım biçiminde kaleme aldığı bir *Miraç-nâme'*si bulunmaktadır. Bu mesnevî içerisinde de Hz. Peygamber'in şefâ'atinin talep edildiği dizeler bulunmaktadır. Bu beyitlerde de Hz. Peygamber'in olduğu yerde hiç kimsenin şefâ'atçi olamayacağı söylenmiştir (Kapıcıoğlu, 2017: 43).

IV. BİR TÜR OLARAK ŞEFÂ‘AT-NÂMELER

İslâmiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatında Hz. Muhammed’e duyulan sevgi ve saygının bir tezahürü olarak birçok edebî tür ortaya çıkmıştır. Bu türlerden biri de Arapça kökenli *“şefâ‘at”* ve Farsça kökenli *“nâme”* sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş olan ve tematik olarak kıyamet gününde Hz. Peygamber’in aracılığıyla kurtuluş hikâyesini anlatan *“şefâ‘at-nâme”*lerdir.

Klâsik Türk edebiyatında kavram anlamında *“şefâ‘at”* eserlerin büyük bir çoğunluğunda karşımıza çıkabilmektedir. Fakat *“şefâ‘at”* hadisesini bütüncül anlamda ele alan eser sayısı mevcut bilgilerimiz itibariyle oldukça sınırlıdır. *Şefâ‘at-nâmeler,* başlı başına müstakil bir eser olarak ya da eser içersinde bölüm olarak da görülebilmektedir.

Türk edebiyatında “*şefâ‘at-ı uzma*” hadîsini esas alarak şefâ‘at temasını ele alan ilk eser Ahmed Yesevî’nin *Dîvân-ı Hikmet’*inde yer alır. Dörtlükler halinde oluşturulmuş olan bu bölümdeki hikmetler adeta küçük bir *“Şefâ‘at-nâme”* niteliğinde olup Türk edebiyatında bu türün oluşumuna öncülük etmektedir.

Ahmed Yesevî’nin müritlerinden Süleyman Hakim Ata’nın Ahir Zaman Kitabı’nda yer alan dörtlüklerde hocası Ahmed Yesevî’de olduğu gibi şefâ‘at temasının ele alındığı görülmektedir (Tekcan, 2006: 23-31). Bu kısım Türk edebiyatında *“Şefâ‘at-nâme”* türünün ilk prototipleri arasında gösterilebilecek niteliktedir.

14. yüzyılın önemli şairleri arasında zikredilen Ahmedî’nin *İskender-nâme*’sinin giriş bölümünde *“Der-Şefâat-Cüsten Ez-Resûl Aleyhi’s-Selâm”* başlıklı şefâ‘at temasını ele alan bir na‘t bulunmaktadır. Bölüm mesnevî formunda ve beyitler halinde kaleme alınmıştır.

14. yüzyılda Ömeroğlu tarafından kaleme alınan *“Şefâ‘at-nâme”* adlı 125 beyitlik mesnevî formunda yazılmış bir eser bulunmaktadır. Prof. Dr. Şükrü Elçin’in eserle ilgili olarak *“Ömeroğlu'nun Hâza Kitâbu Dâsitân-i Muhammed'i”* adlı bir makalesi

bulunmaktadır. Eserin dili oldukça sadedir. Metinde Hz. Peygamber'in ümmeti için üzülüp gözyaşı döktüğü görülmektedir. Hz. Peygamber'in yakın dostları Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali ile eşi Hz. Ayişe ve kızı Hz. Fatıma onun üzülmesine içerler ve her biri ümmet için ayrı ayrı fedakârlık yapmak istediklerini anlatırlar. En sonunda Allah'tan bir müjde gelir ve Hz. Peygamber'in ümmeti için af haberi gelir (Özyaşamış Şakar, 2006: 124).

Yazıcızâde Mehmed'in mesnevî formunda kaleme aldığı *Muhammediye* adlı bir eseri bulunmaktadır. Bu eserde *"Faslün fi'ş-Şefâ'at"* başlıklı bir bölüm bulunmaktadır ve bu kısım bir *"Şefâ'at-nâme"* niteliğindedir. Eser 1449 tarihinde Osmanlı sultanlarından II. Murad'a takdim edilmiştir. Eser Türk toplumu tarafından oldukça beğeni kazanmış ve bazı beyitleri ezberlenerek nesilden nesile bir sözlü kültür unsuru olarak aktarılmıştır. Bu eseri ezberleyenlere halk arasında *Muhammed-hân* adı verilmiştir (Kesin, 2015: 8).

Aziz Mahmud Hüdâyî, on altıncı yüzyılın sonu ile on yedinci yüzyılın başlarında yaşamış mutasavvıf şairlerden biridir. Hüdâyî dîvânında hem dörtlükler hâlinde hem de beyitler hâlinde yazılmış olan *"Şefâ'at-nâme"* niteliğinde bölümler vardır (Kesin, 2015: 11).

Ankara Millî Kütüphane'de 2664/5 yer numarasıyla *Karabulut Mescidi İmamı* adıyla kayıtlı *Ervah-nâme* başlıklı bir *"Şefâ'at-nâme"* metni bulunmaktadır. Bu eserin belli bölümlerinin Pîr Muhammed'in eserindeki beyitlerden alıntılanarak oluşturulduğu görülmüştür.

Tunus Kütüphanesinde 1010 yer numarasıyla kayıtlı olan bir *"Fetih-nâme Sûreti"* bulunmaktadır. Telif tarihi 986/1587 olan bu nüsha içerisinde "*Fetih-nâme Sûreti"* bittikten sonra *"Şefâ'at-nâme"* örnekleri bulunmaktadır (Okuyucu, 2000: 135-170).

"Şefâ'at" temasını Türk edebiyatında ele alan çok sayıda eserle karşılaşmak mümkündür. Süleyman Çelebi'nin *"Vesiletü'n-Necât"* mesnevîsinin *mi'râc* kısmında ve Şeyyâd Hamza'nın *"Ahvâl-i Kıyâmet"* adlı eserinde de *"Şefâ'at"* bahsi geçmektedir. Ayrıca 1914 yılında Gürcistan şairlerinden Mehemmed Musazade'nin kaleme almış olduğu *Şefâ'at-nâme Kasidesi* bulunmaktadır (Bozkurt, 2020: 94).

Bu eserlerin dışında "Şefâ'at-nâme" başlığıyla kataloglarda kayıtlı olan fakat dijital platformlarda paylaşılmadığı için hakkında pek fazla malumat sahibi olunamayan eserler de bulunmaktadır. Bunlardan ilki Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi 2202/2 yer numarasıyla kayıtlı "Şefâ'at-nâme ve Muhabbet-nâme" başlığını taşıyan eserdir. Bu eserin açıklama kısmında mektuplardan müteşekkil bir münşeat olduğuna dair malumatlar bulunmaktadır. Yine münşeat örneği olduğunu düşündüren bir başka eser, Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde 1507/2 yer numarasıyla Tevki'î Mustafa Çelebi adına kayıtlıdır. Mevcut şartlarda ulaşım sağlanamayan bir başka "Şefâ'at-nâme" başlıklı eser Mısır'da bulunmaktadır. Kahire Hidiv Kütphanesi, Türkçe Yazmalar'da 9115/1 yer numarasıyla kayıtlı eser hakkında da malumat bulunmamaktadır (Bozkurt, 2020: 94).

V. BİR ŞEFÂ‘AT-NÂME ÖRNEĞİ OLARAK PÎR MUHAMMED’İN ŞEFÂ‘AT-NÂMESİ

A. Pîr Muhammed Kimdir?

Yazar hakkında mevcut tezkirelerde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hayatıyla ilgili bilgilere kendi kaleminden çıkan *Şefâ‘at-nâme* metninden hareketle ulaşılabilmektedir. Tam adı *“Eş-Şeyh Pîr Muhyî ed-dîn Muhammed bin Abd er-Rahmân*” şeklindedir:

659 *benüm adum Şeyẖ Muẖammed olduġı*
dilde şeyẖliḳ adıyla añıldıġı

660 *atam anam virdügi addur bize*
toġrısını söyledüm sözüñ size

Mevcut nüshada yazarın adı *“Pür Muẖammed”* şeklinde geçmektedir. Fakat bu durum muhtemelen müstensih hatasıdır. *Şefâ‘at-nâme* metninin diğer nüshalarına bakıldığı zaman doğru imlânın *“Pîr”* biçiminde olması gerektiği görülmektedir:

80 *Pür [Pîr] Muẖammed du‘ācıñuzdur size*
lutf idüb cānını ḳılasız taze

130 *baḳma Pür [Pîr] Muẖammed’üñ śuçlarına*
raẖmet eyle cümle geçmişlerine

Yine metne bakıldığı zaman yazarın babasının adının *“‘Abdurraẖmān”* olduğu ve kendi adında *“Muẖyiddîn”* ibaresinin olduğu da görülmektedir:

1748 *yürü Muẖyiddîn ‘Abdurraẖmān oġlı*
śaḳla fażluñ ile śaḳla yārini

15. yüzyılın sonları ile 16. yüzyılın başları arasında yaşamış mutasavvıf bir şahsiyettir. Müellifin eserini kaleme aldığı zaman dilimi Kânûni Sultan Süleyman'ın tahtta olduğu döneme denk gelmektedir:

110 *bu furśat kim ele girmişdür iy cān*
ki 'aśrımuz bu dem devr-i Süleymān

111 *pādişāhımuzıñ ol Ḥaḳḳ Te'ālā*
'adl-i 'ömürin ziyāde ide Mevlā

Müellifin eserin diğer nüshalarında belirttiğine göre aslen Medine kökenlidirler. Bursa'ya sonradan göç etmişlerdir. Bursa'ya yerleştikten sonra bir süre ticari faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bursa'da ilk olarak Emîr Sultan tarikatı şeyhlerinden 92 yaşındaki Seyyid Hüseyin Efendi'ye intisap etmiş ve tasavvufi eğitimini onun terbiyesi altında tamamlamıştır. Ardından kendisi şeyhlik mertebesine kadar ulaşmıştır. *Şefâ'at-nâme* mesnevîsinin yazımını mürşidinin talimatı üzerine gerçekleştirmiştir. Yazarın hayatıyla ilgili başka bilgilere kaynaklarda rastlanılamamaktadır.

B. Pîr Muhammed'in Şefâ'at-nâmesi

Pîr Muhammed'in mevcut *"Şefâ'at-nâme"* nüshalarına bakıldığı zaman eserin iki ayrı bölümden müteşekkil olduğu görülmektedir. İlk bölüm *"Ervah-nâme",* ikinci bölüm ise *"Şefâ'at-nâme"* olarak adlandırılmaktadır.

Ferîdüddin Attâr'ın (öl. 1221) 5740 beyitten müteşekkil *Muṣîbet-nâme* yahut *Cevab-nâme* adıyla bilinen mesnevîsi Pîr Muhammed'in *"Ervah-nâme"* sine kaynaklık etmesi açısından mühimdir. Eser kırk bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde Attâr'ın tasavvufla ilgili görüşlerini yansıttığı da görülmektedir. Eserde sâlikin Allah'a ulaşmak için gerçekleştirdiği yolculuk anlatılmıştır. Bu yolculuk aynı Pîr Muhammed'in eserinde görüldüğü gibi Attâr'ın mürşidinin talimatıyla gerçekleşmiştir. Sâlik yolculuğa Mikâil, Azrâil ve İsrâfil gibi melekleri ziyaretle başlar. Ardından arşa yönelir ve burada da arşı taşıyan melekleri, arşı, kürsiyi, levhi, kalemi görür. Bu yolculuk bir nev'i mîraç gibidir. Cennet ve cehennem ziyaretlerinden sonra yolculuğun yönü bu âleme yönelir. Bu âlemde gökyüzünü, güneşi ve ayı, anasır-ı erbaayı, dağı, denizi, nebâtâtı, vahşî ve ehlî hayvanâtı, kuşları ziyaret eder. İblis'i,

cini ve insanı da gördükten sonra peygamberlere yönelir. Hz. Âdem, Hz. Nûh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. Davud, Hz. İsa ve Hz. Muhammed gibi peygamberleri de gördükten sonra duygu, hayal, akıl, kalp ve can da ziyaret edilir. Tüm bu ziyaretler esnasında sâlik, Allah'a ulaşmak arzusuyla çeşitli sualler sorar. Fakat hepsi çeşitli cevaplar vererek onu yanlarından uzaklaştırırlar. Sâlik yolculuğa kendi iç âleminde devam etme kararı alır ve aradığı cevaplara burada ulaşır (Şahinoğlu, 1991: 98).

Pîr Muhammed'in mesnevîsinde bulunan *"Ervah-nâme"*, Klâsik mesnevî protokol düzeninde Allah'ın birliğinin anlatıldığı *tevhid* ve Hz. Peygamber'in övgüsünün yapıldığı *na't* bölümlerini andıran beyitlerle başlamaktadır. Fakat beyitlerin devamında Klâsik mesnevî formlarında görülen *medh-i çehâr-ı yâr, medh-i sultan, sebeb-i telif ve agâz-ı destân* gibi bölümlerin bulunmadığı görülmektedir. Eserin devamında ölüm anı, ölüm anında yaşanan durumlar, ölüye ebedî mekânının gösterilmesi, Azrail'in canı alması, ruhun bedeni terk edişi, cesedin çürümesi, ruhların mübarek günlerde aileleri ziyaret etmeleri gibi temalar ele alınmaktadır.

"Şefâ'at-nâme" bölümünde Klâsik mesnevî protokol düzeni net olarak görülmektedir. Bu sebeple bölümün bağımsız bir tür olduğu kanaati oluşmaktadır. Eserde *medh-i çehâr-ı yâr, medh-i sultan, sebeb-i telif ve agâz-ı destân* gibi bölümler bulunmaktadır. Eserin muhteviyatında Hz. Peygamber'in, âlinin, ehl-i beytinin, çehâr-ı yârının ümmetin kurtulması için yapacakları şefâat ve fedakârlıklar vardır.

Eserde bölümler için herhangi bir başlıklandırma yapılmamıştır. Bölümler arası geçiş yapılırken genellikle *"āl-i evlādı severseñ iy dede/ 'āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed'e"* beytinin söylendiği görülmektedir. Bu beyitler okunurken dinleyiciler, aynı Klâsik mevlit okuma geleneklerinde olduğu gibi salavât okumaya davet edilmişlerdir. Muhtemelen bu bölümlerde dinleyiciler ayağa kalkarak salavat getirmişlerdir.

C. Pîr Muhammed'e Ait Şefâ'at-nâme Nüshalarının Tavsifi

Pîr Muhammed'e ait tespit edilen mevcut *"Şefâ'at-nâme"* nüshalarının bilgileri şu şekildedir:

1. **Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 2885/1**
   Eser Adı: Şefâ'atnâme
   Yazar/Müstensih: …..

Yayın Bilgisi: …..

Fiziksel Niteleme: 10b-91b. 83 yy. ; 210x150-160x108 mm.

Yazı Türü: Nesih

Satır Sayısı: 13

2. **Milli Kütüphane, Bolu İl Halk Kütüphanesi, nr. 11137/6**

Eser Adı: Ervâh-nâme / Pîr Muhyî ed-dîn Mehmed b. Abd er-Rahmân

Yazar/Müstensih: Pîr Muhyî ed-dîn Mehmed b. Abd er-Rahmân

Yayın Bilgisi: [1800?]

Fiziksel Niteleme: 169b-193b yy. ; 218x140-165x115 mm.

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 15

3. **Milli Kütüphane, Tokat Zile İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, nr. 103**

Eser Adı: Ervâh-nâme, Pîr Muhyî ed-dîn Mehmed b. Abd er-Rahmân

Yazar/Müstensih: Pîr Muhyî ed-dîn Mehmed b. Abd er-Rahmân

Yayın Bilgisi: …

Fiziksel Niteleme: 7I+12, 209x160 mm.

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 15

4. **Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu nr. 981**

Eser Adı: Ervâh-nâme / Pir Muhyiddin Muhammed b. Abdurrahmân ; Hüseyin Şevki b. Ali

Yazar/Müstensih: Pîr Muhyî ed-dîn Mehmed b. Abd er-Rahmân

Yayın Bilgisi: 1278 [1861]

Fiziksel Niteleme: 93 y. ; 235x160 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13

5. **Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu nr. 1869/5**

Eser Adı: Ervâh-nâme / Pîr Muhyiddin Muhammed b. Abdurrahman ; Seyyid Hafız Ahmed Sa'id

Yazar/Müstensih: Pir Muhyî ed-din Muhammed b. Abd er-Rahman (F)

Yayın Bilgisi: [18--]

Fiziksel Niteleme: 144b-168a y. ; 232x160 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13

6. **Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu nr. 1926**

Eser Adı: Şefâ'atnâme / Pîr Muhyîddîn Muhammed b. 'Abdurrahmân

Yazar/Müstensih: Pir Muhyî ed-din Muhammed b. Abd er-Rahman (F)

Yayın Bilgisi: 1136 / [1723]

Fiziksel Niteleme: [129] y. ; 195x150 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13

7. **Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu nr. 3494/1**

Eser Adı: Ervâh-nâme / Pîr Muhammed Muhyiddîn

Yazar/Müstensih: Pir Muhyî ed-din Muhammed b. Abd er-Rahman (F)

Yayın Bilgisi: [1900]

Fiziksel Niteleme: [1-22b] y. ; 250x170 mm

Yazı Türü: Nestalik

Satır Sayısı: 14

8. **Milli Kütüphane Yazmalar +++++Koleksiyonu nr. 3494/2**

Eser Adı: Şefa'at-nâme / Pîr Muhammed Muhyiddîn ; Keş-zâde Hafız Mustafa Şevkî

Yazar/Müstensih: Pir Muhyî ed-din Muhammed b. Abd er-Rahman (F)

Yayın Bilgisi: 1284/[1867]

Fiziksel Niteleme: [22b-90b] y. ; 250x170 mm

Yazı Türü: Nestalik

Satır Sayısı: 14

9. **Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 3888**

Eser Adı: Şefâ'at-nâme / Emîr Sultân Şems ed-dîn Muhammed b. 'Ali el-Buhârî ; Ahmed Naimi b. İbrahim

Yazar/Müstensih: Emîr Sultân Şems ed-dîn Muhammed b. 'Ali el-Buhârî, ö.1429 (F)

Yayın Bilgisi: 1279 [1862]

Fiziksel Niteleme: [84] y. ; 240x170 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13-15

10. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 5159

Eser Adı: Şefa'ât-nâme / Pîr Muhyieddîn Muhammed b. Abdurrahmân

Yazar/Müstensih: Pîr Muhyî ed-dîn Mehmed b. Abd er-Rahmân

Yayın Bilgisi: 1264 [1847]

Fiziksel Niteleme: [85] y. ; 197x145 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 15

11. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 5160

Eser Adı: Şefâ'ât-nâme / Pîr Muhyieddîn Muhammed b. Abdurrahmân

Yazar/Müstensih: Pîr Muhyî ed-dîn Mehmed b. Abd er-Rahmân

Yayın Bilgisi: [1800?]

Fiziksel Niteleme: [16] y. ; 205x162 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 15

12. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 5162

Eser Adı: Şefâ'at-nâme / Pîr Muhyieddîn Muhammed b. 'Abdurrahmân ; Mehmed b. Ahmed

Yazar/Müstensih: Pir Muhyî ed-din Muhammed b. Abd er-Rahman (F)

Yayın Bilgisi: Çorum : [yayl.y.], 1139 [1726]

Fiziksel Niteleme: [92] y. ; 205x160 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 14

13. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 5232

Eser Adı: Şefâ'atnâme / Emir Sultan

Yazar/Müstensih: Emir Buharî, 1368-1429

Yayın Bilgisi: [18--]

Fiziksel Niteleme: [93] y. ; 240x182 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13

14. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 6696

Eser Adı: Şefâ'at-nâme / Pîr Muhyiddîn Muhammed b. Abdurrahmân; İbrahim Hakkı Efendi

Yazar/Müstensih: Pîr Muhyî ed-dîn Mehmed b. Abd er-Rahmân

Yayın Bilgisi: [1700?]

Fiziksel Niteleme: [94] y. ; 185x143 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13

15. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 6854

Eser Adı: Şefa'at-nâme / Muhammed Şems ed-dîn Emir Sultân ; Ahmed Naimi b. Ali

Yazar/Müstensih: Muhammed Şems ed-dîn Emir Sultân, ö. 1434 (F)

Yayın Bilgisi: 1274 [1857]

Fiziksel Niteleme: [96] y. ; 245x180 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13

16. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 7925

Eser Adı: Şefa'atnâme / Emîr Sultân Şems ed-dîn Muhammed b. 'Alî el-Buhârî; Hurşid b. Ahmed Çorûmî

Yazar/Müstensih: Emîr Sultân Şems ed-dîn Muhammed b. 'Ali el-Buhârî, ö.1429 (F).

Yayın Bilgisi: 1273 [1856]

Fiziksel Niteleme: [94] y.; 220x160 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13

17. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 7933

Eser Adı: Şefâ'at-nâme / Muhammed Şems ed-dîn Buharî Emîr Sultân

Yazar/Müstensih: Muhammed Şems ed-dîn Buharî Emîr Sultân, ö1434 ya da 35 (F)

Yayın Bilgisi: [18--?]

Fiziksel Niteleme: 79 y.; 236x175 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 15

18. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyone nr. 8266

Eser Adı: Ervâhnâme / Pîr Muhyî ed-dîn Muhammed b. 'Abd er-Rahmân

Yazar/Müstensih: Pir Muhyî ed-din Muhammed b. Abd er-Rahman (F)

Yayın Bilgisi: 1108 [1599]

Fiziksel Niteleme: 177 y. ; 255x170 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 17

19. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 8431

Eser Adı: Şefâât-nâme / Muhammed Şems ed-dîn Buhârî; Receb İbn-i Hâcî Hasan

Yazar/Müstensih: Muhammed Şems ed-dîn Buhâri, 1434-35 (F)

Yayın Bilgisi: 1281 [1864]

Fiziksel Niteleme: 82 y.; 230x175 mm

Yazı Türü: Nesih

Satır Sayısı: 15

20. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 8901

Eser Adı: Menâkıb-ı Emîr Sultân / Mehmed

Yazar/Müstensih: Mehmed

Yayın Bilgisi: …..

Fiziksel Niteleme: 94 y. ; 240x155-185x120 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13

21. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 8992

Eser Adı: Şefâ'at-nâme / Muhammed Şems ed-dîn el-Buharî ; Ahmed Feyzi Çorumî

Yazar/Müstensih: Muhammed Şems ed-dîn Buharî Emîr Sultân, ö. 1434

Yayın Bilgisi: 1270, 1853

Fiziksel Niteleme: 129 ; 220x157-160x122 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 15-17

22. Orhaniye Kütüphanesi/ Bursa, nr 283

Eser Adı: Şefâ'atnâme

Yazar/Müstensih: …..

Yayın Bilgisi: …..

Fiziksel Niteleme: …..

Yazı Türü: …..

Satır Sayısı: …..

Not: Bu eser dijital ortama aktarılmadığından diğer bilgilere ulaşılamamıştır.

23. TBMM Kütüphanesi Koleksiyonu, nr. 498

Eser Adı: Ruhname / Pir Muhyiddin Mehmed b. Abdurrahman

Yazar/Müstensih: Pir Muhyiddin Mehmed b. Abdurrahman

Yayın Bilgisi: …..

Fiziksel Niteleme: 83; 142x87 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13

24. Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nr. 845.

Eser Adı: Ervâhnâme / Pir Muhyiddin

Yazar/Müstensih: Pir Muhyiddin

Yayın Bilgisi: 16.yy

Fiziksel Niteleme: 86; 205x145 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13

Ç. Çalışmaya Esas Olan Mevcut Nüshanın Tavsifi

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 3772/1

Eser Adı: Tercûmân-ı Bektaşiyân / Pîr Muhyieddîn Muhammed b. 'Abdurrahmân

Yazar/Müstensih: Pir Muhyî ed-din Muhammed b. Abd er-Rahman (F)

Yayın Bilgisi: [18--]

Fiziksel Niteleme: [1a-68a] y. ; 190x130 mm

Yazı Türü: Harekeli Nesih

Satır Sayısı: 13

Bu çalışmada esas alınan nüsha, Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu içerisinde 3772/1 yer numarasıyla kayıtlıdır. Metnin demirbaş numarası 690/1973 şeklindedir. Yazmanın serlevhâ kısmı bulunmamaktadır. Fakat eserin temmet kısmında *"Şefâ'at-nâme"* ibaresi bulunmaktadır. Buna rağmen yazmanın başlığı Millî Kütüphane kataloğunda *"Tercümân-ı Bektâşiyân"* şeklinde yanlış adlandırılmıştır. Metnin müstensihi ve istinsah tarihi tam olarak bilinmese de yazmanın içerisinde bulunan beyitlerde diğer nüshalardan farklı olarak devrin hükümdarı olan Osmanlı Sultanı IV. Murad için dualar edildiği görülmektedir. Bu da IV. Murad'ın hüküm sürdüğü 1623 ila 1640 yılları arasındaki zaman dilimine tekabül etmektedir. Fakat kütüphane kataloğunda eserin yayın bilgisi kısmında 1800 yılı ibaresi düşülmüştür. Eserin dil özelliklerine bakıldığı zaman da yuvarlaklaşma, daralma gibi Eski Anadolu Türkçesi ses özelliklerinin muhafaza edildiği örnekleri görmek mümkündür. Bu durum eserin istinsah tarihinin 17. yüzyıl olması gerektiğini destekler niteliktedir. Yazmanın ön kapak iç kısım sol yüzünde Latin harfli olarak tükenmez kalemle *"Kutlu Şefâ'at-nâme"* ve *"Kutlu Ahvâl-i Kıyamet"* notları alındığı görülmektedir. Yazma 68 varaktan müteşekkildir ve toplam 1755 beyit bulunmaktadır. Eserde harekeli nesih yazı tipinin tercih edildiği görülmüştür. Yazmada her bir varağın b yüzünün sol alt köşesinde bir sonraki sayfanın ilk sözcüğü reddade (takip) ile belirtilmiştir. Söz başları kırmızıdır. Beyitler yana doğru yazılmıştır ve her sayfada 13 beyit bulunmaktadır. Eserin *"Ervah-nâme"* kısmı yoktur. Ayrıca diğer nüshalardan farklı olarak giriş kısmında yaklaşık 65 beyit eksiktir. Eserin boş bulunan ilk sayfadaki sağ üst kısımda *besmele* bulunmaktadır. İlk sayfada bulunan *"Ĥaḳḳ gönderibdür resūlüñ ālini/gösterivirdüm evümüñ yolını"* beyitiyle eser başlamaktadır. Son sayfada ise *"tamm-ı kitāb-ı şefā'at-nāme/ bi 'avni'l-meliḳi'l-allāme"* ifadesiyle eser sonlanmaktadır. Eserde suyolu filigranlı bir kâğıt çeşidi kullanılmıştır. Yazma;

kahverengi meşin sırtlı miklepli, üzeri bordo bez kaplı mukavva cilt özelliğine sahiptir. Sağlamanın mevcut kaynağı notunda ise *"Neşet Sılaydın, 1973"* ibaresi bulunmaktadır.

D. Pîr Muhammed'in Şefâ'at-nâmesi Hakkında Yapılan Çalışmalar

Pîr Muhammed'in Şefâ'at-nâmesi ile ilgili ilk çalışma 2008 yılında Mehmet Nebioğlu tarafından yüksek lisans tezi olarak yapılmıştır. Çalışmada esas alınan nüsha Yapı Kredi Sermet Çiftçi Araştırma Kütüphanesinde 845 numarayla kayıtlıdır. Nebioğlu bu çalışmasında eserin ilk otuz varağı üzerine içerik özelliklerine değinmeden sadece bir dil incelemesi yapmıştır.

Prof. Dr. Şahin Köktürk, 2014 yılında *Turkish Studies* dergisinde *"Şefaat-Name ve Pir Muhammed'in Şefaatnamesi"* başlığıyla bir makale yayımlamıştır. Bu makalede Ankara Milli Kütüphane Yazma Eserler Koleksiyonu içerisinde 5162 numarayla kayıtlı nüsha hakkında biçim ve içerik açısından bilgilendirme yapılmıştır.

2012 yılında Meliha Yıldıran Sarıkaya tarafından dört *"Şefâ'at-nâme"* nüshası mukayese edilerek yapılmış bir çalışma bulunmaktadır. Çalışma, Önsöz Yayıncılık tarafından neşredilmiştir. Fakat çalışmada içerik incelemesi yapılmaması ve transkripsiyon harflerinin bazı yerlerde hatalı kullanılması dikkat çekicidir.

Pîr Muhammed'in Şefâ'at-nâmesi ile ilgili en kapsamlı çalışma 2020 yılında Dr. Kenan Bozkurt tarafından hazırlanmıştır. Gece Yayınları tarafından neşredilen çalışma şefâ'ati daha çok kavram açısından ele almaktadır. Bozkurt; Ankara Millî Kütüphane Yazma Eserler Koleksiyonu'nda 1926, 5162, 7925, 981, 3494/1-2 numarayla kayıtlı bulunan beş nüsha üzerine karşılaştırmalı bir okuma gerçekleştirmiştir. Çalışmada her ne kadar dil özelliklerinden bahsedilmiş olsa da ağırlıklı olarak muhteva özellikleri üzerinde durulduğu görülmektedir.

E. Mevcut Çalışmada İzlenilen Yol ve Yapılan Diğer Çalışmalardan Farkı

Çalışmanın amacı Klâsik Türk Edebiyatı'nda *"Şefâ'at-nâme"* türündeki eserleri tespit etmek ve bu türde ortaya konulmuş olan en önemli eselerden biri olan Pîr Muhammed'e ait örnek bir *"Şefâ'at-nâme"* nüshası üzerine biçim ve içerik açısından kapsamlı bir inceleme yapmaktır. Mevcut çalışmada diğerlerinden farklı olarak Pîr

Muhammed'in Şefâ'at-nâmesinin ikinci bölümü olan *"Şefâ'at-nâme"* kısmı esas alınarak hareket edilmiştir. Yapılan ön araştırma neticesinde bu kriterlere uygun metin olarak daha önce üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış olan ve *"Ervah-nâme"* bölümü bulunmayan Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu içerisinde 3772/1 numarayla kayıtlı olan nüsha seçilmiştir. Bu nüsha Eski Anadolu Türkçesi ses özelliklerini göstermektedir. Bu bakımından içinde barındırdığı Türkçe söz varlığının ortaya konulması bakımından incelemeye değerdir. Nüshanın beyitlerinin, yer yer diğer nüshalarla benzerlik gösterse de farklı bir dizilime sahip olduğu görülmüştür.

Çalışmada ilk olarak *"şefâ'at"* kavramı açıklanmış, farklı inanç ve görüşlerde nasıl ele alındığı gösterilmeye çalışılmıştır. Türk edebiyatında şefâ'atin seyrini ve *"Şefâ'at-nâme"* türünün ortaya çıkışını göstermek amacıyla da öncelikle Arap ve Fars edebiyatlarında, ardından Karahanlı, Çağatay, Azerbaycan ve Osmanlı sahasında yer alan bazı şairlerin *"şefâ'at"* temalı şiirlerinden bahsedilmiştir.

Türk edebiyatında *"Şefâ'at-nâme"* olarak değerlendirilebilecek eserler hakkında tespitte bulunduktan sonra Pîr Muhammed'in hayatı ve *"Şefâ'at-nâme"* metni üzerine bilgilendirmeler yapılmıştır. Eserin mevcut nüshaları ve yapılan çalışmalara da bu bölümde değinilmiştir.

Eserin transkripsiyonlu metni oluşturulduktan sonra imla, ses ve şekil özelliklerini ortaya koyan bir çalışma yapılmıştır. Muhteva açısından da ele alınan eserin öne çıkan unsurları, edebî sanatları, kafiye ve redif özellikleri çalışmada kapsamlı şekilde gösterilmiştir.

Yapılan çalışma ile ilk defa *"Şefâ'at-nâme"* metnine ait söz varlığı üzerine bir dizin ve sözlük çalışması yapılmıştır. Her bir sözcüğün kökeni ve açıklaması yapıldıktan sonra kaç kere geçtiği, hangi beyitlerde bulunduğu belirtilmiş, sonrasında ise sözcüğün geçtiği örnek bir beyit verilmiştir.

F. Eserin Özeti

"Şefâ'at-nâme" dinî muhtevalı mesnevî tarzında kaleme alınmış bir eserdir. Eserde *"şefâ'at"* teması hayâlî bir biçimde ele alınmıştır. Pîr Muhammed'in bu eseri Attâr'ın *Musîbet-nâme* adlı eserinden ilham alarak kaleme aldığı düşünülmektedir Eserin başlangıç bölümlerinde Pîr Muhammed, eseri kaleme alış sebebinden bahsetmektedir.

Mürşidinin talimatıyla öncelikle halvete girer. Halvet süresince kırk günlük bir çile çeker. Süreci tamamladıktan sonra mürşidinin talimatıyla bir *"Şefâ'at-nâme"* yazmaya karar verir. Eseri tam yedi günlük zaman dilimi içerisinde bitirdiğini anlatır.

Eserde ana olay Hz. Peygamber'e nazil olan cehennem ayeti etrafında şekillenmiştir. Hz. Peygamber ümmetin cehennem azabına uğrayacak olmasından dolayı derin bir üzüntü ve keder içerisinde kalmıştır. Etrafındaki sahabîler Hz. Peygamber'i gözyaşları içerisinde görmeye tahammül edemezler. Sebebini öğrenmek isterlerse de sormaya çekinirler. Kızı Hz. Fatıma'ya rica da bulunarak işin aslını anlamaya çalışırlar. Hz. Fatıma, Hz. Peygamber'in yanına gidip ağlama sebebini sorar.

Hz. Peygamber, gelen cehennem ayetinden kızına bahseder. Hz. Fatıma, meseleyi sahabîlere aktarır. Sahabîler gelen haber karşısında dehşete kapılırlar. Hatta içlerinden Mâlik bin Selâm adlı zengin bir kişi malını ve ailesini geride bırakarak dağlara kaçar. Sonrasında Allah korkusundan can verir. Mâlik bin Selâm'ın küçük kızı da cehennem ayetini duyunca yüreği dayanamaz ve ruhunu teslim eder. Hz. Peygamber, sahabîleri ve melekler saf saf olup bu iki masumun cenaze namazını kılarlar.

Hz. Peygamber torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i yanına alarak ümmetin bağışlanması için dua etmek amacıyla Kubeys Dağı'na gider. Hep birlikte secdeye kapanarak Allah'a ümmetin kurtuluşu için yakarırlar.

Hz. Peygamber'i yerinde göremeyen Hz. Ebu Bekir, kızı Hz. Ayişe'den nereye gittiğini öğrenir. Kubeys Dağı'na gittiğini anlayınca yanına Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'yi de alarak yola koyulur. Onların ardından Hz. Ayişe ve Hz. Fatıma da gelmektedir. Orada Hz. Peygamber ve torunlarını secdede ağlarken görünce hep birlikte secdeye kapanıp ümmet için ağlamaya başlarlar. Onların ağlaması kâinata ağır gelir. Onların ağlamasıyla birlikte ağaçlar ve denizler de ağlamaya başlar. Gökyüzündeki kuşlar ve denizdeki balıklar da gözyaşlarına gark olur. Evrende âdeta bir ağlama zinciri teşekkül eder. Ay, yıldızlar, güneş derken arş, kürsi ve levh-i kaleme kadar ağlama sirayet eder. Göklerdeki melekler ve cennetteki huriler bile bu manzara karşısında ağlamaya başlamışlardır. O esnada Hz. Peygamber'e Allah'tan üzülmemesi için bir hitap gelir. Hitapta Hz. Peygamber'e ümmet için şefâ'at hakkı verildiği müjdesi bulunmaktadır.

Eserde anlatılan bir başka olay mahşerde cehennemin yaklaştırılmasıyla ilgilidir. O esnada tüm insanlık dehşete kapılır. Peygamberler bile korku içerisindedirler. O esnada Hz. Peygamber'in ashabından ileri gelenlerin sancakları açılır. Her sancak ayrı bir fazileti temsil etmektedir. Ümmetten fazilet sahibi kimseler bu sancaklar altında toplanırlar. Günahkâr olanlar ise Hz. Peygamber'in sancağı altında toplanarak kurtuluşa ererler.

Eserde cehennem tasvirinin yapıldığı bölümler de bulunmaktadır. Bu bölümlerde cehennemin sekiz tabakası da tanıtılmış ve hangi günahları işleyenlerin hangi tabakada azaba uğrayacakları anlatılmıştır.

Eserde ele alınan diğer bir olay da Hz. Peygamber'in ailesi ve ashabından ümmet için kıyamette fedakârlık yapmasını istemesidir. Bu bölümde de Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Ayişe ve Hz. Fatıma ümmet için yapacakları fedakârlıklardan tek tek bahsetmişlerdir. En sonunda Allah'tan Hz. Peygamber'e ümmetin kurtuluş müjdesi gelmiştir.

VI. ESERİN MUHTEVASINDA ÖNE ÇIKAN UNSURLAR

A. DİN VE TASAVVUF

1. Din

a. Allâh

Klâsik Türk edebiyatında çok sayıda şair tarafından Allah ile ilgili *tevhid, münâcât* ve *esmâ-i hüsnâ* temalı eserler vücuda getirilmiştir. *Esmâ-i hüsnâ* bazen *tevhid* ve *münâcât* gibi türlerin içinde bulunmakla birlikte bazen de ayrı başlıklı bir şiir olarak da kaleme alınmışlardır. Manzum ya da mensur olarak da kaleme alınmış *esmâ-i hüsnâ* temalı müstakil eserler olduğu da görülmektedir. Ayrıca *esmâ-i hüsnâ* için şerhler, muammalar ve havaslar da yazılmıştır. Süleyman Çelebi'nin meşhur *Vesiletü'n-Necât* adlı mevlid-i şerifinde 120 adet esmâ zikredilmiştir. Ahmedî'nin, Şeyhî'nin, Fuzûli'nin ve Nâbî'nin *esmâ-i hüsnâ* temalı gazelleri olduğu bilinmektedir. Dede Ömer Rûşenî'nin *"Der Kasemiyyât ü Münâcât"* adlı eserinin ilk yirmi yedi beyti esmâların zikredilmesi ile başlamaktadır. Şeyhoğlu Mustafa, İbn İsa Saruhanî, Subhî Muhammed AliÇelebi, Hâkim Seyyid Mehmed Efendi, Trabzonlu Şâkir Ahmed Paşa, İsmail Sadık Kemal ibn Muhammed Vecihî Paşa, Trabzonlu İbrahim Cûdî, Bıçakçızade İsmail Hakkı ve Hamdi Efendi gibi isimler Türk edebiyatnda manzum *esmâ-i hüsnâ* şerhi yazmışlardır (Öztürk, 2019: 30-34).

Şefâ'at-nâme metninde Allâh'ın isim ve sıfatlarının sık biçimde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların bir kısmı *esmâ-i hüsnâdan* oluşmakta, bir kısmı ise onu ifade eden sıfat, kavram ve sözcüklerden oluşmaktadır.

Metinde geçen Allâh'ın isim, sıfat ve kavramların kullanım sıklığı şu şekildedir: *Allāh (33), Aĥad (1), Beḳā (2), Bį-çūn (2), el- Celįl (2), Çalab (3), el- Deyyān (1), el-Ġaffār (1), el- Ġanį (6), el- Ĥaḳḳ (176), el- Ħālıḳ (1), el- Ĥannān (1), el- Ĥayy (2), Ħüźā (2), İlāh (39), el- Kerįm (8), Kerįm-ü lā miŝāl-ü lā-yezāl (1), Ḳudret (5), Lem-yezel (1), Melįki'l-allām (1), Mevlā (5), el- Mu'įn (1), el- Mü'min (1), Perverdigār*

(2), Rāb (8), er- Raĥîm (2), er- Raĥmān (4), es- Settār (1), Sübĥān (1), Tañrı (15), Te'ālā (20), Yaradan (1).

Bir tasavvuf ehli olan Pîr Muhammed'in, İslam esaslarının dışında bir yaratıcı tasvirinde bulunmadığı görülmüştür. Bu isim ve sıfatlar, metinde çok çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. İslam itikadına göre yaratıcı tektir. Onun birliğine vurgu yapan beyitlere örnekler şu şekildedir:

424 dilleriyle **Tañrı birdür** dirler idi
Muĥammed'dür hem resūl dirler idi

496 dirler ağlatma buları **yā aĥad!**
yoḫsa cümlemüz helāk olduḳ meded!

Metinde belirtildiğine göre, Pîr Muhammed halvete girmeden önce yaratıcıya sığınmış ve ondan yardım dilemiştir:

20 didüm Mevlām'a işde geldüm pür-günāh
döküb gözler yaşını çoḳ itdüm āh

Metinde Allâh'ın isim ve sıfatları, padişahlara dua ederken de kullanılmıştır:

115 bunuñ adı durur **Śultān Murād Ḫān**
kemāl-i ḳudretin irgürsin ol Ḫān

116 semāvātı arżın afetinden
śaḳlaya **Ĥaḳḳ** ĥasūdlar śōĥbetinden

117 māsivā şerrinden emįn bekleye
ins ü cinn şerrinden **Allāh śaḳlaya**

118 **yā ilāhį** vücūdunı elümden
gicünden vir anı śaḳla elümden

Şefâ'at-nâme metninde Allah'ın konuştuğu, kendi isim ve sıfatlarını söylediği bölümler de bulunmaktadır:

286 ben ki **Allāh'um** adum **mü'min** durur
virdügüm ad anlara mü'min durur

Metinde yer alan 1643 ve 1726 ila 1745 numaraları arasında yer alan beyitler, Allah'tan af dileme üzerine kurulmuştur. Bu beyitlere örnek şu şekildedir:

1742 Ĥaḳḳ'a döndüm diyüb estaġfiru'llāh
umaruz kim ḳabūl eyleye Allāh

1743 diyelüm estaġfiru'llāh estaġfiru'llāh
di cānum śıdḳ ile estaġfiru'llāh

1744 diyelüm estaġfiru'llāh el-'ažįm
ve etūbü ileyhi yā kerįm!

Metinde, kitabın tamamlanmasının da Allah'ın yardımıyla gerçekleştiği belirtilmiştir:

1755 tamm-ı kitāb-ı şefā'at-nāme
bi 'avni'l-melįki'l-allāme

Bu örneklerin dışında yaratıcının isim ve sıfatlarının çeşitli vesilelerle metinde geçtiğini belirtebiliriz. Allah'a duyulan sevgi ve bağlılık, Allah'ın azameti, onun azabından korkma ya da şefâ'at için yardım isteme, zor durumda kalınca ona sığınma, cennette cemâlini görmeyi arzulama vb. gibi sebepler bunlardan bazılarıdır.

b. Melekler

Klâsik Türk edebiyatında şairler, melek kavramını çoğunlukla sevgilinin güzelliğinin anlatıldığı beyitlerde teşbih amaçlı olarak kullanmaktadır. Bunu ifade eden beyitlerde *"melek-peyker, melek-sîmâ, melek-sûret, melek-rû, melek-rûhsar, melek-çehre, melek-manzar"* gibi sözcüklerin kullanıldığı da görülmektedir.

Şefâ'at-nâme metninde meleklerin teşbihten ziyâde gerçek anlamlarıyla kullanıldıkları görülmektedir. Metinde melekler ve melek adlarıyla ilgili olarak kullanılan sözcükler ve kullanım sıklığı şu şekildedir: *Melek (11), Ferištah (16)/ Ferişte (3), Cibrįl (1)/Cebra'įl (30), Melekü'l-mevt (1), Muḳarreb (2), Rıđvān (4), Malik (1), Zebānį (4).*

i. Melek

İslam inancına göre melekler yemezler, içmezler, cinsiyetleri yoktur, günah işlemezler ve nurdan yaratılmış varlıklardır. Allah tarafından her birine özel vazifeler verilmiştir. Metinde meleklerle ilgili hususlar bu doğrultuda ele alınmıştır.

Metinde Hz. Muhammed'in (sav) ya da ashabının ümmetin cehennemden kurtulması için ağlayarak dua etmesi karşısında meleklerin de ağlayıp inlediği ya da helak olma noktasına geldiği şeklinde anlatım bulunmaktadır:

380 pāre pāre olmasun feleklerüm
ḳaldı az helāk ola meleklerüm

495 **iñledi** yirler, gökler, felekler
'arşda vü kürsįde olan **melekler**

502 **melekler de zār ile aġlaşdılar**
āh-u zār ile ciger ṭaġlaşdılar

Metinde, mahşer günü Allah'ın hesap sormak amacıyla insanları topladığı yerde melekler de hazır biçimde dizilmişlerdir:

404 cümle insān, cümle cinnįler varı
melekler de ṭuralar śaf śaf öri

Metinde cehennemin çekilerek mahşer yerine getirildiği bir bölüm vardır. Bu görev meleklere verilmiştir:

457 ola yetmiş biñ zencįr yuları
melekler yügrişüb vara ilerü

Meleklerle ilgili olarak metinde geçen bir başka husus Hz. Osman'a karşı duydukları derin saygıdır. Hz. Muhammed'in (sav) damadı olan Hz. Osman'ın sahip olduğu edep, ahlak ve haya duyguları karşısında melekler de kendisinden utanmaktadırlar:

1338 dir: yā 'Oŝmān bin 'Affān! yüzi nūr
bu **ĥayāñdan heb melekler utanur**

ii. Feriştah/ Ferişte

Metinde Arapça kökenli melek sözcüğü dışında Farsça kökenli *feriştah* ve *ferişte* sözcükleri de kullanılmıştır.

Yine ümmet için göz yaşı döken peygamberin ya da ashabının haline üzülen meleklerin olduğu bölümler bulunmaktadır:

1648 yirler gökler ṭolu **feriştahlar**
'Āyişe'nüñ ĥāline **aġlaşdılar**

Metinde Hz. Muhammed'in (sav) ümmet için secde edip ağladığı bölümde meleklerin de secdede dua ettiği görülmektedir. Ayrıca aynı beytin ilk dizesinde meleklerin yedi kat göğü doldurduğuna da değinilmiştir:

1693 **feriştahla**r yidi ḳat gökde kim var
ḳamū **baş secdeye ḳodılar** iy yār

Eserde Allah'ın ümmeti affettiği kısımda melekleri duruma şahit tuttuğu görülmektedir:

908 eydürem ki **feriştahlar** bilüñ
işbu benüm sözüme **ṭanıḳ oluñ**

909 şol günāhın añub aġlaşanları
aźād olsun cehennemden cānları

iii. Mukarreb

Allah'a yakın olan büyük meleklere verilen isimdir. Metinde cehennemi mahşer yerine çağırma görevi bu meleklere verilmiştir.

434 **muḳarrebler** heybetile varalar
cehennemi maĥşere ḳıġıralar

435 bu **muḳarreb feriştenüñ** her biri
barmaġıyla getüreydi bu yiri

iv. Cibrîl/ Cebra'îl

Allah'ın peygamberlere gönderdiği vahiy meleğidir. Dört büyük melekten birisi olarak kabul edilmiştir.

Metinde Allah'ın iletmek istediği mesajları gönderen de bu melektir:

405 'ālemi ḳuşadalar cümle ṭura
Îhaḳḳ Te'ālā Cebra'îl'e buyura

406 **Îhaḳḳ Te'ālā Cebra'îl'e emr ide**
Malik'e di ki cehennemi yide

Metin içerisinde Allah'a bir şey sormak isteyenler de bu meleği kullanırlar:

413 śora eyde cehennem: **yā Cebra'îl!**

baña ‘aźāblar mı eyler ol Celįl

Mahşer günü heybetle yaklaşan cehennemi ümmetinden uzak tutmak ve geri döndürebilmek için Hz. Muhammed, Cebra’îl’e danışmaktadır.

731 iydem saña: **iy ḳardaşum Cebra’įl!**
ŧāmūyı döndürmege bir çāre ḳıl

v. Melekü’l-mevt

Allah’ın emri doğrultusunda insanların canlarını alan ölüm meleği, Azrail. Metinde ölüm, bu meleğin darbesi olarak tasvir edilmiştir.

349 **melekü’l-mevt đarbından** āh āh
arḳamuz üstine yire inmekden āh āh

vi. Rıdvân

Cennetin kapısında görevli olan melektir. Metinde anlatılana göre, yeryüzünde Allah korkusundan ağlayan kişilerin gözyaşları toplanarak yarım kadeh içerisinde kendisine teslim edilmiştir. Rıdvan da bu yarım kadehi cennette nurdan bir sandık içerisinde saklamıştır. Mahşer günü kadehi Hz. Muhammed’e teslim eder. Bu kadeh serpilince cehennem kaçar ve geldiği yere döner.

739 Cebra’įl’e emr ide Ĥaḳḳ bil iy yār!
eyde: cennette yüri **Rıđvān’a** var

740 aña di ki: ḳanı ol nūrdan ḳadeĥ?
içinde śu var imiş yarım ḳadeĥ

747 çūnki **Rıđvān** işide işbu sözi
bir nūrdan śanduḳ aça kendözi

753 ŧāmūnuñ yüzine ol śuyı śaça
ḳıçın ḳıçın ŧāmū girü ḳaça

vii. Malik

Cehennemin kapısında görevli olan melektir. Metinde anlatılana göre, Allah cehennemin mahşer yerine getirilmesi görevini kendisine vermiştir.

406 Ĥaḳḳ Te‘ālā Cebra’įl’e emr ide
Malik’e di ki cehennemi yide

407 eyde var cehennemi şimdi getür
vaḳt oldı ‘āśįler çūn yitür

viii. Zebânî

Cehennemde görevli olan azap melekleridir. Metinde Hz. Fatıma, ümmetin günahkâr kadınlarının ateşten kurtuluşu için dua etmektedir. Bu duada kadınların zebanilerden de kurtulmasını istemiştir.

1489 ol ża‘įfler caĥįme girmesün
anlara **zebānį** eli irmesün

Cehennemin mahşer yerine taşınması işinde zebaniler de görevlidir:

461 çekeler ḳuvvetleriyle her biri
ideler maĥşer yerine gel beri

462 her **zebānį** yabışuban çekeler
kimi ṫura kimi dizin çökeler

c. Sûre ve âyetler

*Kur'an-ı Kerim'*in Hz. Muhammed (sav) tarafından belirlenmiş olan bölümlerine sûre denilmektedir. *Kur'an*'da toplam 114 sûre bulunmaktadır. Âyet ise *Kur'an*'da yer alan cümlelerdir. Bunların sayısı da 6666'dır.

Klâsik Türk edebiyatının önemli kaynakları arasında *Kur'an-ı Kerim* de zikredilmektedir. Şairler, gerek telmih gerekse iktibas yapma yoluyla *Kur'an-ı Kerim* ayetlerini eserlerinde kullanmışlardır. *Kutadgu Bilig, Atabetü'l Hakayık, Divan-ı Hikmet* gibi ilk dönem eserlerinde bu durumun örneği net olarak görülmektedir.

Klâsik edebiyatta *Kur'an-ı Kerim* sure ya da ayetlerinin manzum tercüme ve tefsirlerinden müteşekkil eserler de bulunmaktadır. Okçuzâde Mehmed Şâhî'nin *En-Nazmu'l-Mübîn fi'l-Âyâti'l-Erbâ'în*, Merdümî'nin *Tuhfetü'l-İslâm*, Şehsüvaroğlu Ali'nin *Riyâzü'l-Gufrân*, Nâlî Mehmed'in *Miftâh-ı Heft-Kân*, Ferdî Abdullah Efendi'nin *Âyât-ı Mensûha Tercümesi*, Çizmecizâde Hacı Hüsnî Hüseyin Efendi'nin *Fezâ'il-i Kur'ân*, Şakir Ahmed Paşa'nın *Tertîb-i Nefîs* adlı eserleri bu niteliktedir.

Bunlardan başka *besmele-nâme* türündeki eserler de dikkat çekicidir. Yahya Bey'in Gencine-i Râz mesnevisinde bulunan 78 beyitlik bir manzumede, besmelede bulunan her bir harf için açıklamalar yapılmaktadır.

Metinde *Kur'an*'da yer alan sûrelerin bazılarının isimleri geçmektedir. *el-Fātiĥā (3), Yāsįn (1), Ŧāhā (1).*

Metinde yapılan dualaların kabul olması için duanın akabinde insanlar *el-Fātiĥā Sûresi*'ni okumaya davet edilmişlerdir.

85 ol kişinüñ ĥāceti ola ḳabūl
bizümçūn **Fātiĥā** okuya ol

137 diñ imdi sözi çoḳ ħayra ḳoyalum
bu niyyete **Fātiĥā** oḳıyalum

Yapılan tevbelerin kabulü için de bu sûrenin okunması istenmiştir:

1745 nūr-ı iħlāś vire Ĥaḳḳ tevbemüze
oḳıyalum **Fātiĥā** bu ümįże

Pîr Muhammed, mürşidinden bahsederken onun *Yāsįn* ve *Ŧāhā* sûrelerinin sırlarına mazhar olduğunu belirtmiştir:

1740 ħuśūśa seyyidü sādātdur güzįn
mažharı āli **Ŧāhā ve Yāsįn**

Metinde *Kur'an-ı Kerim'de* bulunan *el-Fatiha Suresi*'nin ilk iki ayeti, *el-Kehf Suresi* 18. ayetin bir kısmı ve *Hicr Suresi*'nin 43. ayeti yer almaktadır.

Metin geleneğe uygun olarak *besmele* ile başlamaktadır. Ayrıca *Kur'an-ı Kerim'*de yer alan *el-Fatiha Suresi'*nin ilk iki ayeti tam olarak metinde geçmektedir. *El-Fatiha Suresi'*nin ilk ayeti de *besmeledir*. Metinde mahşer günü Hz. Peygamber'in sancağında bu iki ayetin yazılı olduğu belirtilmiştir:

1218 **bismi'llāhi'r-raĥmāni'r-raĥįm**
ikincisi: **elĥamdülillāhi rabbi'l-'ālemįn**

Eserde yer alan bir başka âyet, *el-Kehf Suresi'*nin 18. ayetinden kısa bir bölümdür. *el-Kehf Suresi'*nde anlatıldığına göre, inançları için dönemin yöneticileri tarafından öldürülme tehlikesiyle karşı karşıya kalan yedi genç, kurtulmak için mağaraya

sığınmışlardır. Kıtmir adındaki köpekleri onları terk etmemiş ve onlarla mağaraya girmiştir. Beyitte ayetten iktibas yapılan *"kelbühüm bāsitun"* bölümü ayaklarını mağaranın girişine uzatmış olan bu köpeği tasvir için kullanılmıştır. Allah'ı seven kulları terk etmeyen bu köpeğin cennette de dostlarıyla birlikte olacağını anlatan şair, bu dünyada Hak dostlarına muhabbet besleyenin de Kıtmir gibi cennette onlarla birlikte olmasını ummaktadır:

668 Ĥaḳḳ Te'ālā añdı Ḳur'ān'da anı
didi aña **"kelbühüm bāsitun"** ġanį

669 eger Ḳıtmįr ḳadar ḳadrüm olaydı
dü cihānda ĥālüm eyü olaydı

670 Ĥaḳḳ Te'ālā dōstlarını buldı ol
Ĥaḳḳ'ı isteyene yoldaş oldı ol

Metinde *el-Hicr* suresinin 43. ayeti iki defa geçmektedir. Âyetin manası şu şekildedir: "*Şüphesiz cehennem, onların hepsinin buluşacağı yerdir."*

Bu ayetin metnin bütününe etkisi oldukça yüksektir. Hikâyeler bu ayet üzerine kurgulanmıştır. Peygamberin şefâ'at etmek için çabalamaya başlaması da bu ayetin gelmesinden sonra olmuştur. Bu ayetin geldiğini ilk duyanlardan biri Malik bin Selman adlı bir sahabîlerdir. Metinde anlatılana göre ayetin geldiğini duyunca yemekten içmekten kesilmiş ve evdeki annesiz küçük kızını da yalnız bırakarak kendini ıssız yerlere atmıştır. Kırk gün kadar dağlarda dolaşmıştır. Fakat ayetin içeriğini bilmemektedir. Cehennemle ilgili tek bir ayetin korkusu onu insanlardan uzak tutmaya yetmiştir. Ardından Hz. Peygamber'e vahiy gelerek Malik'in cehennemden kurtulduğu bildirilir. Hz. Muhammed (sav), bu müjdeli haberi vermek için Malik'i yanına çağırtır. Malik geldiği zaman Hz. Peygamber'den ayeti dinlemek ister. Fakat ayeti duyunca yüreği dayanamaz ve vefat eder. Kızı ise babasının geldiğini duyunca heyecanla peygamberin mescidine gelir. Babasını görmek ister. Babasını uzanmış görünce ona serzenişte bulunur. Ona "Peygamber yatarken uzanmak sana yakışmaz" der. O sırada babasının vefat ettiğini öğrenir. Hangi sebeple öldüğünü anlamak ister. Hz. Peygamber'e gelen ayetin korkusundan vefat ettiğini öğrenince aynı ayeti duyma talebinde bulunur. Görevi ayetleri tebliğ etmek olan Peygamber, küçük kıza uyarılarda bulunur. Yüreğinin dayanamayacağını açıklar. Kız ısrar edince peygamber de bu ayeti

okur ve kız da babasıyla aynı sonu paylaşarak vefat eder. Cenaze namazlarını Hz. Peygamber kıldırırken sahabîler ve melekler namaza iştirak eder.

42b/45a

ve inne cehenneme
le mev‘idühüm ecma‘în

ç. Peygamberler

Klâsik Türk edebiyatında tematik olarak peygamberlerin hayatlarını ele alan eserler *kısasü’l-enbiyâ* olarak adlandırılmışlardır. Ayrıca başlı başına tek bir peygamberin kıssasını ele alan mesnevîler de bulunmaktadır. Bunlara ilk olarak Hz. Yusuf ve Züleyha’nın kıssasını ele alan *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevîleri örnek olarak gösterilebilir. Alî, Şeyyad Hamza, Sulâ Fakih, Erzurumlu Darîr, Hamdullah Hamdî, Kemal Paşazâde, Taşlıcalı Yahya, Şerifî gibi isimler *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevîsi kaleme alan şairlerden bazılarıdır.

Klâsik Türk edebiyatında Şemseddin Sivasî’nin *Süleymaniyye* mesnevîsinde, Nahifî’nin *Manzum Mesnevî Tercümesi* ve Kemaloğlu İsmail’in *Ferah-nâme’sinde* Hz. Süleyman’ın kıssasının işlendiği görülmektedir.

Klâsik Türk edebiyatında Abdülvasi‘ Çelebi’ye ait Hz. İbrahim’in kıssasının anlatıldığı *Halil-nâme* adlı bir mesnevî bulunmaktadır.

Hz. Musa ile yolculuk eden Hz. Hızır’ın öyküsünün anlatıldığı *Hızır-nâmeler*, Şemseddin Sivasî, Nev’î Yahya, Muhyiddin Çelebi gibi şairler tarafından kaleme alınmıştır.

Metin, dini-tasavvufi bir anlayışla kaleme alındığı için peygamberlerle ilgili terimler bulunmaktadır. Özellikle tema olarak Hz. Muhammed (sav)’in şefâ‘ati ön planda olduğu için onunla ilgili kavramlar ziyadesiyle ağır basmaktadır. Peygamberlerin geneline de çok sayıda gönderme vardır. Genel olarak peygamberleri ifade etmek için kullanılan terimler şunlardır: *Peyġamber (10), Nebį (12), Resūl (127), Enbiyā (8), Mürsel (1).*

Metinde adı geçen peygamberler ve geçme sıklıkları ise şu şekildedir*: Ādem (2), Şįt (2), İdrįs (1), Nūĥ (1), İbrāhįm (3), İsmā‘įl (1), Mūsā (2), Hārūn (1), Dāvud (2), ‘Įsā (2), Muĥammed (62).*

i. Hz. Âdem

İlk insan ve ilk peygamber. Metinde onun ilk insan oluşuna atıfla insanları ifade etmek için "Ādem" ya da "Ādem'üñ oġlanları" ifadeleri kullanılmıştır.

901 'aceb oldur **Ādem**'üñ oġlanları
bilüñ ṭopraḳdan yaratdum anları

1006 **Ādem** olıben ṭoġub bitmeye idüm
tek cehennem vaśfını işitmeye idüm

Hz. Âdem'in peygamber olmasına rağmen elinin emeğiyle rızkını temin etmeye çalıştığı da vurgulanmıştır.

614 ne yirdi gör **Ādem** peyġamberi
çift sürüb ne dir idi ol serveri

615 key Ĥelāldür **el emegi** dir idi
her öyünde **el emegin** yir idi

ii. Hz. Şît

Hz. Âdem'in oğludur. Babasından sonra peygamberlik vazifesi kendisine verilmiştir. Yaklaşık 50 suhufluk küçük bir kitap kendisine vahyedilmiştir. Metinde, babasının el emeğine verdiği önemi duyunca kendisine meslek edinir ve rızkını o meslekten temin eder.

617 **Şiṭ** peyġamber işitdi bu sözi
cūlahlıḳ eylemege ṭutdı yüzi

618 cūlaheliġin ṭoḳımaġa başladı
el emegin yidi işin işledi

620 Şiṭ peyġamber dir idi: iy ata!
devlet anuñ Ĥelāl kesb yolın ṭuta

iii. Hz. İdrîs

Hz. Şiṭ peygamberin torunudur. Metinde, helâl kazanç için kendisine meslek olarak terziliği seçtiği anlatılmaktadır:

621 İdrịs peyġamber yüridi dünyada
derzilik eyledi ol da iy dede!

iv. Hz. Nûh

Hz. Nuh peygamber insanlığın ikinci atası olarak bilinir. Büyük tufan öncesi yaptığı gemiye kendisine inananları alarak insanlığın yok oluşunu engellemiştir. Metinde de geçimini temin için ağaç işçiliği yaptığına vurgu yapılmıştır:

623 dülger idi diñle **Nūĥ** peyġamberi
görenler çeker idi ol serveri

v. Hz. İbrâhîm

Hz. Muhammed'in (sav) ve İsrailoğulları'nın atası olarak kabul edilen peygamber. Kendisine 10 suhuf vahyedilmiştir. Dönemin kralını tek Allah inancına davet ettiği için ateşe atılarak cezalandırılmıştır. Fakat ateş kendisini yakmamış ve gül bahçesine dönmüştür. Metinde Hz. İbrâhim'in başından geçen bu hadiseyle ilgili bir beyit bulunmaktadır:

1697 ōdı **İbrāhįm'e** ḳıldum gülüstān
ümmetüñe hem eyle idem iy cān

Metinde Hz. İbrâhim'le ilgili bir başka beyit mahşer gününün dehşetiyle ilgilidir. O gün, diğer peygamberlerle birlikte cehennemin heybetinden Allah'ın merhametine sığınmışlardır:

481 cehennemüñ heybetinden şaşalar
nice nebį dizi üzre düşeler

482 'Įsā ve Mūsā ve **İbrāhįm** şaşa
nefsį nefsį diyüb 'arşa yabışa

vi. Hz. İsmâ'îl

Hz. İbrâhim'in oğludur. Hz. İbrâhim oğlu doğmadan önce onu Allah'a adamıştır. Doğduğu zaman bebeği ıssız bir çölün ortasına bırakması emredilir. Annesiyle birlikte çölün ortasında susuz kalan Hz. İsmail, Allah'ın inayetiyle bebek olduğu halde topuklarıyla zemzem suyunun fışkırmasına neden olmuştur. Yine Allah'ın bir mucizesi olarak yedi yaşındayken kurban olmaktan kurtulması için cennetten bir koç getirilmiştir. Kâbe'nin inşasında babası Hz. İbrâhim'e yardım etmiştir. Metinde kendisinden bahsedilen beyit cehennemin heybetiyle ilgilidir:

483 oġlı **İsmā'įl'den** İbrāhįm geçe

ḳardeşi Hārūn'dan Mūsā geçe

vii. Hz. Mûsâ

Kendisine *Tevrat*'ın verildiği büyük peygamber. İsrailoğulları'nı kurtarmak üzere Mısır'da Firavun'a gönderilmiştir. Metinde, mahşer günü cehennemin dehşeti karşısında yaşadıkları şaşkınlık ve korku anlatılmıştır. Bu dehşet o düzeydedir ki kardeşi Hz. Hārūn'u bile gözü görmemektedir.

482 'Įsā ve **Mūsā** ve İbrāhįm şaşa
nefsį nefsį diyüb 'arşa yabışa

483 oġlı İsmā'įl'den İbrāhįm geçe
ḳardeşi Hārūn'dan **Mūsā** geçe

viii. Hz. Hârûn

Hz. Musa'nın kardeşi olan peygamberdir. Metinde cehennemin heybetiyle ilgili beyitte anılmaktadır:

483 oġlı İsmā'įl'den İbrāhįm geçe
ḳardeşi **Hārūn**'dan Mūsā geçe

ix. Hz. Dâvud

İsrailoğulları'na gönderilen kral peygamberlerdendir. Kendisine *Zebûr* vahyedilmiştir. Metinde, demircilik mesleğinden elde ettiği gelir ile rızkını kazandığı anlatılmıştır. Demircilikte o kadar usta olmuştur ki demire sanki hamur gibi şekil vermektedir:

624 **Dāvud** peyġamber de demürci idi
demür illā śanki ħāmırcı idi

634 **Dāvud** peyġamber gibi elüñde iy yār
demür ħamir gibi ola aşikār

635 sen daħı ger el emegin yir iseñ
demür göñülleri ħamįr idesiñ

x. Hz. ‘Îsâ

Allah’ın kendisine *İncil*’i bahşettiği peygamberdir. İsrailoğulları’na gönderilmiştir. Metinde kendisinden bahsedilen beyitler, yine mahşer gününün dehşetinden Allah’a sığınmalarıyla ilgilidir.

482 **‘Įsā** ve Mūsā ve İbrāhįm şaşa
nefsį nefsį diyüb ‘arşa yabışa

484 anası Meryem, **‘Įsā** unuda
nefsį nefsį diyüb idiser nidā

xi. Hz. Muhammed (sav)

Allah’ın kendisine Kur’an-ı Kerim’i vahyettiği peygamber. Kendisi peygamberlik zincirinin son halkasındaki isimdir. Mekke’de dünyaya gelmiş olup soyu Hz. İbrahim’e dayanmaktadır. Kendisine 40 yaşındayken peygamberlik verilmiştir. Yaklaşık 23 yıllık peygamberlik vazifesi esnasında yaşadığı zorluk ve sıkıntılar karşısında Medine şehrine göç etmek zorunda kalmış ve vazifesini orada sürdürmüştür. 63 yaşındayken aynı şehirde vefat etmiştir.

Klâsik Türk edebiyatında Hz. Muhammed’in isim, sıfat ve unvanları manzum ya da mensur bir çok esere konu olmuş ve bunlar *esmâ-i nebî* olarak adlandırılmıştır. Mensur biçimde yazılmış *esmâ-i nebîlere:* Saruhanlı Le’âlî Ahmed Çelebi’nin *“Esmâ‘ü’n-Nebî”*, Baki’nin *“Ma'âlimü'l-Yakîn Fi Siret-i Seyyidi'l- Mürselin”*, Salâhî’nin *“Gül-i Sad-berg-i Evrâd Berâ-yı Tuhfe-i ‘Ubbâd* ve *Mir’âtü’l-A‘lâm”* ve *“Mişkâtü’l-Ahlâm”*, Hanîf İbrâhîm’in *“Şerhu Esmâi’n-Nebî”*, Müstakim-zâde Süleymân Sa‘deddîn Efendi’nin *“Mir’âtü’s-Safâ fî Nuhbeti Esmâ’i’l- Mustafâ”*, Kureyşî-zâde Mehmed Fevzi Efendi’nin *“Vesîle-i Sa‘âdet- Ta‘birât-ı Hasene-i Esmâ-i İlâhiyye ve’n-Nebeviyye”*, Ebi’l-Hasani’l-Harrâlî’nin *“Şerhü’s-Sünneti’l-Aliyye fî’l-Esmâi’n-Nebeviyyeti’l-Mustafaviyye”*, Sehavî Şemseddin Muhammed b. Abdu’r-Rahmân b. Muhammed’in *“El-Kavlü’l-Bedî fî’s-Salât Ale’l-Habîbi’ş-Şâfî”* adlı eserleri örnek olarak gösterilebilir.

Hasîb-i Üsküdârî’nin *Dürretü’l-Esmâ* ve Vecîhî Paşazâde’nin *Şerh-i Esmâ-i Nebî Aleyhisselâm* adlı eserleri Klâsik Türk edebiyatında manzum biçimde yazılmış *esmâ-i nebîlere* örnek olarak gösterilebilmektedir.

Metin, Hz. Muhammed'in şefâ'atiyle ilgili olduğu için eserde en çok adı geçen peygamberdir. Eserde toplam 62 defa gerçek adıyla anılmaktadır. Muhammed (sav) adının dışında diğer adlarının, sıfat ve unvanlarının kullanım sıklıkları şu şekildedir: *Aĥmed (44), Muśtafā (28), Resūl (127), Ĥabįb (41), Ŧabįb (8), Pür-nūr (1), Pür-vefā (1), Pür-uśūl (12), Resūl'ullāh (7), Ĥabįbu'llāh (2), Ħayre'l-enām (1).*

Eserde Hz. Muhammed'in adı çok çeşitli vesilelerle geçmektedir. *Şefâ'at-nāme* metni kalabalık cemaat gruplarının önünde okunmak için yazılmıştır. Bunun en belirgin örneği Hz. Muhammed'in adının geçtiği bazı bölümlerin ardından cemaatin salavat okumaya davet edilmesidir.

51 çoḳ şükür ḳıl ümmet olduñ Aĥmed'e
vir śalavāt 'aşḳ ile Muĥammed'e

138 āl-i evlādı severseñ iy dede
'āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed'e

141 **śalavāt virelüm rūĥ-ı resūle**
Muĥammed Muśtafā ol pür-uśūle

Metnin giriş kısmında henüz olaylar anlatılmadan önce dinleyiciler Hz. Muhammed'in ruhuna *el-Fatiha Suresi* okumaya davet edilir.

126 **Muĥammed Muśtafā'nuñ** rūĥıçūn
ümmetine pür-vefānuñ rūĥıçūn

137 diñ imdi sözi çoḳ ħayra ḳoyalum
bu niyyete Fātiĥā oḳıyalum

Metinde Allah'ın Hz. Muhammed'e hitap ettiği beyitler de bulunmaktadır:

184 Ĥaḳḳ Te'ālā'dan ħitāb geldi aña
yā Muĥammed gör ne direm saña

185 **yā Muĥammed** secdeden götür başuñ
gözlerüñden yiter aḳıtduñ yaşuñ

186 ben seni ġāyet severem yā Ĥabįb
seni dertlü ḳullara ḳıldum ŧabįb

Cehennemin Hz. Muhammed'den korktuğu ve ona hitap ettiği beyitler de mevcuttur:

211 ṫāmū eyde: **yā Muĥammed** ḳo beni
ōduma Ĥaḳḳ emridür yaḳmaz seni

215 diye: hey **güzel Muĥammed** ḳo beni
ḳorḳaram ben çūnki yudamazam seni

Metinde vahiy meleği Cebrail'in Hz. Muhammed'le konuştuğu beyitler bulunmaktadır:

733 eyde Cibrįl: **yā Muĥammed** bil ĥālüm
Ĥaḳḳ emrinsiz hįçbir iş ṫutmaz elüm

Eserde Hz. Hatice'nin sadakatini anlatırken Hz. Muhammed'e hitap ettiği beyitler bulunmaktadır:

1419 dir **Ĥadįce Aĥmed'e:** yā **Muśṫafā!**
iy cemāli güneşi cāna śafā

1420 Ĥaḳḳ Te'ālā çūn seni virdi baña
mālum cānum fidā olsun saña

1421 **yā Muĥammed** bunca mālum kim bende var
ḳul ḳaravaşdur ḳumāş her ṫarāf

1422 hep senüñ olsun ḳamūsın ḳıl ḳabūl
mālı nidem çūn saña buldum vuśūl

d. Kur'an'da adı geçen diğer kişi ve topluluklar

Metinde, peygamber olmadığı halde *Kur'an-ı Kerim'*de yer alan kişi ve topluluklardan da bahseden beyitler bulunmaktadır.

i. Ashâb-ı kehf

Mağara ashabı olarak bilinen gençlerdir. Halk arasında yedi uyurlar olarak da tanınırlar. *Kur'an-ı Kerim*'de yer alan on sekizinci sûre *el-Kehf Sûresi'*dir. Surede bu gençlerin hikâyesinden bahsedilmektedir. Dönemin zalim yöneticilerinin elinden kurtulmak için bir mağaraya sığınmışlardır. Yanlarında da Kıtmir adında bir köpekleri

vardır. Çok sayıda manzum ve mensur eserde mağarada üç yüz dokuz yıl boyunca uyudukları anlatılmaktadır (Koncu, 2013: 208).

Klâsik Türk edebiyatına ilham veren kıssalardan bir de mağara ehli olarak bilinen Ashab-ı kehf'le ilgilidir. 15. yüzyıl şairlerinden İslâmî'nin mesnevîsinde bir bölüm Ashab-ı kehf'e ayrılmıştır.

Metinde, onları en zor anında bile terk etmeyen köpekleri Kitmir'den hareketle zikredilmişlerdir.

667 işit ol **aśĥāb-ı kehfüñ** itini
gör ne mertebeye irgördi Ġanį

668 Ĥaḳḳ Te'ālā añdı Ḳur'ān'da anı
didi aña **"kelbühüm bāsiṭun**" Ġanį

669 eger **Ḳıṭmįr** ḳadar ḳadrüm olaydı
dü cihānda ĥālüm eyü olaydı

ii. Hz. Meryem

Hz. İsa'nın annesidir. *Kur'an-ı Kerim'de* on dokuzuncu sûrenin adı *Meryem Sûresi*'dir. Surede Hz. Meryem'in yaşamından kesitler bulunmaktadır. Bir mucize eseri olarak babasız şekilde Hz. İsa'yı dünyaya getirmesiyle bilinmektedir.

Hakîm Süleyman Atâ'nın, Hz. Meryem'in vasıfları ve vefatıyla ilgili olarak dörtlükler hâlinde kaleme aldığı bir eseri vardır. Divan şairleri de beyitlerinde Hz. Meryem'i saflık, temizlik, Hz. İsa'ya hamile kalışı ve onu doğurması vb. gibi bir çok açıdan konu edinmişlerdir.

Metinde cehennemin heybetini anlatan beyitlerde Hz. Meryem'in de Allah'a sığındığı görülmektedir.

484 anası **Meryem,** 'Įsā unuda
nefsį nefsį diyüb idiser nidā

iii. Ye'cûc ile Me'cûc

Kur'ân-ı Kerîm'de on sekizinci sûre olan *el-Kehf Sûresi'*nde bahsi geçen topluluk. Ye'cûc ve Me'cûc kavimlerinin yeryüzünde fesat ve bozgunculuk çıkaracaklarına inanılır. Bu topluluğun ortaya çıkışı kıyametin yaklaştığının habercisidir. Metinde

Ye'cûc ve Me'cûc topluluklarının yaptıklarının karşılığı olarak cehennemin ikinci tabakası olan Lazâ'ya gönderilecekleri söylenmiştir:

939 Lažā'dur ad ol ikinci ṯāmūya
Ye'cūc ile Me'cūci aña ḳoya

e. Çâr yâr, Peygamber ailesi ve Ashâb-ı kiram

Metinde çâr yâr, ehl-i beyt ve ashab-ı kiramdan bazı zatlarla ilgili beyitler bulunmaktadır.

i. Çâr yâr/ Çehâr-ı yâr

"Çâr yâr" yani dört sevgili. Hz. Muhammed'e yakınlıklarıyla bilinen ve faziletleriyle ilgili haklarında çok sayıda hadîs bulunan kişilerdir. Hz. Peygamber'in vefatından sonra devlet yönetiminin başına geçmişlerdir. Metinde bu sahabîler dört defa *"Çâr yâr"* şeklinde, bir kez de *"Çehâr-ı yâr"* şeklinde geçmektedir. Bunların isimlerinin metinde kullanım sıklığı şu şekildedir*: Ebū Bekr (20), ʿÖmer (28), ʿOŝmān (17), ʿAlį (16).*

Klâsik Türk edebiyatında *"Çâr yâr"* hakkında manzum, mensur ya da karışık olarak çok sayıda eser bulunmaktadır. Manzum olarak kaleme alınanlar divan ve mesneviler başta olmak üzere na't, medhiyye, hilye ya da menâkıb-nâme gibi eserlerde görülebilmektedir. *"Çâr yâr"* övgüsü, Türk-İslam edebiyatının ilk ürünleri olan *Divan-ı Hikmet, Kutadgu Bilig ve Atabetü'l-Hakayık* gibi eserlerden itibaren karşımıza çıkmaktadır. *"Çâr yâr"* hakkında manzum biçimde kaleme alınmış müstakil eserlere : Hacı Abdî'nin *"Feżâil-i Ḫulefâ-i Râşidîn ve Ḫaṣâil-i Çehâr-Yâr-i Güzîn"*, Şeyhülislam Esad Mehmed Efendi'nin *"Gülistân-ı Şemâil"*, İbrahim Cevrî'nin *"Hilye-i Çehâr Yâr-ı Güzîn"* mesnevîleri örnek olarak gösterilebilir.

Metinde dört halifenin isimleri çeşitli vesilelerle geçmektedir. Bunların kullanıldığı beyitlerde oldukça saygılı ve hürmetkar bir dil kullanılmıştır. Metinde, mahşer günü Hz. Peygamber'in yanında tahtlar kurulacağını ve bunların üzerine dört halifenin oturacağını anlatan beyitler vardır:

1226 kimisi de śāfį gümişden ola
kürsįnüñ her biri bir işden ola

1227 **çār-i yārümden** yanumda ṯuralar

her biri bir kürsįde oturalar

Eserde Hz. Muhammed'in ümmetinin ateşten kurtulması için bu dört kutlu kişinin de göz yaşı döktüğü belirtilmiştir:

372 **çār-i yāri** daḥı aġlarlar idi
ümmet içūn cigerler ṭaġlarlar idi

Hz. Ebû Bekr

İslam dinine giren ilk yetişkin erkek. Hz. Muhammed'e olan sadakatinden ve doğru sözlülüğünden dolayı *"sıddık"* olarak bilinir. Mekke'de Müslüman olduğu için işkenceye uğrayan çok sayıda köleyi parasıyla satın alarak azat etmiştir. Yine Mekke eşrafından birçok kişiyi İslam dinine girmesi için ikna faaliyetlerinde bulunmuştur. Hz. Muhammed, Medine şehrine onunla hicret etmiştir. Medine'ye hicretten sonra kızı Hz. Ayişe, Hz. Muhammed'le evlenmiş ve böylece aralarında bir nesep bağı da oluşmuştur. Hz. Muhammed'in vefatından sonra ilk halife olarak yönetimin başına geçmiştir. Halifeliği döneminde zekât hükmünü inkâr edenlerle ve sahte peygamberlerle mücadele etmiştir. İki yıl süren halifeliği sonrası Medine'de vefat etmiş ve Hz. Muhammed'in yanına defnedilmiştir (İbn Sa'd, 2015: III, 188-240).

Metinde Hz. Ebû Bekir'in doğruluğuna ve "*sıddık"* lakabına atıf yapılan beyitler bulunmaktadır:

1306 **Ebū Bekr'e** dir resūl: **iy ṭoġrı yār!**
aġlamaḳ baña yaraşur zār-i zār

124 **Ebū Bekir śıddıḳ** 'Ömer 'adliçūn
'Oŝmān edebi 'Alį cömertligiçūn

Metinde Hz. Peygamber secdeye kapanarak ümmetinin günahlarının affedilmesi için gözyaşı dökerek dua eder. Bu bölümde Hz. Ebu Bekir de peygamberle birlikte ağlamaktadır. Bunun ardından peygambere müjde gelir:

377 **Ebū Bekr'üñ** āhına ṭoymaz bular?
'Ömer'üñ iñildisi yirler deler

Metinde Hz. Ebu Bekir'in peygamberin sağ tarafında durduğunu ifade eden beyitler bulunmaktadır:

382 śaġ yanında **Ebū Bekr** ile 'Ömer

śol yanında ‘Oŝmān , ‘Alį yaş döker

Metinde Hz. Peygamber ümmetin affedilmesi için Cebel-i Kubeys’e dua etmeye gitmiştir. Bu kısımda Hz. Ebu Bekir olayın mahiyetini öğrenmek niyetiyle Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali’yi de yanına alarak Kubeys’e doğru yola koyulur:

698 işit imdi **Ebū Bekir** neyledi
‘Ömer, ‘Oŝmān , ‘Alį’yi cem‘ eyledi

702 biz daħı cebel-i ḳubeys’e varalum
neye aġlar resūl yine görelüm

Metinde, mahşer günü peygamberin sancağı altında toplanan bir zümre tasvir edilmiştir. Burada sahabîlerin önde gelenlerine de birer sancak verilmiştir. Ümmetin sıdkı bütün kimseleri, iman sahibi ve sözünde duran kişilerin Hz. Ebu Bekir’in sancağı altında toplanacağı belirtilmiştir:

1243 ümmetümüñ şu śıdḳı bütüni
Ĥaḳḳ’a inancı ‘ahdi bütüni

1244 heb **Ebū Bekr’üñ** yanına varalar
anuñ ‘alemi dibinde ṭuralar

Metinde Hz. Muhammed, Hz. Ebu Bekir’in Allah indinde yüksek bir dereceye sahip olduğunu belirterek kendisinden kıyamet günü ümmet için fedakârlık yapmasını ister. Hz. Ebu Bekir de Allah’tan ümmetin affını dileyeceğini söyler. Eğer ümmet affedilmezse affedilmeyen her ferdin günahı için kendisine azap edilmesini dileyeceğini belirtir:

1319 himmet idem anlara ben key yüce
ōda yaḳma bunları sen iy yüce

1320 ger sözüm geçmezse dir: yā resūl!
beni anlaruñ yirine bütün ol

1321 anlaruñ yirine ōda gireyin
ümmetüñ görecegin ben göreyin

1322 her birisi irmeyince raĥmete
aźād olub girmeyince cennete

Hz. Ebu Bekir'in peygambere karşı duyduğu hürmeti ifade eden beyitler de bulunmaktadır:

1304 **Ebū Bekr** eydür: yā ħayre'l-enām
yā resūl! ḳurbān saña atam anam

Metinde Hz. Muhammed'in cehennem tasviri yaptığı bölüm vardır. Hz. Ebu Bekir bu tasviri duyunca insan olarak yaratılmak yerine kuş olarak yaratılmayı istediği beyitler bulunmaktadır:

1007 **Ebū Bekir** de işidüb aġladı
keşkį ben de bir ḳuş olaydum didi

1008 yazıları seyr idüb uça idüm
ṭaġları aşub deñizler geçe idüm

1009 yaban yemişlerinden yiye idüm
aġaçlar budaġında döne idüm

1010 aḳar ırmaḳlar śuyından içe idüm
dünyādan şu ĥāller ile geçeydüm

1011 ḳāni‘ olub idedüm Ĥaḳḳ şükrini
işitmeyeydüm cehennem źikrini

Metinde Hz. Ebu Bekir'in, Hz. Muhammed'in Hz. Ayşe ile evliliği münasebetiyle, peygamberin kayın babası oluşuna da değinilmiştir.

1293 śaġ yanında iki ḳayın atası
Ebū Bekir de ‘Ömer Tañrı ĥaśı

Hz. Ömer

İslam dinine geçen kişilerin kırkıncısıdır. Adaleti ve yiğitliği ile nam salmıştır. İslam'a geçtikten sonra, ibadetlerini gizli biçimde sürdüren Müslümanların artık Kabe'de açıkça ibadet etmelerini Hz. Peygamber'e teklif etmiştir. Bu teklifinin kabul edilmesiyle birlikte Mescid-i Haram'da Kabe'nin önünde açıkça namaz kılan Müslümanların bu hali Mekkeli müşrikleri etkilemiştir. Bu olayın ardından Hz. Muhammed ona hakkı batıldan ayıran manasına gelen "*el-faruk"* lakabını takmıştır. Müslümanların gizlice Medine'ye göç ettiği bir ortamda açıkça hicretini yapan ilk kişi odur. Hz. Peygamber'in Medine'de sürekli yanında yer almış ve Bedir, Uhud, Hendek

gibi gazvelere katılmıştır. Ayrıca Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa, Hz. Muhammed (sav) ile evlenmiş ve böylece aralarında bir nesep bağı oluşmuştur. Hz. Peygamberin vefatından sonra Hz. Ebu Bekir'in iki yıllık hilafet döneminde de danışmanlık vazifesinde bulunmuştur. Hz. Ebu Bekir vefat etmeden önce onun halife olarak seçilmesini etrafındakilere tavsiye etmiş ve Hz. Ömer ikinci halife olarak devletin başına geçmiştir. Halifeliği döneminde İran ve Bizans imparatorlukları karşısında önemli zaferler elde edilmiştir. İslamiyet iyice yayılarak Arap Yarımadası, İran, Irak, Mısır, Suriye ve Filistin gibi bölgeler fethedilmiştir. İslam devletine ait birçok resmî kurum ve müesseseler onun zamanında oluşturmuştur. Devlet yönetiminde göstermiş olduğu hassas, adil ve hakkaniyetli yaklaşımlardan dolayı adaletin sembolü olmuş ve "*el-adlî* " lakabıyla meşhur olmuştur. 10 yıllık hilafeti Farisî kökenli bir kölenin kendisine namaz esnasında yaptığı hançerli saldırıyla sona ermiştir. Bu saldırıdan üç gün sonra şehit olmuştur (İbn Sa'd, 2015: III, 304-443).

Metinde Hz. Ömer'in adaletine ve "*el-adlî* " lakabına göndermede bulunulan beyitler bulunmaktadır:

124 Ebū Bekir śıddıḳ **'Ömer 'adliçūn**
'Oŝmān edebi 'Alį cömertligiçūn

Metinde Hz. Peygamber'in ümmetinin affı için secdeye kapandığı bölüm vardır. Bu bölümde Hz. Ömer de peygamberle birlikte ağlayıp gözyaşı döker:

377 Ebū Bekr'üñ āhına toymaz bular?
'Ömer'üñ iñildisi yirler deler

Metinde Hz. Ömer'in peygamberin sağ tarafında durduğunu ifade eden beyitler bulunmaktadır:

382 śaġ yanında Ebū Bekr ile **'Ömer**
śol yanında 'Oŝmān , 'Alį yaş döker

Metinde Hz. Peygamber, Allah'tan ümmeti için şefaat dilemek maksadıyla Cebel-i Kubeys'e dua etmeye gitmiştir. Bu kısımda Hz. Ebu Bekir olayın mahiyetini öğrenmek niyetiyle Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'yi çağırmıştır:

698 işit imdi Ebū Bekir neyledi
'Ömer, 'Oŝmān , 'Alį'yi cem' eyledi

Eserde, mahşer günü ümmetin sözünde duran adil yöneticilerinin ve iyi, doğru yolda giden kimselerinin Hz. Ömer'in sancağı altında toplanacağı belirtilmiştir. Bu beyitlerde Hz. Ömer, din evini aydınlatan bir ay şeklinde betimlenmiştir:

1245 dağı gerçek sözlü 'adl idiciler
her işde eyü yola gidiciler

1246 'alemi altında turalar **'Ömer'üñ**
dįn evine žiyā viren ķamerüñ

Metinde Hz. Muhammed, Hz. Ömer'in Allah indinde duası makbul bir zat olduğunu söyleyip kendisinden mahşer günü ümmet için fedakârlık yapmasını istemiştir. Hz. Ömer de Allah'tan ümmetin günahlarının yarısını kendisine yüklemesini isteyeceğini söyler. Eğer ümmet affedilmezse cennete girmeyi kabul etmeyeceğini ve günahkarların cezasının karşılığında kendisine azap edilmesini dileyeceğini söyler:

1328 **'Ömer** eydür: yā resūl! diñle nidem
ben Ebū Bekr itdügin ķaçan idem

1329 ümmetüñ buñalmışın yarın bulam
yaru günāhların boynuma alam

1332 yaru günāhlarını ben götüreyin
anlaruñ yirine ōda gireyin

1333 anlaruñ yaru günāhların görem
ümmetüñsüz ĥāşā cennete girem

1334 ger sözüm geçmez olursa varayın
anlaruñ yirine ōda gireyin

Hz. Ömer'in peygamberin sözlerini doğruladığı beyit örneği de bulunmaktadır:

869 śaddaķ yā Resūlallāh! didi **'Ömer**
Fātıma da söyler ol alnı ķamer

Metinde Hz. Muhammed'in cehennem tasviri yaptığını duyunca Hz. Ömer'in insan olmak yerine koyun olarak yaratılmayı istediği beyitler bulunmaktadır:

1004 **'Ömer** āh dir, nolaydum didi

keşkį bir ḳoyuncuḳ olaydum didi

1005 śāĥibüm bıçaġ ile boġazlasa
derümi yüzib etümi toġrasa

1006 Ādem olıben toġub bitmeye idüm
tek cehennem vaśfını işitmeye idüm

Metinde Hz. Ömer'in, Hz. Muhammed'in Hz. Hafsa ile evliliği münasebetiyle, peygamberin kayın babası oluşuna da değinilmiştir.

1293 śaġ yanında iki ḳayın atası
Ebū Bekir de **'Ömer** Tañrı ĥaśı

Metinde Bizans Kayseri ve İran Kisralarının kızlarının süslü kıyafetler giydiği fakat Allah resulünün kızı Hz. Fatıma'nın eski kıyafetlerle dolaştığını ifade eden beyitler vardır. O bölümde Hz. Ömer'in durumun hikmetini öğrenmek niyetiyle Allah'ın elçisine sual ettiği görülmektedir:

821 resūlimüz ḳızı eskiler giye
el degirmenin çeküb etmek yiye

822 śaĥābeler cümlesi 'ibret alur
'Ömer eydür: bu ne olmaz iş olur?

823 ḳayśerį kisrā kāfirlerinüñ
tonları atlās ĥarįr ola anuñ

Hz. Osmân

İslam'ın ilk yıllarında Hz. Ebu Bekir'in tebliğiyle Müslüman olmuştur. İslam'a giren erkeklerin dördüncüsüdür. Mekke'nin zengin ailelerinden birine mensuptur. Dininden dönmesi için amcası ve annesinden baskı görmüştür. Ardından Hz. Peygamber, kızı Hz. Rukiyye ile kendisini evlendirmiştir. Şehirde Müslümanlar'a baskılar artınca eşiyle birlikte önce Habeşistan'a ardından da Medine'ye hicret etmiştir. Bedir Savaşı'nda eşi rahatsızlanınca peygamber savaşa katılmasına müsaade etmemiş, eşinin sağlığıyla ilgilenmesini söylemiştir. Fakat eşi Hz. Rukiyye kısa bir süre sonra vefat etmiştir. Bedir dışında Uhud, Hendek gibi savaşlarda Hz. Peygamber'in yanında yer almıştır. Hz Peygamber, diğer kızı Hz. Ümmü Gülsüm ile Hz. Osman'ı evlendirmiş ve böylece *"zinnureyn"* yani çift nur sahibi unvanını

almıştır. Hudeybiye'de Müslümanlar Kabe'yi ziyaret etmek istedikleri vakit Mekkelilerin engel çıkarmalarını önlemek maksadıyla Hz. Peygamber tarafından elçi olarak gönderilmiştir. Fakat kendisinin öldürüldüğüne dair rivayetler yayılınca Müslümanlar Rıdvan ağacının altında peygambere sadakat biatı yapmışlar ve Hz. Peygamber de Hz. Osman adına kendi eliyle biat etmiştir. Kendisi hayırseverliği ile tanınmaktadır. Medine'de Müslümanlar'ın zor durumda olduğu bir dönemde su kuyusu satın alarak vakfetmiştir. Ayrıca Tebük Seferi esnasında tüm orduyu donatmıştır. Hz. Peygamber'e vahiy katipliği de yapmıştır. Hz. Ebu Bekir döneminde de kâtiplik görevinde bulunmuştur. Hz. Ömer'in şehit edilişinin ardından üçüncü halife olarak devletin başına geçmiştir. Halifeliği esnasında devletin sınırları Asya'da Karadeniz'in doğu kıyılarından itibaren bugünkü Azerbaycan ve Horasan'dan Hindistan ve Çin sınırlarına kadar ilerlemiş, Afrika'da ise Kızıldeniz kıyılarından Sudan, Libya ve Tunus'a kadar genişlemiştir. Kendisi çıkan bir isyan neticesinde Medine'de şehit edilmiştir. *Kur'an* mushaflarının çoğaltılması onun döneminde olmuştur. Ayrıca edep, ahlak ve haya duygularından dolayı Hz. Peygamber'in övgüsüne mazhar olmuştur (İbn Sa'd, 2015: III, 56-92).

Metinde Hz. Osman'ın edep timsali oluşuna göndermede bulunulan beyitler bulunmaktadır. Bu beyitlerde Hz. Peygamber kendisinden meleklerin bile haya ettiğini söylemiş ve ona nur yüzlü diye hitap etmiştir:

124 Ebū Bekir śıddıḳ 'Ömer 'adliçūn
'Oŝmān edebi 'Alį cömertligiçūn

1338 dir: yā **'Oŝmān bin 'Affān!** yüzi nūr
bu ĥayāñdan heb melekler utanur

1351 el götürdi faħri 'ālem Muśtafā
yā **'Oŝmān** ĥayā ile bul śafā

Metinde Hz. Peygamber, ümmetinin günahlarının bağışlanması için secdeye kapanarak dua etmiştir. Bu kısımda Hz. Osman'ın da peygamberle birlikte ağlayıp gözyaşı döktüğü görülmektedir.

378 diyiñ **'Oŝmān**'a göz yaşın depretmesün
taşırub deñizleri kükretmesün

Metinde Hz. Osman'ın peygamberin sol tarafında durduğunu ifade eden beyitler bulunmaktadır:

382 śaġ yanında Ebū Bekr ile ʻÖmer
śol yanında **ʻOŝmān** , ʻAlį yaş döker

Metinde Hz. Peygamber, Allah'tan ümmeti için şefaat dilemek maksadıyla torunlarını da yanına alıp Kubeys Dağı'na gitmiştir. Bu kısımda Hz. Ebu Bekir olayın mahiyetini öğrenmek niyetiyle Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'yi yanına çağırmıştır:

698 işit imdi Ebū Bekir neyledi
ʻÖmer, **ʻOŝmān** , ʻAlį'yi cemʻ eyledi

Eserde, mahşer günü ümmetin utanç ve haya sahibi kimselerinin Hz. Osman'ın sancağı altında toplanacağı belirtilmiştir:

1247 utanıcılar, edeblüler iy yār!
Ĥayā ehli cemʻ olalar neki var

1248 olar **ʻOŝmān** yanına varalar
anuñ ʻalemi dibinde turalar

Metinde Hz. Muhammed, Hz. Osman'ın Allah indindeki faziletinden bahsedip kendisine kardeşim diye hitap eder ve kendisinden mahşer günü ümmet için fedakarlık yapmasını ister:

1339 iy Ĥayā śāĤibi **ʻOŝmān** sen daħı
sen de biraz yardum eyle iy aħį

Hz. Osman da Allah'tan ümmetin günahlarının bir kısmını kendisine yüklemesini isteyeceğini söyler. Eğer duası kabul olmazsa cennete girmeyeceğini ve günahkarların yerine cehennemde kendisine azap edilmesini dileyeceğini söyler:

1346 günāhlarından götürem bir bölük
ħāṭırıñiçūn idem anları yük

1348 ger sözüm geçmezse aña daħı
secde idüb yalvaram ben iy aħį

1349 ümmetüñ cennete ger girmeye
ʻOŝmān'uñ da gözi cennet görmeye

Hz. Alî

Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in oğludur. Henüz yedi yaşındayken İslam'a girmiştir. Çocukluğu peygamberin himayesi altında geçmiştir. Hz. Muhammed hicret edeceği zaman yanındaki emanetleri Hz. Ali'ye teslim ederek yerine onu bırakmıştır. Emanetleri sahiplerine teslim eden Hz. Ali daha sonra Medine'ye hicret etmiştir. Burada Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fatıma ile evlenmiştir. Bu evlilikten Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin dünyaya gelmişlerdir. Peygamberle birlikte Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber gibi önemli savaşlara katılmış ve bu savaşlarda büyük kahramanlıklar göstermiştir. Hz. Osman'ın şehit edilmesinin ardından halife olarak seçilmiştir. Fakat o dönemde ortaya çıkmış olan iç meselelerle uğraşmıştır. Devletin merkezini Küfe şehrine taşımıştır. Cemel, Sıffin gibi savaşlarla devletin bütünlüğünü devam ettirmeye çalışmıştır. Tarihte "Hakem Olayı" olarak bilinen ve Muaviye lehine biten hadise sonrası bu sefer de Harici isyanları ortaya çıkmıştır. Bu isyanlar Nahrevan Savaşı sonrası bastırılsa da Harici suikastçilerden birisi kendisini sabah namazına giderken şehit etmiştir. Hz. Ali ilim, feraset, takva, cömertlik ve yiğitlik özellikleri ile tanınmaktadır (İbn Sa'd, 2015: III, 17-42).

Klâsik Türk edebiyatında Hz. Ali'nin özel bir konumu bulunmaktadır. Kahramanlığı ya da velayeti münasebetiyle eserlere sıkça konu edinilmiştir. On üçüncü yüzyıldan itibaren karşımıza çıkmaya başlayan *"Hz. Ali Cenk-nâmeleri*" Anadolu'da İslamla harmanlaşmış Türk destan geleneğinin en güzel örneklerini teşkil etmiştir. *Cenâdil Kalesi, Dâstân-ı Kesikbaş, Dâstân-ı Ejderha, Gazavat-ı Ali, Hayber Kalesi Cengi, Kan Kalesi Cengi, Kıssa-i Kahkaha, Kıssa-i Mukaffa* vb. gibi Hz. Ali'nin merkezde olduğu mesnevî biçiminde kaleme alınmış bu öyküler oldukça sevilmiş ve okunmuştur.

Divan şairlerinin meth edecekleri kimseleri Hz. Ali'ye benzettiği beyit örnekleri de bulunmaktadır. Ayrıca efsanevi kılıcı *"Zülfikâr"* ve atı *"Düldül"* şairler için sıkça kullanılan iki unsur olmuştur.

Divan şairleri Hz. Ali için: *"Allah'ın arslanı, Şir-i Yezdan, Esedullah, Şir-i Hüda, Hayder, Hayder-i Kerrar, Sâki-i Kevser, Şah-ı Velâyet, Şâh-ı Necef, Sultan-ı Necef, Dürr-i Necef, Padişah-ı Necef, Sahib-i Necef, Ebu Turâb, İmam-ı Evliyâ, Emirü'l-mü'minin, Mürtezâ vb."* gibi unvanları kullanmışlardır (Onay, 1996: 99-100).

Metinde Hz. Ali'nin cömertliğine göndermede bulunulan beyitler bulunmaktadır:

124 Ebū Bekir śıddıḳ ‘Ömer ‘adliçūn
‘Oŝmān edebi **‘Alį** cömertligiçūn

Metinde Hz. Ali’nin yiğitliğine göndermede bulunularak *“merdân”* lakabı kullanılmıştır:

1236 üçūnci ‘alem ŧutan ‘Oŝmān ola
dördünci **‘Aliyy-ü Merdān** ola

Metinde Hz. Peygamber’in Hz. Ali’ye dua ettiği ve “Tanrı Arslanı” lakabına gönderme yapılan beyit bulunmaktadır:

1376 faẖri ‘ālem du‘ā ḳıldı **‘Alį**’ye
Tañrı arslanı ol gerçek velįye

Metinde Hz. Ali’nin peygamberin sol tarafında durduğunu ifade eden beyit bulunmaktadır:

382 śaġ yanında Ebū Bekr ile ‘Ömer
śol yanında ‘Oŝmān , **‘Alį** yaş döker

Metinde Hz. Peygamber, ümmetinin günahlarının bağışlanması için secdeye kapanarak dua etmiştir. Bu kısımda Hz. Ali’nin de peygamberle birlikte ağladığı görülmektedir.

379 hem **‘Alį** de daẖı na‘rā urmasun
insi cinni birbirine urmasın

Metinde Hz. Muhammed, Allah’tan ümmetinin bağışlanmasını dilemek amacıyla aynı zamanda Hz. Ali’nin de oğulları olan torunlarını yanına alıp Kubeys Dağı’na gitmiştir. Bu bölümde Hz. Ebu Bekir olayın mahiyetini öğrenmek niyetiyle Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali’yi yanına çağırmıştır:

698 işit imdi Ebū Bekir neyledi
‘Ömer, ‘Oŝmān, **‘Alį**’yi cem‘ eyledi

Eserde, mahşer günü ümmetin cömert, ahlakı güzel ve yiğit kimselerinin Hz. Ali’nin sancağı altında toplanacağı belirtilmiştir:

1249 şol saẖāvet idici cömerd olan
mürevvetlü eyü ẖulḳlu merd olan

1250 ‘ammum oġlı **‘Ali’ye** varalar
‘alemi altında cümle turalar

Metinde Hz. Peygamber, Hz. Ali’nin Allah indindeki kıymetinden bahsedip mahşer günü ümmet için fedakarlık yapmasını ister. Bu bölümde kendisine “veli” ve “amca oğlum” şeklinde hitap eder:

1353 ‘ammum oġlı sen ne dirsin yā **‘Alį**
sen de sa‘y it ümmetüme yā velį

Hz. Ali de bugüne kadar yaptığı tüm faziletli amellerin ümmete yazılmasını isteyeceğini söyler. Eğer duası kabul olmazsa cennete girmeyeceğini ve günahkarların yerine cehennemde kendisine azap edilmesini dileyeceğini söyler:

1359 **‘Alį** eydür: yā resūl! bu ‘ömrümüñ
evvelinden aħirindeñ anuñ

1360 her ne deñlü ġazālar ḳıldum ise
oḳıyub Ḳur’ān namāz ḳıldum ise

1361 śofralar yayub saħālar ḳıldıġum
bes bularla çoḳ ŝevāblar bulduġum

1362 gelsin ümmetüñe ḳıldum fidā
anlara baġışladum bu dünyāda

1372 eydem: iy Ĥaḳḳ! ḳaḳuma hįçbirine
yāħūd yaḳ beni olaruñ yirine

1373 ben girem cehenneme anlariçūn
ümmet olub seni seveñleriçūn

ii. Peygamber ailesi (Ehl-i beyt)

Hz. Muhammed’in (sav) aile efradından bazı kimselerin de metinde yer aldığı görülmektedir. Metinde peygamber ailesini ifade etmek için çeşitli kavramlar kullanılmıştır. Bu kavramların kullanım sıklığı şu şekildedir: *ehl-i beyt (13), āl-i evlād (32).* Peygamber ailesine mensup kimselerin isimlerinin metinde kullanım sıklığı şu şekildedir*: Ĥadįce (9), ‘Āyişe (47), Fātıma (77), Ĥasan (24), Ĥüseyin (24).* (Hz. Ali de peygamber ailesine mensuptur ve ehl-i beyt arasında adı anılmaktadır. Metinde Hz. Ali ile ilgili hususiyetler *“çar yâr”* başlığı altında verilmiştir.

Ehl-i beyt'in Türk-İslam edebiyatında özel bir yeri vardır. Bir çok şairin eserinde ehl-i beyt övgüsünün bulunduğu bir manzume bulunabilmektedir. Tasavvuf edebiyatında da ehl-i beytin önemi yüksektir. Çünkü bazı tasavvufi ekollerin silsilelerinin Hz. Ali'ye ve ehl-i beyte ulaştığına inanılmaktadır. Bu durum tasavvufî edebiyat içerisinde ehl-i beyte ait çok sayıda menkıbenın manzum ya da mensur biçimde ele alınmasına yol açmıştır.

Metinde peygamber ailesinin Hz. Muhammed'in ümmeti için af dilediğinde onunla ağlayarak gözyaşı döktüğü bölümlerde zikredildiği görülmektedir.

497 Ĥabįbüñdür **ehl-i beyt** ile gelen
śuçları yoḳ aġlaşub zārį ḳılan

499 resūl çūnki secde içre yalvarur
ehl-i beyt ile cigerler ṭaġlanur

520 **ehl-i beyt** ile gelüben aġladı
ümmetiçūn cigerlerin ṭaġladı

Metin içerisinde peygamber ailesine karşı sevgi ve muhabbet duymanın öneminin anlatıldığı beytiler bulunmaktadır:

90 cān-ı dilden sev **Ĥabįbüñ ālini**
seyr idesün cennet içre Ĥālini

1706 sevdigimüz **'āl-i evlād** diyeler
buñ deminde hep elümiz alalar

920 şimdiki dem anları sevmek iy cān!
āl-i evlādı sevmekdür hemān

921 artur **evlādile āl** sevgüsini
ol sevgü anlara iletür seni

1202 **āl-i evlādı** gör nice sevmelüdür
yollarına cānı baş virmelüdür

1310 seniñçūn ne çeker gör Ĥālini
sen de sev **evlādını ve ālini**

1500 cānı göñülden gör ne severler seni
sen daḥı sev anlaruñ **evlādını**

1551 resūl içūn ġafletimüz śavalum
ālini evlādını hep sevelüm

1595 **ehl-i beyti** āl-i aśĥābı ḳamū
cümlesini sev sen daḥı iy ‘amū

1596 cümlesini sev ki ‘izzet bulasın
anlaruñ ḳoñşulıġında olasın

1644 **ehl-i beyti āl-i** aśĥābı neki var
cümlesin biz daḥı sevelüm iy yār

1645 anları sevenler ile olasın
Ĥaḳḳ ḳatında dürlü ‘izzet bulasın

1686 **ehliyle** saña sa‘y idenleri
seni sevüb isteyen ol cānları

1687 ger sevesin cān-ı dilden anları
yitişe saña Ĥaḳḳ’uñ iĥsānları

Şefā‘at-nāme metni halk içinde okunmak üzere yazılmıştır. Bu sebeple bazı hitaplar dinleyicilere göre tasarlanmıştır. Bunun bir örneği de peygamber ailesinin isminin geçtiği bazı bölümlerde görülmektedir. Bu beyitlerde yazar, peygamber ailesinin adının geçtiği bölümlerin akabinde dinleyicileri Hz. Peygamber’e salavat okumaya davet etmektedir:

47 **āl-i evlādı** severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

48 raĥmetullāhdan süresin çoḳ śafā
vir śalavāt rūĥ-i pāk-i Muśtafā

Metinde Hz. Peygamber, mahşer günü ümmetin affedilmesi için Allah katında duası ve kıymeti yüksek bulunan ehlibeytinden yardım ve dua istemektedir:

399 ümmetüm derdü ḳomadı bende yürek
ehl-i beytümden baña yardum gerek

Metin içerisinde ehli beytin zikredildiği bir bölümde Hz. Muhammed, ümmetinin kurtulması için Allah'a dua etmektedir. Bu beyitlerde Hz. Peygamber, günahkâr ümmetin kurtuluşu uğruna kendi ehlibeytini feda ettiğini belirtir:

194 hemān ümmetlerümi gerek baña
Ĥācetüm budur benüm oñdan śoña

195 **ehl-i beytüm** fidā ḳıldum añlara
ol günahkār ümmete ol cānlara

Yine metinde dinin gerçek tadını bulmanın yolunun ehlibeyti sevmekten geçtiği ifade edilmektedir:

999 anlaruñ hem **ālini evlādını**
sevelüm kim bulavuz dįni ŧadını

Metinde Pîr Muhammed'in mürşidi olan Emir Sultan'ın da ehlibeyt soyundan gelmiş bir seyyid olduğu ifade edilmektedir:

1439 bil cihān içinde **seyyidler** ki var
Fāŧıma oġlanlarındandur iy yār!

1440 birisi şeyħüm Pir Emįr'dür anuñ
ŧarįḳine gidegör ol sulŧānuñ

Hz. Hatice

Hz. Muhammed'in (sav) eşi ve İslam'a giren ilk kişi olarak bilinmektedir. İslam'dan önce çeşitli ticaret faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu faaliyetler esnasında Hz. Muhammed'le (sav) tanışmış ve onunla evlenmiştir. Bu evlilikten altı çocukları olmuştur. Çocukların isimleri şu şekildedir: Ümmü Gülsüm, Zeynep, Fatıma, Kasım ve Abdullah. İlk vahiy geldikten sonra servetini İslam yoluna feda etmiştir. En zor zamanlarda peygamberin ve Müslümanlar'ın destekçisi olmuştur. Peygamberliğin gelişinin onuncu yılında henüz altmış dört yaşındayken hayata gözlerini kapamıştır. Onun vefat ettiği seneye hüzün yılı adı verilmiştir. Hz. Peygamber onun ahlakından övgüyle bahsetmiştir (İbn Sa'd, 2015: X, 12-17).

1436 ol **Ĥadįce** bildiñiz mi kimdir ol
evvel įmāna gelen ħātūndur ol

Hz. Peygamber ile olan evliliklerinden olan çocuklarından bahseden beyit bulunmaktadır:

1437 dört ḳız oġlan getürdi anda ol
anları sev sen daḫı anlardan ol

Metinde Hz. Hatice'nin Hz. Fatıma'nın annesi ve Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in de ninesi olduğunu hatırlatan beyit bulunmaktadır:

1438 Fāṭıma ananuñ ol anasıdur
Ĥasan'uñ Ĥüseyn'üñ ol ebesidür

Hz. Hatice'nin servetini ve malının çokluğunu anlatan beyitler bulunmaktadır:

1410 ne deñlü māl ile gelmiş resūle
Muĥammed Muṣṭafā ol pür-uṣūle

1412 ḳulları hem cāriyesi çoġ idi
altūn incūnüñ ĥisābı yoġ idi

Metinde Hz. Hatice'nin cömertliğine göndermede bulunulan beyitler bulunmaktadır:

1413 **Ĥadįce** bir ulu ḳonaḳlıḳ ider
şehirde hįç kimse ḳomaz cem‘ ider

1414 ṭa‘ām yiyüb şerbet içildi hemān
gör **Ĥadįce** neyledi anda iy cān

Metinde Hz. Hatice'nin *"el kübra"* (büyük) lakabının kullanıldığı beyit bulunmaktadır:

1408 **Ħatįce-i Kübrā**'dur anası olan
ħātūnlarda evvel įmāna gelen

Metinde Hz. Hatice'nin varlık içinde dahi dünya malına önem vermeyip sade ve eski kıyafetlerle gezdiğini anlatan beyit bulunmaktadır:

1415 arḳasına bir ‘abā geyer gelür
başına eskice bezler örtünür

Metinde Hz. Hatice'nin tüm malını Hz. Muhammed'e (sav) bağışladığını anlatan bölümler bulunmaktadır. Bu malları Hz. Muhammed (sav) ihtiyaç sahiplerine dağıtmıştır:

çaġırur kim: yā cemā'at hep bilüñ
benüm işbu sözüme şāhid oluñ

bir 'abā bir maḳrama var dünyāda
bāḳisin baġışladum Muĥammed'e

ḳabūl itsün işbu mālıñ cümlesin
hep anuñdur neyler ise eylesün

yā Muĥammed bunca mālum kim bende var
ḳul ḳaravaşdur ḳumāş her ṭarāf

hep senüñ olsun ḳamūsın ḳıl ḳabūl
mālı nidem çūn saña buldum vuśūl

ḳabūl itdi mālı gör neyledi ol
cümlesin Ĥaḳḳ yolına virdi resūl

Servetlerini Allah rızası için ihtiyaç sahiplerine dağıttıkları zaman bu sefer kendileri zor durumda kalmışlar fakat sabretmişlerdir:

şol ḳadar oldı faḳįrliḳ bunlara
bir öyün yimek bulunmazdı yire

Ĥadįce çekdi yoḳlıḳ ĥālini
bir kez añmaz idi ol çoḳ mālını

Hz. Hatice'nin yokluk zamanlarında açlıktan karnına taş bağladığını ifade eden beyit bulunmaktadır:

ayda bir yanmaz idi ōd pįşe aş
aç olanı ḳarnına baġlardı ṭaş

Hz. Âyişe

Hz. Muhammed'in eşi ve Hz. Ebu Bekir'in kızıdır. İslam'a giren on dokuzuncu kişi olarak bilinmektedir. Medine'ye hicretten sonra bu şehirde Hz. Peygamber'le evlenmiştir. Uhud Savaşı'na iştirak etmiş ve burada askerlere su taşıma, yaralılarla

ilgilenme gibi çeşitli hizmetlerde bulunmuştur. Hudeybiye seferinde bulunmuş ayrıca Hz. Peygamber'in Mekke'nin fethinden sonra katıldığı Veda Haccı'nda yer almıştır. Hz. Peygamber, son günlerini onun odasında geçirmiş, ahirete onun odasında intikal etmiş ve onun odasına defnedilmiştir. Kendisi ise peygamberden sonra kırk altı yıl daha yaşamış ve Medine'de Cennetü'l-Baki kabristanına defnedilmiştir. Kendisi güzel ahlak, haya ve iffeti ile tanınmaktadır. Beni Müstalik seferinden sonra kendisini çekemeyenlerin çıkarmış olduğu dedikodulara binaen *en-Nur Suresi*'nin 11 ve 12. ayetleri nazil olmuş ve onun iffeti Kur'an tarafından ortaya konulmuştur. Ayrıca keskin bir zeka ve kuvvetli bir hafızaya sahiptir (İbn Sa'd, 2015: X, 57-83).

Metinde Hz. Ayişe'nin dini hükümleri açıklayacak bir kimse olacağının Hz. Peygamber tarafından dile getirildiği beyitler bulunmaktadır:

1403 gün gele kim siz beni görmeyesiz
dịn Ĥükmin **'Āyişe**'ye śorasız

Metinde Hz. Ayişe'nin Hz. Peygamber'in ümmetinin annesi olarak tasvir edildiği beyitler bulunmaktadır:

1400 sen anasın ümmetüñ oġluñ ḳızuñ
görelüm senüñ dahı nedür sözüñ

1563 aduñ oldı çūnki ümmü'l-mü'miṇin
analarısın umarlar müslimịn

1584 anıñiçūn anadur mü'minlere
ol resūle ümmet olan cānlara

Metinde Hz. Peygamber'in ümmetin bağışlanması için secdeye kapanıp ağlayarak dua ettiği bir bölüm vardır. Bu kısımda Hz. Ayişe de onunla ağlayıp gözyaşı dökmektedir:

369 çūnki resūl secdeye ḳodı başını
ümmetüm bağışla dimekde sözi

371 **'Āyişe** ile Fātıma dahı iy yār
ümmet içūn aġlaşurdı zār-i zār

Metinde Hz. Peygamber ümmetin bağışlanması için Kubeys Dağı'na dua etmeye gider. Bu bölümde Hz. Ayişe ve Hz. Fatıma da abdest alarak birlikte Kubeys'e giderler:

712 Fāṭıma, **ʻĀyişe** gör ne iderler
vużū idüb örtünüben giderler

713 **ʻĀyişe** ile Fāṭıma geldiler
bunları secdede aġlar gördiler

Metinde Hz. Ayişe'nin abdest alarak Allah'a yakarışını içeren beyitler bulunmaktadır:

1575 tiz vużū idüb yüzin yire urur
Ĥaḳḳ Teʻālā ĥażretine yalvarur

1576 meded eyle baña dir yā ilāḥį!
ki sensin pādişāhlar pādişāhı

Metinde Hz. Ayişe'nin peygamber kızı Hz. Fatıma'ya olan hürmeti görülmektedir. Hz. Peygamber ümmeti için yapılabilecekleri fedakarlıkları ailesine sual ettiğinde Hz. Ayişe, peygamberin kızı olan Hz. Fatıma'dan önce söz almak istemez:

1405 ol dem anda **ʻĀyişe** dir: yā resūl!
evvel beni söyletme iy pür-uśūl!

1406 Fāṭıma'dan ĥicāb gelür baña
utanuram söylemezem saña

1407 yā resūl! ben söylemezem irken
cigerköşeñ Fāṭıma tururken

1408 Ħatįce-i Kübrā'dur anası olan
ħātūnlarda evvel įmāna gelen

1451 **ʻĀyişe** and içdi: vallāhi dimem
Fāṭıma'dan öñ rāzumı dimeyem

1452 şundan evvel nice söyleyem sözi
ĥāżır iken bunda Muĥammed ḳızı

Metinde Hz. Peygamber, Hz. Ayişe'ye ümmet için mahşer günü fedakârlık yapmasını talep eder. Hz. Ayişe yapacağı fedakârlığı kimseye söylemeyeceğini sadece Allah'a arz edeceğini bildirir:

1606 **'Āyişe** dir: yā Muĥammed! bil sözüm
ol yüce dergāha ŧutaram yüzüm

1607 ĥālümi ben ol Allāh'a söylerem
rızḳumı viren şāha söylerem

1608 on sekiz biñ 'ālemi var idene
cenneti cehennemi yaradana

1609 her kişiye istedügin viren ol
ben de aña söylerem dir yā resūl

Metinde Hz. Ayişe, ümmetin mahşer günü affedilmesi için yalnız bir köşeye çekilir ve gözyaşı dökerek Allah'a yakarır. Ümmetin annesi olması hasebiyle bir anne şefkatiyle ümmet için bağışlanma diler. Onların yerine cehennemde yanmaya da razıdır:

1616 şol ḳara ŧoprağa sürer yüzin
göz yaşına ġarḳa virdi kendözin

1617 didi: yā Allāh! ĥabįbüñ Aĥmed'üñ
yarlıġa hep ümmetin Muĥammed'üñ

1620 yā ilāhį! bu analıḳ şefḳati
bugünki göñlüme düşdi ḳatı

1621 ŧāmūya yaḳma ilahį anları
ĥabįbüñe ümmet olan cānları

1622 yā ilāhį çūnki ol mü'minlere
biz gözi yaşlu anayuz anlara

1623 çūn ana ḳılduñ beni bunda bugün
imdi acıtma yine yarınki gün

1624 çaġrışub didikleri vaḳtin ana

istemezem anlara ōdlara yana

1625 bağışla kim irişeler raĥmete
bu oğul ḳız hep gireler cennete

1632 rāžıyam anlar yirine yanmaġa
anlaruñ her derdine boyanmaġa

Metinde Hz. Ayişe'nin ümmetin affedilmesi için yaptığı bu yakarışa meleklerin de ağladığı ifade edilmiştir:

1648 yirler gökler ŧolu feriştahlar
ʿĀyişe'nüñ ĥāline aġlaşdılar

Metinde Hz. Ayişe'nin döktüğü gözyaşlarına cennetteki hurilerin de eşlik ettiği söylenmiştir:

1660 cennetüñ ĥūrįleri baş açdılar
ʿĀyişe'yle heb bile aġlaşdılar

Bu yakarışlardan sonra Allah'tan Hz. Peygamber'e ümmetin affedildiğinin müjdesi gelir ve Hz. Ayişe'nin artık üzülmesine gerek kalmadığı söylenir:

1667 **ʿĀyişe** çoḳ eylemesün fürḳati
ōddan ažād eyledüm ol ümmeti

1668 **ʿĀyişe**'nüñ göñlini ĥōş ideyüm
oğlı ḳızını aña ŧūş ideyüm

1669 nice oğlanlar anadan ayrıla
cümle şer iş ĥisāb ola ħayr ile

1670 **ʿĀyişe**'den ayırmayam anları
ĥabįbüme ümmet olan cānları

1671 śuçların bağışladum hep anlaruñ
ol benüm dōstlarumı sevenlerüñ

1672 her ki śıdḳıla getürseler įmān
uçmaġa gireler anlar şāzimān

Hz. Fâtıma

Hz. Muhammed'in (sav) Hz. Hatice ile evliliğinden doğan kızıdır. Mekke'de dünyaya gelmiştir. Hz. Muhammed'in (sav) erkek çocukları küçük yaşta vefat edince inkâr edenler peygamber hakkında olumsuz propagandaya başlamışlardı. O zaman *Kevser Suresi* ayetleri nazil olmuş ve soyu kesilecek olanların inkâr edenler olduğu belirtilmiştir. Hz. Peygamber'in soyu da gerçekten kızı Hz. Fatıma ile devam etmiştir. Mekke'de her türlü zorlukta babasının yanında olmuş ve bu desteklerinden dolayı "*ümmü ebiha*" yani "babasının annesi" lakabını almıştır. Medine'ye hicretten sonra Hz. Ali ile evlenmiştir. Bu evlilikten Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin dünyaya gelmiş ve peygamberin soyu bu iki torunu üzerinden devam etmiştir. Hz. Fatıma, Hz. Peygamber'in vefatından altı ay sonra hayatını kaybetmiş ve Medine'de Cennetü'l-baki kabristanına defnedilmiştir (İbn Sa'd, 2015: X, 17-30).

Klâsik Türk edebiyatında çok sayıda matbu mevlid metninin *ardında "Vefâtü Fâtımate'z-Zehrâ radıyallâhu anhâ"* veya *"Ahvâl-i Fâtıma"* başlıklı müstakil bir bölüm bulunmaktadır. Ayrıca Yazıcoğlu Mehmed'in Muhammediyesi içinde de*"Vefât-ı Fâtıma"* başlıklı bölüm bulunmaktadır. Erbilli Esad Efendi'nin *"Vesiletü'n-Necat"* metninden ilham alarak kaleme almış olduğu Hz. Fatıma'nın doğumunu anlatan müstakil bir mevlid metni bulunmaktadır. On altıncı yüzyılda Hacı Abdi'nin yazmış olduğu 964 beyitlik *Mevlid-i Fâtıma* şu ana kadar tespit edilmiş en uzun örnektir.

Metinde Hz. Fatıma için "*Fatıma Ana*" ifadesinin kullanıldığı beyitler bulunmaktadır:

717 **Fātıma Ana** işit ne söyledi
ol atasından rivāyet eyledi

1438 **Fātıma Ana'nuñ** ol anasıdur
Ĥasan'uñ Ĥüseyn'üñ ol ebesidür

Metinde peygamber soyundan devam eden nesil olan seyyidler için "**Fatıma oğlanları**" ifadesi kullanılmıştır:

1439 bil cihān içinde seyyidler ki var
Fātıma oğlanlarındandur iy yār

Metinde Hz. Muhammed (sav), ümmetin günahlarının affedilmesi amacıyla secdeye kapanıp ağlayarak dua etmektedir. Bu bölümde Hz. Fatıma da Hz. Ayişe ile ümmetin günahkârları için ağlayıp gözyaşı dökmektedir:

çūnki resūl secdeye ḳodı başını
ümmetüm bağışla dimekde sözi

‘Āyişe ile **Fāṭıma** dahı iy yār
ümmet içūn aġlaşurdı zār-i zār

ardlarında **Fāṭıma** ile ‘Āyişe
ümmet içūn düşdiler çoḳ teşvişe

Fāṭıma’yla ‘Āyişe dahı iy cān!
aġlaşuraḳ yüz yire ḳorlar hemān

Metinde Hz. Fatıma ile meleklerin ve cennetteki hurilerin de ağlayıp gözyaşı döktüğü ifade edilmiştir:

melekler de zār ile aġlaşdılar
āh-u zār ile ciger ṭaġlaşdılar

ḳızunuñ da aġladuġın gördiler
secde ḳılub Ĥażret’e yüz urdılar

ne ḳadar var ise cennetde ĥūrį
Fāṭıma’yla cümlesi ḳıldı ġırį

Allah’tan Hz. Peygamber’e ümmetin affedildiğinin müjdesi gelir ve Hz. Fatıma’nın artık gözyaşı dökmesine gerek kalmadığı söylenir:

‘Āyişe ile **Fāṭıma** aġlaşmasun
çehār-i yāruñ cigeri ṭaġlamasun

Hz. Muhammed’in (sav) içli bir şekilde ağlayıp yakardığını gören Hz. Fatıma, meselenin hikmetini öğrenmek istemiştir:

‘Āyişe, **Fāṭıma** dir: yaḳdun bizi!
noldı gine şöyle aġlatdun bizi?

döndi bize: yā cihānuñ güneşi
deldi ya bağrımuzı gözüñ yaşı

397 bize söylersin gözin yaşı aḳar
baġrımuzı yaş ider cānlar yaḳar

Hz. Muhammed (sav) de Hz. Fatıma'ya cevaben ümmetin cehennem azabına uğramasından korktuğu için ağladığını söylemiştir:

398 didi kim: yā **Fātıma**, yā 'Āyişe!
derd degül mi ümmetüm ōda düşe?

Metinde Hz. Fatıma'nın, babası Hz.Muhammed'den (sav) cehennemi kendisine tarif etmesini istediği beyitler bulunmaktadır:

930 **Fātıma** dir: baba sözüm var saña
cehennem nicedür eydivir baña

Eserde Hz. Muhammed'in (sav) Hz. Fatıma'ya cehennemi tasvir ettiği bölüm bulunmaktadır:

409 çoḳ ulu feriştahlar da göndere
yetmiş biñ zencįr indüregöre

410 ol melekler de eger gelse biri
düşüreydi külli maĥşer ḳavmini

411 aġzına ḳoma ideydi her birimüz bir loḳmadır
'Āyişe ile **Fātıma**'ya böyle dir

475 çūn cehennem maĥşer yerin göre
daḥı beter kükreyüb olagöre

476 hemān bir kez silkine: yā **Fātıma!**
ḥalḳa ḳaśdı ireler bu ḥātime

Eserde Hz. Muhammed'in (sav) Hz. Fatıma'ya "kızım" şeklinde hitap ettiği beyitler de bulunmaktadır:

431 iy ḳızum **Fātıma**! anlar nice ola
cehenneme girürlerse nice ola

Eserde Hz. Fatıma'nın babası Hz. Muhammed'e (sav) içten ve samimi şekilde hitap ettiği bölümler bulunmaktadır:

785 ḳızı **Fāṭıma**'i severdi resūl
her ne dirse sözin iderdi ḳabūl

786 **Fāṭıma** didi bir gün: cānum baba
dü cihānuñ faḫrį sulṭānum baba

Eserde Hz. Peygamber'in, kızı Hz. Fatıma için dua ettiği bölümler bulunmaktadır:

1546 du'ā ḳıldı **Fāṭıma**'ya da yine
alḳış itdi bunlara döne döne

1553 **Fāṭıma** çūnkim tamām itdi sözin
ĥōş du'ālar ḳıldı oḫşadı ḳızın

Eserde Hz. Fatıma'nın babası Hz. Muhammed'in (sav) elini öperek hürmet gösterdiği bölüm bulunmaktadır:

1156 elin öpüp **Fāṭıma** daḫı gider
işit imdi ĥabįbu'llāh nider

Metinde Hz. Fatıma'nın Allah'ın elçisinin kızı olmasına rağmen mütevazı bir yaşam sürdüğü söylenmiştir. Bu beyitlerde; el değirmeniyle ununu çekerken ellerinin kabardığı, oruç tutmaktan renginin sarardığı gibi özellikleri anlatılmıştır:

543 **Fāṭıma'**nuñ ḳabusına vardılar
el degirmenin çekermiş gördiler

544 mübārek elleri ḳabarmış idi
śā'įmliḳden beñzi śararmış idi

Hz. Fatıma'nın sade bir yaşam sürdüğü anlatılırken kıyafeti de detaylı olarak beyitlerde anlatılmıştır:

551 kişilik ṫonı bir yamalu cār idi
ḳādir iken dünyādan ḳaçar idi

552 ḫarįrden pek didigi pālās idi
anıñçūn ḳorḳudan ḫalāś idi

553 çāra on dört yama dikilmiş idi
ipligi ĥurmādan bükülmiş idi

554 başı örtüsi gör neden idi
eskirek şemle baresinden idi

555 budur şemle maḳramānuñ örtüsi
gelinlicek virmiş idi atası

556 ol resūlüñ ġam ħuvāresi ola
mahremesi şemle pāresi ola

557 gönlin alçaḳ dutuben şöyle yürür
başına ol şemle bāresin bürür

562 yamaluca çārı bürünmiş gider
dā'imā Allāh dilinde źikr ider

Eserde Hz. Fatıma'nın mütevazı evi hakkında da malumatlar bulunmaktadır:

850 her gice bir ḳoç derisi döşegüm
bütünce yanında yatur uşaġum

851 dört yıldur 'Alį ile her gice
döşegimüz ol deridür şöylece

852 ol dericek üzerinde yaturuz
yine turıcaḳ ol deriyi getürürüz

853 bir erincek devemüz var iy güzįn
ol deri üstinde yimlerüz özin

854 bir yanında yimlerüz bilüñ anı
bir yanına rāĥat eylerüz cānı

855 bir daħı var yaśduḳ idindüm anı
ħurma yapraġıyla toldurdum anı

Metinde Hz. Ömer, Kisra ve Kayser kızlarının lüks ve sefahat içinde olmalarına rağmen peygamber kızının yamalı kıyafetlerle gezmesinin hikmetini merak eder. Hz. Muhammed (sav) ise cevaben, dünya elbiselerinin çürüyüp yok olacağını, ahiret elbiselerinin ise sonsuza kadar var olacağını belirtir:

862 yā 'Ömer! ger ol kāfir ḳızları
geyerlerse dürlü tonlar her biri

863 benüm ḳızum da geye ĥulleleri
cennet içre şu‘le vire her biri

864 anlaruñ atlāsları tizcek çürür
ḳızumuñ ĥulleleri anda turur

865 altūn taḳyā ola bir ḳaç giye
anda ḳızum ħōd nūrdan tāc giye

866 yā ‘Ömer! binerse anlar atlara
bine ḳızum nūrdan burāḳlara

867 şu nūrdan ḳanatlar ile uçar
bir nefesde nice menzil geçer

Metinde Hz. Muhammed (sav), ümmetin affedilmesi için Kubeys Dağı'na Allah'a yakarmaya gider. Bu beyitlerde Hz. Ayişe ve Hz. Fatıma da abdest alarak birlikte Kubeys Dağı'na giderler:

712 **Fātıma**, ‘Āyişe gör ne iderler
vużū idüb örtünüben giderler

713 ‘Āyişe ile **Fātıma** geldiler
bunları secdede aġlar gördiler

Eserde Hz. Fatıma'dan yapılmış rivayetler bulunmaktadır:

717 **Fātıma** ana işit ne söyledi
ol atasından rivāyet eyledi

84 bu rivāyet **Fātıma**'dandur iy yār!
aç gözüñi uyḳudan cānuñ uyar

Metinde Hz. Peygamber'in kendi ailesinden ümmet için fedakârlık yapmalarını istediği bölümde eşi Hz. Aişe, peygamberin kızı Hz. Fatıma'ya olan saygısından ötürü önce söz almak istemez:

1405 ol dem anda ‘Āyişe dir: yā resūl!
evvel beni söyletme iy pür-uśūl!

1406 **Fātıma**'dan ĥicāb gelür baña

utanuram söylemezem saña

1407 yā resūl! ben söylemezem irken
cigerköşeñ **Fāṭıma** ṭururken

Hz. Fatıma ise edebinden dolayı Hz. Ebu Bekir'in kızı olan Hz. Ayişe'den önce söz almak istemez:

1445 **Fāṭıma** dir: iy baba! śıddıḳ ḳızı
Ĥāžır iken söylemezem bu sözi

1446 şu kim Ebū Bekr atası ola
erenlerden įmāna evvel gele

1449 pes nice lāyıḳ görem anı babam
işbu 'Āyişe'den evvel söz idem

Hadisenin devamında Hz. Peygamber ve Hz. Ayişe'nin ısrarlarından dolayı Hz. Fatıma söz alır ve mahşerde ümmet için yapacağı fedakarlığı anlatır:

1457 **Fāṭıma** dir: diñle iy cānum baba
iy benüm devletlü sulṭānum baba

1458 ol ḳıyāmet ḳopduġı vaḳt neyleyem
ben de Ĥaḳḳ'a aġlayuben söyleyem

1472 bir ṭarafdan ben daħı ol ĥücceti
ṭutuben elde idem şefā'ati

1475 fiġān idem anda iydem: ilāhį!
ṭut bu ĥüccetiñi 'afv et günāhı

1480 iy baba! ol ümmetüñ ħātūnları
bil ki oġlumdan pek severüm anları

1489 ol ża'įfler caĥįme girmesün
anlara zebānį eli irmesün

Hz. Fatıma, ümmetin günahkarlarının mahşerde affedilmesi için yapacağı duasının kabul edilmemesi durumunda daha büyük bir fedakârlık yapacağını ifade eder. Mahşerde sevap ve günahların tartılacağı mizan terazisine zehirlenerek şehit edilecek olan oğlu Hz. Hasan'ın zehirli gömleği ile Kerbelâ'da şehit edilen oğlu Hz. Hüseyin'in

kanlı gömleğini üst üste koyacağını söyler. Bu şekilde ümmetin sevaplarının ağır gelmesini ummaktadır:

1505 ger o sözüm geçmez ise iy ata
zebānį̇ler yapışursa ümmete

1506 zāri vü feryād şu deñlü ḳılam
Ĥasan'uñ aġılu gömlegin alam

1507 daḫı ḳanlu gömlegi Ĥüseyn'ümüñ
Kerbelā cevrin çeken ol cānumuñ

1508 dürlü zārį̇ler ḳılam ben iy atam
ol iki gömlegi elümde ŧutam

1525 senüñile dürişem cümlesine
soram varam mį̇zān terāzūsine

1529 ĥüccetüm ḳoyam iki gömlek ile
ŝevābları ola kim aġır gele

1530 biri biri üstine ḳoyam anı
ola kim aġır gele ŝevāb yanı

1531 diyem: şehį̇d ḳanı içūn iy Ħüźā!
atamuñ ümmetine ḳılma cezā!

Metnin müellifi olan Pîr Muhammed, eserin bir bölümünde Hz. Fatıma'nın vefatıyla ilgili başka bir esere atıfta bulunmuştur:

795 didiler: sen ki bu sırra iresin
Fāŧıma'nuñ vefātında göresin

796 **anda yazmış idüñ göresin bu sözi**
bu vara çoḳ añlamayalum sözi

797 'ārife yiter işāret didiler
ol işāret de beşāret didiler

Hz. Hasan

Hicretin üçüncü yılında Medine'de dünyaya gelmiştir. Hz. Muhammed'in (sav) torunudur. Babası Hz. Ali annesi ise Hz. Fatıma'dır. İsmini Hz. Peygamber koymuştur. Sekiz yaşına kadar Hz. Peygamber'in eğitiminden geçmiştir. Gençliği babası Hz. Ali'nin yanında geçmiştir. Cemel, Sıffin gibi savaşlarda babasının yanında yer almıştır. Hz. Ali'nin şehadetinden sonra kısa bir süre hilafet makamında da oturmuştur. İslam dünyasında çıkan iç çatışmaları sonlandırmak için sulh antlaşması yapmıştır. Ardından zehirlenmek suretiyle şehit edilmiştir. Kabri Medine'de Cenntü'l-Baki mezarlığındadır. Kendisi güzel yüzü ve güzel ahlakıyla tanınmıştır. Hz. Muhammed (sav) onun hakkında "Cennet gençlerinin efendisi" ifadesini kullanmıştır. Onun soyundan gelenler *"şerif"* olarak bilinmektedir (İbn Sa'd, 2015: VI, 352-404).

Hz. Hasan'ın annesi olan Hz. Fatıma metin içerisinde babası Hz. Peygamber'in ümmeti için ağlayıp üzüldüğünü görünce ümmetin affedilmesi uğruna kendi evlatlarından bile vazgeçebileceğini söylemiştir:

173 **Ĥasan**'dan Ĥüseyin'den geçerem
ümmetüñ içūn her aġūñı içerem

174 belki cennetden daħı el çekerem
anlaruñ cekecegin ben cekerem

Hz. Hasan ve kardeşi Hz. Hüseyin, metinde Hz. Peygamber'in gözünün nuru olarak ifade edilmiştir:

316 ol ĥabįbüñ ehl-i beyti neki var
bizümçūn aġlaşalar zāru zār

318 gözleri nūrı Ĥüseyn ile **Ĥasan**
aġlaşalar ne diyesin buña sen

Hz. Peygamber'in ümmetin affı için secdeye kapanıp ağladığı bölümde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin birlikte secdeye kapanarak dua etmeye başlamışlardır:

370 secdede **Ĥasan,** Ĥüseyin geldi söze
bağışla dir ümmetin dedemüze

384 iñleşüb yatur Ĥüseyin ile **Ĥasan**
başların ḳaldurdı ol ħalḳ-ı ĥasen

521 çār-i yāri, Fātıma'yla 'Āyişe
ağlaşurlar **Ĥasan,** Ĥüseyin bu işe

Hz. Peygamber'in Allah'a yaptığı münacatta ümmetin affını dilediği görülmektedir. Bu kısımlarda Hz. Peygamber, Allah'a kendi ailesini eşlerini, kızını hatta canı, kanı olan torunlarını değil ümmeti istediğini söylemiştir:

532 çūn Resūl'ullāh münācāt eyledi
ümmetiçūn 'arž-ı ĥācet eyledi

533 yā ilāhį! raĥmetüñ key çoķ durur
ümmetümüñ 'āśįleri çoķ durur

539 ĥelālüm Ħatįce'i dilemezem
'Āyişe içūn daħı söylemezem

540 kendü nefsümi daħı dilemezem
ümmetümsiz cennete ben girmezem

541 hem ķızum Fātıma'i dilemezem
Ĥasan'ı Ĥüseyn'i de dilemezem

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, secdeden başlarını kaldırdıktan sonra Hz. Peygamber'e ümmet için af müjdesi gelip gelmediğini sual eylemişlerdir:

386 śordılar iy dede ħaber geldü mi?
cehennemden ümmet aźād oldu mı?

387 olmadıysa yüz yire uralum
ümmetüñ yolına cānlar virelüm

Hz. Peygamber'in torunları için hayır dua ettiği ve Allah'tan onların makamını yüce kılması için şehit olmalarını arzuladığı beyitler bulunmaktadır:

391 du'ā ķıldı faħr-i 'ālem anlara
Ĥüseyin ile **Ĥasan**'a ol cānlara

392 başıñuza gele ħayr yazılar
Ĥaķķ şehįdliķ cānum ķuzılar

1383 **Ĥasan**'a Ĥüseyn'e daħı söyledi
biraz oħşayuben alķış eyledi

Hz. Peygamber, ümmetin affedilmesi için Kubeys Dağı'na giderken Hz. Hasan'ı da yanına almıştır:

696 **Ĥasan** Ĥüseyin ile üçi gitdiler
ağlaşub Ḳubeys Ṯağı'na yitdiler

Hz. Fatıma mahşerde ümmetin affedilmesi için Hz. Hasan'ın zehirlenerek şehit edildiği gömleğini günahların ve sevapların tartılacağı mizan terazisine getireceğini söylemiştir:

803 **Ĥasan'**uñ ol dem aġulu gömlegin
hem Ĥüseyn'üñ daḫı ḳanlu gömlegin

804 iki eline iki gömlek ala
başın açub nice zārịler ḳıla

805 göstere mehrinde gelen ĥücceti
ātasıyla ḳılısar şefā'ati

Metinde Hz. Peygamber Allah'a münacat etmeye giderken torunları olan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i de yanına almıştır. Bu kısımlarda onlara sevgi dolu ve samimi hitaplarda bulunduğu görülmektedir:

1160 **Ĥasan**'a Ĥüseyn'e dir: iy güllerüm!
cān gülüstānındaki bülbüllerüm!

1161 gelüñ sizüñle münācāt idelüm
Tañrımuza 'arž-ı ĥācāt idelüm

Hz. Peygamber'in torunlarını uykudan uyandırıp ellerinden tutarak Kubeys Dağı'na dua etmeye gittiği ifade edilmiştir:

1163 **Ĥasan**'ı Ĥüseyn'i uyandurdı gider
iki elinde ikisi diñle nider

Metinde Hz. Hasan'ın Kubeys'de yaptığı duaya yer ve gök ehlinin "âmîn" dediği anlatılmıştır:

1206 çūn Ĥüseyn ile **Ĥasan** yalvarmada
yer gök ehli āmịn diyüb ṯurmada

Metinde Hz. Muhammed, Hz. Hasan'a ve kardeşi Hz. Hüseyin'e Allah indindeki faziletlerinden bahsedip onlara "can", "masumcuk" ve "yavrucak" diye hitap eder ve mahşer günü ümmet için fedakârlık yapmasını ister:

1384 eyitdi: iy cānlar söyleñ siz daḥı
yardumıñuz bilelüm biz daḥı

1385 Ĥażrete sizüñ de söziñüz geçer
ol ża'ịf ümmetler olmasun nāçār

1386 siz de söyleñ benüm yavrıcaḳlarum
iy günāhsız pāk ma'śūmcıḳlarum

1387 **Ĥasan** Ĥüseyn didiler: iy dede!
ümmetüñ yolına cānımuz fidā

Hz. Hasan da Allah'tan ümmetin yiğit gençlerinin affedilmelerini isteyeceğini söyler. Eğer duası reddedilirse cennete girmeyeceğini ve bu gençlerin yerine cehennemde kendisine azap edilmesini dileyeceğini belirtir:

1388 ümmetüñ vardur yigit oġlanları
biz de Ĥaḳḳ'dan dileyevüz anları

1389 yigitlerüñ zārịliġin görevüz
zebānịden anları ḳurtaravuz

1390 ḳomayavuz anlar ōdlara yana
ümmetüñçūn ḳıyavuz ṭatlu cāna

1392 ger sözimüz geçmez ise iy dede
ümmetüñ yirine girevüz ōda

Hz. Hüseyin

Hicretin dördüncü yılında Medine'de dünyaya gelmiştir. Hz. Muhammed'in (sav) torunudur. Annesi Hz. Fatıma, babası ise Hz. Ali'dir. Adı Hz. Peygamber tarafından konulmuştur. Yedi yaşına kadar Hz. Peygamber'i görmüş ve onun bilgisinden istifade etmiştir. Gençlik yılları babası Hz. Ali'nin yanında geçmiştir. Cemel, Sıffin, Nahrevan gibi savaşlarda babasının yanında yer almıştır. Hz. Ali'nin Küfe'de şehit edilmesinden sonra abisi Hz. Hasan'ın yanında yer almıştır. Abisi Hz. Hasan'ın zehirlenmek suretiyle şehit edilmesinden sonra Muaviye'nin vefat etmesine kadar siyasi meselelere

bulaşmamıştır. Muaviye'nin ölümünün ardından Yezid'in tahta geçmesi üzerine Kufe halkından binlerce kişi hilafet makamının sahibi olarak Hz. Hüseyin'i göreve davet etmiştir. Bu olay üzerine Kufe'ye doğru yola çıkan Hz. Hüseyin'in etrafı Yezid'in orduları tarafından Kerbelâ'da kuşatılmış ve günlerce susuz bırakıldıktan sonra şehit edilmişlerdir. Kabri Kerbelâ şehrinde bulunmaktadır. Onun soyundan gelenler "*seyyid*" olarak bilinmektedir (İbn Sa'd, 2015: VI, 404-474).

Hz. Hüseyin'in Kerbela'da yaşadığı elîm hadisenin Türk edebiyatı üzerinde yansımaları olmuştur. *"Maktel*" adı verilen ve Hz. Hüseyin'in şehadetini anlatan kaside, gazel, mesnevî, terkib-i bend ve terci-i bend nazım biçimlerinde eserler kaleme alınmıştır. Türün bilinen ilk örneğini on dördüncü yüzyılda Kastamonulu Şâzi kaleme almıştır. Yahya bin Bahşi'nin *"Maktel-i İmam-ı Hüseyin"*i, Fuzûlî'nin *"Hadikatü's-Süeda"*sı, Lamiî Çelebi'nin *"Maktel-i Âl-i Resûl"* ve Hacı Nureddin Efendi'nin *"Maktel-i Hüseyn"* i *"Maktel*" türünün diğer önemli eserleri arasında sayılmaktadır.

Metinde Hz. Peygamber'e Cebrail tarafından ileride torunu Hz. Hüseyin'in Kerbelâ çölünde şehit edileceğinin haberi getirilmiştir. Anlatıya göre Cebrail içinde toprak bulunan bir şişe ile gelmiş ve toprağın kan olduğu zaman Hz. Hüseyin'in şehit edileceğini söylemiştir:

1513 aślı budur ki Cebra'įl, resūle
getürmiş bir şįşe pür-uśūle

1514 şįşe ḳızıl ṭopraġile ṭobṭolu
dimiş imiş: bunı śaḳla iy ulu!

1515 bu ṭopraġı göre kim ḳan ola
Ĥasan ile **Ĥüseyn** şehįd ola

1516 gözedüb ṭopraġı şāhid bulalar
Ĥasan ile **Ĥüseyn** şehįd olalar

Metin içerisinde Hz. Fatıma, babası Hz. Muhammed'in ümmeti için gözyaşı döktüğünü görünce ümmetin bağışlanması için kendi evlatları olan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den bile vazgeçebileceğini söylemiştir:

173 Ĥasan'dan **Ĥüseyin**'den geçerem
ümmetüñ içūn her aġūñı içerem

174 belki cennetden dahı el çekerem
anlaruñ cekecegin ben cekerem

Hz. Hüseyin için metinde Hz. Peygamber, "gözümün nuru" ifadesini kullanmıştır:

318 gözleri nūrı **Ĥüseyn** ile Ĥasan
aġlaşalar ne diyesin buña sen

Hz. Muhammed'in (sav) ümmetin günahkârlarının bağışlanması için secdeye kapanıp gözyaşı döktüğü bölümde Hz. Hüseyin de secdeye kapanarak dua etmiştir:

370 secdede Ĥasan, **Ĥüseyin** geldi söze
bağışla dir ümmetin dedemüze

384 iñleşüb yatur **Ĥüseyin** ile Ĥasan
başların ḳaldurdı ol ħalḳ-ı ĥasen

521 çār-i yāri, Fātıma'yla 'Āyişe
aġlaşurlar Ĥasan, **Ĥüseyin** bu işe

Metinde Hz. Muhammed'in (sav) ümmetin affı için Allah'a münacatta bulunduğu bölüm vardır. Bu beyitlerde Hz. Peygamber Allah'tan, kendi aile efradı ve torunlarının yerine ümmetinin kurtuluşunu istemiştir:

532 çūn Resūl'ullāh münācāt eyledi
ümmetiçūn 'arž-ı ĥācet eyledi

533 yā ilāhį! raĥmetüñ key çoḳ durur
ümmetümüñ 'āśįleri çoḳ durur

539 ĥelālüm Ħatįce'i dilemezem
'Āyişe içūn dahı söylemezem

540 kendü nefsümi dahı dilemezem
ümmetümsiz cennete ben girmezem

541 hem ḳızum Fātıma'i dilemezem
Ĥasan'ı **Ĥüseyn**'i de dilemezem

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, yaptıkları duadan sonra secdeden başlarını kaldırmış ve Hz. Peygamber'e ümmet için af müjdesi gelip gelmediğini sormuşlardır:

386 śordılar iy dede ħaber geldü mi?
cehennemden ümmet aźād oldu mı?

387 olmadıysa yüz yire uralum
ümmetüñ yolına cānlar virelüm

Hz. Peygamber'in torunları için hayır dua ettiği ve Allah'tan onların makamını yüce kılması için şehit olmalarını arzuladığı beyitler bulunmaktadır:

391 du'ā ḳıldı faħr-i 'ālem anlara
Ĥüseyin ile Ĥasan'a ol cānlara

392 başıñuza gele ħayr yazılar
Ĥaḳḳ şehįdliḳ cānum ḳuzılar

1383 Ĥasan'a **Ĥüseyn'**e daħı söyledi
biraz oħşayuben alḳış eyledi

Hz. Muhammed (sav), ümmetin bağışlanması için Kubeys Dağı'na dua etmeye giderken Hz. Hüseyin'i de yanına almıştır:

696 Ĥasan **Ĥüseyin** ile üçi gitdiler
ağlaşub Ḳubeys Ŧağı'na yitdiler

Hz. Peygamber'in kızı olan Hz. Fatıma mahşerde ümmetin günahlarının affedilmesi için oğlu Hz. Hüseyin'in şehit edildiği kanlı gömleğini günahların ve sevapların tartılacağı mizan terazisine getireceğini söylemiştir:

1507 daħı ḳanlu gömlegi **Ĥüseyn**'ümüñ
Kerbelā cevrin çeken ol cānumuñ

1508 dürlü zārįler ḳılam ben iy atam
ol iki gömlegi elümde ŧutam

1509 feryād idem ağlayam zārį ḳılam
ol ża'įf ümmetlere yāri ḳılam

Metinde Hz. Fatıma, mahşer günü yapacağı bu fedakarlığı anlatırken ilahi gazabı harekete geçirmemek için oğlunun şehit edilişinde rol oynayan Yezid'den davacı olmayacağını söylemiştir:

1510 ol Yezįd'üñ itdügi miĥnetleri

añmayayın ḳaḳımasun ümmetleri

1511 yapışub ḳan da‘vasın eylemeyem
ümmetüñ ĥürmetine söylemeyem

Metinde Hz. Muhammed (sav), Allah'a yakarmaya giderken torunları olan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i de beraberinde getirmiştir. Bu beyitlerde onlara samimi ve içten hitaplarda bulunduğu görülmektedir:

1160 Ĥasan'a **Ĥüseyn**'e dir: iy güllerüm!
cān gülüstānındaki bülbüllerüm!

1161 gelüñ sizüñle münācāt idelüm
Tañrımuza ‘arž-ı ĥācāt idelüm

Metinde Hz. Peygamber'in torunlarını evinde ziyaret edip onları uykudan uyandırdığı ve ellerinden tutarak Kubeys Dağı'na götürdüğü anlatılmıştır:

1163 **Ĥasan**'ı Ĥüseyn'i uyandurdı gider
iki elinde ikisi diñle nider

Metinde Hz. Hüseyin'in Kubeys Dağı'nda yaptığı duaya yer ve gök ehlinin "âmîn" diyerek karşılık verdiği ifade edilmiştir:

1206 çūn **Ĥüseyn** ile Ĥasan yalvarmada
yer gök ehli āmįn diyüb ŧurmada

Metinde Hz. Muhammed; Hz. Hüseyin'e ve Hz. Hasan'a Allah indindeki faziletlerinden bahsedip onlara "can", "masumcuk" ve "yavrucak" diye hitap eder ve mahşer günü ümmet için fedakârlık yapmasını ister:

1384 eyitdi: iy cānlar söyleñ siz daĥı
yardumıñuz bilelüm biz daĥı

1385 ĥažrete sizüñ de söziñüz geçer
ol ża‘įf ümmetler olmasun nāçār

1386 siz de söyleñ benüm yavrıcaḳlarum
iy günāhsız pāk ma‘śūmcıḳlarum

1387 Ĥasan **Ĥüseyn** didiler: iy dede!
ümmetüñ yolına cānımuz fidā

Hz. Hüseyin de Allah'tan ümmetin yiğit gençlerinin bağışlanmalarını dileyeceğini söyler. Eğer duası kabul olmazsa cennete girmeyeceğini ve bu gençlerin yerine cehennemde kendisine azap edilmesini isteyeceğini söyler:

1388 ümmetüñ vardur yigit oġlanları
biz de Ĥaḳḳ'dan dileyevüz anları

1389 yigitlerüñ zārįliġin görevüz
zebānįden anları ḳurtaravuz

1390 ḳomayavuz anlar ōdlara yana
ümmetüñçūn ḳıyavuz ŧatlu cāna

1392 ger sözimüz geçmez ise iy dede
ümmetüñ yirine girevüz ōda

iii. Ashâb-ı kiram

Hz. Peygamber'i hayattayken görüp ona iman etmiş olan kimselerdir. Metinde bu topluluğu ifade ederken *aśĥāb (28)* ve *śaĥābe (15)* gibi kavramlar kullanılmıştır. "*Çehar-ı Yar*" ve "*Ehl-i Beyt*" başlığı altında zikredilenler haricinde metindeki Ashâb-ı Kiram zatlarının isimleri ve kullanım sıklığı şu şekildedir*: 'Abdullāh bin Mes'ūd (2), Bilāl (6), Cābir (1), Ebū Derdā (1), Ebū Źer (2), Ĥamza (2), Mālik bin Selām (5), Mu'āź ibni Cebel (2), Selmān-ı Fāris (3).*

Metinde Hz. Peygamber'in mahşer günü açılacak sancaklarından bahsettiği bir bölüm vardır. Bu bölümde sancak açacak olan on sahabîlerden bahsedilmiştir:

1232 on **śaĥābem** ġāzįlerden öñ gele
'alemümüñ çevre yanı heb ŧola

1233 ol on **aśĥāb** baña yaḳįn yiteler
ellerinde bir bir 'alem ŧutalar

Hz. Peygamber'in ümmet için ağladığını gören ashabı da ümmetin affı için gözyaşı dökmüşlerdir:

315 ol güzįde **śaĥābeler** aġlaşa
cem' olub himmet ḳuşaġın baġlaşa

Metinde Hz. Fatıma'nın sade yaşantısından ashabın ibret aldığı ve kendilerine pay çıkardığı anlatılmıştır:

821 resūlimüz ḳızı eskiler giye
el degirmenin çeküb etmek yiye

822 **śaĥābeler** cümlesi 'ibret alur
'Ömer eydür: bu ne olmaz iş olur?

Metinde Hendek Savaşı öncesinde ashabın havanın çok sıcak olduğu bir zamanda derin çukur kazdıkları olay da anlatılmıştır:

1566 **śaĥābeler** meger ħendeḳ ḳazardı
darlayuben isilerde ḳızardı

Hendek kazma esnasında ashabın açlıkla mücadele etmek zorunda kaldıkları da metinde anlatılmıştır:

1572 **śaĥābenüñ** cümlesinüñ ḳarnı aç
ol südi bunlara idelüm 'ilāç

Metinde Hz. Peygamber tarafından ashabına, Hz. Ayişe'nin cümle ümmetin annesi olduğunun ilan edildiği bir kısım bulunmaktadır:

1581 resūl **aśĥābına** dir baḳuñ işe
cümleñüze ana oldı 'Āyişe

Metinde ashabın peygambere evine girmeden önce hürmeten Hz. Fatıma aracılığıyla izin istedikleri bölüm bulunmaktadır:

835 geldi **aśĥābıñuz** sizi görmege
edeb iderler içerü girmege

Hz. Peygamber'in cehennem ayetini okuduğu bölümde ashabın, âyetin manasını tam olarak idrak ettikleri ve korkudan ağladıkları belirtilmiştir:

1074 oḳudı resūl cehennem āyetin
bildi **aśĥāb** ma'nịsiyle ġāyetin

ve inne cehenneme
le mev 'idühüm ecma'ịn

Metinde Hz. Peygamber, cehennem âyetlerini duyunca hayatını kaybeden Mâlik bin Selâm ve küçük kızı için ashabını cenaze namazı kılmaya davet etmiştir:

1077 resūl aġladı **śaĥābeler** bile
didi: ħaber ḳıluñ yārenler gele

1078 faĥri ‘ālem didi **aśĥāb** gele
bu ĥaḳḳı şehįde namāz ḳıla

1084 zümre zümre cümle **aśĥāb** geldiler
namāzın ḳılmaġa ĥāžır oldılar

1137 śaf śaf olub cümle **aśĥāb** tamām
ḳıldılar namāzlarını iy hümām!

Abdullâh bin Mes‘ûd

İslam dinine geçen on altıncı kişidir. İlk müfessir, ilk muhaddis ve ilk fâkih olarak tanınmaktadır. İslam’a geçtikten sonra, Kâbe’de açıkça *Kur’an* okuyan ilk kişidir. İnancından dolayı çeşitli işkencelere uğramıştır. Bu işkencelerin ardından Hz. Peygamber onu kendi himayesine almıştır. Medine’ye hicret edildikten sonra Bedir, Uhud ve Hendek gibi gazvelerde Hz. Peygamber’in yanında yer almıştır. Hz. Peygamber’in vefatının ardından Yermük Muharebesi’ne de katılmıştır. Hz. Ömer döneminde Kûfe şehrine kadı olarak görevlendirilmiştir. 653 senesinde vefat etmiş ve Medine’de Cennetü’l-baki mezarlığına defnedilmiştir. *Kur’an-ı Kerim’i* çokça okuması ve Hz. Peygamber’den çokça hadîs rivayet etmesiyle meşhur olmuştur (İbn Sa‘d, 2015: III, 167-179).

Eserde Hz. Peygamber’in mahşer günü açılacak sancaklardan bahsettiği bir bölüm vardır. Bu bölümde sancak açacak sahabîlerden birisi de Abdullâh bin Mes‘ûd’dur. Sahabîlerin mahşer meydanına sancaklarla gelirlerken belli bir protokole göre hareket ettikleri görülmektedir. Bu protokolde Abdullâh bin Mes‘ûd altıncı sırada yer almaktadır:

1237 Ebū Derdā ola beşincisi
‘Abdullāh bin Mes‘ūd altıncısı

Metinde Hz. Peygamber, mahşer gününde açılacak olan Abdullâh bin Mes‘ûd’un sancağının altında toplanacak bir zümreden bahsetmektedir. Bu zümre, aynı Abdullâh

bin Mes‘ûd gibi dünyadayken Kur’an’ı çok okuyup, hayat rehberi edinen bir topluluktur:

1253 şu Ḳur’ān’u edebiyle oḳıyan
gice gündüz bülbül olub şaḳıyan

1254 dā’imā Ḳur’ān’ı çoḳ oḳıyıcı
ehl-i Ḳur’ān’a dūn ü gün uyucı

1255 **‘Abdullāh bin Mes‘ūd’a** gele
‘alemi altında anuñ cem‘ ola

Bilâl

Habeşistan kökenlidir. İslam dinine giren ilk yedi kişiden biri olduğu rivayet edilir. Mekke’nin ileri gelenlerinden Ümeyye ibn-i Halef’in kölesidir. İslam’a girdikten sonra çeşitli eziyetlere maruz kalmıştır. Hz. Ebu Bekir, onu satın alarak azat etmiş ve bu sıkıntılardan kurtulmasına vesile olmuştur. Medine’ye göç edildikten sonra inananları namaza davet için Hz. Peygamber tarafından görevlendirilmiş ve ilk ezanı okumuş, ardından peygamber müezzini olmuştur. Bedir, Uhud, Hendek gibi önemli gazvelerde yer almıştır. Hz. Peygamber’in vefatından sonra Şam’a yerleşmiş ve ömrünün sonuna kadar orada kalmıştır (İbn Sa‘d, 2015: III, 263-272).

Divan şiirinde Hz. Bilal’in şekli ve şemâili, çektiği eziyetler, müezzin oluşu, sesinin güzelliği, Hz. Peygamber’e sadakati, ahiretteki makamı çok sayıda beyte konu olmuştur.

Metinde Hz. Peygamber’in cehennem vasfını tarif ettiği bölümde sahabîlerden Selman-ı Farisi, Allah nebisinin huzuruna birlikte gitmek için dostu Bilal’in kapısını çalmıştır:

1001 çūn cehennem vaśfını didi resūl
diñleyüben Fāṭıma oldı melūl

1012 Selmān-ı Fāris işidüben āh ider
elini başına uruben gider

1013 aġlayuben zārįler ḳılur idi
āh idüb yanub yaḳılur idi

1014 yolda giderken **Bilāl**’e uġradı

āh **Bilā**l'üñ cigerini ṭoġradı

1016 didi Selmān: yā **Bilā**l! gör ĥālimüz
cehenneme uġrar imiş yolımuz

Sonraki beyitlerde Selman'ın cehennemle ilgili anlattıklarından sonra Bilal'in de dehşete kapılarak ağladığı görülür. Çareyi Hz. Peygamber'in kapısına varmakta bulurlar:

1023 śoñra cehennem ṭa'āmın vireler
'aźāb ile günimüz geçüreler

1024 **Bilāl** daḥı işidüb eyler firāḳ
na'rası avāzı giderdi ịrāḳ

1025 yine döndüler o yirden aġlayu
işidenlerüñ cigerin ṭaġlayu

1026 geldiler yine Resūl'üñ ḳatına
çaġrışurlardı Resūl ĥażretine

Metinde Hz. Muhammed'in (sav) mahşer meydanında açılacak sancaklardan bahsettiği beyitlerde Bilal'in sancağı sekizinci sırada yer almaktadır:

1238 yedinci 'ammum Ĥamza ola
sekizinci 'alem **Bilāl**'de ola

Metinde Hz. Peygamber, dünyadayken müezzinlik yapanların mahşer gününde Bilal'in sancağı altında toplanacağını belirtmiştir:

1258 işit mü'eźźinler kime uyalar
olar daḥı cem' olalar neki var

1259 **Bilāl Ĥabeşį** yanına varalar
'alemi altında girüb ṭuralar

Câbir

Metinde adı verilmiş fakat künyesi verilmemiştir. İbn-i Sa'd'ın *Tabakât'ına* baktığımız zaman Câbir adında on bir farklı sahabînin olduğu görülmektedir (İbn-i Sa'd, 2015: XI, 142). Metinde anlatılanlardan yola çıktığımız zaman bahsi geçen kimsenin Câbir bin Abdullah adındaki sahabî olması muhtemeldir. Çünkü *Şefâ'at-*

nâme metninde Câbir'in, Hz. Peygamber'e yapmış olduğu bir ev sahipliğinden bahsedilmektedir. *Tabakât'ta* da Hz. Peygamber'in Câbir bin Abdullah adındaki sahabîlernin evini ziyaret ettiğini anlatan bir rivayet bulunmaktadır (İbn-i Sa'd, 2015: IV, 436). Rivayet göre Câbir bin Abdullah, Hendek Muharebesi'nin zorlu vakitlerinde açlıktan karnına taş bağlayan Hz. Peygamber'i evine davet etmiştir. Fakat evinde birkaç kişiye yetecek miktarda yiyecek bulunmaktadır. Hz. Peygamber ise Hendek'te bulunan bütün sahabîleryi yanında getirmiştir. Yemeğin yetmeyeceği endişesine kapılan Câbir bin Abdullah mahcubiyet duygusu yaşarken Hz. Peygamber ona yemeği ortaya getirmesini emretmiştir. Yemek getirildikten sonra tüm hane halkı ve misafirler yemesine rağmen bitmemiş aksine bir mucize eseri olarak artmıştır. Adana İl Halk Kütüphanesinde 1710 yılında istinsah edilmiş bu rivayete dayalı *"Hikâye-i Câbir"* başlıklı bir mesnevî bulunmaktadır. Bu metin Çetin Derdiyok tarafından olarak tıpkıbasım olarak edebiyat camiasına sunulmuştur.

1583 bu sözüñ rāvịsi hem şöyle didi
Cābir'üñ ḳonaḳlıġı irtesi idi

Ebû Derdâ

Medine ehlinden Hazrec kabilesine mensup bir sahabîlerdir. Bedir Savaşı'nın ardından İslam'a girmiştir. Özellikle Uhud Savaşı'nda gösterdiği kahramanlıklarla tanınmıştır. Savaş esnasında başına bir kırmızı sarık sararak düşman saflarına atılmış ve Hz. Peygamber'in övgüsüne mazhar olmuştur. Medine ilim topluluğu olan ashab-ı suffeye katılmış ve burada Hz. Peygamber'den ilim tahsil etmiştir. Hz. Ömer zamanında Şam'a kadı olarak tayin edilmiş ve burada Kur'an dersleri vermiştir. Zâhidâne ve yoksul bir hayat sürmüş ve dünya malına minnet eylememiştir (İbn Sa'd, 2015: IV, 401-409).

Ebû Derdâ ile ilgili *olarak "Hikâyet-i Ebû Derdâ ve Hâtun", "Der Beyân-ı Hikâyet-i Ebû Derdâ radiya'llahu 'anhu"* ve *"Der Beyân-ı Hikâyet-i Ebû Derdâ"* gibi başlıklarla yazılmış mesnevîler bulunmaktadır. Halil Ersoylu'nun 1998 yılında *"Hikâyet-i Ebû Derdâ ve Hâtun"* metinleriyle ilgili olarak yapmış olduğu bir tenkitli metin çalışması bulunmaktadır.

Metinde Hz. Peygamber'in mahşer günü açılacak sancaklardan bahsettiği beyitlerde Ebû Derdâ'nın sancağı beşinci sırada yer almaktadır:

1237 **Ebū Derdā** ola beşincisi
‘Abdullāh bin Mes‘ūd altıncısı

Metinde Hz. Peygamber, mahşer gününde açılacak olan Ebū Derdâ’nın sancağının altında, aynı kendisi gibi dünya malına tenezzül etmeyen, fakir ve yoksullardan oluşan bir zümrenin toplanacağını belirtmiştir:

1251 ümmetümüñ yoḫsulı dervişleri
miskįn faḳįrliḳ olan işleri

1252 **Ebū Derdā**’yı araya alalar
anuñ ‘alemi dibinde ḳalalar

Ebû Zer

Beni Gıfar kabilesine mensuptur. İslam’a giren ilk beş kişiden biridir. İslam’a girmeden önce yol kesen, kervan basan bir kişiydi. İslam’a geçtikten sonra yoksul ve kimsesizleri koruyan biri haline gelmiştir. Sonraki hayatında paraya ve pula hiç önem vermemiştir. Hz. Peygamber’in vefatından sonra yeni fetihlerle birlikte Müslümanlar’dan servet sahibi olan kimseler çıkmaya başlayınca tepki göstermiştir. Eleştirileri artınca Medine yakınlarındaki Rebeze adındaki bir mevkiye sürülmüş ve orada da vefat etmiştir. Kendisi züht ve takvasıyla tanınmaktadır. İbadetlere aşırı düşkündür (İbn Sa‘d, 2015: IV, 245-269).

Metinde Hz. Peygamber’in mahşer günü sancakları açılacak olan sahabîlerini tarif ettiği bölümlerde Ebû Zer’in sancağı onuncu sırada yer almaktadır:

1239 ṭoḳuzıncı Mu‘āź ibn-i Cebel’de
onuncı **Ebū Źer** ṭuta elde

Metinde Hz. Peygamber, mahşer günü züht ve takva ehli bir zümrenin Ebû Zer’in sancağı altında toplanacağını belirtmiştir:

1262 ‘ibādet idici ‘ābidler daḫı
riyāžet idici zāhidler daḫı

1263 zümre zümre olar daḫı çoḳ ola
Ebū Źer ‘alemi altında ṭura

Hamza

Hz. Muhammed (sav)'in hem amcası hem de süt kardeşidir. Mertliği ve cesareti ile nam salmıştır. Kureyş'in Beni Haşim sülalesine mensuptur. İslam'a giren otuz dokuzuncu kişidir. Mekke'de zulüm ve işkencenin arttığı dönemlerde inananların koruyucusu olmuştur. Medine'ye hicretten sonra Külsum ibn-i Hidm'le kardeş olmuşlardır. Bedir Savaşı'nda Kureyş eşrafından Şeybe ibn-i Rebia, Utbe ibn-i Rebia ve Tuayme ibn-i Adi gibi ileri gelenleri öldürmüştür. Yaklaşık iki yıl sonra gerçekleşen Uhud Savaşı esnasında da yaklaşık otuz müşriğin onun eliyle öldükleri rivayet edilmektedir. Uhud'da Habeşistan asıllı bir köle olan Vahşi'nin fırlattığı mızrakla şehit edilmiş ve kalbi çıkarılarak Mekke'nin reislerinden Ebu Süfyan'ın eşi Hind'e armağan edilmiştir. (Algül, 1997: 500-501). Şehitlerin serdarı olarak bilinmektedir.

Hz. Hamza'nın yaşantısı, kahramanlığı ve şehadeti Türk kültüründe derin bir tesir bırakmış ve onun yaşantısına dair unsurlar dilden dile dolaşarak destansı bir hüviyet kazanmıştır. Bu anlatılar on dördüncü yüzyıldan itibaren Hamzavî tarafından yazıya geçirilmiştir. Türk halk nesrinin Anadoludaki ilk numunelerinden olan *"Hamza-nâme"* metinleri geniş halk kitleleri tarafından ilgiyle okunmuştur. Prof. Dr. Muhammet Yelten'in danışmanlığında yürütülen çalışmalarla *"Hamza-nâme"* metinlerinin Türkoloji sahasına kazandırılma çalışmaları devam etmektedir.

Metinde Hz. Muhammed'in (sav) mahşer meydanında açılacak sancaklardan bahsettiği bölümlerde Hz. Hamza'nın sancağı yedinci sırada yer almaktadır:

1238 yedinci 'ammum **Ĥamza** ola
sekizinci 'alem Bilāl'de ola

Metinde Hz. Peygamber, mahşer günü tüm şehitlerin Hz. Hamza'nın sancağı altında toplanacağını belirtmiştir:

1256 şehịdler zümre zümre olalar
bir yire her neki var cem' olalar

1257 'ammum **Ĥamza**'nuñ yanına varalar
anuñ 'alemi dibinde ṭuralar

Mâlik bin Selâm

Metinde adı verilen bu kimsenin kurgu gereği oluşturulduğu düşünülmektedir. Çünkü Ötüken Yayınları'nın hazırlamış olduğu *Sahih-i Buhari ve Tercemesi İndeksi'ne*, İbrahim Canan'ın hazırlamış olduğu *Kütüb-i Sitte'ye, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'ne*, İbn-i Sa'd'ın *Tabakat-ı Kebir'ine* ve son olarak da İslam tarihiyle ilgili önemli çalışmaları bulunan Ahmed Cevdet Paşa'nın *Kısasu'l- Enbiya ve Tevarihu'l Hulefa'sına* mürâcaat edilmiş fakat bu isimde bir sahabîye rastlanılamamıştır.

Cehennemle ilgili âyetlerin nazil olduğunu ifade eden beyitlerde sahabîlerin çoğu âyeti duyunca dehşete kapılmışlardır. Mâlik bin Selâm adında zengin bir sahabî de âyetlerin nazil olduğunun haberini almıştır:

1032 śaĥābelerde var idi bir kişi
adı **Mālik bin Selām'dı** iy kişi

1033 çoġ idi anuñ mālı vü ni'meti
ekŝerden ol da işidür bu āyeti

Mâlik bin Selâm cehennem âyetlerinin geldiği haberini alınca temiz kıyafetlerini giyerek kıbleye yönelmiş ve namaz kılmaya başlamıştır. Bir yandan da Allah'tan kurtuluş dilemektedir:

1035 aġlayuraḳ evine gitdi yere
'imāmesin getürüb urdı yire

1036 ŧonları çıḳardı geydi bir palās
dir: ilāhį! ŧāmūdan eyle ħalāś

Mâlik bin Selâm cehennemin dehşetini düşündükçe dünya sevgisi kalbinden tamamen çıkıp gitmiştir. Artık kendisini ıssız dağlara atmak istemektedir:

1037 ḳaśd itdi ŧaġlara düşüb ḳaça
tā olunca gözlerinden ḳan śaça

Mâlik bin Selâm'ın evde bir de küçük kızı vardır. Onunla kendisi dışında ilgilenecek kimse de yoktur. Çünkü eşi yıllar önce vefat etmiştir.

1038 bir küçirek ḳızı var idi ħatįm
anası ölüb ḳalmış idi ol yetįm

1039 atası beslemiş idi ol ḳızı
diñle ol ḳızcuġazuñ nedür sözi

Küçük kız, babasına kendisini tek bırakıp dağlara gitmemesi için yalvarır fakat Mâlik bin Selâm'ın kararı kesindir:

1040 ḳızcuġaz atasınuñ etegine
yabışuban aġladı döne döne

1041 iy baba! ḳanda gidersin di baña
neye śöyündüñ dir noldı saña

1045 ḳancaru gitdüñi di bileyin
isteyicek seni varub bulayın

1046 atası dir: iy baba cānı seni
Tañrı'ya ısmarladum eṣkimeyeni

1047 ben giderem arduma düşme benüm
hiç arama bulımazsın iy cānum

Mâlik bin Selâm evden ayrıldıktan sonra kırk gün boyunca ıssız dağlarda dolaşmıştır. Bu esnada Cebrail gelerek Hz. Peygamber'e Mâlik bin Selâm'ın cehennemden azat edildiğinin müjdesini getirir:

1058 çıḳdı evden gitdi baş açuḳ yayaḳ
gezdi ḳırḳ gün yazıda yalın ayaḳ

1059 çūnki ḳırḳ gün ḳırḳ gice oldı tamām
gör kerim Allāh neyler iy hümām!

1063 Cebra'il geldi hemān Muḥammed'e
Ḥaḳḳ Te'ālā'nuñ ḥabibi Aḥmed'e

1064 yā Muḥammed! Tañrı eyledi selām
ōddan aźād oldı **Mālik bin Selām**

Hz. Peygamber kurtuluş müjdesini vermek için Mâlik bin Selâm'ı yanına çağırtır:

1068 resūl emr itdi kişiler śaldılar
arayub bulub aluban geldiler

1069 ısıdan ḳabḳara yanmış aḳ teni
aç śusuz key ża‘įf olmış teni

1070 resūl eydür: yā Mālik bin Selām!
beşāret var gel ḳulaḳ tut kelām

Mâlik bin Selâm geldikten sonra Hz. Peygamber'den cehennem âyetlerini dinlemek ister. Hz. Peygamber âyetleri okuyunca yüreği dayanamaz ve hayatını kaybeder:

1073 ol cehennem āyetin işideyin
ben de aña göre bir iş ideyin

1074 oḳudı resūl cehennem āyetin
bildi aśĥāb ma‘nįsiyle ġāyetin

ve inne cehenneme
le mev ‘idühüm ecma‘įn

1075 **Mālik bin Selām** işitdi bunı
hemān bir kez Ĥaḳḳ diyüb virdi cānı

Mâlik bin Selâm'ın küçük kızı da âyetleri dinlemek için Hz. Peygamber'den rica da bulunur. Onun da yüreği buna dayanamaz ve babası gibi hayatını kaybeder:

1089 **Mālik bin Selām'uñ** eviydi ol
gelür iken oraya uġradı yol

1099 çaġırdılar ḳızcuġaz gel gidelüm
biz seni ol ataña iledelüm

1101 ol yārenler mescide geldi ḳamū
ḳızcuġaz da yanlarınca iy ‘amū

1125 ol ḳız eydür: yā resūl! direm saña
ol gelen āyeti eydi vir baña

1126 oḳı ol āyeti ben de bileyin
Ĥaḳḳ bize ne dimiş agāh olayın

1127 resūl eydür: ḳızcuġaz śabr it hele
atañ gibi duyamazsın kim bile

1130 yā Resūlallāh! diyüben çaġırur
kerem it oḳı! diyüben baġırur

1131 bende śabra çāre yoḳdur yā resūl!
oḳıyuvir işidem iy pür-uśūl!

1132 gördi yiñilmez resūl de oḳıdı
Ĥaḳḳ ṭūṭusı cūşa geldi şāḳıdı

ve inne cehenneme
le mev'idühüm ecma'în

1133 çūnki oḳıdı cehennem āyeti
ḳızcuġazı ditremek ṭutdı ḳatı

1134 bir āh eyledi itdi fiġānını
Ĥaḳḳ yolına teslîm itdi cānını

Hz. Peygamber, Mâlik bin Selâm ve kızının cenâze namazını kıldırır ve sahabîler de cenâze namazında saf tutarlar:

1136 Resūl'ullāh ḳıldı namāzlarını
feriştahlar ṭutardı yüzlerini

1137 śaf śaf olub cümle aśĥāb tamām
ḳıldılar namāzlarını iy hümām!

1138 didiler taĥsîn ol ikisine
namāzların ḳılub iletdiler sıne

Mu'âz ibni Cebel

Medine ehlinden yani Ensar'dandır. Hazrec kabilesine mensuptur. Hz. Peygamber'in Medine'ye İslam dinini öğretmek amacıyla yolladığı Mus'ab ibn-i Umeyir aracılığıyla henüz on sekiz yaşındayken Müslüman olmuştur. İkinci Akabe Biatı'nda Hz. Peygamber'i Medine'ye davet eden topluluğun arasında yer almıştır. Bedir, Uhud, Hendek gibi gazvelerde bulunmuştur. Hz. Peygamber tarafından Mekke'ye Kur'an'ı ve dini emirleri öğretmek üzere gönderilmiştir. Daha sonra Hz. Peygamber onu Yemen'e vali olarak atamıştır. Hz. Ebu Bekir döneminde de Suriye ve Filistin bölgelerinde eğitim faaliyetlerinde yer almıştır. Kudüs yakınlarında veba salgınında hayatını kaybetmiştir (İbn Sa'd, 2015: III, 650-659).

Metinde Hz. Muhammed'in (sav) mahşer meydanında açılacak sancaklardan bahsettiği bölümlerde Mu'âz ibni Cebel'in sancağı dokuzuncu sırada yer almaktadır:

1239 ṭoḳuzıncı **Mu'āź ibn-i Cebel'de**
onuncı Ebū Źer ṭuta elde

Metinde Hz. Peygamber, mahşer günü tüm alimlerin Mu'âz ibni Cebel'in sancağı altında toplanacağını belirtmiştir:

1260 ders viren alan 'ālimler daḫı
bir yire cem' olalar anlar daḫı

1261 **Mu'āź ibn-i Cebel**'i anlar bula
'alemi altında 'ālimler ṭura

Selmân-ı Fârisî

Aslen İran kökenlidir. Genç yaşlardayken Mecusi dinine mensup olan ailesinden uzaklaşmış ve Hristiyanlık inancına ilgi duymuştur. Musul, Nusaybin, Şam gibi yerlere giderek buralardaki önemli Hristiyan din adamlarıyla görüşmeler yapmıştır. Karşılaştığı yaşlı ve ölüm döşeğindeki Hristiyan alim, kendisine Arap coğrafyasında tezahür edecek son peygamberle ilgili bilgiler vermiş ve bu doğrultuda bir kervana katılarak yola çıkmıştır. Kervan sahibi onu Medineli Yahudi bir adama satmıştır. Hz. Muhammed'in (sav) şehre geleceğini haber alır almaz İslam inancına geçmiştir. Hendek Savaşı öncesi Hz. Peygamber'in gayretleri sonucu hürriyetine kavuşmuştur. Savaşta şehir savunması için hendek kazılması fikrini ortaya atan odur. Hz. Ömer zamanında Medayin şehrine vali olarak atanmıştır. Üçüncü halife Hz. Osman zamanında burada hayatını kaybetmiştir (İbn Sa'd, 2015: IV, 84-107).

Metinde Hz. Muhammed'in (sav) cehennemi tarif ettiği beyitlerde Selmân-Fârisî dehşete kapılarak ağlamaya başlamıştır:

1012 **Selmān-ı Fāris** işidüben āh ider
elini başına uruben gider

1013 aġlayuben zārįler ḳılur idi
āh idüb yanub yaḳılur idi

Selmân, cehennemle ilgili dehşete düşüren haberleri duyduktan sonra dostu Bilâl'in yanına gitmeye karar vermiştir. Bilâl onu bu haldeyken görünce hayret içerisinde olayın aslını sormuştur:

1014 yolda giderken Bilāl'e uġradı
āh Bilāl'üñ cigerini ṭoġradı

1015 didi: yā **Selmān**! nedür bu aġlamaḳ
nālek ile cigerümi ṭaġlamaḳ?

Selmân, dostu Bilal'in sorusuna karşılık cehennemle ilgili olarak Hz. Peygamber'den gelen haberleri aktarır:

1016 didi Selmān: yā Bilāl! gör ĥālimüz
cehenneme uġrar imiş yolımuz

1017 tenimüzden cānımuzı alıcaḳ
kefen śarıb ḳara yire śalıcaḳ

1018 cānımuz ger ṭāmūya göndereler
ol zebānįlerle göndereler

En sonunda iki dost çareyi Hz. Peygamber'in kapısına varıp olayın aslını öğrenmekte bulurlar:

1026 geldiler yine Resūl'üñ ḳatına
çaġrışurlardı Resūl ĥażretine

1027 bunlaruñ sem'in işidüb geldiler
cehennem āyeti gelmiş bildiler

1028 aġlaşub ĥücreye çevre üşdiler
nicelerüñ uśśı gidüb düşdiler

f. Ahiret ve ahiretle ilgili unsurlar

İslam itikadına göre, dünyanın sonu geldikten sonra insanların tekrar diriltileceği alemdir. Burada herkes yaptıklarının karşılığını görecektir. *Şefâ'at-nâme* metninde de ahiret ve ahiretle ilgili kavramlar bu doğrultuda ele alınmıştır. "Âĥiret" sözcüğü metinde toplam on iki defa geçmektedir. Metinde ahiretle ilgili olarak verilen kavramlar şu şekildedir: ḳıyāmet, maĥşer, mįzān, śırāt.

i. Ahiret

Şefâ‘at-nâme metninde fâni insanların sonsuz ahiret hayatı için gerekli hazırlığı yapmadığımızdan yakınılan beyitler yer almaktadır.:

981 **āẖiret** yaraġını ḳılmazıduḳ
iy geçerdi kim namāz ḳılmazıduḳ

Metinde Hz. Muhammed'in (sav) cehennemin dizginlerini tuttuğu beyitler bulunmaktadır. Bu beyitlerde cehennem dile gelmiş ve rüşvet yiyerek dünyasını kurtardığını sanıp ahiretini mahvedenlere zulmedeceğini ifade etmiştir:

215 diye: hey güzel Muĥammed ḳo beni
ḳorḳaram ben çūnki yudamazam seni

216 bugün bu ẖalḳ ḳamū itdügin bula
ya niçūn gitmediler ṫoġrı yola

231 nā-ĥaḳḳ rüşvet yiyenleri
dünyā alub **aẖiret** yıḳanları

Metinde Hz. Peygamber, kızı Hz. Fatıma'dan ümmetinin günahkarları için ahirette fedakârlık yapmasını istediği beyitler bulunmaktadır:

1394 gözüm nūrı ḳızum sen daẖı şöyle
ża‘įf ümmetlerüme yardum eyle

1395 **aẖiretde** sen de neylersin digil
günāhkārlaruma dermān eylegil

Hz. Peygamber'in ailesi açlık ve yokluk sıkıntısı ile zor günler geçirmektedir. Hz. Hatice, bu durumdan dolayı oldukça zor durumda kalmıştır. Bir gün Hz. Peygamber'e gelerek maruzatını bildirir. Hz. Peygamber de seccadesini kaldırır. Orada gümüş ve altından oluşan iki ırmak akmaktadır. Hz. Peygamber ona hitaben dünya malını arzu ederse alabileceğini söyler. Fakat buradaki mal, mülk ve zenginliğin ahirette insana bela olacağını anlatır:

1431 ol mübārek seccādesin ḳaldurur
ol gelenler baḳar altında görür

1432 iki ırmaḳ altūn aḳar gümiş

diridi: dünyā gerekse aluñ uş

1433 evet bunda eyü olsa Ĥāliñüz
aħiretde belā olur mālıñuz

1434 mālı almazdı birisi eline
śabr iderlerdi faḳįrliḳ Ĥāline

ii. Kıyâmet

Dünyanın sonu manasındadır. *Şefâ'at-nâme* metninde "âhiret" kavramının yerine kullanıldığı da olmuştur. Toplamda on üç defa "ḳıyāmet" kavramı metinde kullanılmıştır.

Metinde Allah, Hz. Peygamber'e kıyametten sonra cehennemin insanlara heybetli bir şekilde gösterileceğini anlatmaktadır:

206 Ĥabįbüm yarın **ḳıyāmet** olıcaḳ
cümle ħalḳa ŧāmū heybet ḳılıcaḳ

Metinde Allah, Hz. Muhammed'e (sav) kıyamet günü insanlara merhametle yaklaşacağını ve onların günahlarını affedeceğini anlatmaktadır:

273 **ḳıyāmet** güni oları 'afv idem
śuçların baġışlayub 'afv idem

Metinde kıyamet günü herkesin yaptıklarının karşılığını göreceğini anlatan beyit bulunmaktadır:

401 işidüñ yarın **ḳıyāmet** kim ola
her kişi itdüklerin bir bir bula

Kıyamet koptuktan sonra cehennemin insanlara getirileceğini söyleyen beyitler bulunmaktadır:

407 eyde var cehennemi şimdi getür
vaḳt oldı 'āśįler çūn yitür

408 çūnki ḳopa ol **ḳıyāmetüñ** güni
Ĥaḳḳ Te'ālā isteye yesirdür anı

Metinde kıyamet günü kişinin sevdiğiyle imtihan edileceği de beyitlerde dile getirilmiştir:

1342 ol ḳıyāmet güni kim yarın ḳopa
kişi neyi sevse anuñla ḳopa

Metinde ümmetin günahkâr insanlarının kıyamette zorluğa düşmemek için dua edip Allah'a yakarmaları gerektiğini söyleyen beyitler de bulunmaktadır:

887 sen kerįmsin cümlemüzi yarlıġa
ḳıyāmetde düşmeyelüm ṭarlıġa

Metinde Hz. Peygamber'in ehl-i beyti ile secdede ümmet için yalvardığı bölümlerde yer ve gök ehli de gözyaşı döküp ağlamaya başlamış ve kıyametin koptuğunu zannetmişlerdir:

499 resūl çūnki secde içre yalvarur
ehl-i beyt ile cigerler ṭaġlanur

500 şol ḳadar dökdi bular gözler yaşı
secde yirin balcıḳ iderdi yaşı

502 melekler de zār ile aġlaşdılar
āh-u zār ile ciger ṭaġlaşdılar

504 ne ḳadar var ise cennetde ĥūrį
Fāṭıma'yla cümlesi ḳıldı ġırį

505 'arşı, kürsį, levĥ-i ḳalem aġladı
yir debrendi deñizler çaġladı

508 ĥarekete geldi ṭaġlar aġladı
baġrı delinüb yaşı çaġladı

510 aġaçlar egilüb dal itdi ḳāmet
śandılar ol demde ḳobar **ḳıyāmet**

iii. Mahşer/ Arasât

Ahirette insanların yeniden diriltilip hesap vermek için toplanacakları mekandır. *Şefâ'at-nâme* metninde maĥşer meydanının önemi yüksektir. Çünkü Hz. Muhammed'in (sav) şefâ'atinin gerçekleşeceği yer burasıdır. Bu meydanda şefâ'at sancakları açılacak ve affedilen zümreler bölük bölük sancakların etrafında toplanacaktır. Metinde "mahşer" sözcüğü toplamda yirmi iki defa geçmektedir.

Metinde “mahşer” meydanını ifade etmek için “‘araśāt” sözcüğü de tek bir yerde kullanılmıştır.

Metinde cehennemin arasat meydanında halka gözükeceğini ifade eden beyit bulunmaktadır:

249 dönüb ‘arşuñ śol yanına tiz vara
‘araśāt ẖalḳına göziküb ṭura

Metinde cehennemin öfkeyle mahşer meydanına yöneleceği anlatılmıştır:

206 Ĥabįbüm yarın ḳıyāmet olıcaḳ
cümle ẖalḳa ṭāmū heybet ḳılıcaḳ

207 kükreyüb **maĤşer** yirine yügüre
tāmūya ḳarşu varasın ẖalḳ göre

433 Cebra’įl’e çūnki Ĥaḳḳ emr ide
cehennemi tiz irişdür **maĤşere**

434 muḳarrebler heybetile varalar
cehennemi **maĤşere** ḳıġıralar

461 çekeler ḳuvvetleriyle her biri
ideler **maĤşer** yerine gel beri

475 çūn cehennem **maĤşer** yerin göre
daẖı beter kükreyüb olagöre

Cehennemi, mahşer meydanında gören insanların korkuya kapıldıkları da ifade edilmiştir:

719 çūn zebāniler elinden boşana
ḳamū **maĤşer** ẖalḳı andan üşene

754 ṭāmū ‘arş’uñ śol ṭarafına vara
maĤşerüñ ḳavmine göziküb ṭura

Mahşer meydanında Hz. Muhammed’in (sav) sancağının dikileceği anlatılmıştır. Bu sancağın nurunun mahşer meydanında dümdüz bir vaziyette durduğu betimlenmiştir:

792 ‘alemüm uzunı biñ yıllıḳ ola
eni daḥı beş yüz yıllıḳ ola

793 yuḳaru başı ḳızıl yāḳūt ola
nūrı **maĥşer** yirine dübdüz ṭura

794 el ṭutacaḳ ḳabža aḳ gümiş ola
ẓį-sa‘ādet ol cum‘a yol bula

Metinde Hz. Muhammed’in mahşer meydanında günahkâr ümmetlerini gördüğü ve onları kurtarmak için dua ettiği de görülmektedir:

1267 baḳam bir kez görem **maĥşer** yirini
‘āśį ümmet ḳalmış yirini

1268 maġrib ü maşrıḳda olan ümmetüm
cümle cem‘ olmış umarlar himmetüm

1273 ümmetį diyem: yā rabbį ümmetį!
aġlaşub heb benden umar himmeti

Metinde mahşer günü tüm insanların meydanda toplanacağı ve yargılayıcının yalnızca Allah olduğu ifade edilmiştir:

402 cem‘ ide Ĥaḳḳ ḥalḳı **maĥşer** yerine
kendü ḳāḍılıḳ ide her birine

403 cümle ḥalḳı evvelin āḫirin
cem‘ ide **maĥşer** yerine heb varın

iv. Mîzân

Ahiret gününde insanların iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı terazidir. *Şefâ‘at-nâme* metninde terazi sözcüğü de mįzān anlamında kullanılmaktadır. “Mįzān” sözcüğü metinde üç yerde geçmektedir.

Metinde Mâlik bin Selâm’ın kızıyla vedalaştığı bölüm vardır. Kız burada babasına onu nerede bulabileceğini sorar. Mâlik bin Selâm ise cevap olarak ahiretteki yerleri ve mîzân terazisini tarif eder:

1051 ḳızcuġaz dir: baba esirge beni
ḳıyāmetde ḳanda bulayın seni

1053 didi: mü'minler śafında istegil
anda bulmazsañ **mįzānda** istegil

Metinde Hz. Peygamber'in Hz. Ali'den ümmet için fedakârlık yapmasını dilediği bölüm vardır. Bu beyitlerde Hz. Ali mahşer günü yapacakalarını anlatırken mîzân terazisinin kuruluşundan da bahseder:

1364 ol **mįzān** terāzūsı ḳuralar
ħalāyıḳa śorı Ĥesāb śoralar

Metinde Hz. Peygamber'in Hz. Fatıma'dan ümmet için fedakârlık yapmasını dilediği bölüm vardır. Bu beyitlerde Hz. Fatıma mahşer günü, şehit edilen evlatları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in gömleklerini mįzān terazisinin koyacağını ve sevaplarını da ümmete bağışlayacağını anlatır:

1506 zāri vü feryād şu deñlü ḳılam
Ĥasan'uñ aġılu gömlegin alam

1507 daħı ḳanlu gömlegi Ĥüseyn'ümüñ
Kerbelā cevrin çeken ol cānumuñ

1508 dürlü zārįler ḳılam ben iy atam
ol iki gömlegi elümde ŧutam

1525 senüñile dürişem cümlesine
soram varam **mįzān terāzūsine**

1526 getüreler **terāzūya** anları
ḳomayalar boynın bura ol cānları

1530 biri biri üstine ḳoyam anı
ola kim aġır gele ŝevāb yanı

1531 diyem: şehįd ḳanı içūn iy Ħüźā!
atamuñ ümmetine ḳılma cezā!

1532 bu şehįdler Ĥürmetiçūn ilāhį
kerem ḳıl bugün 'afv eyle günāhı

v. Sırât

Ahirette insanların üzerinden geçmek zorunda olduğu, kıldan ince kılıçtan keskin olduğuna inanılan köprüdür. Cehennem bu köprünün alt tarafındadır. Cennet ise köprünün sonunda bulunmaktadır. *Şefâ'at-nâme* metninde bu köprüden beş ayrı yerde bahsedilmektedir.

Metinde Mâlik bin Selâm'ın kızıyla vedalaştığı beyitler bulunmaktadır. Bu kısımda kızına kendisini mahşerde, sırat köprüsünde bulabileceğini söylemiştir:

1054 terāzū ḳatında bulmazsañ ḳızum
gel **śırāṯ** ḳatında istegil özüm

Metinde Hz. Ali, mahşer günü ümmetin günahkarları için yapacağı fedakarlıkları Hz. Peygamber'e anlatırken halkın sırat köprüsüne sürülmesinden ve aşağı tabakadaki cehennemi görmelerinde de bahseder:

1366 cümle ħalḳı tiz **śırāṯa** süreler
śırāṯ altında cehennemi göreler

Metinde Hz. Ali, mahşerde sırat köprüsüne kuvvetlice sarılacağını ve ümmetin günahkarlarının cehenneme düşmelerine müsaade etmeyeceğini Hz. Peygamber'e anlatmıştır.

1368 orada ben dürlü zārįler ḳılam
ol **śırāṯ** köprisine berk śarılam

1369 zebānįler yapışırsa anlara
ol ża'įf ümmetlere cānlara

1370 ḳomayam anları cehenneme gide
yollarına cānı ḳılayın fedā

vi. Cennet/ Uçmak

İslam itikadına göre dünyadayken iyi işler yapmış kimselerin ahirette gidecekleri sonsuz mutluluk yurdu. Metinde Hz. Peygamber'in ümmeti için en büyük dileği onları bu sonsuz mutluluk yurduna ulaştırabilmektir. Hz. Peygamber'in şefâ'atinin gayesi de budur. *Şefâ'at-nâme* metninde otuz beş yerde "cennet" sözcüğü kullanılmaktadır. Cennetin Arapça çoğulu olan "cinan" sözcüğü de metinde iki yerde geçmektedir.

Cennet için “uçmak” ifadesi de kullanılmıştır. Metinde “uçmak” sözcüğü on bir yerde geçmektedir.

Cennet/ Uçmak

Metinde sekiz cennet makamının bulunduğu belirtilmiş fakat bunların isimleri verilmemiştir:

291 sekiz **uçmaḳ** ümmetüñle çift durur
ĥūrį ḳuçmaḳ ümmetüñle çift durur

Metinde Hz. Muhammed’in (sav) ailesini sevmenin öneminden bahsedilmiştir. Onları sevenlerin cennetteki yüce makamlarını görebilme fırsatına sahip olacakları anlatılmıştır:

90 cān-ı dilden sev ĥabįbüñ ālini
seyr idesün **cennet** içre ĥālini

Metinde Allah’ın cemâline cennette tanıklık edebilmek için bir dua yapılmış ve dinleyiciler bu duaya âmin demeye davet edilmiştir:

99 yine **cennetde** ol ferd-i bį-çūn
dįzārına ḳarşu cem‘itmek içūn

100 derd ile āmin diyelüm bu söze
imdi āmin diñ nažar olsun size

Eserde Hz. Peygamber’in yaptığı yakarışlarda ümmeti olmadan cennete girmeyi istemediği anlatılmıştır:

488 iydem anda: ümmetį ve ümmetį
niderem yā rāb! ümmetsiz **cenneti**

Eserde, Hz. Ebu Bekir’in ümmet affedilmedikçe cenneti istemediğini söylediği beyitler bulunmaktadır:

1322 her birisi irmeyince raĥmete
aźād olub girmeyince **cennete**

1323 ümmetüñsüz girmeyem ben **uçmaġa**
ne burāġa binem ne ĥūrį ḳuçmaġa

Hz. Ömer'in de aynı Hz. Ebu Bekir gibi ümmet affedilmedikçe cennete girmek istemediğini ifade ettiği beyitler bulunmaktadır:

1333 anlaruñ yaru günāhların görem
ümmetüñsüz ĥāşā **cennete** girem

Hz. Osman mahşerde ümmet için yapacağı fedakârlıkları anlatırken, ümmet cennete girmediği müddetçe kendisinin de girmeyeceğini söylemiştir:

1349 ümmetüñ cennete ger girmeye
'Oŝmān'uñ da gözi **cennet** görmeye

Hz. Ali ümmet için mahşerde yapacağı fedakârlıkları anlatırken tek muradının ümmeti cennette görmek olduğunu söylemiştir:

1374 anlara ben ŧatlu cānum vireyüm
anları tek **cennet** içre göreyin

Metinde Hz. Fatıma'nın da ümmetin kurtuluşu için cennete girmekten vazgeçebileceğini ifade ettiği beyitler bulunmaktadır:

174 belki **cennetden** dahı el çekerem
anlaruñ cekecegin ben cekerem

Metinde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in de ümmet affedilmedikçe cennete girmek istemediklerini söyledikleri beyitler bulunmaktadır:

1199 bize bağışla ża'įf ümmetleri
naśįb eyle anlara **cennetleri**

1200 bu dertden dedemüz nide bilmezüz
dedemüz ağlariken biz gülmezüz

1201 aña bizden sevgüliymiş ümmeti
dir ki: añlarsuz gerekmez **cenneti**

Hz. Ayişe de ümmet için Allah'a yaptığı yakarışta, ümmet cehennemde olduğu müddetçe cennete girmeyi istemediğini söylemiştir:

1625 bağışla kim irişeler raĥmete
bu oğul ķız hep gireler cennete

1626 beni anlardan ayırma yā ilāh!
sevgülerine ṫoyurma pādişāh!

1627 ḳanḳı anadur yana oġlu ḳızı
cennet içre śafālar süre özi

Metinde Hz. Peygamber, ümmeti için gözyaşı dökmektedir. Allah, bu beyitlerde cenneti Hz. Peygamber ve onu sevenler için yarattığını söylemiştir:

198 Ĥaḳḳ Te‘ālā didi bu aġlaşmañuz
yā Muĥammed bu ciger ṫaġlaşmañuz

199 eger **uçmaḳ** hevesinden ise ol
cennetlerüm seversiñüz yā resūl

200 **cennetiçūn** aġlaşursañuz tamām
anı sizler içūn yaratdum iy hümām

201 **cenneti** hem sizler içūn eyledüm
hem sizi sevenler içūn eyledüm

202 sizleri seven bulalar **cenneti**
aña girenler bulalar ‘izzeti

Metinde Ashab-ı Kehf’in köpeği olan Kıtmir’in de koç suretinde cennete gireceği söylenmiştir:

678 ol bilindi ḳoç olub **cennet** bula
ben bilimedüm ki ĥālümi nola

Metinde cennette saklanmış nurdan kadehle ilgili bir anlatı vardır. Bu anlatıya göre dünyadayken Allah korkusundan ağlayan kişilerin gözyaşları nurdan bir kadehte cennet içinde saklanmıştır. Cehennemin ateşini ancak bu kadehteki gözyaşları söndürebilecektir:

744 Cebra’įl **cennetde** Rıđvān’a vara
ḳanı ol nūrdan ḳadeĥ diyüb sora

745 içinde yarım ḳadeĥ śu var imiş
ol śu ṫāmū ōdın śavar imiş

746 vir anı iledeyin Muĥammed'e
Ĥaḳḳ Te'ālā'nuñ ĥabįbi Aĥmed'e

Metinde Hz. Muhammed'in (sav), eski ve yamalı kıyafetlerle gezen kızı Hz. Fatıma'nın cennet içindeki elbiselerini anlattığı beyitler bulunmaktadır:

863 benüm ḳızum da geye ĥulleleri
cennet içre şu'le vire her biri

Hûrî

Cennet'te yaşadığına inanılan olağanüstü güzellikteki kadınlardır. Metinde on iki yerde "hūrį" sözcüğü geçmektedir.

Metinde bu dünyada yaşarken her türlü günahları işleyip, sonra Allah'tan cennet ve huri istemenin doğru bir davranış olmadığından bahsedilmiştir:

308 dünyāda biz bir günāhı idevüz
işleyüb dürlü fesādı gidevüz

309 utanmadın dönüb yine söylerüz
vir bize cennet ile **hūrį** dirüz

Eserde Hz. Peygamber ve ehl-i beytinin ümmetin bağışlanması için ağlayıp dua ettiği bölümlerde cennetteki hurilerin de onlarla ağladıkları anlatılmıştır:

321 yirler vü gökler ṭaġlar aġlaşa
cümle **Ĥūrįler** melekler aġlaşa

Hz. Ebu Bekir, ümmet için yapacağı fedakarlıkları anlattığı bölümde, ümmet affedilmediği müddetçe cenneti de cennet hurilerini de istemediğini söylemiştir:

1323 ümmetüñsüz girmeyem ben uçmaġa
ne burāġa binem ne **Ĥūrį** ḳuçmaġa

Burak

Metinde cennet bineği olarak tarif edilmiştir. Hz. Muhammed'in (sav) miraç gecesi bu binekle seyahat ettiğine inanılmaktadır. Metinde dört ayrı yerde geçmektedir.

Metinde Hz. Ömer, Hz. Fatıma'nın yamalı kıyafetini görmüştür. Üzülerek Hz. Peygamber'e gelmiş, Kisra ve Kayser kızlarının ihtişamlı yaşamları olduğunu fakat

peygamber kızının yamalı, eski kıyafetlerle gezdiğinden yakınmıştır. Hz. Peygamber de ona cevaben kızına cennette verilecek nimetlerden bahsetmiştir. Bu nimetlerden birisi de nurdan buraklardır. Bu buraklar bir nefeste uzun mesafeler alabilmektedir:

866 yā ‘Ömer! binerse anlar atlara
bine ḳızum nūrdan **burāḳlara**

867 şu nūrdan ḳanatlar ile uçar
bir nefesde nice menzil geçer

Hz. Ebu Bekir, mahşer günü ümmet için yapacağı fedakârlıkları anlattığı bölümde, ümmet affedilmediği müddetçe burağa binmeyi de istemeyeceğini söylemiştir:

1323 ümmetüñsüz girmeyem ben uçmaġa
ne **burāġa** binem ne Ĥūrį ḳuçmaġa

Hz. Peygamber, kızı Hz. Fatıma'ya dua ettiği bölümde Allah'tan ona cennette yüz bin burak yaratmasını istemiştir:

1547 AĤmed eydür ḳızına: cānum cānı
yarlıġasun Ĥaḳḳ Çalab dā'im seni

61a

1548 uçmaḳ içinde saña ḳılsun ŧurāḳ
rūzį ḳılsun Ĥaḳḳ saña yüz biñ **burāḳ**

Hulle

Cennet ehli için özel olarak yaratılmış elbiseler. Metinde üç ayrı beyitte geçmektedir.

Metinde Hz. Ömer'in, Hz. Fatıma'nın yamalı kıyafetinden üzüldüğü bölümde geçmektedir. Bu kısımda Hz. Peygamber kızına cennette giydirilecek hullelerden bahsetmektedir. Anlatıya göre, dünyadaki atlas kıyafetler çürümeye mahkumdur fakat cennet hulleleri sonsuza kadar kalacaktır.

862 yā ‘Ömer! ger ol kāfir ḳızları
geyerlerse dürlü ŧonlar her biri

863 benüm ḳızum da geye **Ĥulleleri**
cennet içre şu‘le vire her biri

864 anlaruñ atlāsları tizcek çürür
ḳızumuñ **ĥulleleri** anda turur

Tâc

Cennet ehline giydirilecek olan başlıktır. Metindeki anlatıya göre bu taç nurdan yaratılmıştır. Eserde iki ayrı yerde geçmektedir.

Hz. Peygamber'in, kızı Hz. Fatıma'nın cennetteki makamını Hz. Ömer'e anlattığı bölümde cennetteki nurdan taçların kızına giydirileceğinden de bahsetmiştir:

865 altūn taḳyā ola bir ḳaç giye
anda ḳızum ħōd nūrdan **tāc** giye

Taht

Cennet ehlinin oturacağı makamlardaki koltuklardır. Tahtlar saltanat işaretidir. Eserde cennet ehlinin her biri de bir sultan şeklinde tarif edilmiştir.

Metinde Hz. Ayişe'nin ümmet için yaptığı münacatta, Allah'tan ümmetin her birine cennette bir taht verilmesini arzuladığı beyit vardır:

1675 **taĥta** çıḳa her biri sulṭān ola
bāḳiye gördükleri sübĥān ola

Dîzâr

Cennette Allah'ın cemâlini müşahede etme makamıdır. Cennet rütbelerinin en yükseği olduğuna inanılır.

Metnin müellifi dinleyicilere dua ettiği bölümde, Allah'tan cennetteki *"dįzār"* makamına dinleyicilerin kavuşmalarını istemiştir:

88 cümleñüze raĥmet eylesün Allāh
koñuklasın **dįzārı** birle ol şāh

Metnin müellifi dinleyicileri, *"dįzār"* makamına kavuşmak için yaptığı duaya *"âmin"* demeye davet etmiştir:

99 yine cennetde ol ferd-i bį-çūn
dįzārına ḳarşu cem'itmek içūn

100 derd ile āmin diyelüm bu söze

imdi āmin diñ nažar olsun size

Müellif günahkâr bir halde *"dįzār"* makamına kavuşmak istemenin doğru bir davranış olmadığını da anlatmıştır:

311 ol Ĥaḳḳ'a biz ne yüz ile varavuz
ya **dįzāra** ḳarşu nice turavuz

312 boynumuzda bunca günāhlara tura
başımuz aşaġa yüzimüz ḳara

Eserde Hz. Peygamber ümmetinin *"dįzār"* makamına kavuşması için Allah'a yakarmaktadır:

260 rūzi ḳılsañ ümmetüme de kemāl
ümmetüm de görse **dįzār** ü cemāl

Metinde Allah, Hz. Peygamber'in dualarına cevaben ümmete *"dįzār"* makamını nasip edeceğini söylemiştir:

293 gizlü sırrum sırlar ile çift durur
hem **dįzārum** gözler ile çift durur

vii. Cehennem/ Tamu

Dünyada zulüm, kötülük ve haksızlık yapanların ahirette cezalandırılacaklarına inanılan mekân. Metinde cehennem yedi tabaka şeklinde tarif edilmiştir. Bu tabakalar; *Cehennem, Lažā, Sa'įr, Saḳar, Caĥįm ve Hāviye*'dir. Metinde üçüncü cehennem tabakası söylenmemiştir. Ayrıca metinde "*cehennem*" sözcüğünün yerine Sanskritçe kökenli "*tamu"* sözcüğünün de kullanıldığı görülmüştür. Cehennem kapısında görevli melek Mâlik ve azap melekleri olan zebaniler, "*melekler*" bahsinde anlatıldığı için tekrardan bu başlık altında gösterilmemiştir.

Metinde Hz. Peygamber'in cehennemi kızı Hz. Fatıma'ya tasvir ettiği bölümler bulunmaktadır. Bu anlatında ilk olarak cehennemin kapılarından bahsedilmiştir:

951 ḳabusı vardur anuñ da yā ḳızum!
içerüsinde ne var işit sözüm

Ardından cehennemin içerisinde ateşten yaratılmış bağ ve bahçelerden, yüce dağlardan bahsedilmiştir:

952 vardur anda yetmiş biñ ulu ṭaġ
ḳāmū ōddan ṭobṭolu baḫçe vü bāġ

Hz. Peygamber, kızına cehennemdeki dağlardan ateşten akan dereler olduğunu da belirtmiştir:

953 vardur her ṭaġda yetmiş biñ dere
ḳāmū ōddandur girenler uş göre

Bu derelerin etrafında yetmiş bin şehir bulunduğu ve bu şehirlerin evlerinin ve burçlarının da alevden olduğu söylenmiştir:

954 her derede yetmiş biñ şehir var
cümle ōddan burcı barunagı var

Metinde Hz. Peygamber'in anlatımında, bu şehirlerin içerisinde alevden yapılmış yetmiş bin bucak olduğu da belirtilmiştir:

955 her şehirde yetmiş biñ var bucaḳ
her bucaḳda ṭobṭolu ōd śanki ocaḳ

Bu bucakların içerisinde ateşten yapılmış yetmiş bin saray olduğu söylenmiştir:

956 her bucaḳda yine yetmiş biñ sarāy
cümle ōddandur ḳızum! iy ṭolu ay!

Her sarayın içinde yetmiş bin ev olduğu ve bunların da sürekli yandığı anlatılmıştır:

957 her sarāyda yetmiş biñ vardur ev
ḳāmū ōddan ṭurmayub yanar her ev

Cehennemdeki her hanenin içinde ateşten ve kibritten oluşan sandıklar olduğu ifade edilmiştir:

958 ki her evde yetmiş biñ śanduġı
cümle ōddan kibritdendür yanduġı

Cehennemde bulunan evlerdeki alevden sandıkların içersinde de yetmiş bin çeşit azap aletleri olduğu anlatılmıştır:

959 her śanduġuñ içinde gör ne var
'aźāb aleti yetmiş biñ dürlü var

Cehennem

Cehennemin ilk tabakası bu şekilde adlandırılmıştır. Buraya isyankarların ve Allah'a günahlarından dolayı tevbe etmeyenlerin gönderileceği söylenmiştir:

938 eñ yuḳarunuñ **Cehennem**'dür adı
anı 'āśį tevbesizlere ḳodı

Lazâ

Cehennemin ikinci tabakasıdır. Alevli ateş anlamına gelmektedir. Kıyamete yakın zamanda ortaya çıkıp, yeryüzünde fesat ve bozgunculuk çıkaracak iki topluluk olan Ye'cûc ve Me'cûc adındaki iki topluluğun burada azaba uğratılacağı söylenmiştir:

939 **Lažā**'dur ad ol ikinci ṭāmūya
Ye'cūc ile Me'cūc'i aña ḳoya

Sa'îr

Cehennemin dördüncü tabakasıdır. Tutuşturulmuş, alevli ateş anlamlarına gelmektedir. Kafir cinlerin ve şeytanların bu tabakada ceza çekecekleri söylenmiştir:

940 **Sa'įr**'dür dördünci ṭāmūnuñ adı
şeyṭānlar içūn yanar anuñ ōdı

941 aña girür cinnį kāfir dįvleri
ōddan olur cümlesinüñ evleri

942 şeyāṭįne anlara dürlü 'aźāb
anda olur hem 'aźāb hem 'iḳāb

Sakar

Cehennemin beşinci tabakasıdır. Şiddetli bir sıcaklıkla yakıp kavuran kızıl alev anlamına gelmektedir. Bu tabakada namaz, zekât gibi ibadetleri yerine getirmeyenlerin ve sözünde durmayan kimselerin cezalandırılacağı anlatılmıştır:

943 beşinci aşaġa adı **Saḳar**
ḳamū bį-namāzlar aña śoḳar

944 daḥı şol zekātı virmeyenleri
'ahd idüb 'ahdine ṭurmayanları

Cahîm

Cehennem'in altıncı tabakasıdır. Katman katman yanan ateşten oluşmaktadır. Bu tabakada inkâr edenlerin yer alacağı anlatılmıştır:

945 altıncı ṯāmūnuñ adıdur **Caĥįm**
inici ṯobṯoludur ‘aźābu ĥamįm

946 ṯola kāfirler Cühūdlar anda
Mecūsįler daḥı heb ṯola anda

Hâviye

Cehennemin en şiddetli olan yedinci tabakası. Bu tabakada münafıkların azaba uğratılacakları söylenmiştir:

947 **Hāviye**'dür ḳızum yedinci ṯāmū
münāfıḳlar aña girürler ḳāmū

948 münāfıḳ esfeli sāfilde ḳala
aña girenler ‘aceb nice ola

Hamîm

Cehennemdeki azap çeşitlerinden biridir. Kaynar su anlamına gelmektedir. Cahîm adındaki cehennemin altıncı tabakasında inkarcılara uygulanmaktadır.

945 altıncı ṯāmūnuñ adıdur Caĥįm
inici ṯobṯoludur ‘aźābu **ĥamįm**

g. İbâdet ve ibâdetler ilgili unsurlar

Allah'a kulluk görevini yerine getirmek amacıyla yapılan davranışlar bütünüdür. Şefâ‘at-nâme metni dini muhtevalı bir anlatıya sahip olduğu için İslâmî ibadetlerin ve bunlarla ilişkili kavramların bahsi de yer almaktadır:

i. Namâz

İslam'ın beş temel esasından biridir. Metinde "namâz" sözcüğü on altı ayrı yerde geçmektedir.

Eserde namaz, beş vakit kılınması gereken bir eylem olarak ifade edilmiştir. Kılınmaması durumunda kaçırılacak olan sevapların farkında olunmaması ise cehalet olarak nitelendirilmiştir:

427 yāḥūd şol beş vaḳt **namāzı ḳılmayan**
cāhillik idüb ŝevāblar bulmayan

Eserde Hz. Peygamber'in bir aba giyerek geceleri namaz kıldığından bahsedilmiştir:

575 'abā giye dūn **namāzların ḳıla**
gel bizi gör adımuz ümmet ola

Metinde, kendisini Hz. Peygamber'in ümmeti olarak ifade eden ama gece namazı kılmaya gelince gerekli ciddiyeti göstermeyen kimseler eleştirilmiştir:

579 dūn **namāzın** 'aceb ne **ḳılasın**?
ya ayda ya haftada bir ḳılasın

580 söze gelincek diyesin ümmetin
tutmayasın anuñ bunca ettigin

Yazar, sonsuz ahiret hayatı için insanın hazırlık yapmamasından ve namaz kılmamasından serzenişte bulunmaktadır:

981 āḫiret yaraġını ḳılmazıduḳ
iy geçerdi kim **namāz ḳılmazıduḳ**

982 ne **namāz** var idi ne ĥōd źikrimüz
hemān geymek yimek idi fikrimüz

Metinde namaz kılmayanların cehennemin sakar adlı tabakasına gönderileceğinden bahsedilmektedir:

943 beşinci aşaġa adı saḳar
ḳamū bį-**namāzlar** aña śoḳar

Hz. Peygamber, torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den ümmetin günahlarının bağışlanması için namazdaki secdelerde dua etmesini istemektedir.

1180 didi: iy ḳuzılarum! bilüñ sözi
namāz ḳıluban yire uruñ yüzi

1181 ola kim sizüñ yüziñüz śuyına
sevgülü ümmetüm ōdı söyine

ii. Cenâze namâzı

İslâm inancına göre, ölen kimselerin mezara koyulmalarından önce toplu olarak icra edilen son dua "*cenâze namâzı"* olarak adlandırılmaktadır. Metinde *"meyyite kılınan namâz"* olarak ifade edilmektedir.

Metinde cehennem âyetlerini duyduktan sonra Allah korkusundan hayatını kaybetmiş olan Mâlik bin Selâm ve kızı için cenâze namazı kılınmıştır. Hz. Peygamber bu namaza katılanların cehennem ateşinden azat edileceklerini söyleyerek onları müjdelemiştir:

1081 buncılayın meyyite her kim **namāz**
ḳılur ise kendüde yazıḳ ḳomaz

1082 Ĥaḳḳ Te'ālā yarlıġaya anları
yarlıġanub rāĥat ola cānları

1083 işde Ĥaḳḳ'dan ḳorḳucı şöyle olur
ōddan aźād her ki **namāzın** ḳılur

Metinde Mâlik bin Selâm ve kızının cenâze namazına sahabîlerin ve ehl-i beytin iştirak edildiği söylenmektedir:

1084 zümre zümre cümle aśĥāb geldiler
namāzın ḳılmaġa ĥāžır oldılar

1085 ehl-i beyti āl-i evlādı ḳamū
Ĥāžır oldı cümle anda iy 'amū

Mâlik bin Selâm ve kızının cenâze namazını Hz. Muhammed'in (sav) kıldırdığı anlatılmıştır:

1136 Resūl'ullāh **ḳıldı namāzlarını**
feriştahlar ŧutardı yüzlerini

Kılınan cenâze namazının ardından Mâlik bin Selâm ve kızı mezarlarına defnedilmişlerdir:

1137 śaf śaf olub cümle aśĥāb tamām

ḳıldılar namāzlarını iy hümām!

1138 didiler taĥsịn ol ikisine
namāzların ḳılub iletdiler sịne

iii. Secde

Eserde üzerinde çok fazla durulan ibadetle ilgili mefhumlardan bir diğeri de secde kavramıdır. Secde, Allah'ın karşısında kişinin yüzünü yere koyarak dua etmesidir. İslâm inancında, kişinin yaratıcıya en yakın olduğu an olarak kabul edilir. Bu sebeple eserde Allah'tan talepte bulunulurken sık bir şekilde secde eylemine başvurulduğu görülmektedir. Secde sözcüğü metinde on altı yerde bulunmaktadır. Secde ibadeti için metinde "*secdeye baş ḳo-:* 15a/369, *secde içre yalvar-:* 20a/499, *secdeye var-:* 21a/522, *secde ḳıl-:* 47a/1190, *secde id-:* 53a/1348, *baş secdeye ḳo-:* 66b/1693*"* gibi ifadeler kullanılmıştır. Secde sözcüğünün çoğulu olarak Arapçadaki kullanımın tercih edildiği örnek de bulunmaktadır: *sücūd:* 1b/19.

Metinde Hz. Muhammed'in (sav) secdede ümmetin bağışlanması için yakarışlarda bulunduğu görülmektedir:

369 çūnki resūl **secdeye** ḳodı başını
ümmetüm bağışla dimekde sözi

Hz. Peygamber'e secdede ehl-i beyti de iştirak etmiştir. Onların secdede ümmetin kurtuluşu için akıttığı gözyaşlarından dolayı yerde balçık oluşmuştur:

499 resūl çūnki **secde** içre yalvarur
ehl-i beyt ile cigerler ṭaġlanur

500 şol ḳadar dökdi bular gözler yaşı
secde yirin balcıḳ iderdi yaşı

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin de aynı dedeleri Hz. Muhammed (sav) gibi secdede ümmetin affını istemektedirler:

370 **secdede** Ĥasan, Ĥüseyin geldi söze
bağışla dir ümmetin dedemüze

Hz. Fatıma da ehl-i beytin diğer fertleri ve Hz. Muhammed (sav) ile secde halinde yakarıştadır. Onun bu durumuna tanıklık eden melekler de secdeye kapanarak Allah'a ümmetin affı için yakarırlar.

502 melekler de zār ile aġlaşdılar
āh-u zār ile ciger ṭaġlaşdılar

503 ḳızunuñ da aġladuġın gördiler
secde ḳılub Ĥażret'e yüz urdılar

Metinde Hz. Peygamber'in dört halifesi Hz. Ebū Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin de secdede yalvardıkları görülmektedir:

716 Ebū Bekir, 'Ömer, 'Oŝmān , 'Alį de
ḳomışlar yüz yire bu dört velį de

Metinde Hz. Muhammed (sav) mahşer gününde de ümmetin affı için secdeye kapandığı görülmektedir. Ardından Allah'tan kendisine ümmetin affı için şefā'at makamının verildiği müjdesi gelir:

1276 bugün **secde** güni degüldür yā ĥabįb
bugün şefā'at günidür yā ṭabįb

Metinde Hz. Osman'ın mahşerde ümmetin bağışlanması için yapacağı fedakârlıkları Hz. Muhammed'le (sav) paylaştığı bölüm vardır. Bu kısımda Hz. Osman secdeye kapanacağını ve Allah'a yakararak ümmet affedilmezse cennete girmeyi kabul etmeyeceğini anlatır:

1348 ger sözüm geçmezse aña daħı
secde idüb yalvaram ben iy aħį

1349 ümmetüñ cennete ger girmeye
'Oŝmān'uñ da gözi cennet görmeye

Hz. Peygamber'in eşi Hz. Ayişe de Allah'a ümmetin affedilmesi için secdede yakarmaktadır:

1615 zārįler ḳılub **yire ḳor başını**
mescid içre aḳıdur göz yaşını

1616 şol ḳara ṭopraġa **sürer yüzin**
göz yaşına ġarḳa virdi kendözin

1617 didi: yā Allāh! ĥabįbüñ Aĥmed'üñ
yarlıġa hep ümmetin Muĥammed'üñ

iv. Mescid

İslâm dininde ibadetlerin toplu olarak icra edildiği ibadethanelerdir. Secde edilen yer anlamındadır.

Metinde Hz. Ayişe, ümmet için yapacağı fedakarlıkları yalnıza Allah'a arz edeceğini söyledikten sonra mescide çekilerek gözyaşı dökmeye başlamıştır:

1615 zārįler ḳılub yire ḳor başını
mescid içre aḳıdur göz yaşını

v. Oruç

İslâm'ın beş temel esasından biri de oruç tutmaktır. Oruç, kişinin gün boyu yeme içme ve nefsanî duygulardan uzak durmasıdır.

Metinde oruç günlerinin kıymetini bilmenin öneminden bahseden beyit bulunmaktadır:

577 bizümçūn anlara öykünmeyevüz
ḳabre girecegimüz añmayavuz

578 **oruçlar** günleri çoġ idi
dūn namāzını ḳılmaḳ yoġ idi

Metinde, Ramazan orucunu eksik tutanların cehennem ateşine atılacaklarından bahseden beyitler bulunmaktadır:

428 ya ramażān **orucın eksik tuta**
anları yarın ōdlara ata

429 getürüñ ṯāmūyı ḥalḳ göresin diye
ḳāmū 'āśįler aña girsün diye

vi. Zekât

İslâm'ın beş temel esasından biri de zekât vermektir. Zekât, maddi durumu uygun olan Müslümanlar'ın malının belli bir bölümünü ihtiyaç sahibi kimselerle paylaşmasıdır.

Metinde zekât vermeyenlerle ilgili cehennemin konuşacağı ve "vay onların haline" şeklinde bir hitapta bulunacağı söylenmiştir:

221 daḥı **zekāt virmeyenler** mālına
tāmū eyde: vay anlaruñ ĥāline

Metinde zekât vermeyenlerin cehennemin beşinci tabakası olan sakara gönderileceğinden bahsedilmektedir:

943 beşinci aşaġa adı saḳar
ḳamū bį-namāzlar aña śoḳar

944 daḥı şol **zekātı virmeyenleri**
‘ahd idüb ‘ahdine ŧurmayanları

vii. Kur’an-ı kerim

Allah’ın gönderdiği kutsal kitapların sonuncusudur. Hz. Muhammed’e (sav) vahyedilmiştir. İslâm inancına göre, dinin kutsal kitabı olan Kur’ân-ı Kerîm’i okuma eylemi de bir ibadettir. Metinde Kur’an ifadesi toplamda yedi defa geçmektedir

Şefâ‘at-nâme geniş halk tabakaları arasında okunmak için yazılmış bir metindir. Bu sebeple eserde zaman zaman toplu dualar yapılmaktadır. Bu dualaların yapıldığı bölümlerden birinde müellif, Kur’ân-ı Kerîm’in son nefeste kendilerine yoldaş olmasını Allah’tan istemektedir:

101 soñ nefeśte cümlemüze vir įmān
ĥaḳḳı vir **Ḳur’ān’ı** yoldaş ḳıl hemān

Metinde Kur’ân-ı Kerîm’i maddi çıkarları için kullanan kimselerin cehennem azabına uğrayacakları belirtilmiştir:

234 **Ḳur’ān‘ı** az aḳçeye śatanları
yüzler śuyın yabana atanları

236 ŧāmū eyde: hep yaḳam azġunları
yā Muĥammed şol dįni bozġunları

Metinde Kur’ân-ı Kerîm’i okuyup onun emirlerine uyan kimseler için kurtuluş müjdesi verilmiştir. Onlar, mahşer gününde sahabîlerden Abdullāh bin Mes‘ūd’un sancağı altında toplanacaklardır:

1253 şu **Ḳur’ān’u** edebiyle oḳıyan
gice gündüz bülbül olub şaḳıyan

1254 dā'imā **Ḳur'ān'ı** çoḳ oḳıyıcı
ehl-i **Ḳur'ān**'a dūn ü gün uyucı

1255 'Abdullāh bin Mes'ūd'a gele
'alemi altında anuñ cem' ola

Metinde Hz. Ali, dünyadayken okuduğu Kur'ân-ı Kerîm âyetlerinden elde ettiği sevapları mahşerde ümmete armağan edeceğini söylemiştir:

1360 her ne deñlü ġazālar ḳıldum ise
oḳıyub **Ḳur'ān** namāz ḳıldum ise

1362 gelsin ümmetüñe ḳıldum fidā
anlara bağışladum bu dünyāda

viii. Günâh, tevbe, afv

"Günâh" kavramı insanın dünyadayken dinen yasaklanmış eylemleri gerçekleştirmesidir. Şefâ'atnâme'de genel olarak Hz. Muhammed'in (sav) şefâ'atinin günahkâr insanlar üzerinde gerçekleşeceği vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu açıdan üzerinde en fazla durulan kavramlardan birisi de *"günāh"* kavramıdır. Metinde *"günāh"* olarak zikredilen eylemler şu şekildedir: *birbirine şefḳati olma-:* 9a/217, *edebi olma-:* 9a/217, *pīrlere 'izzetler ḳılma-:* 9a/218, *oġıla ḳıza edeb ḳılma-:* 9a/218, *'adli olma-:* 9a/219, *mažlūmlara dürlü žulümler it-:* 9a/220, *emr-i ma'rūf ḳılma-:* 9b/222, *sevmeye 'ālimleri:* 9b/222, *virenler emānetini bulmaya:* 9b/223, *yoħsulları ħorla-:* 9b/228, *dünyāsı içūn bāyları aġırla-:* 9b/228, *faržları sünnetleri terk it-:* 9b/229, *atasın anasın incit-:* 9b/229, *rüşvet yi-:* 9b/231, *tefsīr Ĥadīŝ diñleyüb tutma-:* 9b/232, *kitāblaruñ Ĥükmine gitme-:* 9b/232, *bildügi tanıḳlığı itme-:* 9b/233, *dīn tutub İslām yolına gitme-:* 9b/233, *Ḳur'ān'ı az aḳçeye śat-:* 9b/234, *yalan yire çoḳ and iç-:* 10a/235, *dīne düşmānlıḳ it-:* 10a/235, *zānīler:* 17a/416, *Ĥaḳḳ'dan ġayrıya tap-:* 17a/422, *mažlūmı nā-Ĥaḳḳ yire dög-:* 17a/423, *miskīne faḳīre sög-:* 17a/423, *'ālimlere Ĥürmet itme-:* 17a/425, *'āśį ol-:* 17a/425, *nefsüñ arzūsına git-:* 17a/426, *beş vaḳt namāzı ḳılma-:* 17a/427, *ramažān orucın eksik tut-:* 17b/428, *ġıybet:* 18b/455, *fesāda git-:* 24a/598, *tevbesiz (olmak):* 37b/938, *zekātı virme-:* 37b/944, *'ahd idüb 'ahdine turma-:* 37b/944.

Günahlardan kurtuluşun yolu, pişman olarak Allah'tan af dileme yani tevbe etme olarak ifade edilmiştir. Metinde *"günāh"* sözcüğü elli üç, *"günāhkār"* sözcüğü sekiz,

"günāhsız" sözcüğü ise iki defa geçmektedir. Ayrıca; *"tevbe"* sözcüğü yirmi, *"tevbesiz"* sözcüğü bir, *"'afv"* sözcüğü ise sekiz kere geçmektedir.

Metinde Allah, Hz. Muhammed'in (sav) şefâ'at edeceği kimselerin günahlarını affedeceğini söylemiştir:

271 yā Muĥammed ol benüm ḳullaruma
bāylara vü daħı yoħsullara

272 şefā'at ḳıl ben hidāyet ideyin
anlaruñ **günāhların 'afv ideyin**

Metinde hiç çekinmeden türlü günah işleyen kimselerin Allah'tan cenneti ve onun nimetlerini istemeleri yadırganmıştır:

308 dünyāda biz bir **günāhı** idevüz
işleyüb dürlü fesādı gidevüz

309 utanmadın dönüb yine söylerüz
vir bize cennet ile hūrį dirüz

Metinde günahları için pişman olan kimselerin akıttığı gözyaşının cehennemin ateşini söndüreceği söylenmiştir:

759 her ki ŧāmū yüzine anı śaça
ŧāmū andan üşenüb girü ḳaça

762 her biri işledüler dürlü **günāh**
śoñra **peşmān** olıben itdiler āh

769 bu śu gözleri yaşıdur anlaruñ
günāhları içūn aġlaşan cānlaruñ

774 **peşįmān** ola ḳamū **günāhlarına**
göz yaşı ḳarışdura aĥvāllerine

Metinde tevbe ettikten sonra, tevbesini tutan kimselere mahşerde müjdeler verileceğinden bahsedilmiştir:

773 eyde ħōş devlet bugün şol ümmete
aġlaya **tevbe ide** t**evbesin ŧuta**

Metinde müstensih, dinleyicileri samimî bir tevbeye dâvet etmektedir:

1720 yiter yüridiñüz sözceklik ile
idelüm **tevbe** gerçeklik ile

Yapılan tevbe duasında Allah'tan; geçmiş günahların affedilmesi, gelecek günahlara da tevbe fırsatı verilmesi talep edilmektedir:

1722 ola kim biz ḳullarınuñ **günāhın**
bağışlayub ḳabūl eyleye āhın

1723 geçen **günāhlarımuza 'afv ire**
gelecek **günāhlara tevbe vire**

ix. Sevâb

"Sevâb" kavramı insanın dünyadayken yaratıcının hoşnut olduğu eylemleri gerçekleştirmesidir. Metinde "ŝevāb" olarak ifade edilen eylemler şu şekildedir: *şükür ḳıl-:* 2b/51, *du'ā ile añ-:* 4a/83, *Fātiĥā oku-:* 4a/85, *sev- ĥabįbüñ ālini:* 4a/90, *du'ā ḳıl-:* 4b/95, 141 *śalavāt vir-:* 6a/141, *el emegin kesb idin-:* 24b/611, *ĥelāl kesb yolın tut-:* 25a/620, *günāhın añub ağlaş-:* 36a/909, *namāz ḳıl-:* 43a/1081, *'adl it-:* 49a /1245, *her işde eyü yola git-:* 49a /1245, *edeblü (olmak):* 49a /1247, *cömerd ol-:* 49b /1249, *eyü ħulḳlu merd ol-:* 49b /1249, *Ḳur'ān'u edebiyle oḳı-:* 49b /1253, *şehįd (olmak):* 49b /1256, *ders viren/alan 'ālimler:* 49b /1260, *'ibādet it-:* 50a/1262, *riyāžet it-:* 50a/1262, *ġazālar ḳıl-:* 53b/1360, *śofralar yayub saĥālar ḳıl-:* 53b/1361, *tevbe eyle-:* 67b/1727.

Metinde özellikle vakıf malı yemek yerine el emeği yemenin sevap olduğunu anlatan beyitler bulunmaktadır:

638 vaḳfı yime el emegidür **ŝevāb**
Ĥaḳḳ'a vü ĥaḳḳ dįne yiter bu cevāb

Metinde mahşer meydanına kurulan mîzân terazisinde insanların sevap ve günahlarının tartılacağını ve sevapları ağır basan kimselerin kurtulacağı anlatılmıştır:

1527 günāhları **ŝevābları** tartıla
şol ŝevābı ağır gelen ḳurtıla

Müellif, kişinin kendi kusurlarını bilmesini de sevap olarak nitelendirmiştir:

1714 kendü 'aybumı bilüb virdüm cevāb

didiler: ‘aybın bilen bula **śevāb**

h. Mübârek aylar

i. Ramazân

Ramazan ayı Müslümanlar için kutsal kabul edilen aylardandır. Kur’an-ı Kerîm bu ayda indirilmeye başlanmıştır. Allah tarafından inananlara bu ayda oruç tutmaları emredilmiştir.

Metinde ramazan ayında oruç tutmayanların cehennem ateşinde azaba uğrayacakları anlatılmıştır:

428 ya **ramażān** orucın eksik ŧuta
anları yarın ōdlara ata

2. Tasavvuf

Şefâ‘at-nâme metninin yazarı olan Pîr Muhammed, mutasavvıf bir kişiliktir. Kendisi metinde Emîr Sultan’ın mensubu olduğu tasavvufî ekole bağlı olduğunu zikretmektedir. Fakat Emîr Sultan’ın hangi tasavvufî ekolün temsilcisi olduğu tartışmalı bir konudur. Bu konu hakkında kaynaklarda farklı görüşler ortaya koyulduğu görülmüştür. Mehmed Şemseddin’in *Yâdigâr-ı Bursa* adlı eserinde Emîr Sultan’ın Halvetiyye tarikatının Nurbahşî koluna mensup olduğu iddia edilirken, Mecdî’nin *Şakâik’inde* Nakşibendiliğin Nurbahşî koluna mensup olduğu ileri sürülmüştür (Algül vd. 1995: 147). Nev‘îzâde Atâyî de Emîr Sultan’ın tarikat silsilesini şu şekilde göstermektedir:

“ Ṭarīḳat-ı Nūr-baḫşī
Emīr Sulṭan Şemse’d-dīn Muḥammed bin ‘Alī el-Ḥüseynī el-Buḫārī, pederi Seyyid ‘Alī ’den aḫẕ itmişdür. Anlar Seyyid Muḥammed Nūr-baḫş’dan ve Emīr Buḫārī’nüñ ḫalīfesi Ḥasan Ḫˇāce ve anuñ ḫalifesi Velī Şemse’d-dīn Şaḳā’iḳ’da mesṭūrdur. Anlar Ḫˇāce İsḥaḳ-ı Cīlānī’den, anlar Seyyid ‘Alī-i Hemedānī’den, anlar Maḥmūd-ı Ḫaraḳānī’den, anlar ‘Alā’u’d-devle-i Simnānī’den, anlar ‘Abdu’r-raḥmān-ı İsferānī’den, anlar Aḥmed-i Cūrḳānī’den, anlar ‘Alī bin Sa‘īd Lālā’dan, anlar Necme’d-dīn-i Kübrā’dan, anlar ‘Ammār bin Yāsir-i Bidlīsī’den, anlar Ebu’n-necīb-i Sühreverdī’den, ilā-āḫiri’l-silsile.” (Nev‘îzâde Atâyî, Hadâ’iku’l-Hakâ’ik: 380).

Nurbahşiyye kolu, İran'nın Kuhistan bölgesinde dünyaya gelen Seyyid Muḥammed Nūr-baḫş tarafından esasları benimsenmiş bir tasavvufî ekoldür. Seyyid Muḥammed Nūr-baḫş, Kübrevî tarikatı lideri Hâce İshak Huttalânî'nin müridlerindendir. Emîr Sultan'ın bu tarikata mensubiyeti tarihî açıdan pek mümkün görülmemektedir. Çünkü Seyyid Muḥammed Nūr-baḫş, Emîr Sultan'ın vefatından tam olarak 35 yıl sonra hayata veda etmiştir. Ayrıca, Seyyid Muḥammed Nūr-baḫş hayatında mehdilik ve halifelik iddialarında bulunduğu, bunun üzerine Timurlu devleti hükümdarı Şâhrûh tarafından sorguya çekildiği kaynaklarda yer almaktadır. Müritleri de kendisinin vefatından sonra Safevî hanedanı döneminde Şia mezhebine geçmişlerdir (Tosun, 2007: 248-249). Tüm bu tasavvufî ve mezhebî yaklaşımlar da Sünnî bir Müslüman olan Emîr Sultan'ın görüşleriyle örtüşmemektedir.

Nakşibendiliğin bilinen kolları arasında Nurbahşiyye adlı bir kol bulunmamaktadır. Emîr Sultan'ın babasının ders aldığı iddia edilen Emîr Buhâri de Emîr Sultan'ın vefatından 87 sene sonra hayata gözlerini yummuştur (Kara, 1995: 125-126). Emir Sultan'ın babasının Nakşibendiliğin pirlerinden kabul edilen Emir Külâl olduğu da iddia edilmiştir (Uğur, 2013: 7). Emir Külâl hakkında çalışmaları bulunan Hamdi Algar bu iddiaların asılsız olduğunu dile getirmiştir (Algar, 1995: 138).

Emįr Sulṭan'ın tasavvuf derslerini babasından aldığı bilinmektedir. Muhtemelen babası öncelikle Seyyid Muḥammed Nūr-baḫş'ın da mürşidi olan Kübrevî tarikatı şeyhi Hâce İshak'a tâbi olmuş onun vefatının ardından bir süre halifesi Seyyid Muḥammed Nūr-baḫş'a intisâb etmiş olabilir. Nurbahşiyye tarikatı hakkında araştırmaları bulunan Necdet Tosun da bu kanaattedir (Tosun, 2007: 248-249).

Emįr Sulṭan'ın babasının Kübrevî tarikatının yeni bir kolunu oluşturduğu ve oğlunun da bu tarikata yenilikler eklediği düşünülmektedir. Bu kola Emîriyye ve Emîr Sultan'a da "pîr-i sânî" (ikinci pir) adlandırması da yapılmıştır (Uğur, 2013: 27).

a. Halvet

Halvet; hiçbir kişinin ya da dünyevî bir malın olmadığı mekânda, ruhun Cenâb-ı Hakk ile konuşması şeklinde tarif edilmiştir (Cürcânî, 1988: 101). Mevcut bilgilere göre Emîr Sultan tarikatında halvete çekilme yoktur. Tarikata bu yöntemin Abdurrahman Çelebi'nin şeyhliği döneminde Emîr Sultan'ın kız kardeşinin oğlu Pîr Emîr tarafından getirildiği düşünülmektedir. Bu dönemde tarikat cemaati ikiye bölünmüş ve aynı dergâhta iki ayrı zikir halkası oluştuğu görülmüştür. İki şeyhin

arasındaki çekişmelerden birisi de halvet meselesiyle ilgilidir (Uğur, 2013: 12-13). Pîr Muhammed de bu noktada halvet yöntemini benimseyen kolun içerisinde yer almış ve eserinde bu konu üzerinde durmuştur. Hatta, Şefâ'at-nâme'nin kaleme alınması, halvete çekilme sonrası Pîr Muhammed'in mürşidinden aldığı işaretle gerçekleşmiştir:

12 bu ṭarīḳi eksügi **ĥalvetde** yiter
añlayana bu ḳadar ĥaber yiter

13 illā bu kitāb sebebin eydem saña
diñleyüb ḳulaḳ ṭutar iseñ baña

15 sebeb neydi yazmaġa gör ne direm
pīrüm emr itdigi **ĥalvete** girem

16 niyet it **erba'īne** iy oġul
vire Allāh açıla ĥōş ṭoġrı yol

17 emrine ben de muṭī' oldum hemān
eşüm dōstumla helālleşdüm hemān

b. Vahdet-kesret

Pîr Muhammed'in vahdet anlayışı Klâsik tasavvuf anlayışıyla paralellik göstermektedir. Bu anlayışa göre, Allah'ın yarattığı her bir varlık, her bir zerre onun zatının birer yansımasıdır. "Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinat) yarattım." (Yıldırım, 2013: 105) mealindeki tasavvuf ekollerinin çokça dile getirdiği bu hadîs, âlemlerin yaratılışındaki hikmeti ifade etmektedir.

16. yüzyıl şairlerinden Hayâlî Bey'in "bilmezler" redifli gazelindeki beyitler de Pîr Muhammed'in vahdet anlayışıyla paralel anlamlar taşımaktadır:

"Cihân-ârâ cihân içindedür arayı bilmezler
O mâhîler ki deryâ içredür deryâyı bilmezler" (Tarlan, 1992: 107)

İnsanın etrafındaki tüm "şeyler" Allah'ın zatının özünü taşıyan varlıklardır. Dolayısıyla insan bu varlıklarda Allah'ın zatını doğrudan göremez. Çünkü bu varlıklar mecazi varlıklardır. Tüm mecazlardan sıyrılıp vahdet-i vücûda ulaşılması ile bu sırrı

elde etmek, insan için mümkün olabilecektir. Bu düşünceleri ifade eden beyitler, Emîr Sultan tarikatı mensubu olan Pîr Muhammed'in Şefâ'at-nâme'sinde de görülmektedir:

25 on sekiz biñ 'ālemi Ĥaḳḳ ḳaplamış
māsivā içinde özin śaḳlamış

Allah, kudreti ile âlemleri kendi zatından yaratmış ve tüm varlığa kendi özünü gizlemiştir. Yaşadığımız âlemdeki tüm bu varlıklar mecazi olarak görülmekte ve algılanabilmektedir. Mecazdan hakikate geçiş ise tasavvufî anlayışlara göre ancak mâsivâdan geçmekle mümkün olacaktır. Vahdet-i vücûda ulaşmak için çıkılan yolda mertebeler aşama aşama geçilerek sonunda öze ulaşmakla bu sır bilgilere ancak Allah'ın izni ile ulaşılabilmektedir. Çünkü sır ancak Allah'a aittir. Bu noktada tasavvuftaki "ölmeden ölmek" düşüncesi ise nefsi öldürerek ölmeden mecazi varlık içerisinde hakiki, mutlak varlığın özüyle bir olmaktır. Böylece ölüm bu kullar için sadece bir mekân değişikliği "şeb-i arus" olacaktır. Tasavvuftaki bu felsefenin özünü içeren beyitler, Şefâ'at-nâme metninde şu şekilde yer almaktadır

26 ḳudretin muĥiṭ-i cihān eylemiş
cihān içre özin nihān eylemiş

31 gizlü ħaẓine örtüsün açmayalum
sizi basub ortaya geçmeyelüm

32 añladum bunda oldan olmaġ imiş
çāresi ancaḳ fenā olmaġ imiş

c. Şerî'at

İslâmi değerler bütününü temsil eden manevi bir makam olarak ifade edilmiştir. Metinde her devrin şerî'at tahtında oturan manevi büyükler olduğu ve onların yardımcıları da bulunduğu bilgisi bulunmaktadır. Şefâ'at-nâme metnine göre olayların gerçekleştiği zamanda şerî'at tahtının manevi sahibi Hz. Muhammed (sav) ve onun yardımcısı yani vezir-i azamı Hz. Ebu Bekir'dir.

1448 şimdiki demde **şerį'at** taħtınuñ
vezįr-i a'žamıdur anuñ

ç. Âlem

Allah, Kur'ân-ı Kerîm'de *"Rabbü'l ĀlemĮn"* (Alemlerin Rabbi) olarak geçmektedir. *"Hamd, ancak 'Âlemlerin Rabbi' olan Allâh'a mahsustur."* (el-Fâtiha, 1) buyrulur. Allah, birçok âlem yaratmıştır. Bu âlemlerin sayısını mutasavvıflar on sekiz bin olarak ifade etmişlerdir (Yıldırım, 2013: 106). Tasavvufî geleneklerde, Allah'ın evreni var ediş sebebi olarak Hz. Muhammed'in (sav) dünyaya gönderilmesi gösterilmiştir. Bununla ilgili olarak Klâsik şiirimizde de sık sık geçen hadîs-i kudsîlerden biri *olan "Levlâke levlâk lemâ halaktü'l-eflâk"* (sen olmasaydın, sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım) (Aclûnî, 2001: II, 148) sözü esas alınmaktadır. Metinde Allah, tasavvufdaki bu düşüncelerle örtüşen bir şekilde âlemleri Hz. Muhammed (sav) için yarattığını söylemiştir:

1653 ben ĥabįbümçūn yaratdum **'ālemi**
ya anuñ her dilegi redd ola mı

Metinde on sekiz bin âlemin var olduğu söylenmiştir. Bu âlemleri var eden Hakk'ın varlığını gizlediği ifade edilmiştir:

25 on sekiz biñ **'ālemi** Ĥaḳḳ ḳaplamış
māsivā içinde özin śaḳlamış

d. Nefs

İnsanın öz benliği ve tüm kötülüklerin kaynağı olarak bilinir. Fahreddin Râzî ve İbn Kayyim el-Cevziyye gibi İslâm âlimlerine göre nefis nurani bir varlıktır. Nefsin şerefli ve ulvî yapısı bulunmakta, ayrıca diri ve latif özellik göstermektedir. Yağın süte yayılması gibi insan bedeninin her yerine yayılmıştır. İnsan uzuvlarının hareket, his ve irade gibi özelliklerinin kaynağı da nefistir. Bu sistemin bozulmasıyla nefis bedeni terk eder ve ruhlar âlemine göç etmiş olur. Mutasavvıflara göre insan bedeninde dört ayrı nefis bulunmaktadır. Bunlar maddî, nebatî, hayvani ve insanî nefisler şeklinde sıralanmaktadır. Maddelerde bulunan nefis, onun dağılmasını engelleyici niteliğe sahiptir. Bitkilerde bulunan nefis çoğalma ve büyümeye, hayvanlarda bulunan nefis ise his ve hareket kabiliyetine neden olmaktadır. İnsanda bu özelliklerin hepsi mevcut olduğundan dört nefis de bulunmaktadır. İnsandaki nefis "rabbânî nefis" olarak tarif edilmiştir. Bu sürekli iyiliği emreder. Bu nefisle "hayvanî nefis" arasında sürekli bir mücadele bulunmaktadır. Bu anlayışa göre, "hayvânî nefis" atardamar üzerinden tüm vücûda yayılır ve kötülük yapmaya insanı teşvik eder. Sûfilerin "nefis" ifadesiyle

kastettikleri budur. Bu nefsin zararlarından kurtulmak ancak onu ıslah etmekle mümkün olacaktır. Bu noktada da "nefis terbiyesi" kavramı ortaya çıkmaktadır (Uludağ, 2006: 529-531).

Metinde de nefis, insana kötülükleri emreden öz benlik olarak tasvir edilmiştir. Tüm günahların ve kötülüklerin kaynağı nefistir:

679 **nefsüm** arzūlarıdur fikrüm hemān
cihānda yoḳ bir benüm miŝlüm yaman

426 Ĥaḳḳ'dan uġurın şol kebāyir idici
şum **nefsüñ** arzūsına gidici

Yazar, nefsinin hoşuna giden amelleri bildiğinden yakınıp bunun için gözyaşları akıttığını söylemiştir:

365 **nefse** yarar işleri çoḳ bilürem
anıñçūn zārįler çoḳ ḳıluram

Metinde isyankâr günahkârların bu çıkmaza düşmelerine sebep olarak nefislerinin arzularına göre hareket etmeleri olduğu söylenmiştir:

1635 **nefse** uyub 'āśį olmış bular
ḳaravaşuñdan bular yardum diler

e. Âşık

Pîr Muhammed, Emîr Sultan tarikatı mensupları için "âşıklar" ifadesini kullanmıştır. Metinde Şefâ't-nâme dinleyicileri, yazar tarafından tüm tarikat mensuplarının ruhları için salavât ve Fatihâ Sûresi okumaya davet edilir:

109 bu ṭarįkden geçen **'āşıḳlar** içūn
bāḳį ḳalan muĥib śādıḳlar içūn

136 dübdüz oḳun kim işiñüz ħayr ola
evveli āħiri śalavāt ile

137 diñ imdi sözi çoḳ ħayra ḳoyalum
bu niyyete Fātiĥā oḳıyalum

f. ‘Aşk-dert-dermân

Şefâ‘at-nâme adlı eser, Pîr Muhammed tarafından metinde Allah’a ve peygamberine âşık olan dertlilerin dermânı olarak gösterilmiştir. Burada kastedilen âşıklar Pîr Muhammed’in mensubu olduğu tarikata mensup dervişlerdir:

57 **dertlü ‘āşıḳ dertlülerindir** göre
ag̱laduḳça saña himmetler ire

Metinde aşkın bir mertebesi olarak Hz. Muhammed’e (sav), onun ailesine ve ehl-i beytine karşı duyulan derin bir muhabbetten bahsedilmiştir. Metinde dinleyiciler, Hz. Peygamber’e duyulan sevginin bir tezahürü olarak sık sık Hz. Peygamber’e ve ailesine salavat okumaya davet edilmişlerdir. Bu daveti içeren beyitler metinde toplam yirmi dört kez tekrar edilmiştir:

47 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

Bazı beyitlerde; dinleyicilerin salavat getirmeden önce Hz. Muhammed’in (sav) ümmeti oldukları için Allah’a şükretmeleri telkin edilmiş, ardından salavat okumaları istenmiştir:

93 çoḳ şükür ḳıl ümmet olduñ Aĥmed’e
vir śalavāt **‘aşḳ** ile Muĥammed’e

g. Dünya-âhiret

Pîr Muhammed, halvetteyken bazı tasavvufi haller yaşadığını fakat bunların kelâm ile söylenmesinin mümkün olmadığından bahsetmiştir. Bunlardan birisi de dünya ehliyle ilgili tanık olduğunu iddia ettiği bazı hallerdir. Fakat bunun içeriğini paylaşmamıştır:

22 **dünya** ehlin bir naẓar gördüm ḳamū
dimek olmaz ĥāllerini ey ‘amū

Pîr Muhammed, kırk gün süren halvetten sonra ilk kez dışarı çıktığında dünyayı seyrederek tefekküre daldığından bahsetmiştir. Artık dünya ona farklı bir gözle görünmektedir:

33 ḳırḳ gün olıcaḳ ṭaşra çıḳaram
seyr idüb **dünyāya** baḳaram

Kırk günlük zorlu imtihanın ardından bitkin ve yorgun durumda olan Pîr Muhammed'e mürşidi gelerek bu dünyada bir arzusu olup olmadığını sormuştur:

38 dünyada arźūñ ne ise di baña
istedügüñ ḥażır ideyüm saña

Pîr Muhammed, sonsuz âhiret hayatı için gerekli hazırlıkları yapılmamasından da yakınmaktadır:

981 **āḫiret** yaraġını ḳılmazıduḳ
iy geçerdi kim namāz ḳılmazıduḳ

ğ. Zâhir-bâtın

Pîr Muhammed, Emîr Sultan tarikatına ait bazı zahirî ve batınî yani görünen ve görünmeyen sırlar bulunduğundan bahsetmektedir. Fakat bu sırların hepsini anlatamayacağını bunlar söz ile ifade edilemeyeceğini, eğer anlatmaya kalkarsa yüzlerce ciltlik eser yazmak zorunda kalacağını söylemektedir:

5 **žāhir** ile **bātınuñ** esrārını
ol esrāruñ görinen envārını

6 ger bu ĥālüñ cümlesin söyler isem
her birisin size vaśf eyler isem

7 bu sırlardan yaza idüm niçe bāb
cilde sıġmaz olur idi bu kitāb

8 ya kaçan olur o ĥāller yazıla
dile gelmez añlanmaz söz ile

Pîr Muhammed, tarikata ait sırların sadece yüz binde birinin Şefâ'at-nâme'nin yazılış sebebi olduğunu söylemiştir:

9 illā yüz biñde birini diyelüm
hem kitābūn sebebin söyleyelüm

h. Fenâ

Tasavvufî düşüncede bir müridin, kendi mürşidinin gözetimi altında nefsini ıslah ederek belli bir noktaya ulaşması "fenâ" olarak adlandırılmıştır. Ebû Sa'îd el- Harrâz bu durumun üç aşamada gerçekleştiğini ifade etmiştir. İlk aşamada mürid dünya ve

âhirete dair tüm isteklerinden vazgeçer. İkinci aşamada yaratıcının kudretinin tecellisine mazhar olur ki bu durumda ona karşı hissettiği haz duygusu, yerini derin bir saygı ve hürmet duygularına bırakır. Son tecelliye mazhar olduktan sonra mürid için etrafındaki nesne ve uyarıcıların fark edilemediği bir aşama başlar. Bir noktadan sonra kendi varlığının da farkına varamaz. İşte bu durum mutasavvıflar tarafından "fenâü'l-fenâ" olarak adlandırılır. Yani kişi Allah'tan başka hiçbir şeyi idrak edemez bir noktaya ulaşmıştır (Kara, 1995: 333-335). Pîr Muhammed de bu düşüncelerle örtüşen bir şekilde hakikate ulaşmanın "fenâ" mertebesine ulaşmakla mümkün olabileceğini söylemiştir.

32 añladum bunda oldan olmaġ imiş
çāresi ancaḳ **fenā** olmaġ imiş

ı. Meclis

Şefâ'at-nâme adlı eserin, özellikle Emîr Sultan tarikatı mensuplarının bulunduğu dergâh ya da tekkedeki meclislerde okunduğu intibasını oluşturan metin içerisinde örnekler mevcuttur. Tarikatın önderlerinden Emir Sultan'ın adının sıkça geçmesi, tarikat içi bazı uygulamalardan bahsedilmesi, dua edilirken "bu tarîkden geçenler" ifadesinin kullanılması bu görüşü kanıtlar niteliktedir:

109 **bu ṭarįḳden geçen 'āşıḳlar** içūn
bāḳį ḳalan muĥib śādıḳlar içūn

Şefâ'at-nâme dinlemeye gelenlerin, marifet sözleri dinleme arzusunda olan yani mutasavvıf bir kitle olduğu da söylenmiştir:

95 du'ā ḳıluban girelüm śoĥbete
umaruz bu **meclisde** ħayr bite

98 bu **meclisde** kim bizi cem' eyledi
ma'rifet diñlemege sem' eyledi

i. Cemâl

Tasavvufî düşünceye göre Allah'ın rızasını ve hoşnutluğunu gösteren sıfatların tümü "Cemâl" isminde tecelli etmiştir. Bu tecelli maddî ve manevî olmak üzere iki şekilde tezahür eder. Manevî tezahür yalnızca kendi isim ve sıfatlarında tecelli eder ve bunu yalnızca Cenâb-ı Hakk müşahede edebilir. Maddî olan tezahür ise bu âlemdeki

güzelliklerde tecelli eder (Uludağ, 1993: 296). Dünyevî zevk ve arzularından sıyrılarak insan-ı kâmil mertebesine ulaşan kişiler de bu tecelliye dünyada yaşarken mazhar olabilir:

29 diledügi ḳula virür imiş kemāl
fażl ḳılub gösterir imiş **cemāl**

Emîr Sultan tarikatı mensupları içerisinde okunan Şefâ'at-nâme metni içerisinde dinleyicilere Allah'ın "Cemâl" ismi ile tecellide bulunması için hayır duada bulunulur.

83 du'ā ile añan ḳardeşi vallāh
cemālini müyesser ide Allāh

88 cümleñüze raĥmet eylesün Allāh
koñuklasın dįzārı birle ol şāh

j. Pîr

Tasavvufta, bir ekolün kurucusu ya da o ekolü devam ettiren kimseler "pîr" olarak anılmaktadır. Şeyh, mürşid, velî gibi kavramlarla eş manada kullanılmıştır. Ayrıca Emîr Sultan tarikatının Pîr Emîr kolu mürşidleri için "pîr" unvanının özel bir sıfat olduğu düşünülmektedir (Uğur, 2013: 13). Tüm bu bilgiler ışığında metnimizde imlâsı "pür پُر" şeklinde gösterilmiş olan müellif Muhyidddîn Muhammed'in sıfatının "pįr" şeklinde olması gerektiğini söyleyebiliriz.

14 **pįrüm** emriyle yazdum ben bunı
'ayıblamañ eksigüm ŧutub beni

37 **pįrüm** eydür: oġıl göñlüñ ne diler
şimdi nefsüñ nice nesne arźūlar

38 dünyada arźūñ ne ise di baña
istedügüñ ħażır ideyüm saña

39 her ne istediyse göñlüñ söylegil
hįç utanma Ĥāliñi bir bir digil

53 **pįrümden** işāret oldı iy ata
tiz yidi gün yine girdüm ħalvete

54 didi: yaz bir şefā'at-nāme kişi

dilerseñ aḳa gözleriñüñ yaşı

55 aḫirinde yaz ilāḥį sözleri
Emįr Sulṭān medĤ olsun sözleri

56 o yüzdendi ‘āşıḳları oḳıya
oḳıyan cān ile raĤmetler bula

k. Mürşid

Arapça irşad eden, yol gösteren manasına gelen sözcük, tasavvufî terim olarak tarikat ve şeriatın esaslarına uygun olarak kâmil bir şeyhin gözetiminde seyr-i sülûk ederek cezbe hâline erişmiş (Tokâdî, 2012: 41) insanları irşada yetki sahibi (İbn-i Arabi, 2010: 64-65) olduğunu gösterir icazeti bulunan tasavvufî liderdir (Cebecioğlu, 2009: 455). Şefâ‘at-nâme’nin Yapı Kredi Sermer Çifter Kütüphanesi nüshasında yer alan bilgilere göre Pîr Muhammed’in mürşidi Emir Sultan tarikatının şeyhlerinden Seyyid Hüseyin adında doksan iki yaşında bir erendir.

637 Seyyid Ĥüseyin imiş śordum adın
didi ṯad sen de ṯarįḳuñ ṯadın (Nebioğlu, 2008: 105)

Metinde mürşidin halvet sonrası Pîr Muhammed’in yanına gelerek tüm sıkıntılarını giderici bir ilaç verdiği anlatılmıştır:

35 **mürşidimüz** ol sā‘at irdi hemān
bir nice dürlü ‘ilāc itdi iy cān

36 gözüm açdı ne öte var ne beru
yiri gök bayaġı yeründe girü

Metinde gerçek mürşidin, müritlerinin tüm sıkıntılarını giderici bir nitelikte olması gerektiği anlatılmıştır:

44 **mürşid** şöyle olur iy kişi
ḳādir olub gidere her teşvįşi

45 iste Ĥaḳḳ’dan ki **mürşide** iresin
degmeler görmedigini göresin

Pîr Muhammed, Şefâ‘at-nâme’nin yazılış sebebinin mürşidinin arzusu olduğunu dile getirmiştir:

71 **mürşidümüñ** emri gelsün yirine
ya ħalḳa yaraya ya kim görine

l. Mürşid-i kâmil

Mürşid olan zatın Allah ahlakıyla ahlaklanması yani "fenâ" makamına ulaşması şeklinde tarif edilmiştir. Her mürşit bu makama eremeyebilir. Mürşidin en makbul olanı kendisi kâmil (olgun) olup diğer insanlara da bu kemâlâtı öğretendir (Cebecioğlu, 2009: 455). Pîr Muhammed de kişinin gizli sırlara erişebilmesi için kâmil bir mürşide ihtiyacı olduğundan bahsetmiştir:

24 **mürşid-i kāmil** gerekmiş kişiye
tā ki aña gizlü sırlar erişe

m. Şeyh

Müritlere önderlik ederek onları irşat yetkisine ve liyakatine sahip, kemâlât mertebesine erişmiş tarikat önderi (Uludağ, 2001: 334). Tasavvufta pîr ve mürşit kavramlarıyla eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

59 **yā şeyħum** himmet eyle diyesin
Allāh vire dertlü sözler diyesin

69 śañmanuz kim hüner diyüb itmişem
şeyħüm emrine itā'at itmişem

n. Hilafet

Tasavvufta bir mürşidin kendi adına sûfî ve müritleri irşad etme yetkisi verdiği mensuplarına halife, bu yetkiye de hilâfet adı verilmektedir (Uludağ, 1999: 300). Pîr Muhammed, Emîr Sultan tarikatında hilâfetin nasıl verildiğinin sırrının halvete girince anlaşılacağını belirtmiştir.

4 ya **ħilāfet** nice virildügini
edebleri nice virildügüni

o. Ârif

Cenâb-ı Hakk'ın kendi zatını, adlarını, sıfatlarını ve eylemlerini müşahede ettirdiği kimselere ârif denilmektedir (Çelik, 2004: 26). Pîr Muhammed ârif olanlara işaret olarak şefâ'at müjdesinin yeterli olacağını söylemiştir.

796 anda yazmış idüñ göresin bu sözi
bu vara çoḳ añlamayalum sözi

797 **ʻārife** yiter işāret didiler
ol işāret de beşāret didiler

ö. Maʻrifet

Mutasavvıflar gerçek bilgiye ulaşabilmek için akıl, delil ve hislerin yanı sıra dinî yaşamdan kaynaklı zevk, ilham ve keşfi de kabul etmişlerdir. Keşf ve ilhamla ulaşılan bu bilgi için "ilim" yerine "mârifet, irfân, ilm-i ledün, ilm-i vehbî" gibi kavramları kullanmışlardır. Sezgi yoluyla elde edilen bu bilgi Cenâb-ı Hakk ve onun sıfatları hakkında doğrudan bilgi verir (Türer, 2013: 34-35). Pîr Muhammed, Şefâʻat-nâme dinlemeye gelen topluluğun aynı zamanda mârifet sözleri dinlemiş olacağını dile getirmiştir:

98 bu meclisde kim bizi cemʻ eyledi
maʻrifet diñlemege semʻ eyledi

Şefâʻat-nâme metninde Hz. Peygamber, Hz. Ali'ye gülümseyerek dua etmiş ve Allah'ın ona mârifet vermesini dilemiştir:

1375 işbu sözden ol resūl gülümsidi
Tañrı saña **maʻrifet** virsün didi

1376 faẖri ʻālem duʻā ḳıldı ʻAlį'ye
Tañrı arslanı ol gerçek velįye

p. Himmet

Himmet genel anlamda yardım etme, yönlendirme, gönlü nefsani his ve fikirlerden arındırma, manevi olarak yücelme gibi manalara gelmektedir. Mürşid-i kâmil bir zattan müride "himmet eli" yani "manevi bir enerji" yönelir ve maddî ya da manevi darlıkların aşılması gerektiğinde gerçekleşir. Mürîdin manevi makamda yücelmesi de mürşidin himmetiyle gerçekleşmektedir (Yüce, 2005: 43). Tüm bu düşüncelerle örtüşen bir şekilde Pîr Muhammed'in Şefâʻat-nâme metninde Emîr Sultan'dan himmet istediği görülmüştür:

49 Emįr Sulṭān **himmet** eylerse yine
bu kitābı okıyam diñleyene

50 **himmeti** gürdür irer cümleñüze
derd ile āmįn diñ imdi bu söze

r. Nazar

Tasavvufta mürşidin müride manevi bakışı anlamına gelir. Bu nazar, kalplere tesir ederek feyizle doldurur ve müridin ruhunu olgunlaştırır (Koyuncu, 2018: 214). Pîr Muhammed'in de Şefâ'at-nâme metninde mürşidinin nazarlarını talep ettiği görülmektedir:

105 'āli **nažarları** yitişe bize
dįn ü dünyā āħiret emrimüze

s. Hidâyet

Doğru yolda ilerlemek ve bu yolu göstermek, bir hedefe ulaşma yolunu açıklamak, bir amaç için rehberlik etmek gibi manalara gelmektedir (Biçer, 2004: 42). Şefâ'at-nâme metninde hidayetin yalnızca Allah'tan olduğu belirtilmiştir. Metinde Cenâb-ı Hakk, Hz. Peygamber'in şefâ'at ettiği kimseleri hidayete ulaştıracağını söylemiştir:

271 yā Muĥammed ol benüm ķullaruma
bāylara vü daħı yoħsullara

272 şefā'at ķıl ben hidāyet ideyin
anlaruñ günāhların 'afv ideyin

ş. Tevbe

Tasavvuftaki makamların ilki "tevbe" olarak ifade edilmiştir. Bundan dolayı tevbeye "bâbü'l-ebvâb" yani kapıların kapısı denilmiştir. Tasavvufî yaşama tevbe kapısıyla girilmektedir (Uludağ, 2012: 285). Talip, mürşidin vereceği tüm emirlere uyacağına dair söz verir. Tasavvufî ekollerde bu olayın gerçekleşmesi bazı farklılıklara rağmen temelde aynıdır. Öncelikle mürşit, talibi tüm geçmiş günahlarına tevbe etmeye davet eder. Sağ elini uzatıp musafaha eder. Dinin esaslarını ve öğretilerini tam olarak uygulayacağına dair söz alır. Üzerinde kul hakkı varsa ödemesini de ister. Dinin temel kaidelerini kabul ettiğini tekrar ettikten sonra tarikat pîrini rehber olarak kabul ettiğini beyan eder. Bu ritüelden sonra talip, diğer müridlerin arasına katılabilir (Türer, 1992: 125).

Pîr Muhammed de Emîr Sultan tarikatı içerisinde bu görevi yürüttüğünü ve taliplere tevbe verdiğini söylemektedir:

681 **dest-i tevbe virürem** utanmadın
Ĥaḳḳ'a nice varacaġum śanmadum

Pîr Muhammed, Hz. Peygamber soyundan gelen seyyidlerden bu yetkiyi aldığını söylemektedir:

1739 **el aldum** Muśṭafā silsilesinden
ilahį! arį ḳıl kibr ile kinden

1740 ħuśūśa seyyidü sādātdur güzįn
mažharı āli Ŧāhā ve Yāsįn

1741 pįrimüz şeyħimüz yolından
tevbe ḳıldum Emįr Sulṭān **elinden**

1742 Ĥaḳḳ'a döndüm diyüb **estaġfiru'llāh**
umaruz kim ḳabūl eyleye Allāh

t. El öpme

Pîr Muhammed, Emîr Sultan tarikatı adabı olarak mürşit elinin öpüldüğünü metinde ifade etmiştir:

682 yoḳ yire **öper iller elümi**
Ĥaḳḳ'a ṭoġrı varımadum yolumı

u. Mâsivâ

Tasavvufî düşünceye göre Allah'ın dışındaki her şeyi ifade eder. Kul ile yaratıcı arasında birtakım perdeler bulunmaktadır. Hakikate ulaşmak için bu perdeleri yani mâsivâyı terk etmek gerekir (Uludağ, 2003: 76). Pîr Muhammed de Hakk'a ulaşmanın sırrının mâsivâyı terk etmek olduğunu ifade etmiştir:

23 her yaradılmış 'ayan olur imiş
māsivādan geçen Ĥaḳḳ'ı bulur imiş

ü. Visal

Müridin seyr-i sülük neticesinde asıl hedefi olan Hakk'a kavuşması, onunla bir olması "visâl" olarak açıklanmıştır (Ceyhan, 2013: 143). Pîr Muhammed de âşıkların maksudunun Hakk'a ulaşmak olduğunu dile getirmiştir:

27 'āşıḳa olurmış ancaḳ **viśāl**
ıraġ olan özi imiş ve'l-kemāl

v. Ricâl-i gayb

Türkçede gayb erenleri, üçler, yediler, kırklar ya da bunlara karışan veliler şeklinde de ifade edilmektedir. Bunların dünyadaki ve gökteki yerini Allah'tan başka kimse bilemez. Dünyada kısık sesle konuşan, rastladığı kimselere selâm veren, vakar ve hayâ sahibi evliyaları işaret eder. Bunların bir kısmı ilmi ve rızkı gayb âleminden temin ederler. Tasavvuftaki yaygın kanıya göre gizli olan bedenleri değil manevi durumlarıdır. Bu sebeple onların hâlini herkes anlayamaz. Ancak o makama gelenler birbirlerini anlar ve tanırlar (Uludağ, 2008: 81).

Pîr Muhammed, metinde ricâl-i gayb velilerinin ruhları için dinleyicileri "Fâtihâ" okumaya dâvet eder:

104 şol **ricāl-i ġayb** olan sulṭānlaruñ
hāżırıçūn ġāibiçūn anlaruñ

y. Sır/ Esrar

Tasavvufî düşünceye göre yalnızca Cenâb-ı Hakk'ın bildiği ve az sayıda kişi tarafından bilinen "özel bilgi" ya da "ruhun idrak makamı" gibi anlamlara gelmektedir (Tosun, 2009: 115). Pîr Muhammed, halvete girmenin sırlara kavuşmasına vesile olduğunu dile getirmiştir:

3 bu ṭarīḳde ne sırlara irdügüm
evvel ü aḫir ya neler gördigüm

5 žāhir ile bātınuñ esrārını
ol esrāruñ görinen envārını

Pîr Muhammed, tasavvuftaki mürşidinin de sırra sahip olduğunu söylemiş ve bu sırrın hürmetine Cenâb-ı Hakk'dan af dilemiştir:

108 ilāhi şeyḫimüz sırrı ĥaḳḳıçūn
anuñ taḳvāsınuñ nūrı ĥaḳḳıçūn

z. Dede

Türk toplumu arasında halka yol gösteren, deneyimli ve bilge kimselere "ata" ya da "baba" denilmektedir. Özellikle Yesevî dervişleri bu unvanları kullanmayı sürdürmüşlerdir. Daha sonraları bu iki unvanla birlikte "dede" unvanı da kullanılmaya başlanmıştır. Mevlevîlik, Bektâşîlik, Halvetîlik, Bayramîlik vb. gibi tarikatlarda da bu unvan kullanılmaya devam edilmiştir (Uludağ, 1994: 76). Pîr Muhammed de metinde Emîr Sultan tarikatı mensupları için bu unvanı sıkça kullanmaktadır:

47 āl-i evlādı severseñ iy **dede**
'āşıḳāne vir śalavāt AĤmed'e

684 Emįr Sultān yine himmet eyleye
dedesine dilek idüb söyleye

B. Cemiyet

1. Şahıslar

a. Târihî şahsiyet ve unvanlar

Metinde tarihî şahsiyet olarak yalnızca Yezid ibn-i Mu'âviye'nin adı geçmektedir. Kullanılan tarihî unvanların ise "Kisra" ve "Kayser" şeklinde olduğu görülmüştür.

i. Yezîd

Metinde, Ümeyyeoğulları ailesine mensup Emevî devletinin kurucusu Mu'âviye ibn-i Ebu Süfyan'ın taht varisi ve oğlu Yezîd ibn-i Mu'âviye'nin de adı geçmektedir. Yezîd, tarihte meşhur Kerbelâ faciasına imza atmakla bilinir. Metinde de kendisinden bu bağlamda söz edilmektedir. Hz. Fatıma metinde mahşer günü ümmet için af dilemeye gideceği zaman Yezid'in kendi evlatlarına yaptığı zulmü Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda dile getirmeyeceğini söylemektedir. Çünkü o zaman ilâhî gazap tecelli edecek ve belki de şefâ'at bile gerçekleşmeyecektir:

1510 ol **Yezįd**'üñ itdügi miĤnetleri
añmayayın ḳaḳımasun ümmetleri

ii. Kisra

Araplar İran'daki Sâsâni devleti hükümdarlarına "Kisra" unvanıyla hitap etmektedirler. Metinde Hz. Ömer Kisra'nın kızının atlas ve ipekten yapılmış kıyafetler giydiğini fakat Hz. Fatıma'nın yamalı kıyafetler giydiğini söylemiştir:

823 ḳayśerį **kisrā** kāfirlerinüñ
ŧonları aŧlās Ĥarįr ola anuñ

825 her birisi bir kāfir ḳızıdur
bu ħōd Allāh nebįsinüñ ḳızıdur

iii. Kayser

Araplar, Roma İmparatorlarına "Kayser" unvanıyla hitâp etmektedirler. Metinde Hz. Ömer Kisra'nın kızı için söylediği sözleri Kayser kızı için de söylemiştir:

839 didi: **ḳayśeri** kisrį'nüñ ḳızları
geyerlerdi Ĥarįr aŧlās bezleri

b. Osmanlı sultanları

Mesnevî metinlerinde bir gelenek olarak padişahlara da dualar edilmektedir. Şefâ'at-nâme metninde de bu geleneğe uygun olarak metnin telif edildiği devrin hükümdarı Kânûnî Sultan Süleyman ve babası Yavuz Sultan Selim Han ile metnin istinsah edildiği devrin hükümdarı IV. Murad için dualar edilmektedir:

i. Sultân Selîm Hân

Metinde devrin hükümdarı Kânûnî Sultan Süleyman'dan bahsedilirken babasının Yavuz Sultan Selim Han olduğu belirtilmiştir:

112 bu bir kerim vücūddur bilüñ iy cān
atasıdur bunuñ **Śulŧān Selįm Ħān**

ii. Sultân Süleyman Hân

Metnin Kânûnî Sultan Süleyman zamanında yazıldığı dile getirilmiş ve kendisine dualar edilmiştir:

110 bu furśat kim ele girmişdür iy cān
ki 'aśrımuz bu dem devr-i **Süleymān**

111 pādişāhımuzıñ ol Ĥaḳḳ Te‘ālā
‘adl-i ‘ömürin ziyāde ide Mevlā

113 her dilegini bunda Allāh vire
dilerüz ĥükmi şarḳa ġarba ire

114 ḳılıcı üstün olsun fetĥler olsun
Ĥaḳḳ ḳatında her işi ĥāśıl olsun

iii. Sultân Murâd Hân

Metnin çalışılan nüshasına has olmak üzere müstensih tarafından istinsah edildiği devrin hükümdarı olan Sultan (IV.) Murad Hân'a dualar edilen beyitler de bulunmaktadır. Hükümdarın adının geçtiği bu beyit, daha önceki Şefâ‘at-nâme metinlerinde bulunmamaktadır:

115 bunuñ adı durur **Śultān Murād Ħān**
kemāl-i ḳudretin irgürsin ol Ħān

116 semāvātı arżın afetinden
śaḳlaya Ĥaḳḳ ĥasūdlar śōĥbetinden

117 māsivā şerrinden emįn bekleye
ins ü cinn şerrinden Allāh śaḳlaya

c. İslâm âlimleri

Metinde İslâm âlimlerinden yalnızca Emîr Sultan'ın adının geçtiği görülmektedir. Metnin diğer nüshalarında Pîr Muhammed'in mürşidi olan Seyyid Hüseyin adında bir şeyhten de bahsedilmektedir.

i. Emîr Sultan

Tahminen 1368 yılında Buhara'da dünyaya gelmiştir. Gerçek adı Şemseddin Muhammed'dir. Peygamber soyuna mensup oldukları için "seyyid" unvanları da bulunmaktadır. Babası Seyyid Ali'dir. Çocukluk yılları hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. On sekiz yaşına geldiği zaman babasını kaybetmiştir ve civar âlimlerle birlikte hacca gitmiştir. Medine şehrinde birkaç sene kaldıktan sonra önce Bağdat'a bir süre sonra Bursa şehrine geçmiştir. Şöhreti kısa sürede yayılmış ve âlimler arasında saygı duyulan bir kişi olarak kabul edilmiştir. Osmanlı padişahları üzerinde etkili bir kişilik olmuştur. Şehre yerleştikten sonra Yıldırım Bâyezid'in kızı

Hundi Hatun'la evlenmiştir. II. Murad zamanında ise İstanbul kuşatmasına da katıldığı rivâyet edilir. Yıldırım Bâyezid, Çelebi Mehmet ve II. Murad gibi padişahların sefere çıkmadan önce Emîr Sultan'ın elinden kılıç kuşandığı bilinmektedir. Emîr Sultan'ın ne zaman vefat ettiğine dair bugün elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Veba salgınında vefat ettiğine dair rivâyetler vardır. Cenâze namazını Hacı Bayrâm-ı Velî kıldırmıştır. Etkisi vefatından sonra da sürmüştür. Osmanlı padişahları Bursa'ya uğradıkları zaman mutlaka Emîr Sultan'ın türbesini de ziyaret etmişlerdir (Algül vd. 1995: 146-148). Pîr Muhammed, Emîr Sultan'ın tarikatına mensup olduğu için metnin pek çok yerinde kendisinden himmet istemektedir:

92 **Emįr Sulŧān** himmet eylerse yine
bu kitābı oḳıyam diñleyene

684 **Emįr Sulŧān** yine himmet eyleye
dedesine dilek idüb söyleye

819 **Emįr Sulŧān** himmet eylerse bize
derd ile amin diñ imdi bu söze

2. Şehirler

Elimizdeki nüshada yalnızca Mekke ve Kerbelâ şehirlerinin adının geçtiği görülmüştür. Diğer nüshalarda Medine ve Bursa şehirlerinin de adı geçmektedir.

a. Mekke

Şefâ'at-nâme metninde Hz. Peygamber'in dua etmek için Mekke'ye doğru yöneldiğini ifade eden beyit bulunmaktadır:

1167 Cebel-i Ḳubeys Ŧaġı'na çūn vardılar
yönleri **Mekke'ye** ḳarşu ŧurdılar

b. Kerbelâ

Şefâ'at-nâme metninde Hz. Hüseyin'in şehit edildiği yer olan Kerbelâ şehrinden de bahsedilmektedir. Bu kısımda Hz. Fatıma mahşerde Kerbelâ şehidi oğlu Hz. Hüseyin'in kanlı gömleğini mîzân terazisine koyup sevabını ümmete bağışlayacağını anlatmıştır:

1507 ḳanlu gömlegi Ĥüseyn'ümüñ

Kerbelā cevrin çeken ol cānumuñ

3. Dağlar

Metinde Mekke'deki Kubeys ve Medine'deki Uhud dağlarının adının geçtiği beyitler bulunmaktadır.

a. Cebel-i Kubeys

Mekke şehrinde, Kâbe'nin yaklaşık yüz metre doğusunda bulunan ufak bir dağdır. Metinde Hz. Peygamber, duasının kabul olması için torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i de yanına alarak bu dağa gitmiştir:

1166 Ĥasan Ĥüseyn ile üçi gitdiler
pāk abdest aluben gör nitdiler

1167 **Cebel-i Ḳubeys Ṭaġı'na** çūn vardılar
yönleri Mekke'ye ḳarşu ṭurdılar

b. Uhud Dağı

Medine şehrinde, Mescid-i Nebevî'nin yaklaşık 5 km. kadar kuzeyinde bulunan bir dağdır. Yedi yüz yirmi metrelik bir yüksekliği bulunmaktadır. Metinde Hz. Peygamber'in mahşerdeki sancağında yazılan âyetlerin en küçük harfinin bu dağ boyutunda olduğu ifade edilmiştir:

1214 kiçi ĥarfi **Uĥud Ṭaġı** ḳadar ola
ol 'alem altında ümmet ṭolu ola

4. İçtimâî Hayât

a. Yiyecek, içecek

Metinde yer alan yeme ve içmeyle ilgili unsurlar ve kullanım sıklıkları şu şekildedir: *āş (3), arpa etmegi (arpa ekmeği) (3), bāl (1), balıḳ (3), et (2), etmek (ekmek) (6), ġıdā (1), ĥamır (şarap) (2), ĥamir (hamur) (2), ĥurma (5), ḳand (şekerli sıcak su) (1), rızḳ (2), śu (8), süd (12), sükkār (şekerler) (2) sükker (şeker) (1), şerbet (1), ṭa'ām (yemek) (7), ṭatlu ṭa'ām (tatlı yemek) (1), taze śucaġuz (taze lezzetli su) (1), ṭuz (1), yaban yemişleri (1), yimek (3).*

b. Kıymetli mâdenler ve taşlar

Metinde yer alan kıymetli madenler, taşlar ve kullanım sıklıkları şu şekildedir: *altūn (10), cevāhir (1), demür (4), gümiş (5), dürdan (inci tanesi) (1), dürr (inci) (1), incū (5), yāḳūt (2), zümrüd (1).*

c. Evle ilgili unsurlar ve eşyalar

Metinde yer alan evle ilgili unsurlar ve eşyaların adları ve kullanım sıklıkları şu şekildedir: *buḫūr (tütsü) (1), cihāz (2), çanaḳ (4), çıra (1), defter (1), degirmen (4), döşek (4), el degirmeni (2), eşik (1), ev (23), eyer (2), ḫalḳa (5), ḫāne (1), ĥaśır (3), ĥurma ipi (2), ip (3), iplik (3), ḳabu (kapı) (2), ḳalem (3), ḳadeĥ (14), kitāb (16), kürsį (sandalye) (10), ocaḳ (1), oda (1), śanduḳ (4), seccāde (1), şişe (2), terāzū (5), yaśduḳ (1).*

d. Savaş aletleri

Metinde yer alan savaş aletleri ve kullanım sıklıkları şu şekildedir: *‘alem (35), bıçaḳ (1), ḳılıc (1), ḳabža (1), oḳ (3), sāncāḳ (3), zencįr (5).*

e. Giyim-kuşam- kumaşlar

Metinde yer alan giyim-kuşam ile kumaş adları ve kullanım sıklıkları şu şekildedir: *‘abā (5), atlās (2), başmaḳ (ayakkabı) (2), başı örtüsi (1), bez (3), cār/çār (bir çeşit çarşaf) (8), cübbe (1), etek (2), giyesi (giysi) (1), gömlek (7), ĥarįr (ipek) (1), ḥil‘at (1), ĥulle (cennet elbiseleri) (3), ‘imāme (sarık) (1), ḳaftān (2), kemer (1), ḳuşaḳ (3), ḳumāş (1), libās (3), mahreme (nakışlı örtü) (1), maḳrama (eşarp) (4), na‘lın (1), örtü (5), palās (aba, çul) (3), ridā/riźā (hırka) (2), şemle (kıldan yapılmış siyah örtü) (4), tāc (2), taḳḳā (başlık) (1), taḳyā (bir çeşit takke) (2), ton (elbise) (11), yamaluca (yamalı kıyafet) (1).*

f. Meslek grupları

Metinde yer alan meslek adları ve kullanım sıklıkları şu şekildedir: *‘ālim (6), bezirgān (tüccar) (1), cūlaheliḳ (küçük dokumacılık) (1), cūlahlıḳ (dokumacılık) (1), ḳāđį (1), demürci (1), derzilik (1), dülger (marangoz) (1), ḫāmırcı (hamurcu) (1), ḫōcā (2), mollā (1), mü’eźźin (1), leşker (asker) (1), müderris (1), müftį (1), pasban (bekçi) (1), ṭabįb (8).*

5. Umûmî Olarak İnsan

Metinde yer alan insan vücuduna ait unsurlar ve kullanım sıklıkları şu şekildedir: *aġız (2), ʻaḳıl (4), alın (1), avuç (1), ayaḳ (6), bağır (7), barmaḳ (1), beñiz (yüz) (3), boġaz (1), boy (1), boyun (7), burun (2), bürçek (kakül) (2), ciger (33), dest (el) (1), dil (8), diş (1), diz (4), el (66), eyegü (kaburga kemiği) (1), gögüs (1), göz (73), gūş (kulak) (1), ḳāmet (boy) (1), ḳan (5), ḳarn (5), ḳol (1), ḳulaḳ (6), meme (3), omuz (1), ök (1), pāy (ayak) (1), śaç (8), śaḳal (3), uś (akıl) (1), yürek (5), yüz (65).*

6. Hayvânât

Metinde yer alan hayvan adları ve kullanım sıklıkları şu şekildedir: *arslan (1), at (4), balıḳ (3), burāḳ (cennet biniti) (4), bülbül (2), çıyan (1), deve (1), ezdehā (ejderha) (2), it (3), kelb (köpek) (2), ḳoyuncuḳ (1), ḳoç (4), ḳuş (3), ḳuzı (8), pervāne (1), śadef (1), serçe (1), siñek (1), śu śıġırı (manda) (8), tāzu at (Arap atı) (1), tūtu (papağan) (1), yılan (5).*

7. Nebâtât

Metinde yer alan bitkiler âlemine ait adlar "ağaçlar", "çiçekler" ve "bitkiler" olmak üzere üç başlıkta ele alınmıştır.

a. Ağaçlar

Metinde yer alan ağaç adları ve kullanım sıklıkları şu şekildedir: *aġaç (2), ĥurma (5), servi (1).*

b. Çiçekler

Metinde yer alan çiçek adı ve kullanım sıklığı şu şekildedir: *gül (4).*

c. Bahçeler

Metinde yer alan bahçelerle ilgili unsurlar ve kullanım sıklıkları şu şekildedir: *bāġ (3), baĥçe (1), gülüstān (3).*

8. Renkler

Metinde yer alan renk adları ve kullanım sıklıkları şu şekildedir: *aḳ (10), ḳabḳara (2), ḳara (11), ḳızıl (3), śaru (1), yeşil (1).*

9. Zamân

Metinde eserin telif zamanı ile ilgili bir beyit bulunmaktadır. Pîr Muhammed Hicrî 939 yılında metni tamamladığına işaret etmektedir. Bu tarih Milâdî olarak tam 1533 yılını yani Kanûnî Sultan Süleymân devrini işaret etmektedir. Nitekim bir başka beyitte yer alan *"ki 'aśrımuz bu dem devr-i Süleymān"* dizesi de bu görüşü kanıtlar niteliktedir.

63 şehri evvel aħiri hem ol ayı
tāriħį otuz ŧokuz idi śayı

VII. KAFİYE, REDİF VE VEZİN

A. Kâfiye

1. Ortak Köklü Sözcüklerin Kâfiyelenişi

Metinde aynı kökten gelen sözcüklerle oluşturulan kafiye örnekleri bulunmaktadır.

83 du‘ā ile añan ḳardaşı **vallāh**
cemālini müyesser ide **Allāh**

93 çoḳ şükür ḳıl ümmet olduñ **Aĥmed'e**
vir śalavāt ‘aşḳ ile **Muĥammed'e**

1651 ol ża‘įfler esirgeyici **Allāh**
gör ne didi Cebra'įl'e ol **ilāh**

2. Adın Başka Bir Adla Kâfiyelenişi

Metinde ad türündeki sözcüklerle oluşturulan kafiye örnekleri bulunmaktadır:

307 ne direm diñleñ iy dįn **ḳardaş**ları
inśāf mıdur iy ḳabir **yoldaş**ları

97 du‘ā ḳılalum ki ol Ĥaḳḳ **Te‘ālā**
şerrimüzi ħayra döndüre **Mevlā**

1663 anlaruñla ağlaşur **felekler**
feleklerde olan cümle **melekler**

3. Sıfatın Başka Bir Sıfatla Kâfiyelenişi

Metinde kâfiyelerin sıfatlarla oluşturulduğu örnekler bulunmaktadır:

1457 Fāṭıma dir: diñle iy **cānum** baba
iy benüm devletlü **sulṭānum** baba

4. Eylemin Başka Bir Eylemle Kâfiyelenişi

Metinde kâfiyelerin eylem türündeki sözcüklerle oluşturulduğu örnekler bulunmaktadır:

1489 ol ża‘įfler caĥįme **girmesün**
anlara zebānį eli **irmesün**

1511 yapışub ķan da‘vasın **eylemeyem**
ümmetüñ ĥürmetine **söylemeyem**

1542 yirler vü gökler ‘arş kürsį **ditredi**
ķaynayub deryā deñizler **kükredi**

5. Arapça Çoğul Yapılı Sözcüklerin Kâfiyelenişi

Metinde Arapça çoğul yapılı sözcüklerin (cem‘î), birbirleriyle kâfiyelendiği örnekler bulunmaktadır:

5 žāhir ile bātınuñ **esrārını**
ol esrāruñ görinen **envārını**

6. Redifli Sözcüklerin Kâfiyelenişi

Metinde aynı görev ve anlamdaki eklere sahip sözcüklerin birbirleriyle kâfiyelendiği örnekler bulunmaktadır:

878 inśāf idüb biz daħı **aġlaşalum**
tevbeler ķılub ciger **ŧaġlaşalum**

883 benüm ķatumda mü’min **sevgülidür**
ara yirde niceleri **velįdür**

1262 ‘ibādet idici **‘ābidler** daħı
riyāžet idici **zāhidler** daħı

7. Tezat Sözcüklerin Kâfiyelenişi

Metinde tezât anlama sahip sözcüklerin birbirleriyle kâfiyelendiği örnekler bulunmaktadır

11 bu ŧarįķi anda göresin **tamām**
erba‘įn olmazsa olur **nā-tamām**

1412 ḳulları hem cāriyesi **çoġ** idi
altūn incūnüñ Ĥisābı **yoġ** idi

1518 anlara ħōd gizlü nesne **yoġ** idi
her kemāl anlarda iken **çoġ** idi

8. Mücennes Kâfiye

Yazılışları aynı fakat anlamları farklı olan sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla oluşan kâfiyedir.

1064 yā Muĥammed! Tañrı eyledi **selām**
ōddan aźād oldı Mālik bin **Selām**

9. İç Kâfiye

Metinde iç kâfiye örnekleri bulunmaktadır:

609 ger ol aśi**l** kişi bulunmaz ise
bir kişi bu**l** vaḳıfdan elin kese

10. Kâfiyeli Sözcükler Arasında Letâfet Olması

Metinde bazı kâfiyeli sözcükler arasında edebî açıdan letâfet bulunan beyitler olduğu görülmektedir:

101 soñ nefeśte cümlemüze vir **įmān**
Ĥaḳḳı vir Ḳur'ān'ı yoldaş ḳıl **hemān**

1160 Ĥasan'a Ĥüseyn'e dir: iy **güllerüm!**
cān gülüstānındaki **bülbüllerüm!**

1652 var Ĥabįbüme ilet benden **selām**
hem daħı söyle aña birḳaç **kelām**

1070 resūl eydür: yā Mālik bin **Selām!**
beşāret var gel ḳulaḳ ŧut **kelām**

11. Kâfiye Kusurları

Şefâ‘at-nâme metninde çok sayıda kafiye kusuru bulunmaktadır. Örneğin, bazı beyitlerde kafiyeyi oluşturan sözcükdeki son ünsüz harfin farklı imlâlarla gösterilmesi durumuna rastlanılmıştır:

552 ḥarįrden pek didigi pālā**s** idi
anıñçūn ḳorḳudan ḥalā**ś** idi

Yukarıdaki beyitte ilk dizedeki **“pālās”** sözcüğünün imlâsı “sin” harfiyle yapılmışken, ikinci dizedeki **“ḥalāś”** sözcüğünün imlâsı ise “sad” harfiyle oluşturulmuştur.

Şefâ‘at-nâme metninde bazı beyitlerde kâfiyenin kullanılmadığı da görülmüştür:

1168 resūl eydür: iy gözümüñ **nūrları**
işidüñ neye getürdüm **sizleri**

1235 Ebū Bekir’de ola **evve**l ‘alem
‘Ömer ṫuta elde **ikinci** ‘alem

1261 Mu‘āź ibn-i Cebel’i anlar **bula**
‘alemi altında ‘ālimler **ṫura**

1336 śolda iki güveygüsine **döner**
anlara da ümmeti Ĥāli **śorar**

1342 ol ḳıyāmet güni kim **yarın** ḳopa
kişi neyi sevse **anuñla** ḳopa

1421 yā Muĥammed bunca mālum kim bende **var**
ḳul ḳaravaşdur ḳumāş her **ṫarāf**

1619 cōş bıraḳduñ oġıl ḳız **sevgüsini**
dertlü göñlümüñ içine **yaġanı**

1640 sen dürlü yüzler **ḳarasın** idesin
anlaruñ **itmedügini** idesin

1683 źürriyetin bunlaruñ **cümlesini**
ki cem‘ ide anlaruñ **aĥbābını**

1685 şu seniñçūn göz yaşı **dökenleri**
sen düşicek şol elüñ **tutanları**

1686 ehliyle saña sa‘y **idenleri**
seni sevüb isteyen ol **cānları**

1705 bize sevdür Ĥabįbüñ **yārenleri**
hem şefā‘at ideler bize **yarın**

1706 sevdigimüz ‘āl-i evlād **diyeler**
buñ deminde hep elümiz **alalar**

1729 ‘ahdine vü sehvine **Ĥaṭāsına**
unudulmış neki var **cümlesine**

B. Redif

Metinde çok miktarda redif kullanıldığı görülmektedir. Bir heceli rediften neredeyse bir dize uzunluğuna kadar farklı çeşitlerde kullanımı bulunmaktadır. Metinde, ad ya da eylem çekimlerinin ve çokluk eklerinin sıkça kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunların bazıları, yazar tarafından kâfiye gibi kullanılmıştır. Hatta redifin ortadan kaldırılması durumunda beyitler arasında kâfiyenin olmadığı örnekler bulunmaktadır. Aslında bu durum sadece Şefâ‘at-nâme metnine özgü değil, dinî-tasavvufi halk edebiyatı ürünlerinde de karşılaşılan bir niteliktir.

217 birbirine şefḳat**i olmayanı**
şol Ĥayāsız edeb**i olmayanı**

801 zārįler ḳılub şefā‘at ḳıl**ısar**
nice düşmişlerüñ elin al**ısar**

291 sekiz uç**maḳ ümmetüñle çift durur**
Ĥūrį ḳuç**maḳ ümmetüñle çift durur**

295 ümmetüñe çūn ad**um çift eyledüm**
dilllerine tevĤįd**üm çift eyledüm**

1161 gelüñ sizüñle münācāt **idelüm**
Tañrımuza ‘arž-ı Ĥācāt **idelüm**

1699 gülüstān id**em ōdı ümmetüñe**
ki getürmey**em ōdı ümmetüñe**

1726 diyelüm derd ile **estaġfiru'llāh**
günāhlarımuza **estaġfiru'llāh**

1727 diñ: tevbe sulṭānum **tevbe eyledüm**
cümle günāhlaruma **tevbe eyledüm**

C. Eserin Vezni

Şefâ'at-nâme metninin vezni, dönemin diğer mesnevîlerinde de sık görülen bir kalıp olan "fāilatün / fāilatün / fāilün" şeklindedir. Fakat metnin müellifi bu eseri kaleme alırken sanat yapmak değil kendi cemaatine nasihat vermek gayesinde olduğu için vezin kullanımı noktasında hassasiyet göstermemiştir. Bu sebepten dolayı vezin kullanımının eser boyunca sağlam olmadığı görülebilmektedir. Şefâ'at-nâme metni boyunca zihaf, imâle, eksik hece gibi çok sayıda aruz kusurları bulunmaktadır. Pîr Muhammed bütün bu eksiklerin farkındadır ve bunları şu şekilde itiraf eder:

77 kitābumuñ bencileyin 'aybı çoḳ
zi̯ra hergiz bir 'ayıbsuz işüm yoḳ

1709 bu kitābu her kim oḳırsa iy cān
yañlışın ıślāĥ ide 'aynı nihān

1710 ḳazıya gidere artuḳların
acı vire göstere örtüklerin

1711 eksücek ḳalmışları yazalar
luṭf idüb ıślāĥ idüben düzeler

1712 ben daḥı inśāf iderem özüme
bu eksük sözlerüm beñzer yüzüme

1713 bildiñüz mi işde bildüm 'aybumı
luṭf idüb urmañ yüzüme 'aybumı

1714 kendü 'aybumı bilüb virdüm cevāb
didiler: 'aybın bilen bula śevāb

VIII. EDEBÎ SANATLAR

A. Anlama Dayalı Edebî Sanatlar

1. Hüsn-i Ta'lîl

Bir olayı gerçek olma nedeninden uzaklaştırıp, farklı ancak güzel bir nedenle anlatma sanatıdır (Çelik, 2019: 19).

1497 ‘ahdi var benümle lutf işleye
ümmetüñ ħātunları baġışlaya

1498 ķomayam anları anda ĥōr ola
işbu ĥāli göre **İbliş kör ola**

Rivayete göre İblis'in tek gözünün kör olmasının sebebi kurban hadisesi ile ilgilidir. Hz. İbrâhim, oğlu Hz. İsmail'i Allah'a kurban olarak adamıştır. İblis ise onları yollarından çevirmek için çeşitli entrikalara başvurmuştur. Hz. İsmail, İblis'in önlerine sürekli çıkmasından dolayı taşlayarak onu uzaklaştırmaya çalışmıştır. Bu taşlardan birisi İblis'in gözüne isabet etmiş ve kör olmasına neden olmuştur. Bu olayın anısına hacılar, her sene Hac mevsiminde 'Şeytan Taşlama' ibadeti yapmaktadırlar. Yukarıdaki beyitlerde ise İblis'in gözünün kör olma sebebi farklı bir nedene bağlanmıştır. Beyitlerde geçtiğine göre Hz. Muhammed'in ümmetinde bulunan günahkâr kadınların, peygamberin kızı Hz. Fatıma hürmetine affedilmesi ve zor durumdan kurtulmaları, İblis'in kör olmasına neden olmuştur.

2. Îhâm

Kuşkuya düşürme. Bir dize ya da birden fazla manası olan bir sözcüğü en uzak manasını da kastederek kullanma sanatıdır (Pala, 2005:227).

55 aħirinde yaz ilāhį sözleri
Emįr Sulţān medĥ olsun sözleri

56 **o yüzdendi** ‘āşıķları oķıya

oḳıyan cān ile raĥmetler bula

Elli altıncı beyitin ilk mısrasında iki türlü anlam vardır:

1- Şefâ‘at-nâme’yi aşıkların okuma sebebi, Emir Sultan’a övgü dolu sözlerin bulunmasındandır.

2- Uzak anlam olarak kastedilen ise aşıkların Şefâ‘at-nâme kitabını okuma sebebi olarak Emir Sultan’ın yüzü söylenmiştir.

3. İktibâs

Anlamı güçlendirmek, söze güzellik katmak amacıyla bir yazar ya da şairin, eserine âyet ve hâdis eklemesidir (Külekçi, 2005: 177).

1218 **bismi’llāhi’r-raĥmāni’r-raĥįm**
ikincisi: **elĥamdülillāhi rabbi’l-‘ālemįn**

Yukarıdaki beyitlerde, Kur’an-ı Kerim’de yer alan Fatiha Suresi’nin bir ve ikinci ayetleri bulunmaktadır.

4. İltifât

Şiir ve düzyazıda anlatılan konunun muhatabı olan kişinin, coşkunluğun tesiriyle değiştirilmesidir (Tok, 2011:87).

1319 himmet idem anlara ben key yüce
ōda yaḳma bunları sen **iy yüce**

Bu beyitlerde konuşan kişi Hz. Ebu Bekir’dir. İlk beyitte hitap ettiği kişi ise Hz. Muhammed’dir. Ona kıyamet zamanında ümmete yardım edeceğini anlatmaktadır. İkinci beyitte ise muhatabı birden değiştirerek Allah’a dua etmeye başlamıştır.

5. İrsâl-i Mesel

Sözlü ya da yazılı anlatım türlerinde atasözü ya da vecize kullanılmasıdır (Kocakaplan, 2011: 65).

1131 bende **śabra çāre yoḳdur** yā resūl!
oḳıyuvir işidem iy pür-uśūl!

İnsanın yaşadığı bir olay karşısında daha fazla sabretmeye tahammülünün kalmadığını ortaya koyan bir söz. Bu söz günümüzde fazla kullanılmasa da Klâsik Türk Edebiyatı şairlerinin bazılarının eserlerinde geçtiği görülmektedir:

Muhibbî Divân'ı: "Çünki **sabra çâre yok** lâzım gelür terk-i diyâr" gazel- 802/5 (Yeşilbağ, 2019:189).

Cem Sultan Divân'ı: "Işka sabr u yâ seferdür **sabra** çün-kim **çâre yok**" gazel-184/8 (Tetik, 2016:52).

Keçecizâde İzzet Molla Divân'ı: "**Ne sabra çâre** ne terk-i diyara yer **kaldı**" gazel-506/1 (Çavuş, 2011:5).

6. İsti'âre

Bir sözün gerçek manası dışında, farklı açılardan benzediği başka bir sözün adıyla anılmasıdır (Külekçi, 2005: 51).

a. Açık isti'âre (musarrah isti'âre)

Kendisine benzetilen unsurun söylenip, benzetilen unsurun ise söylenmemesi sanatıdır (Külekçi, 2005: 56).

1173 ḳıyāmet güninde iy **ḳuzılar!**
biz de olmazsaḳ olalar ĥūr-i zār

Yukarıdaki beyitlerde Hz. Muhammmed, torunlarını kuzuya benzetmiştir.
Benzeyen: Torunlar (Söylenmemiş)
Kendisine benzetilen: Kuzılar.

b. Kapalı isti'âre (meknî isti'âre)

Benzetilen unsurun söylenip, kendisine benzetilen unsurun ise söylenmemesi sanatıdır (Külekçi, 2005: 57).

752 Cebra'il'den resūl ḳadeĥi ala
ṯāmūya yitişe **yuların** ala

Metinde cehennem azgın bir ejderhaya benzetilmiştir. Yukarıdaki beyitte de cehennemin ejderha özelliğine gönderme yapılmıştır. Onu sakinleştirmek için takılan yuları peygamber tutmuştur.

Benzeyen: Tāmū

Kendisine benzetilen: Ejderha (Söylenmemiş).

7. İstifhâm

Bir meseleyi soru biçimine getirerek sorma sanatıdır (Bayraktutan, 1998: 117).

1049 ḳızcaġaz dir: baba **ḳaçan gelesin?**
beni yalıñuzca **nice ḳılasın?**

Yukarıdaki beyitte, annesiz kalmış bir kız çocuğunun kendisini terk eden babasına sorduğu sorular yer almaktadır.

8. İstihdâm

İki anlamı olan bir sözcüğün, işaret ettiği anlamların farklı farklı kastedilerek kullanılması sanatıdır (Külekçi, 2005: 92).

638 vaḳfı yime el emegidür ŝevāb
Ĥaḳḳ'a vü **ĥaḳḳ** dịne yiter bu cevāb

Yukarıdaki beyitte **ĥaḳḳ** sözcüğü; Allah'ın isimlerinden olan **'Ĥaḳḳ'** ve **"ĥaḳḳ** dịn**" yani** gerçek, doğru din manalarına gelecek şekilde iki ayrı anlamda kullanılmıştır.

9. İşfâk

Gerçekleşmesi umulan fakat bu olayın gerçekleşmesinden korkmayı anlatmak amacıyla yapılan bir sanattır (Bayraktutan, 1998: 123).

446 ağlaya eyde cehennem: yā ilāhị!
'aźābuñdan ḳorḳaram iy pādişāh!

Yukarıdaki beyitte cehennem, Allah'ın kendisine azap etmesinden korkmaktadır.

10. Kinâye

Bir amaçtan dolayı, sözü hem gerçek hem de mecazi manalara uygun biçimde kullanma sanatıdır (Külekçi, 2005: 64).

680 işde bir itden köti **yüzi ḳara**
bu **ḳara yüz** 'aceb nice **ağara**

Yüzün kara olması ya da ağarması ilk olarak gerçek anlamı düşündürür. Fakat, yüzün kara olmasıyla kastedilen mecazi anlamda günahkâr olması, yüzün ağarması ise mecazi olarak günahların affedilmesidir. Metinde kastedilen ise bu ikinci manalardır.

11. Leff ü Neşr

Bir beytin ilk dizesinde anlatılan şeylerle ilişkili olan sözcüklerin ikinci dizesinde de kullanması sanatıdır (Külekçi, 2005: 206).

548 āh-u zārį ḳılıban çoḳ **aġladı**
anuñ āhı **cigerimüz ṯaġladı**

Yukarıdaki beyitte āh-u zār kılmakla āh sözcüğü arasında ve ağlamak sözcüğü ile ciğer dağlamak sözcükleri arasında bir ilgi bulunmaktadır.

12. Mecâz-ı Mürsel

Bir sözcüğü benzetme amacı olmadan kendi manasından farklı bir manada kullanma sanatıdır (Bayraktutan, 1998: 160).

19 niyetin ġuslin **sücūdların** tamām
ta'lįm itdi cümle şarṯın ol hümām

Yukarıdaki beyitte "sücüdların" (secdelerin) sözcüğü ile kastedilen namazlardır.

13. Mübâlağa

Sanatçıyı heyecanlandıran olayın, heyecanın önem ve derecesine göre büyümesi ya da küçülmesidir (Külekçi, 2005: 131).

501 gördi göklerde olan feriştahlar
resūl'üñ **gözi yaşı ciger deler**

Yukarıdaki beyitte göz yaşının ciğer deldiği söylenerek olayın şiddet derecesi büyütülmüştür.

14. Nidâ

Ünlem edatlarıyla yapılan bir seslenme sanatıdır.

514 ve **yā ṯaġlar** nedendür bu iñildi
bu aġlaşmaḳ nedür bu siñildi

515 **iy deñizler,** iy **balıḳlar** nedür ĥāl?
bu aġlaşmaḳ nedür ya bu ḳıl u ḳāl

516 **iy yılduzlar** ve **yā güneş** ve **yā āy!**
nedür bu gözyaşı bu āh ile vāy?

15. Rücû'

Bir düşünceyi daha güçlü ifade etmek için, önce söylenen fikirden vazgeçmiş gibi görünme sanatıdır (Külekçi, 2005: 151).

11 bu ṭarīḳi **anda göresin tamām**
erba'ın olmazsa **olur nā-tamām**

Yukarıdaki beyitte ilk mısrada tarikatın tüm sırlarının halvette görülebileceği söylenmiştir. İkinci mısrada ise erbain olmazsa bu işin eksik kalacağı belirtilmiştir.

16. Sehl-i Mümteni

En derin düşünceleri bile sade sözcüklerle anlatabilme sanatıdır (Kocakaplan, 2011:123).

25 on sekiz biñ 'ālemi Ĥaḳḳ ḳaplamış
māsivā içinde özin śaḳlamış

26 ḳudretin muĥīṭ-i cihān eylemiş
cihān içre özin nihān eylemiş

Yirmi beşinci beyitte Allah'ın on sekiz bin alemi kapladığı ve kendi varlığı dışındaki tüm varlığın içinde özünü gizlediği sade kelimelerle anlatılmıştır. Yirmi altıncı beyitte ise Allah'ın gücünün bütün cihanı kuşattığını aynı zamanda cihanın içinde varlığını gizlediği ifade edilmiştir.

17. Sihr-i Helâl

Anlamlı bir bütünlük oluşturabilecek biçimde, bir beyitte, bir sözcük ya da sözcük grubunun, birinci dizenin sonuna ve ikinci dizenin başına bağlanabilecek nitelikte olması sanatıdır (Bayraktutan, 1998: 211).

1046 atası dir: iy baba cānı **seni**
Tañrı'ya ıśmarladum eŝkimeyeni

18. Tecâhü'l-i Ârif

Bilinen bir gerçeği bilmezlikten gelme sanatına denilmektedir (Külekçi, 2005: 101).

511 didi ol dem anlara Ĥaḳḳ ĥažret'i
iy ĥūrįler neye aġlarsız ḳatı?

Yukarıdaki beyitte Allah sebebini bildiği halde bilmiyormuş gibi davranarak Cennet hurilerine ağlama sebeplerini sormuştur.

19. Tecrîd

Bir şairin kendisini ayrı bir kimse gibi düşünmesi sanatıdır (Külekçi, 2005: 160).

130 baḳma **Pür Muĥammed'üñ** śuçlarına
raĥmet eyle cümle geçmişlerine

Yukarıdaki beyitte şair, Allah'a dua edip af dilemektedir. Fakat kendisinden bahsederken sanki farklı bir kimseden bahsediyormuş gibi bir hitapta bulunmuştur.

20. Tedrîc

Bir fikri, hissiyatı, hayâl ya da durumu kademe kademe arttırarak veya kademe kademe azaltarak bir düzen içinde anlatma sanatıdır (Tok, 2011: 249).

a. Cem'

Birden çok sözcüğe ait anlamları tek hükümde toplama sanatıdır. (Külekçi, 2005: 202).

129 **ḳabūl eyle** ilahį du'āmuzı
eller açub uş saña **ŧutduḳ yüzi**

b. Müzâvece

Koşul ve cezâda her birine düşen anlamın diğeri üzerine düşürülmek koşuluyla anlamların birleştirilmesidir (Külekçi, 2005: 205).

1173 ḳıyāmet güninde iy ḳuzılar!
biz de olmazsaḳ **olalar Ĥūr-i zār**

c. Tensîk

Sıraya koymak, düzenlemek demektir. Şiir ya da düzyazıda isim, sıfat ve diğer dil bilgisi unsurlarının çeşitli şekillerde düzenlemeleri olan *"tensîk, tensîk-i sıfat, tefrîh, taksîm, cem', cem ma'at-tefrîk, cem ma'at-taksîm, cem ma'at-tefrîk ve't-taksîm, müzâvece, leff ü neşir*" gibi sanatlar bu çerçeveye girer (Külekçi, 2005: 193).

65 gāh **yazardum** gāh **yaturdum** iy ricāl
gāh **özümi bilmez idüm** bį-mecāl

d. Tensîk-ı Sıfat (Sıfat adedini çoğaltma)

Şiir ya da düzyazıda bir kişiyi ya da bir şeyi betimlemek için arka arkaya sıfatlar sıralamaktır (Külekçi, 2005: 196).

832 didi kim: iy **devletlü cānum** baba!
dü cihānuñ faḫrį sulṭānum baba!

21. Tefrîk

Tek anlamda birleştirilen iki şeyden birinin üstünlüğünü ifade etmek için aralarındaki ayrımı göstermek sanatıdır (Külekçi, 2005: 199).

637 **degme bir cilde** śıġmaz olur bu kitāb
ne çoḳ olmış diyü iderler 'itāb

Yukarıdaki beyitte sıradan bir cilt kitapla Şefâ'at-nâme mukayese edilmiştir. Öncelikle metinde, halvette şahit olunan hallerin hepsi anlatılmaya çalışılırsa kitabın içeriğinin çoğalacağı ve sıradan bir cilde sığamayacağı anlatılmıştır. Böyle bir durum olursa da eserin hacminden dolayı insanların eleştirisine maruz kalınacağı da söylenmiştir. Bu bakımdan sözü az ve öz tutmanın önemine vurgu yapılmıştır.

22. Tekrîr

Anlamı güçlendirmek amacıyla, şiir ya da düzyazıda aynı sözcük veya sözcük gruplarının tekrarlanmasıdır (Külekçi, 2005: 163).

82 bir kez Allāh **raĥ̂met itsün** diyene
raĥ̂met itsün Ĥaḳḳ aña döne döne

23. Telmîh

Bir kıssayı, tarihteki bir olayı, bilinen hikâye, efsane ya da şahsı, çeşitli inançları, âyetleri veya bir hadîsi ya da bir atasözünü işaret etme sanatıdır (Külekçi, 2005: 170).

621 **İdrįs peyġamber** yüridi dünyada
derzilik eyledi ol da iy dede!

24. Tenâsüb

Anlamca, aralarında ilgi bulunan iki veya daha fazla sözcüğü, zıtlık meydana getirmemek koşuluyla bir arada kullanma sanatıdır (Külekçi, 2005: 190).

416 **ʻāśiler** çoḳ **bį-namāzlar** daḥı var
fāśıḳları zānįleri kim śayar

25. Teşbîh

Aralarında çeşitli açılardan benzerlik kurulabilen iki şey veya şeylerden benzerlik itibariyle zayıf olanı güçlü olana benzetme sanatıdır. (Külekçi, 2005: 31).

a. Erkân-ı teşbîh'in kullanıldığı örnekler:

Teşbîhi oluşturan unsurlara "erkân-ı teşbîh" adı verilir (Külekçi, 2005:32).

1222 **kürsįlerüñ** miski göñüller açar
kāh olur **<u>ḳuşlar</u>** <u>uçar</u> *gibi* uçar

Müşebbeh (Benzeyen): Kürsi
Müşebbehünbih (Kendisine benzetilen): Kuş
Vech-i şebeh (Benzetme yönü): Uçma eylemi.
Edât-ı teşbîh (Benzetme edâtı): Gibi

b. Teşbîh-i beliğ örnekleri:

Yalnızca benzeyen ve kendisine benzetilenle yapılan benzetmelerdir.

1313 sözümi işit benüm yā Muśtafā!
iy **cemāli** <u>nūr</u>, cānuma śafā

26. Teşhis ve İntak

İnsan dışı varlıkların insana ait özellikler taşıdığı sanata teşhis, bu varlıkların konuşturulduğu örneklere ise intak adı verilmektedir.

444 bu ħitāb tāmūyı ḳatı taġladı
ḳorḳdı Ĥaḳḳ'dan zār zār aġladı

446 aġlaya eyde cehennem: **yā ilāhį!**
'aźābuñdan ḳorḳaram iy pādişāh!

Yukarıdaki beyitlerde cehennem insan gibi ağlamış ve konuşturulmuştur.

27. Tevriye

İki ya da daha fazla manası olan bir sözcüğün yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kastetme sanatıdır (Külekçi, 2005:86).

1137 **śaf śaf** olub cümle aśĥāb tamām
ḳıldılar namāzlarını iy hümām!

Yukarıdaki beyitte namaz kılmak için sahabîler saf saf yani sıra sıra olmuşlardır. Ama uzak mana itibariyle saflık yani temiz olmak da kastedilmiştir.

28. Tezâd

Birbirine zıt kavramların aynı beyitte kullanıldığı sanat türüdür.

1728 günāhlaruñ **büyügine küçügüne**
gizlüsine daħı **aşkāresine**

29. Tezkâr

Sözü süslemek ve anlamı güçlendirmek için mürâca'at edilen müşâkele, istitrâd, irsâd ve idmâc gibi sanatlar tezkâr genel başlığı altında toplanır (Külekçi, 2005:114).

a. İrsâd (Teshîm)

Secili ya da uyaklı bir ifadede, sözün sonunun ne olacağını söz veya anlam ile önceden belirtme ya da îmâ etme sanatıdır. Bu sanata "**teshîm**" de denilmektedir (Külekçi, 2005:117).

491 çoḳ şükür ḳıl ümmet olduñ **Aĥmed'e**

vir śalavāt ‘aşḳ ile **Muĥammed’e**

Birinci mısrada geçen *Aĥmed’e* sözcüğü, ikinci mısrada kafiye yoluyla *Muĥammed’e* sözcüğünün geçeceğini sezdiriyor.

b. Müşâkele

Bir eylemin kendisine eklenen sözcüklerle değişik manalarda tekrâr edilme sanatıdır (Külekçi, 2005:114).

1240 bu on aśĥāb bir bir ‘alem **ŧutalar**
her biri yanumda **yirler ŧutalar**

Beyitte “**tut-**” fiili hem birinci anlamıyla hem de “**yirler”** sözcükleriyle farklı manalarda kullanılmıştır. “**tut-**” fiili, “‘alem **ŧut-”** şeklinde söylendikten sonra **yirler ŧut-**: “yanında bulunmak, yanında durmak” manasında kullanılmıştır.

B. Lafız ve Yazıya Dayalı Edebî Sanatlar

1. ‘Aks/‘Akis

Bir tümce ya da dizedeki sözcüklerin yerlerini tamamen veya kısmî olarak değiştirerek anlamlı bir söz ortaya koyma sanatıdır (Külekçi, 2005:240).

34 degirmen döner gibi başum döner
śanki **yir göke** çıḳub **gök yire** iner

2. Aliterasyon

Şiirde ünsüz harflerin tekrar edilmesiyle oluşan ahenktir.

988 işidesin işiden**l**er ney**l**edi
ö**l**en ö**l**di ö**l**meyen ne söy**l**edi

/l/ ünsüzünün tekrarından kaynaklanana bir âhenk vardır.

3. Asonans

Şiirde ünlü harflerin tekrar edilmesiyle oluşan âhenktir.

988 işidesin işidenler neyledi
ölen **ö**ldi **ö**lmeyen ne s**ö**yledi

/ö/ ünlüsünün tekrarından kaynaklanana bir âhenk vardır.

4. Cinâs

Yazılışları aynı fakat anlamları farklı olan sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla oluşan sanattır.

1064 yā Muĥammed! Tañrı eyledi **selām**
ōddan aźād oldı Mālik bin **Selām**

5. İştikâk

Tek bir ortak kökten farklı kelimelerin türetildiği sanattır.

128 **müslimįn müslimāt** içūn ḳamu
mü'minįn mü'mināt içūn 'amū

6. Kalb

Bir kelimedeki harflerin yerlerini değiştirmek suretiyle yapılan sanattır. (Külekçi, 2005:235).

702 biz daħı cebel-i ḳubeys'e varalum
neye aġlar resūl **yine** görelüm

7. Redd'ül-acz 'ale's-sadr

Mısra sonunda kullanılan sözcüğün mısra başında da kullanılması sanatıdır.

348 śoñ nefes ḳorḳusından āh **āh**
āh ölimüñ ürküsinden āh āh

8. Lebdeğmez

Dudak ünsüzlerinin kullanılmadığı beyitlerdir. Çoğunlukla halk edebiyatı ürünlerinde karşımıza çıkmış olsa da metinde örneğine rastlanılmaktadır.

152 ne Ĥāl oldı diyü śorarlar idi
dįn yolın derd ile ararlar idi

IX. İMLÂ ÖZELLİKLERİ

A. Arapça Sözcüklerin İmlâsı

Metinde Arapça kökenli sözcüklerin imlâsıyla ilgili tespit edilen hususlar şunlardır:

1. Eserde bazı Arapça sözcüklerin aslî yapılarını muhafaza ederek yazıldığı örneklere rastlanmıştır. Özellikle Kur'an ayetlerinin hiçbir değişikliğe maruz bırakılmadan olduğu gibi özgün Arapça imlâsıyla metne geçirildiği görülmektedir:

estaġfiru'llāh: 68a/1742اَسْتَغْفِرُاللهَ
iħlāś: 68b/1745 اِخْلَاص
śalavāt: 51a/1290 صَلَوات
śıdḳ: 68b/1743صِدْق
şefā'at: 11a/263 شَفاعَت
tevbe: 68a/1741تَوْبه
bismi'llāhi'r-raĥmāni'r-raĥįm: 48a/1218 بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
elĥamdülillāhi rabbi'l-'ālemįn: 48a/1218 الْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
ve inne cehenneme le mev 'idühüm ecma'įn: 42 b/1074 وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ

2. Eserde Arapça kökenli sözcüğün ünlü türemesine uğradığı örneğe rastlanılmaktadır.

žulüm: 9a/220 ظُلْم

3. Metinde Arapça kökenli bazı sözcüklerin hem ünlü türemesi yoluyla hem de özgün hallerini muhafaza ederek yazıldığı örneklere de rastlanılmaktadır:

emr: 1a/02 اَمْر *emįr:* 3a/55 اَمِير
'ömr: 67a/1704 عُمْر *'ömür:* 5a/111 عُمُر
śabr: 22a/550 صَبْر *śabır:* 39a/989 صَبِرْ
şükr: 12b/305 شُكْر *şükür:* 19b/491 شُكُرْ

4. Metinde Arapça kökenli bazı isimlerin yazımında iki ayrı imlâ tercih edildiği görülmüştür:

Ebū Bekr: 51b/1304 اَبُوبَكْرْ *Ebū Bekir:* 28a/698 اَبُوبَكِرْ

Ĥadịce: 55b/1413 حَدِيجَه *Ħatịce:* 55a/1399 خَتِيجَه

5. Eserde Arapça *+iyet* mastar eki iki farklı imlâ ile yazılmıştır.

źürriyetin: 66a/1682 ذُرّيتِن *źürriyetin:* ذُرِّياَتِن

6. Eserde Arapça uzun ünlü barındıran sözcüklerin ya kısaltılarak sadece hareke ile ya da hem kısaltılarak hareke ile hem de özgün imlâlarıyla yazıldığı görülmüştür:

aħir: 1a/3: اَخِرْ *āħir:* 16b/403 آخِر

al: 1a/1 اَل *āl:* 39b/1000 آل

‘āśi: 17a/416 عَاصِ *‘āśị:* 17a/425 عَاصِي

ayet: 33b/836 اَيَتْ *āyet:* 44b/1126 آيَت

dünya: 1b/22 دُنْيَه *dünyā:* 5a/105 دُنْيَا

Ĥūriler: 20a/498 حُورِلَرْ *Ĥūrịler:* 20b/511 حُورِيلَرْ

Cebra’ịl: 16b/413 جَبْرَئِلْ

ilahị: 3a/55 اِلَهِي

7. Arapça kısa ünlü barındıran sözcüğün uzatıldığı ve farklı bir bölümde de özgün imlâsının korunduğu örneklere rastlanmıştır:

sebābin: 1a/09 سَابَه بِنْ *sebebin:* 1a/13 سَبَبِين

yāķịn: 36b/915 ياَقِينْ *yaķịn:* 48b/1229 يَقِينْ

8. Metinde Arapça kökenli olan ve içerisinde /Ĥ/ ya da /ħ/ barındıran bazı sözcüklerde bu seslerin birbirinin yerine kullanılarak iki ayrı imlâ ile gösterildiği örnekler bulunmaktadır:

ħarāc: 24a/601 خَرَاجْ *Ĥarāc:* 24a/601 حَرَاجْ

ħitāb: 18a/444 خِطَابْ *Ĥitāb:* 11a/262 حِطَابْ

ħalvete: 3a/60 خَلْوَتَه *Ĥalvete:* 63a/1612 حَلْوَتَه

9. Özgün imlâsında /ġ/ ile gösterilen Arapça kökenli sözcüğün hem bu sesle hem de (‘) sesi ile gösterildiği örnek bulunmaktadır:

ġuśśalar: 59a/1504 غُصَّلَرْ *‘uśśaları:* 51b/1301 عُصَّلَرِي

10. Son sesinde hemze bulunan Arapça kökenli sözcüğün hem hemzeli hem de hemzesiz olmak üzere iki ayrı imlâ ile yazıldığı örneğe rastlanılmaktadır:

du‘ā’ ile: 4a/83 دُعَائِلَه *du‘ā:* 4b/95 دُعَا

11. Özgün imlâsının son sesinde hemze bulunan Arapça kökenli sözcüklerin hemzesiz imlâ ile yazıldığı örneklere rastlanılmaktadır:

cāriyeler: 2b/40 جَارِيَلَرْ
enbiyā: 5b/122 اَنْبِيَا
evliyālar: 5b/123 اَوْلِيَالَرْ
kibriyā: 11b/279 كِبْرِيَا
ridā: 44a/1115 رِدَا
riyā: 50a/1265 رِيَا
rıžā: 21a/528 رِضَا

12. Eserde Arapça kökenli son sesinde uzun ünlü barındıran ismin uzun sesini gösterirken hem elif (ا) hem de ye (ى) fonemlerinin tercih edildiği görülmüştür:

mevlā: 63a/1611 مَوْلاَ *mevlā:* 66b/1695 مَوْلَى
Muśtafā: 2b/48 مُصْطَفَا *Muśtafā:* 36b/913 مُصْطَفَى

13. Metinde iç sesinde dal (د) barındıran Arapça kökenli sözcüğün eserde farklı bir yerde zel (ذ) ile yazıldığı örnek bulunmaktadır.

ridā: 44a/1115 رِدَا *riźā:* 43b/1103 رِذَا

1. Arapça Yapılı Tamlamaların İmlâsı

Metinde Arapça yapılı tamlamalar oluşturulurken söz başı *el* (ال) takısı kullanılmıştır. Arapça kurallara göre tamlama esnasında lâm (ل) harfinin okunma ya da okunmama durumuna göre şemsî ve kamerî olmak üzere iki ayrı tamlama yöntemi bulunmaktadır. Metindeki Arapça tamlamaların transkripsiyonu esnasında bu kurala göre hareket edilmiştir. Bunun dışında kesre kullanılarak oluşturulan tamlamalar, takısız tamlamalar ve Allah lafzı ile oluşturulan tamlamalar da bulunmaktadır:

a. Kamerî harfler ile oluşturulanlar

Eserde geçen Arapça tamlamalar transkribe edilirken, tamlayanın el (ال) takısından sonra kamerî harflerden biri ile (ا، ب، ج، ح، خ، ع، غ، ف، ق، ك م، و، ه، ي) başladığı durumlarda lâm (ل) harfi transkripsiyonda /l/ ile gösterilmiştir.

ħayre'l-enām: 51b/1304 خَيْرَ ٱلْأَنَام
Ĥayyü'l-beḳā: 60b/1537 حَيُّ الْبَقَا
melekü'l-mevt: 14a/349 مَلَكُ الْمَوت
ümmü'l-mü'miņin: 61b/1563 أُمُّ الْمُؤمِنِين
şefi'ül müźnibįn: 51a/1298 شَفِيعُ الْمُذْنِبِينْ
şir'atü'l-islām: 61a/1560 شِرْعَتُ الْإِسْلَامْ
źe'l-celāl: 64a/1637 ذَى الْجَلَالْ

b. Şemsî harfler ile oluşturulanlar

Metinde yer alan Arapça tamlamalar transkribe edilirken, tamlayanın *el* (ال) takısından sonra şemsî harflerden biri ile (ت، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ل، ن) başladığı durumlarda lâm (ل) harfi transkripsiyonda gösterilmemiş ve sözcüğün ilk harfi transkripsiyonda çift okunacak (şeddeli) biçimde gösterilmiştir.

bismi'llāhi'r-raĥmāni'r-raĥįm: 48a/1218 بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

c. Kesre ile oluşturulanlar

Arapça kökenli sözcüklerle tamlama oluşturulurken sözcüklerin arasına kesre getirilmesi durumudur.

Mu'āź ibn-i Cebel: 49a/1239 مُعَاذِبْنِ جَبَلْ

ç. Takısız tamlamalar

Eserde Arapça yapılı bazı tamlamaların oluşturulurken sözcüklerin herhangi bir ek almadığı örnekler bulunmaktadır:

lem-yezel: 67b/1724 لَمْ يَزَلْ
'Oŝmān bin 'Affān: 52b/1338 عُثْمَانْ بِنْ عَفَّانْ

d. Allah Lafzı ile Oluşturulan Tamlamalar

Eserde Allah lafzı kullanılarak oluşturulmuş tamlama örnekleri de bulunmaktadır:

‘abdullāh: 49b/1255 عَبْدُ اللهْ
ĥabịbu’llāh: 45b/1156 حَبِيبُ اللهْ
inşā’allāh: 56b/1443 اِنْشَا اللهْ
raĥmetu’llāh: 2b/48 رَحْمَةُ الله
resūl’ullāh: 7a/158 رَسُلُ اللهْ

B. Farsça Sözcüklerin İmlâsı

Metinde Farsça kökenli sözcüklerin imlâsıyla ilgili tespit edilen hususlar şunlardır:

1. Eserde bazı Farsça sözcüklerin aslî yapılarını muhafaza ederek yazıldığı örneklere rastlanmıştır :

dergāh: 63a/1606 دَرْگَاه
dermān: 55a/1395 دَرْمَانْ
derviş: 26a/642 دَرْوِيشْ
günāh: 11b/275 گُنَاه
namāz: 43a/1081 نَمَازْ

2. Metinde Farsça kökenli içerisinde dal (د) bulunan bazı sözcüklerin bazen sadece zel (ذ) biçiminde bazen de her iki ayrı imlâ ile yazıldığı örnekler bulunmaktadır:

şād: 42a/1067 شَادْ *şāź:* 12b/305 شَاذْ
yāĥūź: 2b/41 يَهخُوذْ *yāĥūd:* 54a/1372 يَاخُودْ

ĥōź: 17b/430 خُوذْ
Ĥüźā: 47a/1192 خُذَا
ümịź: 68b/1745 اُمِيذْ

3. Eserde Farsça uzun ünlü barındıran bazı sözcüklerin ya kısaltılarak sadece hareke ile ya da hem kısaltılarak hareke ile hem de özgün imlâlarıyla yazıldığı görülmüştür:

cānum: 64a/1637 جَانُم *canum:* 63a/1610 جَنُومْ
hịç: 14a/343 هِيجْ *hiç:* 10b/255 هِجْ

tāze: 13b/334 تَازَه *taze:* 4a/80 تَزَه

abdest: 46a/1166 اَبْدَسْتْ
aśān: 37b/950 اَصَانْ
aşkāre: 67b/1728 اَشْكَارَ

4. Özgün imlâsında son sesinde uzun ünlü barındıran bazı Farsça sözcüklerin kısaltılırken uzun ünlünün yerine güzel he (ه) ile yazıldığı örnekler bulunmaktadır:

ĥurmā: 22a/553 حُرْمَا *ħurma:* 32b/813 خُرْمَه
zįrā: 3b/75 زِيرَا *zįra:* 3b/77 زِيرَه

5. Farsça söz içi kısa ünlü barındıran sözcüğün iki ayrı imlâ ile uzatıldığı ve farklı bir bölümde de özgün imlâsının korunduğu örneklere rastlanmıştır:

ciger: 65a/1662 جِگَرْ *çiger:* 40a/1014 جِيگَرْ *cigār:* 39b/991 جِگَارْ

6. Farsça hece sonunda dal (د) bulunan sözcüğün eserde başka bir bölümde te (ت) ile yazıldığı da görülmüştür:

derd: 2b/50 دَرْدْ *dert:* 28b/707 دَرْتْ

7. Özgün imlâsında söz başında ħı (خ) ile gösterilen Farsça kökenli sözcüklerin metinde hem bu şekilde hem de ĥa (ح) ile gösterildiği örnekler bulunmaktadır:

ħōş: 6a/139 خُوشْ *ĥōş:* 61a/1553 حُوشْ
ħurma: 32b/813 خُرْمَه *ĥurmā:* 22a/553 حُرْمَا

8. Özgün imlâsında söz başında pe (پ) bulunan bazı Farsça kökenli sözcüklerin be (ب) ile yazılığı örnekler görülmektedir:

bādişāh: 64a/1626 بَادِشَاهْ
bāk: 3a/60 بَاكْ
bervāne: 52a/1318 بَرْوَانَه
bür-günāh: 1b/20 بُرْگُنَاهْ

9. Özgün imlâsında söz başında pe (پ) bulunan Farsça kökenli sözcüğün hem özgün imlâsıyla hem de be (ب) ile yazıldığı örnek görülmektedir:

pāre: 15b/380 پَارَهْ *bāre:* 18a/443 بَارَهْ

10. Özgün imlâsında çe (چ) bulunan Farsça kökenli bazı sözcüklerin ce (ج) ile yazıldığı örnekler görülmektedir:

calab: 47a/1188 جَلَبْ
cāre: 62a/1574 جَارَهْ
cār-ı yār: 21a/521 جَارِ يَار
nācār: 14b/350 نَاجَارْ

1. Farsça Yapılı Tamlamaların İmlâsı

Metin içerisinde Farsça kökenli kelimeler dışında bazı Arapça kökenli kelimelerle de Farsça yapıya uygun şekilde tamlama oluşturulduğu görülmüştür. Eserde Farsça tamlama oluşturulurken izlenen yollar şu şekildedir:

a. Hemze ile oluşturulanlar

Bu yöntemde sonu güzel he ile (ه) biten sözcüğün tamlama kesresinin hemze ile (ء) oluşturulduğu görülmektedir:

Ħatîce-i Kübrā: 55b/1408 خَتِيجَهٔكُبْرَ

b. Yā ile oluşturulanlar

Farsça tamlama oluşturulurken tamlama kesresinin ye (ی) ile yazıldığı örnekler bulunmaktadır:

āh-ı zār: 13a/319 آهَيِ زَارْ
kemāl-i ‘ilmį: 5b/119 كَمَالِي عِلْمِي
kemāl-i ḳudret: 5a/115 كَمَالِي قُدْرَتْ
rūĥ-i pāk: 2b/48 رُوحِي بَاك

c. Kesre ile oluşturulanlar

Farsça tamlama oluşturulurken tamlanandan sonra kesre getirilmesi durumudur. Metinde geçen Farsça tamlamaların ekseriyetle bu yöntemle yapıldığı görülmektedir:

çār-i yār: 21a/521 جَارِ يَار
ehl-i beyt: 20a/497 اَهْلِ بَيْت
ehl-i įmān: 6a/135 اَهْلِ اِيمَانْ

ehl-i ḳur'ān: 49b/1254 اَهْلِ قُرْاَنَ

levĥ-i ḳalem: 13a/320 لَوْحِ قَلَمْ

mürşid-i kāmil: 1b/24 مُرْشِدِ كَامِلْ

vezįr-i a'žam: 57a/1448 وَزِير اَعظَم

ç. Ötre ile oluşturulanlar

Metinde Farsça yapılı bazı tamlamaların oluşturulurken tamlanandan sonra ötre getirildiği görülmüştür:

'Aliyy-ü Merdān: 49a/1236 عَلَيُّ مَرْدَان

ħalḳ-u zemįn: 20a/494 خَلْقُ زَمِينْ

ħātır-u ħāś: 67b/1725 حَاطِرُ خَاص

resūl-u mu'teber: 66b/1700 رَسُولُ مُعْتَبَرْ

d. Takısız tamlamalar

Eserde Farsça yapılı bazı tamlamaların oluşturulurken sözcüklerin herhangi bir ek almadığı örnekler bulunmaktadır:

şefā'at-nāme: 3a/54 شَفَاعَتْنَامَه

pür-günāh: 1b/20 بُر كُنَاه

C. Türkçe Sözcüklerin İmlâsı

Şefâ'at-nâme metinde Türkçe sözcüklerin imlâsında Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinin genel özelliklerine uygun bir imlâ kullanıldığı görülmektedir.

1. Ünlülerin İmlâsı

a. /a/ Ünlüsünün imlâsı

Metinde /a/ foneminin imlâsı için söz başı, söz içi ve söz sonunda farklı gösterimler yapılmıştır:

Söz başında

Söz başında /a/ fonemi; üstünlü elif (اَ) ve medli elif (آ) kullanılarak gösterilmiştir:

acı: 30b/764 اَجِي

açuḳ: 39a/985 اَجُوقْ

aġaçlar: 20b/510 اَغَجْلَرْ

atlar: 33b/841 اَتْلَرْ

ād: 24a/605 آدْ

āñub: 64b/1641 آگُوبْ

ātasıyla: 32a/805 آتَسِلَه

āy: 20b/507 آيْ

Söz içinde

Söz içinde /a/ fonemi; elif (ا) harfiyle veya sadece üstün kullanılarak gösterilmiştir:

anam: 26b/660 اَنَمْ

bañа: 24b/610 بَكَا

ḳara: 26a/653 قَرَهْ

ḳardaşlar: 26b/658 قَرْدَاشْلَرْ

bāl: 26a/650 بَالْ

ḳapu: 26a/650 قَابُو

vara: 24b/611 وَارَهْ

yārın: 26a/647 يَارِنْ

Söz sonunda

Söz sonunda /a/ fonemi; elif (ا) harfiyle veya güzel he (ه) ile gösterilmiştir:

anda: 29a/720 اَنْدَه

baġışla: 28b/709 بَغِشْلَه

ḳara: 26a/653 قَرَهْ

śanma: 26b/661 صَنْمَه

añа: 27a/672 اَگَا

baba: 28a/694 بَبَا

çıḳa: 30a/748 جِقاَ

saña: 28a/703 سَگَا

b. /e/ Ünlüsünün imlâsı

Metinde /e/ foneminin imlâsı için söz başı, söz içi ve söz sonunda farklı gösterimler yapılmıştır:

Söz başında

Söz başında /e/ fonemi; üstünlü elif (اَ) kullanılarak gösterilmiştir:

el: 31b/794 اَلْ

er: 32a/802 اَرْ

eski: 32b/812 اَسْكِي

eyleseñ: 31b/789 اَيْلَسَكْ

Söz içinde

Söz ortasında /e/ fonemi; üstünle gösterilmiştir:

evdeki: 34a/849 اَوْدَكِي

eylerse: 32b/819 اَيْلَرْسَه

neler: 33b/843 نَلَرْ

severseñ: 32b/818 سَوَرْسَكْ

Söz sonunda

Söz sonunda /e/ fonemi; elif (ا) harfiyle veya güzel he (ه) ile gösterilmiştir:

gice: 34a/850 كِيجَه

ne: 34a/847 نَه

söylense: 34a/847 سُويْلَنْسَه

şöylece: 34a/847 شُيْلَجَه

bitmeye: 40a/1006 بِتْمَيا

geçe: 40a/1008 كَجا

işitmeye: 40a/1006 اِشِتْمَيا

yiye: 40a/1009 يِيا

c. /ı/ Ünlüsünün imlâsı

Söz başında

Söz başında /ı/ fonemi; kesreli elif (اِ) kullanılarak gösterilmiştir:

ırağ: 2a/27 اِرَاغْ

ırmaḳlar: 40a/1010 اِرَمَقْلَرْ

ıśmarladum: 41b/1048 اِصْمَرْلَدُمْ

Söz içinde

Söz ortasında /ı/ fonemi; kesreyle gösterilmiştir:

budaġında: 40a/1009 بُودَغِنْدَه

ḳatına: 40b/1026 قَاتِنَه

ḳılur: 40a/1013 قِلُورْ

śalıcaḳ: 40b/1017 صَالِجَقْ

Söz sonunda

Söz sonunda /ı/ fonemi; kesre sonrası ye (ي) ile gösterilmiştir:

avāzı: 40b/1024 اَوازِي

na'rası: 40b/1024 نَعْرَسِي

ṫoġradı: 40a/1014 طُوغْرَدِي

uġradı: 40a/1014 اُوغْرَدِي

ç. /i/ Ünlüsünün imlâsı

Söz başında

Söz başında /i/ fonemi; kesreli elif (اِ) veya kesreli elif sonrası ye (اِ -ي) kullanılarak gösterilmiştir:

içinde: 66b/1696 اِيچِنْدَه

idem: 65a/1664 اِيدَمْ

ilerü: 18b/457 اِيلاَرُو

iñletdi: 64b/1649 اِيكْلَتْدِي

iletse: 24a/604 اِلَتْسَه

imdi: 66a/1691 اِمْدِي

issi: 66a/1679 اِسّي

iş: 65b/1669 اِشْ

Söz içinde

Söz ortasında /i/ fonemi; kesreyle veya kesre sonrası ye (ي) gösterilmiştir:

biñce: 7b/171 بِيڭْجَه
dirseñ: 23b/584 دِيرْسَڭْ
gice: 3a/64 كِيجَه
nice: 1a/07 نِيجَه

bize: 23b/590 بِزَه
dilde: 26b/659 دِلْدَه
diñlese: 23b/593 دِڭْلَسَه
siz: 23b/591 سِزْ

Söz sonunda

Söz sonunda /i/ fonemi; kesre sonrası ye (ي) ile gösterilmiştir:

beni: 26b/661 بَنِى
iki: 28b/715 اِيكِى
işümi: 26b/665 اِيشُومِى
severdi: 31b/785 سَوَرْدِي

d. /o/ Ünlüsünün imlâsı

Söz başında

Söz başında /o/ fonemi; ötreli elif sonrası vav (أُ - و) kullanılarak gösterilmiştir:

ol: 31b/789 أُولْ
olsa: 31b/788 أُولْسَه
omuzlarına: 27a/674 أُومُوزْلَارِنَه
oturalar: 48b/1227 أُوتُرَلَر

Söz içinde

Söz ortasında /o/ fonemi; ötre sonrası vav (و) kullanılarak gösterilmiştir:

borçlularuñ: 6a/132 بُورْجْلُولَرُكْ
ḳorkulu: 6b/150 قُورْقُلُو
şol: 4b/104 شُولْ

yolunda: 5b/125 يُولُنْدَه

Söz sonunda

Söz sonunda /o/ fonemi; ötre sonrası vav (و) kullanılarak gösterilmiştir:

ḳo: 9a/213 قُو
o: 58a/1478 أو

e. /ö/ Ünlüsünün imlâsı

Söz başında

Söz başında /ö/ fonemi; ötreli elif sonrası vav (أ - و) kullanılarak gösterilmiştir:

ölüm: 58a/1481 أولُومْ
örtüklerin: 67a/1710 أورْتُكْلَرِنْ
öte: 2a/36 أوتَه
özüme: 67a/1712 أوزُمَه

Söz içinde

Söz ortasında /ö/ fonemi; ötreli elif sonrası vav (أ - و) kullanılarak gösterilmiştir:

böyle: 6b/151 بُويْلَه
gök: 2a/36 كُوكْ
gözüm: 2a/36 كُوزُمْ
söz: 3a/62 سُوزْ

Söz sonunda

Metinde söz sonunda /ö/ foneminin olduğu bir örneğe rastlanmamıştır.

f. /u/ Ünlüsünün imlâsı

Söz başında

Söz başında /u/ fonemi; ötreli elif sonrası vav (أ - و) kullanılarak gösterilmiştir:
uġraya: 27b/688 أوغْرَيَه
utanmazlıḳ: 23b/582 أوتَنْمَزْلِقْ
uyar: 24a/600 أويَارْ
uzanma: 25b/641 أوزَنْمَه

Söz içinde

Söz ortasında /u/ fonemi; ötre veya ötre sonrası vav (و) kullanılarak gösterilmiştir:

bul: 30a/750 بُولْ
bunlar: 28a/692 بُونْلَر
varalum: 28a/702 وَارَلُومْ
turmayub: 28b/706 طُورْمَيُوب

anlaruñ: 31a/769 اَنْلَرُكْ
budur: 30b/758 بُودُرْ
ḳızum: 34b/865 قِزُمْ
tutuñ: 28a/701 طُوتُكْ

Söz sonunda

Söz sonunda /u/ fonemi; ötre sonrası vav (و) kullanılarak gösterilmiştir:

ḳorḳulu: 36b/924 قُورْقُلُو
şu: 34b/867 شُو
tolu: 38a/956 طُولُو
ulu: 36b/916 اُولُو

g. /ü/ Ünlüsünün imlâsı

Söz başında

Söz başında /ü/ fonemi; ötreli elif sonrası vav (أ - و) kullanılarak gösterilmiştir:

ürküsinden: 14a/348 اُركُوسِنْدَنْ
üç: 38a/961 اُوجْ
üstine: 52a/1318 اُوسْتِنَه
üzre: 19b/481 اُوزْرَه
üzerine: 6b/149 اُوزَرِينَه

Söz içinde

Söz ortasında /ü/ fonemi; ötre veya ötre sonrası vav (و) kullanılarak gösterilmiştir:

bölük: 9a/210 بُولُكْ
getürüñ: 17b/429 كَتُورُكْ

gözüñ: 16a/396 گُوزُڭْ

isterüz: 15b/388 اِسْتَرُزْ

bildügi: 9b/233 بِلدُوكِي

bugün: 9a/216 بُوگُونْ

güzel: 5a/107 گُوزَلْ

yüz: 13a/311 يُوزْ

Söz sonunda

Söz sonunda /ü/ fonemi; ötre sonrası vav (و) kullanılarak gösterilmiştir:

dürlü: 23a/574 دُورْلُو

eyü: 27a/669 اَيُو

kendü: 21b/540 كَنْدُو

şübhelü: 25b/630 شُبْهَلُو

2. Ünsüzlerin İmlâsı

a. /ç/ Ünsüzünün imlâsı

Metinde /ç/ ünsüzünün yazımı; cim (ج) kullanılarak gösterilmiştir.

aç: 6a/142 اَجْ

avuç: 10b/257 اَوُجْ

çıḳmaḳ: 1b/18 جِقْمَقْ

çoḳ: 1b/20 جُوقْ

b. /ñ/ Ünsüzünün imlâsı

Metinde /ñ/ ünsüzünün imlâsı, bazen kef (ك) bazen de sağır kef (ڭ) kullanılarak gösterilmiştir:

baña: 23b/581 بَكَا

beñzi: 22a/544 بَكْزِي

deñizler: 20b/509 دَكِزْلَرْ

iñildiñüz: 20b/513 اِڭِلدُوكُوزْ

c. /g/ Ünsüzünün imlâsı

Metinde /g/ ünsüzünün imlâsı kef (ك) kullanılarak gösterilmiştir:

gele: كَلَهْ
gelincek: 23a/580 كَلِنْجَكْ
gözlerinden: 31a/775 كُوزْلَرِنْدَنْ
gün: 31b/786 كُونْ

ç. /ğ/ Ünsüzünün imlâsı

Metinde /ğ/ ünsüzünün imlâsı için ġayın (غ) kullanılmıştır:

ağlaşan: 31a/769 اَغْلَشَانْ
armaġanı: 31a/771 اَرْمَغَانِي
çoġı: 31a/771 جُوغِي
tağlaşan: 31a/779 طَغْلَشَانْ

d. /k/ Ünsüzünün imlâsı

Metinde /k/ ünsüzünün imlâsı, incelik ve kalınlık durumuna göre bazen ḳaf (ق) bazen de kef (ك) kullanılarak gösterilmiştir.

ḳarışdura: 31a/774 قَرِشْدُرَه
ḳıla: 31a/772 قِلَه
ḳızı: 31b/785 قِزِي
śaḳladı: 31a/770 صَقْلَدِي

bilmek: 33b/836 بِلمَكْ
eski: 33a/827 اَسْكِي
kendü: 33a/827 كَنْدُو
tizcek: 34b/864 تِزْجَكْ

e. /p/ Ünsüzünün imlâsı

Metinde /p/ ünsüzünün imlâsı için be (ب) kullanılmıştır. Nadir de olsa bazı sözcüklerin pe (پ) ile yazıldığı örneklere de rastlanılmaktadır:

idüb: 35a/878 اِيدُوبْ
ḳobdı: 20a/494 قُبْدِي

ṭobṭolu: 38a/952 طُبْطُلُو

ṭopraḳ: 14a/337 طُپِرَاقْ

f. /s/ Ünsüzünün imlâsı

Metinde /s/ ünsüzünün imlâsı, kalınlık ve incelik durumuna göre bazen śad (ص) bazen de sin (س) kullanılarak gösterilmiştir.

sen: 10b/252 سَنْ
sevgüñ: 10b/255 سَوكُكْ
siz: 24a/601 سِزْ
söze: 26b/658 سُوزَه

śaġ: 15b/382 صَاغْ
śanma: 26b/661 صَنْمَه
śol: 10b/249 صُولْ
śordılar: 16a/394 صُورْدِلَرْ

g. /t/ Ünsüzünün imlâsı

Metinde /t/ ünsüzünün imlâsı bazen ṭı (ط) bazen de te (ت) kullanılarak gösterilmiştir.

ṭapanları: 17a/422 طَبَنْلَرِي
ṭoġrı: 17a/417 طُوغْرِي
turdılar: 16a/394 طُورْدِلَرْ
tutmadılar: 17a/417 طُوتْمَادِلَرْ

tañrı: 17a/424 تَكْرِي
tek: 40a/1006 تَكْ
tizcek: 34b/864 تِزْجَكْ
tütüni: 19a/469 تُوتُنِي

3. Eklerin Kökten Ayrı Yazılması

Metinde, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülen tipik bir özellik olarak eklerin bazen kelime kökünden ayrı yazıldığı tespit edilmiştir:

budur: 41b/1048 بُودُرْ

evden: 42a/1058 اَوْدَنْ

yalnuzlıḳ: 58b/1483 يَلكُوزْلِقْ

yerde: 43b/1097 يِرْدَهْ

4. Türkçe Sözcüklerde Şedde Kullanımı

Arap imlâsında iki sesi temsil eden harfin üzerine konulan şeddenin, metinde iki sesin bulunduğu Türkçe kökenli sözcüklerin yazımında da tercih edildiği görülmektedir:

aśśın: 9b/230 اَصِّينْ

issi: 66a/1679 اِسِّي

uśśı: 40b/1028 اُوصِّي

5. Bitişik ve Ayrı Yazılan Bazı Sözcük ve Eklerin İmlâsı

a. "ne" Sözcüğünün imlâsı

Eserde *"ne"* sözcüğünün imlâsında ardından gelen sözcüklerle bazen bitişik bazen de ayrı yazıldığı tespit edilmiştir:

nice: 13b/330 نِيجَه

niçūn: 39b/996 نِجُونْ

nitdiler: 46a/1166 نِتْدِلَرْ

nola: 13b/327 نُولَا

ne deñlü: 55b/1410 نَدَكْلُو

ne ḳadar: 20a/504 نَقَدَرْ

nekim: 31b/787 نَكِمْ

neye: 20b/517 نَيَه

neyledi: 56a/1423 نَيْلَدِي

ne iş: 46b/1179 نَهْ اِشْ

ne ḳıla: 64a/1628 نَهْ قِلَا

b. "ile" Bağlacının imlâsı

Eserde *"ile"* sözcüğünün kendisinden önceki sözcüklerle bazen bitişik bazen de ayrı yazıldığı tespit edilmiştir:

gözler ile: 12a/293 كُوزْلَرِيلَه

yüz ile: 13a/311 يُوزِيلَه

senüñ ile: 17a/419 سَنُوكِلَه

sevmek ile: 12a/294 سَوْمَكِلَه

zebāniļerle: 40b/1018 زَبَانِيلَرْلَه

źiynetle: 33b/840 زِينَتْلَه

c. "i-" Cevher fiilinin (idi, imiş, ise, iken) imlâsı

Eserde *"i-"* cevher fiilin kendisinden önceki sözcüklerle bazen bitişik bazen de ayrı yazıldığı tespit edilmiştir:

eviydi: 43a/1089 اَوِيدِي

var idi: 41a/1032 وَارِدِي

çoġ idi: 41a/1033 جُوغِدِي

o yüzdendi: 3a/56 اُو يُوزْدَنْدِي

sevgüliymiş: 47b/1201 سَوْكُولِيمِشْ

var imiş: 7b/179 وَارِمِشْ

eylerse: 2b/49 اَيْلَرْسَه

var ise: 6a/135 وَارِسَه

çeker iken: 18b/466 جَكَرِيكَنْ

tururken: 24a/602 طُورُرْكَنْ

X. SES VE ŞEKİL BİLGİSİ

A. Ses Bilgisi

1. Ünlüler

Şefâ'at-nâme metninde yer alan ünlüler, Türkiye Türkçesinde yer alan ünlüler ile aynı özellikleri göstermektedir. Tipik bir Eski Anadolu Türkçesi metni olan Şefâ'at-nâme'de /a, e, ı, i, o, ö, u, ü/ ünlülerinin dışında kapalı /e/ ünlüsü de bulunmaktadır. Bu ses transkripsiyon edilirken /i/ ile gösterilmiştir.

a. Ünlü uyumları

Bir sözcükte yer alan ünlülerin birçok farklı açıdan birbirleriyle sağladıkları uyumlar ünlü uyumları olarak adlandırılmaktadır. İki şekilde karşımıza çıkmaktadır.

i. Kalınlık-incelik (damak) uyumu

yaş-ıla: 22a/549, 53b/1356, *ḳıldılar:* 45a/1139, *iledeler*: 57b/1459, *sözceklik:* 67b/1720.

Eserde +ki ekinin kalınlık-incelik uyumunu bozduğu örneğe rastlanılmaktadır:

yarınki günüñ şiddeti: 38b/974.

Metinde zarf fiil eki olan -ken'in de kalınlık-incelik uyumunu bozduğu görülmektedir:

açuġ+iken: 60b/1536, *aġlar+iken:* 47b/1200, *oturur+ken:* 44a/1110, *turur+ken:* 55b/1407.

ii. Düzlük-yuvarlaklık (dudak) uyumu

Dudak uyumu, bir sözcükteki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık açısından birbirine uyumudur. *Şefâ'at-nâme* metninde bu uyumun gerçekleştiği örneklere rastlanmamakta, aksine aykırılık görülmektedir:

ḳaldıġı: 64a/1633, *ḳaldurdı:* 15b/381, *turdılar:* 46a/1167, *yanduġı*: 38a/958.

b. Yuvarlaklaşma

*ağlamayavuz***:** 0032a/807, *altūn:* 32b/815, *benüm ümmetlerüm:* 46b/1182, *benüm emrüm*:18a/448, *benüm pįrüm*: 26b/656, *berü*: 39a/985, *demür:* 25b/635, *içerü:* 38a/951, *ilerü*: 18b/457, *ḳapu:* 12b/298, *sevün benüm:* 34b/861, *yapu:*12b/298.

c. Ünlü düşmesi

boyunum > boynum:52a/1318, *burunı > burnı*: 38a/963, *buyuruḳ >buyruḳ***:** 52a/1318, *göñülün > göñlüñ:* 2a/37, *oġulan > oġlan:* 36a/903, *oġulı > oġlı:* 19b/483, *uyuḳu > uyḳu:* 19b/483, *üzere > üzre:* 39a/977.

ç. Kelime birleşmesi (aşınma)

biri+biri >birbirine: 9a/217, *bir+iki > birki tamla yaş aḳa*: 6b/145, *bu+öyle > böyle:* 25a/628, *kim+ise >kimse:* 27a/666, *ne+ise+ne > nesne:*18a/442, *ne+içūn > niçūn:* 9b/996, ne+itmek > *nideydi*:18a/442, *şu+ol > şol:* 49b/1249, *şu+öyle > şöyle*:7b/176.

d. Ünlü türemesi

'aḳl+da >'aḳılda: 58b/1485, *bir+cük > biricük:* 18b/465, *emr > emir:* 12a/292, *tiz+rek > tizirek:* 2b/43, *yalnuz+lıḳ > yalunuzlıḳ:* 58b/1483.

2. Ünsüzler

a. Ünsüz düşmesi

ḳ ünsüzünün düşmesi

yumuşaḳ+cuḳ > yumşa+cuḳ: 40b/1020.

b. Ünsüz türemesi

y ve n ünsüzlerinin türemesi

bağışla-y-an: 32a/800, *deri-y-i:* 34a/852, *iñle-y-e:* 32b/820, *kendü-y-i:* 18a/445, *uġra-y-a:* 27b/688, *etegi-n-e:* 41a/1040, *ĥücresi-n-e:* 33a/830, *tozı-n-ı:* 18b/464, *üsti-n-e:* 60a/1530.

c. Ünsüz ikizleşmesi

idisi > issi: 66a/1679, *aṣıg > aṣṣı:* 9b/230.

ç. Ünsüz benzeşmesi

i. İmlâsı kalıplaşmış ekler

kitāb+da: 58a/1478, *cennet+de:* 4b/99, *çalab+dan:* 47a/1188, *melālet+den*: 22a/545, *ḳaravaş+dur:* 56a/1421, *yaḳ+dun:* 16a/395, *it-düm:* 3a/62, *iñlet-diñüz:* 15b/376, *ṭut-dı:* 25a/617, *yit-diler:* 28a/696, *yoḳ+dur*: 7a/161, *işāret+dür*: 6a/139.

ii. Kelime içinde tonlulaşma

git-er > gid-er: 22b/564, *gömlek-in > gömleg-in:* 32a/803, *işit-en > işid-en:* 12b/305, *uzat-ur-sın > uzad-ur-sın:* 56b/1435.

d. Hece düşmesi

-durur > -dur: *yoḳ+dur:* 3b/75, *çoḳ+dur*: 24b/611, *ad+dur:* 26b/660.

B. Şekil Bilgisi

1. İsim

a. İsim çekim ekleri

i. Çokluk eki +lAr

ağaç+lar: 20b/510, *eren+ler:* 57a/1446, *ṭağ+lar:* 20b/508, *utanıcı+lar*: 49a/1247, *gidici+ler:* 49a/1245, *sükkār+lar* 51a/1287, *seyyid+ler:* 56b/1439, *günāh+lar*: 51a/1297, *peyġamber+ler:* 19b/480.

ii. İyelik ekleri

Birinci teklik şahıs + (U) m

ad+(u)m: 26b/659, *ḳız+(u)m:* 19b/486, *nefs+(ü)m:* 27b/679, *ġayret+(ü)m:* 27a/676, *ana+m:* 26b/660, *ata+m*: 26b/660, *eskice+m:* 33b/838.

İkinci teklik şahıs + (U) ñ

ad+(u)ñ: 61b/1563, *ḳız+(u)ñ*: 55a/1401, *nefs+(ü)ñ:* 2a/37, *ümmet+(ü)ñ:* 7b/172, *ata+ñ:* 44a/1114, *baba+ñ:* 63a/1600, *cigerköşe+ñ:* 55b/1407.

Üçüncü teklik şahıs +I/+Sı

ad+ı: 5a/115, *ḳız+ı:* 23a/572, *iş+i:* 24b/608, *ĥācet+i:* 4a/85, *ata+sı*: 22b/555, *ana+sı:*19b/484, *irte+si:* 62a/1583.

Birinci çokluk şahıs + (I)mUz

ad+ımuz: 23a/575, *günāhlar+ımuz:* 67b/1723, *şeyh+imüz:* 5a/107, *resūl+imüz:* 23a/573, *ten+imüz:* 40b/1017.

İkinci çokluk şahıs + (I)ñUz

ʻayb+ıñuz: 4a/79, *mūrad+ıñuz:* 6a/134, *cān+ıñuz:*10b/253, *iş+iñüz:* 6a/136, *yüz+iñüz:* 46b/1181, *nefs+iñüz:* 35b/897, *söz+iñüz:* 54b/1385.

Üçüncü çokluk şŞahıs + lArI

günāh+ları: 60a/1527, *ŝevāb+ları:* 60a/1527, *boyun+ları:*13b/332, *ḳorḳu+ları:*17a/415, *nefs+leri:*18a/449, *göz+leri:*31a/769, *ev+leri:* 37b/941.

iii. Hâl ekleri

İlgi hali: Uñ+nUñ

ʻarş+uñ śol yanı: 57b/1461, *atam+uñ ümmeti*: 60a/1531, *Fātıma'+nuñ evi:* 46a/1159, *tāmū+nuñ adı:* 37b/940, *yazı+nuñ ĥarfleri*: 48a/1213.

Belirtme hâli eki: +(yI), +(n)I, +n

tāmū+yı: 10b/250, *derü+yi:* 34a/852, *a+nı:*5b/118, *bu+nı*:1b/14, *ümmeti+n ḳayırub:* 6b/150, *sebebi+n söyleyelüm:*1a/09.

Yönelme hâli eki: +A/+Ya

ḳapu+ya: 33b/837, *terāzū+ya*: 60a/1526, *Muśtafā'ya:* 66a/1689, *orta+ya:* 2a/31, *ḳullar+a:* 8a/186, *ħalḳ+a:* 9a/214, *aḳçe+ye*: 9b/234, *secde+ye:* 15a/369, *maĥşer+e:* 17b/434.

Bulunma hâli eki: +dA

*yular+da:*18b/458, *ʻarş+da:* 20a/495, *ḳapu+da:* 33b/846, *tāmū+da:* 38a/962, *ḳıyāmet+de:* 41b/1051, *dere+de:* 38a/954, *şehir+de:* 38a/955.

Ayrılma hâli eki: +dAn

ḳorḳu+dan: 42a/1065, *toprāḳ+dan:* 47b/1198, *nūr+dan:* 48b/1223, *altūn+dan:* 48b/1225, *zümrüd+den:* 48b/1225, *gümiş+den:* 48b/1226, *yārim+den:* 48b/1227, *ġāzįler+den:* 48b/1232.

Eşitlik hâli eki: +CA, +cIlAyIn

yol+ca: 23b/586, *yalın+ca:* 33a/826, *bağca:* 53a/1343, *bağlarca:* 53a/1343, *bu(n)+cılayın:* 26a/643, *a(n)+cılayın:* 26b/654.

Vasıta hâli eki: +lA (farklı imlâlarla +yIlA/+IlA)

ōdı+yla: 18a/451, *gözyaşı+yla:* 3b/68, *nažarı+yla*:19b/490, *dilleri+yle:* 17a/424, *şefā'ati+yle:* 32a/799, *yaş+ıla:* 22a/549, *śıdḳ+ıla:* 65b/1672, *uçmaġ+ile:* 10b/255.

Yön eki: +ArU, +rA, +rU

ḳancaru: 41b/1045, *yuḳaru:* 8a/188, *ilerü:* 18b/457, *śoñra:*7a/163, *taşra:* 46a/1158, *içre:* 20a/498.

iv. Soru eki: +mI

göñlüñ ister mi: 2b/40, *'aźāblar mı eyler:* 16b/413, *sözüñ var mı senüñ:* 55a/1400, *mecāl mi ḳala:* 12b/302, *degül mi:* 16a/398.

b. İsim yapım ekleri

i. İsimden isim yapan ekler

+Aḳ

uş+aḳ: 34a/850.

+An

oġ(u)l+an: 56b/1437.

+cAḳ

yavrı+caḳlarum: 47a/1184, *ḳuzı+caḳlarum:* 47a/1184, *gelinli+cek:* 22b/555, *deri+cek:* 34a/852, *erin+cek:* 34a/853.

+cI

ħāmır+cı: 25a/624, *demür+ci:* 25a/624, *şefā'at+ci:* 58b/1490.

+cIlAyIn

ben+cileyin: 3b/77, *bun+cılayın:* 26a/643, *an+cılayın:* 26b/654.

+cUḳ, +cIḳ

ḳoyun+cuḳ: 40a/1004, *ḳarı+cuḳlar:* 39a/979, *yumşa+cuḳ:* 40b/1020, *baba+cuġum:* 43b/1096, *oġlan+cuġı:* 62b/1590, *ma'śūm+cıḳlarum:* 54b/1386.

+cUġAz

ḳız+cuġaz: 41a/1040.

+dAş

yol+daş: 4a/87, *ḳol+daş:* 4a/87, *ḳar(ın)+daşlar:* 6a/131, *yār+daşlar*: 6a/131.

+KI

evvel+ki: 15a/368, *yarın+ki:* 38b/974, *şimdi+ki:* 57a/1448, *bugün+ki:* 63b/1620.

+lIḲ

yıl+lıḳ: 8a/188, *düşmān+lıḳ:* 10a/235, *ġarịb+lıḳ:* 14b/353, *şehịd+lıḳ:* 16a/392, *ḳāđı+lıḳ:* 16b/402, *utanmaz+lıḳ:* 23b/582, *ĥōş+lıḳ:* 23b/583, *śağ+lıġı:* 6a/133, *ḳoñşu+lıġı:* 62b/1596.

+lU, +lI

ḳorku+lu: 6b/150, *uś+lu*: 14b/362, *yama+lu:* 22a/551, *ŧuz+lu:* 30a/748, *yaş+lu:* 31a/776, *aġu+lu:*32a/803, *ḳan+lu:*32a/803, *śağ+lu:* 48a/1221, *śol+lu:* 48a/1221, *sevgü+li:* 35a/880, *ŧat+lı:* 44b/1122.

+IncI

iki+nci: 37b/939, *üç+ünci:* 49a/1236, *dörd+ünci:* 37b/940, *beş+inci:* 37b/943, *altı+ncı:* 37b/945, *yidi+nci:* 3b/66, *sekiz+inci:* 49a/1238, *ŧoḳuz+ıncı:* 49a/1239, *on+uncı:* 49a/1239.

+rAḲ

tiz+irek: 2b/43, *eski+rek:* 22a/554, *küçi+rek:* 41a/1038, *yig+rek:* 26b/655.

+sUz

ḳayġu+suz: 13b/327, *çıra+suz:* 14b/350, *śu+suz:* 42b/1069, *'ayıb+suz:* 3b/77, *ĥisāb+süz:* 5b/123, *şübhe+süz:* 25b/633, *edeb+süz:* 44a/1109.

+sul

yoħ+sul+ları: 9b/228.

ii. Fiilden isim yapan ekler

-IcI, -UcI

yaz-ıcı: 9b/230, *yıḳ-ıcı:* 13b/329, *ŧağıd-ıcı:*13b/329, *süz-ici:* 13b/331, *ayır-ıcı:* 13b/335, *śoldur-ıcı:* 13b/336, *ŧoyur-ıcı:* 13b/336, *ḳurıd+ıcı:* 14a/339, *erid+ici:*

14a/339, *utan-ıcılar:* 49a/1247, *oḳıy-ıcı:* 49b/1254, *um-ucıyuz:* 4a/84, *ḳorḳ-ucı:* 43a/1083, *uy-ucı:* 49b/1254.

-k, -Uḳ

aç-(u)ḳ: 39a/985, *böl-(ü)k:* 9a/210, *dile-k:* 27b/684, *döşe-k:* 14b/351, *eksü-k:* 67a/1712, *ört-üklerin:* 67a/1710, *ıra-ġ:* 2a/27, *buyr-(u)ġı:* 68a/1733.

-mAḳ

di-mek: 1b/22, *ditre-mek:* 45a/1133, *yi-mek:* 43b/1094, *iç-mek :* 43b/1094, *öl-mek:* 14a/348, *ol-maġ:* 2a/32, *ḳıl-maġ:* 5b/121, *aġar-maġa:* 52a/1317, *yan-maġa:*64a/1632, *boyan-maġa:* 64a/1632.

-mA

toġ-ma: 39a/986, *deg-me:* 25b/637.

-ḳU, gU

uy(u)-ḳu: 43b/1093, *sev-gü:* 36b/921.

-ġUn

az-ġunlara: 9a/213, *boz-ġunlara:* 9a/213.

-m, Um

ölü-m: 13b/326, *yud-um:* 19a/478.

-şU

ḳoñ-şulıġında: 62b/1596.

-U, -I

ḳorḳ-u: 19b/480, *ṭap-u:* 27a/666, *ṭol-u:* 12a/294, *ṭobṭol-u:* 38a/952, *ört-ü:* 14a/341, *śor-ı:* 53b/1364.

2. Zamir

a. Şahıs zamirleri

Birinci Teklik Şahıs Zamiri (ben)

Yalın hâli (ben)

ben *bu evde yalıñuz eglenmedüm:* 43b/1095**.**

Yönelme eki almış hâli (baña)

bañ+a *destūr var mıdur:* 43b/1104.

Belirtme eki almış hâli (beni)

baba esirge ***ben+i:*** 41b/1051.

Bulunma eki almış hâli (bende)

ben+de *śabra çāre yoḳdur:* 44b/1131.

Ayrılma eki almış hâli (benden)

sözi ***ben+den*** *daḫı çoḳ iletse öte:* 24a/604.

İlgi eki almış hâli (benüm)

iy ***ben+üm*** *ma'śūmca yavrıcaḳlarum:* 47a/1184.

Eşitlik eki almış hâli (bencileyin)

kitābumuñ ***ben+cileyin*** *'aybı çoḳ:* 3b/77.

İkinci Teklik Şahıs Zamiri (sen)

Yalın hâli (sen)

sen *de sev evlādını:* 51b/1310.

Yönelme eki almış hâli (saña)

sañ+a *dir ḳorkulu iş olduġın:* 7a/166.

Belirtme eki almış hâli (seni)

şöyle severdi ***sen+i:*** 7a/163

Ayrılma eki almış hâli (senden)

sen+den *ayruyam:* 43a/1092.

İlgi eki almış hâli (senüñ)

ol ***sen+üñ*** *'āśį günāhkār ümmetüñ*: 30b/761.

Üçüncü Teklik Şahıs Zamiri (an, o, ol)

Yalın hâli (o, ol)

o *cānlar bizimçūn aġlar idi:* 23a/568.

ol *mübārek tenine:* 23a/573.

Yönelme eki almış hâli (aña)

ta ki ***añ+a*** *gizlü sırlar erişe:* 1b/24.

Belirtme eki almış hâli (anı)

yarın ***an+ı*** *göricek ne diyesin:* 23b/581.

Bulunma eki almış hâli (anda)

ḳuvvet ***an+da*** *çoḳdur:* 24b/611.

Ayrılma eki almış hâli (andan)

tāmū ***an+dan*** *üşenüb girü ḳaça:* 30b/759.

İlgi eki almış hâli (anuñ)

an+uñ *āhı cigerimüz tağladı:* 22a/548.

Eşitlik eki almış hâli (ancılayın)

an+cılayın *kimseye cānlar virüñ:* 26b/654.

Birinci Çokluk Şahıs Zamiri (biz)

Yalın hâli (biz)

biz *seni ol ataña iledelüm*: 43b/1099.

Yönelme eki almış hâli (bize)

biz+e *her kim bu iḥsānı işleye:* 4a/86.

Belirtme eki almış hâli (bizi)

bu meclisde kim ***biz+i*** *cem‘ eyledi:* 4b/98.

Bulunma eki almış hâli (bizde)

bağışla heb ***biz+de*** *olan günāhı:* 35b/886.

Ayrılma eki almış hâli (bizden)

şu ***biz+den*** *şefā‘at umanlara:* 60a/1524.

İlgi eki almış hâli (bizüm)

biz+üm *şeyhimüz:* 5a/107.

İkinci Çokluk Şahıs Zamiri (siz)

Yalın hâli (siz)

siz *benüm gibi delü olmayasuz:*14b/361.

Yönelme eki almış hâli (size)

siz+e *vaśf eyler isem:* 1a/06.

Belirtme eki almış hâli (sizi)

bu söz ***siz+i*** *biraz yaḳa:* 6b/145.

Bulunma eki almış hâli (sizde)

şol işler ***siz+de*** *var:* 24a/597.

Ayrılma eki almış hâli (sizden)

siz+den *rāžį olsun yüce Allāh:* 46a/1169.

İlgi eki almış hâli (sizüñ)

siz+üñ *de ʻaybıñuz örte:* 4a/79.

Üçüncü Çokluk Şahıs Zamiri (anlar)

Yalın hâli (anlar)

seni ***an+lar*** *içūn yaratdı:* 17a/420.

Yönelme eki almış hâli (anlara)

anlar+a *ben kendü adumı ḳodum:* 12a/287.

Belirtme eki almış hâli (anları)

anlar+ı *yarın ödlara ata:* 17b/428.

Ayrılma eki almış hâli (anlardan)

bu şeyḫ ***anlar+dan*** *büyük kişi degül:* 24b/613.

Bulunma eki almış hâli (anlarda)

her kemāl ***anlar+da*** *iken çoġ idi:* 59b/1518.

İlgi eki almış hâli (anlaruñ)

anlar+uñ *cekecegin ben cekerem:* 7b/174.

b. İşaret zamirleri

Bu

Yalın hâli

Tekil hâli: ***bu*** *vara çoḳ añlamayalum sözi:* 32a/796

Çoğul hâli: ***bular*** *daḫı aġlaşuraḳ söyledi:* 20b/518.

Yönelme eki almış hâli

Tekil hâli: *ne diyesin* ***bu+ña*** *sen:*13a/318.

Çoğul hâli: *şol ḳadar oldı faḳįrliḳ* ***bun+lara*****:** 56a/1425.

Belirtme eki almış hâli

Tekil hâli: *ferişтahlaruma direm* ***bun+ı*** *bil*: 35b/895.

Çoğul hâli: *dirler aġlatma* ***bular+ı:*** 20a/496.

Ayrılma eki almış hâli

Tekil hâli: ***bun+dan*** *utanam:* 55a/1399.

Çoğul hâli: ***bular+dan*** yolunda yanduḳlarıçūn: 5b/125.

İlgi eki almış hâli

Tekil hâli:*bun+uñ* *adı durur:* 5a/115.

Çoğul hâli: *gör* ***bular+uñ*** *ĥālini:* 54a/1377.

Bulunma eki almış hâli

añladum ***bun+da*** *oldan olmaġ imiş:* 2a/32.

Eşitlik eki almış hâli

bun+cılayın *şeyĥi ara bulasın:* 26a/643.

Şu

Yalın hâli

Tekil hâli: ***şu*** *kim Ebū Bekr atası ola:* 57a/1446

Çoğul hâli: ***şun+lar*** *aźād ola cennet bulalar:* 50b/1286.

Belirtme eki almış hâli

feriştahlar 'acebleşür ***şun+ları:*** 35b/889.

Ayrılma eki almış hâli

şun+dan *evvel nice söyleyem sözi:* 57a/1452.

Ol

Yalın hâli

Tekil hâli: ***ol*** *gelürse söyler aña sözüni:* 22a/542.

Çoğul hâli: ***olar*** *benden şefḳat bulmaya:* 9a/219.

Yönelme eki almış hâli

Tekil hâli: ***añ+a*** *du'ālar idesiz:* 4a/81.

Çoğul hâli: *ehl-i beytüm fidā ḳıldum* ***añlar+a:*** 8a/195.

Belirtme eki almış hâli

Tekil hâli: ***an+ı*** *sizler içūn yaratdum:* 8b/200.

Çoğul hâli: *hem severem* ***anlar+ı:*** 11b/282.

Ayrılma eki almış hâli

Tekil hâli: *tāmū* ***an+dan*** *üşenüb girü ḳaça:* 30b/759.

Çoğul hâli: *Emįr Sultān* ***anlar+dan*** *durur:* 32b/817.

İlgi eki almış hâli

Tekil hâli: *ne dirse emrine muti‘ ol* ***an+uñ:*** 10a/246

Çoğul hâli: ***anlar+uñ*** *yanında gelevüz söze:* 23b/582.

Bulunma eki almış hâli

Tekil hâli: *ḳuvvet* ***an+da*** *çoḳdur islām dįnine:* 24b/611.

Çoğul hâli: *her kemāl* ***anlar+da*** *iken çoġ idi:* 59b/1518.

Eşitlik eki almış hâli

an+cılayın *kimseye cānlar virüñ:* 26b/654.

Şol

şol *şefā‘at ḳılısar anlara:* 32a/800.

İşbu

işbu *benüm sözime tanıḳ oluñ:* 36a/908.

c. Dönüşlülük zamirleri

Kendü

Yalın hâli

kendü *ayıbların añub örteler:* 3b/72.

Yönelme eki almış hâli

śandı kim hep ***kendüye*** *gönderdiler:* 61b/1569.

Belirtme eki almış hâli

kendüyi *bir serçe yirinde ḳoya:* 18a/445.

kendülerini *öninde her kişi*:10a/239.

Ayrılma eki almış hâli

esrük olub ***kendümüzden*** *geçüb:* 14a/347.

İlgi eki almış hâli

kendülerin *dürlü źiynetle düzerler:* 33b/840.

Bulunma eki almış hâli

namāz ḳılur ise ***kendüde*** *yazıḳ ḳomaz*: 43a/1081.

Öz

özümi *bilmez idüm bį-mecāl:* 3a/65.

aġlayub böyle ***özüñe*** *ḳıymaduñ:* 41b/1043.

bir eski çār giye ulu iken ***özi*****:** 22b/565.

aġlamaḳdan yavı ḳıldı ***özini:*** 43b/1098.

Kendözi

nūrdan śanduḳ aça ***kendözi:*** 30a/747.

yalvarı gördüm tamūya ***kendözüm:*** 30b/756.

ħalḳa bugün ***kendözimi*** *bildirem*: 9a/214.

ç. Belirsizlik zamirleri

Kim

kim *ki bunı diñleye:* 6a/143.

kimi *ṭura* ***kimi*** *dizin çökeler*: 18b/462.

Kimse

kimse *yüzime nažar ḳılmaz idi:* 0027a/666.

ancılayın ***kimseye*** *cānlar virüñ:* 26b/654.

Nekim

nekim *varsa bāyları yoħsulları:* 31b/787.

Nice

ḳorḳulardan ***nicesi*** *ħayrān ola:* 53a/1345.

Biri

ol melekler de eger gelse ***biri:*** 16b/410.

birimüz *bir loḳmadır:* 16b/411.

zebānįlerüñ ***biricügi*** *iy yār:* 18b/465.

kendü ḳāđılıḳ ide her ***birine:*** 16b/402

mālı almazdı ***birisi*** *eline:* 56b/1434.

Biri biri

biri biri *üstinde yedi ṭāmū:* 37a/934.

biri biri *üstine ḳoyam anı:* 60a/1530.

Birbiri

birbirine *şefḳati olmayanı:* 9a/217.

birbirin *bilmeye irkek dişi:* 10a/240.

insi cinni ***birbirine*** *urmasın:* 15b/379.

Bütün

beni anlaruñ yirine ***bütün*** *ol:* 52a/1320.

Çoġı

utanırdı ***çoġı*** *o cānlaruñ:* 31a/771.

çoġı *ōddan ḳurtıla:* 50b/1285.

Hepi

başuma üşdi ***hepi****:* 33b/845

Her biri

bizi bunlar esirgeye ***her biri:*** 13b/324.

d. Soru zamirleri

Kim

kimler *eydür şefā'ati anlara:* 45b/1146.

mü'eźźinler ***kime*** *uyalar:* 49b/1258.

Ne

nedür *ĥabįbümüñ sözi?*: 10a/245.

iy balıḳlar nedür ĥāl?: 20b/515.

e. Bağlama zamirleri

Ki

şol begler ***ki*** *'adli olmaya:* 9a/219.

şu vaḳti ***ki*** *cehennemi yideler:* 57b/1459.

ben ***ki*** *Allah'um:* 12a/286.

sen ***ki*** *bu sırra iresin:* 32a/795

Kim

bu furśat ***kim*** *ele girmişdür:* 5a/110.

şunlar ***kim*** *sevmeye 'ālimleri:* 9b/222.

şu vaḳtin ***kim*** *cehennem heybet ide:* 29a/718.

şu ***kim*** *Ebū Bekr atası ola:* 57a/1446.

3. Sıfat

a. Niteleme sıfatları

ağulu gömlegin: 32a/803, *aḳ incüden:* 48b/1223, *aḳ śaçlu ḳarıcuḳlar:* 39a/979, *aḳ śaḳallu pirler:* 38b/975, *arpa etmegin*: 32b/812, *'ažįm günde:* 31a/777, *büyük ezdehālardur:* 38b/965, *civān yigitlere:* 13b/331, *dertlü ḳullara:* 29a/726, *eksik işümi:* 26b/665, *eyü yola*: 49a/1245, *gizlü marāzım:* 63a/1610, *gözi yaşlu ḳula:* 31a/777, *gül yüzleri:* 13b/336, *ĥaḳįḳi şehįde:* 42b/1078, *ħurma ipinden:* 32b/813, *ḳapusız tar evden:* 14b/350, *ḳara gözler:* 13b/331, *ḳarañu çırasuz nācār evden:* 14b/350, *ḳızıl yaḳutdan:* 48b/1224, *ḳoç derisi döşegüm:* 34a/850, *ḳorḳulu ayet:* 28a/694, *muħālif işler:* 23a/576, *nūrdan ḳadeĥ:* 29b/740, *nūrdan śanduḳ:* 30a/747, *ulu ferişţahlar:* 16b/409, *śāfį gümişden*: 48b/1226, *śaru altūndan:* 48b/1225, *servi boyu:* 14a/337, *sevgüli Muĥammed'i*: 36b/912, *yalın ayaḳ:* 42a/1058, *yeşil zümrüdden:* 48b/1225, *yüce dergāha:* 63a/1606.

b. İşaret sıfatları

Bu

bu dem: 5a/110, *bu kitāb:* 1a/07, *bu furśat:* 5a/110, *bu sözler*: 2a/30, *bu şefā'at-nāme:* 3b/66.

Şu

*şu göz yaşını:*14a/338, *şu ĥāller:* 40a/1010, *şu heybet:* 18b/466, *şu sözden:* 53a/1350, *şu toprakdan:* 47b/1198.

O

o cānlar: 23a/568, *o ĥāller:* 1a/08, *o ħātūnlara:* 58a/1474, *o sözüm:* 59a/1505, *o şāh:* 46a/1169.

Ol

ol ma'śūmlar: 59b/1512, *ol mü'minlere:* 63b/1622, *ol ümmeti:* 65b/1667, *ol sā'at:* 2a/35, *ol ža'įfler:* 64a/1630.

Şol

şol begler: 9a/219, *şol bezirgānlar:* 9b/223, *şol ġammāzları:* 9b/226, *şol işler:* 24a/597, *şol ümmete:* 31a/773.

İşbu

yazdum işbu sözleri: 3a/62, *işbu ħālde ağlaşurdı*: 20b/509.

c. Sayı sıfatları

Asıl sayı sıfatları

bir gün: 31b/786, *iki ma'śūm:* 16a/390, *üç satır:* 48a/1213, *dört velį:* 28a/699, *beş vaḳt namāzı:* 17a/427, *yedi ŧāmū:* 37a/933, *sekiz uçmaḳ:* 12a/291, *on śaĥābem:* 48b/1232, *on dört yama:* 22a/553, *ḳırḳ gün ḳırḳ gice:* 42a/1059, *yetmiş altūndan:* 55b/1411, *beş yüz yıllıḳ:* 31b/792, *biñ yıllıḳ:* 31b/792, *on sekiz biñ 'ālemi:* 1b/25, *yetmiş biñ zencįr:* 16b/409, *altı kez yüz biñ yıllıḳ yol*: 8a/188.

Sıra sayı sıfatları

ikinci 'alem: 49a/1235, *üçünci 'alem:* 49a/1236, *beşinci aşaġa:* 37b/943, *altıncı ŧāmūnuñ adıdur:* 37b/945: *yedinci 'ammum Ĥamza ola:* 0049a/1238, *sekizinci 'alem:* 49a/1238.

Üleştirme sayı sıfatları

birer yudum: 61b/1573.

Kesir sayı sıfatları

yarım ḳadeĥ śu: 30a/745.

ç. Belirsizlik sıfatları

bir gün: 31b/786, *birḳaç kelām:* 65a/1652, *bütün ḳaftān:* 33b/834, *bir zamān ağlaşdılar:* 39b/992, *her biri:* 30b/762, *her gice:* 34a/850, *her ḳanadı nicedür:* 48a/1209, *her kim:* 43a/1081, *hiçbir iş:* 29b/733, *nice nebį:* 19b/481, *cemį' enbiyā serverler içūn:* 5b/122, *cümle geçmişlerine:* 5b/130.

d. Soru sıfatları

ne ĥāl oldı: 6b/152, *ne yüz ile varavuz:* 13a/311.

4. Zarf

a. Zaman zarfları

'alemlerin diküb ***evvel*** *süreler:* 49a/1241.

sen şefā'at ḳıl ***hemān*** *bağışladum*:11a/265

hemişe *ża'ifler yardum ḳıluñ:* 21a/530.

imdi *āmin diñ:* 4b/100.

şimdi *ne diyem:* 53b/1357.

ol vaḳt *mehr gerek:* 32a/798.

siz buyuruñ ***öñce*** *:* 22b/561.

śoñra *cehennem ṭa'āmın vireler:* 40b/1023.

yarın *ḳıyāmet olıcaḳ:* 8b/206

bugün *ḳurtar bizi:* 22a/545.

gice *yazar idüm:* 3a/64.

baba ***ḳaçan*** *gelesin:* 41b/1049.

çūn *Resūl'ullāh münācāt eyledi:* 21b/532.

b. Yer- yön zarfları

śaĥābeye didi yürüñ ***ilerü:*** 22b/558.

sen ***girü*** *ṭur:* 10a/237.

c. Hâl zarfları

bellü *bilüñ:* 35b/896, *yanına* ***tiz*** *vara:* 10b/249, ***güzel*** *fikr eyledi:* 46a/1157, ***yaħşį*** *ḳuşanduñ kemer:* 34b/860, *bu* ***yalınca*** *yürür:* 33a/826, ***melāletle*** *gitdiler:* 45b/1154.

ç. Miktar zarfları

biraz *žikr eyledi:* 46a/1157, *ŝevāb yanı* ***az*** *olur:* 60a/1533, ***çoḳ*** *itdüm āh*: 1b/20, ***nice*** *zārįler ḳıla:* 32a/804, *işbu ĥāli* ***key*** *'acebleye*: 30a/755, ***ḳatı*** *aġladılar:* 30b/763, ***ne*** *büyük ezdehālardur:* 38b/965.

5. Fiil

a. Fiil yapım ekleri

i. İsimden fiil yapan ekler

+la- / +le-

aġır+layan: 9b/228, *añ+ladı:* 33a/829, *baġış+la:* 15a/370, *baġ+lardı:*56a/1428, *baş+ladı:* 25a/618, *boġaz+lasa:* 40a/1005, *dar+layuben:* 61b/1566, *ḳap+lamış:* 1b/25, *muştu+layayın:* 6a/140, *śaḳ+la:* 5b/118, *selām+layub:* 45b/1154, *ṭoy+layalum:* 31b/783, *ṭaġ+ladı:* 39b/991, *yaraḳ+ladı:* 31a/770, *yoḳ+la:* 42a/1055,

‘aceb+leye: 30a/755, *bir+leyen:* 36a/911, *diñ+le:* 25a/623, *diş+leyen:* 9b/224, *iş+ledi:* 25a/618.

+lan- / +len-

añ+lanmaz: 1a/08, *ġuśśa+lanma:* 34b/861, *ḳat+lanımazlar:* 10b/259, *sebep+lenürlerdi:* 24b/612.

+laş- / +leş-

‘aceb+leşür: 35b/889, *baġ+laşalum:* 7b/171, *helāl+leşdüm:* 1b/17, *ṭaġ+laşmañuz:* 8b/198.

+a- / +e-

beñz+er: 19a/471, *yarlıġ+a:* 35b/887, *yal+aya:* 32b/812.

+ar-

baş+aram: 29a/728, *aġ+armaġa:* 52a/1317, *ḳar(a)+armış*: 15b/385, *śar(ı)+armış:* 22a/544.

+r-

çaġ+(ı)rışurlar: 22a/54, *ḳaba+rmış:* 22a/544.

+n-

öykü+nmeyevüz: 39b/996.

+l-

diri+ldüp: 68b/1746.

ii. Fiilden fiil yapan ekler

-n- /-Un- /-In-

arı-nub: 36a/899, *boya-nmaġa:* 64a/1632, *bürü-nmiş:* 22b/562, *egle-nmedüm:* 43b/1095, *göy-ündürür:* 12b/304, *ḳuşa-nduñ:* 34b/860, *sev-ineler:* 31a/779, *śıġ-ındum:* 63b/1618, *söy-ündürür:* 12b/304, *uza-nma:* 25b/641.

-ş- /-Iş-

aceble-şür: 35b/889, *aġla-şalum:* 7b/171, *baġla-şalum:* 7b/171, *er-işe:* 1b/24, *ḳar-ışdura:* 31a/774, *ṭaġla-şmañuz:* 8b/198, *‘yab-ışuñ:* 18b/456, *yara-şur:* 11a/266. *yügri-şelüm:* 67b/1718.

-l- /-Il- / -Ul-

aç-ılurdı: 7a/168, *añ-ılam:* 3b/76, *buña-lmışın:* 52b/1329, *bük-ülmiş:* 22a/553, *dik-ilmiş:* 22a/553, *di-n-ilmiş:* 58a/1478, *eg-ilüb:* 20b/510, *ḳat-ıldı:* 28b/707, *śaç-ıla:* 19a/467, *unud-ıldı:* 43b/1094, *vir-ildügini:* 1a/04, *yaḳ-ılalum:* 4b/96, *yap-ılmış:* 37a/936, *yarad-ıl-mış:* 1b/23, *yaz-ıla:* 1a/08, *yiñ-ilmez:* 45a/1132, *sür-üldi:* 37a/925, *yıy-ılşalar:* 48b/1230.

-Ar-

aġ-armaġa: 52a/1317*, çıḳ-ardum:* 8a/187, *gid-ere:* 2b/44*, ḳop-ar:* 68b/1747, *yaz-ardum:* 3a/65.

-r-/ -Ur-

geç-üreler: 40b/1023, *yat-urdum:* 3a/65, *ŧoy-urma:* 64a/1626, *yet-üreyin:* 2b/43, *düş-üreydi:* 16b/410, *art-ur:* 36b/921.

-t- /-d-

*aġla-tdun:*16a/395*, aḳ-ı-tduñ:* 8a/185*, arı-dub:* 42a/1067, *depre-tmesün:* 15b/378, *göze-düb:* 59b/1516, *iñle-tdiñüz:* 15b/376, *ḳorḳ-u-tma:* 18b/454, s*iñle-tdiñüz:* 15b/376, *söyle-tme:* 55b/1405, *ŧağı-dam:* 60b/1536, *uza-dursın:* 56b/1435, *yara-tdı:* 17a/420.

-dIr- /-dUr-

az-durur: 36a/904, *bil-dürdüñ:* 34a/848, *dön-düre:* 61a/1557, *giy-düreyin:* 12a/296, *göyün-dürür:* 12b/304, *in-düregöre:* 16b/409, *iriş-dür:* 17b/433, *it-dirür:* 36a/902, *ḳarış-dura:* 31a/774*, ḳız-durur:* 36a/904, *öl-dür:* 68b/1746, *sev-dür:* 67a/1705, *sevin-dir:* 47b/1196, *śol-durmazuz:* 47b/1198, *söyün-düre:* 6b/147, *sür-dürmeyem:* 53a/1347, *ŧol-duram:* 9a/214, *ŧol-dırdı:* 53b/1356, *ulaş-durayın:* 11b/275, *uyan-durdı:* 46a/1163, *uza-dursun:* 56b/1435, *yan-durasun:* 17a/421, *yi-düre:* 26a/651.

-der-

dön-der: 29b/738, *gön-dere:* 16b/409.

-p-

ḳo-par: 68b/1747.

-ı-

ḳaḳ-ıya: 26a/644.

-y-

ḳo-ymaz: 7a/164.

-re-

dep-retmesün: 15b/378.

-ümsi-

gül-ümsidi: 54a/1375.

-mA- (Olumsuzluk eki)

aç-mayalum: 2a/31, *aġlat-ma:* 20a/496, *baḳ-mayasız:* 3b/78, *eyle-me:* 6b/146, *it-me:* 51b/1305, *ḳıl-mayan:* 9b/222, *ol-mayanı:* 9a/217, *ṭur-ma:* 11a/270, *uśan-ma:* 11a/264, *uzan-ma:* 25b/641.

b. Fiil çekim ekleri

i. Şahıs ekleri

Zamir kökenli şahıs ekleri

Teklik 1. şahıs "-In/-Am"

bölük bölük şefā'atler eyle-(y)em: 50b/1280.

başımı yirden götür-em: 50b/1279.

ümmetüñ üstine pervāne ol-am: 52a/1318.

raĥmetüm ulaşdura-(y)ın anlara: 11b/275.

vir anı ilede-(y)in: 30a/746.

Teklik 2. şahıs "-sIn"

sen ki bu sırra ire-sin: 32a/795.

dürlü dürlü yiye-sin: 32b/811.

sen ider-sin anlara himmetüñi: 11b/280.

Çokluk 1. şahıs "-Uz/-vUz"

biz daħı aġlaşur-uz: 21a/526.

umar-uz bu meclisde ħayr bite: 4b/95.

hem ister-üz: 12b/310.

biz bir günāhı ide-vüz: 12b/308.

ya dįzāra ḳarşu nice ṭura-vuz: 13a/311.

Çokluk 2. şahıs “-sIz”

‘aybımuza baḳmaya-sız: 3b/78.

cemālin göre-siz: 4a/89.

bencileyin etmiyesiz: 14b/359.

Çokluk 3. şahıs “-lAr”

melekler de ṭura-lar: 16b/404.

ġayra ṭapar-lar: 18a/448.

baña ḳaçar-lar: 36a/905.

nefsleri arzūlarına gider-ler: 18a/449.

tiz şimdi ister-ler: 29b/741.

İyelik kökenli şahıs ekleri

Teklik 1.şahıs “-m”

bağışladu-m kāfirleri de saña: 8a/192.

añladu-m bunda: 2a/32.

emre itā‘at eyledü-m: 3a/61.

Teklik 2.şahıs “-ñ”

śorarsa-ñ baña: 37a/932.

rūzi ḳılsa-ñ: 10b/260.

Teklik 3.şahıs için ek mevcut değildir.

eyitdi: iy cānlar: 54b/1384.

Çokluk 1.şahıs “-ḳ”

cümlemüz helāk oldu-ḳ: 20a/496.

yire ḳodu-ḳ yüzi: 21a/523.

biz de ṭurdu-ḳ mi‘ĥnete: 54b/1391.

Çokluk 2.şahıs “-ñUz”

ĥōş ḳıldı-ñuz: 21a/528.

śanma-ñuz şöyle ḳala: 45b/1145.

işde bildü-ñüz: 15a/363.

Çokluk 3.şahıs “-lAr”

kişiler śaldı-lar: 42b/1068.

ĥücresine geldi-ler: 7a/158.

buyruġın tutmadı-lar: 17a/417.

ii. Haber (Bildirme) ve tasarlama kipleri

Haber Kipleri

Görülen Geçmiş Zaman

Teklik birinci şahıs "-dU-m":

ūş di-düm saña: 26a/649.

toġrısını söyle-düm: 26b/660.

işde gel-düm: 1b/20.

Teklik ikinci şahıs "-dU-ñ":

yiter aḳıt-duñ: 8a/185.

aç-duñ göñlümi: 34a/858.

bildür-düñ ĥaḳḳı: 34a/848.

Teklik üçüncü şahıs "-dI":

yedi tāmū yarat-dı: 37a/933.

aġūlar ḳatıl-dı: 37a/927.

'aḳlı git-di: 38b/968.

Çokluk birinci şahıs "-dU-k":

saña tut-duḳ yüzi: 5b/129.

biz de bilür-dük: 7a/166.

gör-dük anlar aġlaşub iderler: 21a/525.

Çokluk ikinci şahıs "-dI-ñUz":

beni daĥı rāžį ḳıl-dıñuz: 21a/530.

yiter aġla-dıñuz: 11a/262.

meleklerümi iñlet-diñüz: 15b/376.

Çokluk üçüncü şahıs "-dI-lAr":

bir yire cem' ol-dılar: 7a/158.

ümmet içūn yan-dılar yaḳıl-dılar: 15a/373.

yine bir gün gör-diler: 7a/157.

Öğrenilen Geçmiş Zaman

Teklik birinci şahıs "-mış-am":

ben şefā'at ĥüccetini al-mışam: 58a/1470.

Teklik üçüncü şahıs "-mIş":

içinde özin śaḳla-mış: 1b/25.

özin nihān eyle-miş: 1b/26.

Çokluk birinci şahıs -miş-üz:

bilme-mişüz ĥayfā geçmiş günimüz: 39a/978.

yime-mişüz diyeler: 39a/979.

Çokluk üçüncü şahıs "-mIş-lAr":

yire ḳo-mışlar yüzi: 28b/705.

üçi de düş-mişler: 28b/707.

Gelecek Zaman

Teklik birinci şahıs "-IsAr-Am/AcAḳ-Um":

işde şöyle yalvar-ısaram: 19b/490.

Ĥaḳḳ'a nice var-acaġum śanmadum: 27b/681.

Teklik üçüncü şahıs "-IsAr":

loḳmasın nūr eyleyen gör nol-ısar: 25a/629.

enbiyālar bulduġını bul-ısar: 25a/629.

Geniş Zaman

Teklik birinci şahıs "-r-am/-Ar-am":

ṭaşra çıḳ-aram: 2a/33.

dünyāya baḳ-aram: 2a/33.

dile-rem ki: 3b/78.

bir yirde ṭur-mazam: 55a/1396.

yüzin hiç gör-mezem: 55a/1396.

Teklik ikinci şahıs "-r-sIn/-Ar-sIn":

sen ḳaç-arsın faḳirlikden: 56b/1435.

duy-mazsın işitmege: 44b/1128.

Teklik üçüncü şahıs “-r/-Ur”:

şeytān oları azdur-ur: 36a/904.

yüzlerini ḳızdur-ur: 36a/904.

cilde sıġmaz: 1a/07.

Çokluk birinci şahıs “-r-Uz/-Ur-Uz/ -Ar-Uz”:

um-aruz bu meclisde ħayr bite: 4b/95.

biz daħı aġlaş-uruz: 21a/526.

yine söyle-rüz: 12b/309.

dedemüz nide bil-mezüz: 47b/1200.

Çokluk ikinci şahıs “-r-sIz/-Ar-sIz”:

neye aġla-rsız ḳatı: 20b/511.

cigerleri neye taġla-rsız: 20b/517.

neden işle-rsiz günāh: 35b/897.

‘āśį ol-mazsız ki: 35b/897.

Şimdiki zaman

Şimdiki zaman anlamı metinde geniş zaman ekiyle karşılanmıştır:

ḳorḳ-aram ben: 9a/215

utan-uram söyle-mezem saña: 55b/1406.

ne yat-arsun ata: 44a/1106.

dedemüz aġlariken biz gül-mezüz: 47b/1200.

Tasarlama kipleri

Şart kipi

Teklik birinci şahıs “-s-Am”:

buyurur-sam seni çāḳ şöyle ider: 18a/443.

saña vaśf eyle-sem: 31b/791.

aġlar gör-me-sem seni: 34b/871.

Teklik ikinci şahıs “-s-An”:

lāyıḳ ola-san: 67a/1704.

śorar-san cümlesin: 51b/1308.

sever-señ iy dede: 6a/138.

Teklik üçüncü şahıs “-s-A”:

her kim oḳır-sa iy: 67a/1709.

erba‘įn ol-maz-sa olur nā-tamām: 1a/11.

bu kitāb śoñumıza ḳal-sa bārį: 3b/75.

Çokluk birinci şahıs “-s-Aḳ”:

biz de ol-maz-saḳ: 46b/1173.

Çokluk ikinci şahıs “-sA-ñUz”:

cennet içūn aġlaşur-sañuz tamām: 8b/200.

Çokluk üçüncü şahıs “-sA-lAr”:

düşmān ol-salar: 35a/885.

eger buñal-salar: 56a/1429.

meded iste-seler: 62b/1591.

İstek kipi

Teklik birinci şahıs “-(y)Am”:

bu kitābı oku-yam: 2b/49.

ol ‘alemi tut-am elümde: 48a/1219.

Teklik ikinci şahıs “-(y)A-sIn”:

hem aġla-yasın buña: 6b/144.

Fātıma’nuñ vefātın oḳı-yasın: 58a/1477.

tut-mayasın anuñ bunca ettigin: 23a/580.

Teklik üçüncü şahıs “-y-A”:

ĥāşā uġra-ya güce: 27b/688.

aġla-ya tevbe ide tevbesin tut-a: 31a/773.

kül yala-ya arpa etmegin yi-ye: 32b/812.

ümmeti yaḳ-maya ōda: 28b/711.

Çokluk birinci şahıs “-(y)A-vUz”:

ḳo-ma-yavuz anlar ōdlara yana: 54b/1390.

ümmetüñçūn ḳıy-avuz tatlu cāna: 54b/1390.

añ-ma-yavuz şol geçen şer işleri: 13a/313.

Çokluk ikinci şahıs –“y-AsIz”:

‘aybımuza baḳ-ma-yasız ört-esiz: 3b/78.

dilerem ki ĥaḳḳ ḳatında art-asız: 003b/78.

Ĥaḳḳ’dan ġayrıya ḳıl-ma-yasız: 14b/361.

Çokluk üçüncü şahıs “-y-AlAr”:

bizi isteyeler ümmet di-yeler: 23a/569.

başı cānı yolımuzda ḳo-yalar: 23a/569.

arpa etmegine de toy-ma-yalar: 23a/571.

Emir Kipi

Teklik birinci şahıs “-AyIn”:

şimdi cümle ħalḳı yud-ayın: 19a/478.

seni varub bulayın: 41b/1045.

raĥmetüm ulaşdur-ayın anlara: 11b/275.

Teklik ikinci şahıs “-gIl”:

her ne istediyse gönlüñ söyle-gil: 2a/39.

hiç utanma ĥāliñi bir bir di-gil: 2a/39.

şimdi nefes eyle-gil: 53b/1358

şol göñülden geçenleri söyle-gil: 53b/1358

Teklik üçüncü şahıs “-sUn”:

nažar ol-sun size: 4b/100.

ḳılıcı üstün ol-sun feth̃ler ol-sun: 5a/114.

çoḳ eyle-me-sün fürḳati: 65b/1667.

Çokluk birinci şahıs “-AlUm”:

imdi diñ āmįn du‘ā ḳıl-alum: 4b/96.

yalvar-alum yan-alum yaḳıl-alum: 4b/96.

mübārek iziñüze yüz sür-elüm: 22b/561.

gizlü ħazįne örtüsün aç-ma-yalum: 2a/31.

Çokluk ikinci şahıs “-Uñ /-IñUz”:

ḳulaḳ dut-uñ işbu toġrı ĥaḳḳ söze: 26b/658.

ħaber ḳıl-uñ yārenler gele: 42b/1077.

ĥāžır ol-uñ bu maḳāma irene: 42b/1079.

śanma-ñuz şöyle ḳala: 45b/1145.

Çokluk üçüncü şahıs "-sUnlAr":

aźād eyle gör-me-sünler ḥiç tamū: 27b/689.

c. Ek fiil ve bildirme ekleri

Bildirme Geniş Zaman Ekleri

Birinci teklik şahıs "+Am": *rāžı+yam anlar yirine yanmaġa:* 64a/1632.

İkinci teklik şahıs "+sIn": *pür-nūr+sın ḥiç ōd yaḳmaz seni:* 9a/212.

Üçüncü teklik şahıs "+dUr/-dUrUr": *altıncı tāmūnuñ adı+dur:* 37b/945.

gizlü marāzım var+durur: 63a/1610.

Birinci çokluk şahıs "+Uz": *biz cühūduz:* 24a/597.

Görülen Geçmiş Zaman

İkinci teklik şahıs "+idüñ": *edebsüz degil+(i)düñ:* 44a/1109.

Üçüncü teklik şahıs "+idi": *o yüzden+(i)di:* 3a/56.

Öğrenilen Geçmiş Zaman

Üçüncü teklik şahıs "+imiş": *bildiler şefi'+imiş ümmete:* 7b/178.

Dilek-Şart

Üçüncü teklik şahıs "+ise": *arźūñ ne+ise di baña:* 2a/38.

ç. Birleşik çekimli fiiller

Hikâye tarzı birleşik zaman

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi

'ādet it-miş-di: 6b/149.

dünyāda vir-miş-düm saña: 50b/1277

Geniş zamanın hikâyesi

resūl aġla-r-dı id-er-di: 6b/153.

sükkārlar ḳat-ar-dı: 51a/1287.

śabr id-er-ler-di: 56b/1434.

Rivayet tarzı birleşik zaman

Geniş zamanın rivayeti

‘āşıḳa ol-ur-mış ancaḳ viśāl: 2a/27.

ḳızına söyle-r-miş: 7b/179.

el degirmenin çek-er-miş: 22a/543.

Şart tarzı birleşik zaman

Görülen geçmiş zamanın şartı

olma-dı-y-sa yüz yire uralum: 15b/387.

Geniş zamanın şartı

neye uġra-r-sa yaḳa: 19a/469.

śor-ar-sañ baña: 37a/932.

sev-er-señ iy dede: 2b/47.

dile-r-señ aḳa gözleriñüñ yaşı: 3a/54.

aġlaş-ur-sa-ñuz tamām: 8b/200.

d. Birleşik fiiller

i. Yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller

it-/id- ile yapılanlar

‘ādet itmişdi: 6b/149, *alḳış itdi:* 60b/1546, *arž itdi:* 33a/831, *aźāb itmege:* 37a/933, *azād itseñ:* 10b/258, *bu işi itmedi:* 24a/594, *cem‘itmek:* 4b/99, *çāresi ne itmedür:* 24b/607, *çift itdi:* 57a/1447, *çoḳ iş itdirür:* 36a/902, *emr itdi:* 42b/1068, *gūş itmege:* 44b/1128, *ħalāś it:* 19b/489, *Ĥarām itdüm:* 8b/205, *Ĥarc itmiş*: 55b/1409, *Ĥaźer itsün:* 18b/455, *Ĥürmet itmeyen:* 17a/425, *‘ibret itmege:* 17b/436, *‘ilāc itdi:* 2a/35, *itā‘at itmişem:* 3b/69, *itdiler āh:* 30b/762, *itdi fiġānını:* 45a/1134, *itdi ḳāmet:* 20b/510, *itdüñ telef:* 56a/1427, *itse su’āl:* 23b/590, *ḳabūl it:* 14b/353, *ḳaśd itdi:* 41a/1037, *kerem it:* 44b/1130, *mutį itdüm:* 10b/250, *nitdüklerin:* 17b/430, *niyet it:* 1b/16, *raĥmet itsün:* 45b/1150, *śabr it:* 44b/1127, *sa‘y it:* 53b/1353, *şol ḳadar itmişler:* 15b/385, *taĥsįn itdiler:* 7b/178,*ta‘lįm itdi:* 1b/19, *tamām itdi:* 61a/1553, *terk itmedi:* 27a/671, *vužūlar itdiler:* 28a/704, *yardım itdiñüz:* 21a/529, *zār itmeyem:* 21b/536.

‘afv idem: 11b/273, *‘ahd idüb:* 37b/944, *‘arž-ı Ĥācāt idelüm:* 46a/1161, *baġrımuzı yaş ider:* 16a/397, *balcıḳ iderdi yaşı:* 20a/500, *bir iş ideyin:* 42b/1073, *bir yudum idüben:* 19a/478, *cāhillik idüb:* 17a/427, *cehd idelüm:* 61a/1549, *cüst ide:* 19a/479,

dervişlik ide: 26a/642, *dilek idüb:* 27b/684, *edeb iderler:* 33b/835, *elde idem:* 58a/1472, *el bir ide:* 50b/1282, *eş iden:* 14a/341, *feryād idem:* 29b/730, *gönlini ĥōş ideyim:* 65b/1668, *gülüstān idem:* 66b/1699, *günāhı idevüz:* 12b/308, *ħamįr idesiñ:* 25b/635, *heybet ide:* 29a/718, *ħışm ide:* 29a/724, *hidāyet ideyin:* 11a/272, *himmet idem:* 52a/1319, *ĥitāb ide:* 18a/441, *ıślāĥ ide:* 67a/1709, *idem anları yük:* 53a/1346, *iderler ʻitāb:* 25b/637, *iderüz ʻār:* 24a/597, *idiser nidā:* 19b/484, *iĥsānlar ide:* 15a/366, *inśāf idüb:* 35a/878, *intiķām idiser:* 17a/419, *iŝbāt ideyim:* 23b/586, *ķāđılıķ ide:* 16b/402 , *kebāyir idici:* 17a/426, *kesb idüben:* 25a/617, *ķonaķlıķ ider:* 55b/1413, *loķma ideydi:* 18a/442, *lutf idüb:* 67a/1711, *meded idem:* 60a/1534, *meyl idecek:* 14b/360, *muħālif işler idevüz:* 23a/576, *münācāt idelüm:* 46a/1161, *ne cevāb idevüz:* 23b/590, *neler ide:* 40b/1020, *nişān idem:* 58b/1493, *secde idem:* 50a/1272, *seyr idüb:* 40a/1008, *set ide:* 19a/479, *söz idem:* 57a/1449, *şefāʻat ideni:* 15a/368, *şerĥ idelüm:* 45b/1150, *şöyle ider:* 18a/443, *şükr idüb:* 12b/305, *talān ideler:* 50a/1269, *taş iden:* 14a/341, *tedbįr ide:* 50b/1282, *tevbeler idüb:* 30b/763, *ţūş ideyim:* 65b/1668, *yād idem:* 29b/730, *yoldaş idesin:* 14b/358, *źikr ider*: 22b/562.

eyle- ile yapılanlar

ʻafv eyle: 60a/1532, *āh eyledi:* 33b/838, *alķış eyledi:* 54b/1383, *ana gibi eylegil:* 62b/1592, *ʻarž eyle:* 29b/734, *ʻarž ı ĥācet eyledi:* 21b/532, *āsān eylegil:* 13b/334, *ʻaźāb eyler:* 52a/1314, *aźād eyle:* 27b/689, *bāzār eyleyen:* 28b/710, *cemʻ eyledi:* 4b/98, *cūlahlıķ eylemege:* 25a/617, *çift eyledüm*: 12a/295, *çoķ eyledi:* 47a/1195, *dermān eylegil:* 55a/1395, *derzilik eyledi:* 25a/621, *dilek eylerseñ:* 8a/192, *emr eyledi:* 33b/836, *eyle ħalāś:* 41a/1036, *eyle ķıyās:* 55b/1411, *eyledi ĥitāb:* 11a/262, *eyler taleb:* 35b/894, *eylerse duʻā:* 25b/633, *eyledi bizi yamān:* 13b/328, *eyledi mātemi:* 44b/1119, *eyledüm ķullar ħāśın:* 12a/296, *eyler firāķ:* 40b/1024, *fehm eyler:* 59b/1517, *fikr eyler:* 33a/828, *gönlin ĥōş eyleyem*: 65b/1665, *günāhlar eyleye:* 35b/893, *ʻibādet eyleyüb:* 35b/898, *ʻinād eylemeye:* 10a/247, *ʻināyet eylegil:* 14b/355, *itāʻat eyledüm:* 3a/61, *ħātırın ĥōş eyleyem:* 65b/1674, *hidāyet eylegil:* 14b/355, *himmet eyle:* 3a/59, *ĥürmet eylemez:* 14a/342, *ķabūl eyle:* 5b/129, *ķan daʻvasın eylemeyem:* 59b/1511, *ķaśd eyleye:* 10a/237, *ķatılıķ eyleme*: 6b/146, *ķarār eylemedi:* 28a/695, *keremler eyleye:* 27b/685, *meded eyle:* 62a/1576, *merĥamet eylemez:* 14a/342, *muĥįt-i cihān eylemiş:* 1b/26, *muĥkem eyledüm:* 12a/297, *münācāt eyledi:* 21b/532, *naśįb eyledüm:* 10b/252, *nefes eylegil:* 53b/1358, *neyledi:* 28a/698, *nihān eylemiş:* 1b/26, *nūr eyleyen:* 25a/629, *rāĥat eylerüz:* 34a/854, *raĥmet eylesün:* 4a/88, *rivāyet eyledi:* 29a/717, *selām*

eyledi: 66a/1690, *selāmet eyleyem:* 66b/1698, *sem eyledi:* 4b/98, *su'āli eylese:* 24a/603, *şād eyledük:* 42a/1067, *şāź eyleye:* 28a/703, *şefā'at eyleye:* 31a/781, *şerĥ eyleyelüm:* 35a/879, *şükr eyler:* 33a/828, *tā'at eyleyüb:* 35b/898, *taḳrįr eyledi:* 62a/1582, *tesellį eyledi:* 16a/390, *tevbe eyledüm:* 67b/1727, *tūş eyleyem:* 65b/1674, *va'desin eylemiş:* 37a/928, *vaḳti iki eyleyüb:* 45b/1154, *vaśf eyler:* 1a/06, *yardım eyleñ:* 46b/1178, *zār eyleyen:* 28b/710.

ol- ile yapılanlar

'aceb oldı: 23b/589, *'āciz olub:* 36a/905, *'adli olmaya:* 9a/219, *agāh oluñ:* 35b/896, *'ār ola:* 24a/596, *'ārsuz olub:* 35b/892, *'āśį olub:* 17a/425, *'ayan olur:* 1b/23, *azād ola:* 11a/269, *baġlarca ola*: 53a/1343, *belā olur:* 56b/1433, *bir sā'at ola:* 21b/535, *bülbül olub:* 49b/1253, *cem' oldılar:* 7a/158, *cömerd olan:* 49b/1249, *delü olmayasuz:* 14b/361, *destūr ola:* 18b/455, *durr olur:* 25a/628, *düşmān olsalar:* 35a/885, *edebi olmayanı:* 9a/217, *efġān ola:* 10a/240, *emįn olmaya:* 9b/223, *esrük olub:* 14a/347, *eyü olaydı:* 27a/669, *faḳįr olur:* 56a/1424, *fenā olmaġ:* 2a/32, *fetĥler olsun:* 5a/114, *fidā olsun:* 56a/1420, *ġam ĥuvāresi ola:* 22b/556, *ġayb olan:* 4b/104, *gerek olmadı:* 30b/768, *gözleri yaşlu ola:* 31a/776, *giryān olalar:* 10a/242, *ĥaber olıcaġun:* 45b/1153, *Ĥaḳḳ dōstu olur:* 25a/628, *ĥandān ola:* 43a/1080, *ĥāś olasız:* 36a/899, *ĥasret oldum:* 43b/1096, *ĥayr ola:* 6a/136, *ĥayrān ola:* 53a/1345, *ĥāžır oluñ:* 42b/1079, *helāk ola:* 15b/380, *her işi ĥāśıl olsun:* 005a/114, *ĥışmı ola:* 46b/1172, *ĥisāb ola:* 65b/1669, *ĥōr ola:* 59a/1498, *ĥōş oldı:* 61a/1554, *ĥōşnud olsun:* 3b/74, *ırağ olan:* 2a/27, *iftirā oldı:* 26b/662, *işāret oldı:* 3a/53, *ḳabūl olmaġ:* 4b/103, *ḳādir olub:* 2b/44, *ḳā'il olmazlardı*: 25a/619, *ḳan ola:* 59b/1515, *ḳāni' olub:* 40a/1011, *ḳılıcı üstün olsun:* 5a/114, *ḳoldaş ola:* 4a/87, *ḳorkulu iş oldugın:* 7a/166, *kör ola:* 59a/1498, *lāyıḳ olasan:* 67a/1704, *medĥ olsun:* 3a/55, *merd olan:* 49b/1249, *melūl olmayalar:* 65b/1676, *mutį' oldum:* 1a/02, *müştāḳ oldum:* 43b/1096, *naśįb oldugı:* 3b/68, *nažar olsun:* 4b/100, *ne ĥāl oldı:* 6b/152, *ne olmaz iş olur:* 33a/822, *noldugın:* 7a/166, *nūr olur:* 25b/630, *olalar śāĥib-i kemāl:* 8a/191, *oldum pür-melāl:* 61b/1561, *olmasun nāçār:* 54b/1385, *olsun tāze:* 13b/334, *olur nā-tamām:* 1a/11, *pāre pāre olmasun:* 15b/380, *pervāne olam:* 52a/1318, *peşįmān ola:* 31a/774, *rāĥat ola:* 43a/1082, *raĥmet olub:* 10b/253, rāžį olsun: 46a/1169, *redd ola:* 65a/1653, *ruşen ola:* 12b/302, *rüsvāy olmamuz:* 39a/984, *śaf śaf olub:* 45a/1137, *sergerdān ola:* 53a/1345, *sıġmaz olur:* 1a/07, *sözüm geçmez olursa:* 52b/1334, *şāhid oluñ:* 55b/1416, *şāź olalar:* 8b/203, *şefā'at ola:* 26b/655, *şefį' olmaḳ:* 65a/1655, *şehįd ola:* 59b/1515, *ŧaġlarca ola:* 53a/1343, *tamam*

oldı: 3b/66, *tanıḳ oluñ:* 36a/908, *terk-i sünnet olub:* 23b/583, *tolu oldı:* 12a/294, *ümmet olduñ:* 2b/51, *ʻüryān olalar:* 10a/242, *vaḳt oldı:* 16b/407, *yardım ola:* 31a/777, *yeyni ola:* 2b/1331, *yoldaş ola:* 4a/87, *žaʻīf olmış:* 42b/1069, *žarār ola:* 24a/596, *zümre zümre olalar:* 49b/1256.

ḳıl- ile yapılanlar

āh-u zārį ḳılıban: 22a/548, *alḳışlar ḳıla:* 31a/772, *ʻamel ḳılmadum:* 15a/364, *arį ḳıl:* 68a/1739, *ʻatālar ḳılur:* 66a/1679, *ʻaźāblar ḳılasın:* 17a/420, *cānı teslįm ḳıldı:* 42b/1076, *çāre ḳıl:* 29b/731, *çoḳ ḳıluram:* 15a/365, *dōst ḳılmaġ:* 5b/121, *duʻā ḳılalum:* 4b/96, *dūn namāzını ḳılmaḳ:* 23a/578, *edeb ḳılmayanı:* 9a/218, *emr-i maʻrūf ḳılmayan:* 9b/222, *esįr ḳılıcı:* 14a/338, *faż̈l ḳılub:* 2a/29, *fidā ḳıldum:* 8a/195, *ġazālar ḳıldım:* 53b/1360, *ħaber ḳıluñ:* 42b/1077, *heybet ḳılıcaḳ:* 8b/206, *himmetler ḳıla:* 5a/106, *Ĥiźmet ḳıla*: 2b/40, *Ĥōş ḳıldıñuz:* 21a/528, *ʻizzetler ḳılmayanı:* 9a/218, *keremler ḳıl:* 47b/1196, *ḳıl icābet:* 68b/1752, *ḳıl selāmet:* 19b/489, *ḳıla vefā:* 19b/486, *ḳılalum āhları:* 64b/1642, *ḳıldı fiġān:* 44b/1124, *ḳıldı gıri:* 13a/323, *ḳıldı Ĥarām:* 29a/728, *ḳıldı şefiʻül müźnibįn:* 51a/1298, *ḳıldum gülüstān*: 66b/1697, *ḳıldum ḳabūl:* 52a/1315, *ḳıldum tabįb:* 8a/186, *ḳılasız taze:* 4a/80, *ḳıldum ulu:* 8a/188, *ḳılma cezā:* 60a/1531, *ḳılsun turāḳ:* 61a/1548, *mużaffer ḳıl*: 5b/120, *namāzı ḳılmayan:* 17a/427, *naśįb ḳılmaġ:* 4b/103, *nažar ḳılmaz:* 27a/666, *raĤmetler ḳıla:* 45b/1151, *rāžį ḳıldıñuz:* 21a/530, *rūzi ḳılsañ:* 10b/260, *saħālar ḳıldıġum:* 53b/1361, *secde ḳıldılar:* 47a/1190, *şefāʻat ḳıl:* 11a/265, *şu deñlü ḳılam*: 59a/1506, *şükür ḳıl:* 2b/51, *tāʻat ḳılmaḳ:* 36a/900, *tapu ḳılmaz:* 27a/666, *tevbe ḳılup:* 13a/313, *vaʻde ḳılmış:* 46b/1171, *yardım ḳıluñ:* 21a/530, *yoldaş ḳıl:* 4b/101, *yavı ḳıldı:* 43b/1398, *zārį ḳıldılar:* 15a/373, *žulümler ḳılub:* 9a/220.

ŧut- ile yapılanlar

aġlamaḳ ŧutdı: 45a/1135, *ʻalem ŧutalar:* 49a/1240, *buyruġın ŧutmadılar:* 17a/417, *dįn ŧutub:* 9b/233, *ditremek ŧutdı:* 45a/1133, *eksigüm ŧutub:* 1b/14, *elimüz ŧutub:* 14b/355, *emrüñi ŧuta:* 10a/246, *ħayr ŧutarlar:* 62b/1589, *ḳulaḳ ŧutar:* 1a/13, *melūl ŧutma:* 51b/1305, *orucın eksik ŧuta:* 17b/428, *saña ŧutduḳ yüzi:* 5b/129, *sözümi ŧutmadı:* 30b/757, *tevbesin ŧuta:* 31a/773, *ŧutsun śafā:* 65a/1658, *yirler ŧutalar:* 49a/1240.

ur- ile yapılanlar

el uralar: 18b/459, *ḳulaḳ urmış:* 34a/847, *na‘rā urmasun:* 15b/379, *ōda ura:* 66b/1701, *ura mevc:* 19a/467, *yumruḳ ursa:* 18b/463, *yüz urdılar:* 20a/503, *yüz yire uralum:* 15b/387.

vir- ile yapılanlar

acı vire: 67a/1710, *‘ādillik vire:* 52b/1335, *Allāh vire:* 3a/59, *baş virmelüdür:* 47b/1202, *gicünden vire:* 5b/118, *‘aźābın virmesin:* 18b/458, *cānlar virelüm:* 15b/387, *ders viren:* 49b/1260, *dest-i tevbe virürem:* 27b/681, *elin eliñe viresin:* 26a/643, *ħaber vir:* 46b/1178, *Ĥaḳḳ virmek:* 42b/1076, *Ĥaḳḳ’a boyun virmeleri:* 17a/418, *iźin virdüm:* 57a/1454, *ḳahrını virmek:* 5b/121, *maḳśūdları virür:* 29b/736, *ma‘rifet virsün:* 54a/1375, *mūradıñuz vire:* 6a/134, *mühlet virüb:* 14a/342, *rızḳumı viren:* 63a/1607, *śalavāt virmek:* 66b/1698, *selām virüb:* 33a/831, *şu‘le vire:* 34b/863, *tevbe vire:* 67b/1723, *virdi destūr:* 44a/1106, *virdi śafā:* 36b/913, *virdüm cevāb:* 67a/1714, *virmez amān:* 13b/328, *zekāt virmeyenler:* 9a/221, *žiyā viren:* 49a/1246.

ḳoş- ile yapılanlar

du‘ālar ḳoşalum: 32b/808, *yardum ḳoşdılar:* 41a/1031.

ḳop- ile yapılanlar

ḳıyāmet ḳopıcaḳ: 53b/1363, *ḳopdı feryād u fiġān:* 64b/1649.

ii. Tasviri fiiller

Yeterlik fiilleri

-A/-I mA-

ağlayamaz: 2b/52, *alımazdı:* 6b/153, *bulımazsın:* 41b/1047, *doyamazuz:* 51a/1297, *duyamazsın:* 44b/1127, *ḳatlanımazlar:* 10b/259, *yıḳamaz:* 12b/299, *yudamazam*: 9a/215.

Tezlik fiilleri

-I/-U ver-

düzivire: 26a/653, *eydivirem:* 31b/790, *gösterivirdüm:* 1a/01, *oḳıyuvirdüm:* 44b/1121.4

Süreklilik fiilleri

-A gör-

gidegör: 56b/1440, *indüregöre:* 16b/409, *işleyegör:* 15a/367, *olagöre:* 19a/475.

–A/-I gel-

cūşa gelüb: 20b/509, *turı gelüñ:* 16a/393.

–Up ķal-

ölüp ķalmış: 41a/1038.

–A tur-

varaturam: 29a/721.

–Up tur-

deyüp turur: 63a/1603, *girüp turalar:* 49b/1259, *göziküp tura:* 10b/249.

–A var-

bile varasız: 4a/89.

Uzaklaşma fiilleri

–Up git-

ağlayup gitmek: 41b/1044, *dönüp gitmeye:* 29a/724.

iii. Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller

ābdest aluben: 46a/1166, *adumı ķomaz idüm:* 11b/284, *açduñ göñlümi:* 34a/858, *aç gözüñi uyķudan:* 31b/784, *aħiret yıķanları:* 9b/231, *'aķlı geldi başına:* 38b/969, *'aķlı gitdi:* 38b/968, *ayaķlar altında ķoma:* 58b/1487, *bāķį ķalan:* 5a/109, *başlar düzeler:* 33a/824, *beñzi ķızar:* 24a/599, *beñzi śararmış:* 22a/544, *cān virene:* 42b/1079, *cānlarından bezeler:* 39a/986, *cānlar yaķar:* 16a/397, *cānum acır:* 55a/1396, *cānum al:* 64a/1637, *cānıñuz bulsun ĥayāt:* 69a/1754, *cevri çekmek:* 23b/584, *cigerler tağlaya:* 13a/317, *çāre bulmazam:* 62a/1574, *derdine boyanmağa:* 64a/1632, *dillerini dişleyen:* 9b/224, *dile gelmez:* 1a/08, *du'ā ıśmarlayan ķardaşlar:* 6a/131, *düşmişler ümmet derdine*: 28b/707, *dünyā alub:* 9b/231, *el aldum:* 68a/1739, *el çekerem:* 7b/174, *el degirmenin çekermiş:* 22a/543, *el emegin yidi:* 25a/618, *ele girmişdür:* 5a/110, *emrüm ķoyub:* 18a/448, *eyü yola gidiciler:* 49a/1245, *fenā bulmış:*

26b/654, *girü ḳalan:* 49a/1242, *göñli aġar:* 34a/857, *göñli gözini açub:* 68b/1749, *göñlin alçaḳ dutuben:* 22b/557, *göñül yıḳanları:* 17a/422, *göñlüme düşdi:* 63b/1620, *gözlerinden ḳan śaça:* 41a/1037, *gözleri ḳamaşa:* 48a/1216, *gözlerinüñ yaşı dönince ḳana:* 22b/566, *ħaber alayidi*: 6b/154, *ĥaḳḳı bulur:* 1b/23, *ħayra ḳoyalum:* 6a/137, *himmet ḳuşaġın bağlaşa:* 13a/315, *'ibret alur:* 33a/822, *ilet benden selām:* 42a/1060, *ḳan ḳatılmış ağlamaḳdan yaşına:* 38b/969, *keremler işledüm:* 42a/1062, *ḳorḳu düşe:* 19b/480, *māsivādan geçen:* 1b/23, *nefse uyub:* 64a/1635, *lutf işlegil:* 14b/357, *raĥmet bula:* 5a/106, *raĥmetüñ göziyle bāḳ:* 64a/1636, *rüşvet yiyenleri:* 9b/231, *śafā bula:* 10a/246, *saġ çıḳmaḳ:* 1b/18, *śan'at işler:* 25a/622, *söz çoḳ açıla:* 2a/30, *sükkārlar ḳatardı sözine:* 51a/1287, *süresin çoḳ śafā:* 2b/48, *şerler işleyen:* 9b/224, *şefā'atler ḳuşaġın bağlaşalum:* 7b/171, *şefḳat bulmaya:* 9a/219, *taĥta çıḳa:* 65b/1675, *yabana atanları:* 9b/234, *yā cehennem aç gözi:* 10a/245, *yol çekeler:* 19a/474, *yoldan śabarlar:* 18a/448, *yoħsulları ħorlayan:* 9b/228, *yüregimüzü derde ṭağlamayavuz:* 32a/807.

iv. Kökteş fiillerden oluşan birleşik fiiller

ataña söz söyleme: 44a/1113.

ne iş işleyelüm: 46b/1179.

e. İsim-fiiller

-mA/-mAḳ

*hemān **ağla-maḳ** diler ağlayamaz:* 2b/52.

*kükreye maĥlūḳ **yaḳ-maḳ** ḳaśdına:* 57b/1465.

*anadan **ṭoġ-ma** 'üryān olalar:* 10a/242.

***di-mek** olmaz ĥāllerini:* 1b/22.

***bil-mek** isterler:* 33b/836.

f. Sıfat-fiiller

Geçmiş zaman ifadeli sıfat fiiller

-dUK:

benüm sev-dük oğlum: 24b/616, *bul-duḳların:* 26b/657, *gör-dükleri vaḳtin:* 27b/688, *yi-dükleri loḳma*: 25b/639.

-mIş:

fenā bul-mış kişi: 26b/654.

Geniş zaman ifadeli sıfat fiiller

-An:

göñlüm aç-an ḳızım: 55a/1404, *ʻizzet ṭonların çıḳar-an ölümi:* 14a/340, *kefen ṭonların śar-an ölümi:* 14a/340.

-mAz:

añlanmaz söz: 1a/08, *yara-maz göñüllere:* 68a/1731.

Gelecek zaman ifadeli sıfat fiiller

-AcAk:

el ṭutacaḳ ḳabža: 31b/794, *gelecek günāhlara:* 67b/1723, *girecek ḳapu:* 12b/298, *inanacaḳ şeyḥi:* 26a/649.

-AsI:

bulası içūn: 35a/874, *olası içūn:* 35a/874.

g. Zarf-fiiller

-(y)IncA:

gözlerinüñ yaşı dönince ḳana: 22b/566, *girmeyince cennete:* 52a/1322, *irmeyince raḥ̂mete:* 52a/1322, *söz irince ḥātime:* 32b/809.

-Iken:

yolda giderken: 40a/1014, *söyleriken gözleri yaşı aḳar:* 46b/1174, *sözleri dirken aġlar idi:* 60b/1541.

-(y)Ub:

aġaçlar egilüb: 20b/510, *aġlaşub:* 20a/497, *arayub bulub:* 42b/1068, *emrüm ḳoyub:* 18a/448, *hüner diyüb itmişem:* 3b/69, *ʻibādet eyleyüb:* 35b/898, *rızḳum yiyüb:* 18a/448, *secde ḳılub:* 20a/503, *śuçların bağışlayub:* 11b/273.

-UbAn:

aġlayuban işbu sözi söyledi: 33b/838, *aluban geldiler:* 42b/1068, *gelüben aġladı:* 21a/520, *işidüben āh ider:* 40a/1012, *örtünüben giderler:* 28b/712, *yabışuban çekeler:* 18b/462.

-U:

diyü saña söyleye: 10a/237.

-dUḳçA:

aġladuḳça saña himmetler ire: 3a/57.

-IcAḳ:

anı göricek ne diyesin: 23b/581, *bulıcaḳ elin eliñe viresin:* 26a/643, *ḳırḳ gün olıcaḳ taşra çıḳaram:* 2a/33, *ḳıyāmet ḳopıcaḳ göreler:* 53b/1363, *kitābuñı çıḳıcaḳ göster baña:* 3a/58.

-mAdIn:

añlamadın tizirek yetüreyin işde: 2b/43, *utanmadın dönüb yine söylerüz:* 12b/309.

h. Fiillerde soru

mI:

*göñlüñ ister **mi** ki māluñ çoḳ ola:* 2b/40.

*yaş döker **mi** gözimüz:* 14a/345.

*hiç olur **mı** anlar śabr ideler:* 64a/1629.

6. Edat

i. Bağlama edatları

Şart bildiren bağlama edatları

ger:

ger bu ĥālüñ cümlesin söyler isem: 1a/06.

ger gözüñ bunda biraz yaş indire: 6b/147.

ger tamū ħışmından ise aġlamañ: 8b/204.

ger cemālüm şevḳine aġlar iseñ: 10b/251.

ger bu sözlere yalandur dirseñ: 23b/585.

eger:

eger uçmaḳ hevesinden ise ol: 8b/199.

eger dirseñ resūl böyle itmedi: 23b/584.

eger ḳıtmir ḳadar ḳadrüm olaydı: 27a/669.

eger dirsek bu iş olmamış idi: 59b/1512.

eger gelse biri: 16b/410.

Cümle bağlayıcı edatlar

ki:

şeyḫ odur ki hem yiye hem yidüre: 26a/651.

ol bir Allāh'dur ki maḳśūdları virür: 29b/736.

aślı budur ki Cebra'įl, resūl'e getürmiş: 59b/1513.

ben ki Allah'um adum mü'min durur: 12a/286.

ĥālimi bilmez ki nedür: 34a/849.

kim:

śañmanuz kim hüner diyüb itmişem: 3b/69.

ya bize noldı kim aġlamayavuz: 32a/807.

geçerdi kim namāz ḳılmazıduḳ: 39a/981.

sevelüm kim bulavuz dįni tadını: 39b/999.

rāžı olmaz kim yana oġlancuġı: 62b/1590.

bes:

niçūn aġlar bes ħaber alayidi: 6b/154.

dilek eyleyüñ bes ol Ĥaḳḳ ĥažretinden: 47a/1187.

Sıralama ve atıf bildiren bağlama edatları

ya:

mühlet virüb ya merĥamet eylemez: 14a/342.

ṭāḳatüm ḳalmadı ya ne ḳılayım?: 43b/1097.

yāhūd:

fesāda gidevüz yāħūd şol bid'atlarıñuz idevüz: 24a/598.

Allāh bize 'ināyet eyleye yāħūd resūl şefā'at eyleye: 31a/781.

ile:

ṭatlu ṭa'ām yimek ile geçer iken: 40b/1022.

dönem zār ile eydem yā ilāh!: 29b/737.

dA:

imdi gelüñ biz de inśāf idelüm: 39b/997.

ecel ire baña da bir gün ölem: 3b/76.

daḥı:

silkinüb boşana daḥı yüriye: 19a/477.

virem daḥı secde idem: 50a/1272.

Atıf bağlama vavı

U:

evvel ü aḥir ya neler gördigüm: 1a/03.

ins ü cinn şerrinden Allāh śaḳlaya: 5a/117.

b. Çekim edatları

Benzetme bildiren çekim edatları

gibi:

degirmen döner gibi başum döner: 2a/34.

siz benüm gibi delü olmayasuz: 14b/361.

nice bunuñ gibi sözler söyledi: 44a/1112.

Sebep bildiren çekim edatları

içūn:

bizim içūn ol aġlaşan cānlara: 39b/996.

cenneti hem sizler içūn eyledüm: 8b/201.

ol žaif'ler içūn cigerüm taġlaram: 10b/257.

çūn:

ümmetüñe çūn adum çift eyledüm: 12a/295.

cānu başı çūn ḳoyduñ aśḤāb ile: 11a/268.

mālı nidem çūn saña buldum vuśūl: 56a/1422.

-dAn ötürü:

sizden ötüri ni çeker beñzi ḳızar: 24a/599.

İstisna bildiren çekim edatları

illā:

illā yüz biñde birini diyelüm: 1a/09.

illā bu kitāb sebebin eydem saña: 1a/13.

illā ben pįrüm gibi olımadum: 26b/657.

Beraberlik bildiren çekim edatları

birle, bile, ile:

koñuklasın dįzārı birle ol şāh: 4a/88.

anlaruñla bile olayın: 64a/1633.

anları sevenler ile olasın: 64b/1645.

Yer ve yön bildiren çekim edatları

üzre:

dizi üzre düşeler: 19b/481.

yüzi üzre düşeler: 39a/977.

Sınırlandırma ve bitim ifadesi taşıyan çekim edatları

tā:

tā seni ħōşnūd idince tā virem: 11a/266.

tā olunca aġlaşalum: 16a/389.

-dan śoña:

belki günāh ‘afv ola oñdan śoña: 6b/144.

ĥabįbüñe diyüben oñdan śoña: 35a/881.

nicedür oñdan śoña: 37a/932.

- dan öñdin:

anlardan öñdin ben varam: 54a/1371.

c. Ünlem edatları

İşaret ifadesi taşıyan ünlem edatları

uş:

eller açub uş saña tutduḳ yüzi: 5b/129.

uşbu:

işde gitdüm uşbudur saña sözüm: 41b/1048.

işbu:

işbu ħālde aġlaşurdı: 20b/509.

Hitap ifadesi taşıyan ünlem edatları

iy:

iy yılduzlar: 20b/516.

iy deñizler, iy balıḳlar nedür ĥāl?: 20b/515.

iy ḳardaşlar! bir sözüm vardur size: 26b/658.

yā:

yā yirler gökler: 20b/513.

yā güneş ve yā āy!: 20b/516.

śabr idemedük yā ilāh!: 21a/525.

Teessür ifadesi taşıyan ünlem edatları

Vay:

vay anlaruñ ĥāline: 9a/221.

7. Söz Dizimi

a. İsim tamlamaları

i. Belirtili isim tamlamaları

‘*arşuñ śol tarafına:* 30a/754, *‘āśįlerüñ çoġı:* 50b/1285, *benüm adum:* 12a/290, *benüm aĥvālümi:* 15a/363, *benüm ḳullaruma:* 11a/271, *cehennemüñ yüzine:* 30a/743, *dedenüñ ḳuzıları:* 46b/1176, *kürsįlerüñ miski:* 48b/1222, *Muĥammed’üñ ilāhı:* 47a/1186, *Muśtafā’nuñ ĥālini:* 27b/691, *ölimüñ ürküsinden:* 14a/348, *Resūl’üñ ‘ādeti:* 61a/1555 *Resūl’üñ sözüni:* 53b/1356, *sizüñ yüziñüz:* 46b/1181, *tamunıñ ḳaśdın görem:* 29a/721.

ii. Belirtisiz isim tamlamaları

aġaçlar budaġında: 40a/1009, *‘arş gölgesi:* 48a/1220, *el emegin:* 0024b/611, *el degirmenin çekermiş:* 22a/543, *günāhlar deñizine*: 14a/346, *ırmaḳlar śuyından:* 40a/1010, *‘iśyān ħamırlarını:* 14a/347, *kişilik tonın giyem:* 22a/550, *ḳudret eliyle:* 48a/1217, *şeyĥ etegi:* 24b/607, *şöhret yollarına:* 24a/595, *ümmet cānları:* 52a/1316, *vāḳf etmegini:* 24b/610, *yaban yemişlerinden:* 40a/1009.

b. Sıfat tamlamaları

güzel *Muĥammed:* 9a/215, ***ṫoġrı*** *yol:* 51a/1299, ***aḳ*** *gümiş:* 31b/794, ***yeşil*** *zümrüd:* 48b/1225, ***śaru*** *altūn:* 48b/1225, ***ḳızıl*** *yāḳūt:* 31b/793, ***ḳara*** *gözler:*13b/331, ***ulu*** *ferişṫahlar:* 16b/409.

c. Sıfat-fiil öbeği

şol ricāli ġayb olan sulṫānlaruñ: 4b/104.

ḳıyāmet ḳopduġı vaḳṫ: 57b/1458.

ḳomadum iblįs'e girecek ḳapu: 12b/298.

ç. İsim-fiil öbeği

yine saġ çıḳmaḳ ümidi yoġ idi: 1b/18.

ḳabre girmek fikri iñen çoġ idi: 1b/18.

d. Zarf-fiil Öbeği

vaḳṫi iki eyleyüb śabr itdiler: 45b/1154.

ħōşnūd idince tā virem: 11a/266.

e. Edat öbeği

sizi sevenler içūn eyledüm: 8b/201.

hiç kendü başımuz içūn aġlarmıyuz: 14a/344.

f. Bağlama öbeği

ḳullar ve cāriyeler Ĥiźmet ḳıla: 2b/40.

*'Įsā ve Mūsā ve İbrāhįm şaşa:*19b/482.

g. Unvan öbeği

Ĥaḳḳ te'ālā didi: 8b/198.

didi Allāh Ĥażreti: 35a/882.

atasıdur bunuñ śulṫān Selįm ħān: 5a/112.

bunuñ adı durur śulṫān Murād ħān: 5a/115.

ğ. Ünlem öbeği

inśāf mıdur iy ḳabir yoldaşları: 12b/307.

śordılar iy dede ħaber geldü mi: 15b/386.

XI. METİN

Bismi’llāhi’r-raĥmāni’r-raĥįm

“fāilatün / fāilatün / fāilün”

1a

1 Ĥaḳḳ gönderibdür resūlüñ ālini
gösterivirdüm evimüñ yolını

2 muṭį‘ oldum her ne emr itdiyse
bile itdüm her nekim itdü ise

3 bu ṭarįḳde ne sırlara irdügüm
evvel ü aĥir ya neler gördigüm

4 ya ĥilāfet nice virildügini
edebleri nice virildügüni

5 žāhir ile bātınuñ esrārını
ol esrāruñ görinen envārını

6 ger bu ĥālüñ cümlesin söyler isem
her birisin size vaśf eyler isem

7 bu sırlardan yaza idüm nįce bāb
cilde sıġmaz olur idi bu kitāb

8 ya kaçan olur o ĥāller yazıla
dile gelmez añlanmaz söz ile

9 illā yüz biñde birini diyelüm

hem kitābūn sebebin söyleyelüm

10 ister iseñ bu sözlere iresin
gel gir erba‘įne neler göresin

11 bu ṭarīḳi anda göresin tamām
erba‘įn olmazsa olur nā-tamām

12 bu ṭarīḳi eksügi ĥalvetde yiter
añlayana bu ḳadar ħaber yiter

13 illā bu kitāb sebebin eydem saña
diñleyüb ḳulaḳ ṭutar iseñ baña

1b

14 pįrüm emriyle yazdum ben bunı
‘ayıblamañ eksigüm ṭutub beni

15 sebeb neydi yazmaġa gör ne direm
pįrüm emr itdi ki ĥalvete girem

16 niyet it erba‘įne iy oġul
vire Allāh açıla ħōş ṭoġrı yol

17 emrine ben de mutį‘ oldum hemān
eşüm dōstumla helālleşdüm hemān

18 yine saġ çıḳmaḳ ümiźi yoġ idi
ḳabre girmek fikri iñen çoġ idi

19 niyetin ġuslin sücūdların tamām
ta‘lįm itdi cümle şarṭın ol hümām

20 didüm Mevlām’a işde geldüm pür-günāh

döküb gözler yaşını çoḳ itdüm āh

21 erba‘įn çūnki girdüm ĥalvete
naśįb olduġınca gördüm ĥāl nite

22 dünya ehlin bir naẓar gördüm ḳamū
dimek olmaz ĥāllerini ey ‘amū

23 her yaradılmış ‘ayan olur imiş
māsivādan geçen Ĥaḳḳ’ı bulur imiş

24 mürşid-i kāmil gerekmiş kişiye
tā ki aña gizlü sırlar erişe

25 on sekiz biñ ‘ālemi Ĥaḳḳ ḳaplamış
māsivā içinde özin śaḳlamış

26 ḳudretin muĥįṭ-i cihān eylemiş
cihān içre özin nihān eylemiş

2a

27 ‘āşıḳa olurmış ancaḳ viśāl
ıraġ olan özi imiş ve’l-kemāl

28 viren alan yine Ĥaḳḳ olur imiş
bulan da Ĥaḳḳ virdügin bulur imiş

29 diledügi ḳula virür imiş kemāl
faẓl ḳılub gösterür imiş cemāl

30 daħı söz çoḳ açıla yol ehline
ehline ŧursun bu sözler ehline

31 gizlü ħazįne örtüsün açmayalum

sizi basub ortaya geçmeyelüm

32 añladum bunda oldan’olmaġımiş
çāresi ancaḳ fenā olmaġ imiş

33 ḳırḳ gün olıcaḳ taşra çıḳaram
seyr idüb dünyāya baḳaram

34 degirmen döner gibi başum döner
śanki yir göke çıḳub gök yire iner

35 mürşidimüz ol sā‘at irdi hemān
bir nice dürlü ‘ilāc itdi iy cān

36 gözüm açdı ne öte var ne beru
yiri gök bayaġı yeründe girü

37 pįrüm eydür: oġıl göñlüñ ne diler
şimdi nefsüñ nice nesne arźūlar

38 dünyada arźūñ ne ise di baña
istedügüñ ħażır ideyüm saña

39 her ne istediyse göñlüñ söylegil
hįç utanma ĥāliñi bir bir digil

2b

40 göñlüñ ister mi ki māluñ çoḳ ola
ḳullar ve cāriyeler ĥiźmet ḳıla

41 yāħūd her ne ta‘ām arźū iderseñ
arzuñı di baña her ne dilerseñ

42 dürlü dürlü ĥōş libāslar geymegi

her öyünde sükkeri āş yimegi

43 her ne dirseñ cümlesin getürin
añlamadın tizirek yetüreyin işde

44 mürşid şöyle olur iy kişi
ḳādir olub gidere her teşvīşi

45 iste Ĥaḳḳ'dan ki mürşide iresin
degmeler görmedigini göresin

46 isteyenler āl-i evlādı bula
āl-i evlādı bulan neler bula

47 āl-i evlādı severseñ iy dede
'āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed'e

48 raĥmetullāhdan süresin çoḳ śafā
vir śalavāt rūĥ-i pāk-i Muśtafā

49 Emīr Sultān himmet eylerse yine
bu kitābı okıyam diñleyene

50 himmeti gürdür ire cümleñüze
derd ile āmīn diñ imdi bu söze

51 çoḳ şükür ḳıl ümmet olduñ Aĥmed'e
vir śalavāt 'aşḳ ile Muĥammed'e

52 bugün göñlüm hīç nesne dilemez
hemān aġlamaḳ diler aġlayamaz

3a

53 pīrümden işāret oldı iy ata

tiz yidi gün yine girdüm ħalvete

didi: yaz bir şefā‘at-nāme kişi
dilerseñ aḳa gözleriñüñ yaşı

aħirinde yaz ilāhį sözleri
Emįr Sulṭān medĥ olsun sözleri

o yüzdendi ‘āşıḳları oḳıya
oḳıyan cān ile raĥmetler bula

dertlü ‘āşıḳ dertlülerindir göre
aġladuḳça saña himmetler ire

yidi gün yidi gice düriş aña
kitābuñı çıḳıcaḳ göster baña

yā şeyĥum himmet eyle diyesin
Allāh vire dertlü sözler diyesin

yine girdüm ħalvete ḳıldum zārį
buĥūrları pāk vužūlarla arį

çūnki bu emre iṭā‘at eyledüm
ḳudretüm yitdügi deñlü söyledüm

bes ol ĥālde yazdum işbu sözleri
söz aślından aña itdüm sizleri

şehr-i evvel aħiri hem ol ayı
tāriħį otuz ṫokuz idi śayı

hem gice yazar idüm hem gündizin
bu ḳadar geldi elümden iy güzįn

65 gāh yazardum gāh yaturdum iy ricāl
gāh özümi bilmez idüm bį-mecāl

3b

66 yidinci günde tamam oldı iy yār
bu şefā‘at-nāme her neki var

67 gel gör imdi aġlamaḳ nice olur
derd ile aġlayan ĥāli bulur

68 gözyaşıyla beytlerin fikr idelüm
naśįb olduġı ḳadar źikr idelüm

69 śañmanuz kim hüner diyüb itmişem
şeyĥüm emrine iṭā‘at itmişem

70 pįrümüñ itdügi sözler ola
eyü yatlu hemān didigi ola

71 mürşidümüñ emri gelsün yirine
ya ĥalḳa yaraya ya kim görine

72 umaram ĥalḳ daĥı ‘aybın örteler
kendü ayıbların añub örteler

73 ‘aybın örtüb eyüce söyleyeler
yine kendü eylügin söyleyeler

74 Tañrı ĥōşnud olsun dirlerse iy cān
dertlü cānuma bu söz yiter hemān

75 zįrā yoḳdur bu fenānuñ ḳarārı
bu kitāb śoñumıza ḳalsa bārį

76 ecel ire baña da bir gün ölem
bu ola sebeb du‘āda añılam

77 kitābumuñ bencileyin ‘aybı çoḳ
zi̱ra hergiz bir ‘ayıbsuz işüm yoḳ

78 ‘aybımuza baḳmayasız örtesiz
dilerem ki Ĥaḳḳ ḳatında artasız

4a

79 sizüñ de ‘aybıñuz örte Settār
geçe śuçlarıñuzdan arıta Ġaffār

80 Pür Muĥammed du‘ācıñuzdur size
lutf idüb cānını ḳılasız taze

81 armaġān aña du‘ālar idesiz
Tañrı’nuñ bol raĥmetine iresiz

82 bir kez Allāh raĥmet itsün diyene
raĥmet itsün Ĥaḳḳ aña döne döne

83 du‘ā ile añan ḳardaşı vallāh
cemālini müyesser ide Allāh

84 umucıyuz du‘ādur maḳśudımuz
hāk-i pāyiñüze budur sözimüz

85 ol kişinüñ ĥāceti ola ḳabūl
bizümçūn Fātiĥā okıya ol

86 bize her kim bu iĥsānı işleye
okuyub ŝevābını baġışlaya

87 śoñ nefes įmān aña yoldaş ola
enbiyālar ḳolına ḳoldaş ola

88 cümleñüze raĥmet eylesün Allāh
koñuklasın dįzārı birle ol şāh

89 āl-i evlādı ile bile varasız
Ĥaḳḳ Te‘ālā’nuñ cemālin göresiz

90 cān-ı dilden sev ĥabįbüñ ālini
seyr idesün cennet içre ĥālini

91 raĥmetullāhtan süresin çoḳ śafā
vir śalavāt rūĥ-i pāk-i Muśtafā

4b

92 Emįr Sultān himmet eylerse yine
bu kitābı oḳıyam diñleyene

93 çoḳ şükür ḳıl ümmet olduñ Aĥmed’e
vir śalavāt ‘aşḳ ile Muĥammed’e

94 iy ‘azįzler işde bir dilek var
isteyelüm vire ol perverdigār

95 du‘ā ḳıluban girelüm śoĥbete
umaruz bu meclisde ħayr bite

96 imdi diñ āmįn du‘ā ḳılalum
yalvaralum yanalum yaḳılalum

97 du‘ā ḳılalum ki ol Ĥaḳḳ Te‘ālā
şerrimüzi ħayra döndüre Mevlā

98 bu meclisde kim bizi cem‘ eyledi
ma‘rifet diñlemege sem‘ eyledi

99 yine cennetde ol ferd-i bį-çūn
dįzārına ḳarşu cem‘itmek içūn

100 derd ile āmin diyelüm bu söze
imdi āmin diñ nažar olsun size

101 soñ nefeśte cümlemüze vir įmān
Ĥaḳḳı vir Ḳur’ān’ı yoldaş ḳıl hemān

102 cümle mü’minler ile įmānımuz
śaḳlaya şeytāndan ol subĥānımuz

103 bu du‘āmız ḳabūl olmaġiçūn
Ĥaḳḳ cemālin naśįb ḳılmaġiçūn

104 şol ricāl-i ġayb olan sultānlaruñ
hāżırıçūn ġāibiçūn anlaruñ

5a

105 ‘āli nažarları yitişe bize
dįn ü dünyā āĥiret emrimüze

106 cümlemüze ‘āli himmetler ḳıla
āmin raĥmetullāh diyen raĥmet bula

107 bizüm şeyhimüz ol güzel cānuñ
pāk rūĥįçūn Emįr Sultān’uñ

108 ilāhi şeyĥimüz sırrı Ĥaḳḳıçūn
anuñ taḳvāsınuñ nūrı Ĥaḳḳıçūn

109 bu ṭarįḳden geçen ‘āşıḳlar içūn
bāḳį ḳalan muĥib śādıḳlar içūn

110 bu furśat kim ele girmişdür iy cān
ki ‘aśrımuz bu dem devr-i Süleymān

111 pādişāhımuzuñ ol Ĥaḳḳ Te‘ālā
‘adl-i ‘ömürin ziyāde ide Mevlā

112 bu bir kerim vücūddur bilüñ iy cān
atasıdur bunuñ Śulṭān Selįm Ħān

113 her dilegini bunda Allāh vire
dilerüz ĥükmi şarḳa ġarba ire

114 ḳılıcı üstün olsun fetĥler olsun
Ĥaḳḳ ḳatında her işi ĥāśıl olsun

115 bunuñ adı durur Śulṭān Murād Ħān
kemāl-i ḳudretin irgürsin ol Ħān

116 semāvātı arżın afetinden
śaḳlaya Ĥaḳḳ ĥasūdlar śōĥbetinden

117 māsivā şerrinden emįn bekleye
ins ü cinn şerrinden Allāh śaḳlaya

5b

118 yā ilāhį vücūdunı elümden
gicünden vir anı śaḳla elümden

119 kemāl-i ‘ilmini vü devletini
‘adl-i inśāfını vü şefḳatini

120 leşkerin manśūr-ı mužaffer ḳıl
hem oġılların kemāl-i pîr ḳıl

121 ‘adularınuñ ḳahrını virmek içūn
dōstlarını daħı dōst ḳılmaġ içūn

122 cemį‘i enbiyā mürseller içūn
cemį‘ enbiyā serverler içūn

123 ĥisābsüz evliyālar sırrıçūn
bunlaruñ başından geçen pįrleriçūn

124 Ebū Bekir śıddıḳ ‘Ömer ‘adliçūn
‘Oŝmān edebi ‘Alį cömertligiçūn

125 bular dįn yolunda yanduḳlarıçūn
bu dört yār dünyāda bulduḳlarıçūn

126 Muĥammed Muśtafā’nuñ rūħıçūn
ümmetine pür-vefānuñ rūħıçūn

127 āl-i evlādı aśĥābıçūn
ehl-i beyti źürriyyeti rūħiçūn

128 müslimįn müslimāt içūn ḳamu
mü’minįn mü’mināt içūn ‘amū

129 ḳabūl eyle ilahį du‘āmuzı
eller açub uş saña ŧutduḳ yüzi

130 baḳma Pür Muĥammed’üñ śuçlarına
raĥmet eyle cümle geçmişlerine

6a

131 du‘ā ışmarlayan ḳardaşlar içūn
du‘ā ḳılıcı yārdaşlar içūn

132 Ĥasreti Ĥasrete irmek içūn
borçlularuñ borcu ödenmek içūn

133 köşelerde ħastalar śaġlıġı çūn
ḳamū dutsaḳlaruñ ħalāślıġi çūn

134 cümle göñüllerüñ murādiçūn
mūradıñuz vire ol ferd-i bį-çūn

135 neki var ise ehl-i įmān içūn
emin emān śoñ nefes įmān içūn

136 dübdüz oḳun kim işiñüz ħayr ola
evveli āħiri śalavāt ile

137 diñ imdi sözi çoḳ ħayra ḳoyalum
bu niyyete Fātiĥā oḳıyalum

138 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

139 diñleñ imdi eydeyüm bir ħōş ħaber
işāretdür velį ġāyet mu‘teber

140 bir beşāret muştulayayın size
cān-ı şįrįninüzi ḳılsun ŧāze

141 śalavāt virelüm rūĥ-ı resūle
Muĥammed Muśtafā ol pür-uśūle

142 aç gözüñi ṭut ḳulaḳ bir dem baña
derd ile diñle neler eydem saña

143 ümiźüm var kim ki bunı diñleye
ṭaş demür de olursa iñleye

6b

144 hem sevine hem aġlayasın buña
belki günāh ‘afv ola oñdan śoña

145 ola kim bu söz sizi biraz yaḳa
göziñüzden birki ṭamla yaş aḳa

146 ḳatılıḳ eyleme aġla sen daḥı
bārį aġlayana öykün iy aḥį

147 ger gözüñ bunda biraz yaş indire
anda ṭāmū ōdunı söyündüre

148 işit imdi ümmet iseñ Aḥmed’e
dü cihānuñ faḫrį ol Muḥammed’e

149 meger ol iki cihānuñ güneşi
‘ādet itmişdi üzerine bu işi

150 ḳorkulu āyet gelse idi aña
ümmetin ḳayırub aġlardı buña

151 śaḥābeler de śorardı her biri
ḳaçan böyle görseler peyġamberi

152 ne ḥāl oldı diyü śorarlar idi
dįn yolın derd ile ararlar idi

153 resūl aġlardı iderdi ġırį
ħaber alımazdı bunlar biri

154 meger ķızı Fātımā geleyidi
niçūn aġlar bes ħaber alayidi

155 Fātımā gelse ħaber virürdi
ķorķulu sözler ki aña dir idi

156 Fātımā idi bu işüñ çāresi
atasınuñ oldı ġam ħuvāresi

7a

157 yine bir gün gördiler aġlar resūl
ümmetüm hay dirdi ol pür-uśūl

158 yine aśĥāb bir yire cem‘ oldılar
Resūl’ullāh ĥücresine geldiler

159 gördiler ol dü cihānuñ güneşi
āh idüb aġlar döker gözünden yaşı

160 śora görüb ħaber alımadılar
āh ne ider gelen bilmediler

161 gitdiler söylemege yoķdur žafer
didiler Fātımā’ya idüñ ħaber

162 anı sever ol belli vire işi
tā gidere göñlimüzden teşvįşi

163 Fātımā’ya śoñra didiler anı
neydi ĥikmet şöyle severdi seni

164 yalvarurduḳ sözimüz ḳoymaz idi
illā senüñ söziñe ṫoymaz idi

165 içilürdi her sözi sükkār idi
aġlaması zārịsi diger idi

166 saña dir ḳorkulu iş oldugın
biz de bilürdük śoñra noldugın

167 Fāṫımā'ya dir sevib dirdi ḳızum
ḳatı ħōş gelürdi aña sözüm

168 ol sözüm severdi dirdi aña
açılurdı Ĥālini dirdi baña

169 eydür idüm cümle ümmetüñ aña
ōddan azād olasıçūn di baña

7b

170 Ĥaḳḳ bağışlasun saña hep ümmetüñ
ḳabūl itsün şefā'atüñ himmetüñ

171 söyle bana biñce aġlaşalum
şefā'atler ḳuşaġın baġlaşalum

172 ümmetüñ yolına bu cānum fidā
seni aġlar görmeyeyin dünyāda

173 Ĥasan'dan Ĥüseyin'den geçerem
ümmetüñ içūn her aġūñı içerem

174 belki cennetden daħı el çekerem
anlaruñ çekecegin ben çekerem

175 başumı cānumı ḳodum ben şol yola
dürüşem ben de senüñle bile

176 işde şöyle dirdüm ben atama
ümmetiçūn girdügince māteme

177 bu sözlerüm ĥōş gelürdi aña
anıñiçūn açılurdı baña

178 bildiler şefį‘ imiş ümmete
taĥsįn itdiler bu ‘ālį himmete

179 sevdigince var imiş anı resūl
ānıñiçūn ḳızına söylermiş ol

180 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

181 diñle imdi resūl aśĥābı nider
emr-i Ĥaḳḳ’ı bilmege tedbįr ider

182 sen eyle didiler kim varalum
Fātıma ĥāli ħaber virelüm

8a

183 ol günahkār ümmetümi dilerem
dū cihānda ümmetümçūn dilerem

184 Ĥaḳḳ Te‘ālā’dan ħitāb geldi aña
yā Muĥammed gör ne direm saña

185 yā Muĥammed secdeden götür başuñ
gözlerüñden yiter aḳıtduñ yaşuñ

186 ben seni ġāyet severem yā Ĥabįb
seni dertlü ḳullara ḳıldum ṭabįb

187 yā Muĥammed seni yirden göklere
çıḳardum her göñül ehli göre

188 seni ‘arşdan yuḳaru ḳıldum ulu
altı kez yüz biñ yıllıḳ yol yolu

189 şol ḳadar ḳıldum baña yaḳįn seni
saña varlıġum virüb aldum seni

190 aramuzda ḳomadum perde baña
anda gösterdüm cemāli saña

191 ümmetüñe dahı gösterem cemāl
her birisi olalar śāĤib-i kemāl

192 dahı artuḳ dilek eylerseñ baña
baġışladum kāfirleri de saña

193 dir resūl: iy Ĥaḳḳ bilürsin sırları
sevmezem Cühūdları kāfirleri

194 hemān ümmetlerümi gerek baña
Ĥācetüm budur benüm oñdan śoña

195 ehl-i beytüm fidā ḳıldum añlara
ol günahkār ümmete ol cānlara

8b

196 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

197 çūn resūl dilekler idüb aġladı
işidenlerüñ cigerin ṭaġladı

198 Ĥaḳḳ Te‘ālā didi bu aġlaşmañuz
yā Muĥammed bu ciger ṭaġlaşmañuz

199 eger uçmaḳ hevesinden ise ol
cennetlerüm seversiñüz yā resūl

200 cennetiçūn aġlaşursañuz tamām
anı sizler içūn yaratdum iy hümām

201 cenneti hem sizler içūn eyledüm
hem sizi sevenler içūn eyledüm

202 sizleri seven bulalar cenneti
aña girenler bulalar ‘izzeti

203 şāź olalar görmeyeler miĥneti
dōstı dōst ile ideler śoĥbeti

204 ger ṭamū ḥışmından ise aġlamañ
āh-ı zār ile cigerüñ ṭaġlamañ

205 ben ĥarām itdüm ṭamū ōdın saña
ẓıra senden sevgülü ḳul yoḳ baña

206 ĥabįbüm yarın ḳıyāmet olıcaḳ
cümle ḥalḳa ṭāmū heybet ḳılıcaḳ

207 kükreyüb maĥşer yirine yügüre
tāmūya ḳarşu varasın ḥalḳ göre

208 aña her ne ideriseñ idesin

zencịrine yapışuben idesin

9a

209 eydesin kim yā ṭamū dön girüye
saña daḥı ṭola ehlūñ berüye

210 naśịbüñdür ḳavm-i kāfir hep gele
bölük bölük ḳarnıñ içine ṭola

211 ṭāmū eyde: yā Muĥammed ḳo beni
ōduma Ĥaḳḳ emridür yaḳmaz seni

212 pür-nūrsın hịç ōd yaḳmaz seni
‘āśịler içūn yaratdı Ĥaḳḳ beni

213 ‘aźāb idem ḳo beni azġunlara
şu Ĥaḳḳ’a dönmez dịni bozġunlara

214 ḥalḳa bugün kendözümi bildirem
loḳma loḳma yudub ḳarnum ṭolduram

215 diye: hey güzel Muĥammed ḳo beni
ḳorḳaram ben çūnki yudamazam seni

216 bugün bu ḥalḳ ḳamū itdügin bula
ya niçūn gitmediler ṭoġrı yola

217 birbirine şefḳatı olmayanı
şol ĥayāsız edebi olmayanı

218 pịrlere ‘izzetler ḳılmayanı
oġıla ḳıza edeb ḳılmayanı

219 ya şol begler ki ‘adli olmaya

olar benden şefḳat bulmaya

220 mažlūmlara dürlü žulümler iden
žulümler ḳılub tevbesiz giden

221 dahı zekāt virmeyenler mālına
tāmū eyde: vay anlaruñ ĥāline

9b

222 emr-i ma‘rūf ḳılmayan ‘ālimleri
ya şunlar kim sevmeye ‘ālimleri

223 ya şol bezirgānlar emįn olmaya
virenler emānetini bulmaya

224 ħamratuñ idüb şerler işleyen
anlar ola dillerini dişleyen

225 mescide varmayan bį-namāzları
dahı birbirine utanmazları

226 ġıybeti bühtānı müsāvi ideni
dahı şol ġammāzları ḳo ideni

227 subĥi vü boza evine girenleri
‘ālimlere şol ġıza idenleri

228 ḳanda görse yoħsulları ħorlayan
dünyāsı içūn bāyları aġırlayan

229 faržları sünnetleri terk idici
atasın anasın incidüb giden

230 aḳçe aśśın virüb alub yiyen

yazıcı daħı ṭanıġın diyen

231 nā-ĥaḳḳ rüşvet yiyenleri
dünyā alub aħiret yıḳanları

232 tefsįr ĥadįŝ diñleyüb ṭutmayanı
kitāblaruñ ĥükmine gitmeyeni

233 şol bildügi ṭanıḳlıġı itmeyen
dįn ṭutub İslām yolına gitmeyen

234 Ḳur'ān'ı az aḳçeye śatanları
yüzler śuyın yabana atanları

10a

235 yalan yire çoḳ and içenleri
dįne düşmānlıḳ idüb geçenleri

236 ṭāmū eyde: hep yaḳam azġunları
yā Muĥammed şol dįni bozġunları

237 sen girü ṭur diyü saña söyleye
kükreyüb 'āśįlere ḳaśd eyleye

238 añraya kükreye ola göre
cehennemüñ heybetini ħalḳ göre

239 kendülerini öninde her kişi
ma'śūmlar śaçı aġara bil işi

240 birbirin bilmeye irkek dişi
zār-i efġān ola cümlenüñ işi

241 cehennemüñ isisinden hep ḳıza

her kişi sevgülü yārinden beze

242 anadan ṫoġma ‘üryān olalar
aġlaşalar zār-i giryān olalar

243 çūn cehennem idicek ol heybeti
döñ diyüb çaġırasın ḳatı

244 heybetinden sözüñi añlamaya
ne didigün işidüb diñlemeye

245 ben de eydem: yā cehennem aç gözi
gör saña nedür Ĥabįbümüñ sözi

246 ne dirse emrine muṫi‘ ol anuñ
emrüñi ṫuta śafā bula canuñ

247 döñe hergiz ‘inād eylemeye
ḳarşu gele yir daħı söylemeye

10b

248 sözleriñi her ne dirseñ ṫuta
ardına döne ḳıçın ḳıçın öte

249 dönüb ‘arşuñ śol yanına tiz vara
‘araśāt ħalḳına göziküb ṫura

250 ṫāmūyı daħı muṫį itdüm saña
ya bu aġlaşmaḳ nedür diye baña

251 ger cemālüm şevḳine aġlar iseñ
dįzarumçūn cigerüñ ṫaġlar iseñ

252 anı daħı naśįb eyledüm saña

zi̱rā ġāyet sevgülüsin sen baña

253 raĥmet olub cānıñuz bulsun ĥayāt
şevḳ ile hep diñ resūle eś-śalāt

254 resūl eydür: aġlayaraḳ yā ilāh
raĥmetüñ bol iy kerı̱m ü pādişāh

255 senüñ sevgüñ şöyle ġālibdür bize
uçmaġile ŧāmū gelmez hı̱ç söze

256 itdi fāriġ ikisinden de bizi
kendü nefsümçūn dimezem her sözi

257 şol bir avuç ŧopraġiçūn aġlaram
ol ża‘i̱fler içūn cigerüm ŧaġlaram

258 ŧāmū ħışmından yaramaz tenleri
azād itseñ key ża‘i̱fdür cānlaru

259 ḳatlanımazlar ‘aźāba yā ilāh
işde budur aġladıġum iy pādişāh

260 rūzi ḳılsañ ümmetüme de kemāl
ümmetüm de görse di̱zār ü cemāl

11a

261 di̱zāruñ ni‘meti ümmet ile siñer
hem daħı bu gözlerüm yaşı siñer

262 Ĥaḳḳ Te‘ālā yine eyledi ĥiŧāb
ḳullarumçūn yiter aġladıñuz ŧāb

263 rabb-i ‘izzet didi kim: yā Muĥammed

şefā‘at ḳıluban uśanma Aĥmed

264 ben uśanmazam virmekten ĥabįb
tek uśanma ḳıl şefā‘at yā ṫabįb

265 sen şefā‘at ḳıl hemān baġışladum
ḳullaruma luṫf-ı iĥsān işledüm

266 tā seni ħōşnūd idince tā virem
zįra baña yaraşur luṫf-i kerem

267 çūnki ümmet yolına ḳoduñ başı
anlaruñçūn aḳar göziñüñ yaşı

268 cānu başı çūn ḳoyduñ aśĥāb ile
ħātūnlaruñ oġıl ḳız aĥbāb ile

269 fidā ḳılduñ ümmetüñe anları
ōddan azād ola ümmet cānları

270 ṫurma sen eyle şefā‘at anlara
ol saña ümmet olıcı cānlara

271 yā Muĥammed ol benüm ḳullaruma
bāylara vü daħı yoħsullara

272 şefā‘at ḳıl ben hidāyet ideyin
anlaruñ günāhların ‘afv ideyin

11b

273 ḳıyāmet güni oları ‘afv idem
śuçların bağışlayub ‘afv idem

274 günāhların defterlerinden bozam

boş ḳomıyam yirine ħayr yazam

275 raĥmetüm ulaşdurayın anlara
günāh içūn aġlaşan cānlara

276 yā Muĥammed ne çekersin ġuśśalar
gör ne direm al sözümden ĥisseler

277 bunlaruñ senüñ ümmetüñse yā ĥabįb
benüm daħı ḳullarumdur yā ŧabįb

278 bular senüñ cemā‘atüñse eger
benüm daħı ŧanıḳlarumdur olar

279 yā Muĥammed ‘izzüm cemālüm ĥaḳḳı
kibriyā vü ‘izzi cemālüm ĥaḳḳı

280 sen idersin anlara himmetüñi
senden artuḳ severem ümmetüñi

281 atasından anasından anlara
şefḳatüm artuḳ durur ol cānlara

282 esirgerem hem severem anları
ümmet olub seni seven cānları

283 yā Muĥammed ümmetüñ sevmeyedüm
źikrüm itdüklerini sevmeyedüm

284 dillerinde adumı ḳomaz idüm
tenlerinde ŧā‘atüm ḳomaz idüm

12a

285 yā Muĥammed gör ki ne direm saña

ümmetlerüñ sevgülidür heb baña

286 ben ki Allāh'um adum mü’min durur
virdügüm ad anlara mü’min durur

287 anlara ben kendü adumı ḳodum
ümmetüñ adlarını mü’min didüm

288 ata ana kendü adların ḳomaz
kendü adıyla ‘ayālin oḳımaz

289 ata ana ben itdügüm idemez
benüm itdüglerüm anlar idemez

290 benüm adum dilleriyle çift durur
göñülleriyle sevgüm çift durur

291 sekiz uçmaḳ ümmetüñle çift durur
Ĥūrį ḳuçmaḳ ümmetüñle çift durur

292 ‘ibādetüm tenler ile çift durur
emir sırrum cānlar ile çift durur

293 gizlü sırrum sırlar ile çift durur
hem dįzārum gözler ile çift durur

294 daħı yaratmadum sevdüm anları
sevmek ile ŧolu oldı cānları

295 ümmetüñe çūn adum çift eyledüm
dilllerine tevĤįdüm çift eyledüm

296 anlara tevĤįd-ü įmān cübbesin
giydüreyin eyledüm ḳullar ħāśın

297 įmān ħil‘atiyle žāhirlerin
daħı muĥkem eyledüm bātınların

12b

298 yabdum įmān ķal‘esin muĥkem yapu
ķomadum İblįs’e girecek ķapu

299 İblįs įmān ķal‘esini yıķamaz
tāmū hergiz ümmetüñi yıķamaz

300 yā Muĥammed ‘izzetüm ĥaķķiçūn
kibriyā vü ķudretüm ĥaķķiçūn

301 ümmetüñ yaķmıyan įmān nūrı
nūrlarına deymeye ŧāmū nārı

302 įmān nūrı ruşen ola ķāmūda
baķmaya mecāl mi ķala tāmūda

303 yā mü’minler diye çaġıra tamū
tiz geçiñ söyünmedin ōdum ķamū

304 yoħsa nūr-ı göz ōdum söyündürür
heb içümi taşumı göyündürür

305 bu sözi her işiden şāź oldılar
şükr idüb ġuśśadan azād oldılar

306 raĥmet olub cānıñuz bulsun ĥayāt
şevķ ile heb diñ resūle ś-śalāt

307 ne direm diñleñ iy dįn ķardaşları
inśāf mıdur iy ķabir yoldaşları

308 dünyāda biz bir günāhı idevüz
işleyüb dürlü fesādı gidevüz

309 utanmadın dönüb yine söylerüz
vir bize cennet ile hūrį dirüz

310 hem isterüz ĥulle vü tāc u buraḳ
isterüz dįzār ile ḳarşu turaḳ

13a

311 ol Ĥaḳḳ'a biz ne yüz ile varavuz
ya dįzāra ḳarşu nice turavuz

312 boynumuzda bunca günāhlara tura
başımuz aşaġa yüzimüz ḳara

313 añmayavuz şol geçen şer işleri
tevbe ḳılup dökmeyevüz yaşları

314 Ĥaḳḳ Te'ālā'nuñ ĥabįbi aġlaya
ol bizümçūn cigerler taġlaya

315 ol güzįde śaĥābeler aġlaşa
cem' olub himmet ḳuşaġın baġlaşa

316 ol ĥabįbüñ ehl-i beyti neki var
bizümçūn aġlaşalar zāru zār

317 bizümçūn 'Āyişe de aġlaya
Fātıma daħı cigerler taġlaya

318 gözleri nūrı Ĥüseyn ile Ĥasan
aġlaşalar ne diyesin buña sen

göre kendü başümuz içūn aġlar mıyuz
āh-ı zār ile ciger ṭaġlar mıyuz

‘arş-ı kürsį levĥ-i ḳalem aġlaya
uçmaḳ ehli cigerlerin ṭaġlaya

yirler vü gökler ṭaġlar aġlaşa
cümle ĥūrįler melekler aġlaşa

sinnį cinnį sā’ir ferişṭahlar ki var
deñizdeki balıḳlar da ḳıla zār

heb bizümçūn aġlaşub ḳıldı ġırį
bizümçūn iñleşeler her biri

13b

biz günāh işleyevüz key iri
bizi bunlar esirgeye her biri

ir eger genç ölevüz dimeyevüz
ölümçūn bir yaraḳ yimeyevüz

göre hįç ölüm yaraġı var mıdur?
ölüm yaraġın yemeyen var mıdur?

yüriyevüz ḳayġusuz ġafletle
ya ĥālimüz nola bu ħüccet ile

dir miyüz hey ölüm virmez amān
bu žālim nefs eyledi bizi yamān

añalum evler yıḳıcı ölümi
şol dirnekler ṭaġıdıcı ölümi

330 nice ħatūnları ersiz ḳoyanı
anca erleri ħatūnsız ḳoyanı

331 civān yigitlere ḳıyan ölümi
ol ḳara gözler süzici ölümi

332 nice śoyın śopın ḳıran ölümi
nice boyunları buran ölümi

333 yā ilāhį! sen bilürsin Ĥālimüz
evvel āħir sañadur bu yolümuz

334 ölümi āsān eylegil bize
cānımuz įmān ile olsun tāze

335 şu ḳardaşlar ayırıcı ölümi
śaç u śaḳal yoldurıcı ölümi

336 gül yüzleri śoldurıcı ölümi
ġuśśalarla ŧoyurıcı ölümi

14a

337 servi boyu iki büken ölümi
üstine ŧopraḳ döken ölümi

338 şu göz yaşını kesįr ḳılıcı
ḳara ŧopraḳlara esįr ḳılıcı

339 śaçu śaḳalu döküb ḳurıdıcı
aḳ tenleri çüridüb eridici

340 ‘izzet ŧonların çıḳaran ölümi
kefen ŧonların śaran ölümi

341 ḳabre ḳoyub örtü topraḳ taş iden
yılan çıyan tenlerini eş iden

342 esirgemez ‘izz ü ĥürmet eylemez
mühlet virüb ya merĥamet eylemez

343 şu ĥālleri añar mıyuz hiç göre
varduġınca nefsimüz öldi göre

344 hiç kendü başımuz içūn aġlarmıyuz
günāhlar içūn ciger taġlar mıyuz

345 ḳara gün giceden ḳara yüzimüz
yire ḳoyub yaş döker mi gözimüz

346 āh bizüm ġaflet içre ḳalmamuz
günāhlar deñizine talmamuz

347 dürlü ‘iśyān ħamırlarını içüb
esrük olub kendümüzden geçüb

348 śoñ nefes ḳorḳusından āh āh
āh ölimüñ ürküsinden āh āh

349 melekü’l-mevt ḍarbından āh āh
arḳamuz üstine yire inmekden āh āh

14b

350 ol ḳapusız tar evden āh
ḳarañu çırasuz nāçār evden āh

351 ol döşeksiz mūnissiz evden āh
ol ḳarañulıḳ insiz evden āh āh

352 ol münkįr ü nekįr ferįştenüñ
ḳorḳusından ol iki ferįştenüñ

353 ol ġarįbliḳ ḳarañu evde bizi
yalıñuz ḳoma ḳabūl it bu sözi

354 yā ilāhį! biz günāhkār ḳulları
cümle mü'min bāyları yoḥsulları

355 esirgeyüb sen 'ināyet eylegil
elimüz ŧutub hidāyet eylegil

356 įmān bāylıġını virgil ilāhį!
zevālden śaḳlayu virgil ilāhį!

357 öñ virdüñ śoñra da luŧf işlegil
bize įmānı ebed bağışlaġıl

358 įmān yoldaş idesin sen bize
derd ile āmįn diyelüm bu söze

359 ola kim bencileyin etmiyesiz
māsivā sevgüsine gitmeyesiz

360 sürüñ göñülden māsivā ġamın
meyl idecek Ĥaḳḳ Te'ālā'dur hemįn

361 siz benüm gibi delü olmayasuz
meyli Ĥaḳḳ'dan ġayrıya ḳılmayasız

362 'ayıbluyam acıram çoḳ özüme
delüden uślu ħaber bu sözüme

15a

363 işde bildiñüz benüm aĥvālümi
Ĥaḳḳ'a ṭoġrı varımadum yolumı

364 her işümde Ĥaḳḳ'a yarar bulmadum
Ĥaḳḳ'a yarar bir 'amel ḳılmadum

365 nefse yarar işleri çoḳ bilürem
anıñçūn zārį̈ler çoḳ ḳıluram

366 ola kim siz ṭoġrı varasız Ĥaḳḳ'a
çoḳ iĥsānlar ide ol Ĥayy ü Beḳā

367 Ĥaḳḳ'a lāyıḳ işleyegör işiñi
Ĥaḳḳ gidere göñlünüz teşvį̈şini

368 yine evvelki sözi söyleyelüm
şefā'at ideni şerĥ idelüm

369 çūnki resūl secdeye ḳodı başını
ümmetüm bağışla dimekde sözi

370 secdede Ĥasan, Ĥüseyin geldi söze
bağışla dir ümmetin dedemüze

371 'Āyişe ile Fāṭıma daĥı iy yār
ümmet içūn ağlaşurdı zār-i zār

372 çār-i yāri daĥı ağlarlar idi
ümmet içūn cigerler ṭağlarlar idi

373 çūnki bunlar şöyle zārį̈ ḳıldılar
ümmet içūn yandılar yaḳıldılar

374 nidā geldi: yā Muĥammed! ṭurıñuz
iki ma‘śūmcaları ḳaldurıñuz

375 ‘Āyişe ile Fāṭıma aġlaşmasun
çehār-i yāruñ cigeri ṭaġlamasun

15b

376 yoḫsa meleklerümi iñletdiñüz
cennetüñ ĥūrįlerin siñletdiñüz

377 Ebū Bekr’üñ āhına döyünmez bular
‘Ömer’üñ iñildisi yirler deler

378 diyiñ ‘Oŝmān’a göz yaşın depretmesün
ṭaşırub deñizleri kükretmesün

379 hem ‘Alį de daḫı na‘rā urmasun
insi cinni birbirine urmasın

380 pāre pāre olmasun feleklerüm
ḳaldı az helāk ola meleklerüm

381 başını ḳaldurdı ol demde resūl
ehl-i beyti aġlar yanmış śaġı śol

382 śaġ yanında Ebū Bekr ile ‘Ömer
śol yanında ‘Oŝmān, ‘Alį yaş döker

383 ardlarında Fāṭıma ile ‘Āyişe
ümmet içūn düşdiler çoḳ teşvįşe

384 iñleşüb yatur Ĥüseyin ile Ĥasan
başların ḳaldurdı ol ḫalḳ-ı ĥasen

385 şol ḳadar itmişler āh ḳor ḳatı
göz cigerleri ḳararmış key ḳatı

386 śordılar iy dede ħaber geldü mi?
cehennemden ümmet aźād oldu mı?

387 olmadıysa yüz yire uralum
ümmetüñ yolına cānlar virelüm

388 bir bölük ża‘įflerdür bį-çāre
isterüz Ĥaḳḳ’dan ki ḳıla bir çāre

16a

389 tā olunca aġlaşalum yatalum
ża‘įf ümmetlerüñ elin ŧutalum

390 iki ma‘śūm çūn bu sözi söyledi
dedelerini tesellį eyledi

391 du‘ā ḳıldı faħr-i ‘ālem anlara
Ĥüseyin ile Ĥasan’a ol cānlara

392 başıñuza gele ħayr yazılar
Ĥaḳḳ şehįdliḳ cānum ḳuzılar

393 döndi dir: yā ‘Āyişe, yā Fātıma!
ŧurı gelüñ iküz de Fātıma

394 yirlerinden ikisi de ŧurdılar
diz çöküb öñinde Ĥālin śordılar

395 ‘Āyişe, Fātıma dir: yaḳdun bizi!
noldı gine şöyle aġlatdun bizi?

396 döndi bize: yā cihānuñ güneşi
deldi ya baġrımuzı gözüñ yaşı

397 bize söylersin gözin yaşı aḳar
baġrımuzı yaş ider cānlar yaḳar

398 didi kim: yā Fāṭıma, yā ‘Āyişe!
derd degül mi ümmetüm ōda düşe?

399 ümmetüm derdü ḳomadı bende yürek
ehl-i beytümden baña yardum gerek

400 āl-i evlādı severseñ iy dede!
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

401 işidüñ yarın ḳıyāmet kim ola
her kişi itdüklerin bir bir bula

16b

402 cem‘ ide Ĥaḳḳ ħalḳı maĥşer yerine
kendü ḳāđılıḳ ide her birine

403 cümle ħalḳı evvelin āħirin
cem‘ ide maĥşer yerine heb varın

404 cümle insān, cümle cinniler varı
melekler de ṭuralar śaf śaf öri

405 ‘ālemi ḳuşadalar cümle ṭura
Ĥaḳḳ Te‘ālā Cebra’il’e buyura

406 Ĥaḳḳ Te‘ālā Cebra’il’e emr ide
Malik’e di ki cehennemi yide

407 eyde var cehennemi şimdi getür
vaḳt oldı ‘āśįler çūn yitür

408 çūnki ḳopa ol ḳıyāmetüñ güni
Ĥaḳḳ Te‘ālā isteye yesirdür anı

409 çoḳ ulu feriştahlar da göndere
yetmiş biñ zencįr indüregöre

410 ol melekler de eger gelse biri
düşüreydi külli maĥşer ḳavmini

411 aġzına ḳoma ideydi her birimüz bir loḳmadır
‘Āyişe ile Fātıma’ya böyle dir

412 ol feriştahlara Cebra’įl vara
ŧāmu Ĥaḳḳ’dan ḳorḳa tiz tiz śora

413 śora eyde cehennem: yā Cebra’įl!
baña ‘aźāblar mı eyler ol Celįl

414 eyde kim: yoḳ seni anıñçūn ister
heybetiñi cümle ḳullara göster

17a

415 dünyada kāfir münāfıḳ çoġ idi
Ĥaḳḳ’dan aślā ḳorḳuları yoġ idi

416 ‘āśiler çoḳ bį-namāzlar daħı var
fāśıḳları zānįleri kim śayar

417 bular Ĥaḳḳ’uñ buyruġın ŧutmadılar
egrilerdür, ŧoġrı yola gitmediler

418 Ĥaḳḳ’a boyun virmeleri yoġ idi
nefslerine uymaları çoġ idi

419 Ĥaḳḳ Te‘ālā senüñ ile anlara
intiḳām idiser ol azġunlara

420 seni anlar içūn yaratdı bilesin
anlara dürlü ‘aźāblar ḳılasın

421 anlara sen heybet ile baḳasın
ōdlaruña yandurasın yaḳasın

422 yaḳasın ōda göñül yıḳanları
dahı Ĥaḳḳ’dan ġayrıya ṭapanları

423 mażlūmı nā-ĥaḳḳ yire dögenleri
miskįne faḳįre sögenleri

424 dilleriyle Tañrı birdür dirler idi
Muĥammed’dür hem resūl dirler idi

425 dahı ‘ālimlere ĥürmet itmeyen
‘āśį olub ṭoġrı yola gitmeyen

426 Ĥaḳḳ’dan uġurın şol kebāyir idici
şum nefsüñ arzūsına gidici

427 yāhūd şol beş vaḳt namāzı ḳılmayan
cāhillik idüb ŝevāblar bulmayan

17b

428 ya ramażān orucın eksik ṭuta
anları yarın ōdlara ata

429 getürüñ ŧāmūyı ħalḳ göresin diye
ḳāmū ‘āśįler aña girsün diye

430 her kişi ħōź bilür nitdüklerin
dir ise heb bulsun itdüklerin

431 iy ḳızum Fāŧıma! anlar nice ola
cehenneme girürlerse nice ola

432 Cebra’įl’e çūnki her sözi śora
cevābın işidicek anlar göre

433 Cebra’įl’e çūnki Ĥaḳḳ emr ide
cehennemi tiz irişdür maĥşere

434 muḳarrebler heybetile varalar
cehennemi maĥşere ḳıġıralar

435 bu muḳarreb ferişteniñ her biri
barmaġıyla getüreydi bu yiri

436 zebāniler yapışalar yitmege
maĥşer ħalḳına ‘ibret itmege

437 bunları görüb hemān aġzın aça
cehennem gürleyüb ōdların śaça

438 daḳalar yetmiş biñ ōd zencįrlerin
ŧuta yetmiş biñ ferişŧah her birin

439 yapışa her bir zebānį bir uca
iremeyeler yirinde źerrece

440 heybetile çekerler hem sürerler

ṭamuda barınmaz yirinden görürler

18a

441 Ĥaḳḳ Te‘ālā bir ĥiṭāb ide aña
yā cehennem! ‘aźāb idersem saña

442 bir nesne yaradaydum nideydi
seni bir yuduma loḳma ideydi

443 bir aç ḳordı kim bir bāre eti yudar
buyurursam seni çāḳ şöyle ider

444 bu ĥiṭāb ṭāmūyı ḳatı ṭaġladı
ḳorḳdı Ĥaḳḳ’dan zār zār aġladı

445 ṭāmūya Ĥaḳḳ ḳorḳusı ḳatı ḳoya
kendüyi bir serçe yirinde ḳoya

446 aġlaya eyde cehennem: yā ilāhį!
‘aźābuñdan ḳorḳaram iy pādişāh!

447 Ĥaḳḳ diye: gel göreyin azġunlara
senüñ ile ‘aźāb idem anlara

448 benüm rızḳum yiyüb ġayra ṭaparlar
benüm emrüm ḳoyub yoldan śabarlar

449 benüm itmeñ didügümi iderler
nefsleri arzūlarına giderler

450 kükreyüb eyde cehennem: yā ilāh!
bir dilegüm var saña iy pādişāh!

451 dilerüm ki ĥalḳa heybet gösterem

ḳahruñ ödıyla ‘ibret gösterem

452 şöyle heybet ile kim ‘āśį ḳullara
ya niçün gitdiler egri yollara

453 velį nebį dimeyem heb ürküdem
Ĥabįbüñden ġayrisini ḳorḳudam

18b

454 Ĥaḳḳ diye destūr saña it heybeti
illā ħāśları ḳorḳutma ḳatı

455 çün cehenneme destūr ola heybete
Ĥaźer itsün çoḳ dürişen ġıybete

456 Mālik iyde zebānilere: uşuñ
tāmūnuñ yularına yabışuñ

457 ola yetmiş biñ zencįr yuları
melekler yügrişüb vara ilerü

458 her yularda yetmiş biñ ħalḳa ola
Ĥaḳḳ ‘aźābın virmesin mü’min ḳula

459 zebānįler bir uġurdan varalar
cehennem ħalḳasına el uralar

460 zebānįler heb uşa öñi śoñı
yabışa her ħalḳaya yetmiş biñi

461 çekeler ḳuvvetleriyle her biri
ideler maĥşer yerine gel beri

462 her zebānį yabışuban çekeler

kimi ṫura kimi dizin çökeler

463 zebāninüñ her birisi iy dede
yumruḳ ursa ṫaġı taşı eride

464 tozını gökler yüzine śavıra
ḳaśd iderse yirleri heb devire

465 devüreydi ṫaġları neki var
zebāniḷerüñ biricügi iy yār

466 şu heybet ile her birisi zor ile
çeker iken cümlesi heb yorıla

19a

467 ṫāmū bir kez kükreyüben ura mevc
śaçıla ḳoġlar cihāna fevc fevc

468 śu śıġırı śūretinde yüriye
zebāniḷnüñ küllisini süriye

469 eger ya kükreye dört yaña baḳa
tütüni her neye uġrarsa yaḳa

470 ‘alevlerin yalıñların bį-riyā
śaça ōdlar dört yanına yüriye

471 ḳabḳara ōdlu dütünleri aġa
ḳıġılcımlar her biri beñzer ṫaġa

472 ululuḳda ṫamunuñ her bir ḳoġı
şöyle büyük śanasın dünyā ṫaġı

473 śaçıluben ṫāmū içinden çıḳa

ḳaśd ide kim bulduġını heb yaḳa

474 çūnki biñ yıllıḳ ḳadar yol çekeler
nicelerüñ ödi śıdub çökeler

475 çūn cehennem maĥşer yerin göre
daḥı beter kükreyüb olagöre

476 hemān bir kez silkine: yā Fātıma!
ḥalḳa ḳaśdı ireler bu ḥātime

477 zebāniįnüñ küllisini süriye
silkinüb boşana daḥı yüriye

478 eyde: şimdi cümle ḥalḳı yudayın
bir yudum idüben neler ideyin

479 kükremesin añramasın cüst ide
ulu peyġamberleri hep mest ide

19b

480 ḳorḳu düşe cümle peyġamberlere
gör ne Ĥālet düşe ol serverlere

481 cehennemüñ heybetinden şaşalar
nice nebį dizi üzre düşeler

482 ‘Įsā ve Mūsā ve İbrāhįm şaşa
nefsį nefsį diyüb ‘arşa yabışa

483 oġlı İsmā‘įl’den İbrāhįm geçe
ḳardaşı Hārūn’dan Mūsā geçe

484 anası Meryem, ‘Įsā unuda

nefsį nefsį diyüb idiser nidā

485 yalvaralar Tañrı'ya söyleyeler
meded yā rab! nefsį nefsį diyeler

486 iy ḳızum! ol dem bu atañ Muśtafā
'āśį ümmetlerine ḳıla vefā

487 diyem: yā rāb! nefsümi dilemezem
ḳurtar nefsümi diyü söylemezen

488 iydem anda: ümmetį ve ümmetį
niderem yā rāb! ümmetsiz cenneti

489 belālardan sen ħalāś it yā ilāhį!
ḳıl selāmet ümmetüm iy pādişāh!

490 işde şöyle yalvarısaram Ĥaḳḳ'a
umaram raĥmet nažarıyla baḳa

491 çoḳ şükür ḳıl ümmet olduñ Aĥmed'e
vir śalavāt 'aşḳ ile Muĥammed'e

492 āl-i evlādı severseñ iy dede
'āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed'e

20a

493 Fātıma'yla 'Āyişe daħı iy cān!
aġlaşuraḳ yüz yire ḳorlar hemān

494 bir ġırį ḳobdı ki feryād u fiġān
iñledi ħalḳ-u zemįn u āsumān

495 iñledi yirler, gökler, felekler

‘arşda vü kürsįde olan melekler

496 dirler aġlatma buları yā aĥad!
yoħsa cümlemüz helāk olduḳ meded!

497 Ĥabįbüñdür ehl-i beyt ile gelen
śuçları yoḳ aġlaşub zārį ḳılan

498 cennet içre aġlaşurdı Ĥūriler
iñleşüb ḳılurlardı zāriler

499 resūl çūnki secde içre yalvarur
ehl-i beyt ile cigerler ṯaġlanur

500 şol ḳadar dökdi bular gözler yaşı
secde yirin balcıḳ iderdi yaşı

501 gördi göklerde olan feriştahlar
Resūl’üñ gözi yaşı ciger deler

502 melekler de zār ile aġlaşdılar
āh-u zār ile ciger ṯaġlaşdılar

503 ḳızunuñ da aġladuġın gördiler
secde ḳılub Ĥażret’e yüz urdılar

504 ne ḳadar var ise cennetde Ĥūrį
Fāṯıma’yla cümlesi ḳıldı ġırį

505 ‘arş-ı kürsį, levĤ-i ḳalem aġladı
yir debrendi deñizler çaġladı

20b

506 gökde ḳuşlar aġlaşuban yandı

deñiz içinde balıḳlar ḳaynadı

507 āy ile güneş dahı aġlaşdılar
ḳamū yılduzlar dahı aġlaşdılar

508 Ĥarekete geldi taġlar aġladı
baġrı delinüb yaşı çaġladı

509 cūşa gelüb taşdı deñizler iy yār!
işbu ĥālde aġlaşurdı neki var

510 aġaçlar egilüb dal itdi ḳāmet
śandılar ol demde ḳobar ḳıyāmet

511 didi ol dem anlara Ĥaḳḳ Ĥażret'i
iy Ĥūrįler neye aġlarsız ḳatı?

512 ve yā 'arş ile kürsį geleñ söze
ve yā levĤ-i ḳalem oldı size

513 ne geldi size yā yirler gökler!
iñildiñüz giderür nice ökler

514 ve yā taġlar nedendür bu iñildi
bu aġlaşmaḳ nedür bu siñildi

515 iy deñizler, iy balıḳlar nedür Ĥāl?
bu aġlaşmaḳ nedür ya bu ḳįl u ḳāl

516 iy yılduzlar ve yā güneş ve yā āy!
nedür bu gözyaşı bu āh ile vāy?

517 bunlara Ĥaḳḳ neye aġlarsız didi
cigerleri neye taġlarsız didi

518 bular dahı ağlaşuraḳ söyledi
dillerince Ĥāllerin vaśf eyledi

21a

519 didiler kim: iy yüce perverdigār!
ṭurmayub ağlar Ĥabįbüñ zāri zār

520 ehl-i beyt ile gelüben ağladı
ümmetiçūn cigerlerin ṭağladı

521 çār-i yāri, Fāṭıma'yla 'Āyişe
ağlaşurlar Ĥasan, Ĥüseyin bu işe

522 secdeye varıban zārį ḳıldılar
ağlaşub ümmete yārį ḳıldılar

523 anlaruñ iñildisi yaḳdı bizi
biz dahı cümle yire ḳoduḳ yüzi

524 āhlarına ṭoyamaduḳ anlarıñ
'āśįler içūn ağlaşan ol cānlaruñ

525 gördük anlar ağlaşub iderler āh
biz dahı śabr idemedük yā ilāh!

526 biz dahı ağlaşuruz anlar içūn
resūle ümmet olan cānlar içūn

527 ol günāhkār ümmet içūn ağlaruz
ol ża'įfler içūn cigerler ṭağlaruz

528 Ĥaḳḳ Te'ālā didi ki: Ĥōş ḳıldıñuz
ol Ĥabįbüñ rıžāsın buldıñuz

529 yardum itdiñüz ĥabįbüm Aĥmed'e
ümmetiçūn aġlayan Muĥammed'e

530 beni daħı rāžį ḳıldıñuz bilüñ
hemįşe ża'įfler yardum ḳıluñ

21b

531 āl-i evlādı severseñ iy dede
'āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed'e

532 çūn Resūl'ullāh münācāt eyledi
ümmetiçūn 'arž-ı ĥācet eyledi

533 yā ilāhį! raĥmetüñ key çoḳ durur
ümmetümüñ 'āśįleri çoḳ durur

534 'āśį ümmetleri baġışla baña
ĥācetüm budur hemān oñdan śoña

535 bir sā'at ola mı āhlar etmiyem
gice mi var ġuśśasuzca yatmayam

536 gice mi var aġlayub zār itmeyem
ümmetümüñ ġuśśaların çekmeyem

537 atamı vü anamı dilemezem
anlaruñçūn aġlayub söylemezem

538 daħı oġlanlarumı dilemezem
anlaruñ ĥālį ne ola dimezem

539 ĥelālüm Ħatįce'i dilemezem
'Āyişe içūn daħı söylemezem

kendü nefsümi daḫı dilemezem
ümmetümsiz cennete ben girmezem

hem ḳızum Fāṭıma'i dilemezem
Ĥasan'ı Ĥüseyn'i de dilemezem

22a

ol gelürse söyler aña sözüni
bizden artuḳ sever zi̯rā ḳızını

Fāṭıma'nuñ ḳabusına vardılar
el degirmenin çekermiş gördiler

mübārek elleri ḳabarmış idi
śā'i̯mliḳden beñzi śararmış idi

çaġrışurlar: yā resūlimüz ḳızı
gel melāletden bugün ḳurtar bizi

niye aġlar ol atañ yana yana?
bilimedük ne emr geldi aña?

üç gün üç gicedür ol ṭa'ām yimez
çoḳ aġlar ĥālini bize dimez

āh-u zārį̄ ḳılıban çoḳ aġladı
anuñ āhı cigerimüz ṭaġladı

Fāṭıma işitdi çūn bu sözleri
yaşıla ṭoldı mübārek gözleri

śabr idiñ kim kişilik ṭonın giyem
sözleriñüz varam atama diyem

551 kişilik ṫonı bir yamalu cār idi
ḳādir iken dünyādan ḳaçar idi

552 ħarįrden pek didigi pālās idi
anıñçūn ḳorḳudan ħalāś idi

553 çāra on dört yama dikilmiş idi
ipligi Ĥurmādan bükülmiş idi

554 başı örtüsi gör neden idi
eskirek şemle baresinden idi

22b

555 budur şemle maḳramānuñ örtüsi
gelinlicek virmiş idi atası

556 ol resūlüñ ġam ħuvāresi ola
mahremesi şemle pāresi ola

557 göñlin alçaḳ dutuben şöyle yürür
başına ol şemle bāresin bürür

558 śaĤābeye didi yürüñ ilerü
ardıñuzca ben yüriyeyin girü

559 ħāşāli'llāh didiler iy anamuz!
faħr-i 'ālem ḳızısın sulṫānımuz

560 ne revādur ardımuzda ḳalasız
biz dilerüz pįş ḳademsiz olasız

561 siz buyuruñ öñce biz de varalum
mübārek iziñüze yüz sürelüm

562 yamaluca çārı bürünmiş gider
dā’imā Allāh dilinde źikr ider

563 dir ilāhį! ne göndürdüñ atama?
ümmetiçūn yine girmiş māteme

564 śaĥābeler izini sürüb gider
yamalu eskiyle cümle āh ider

565 dirler idi kim resūlimüz ḳızı
bir eski çār giye ulu iken özi

566 şol ḳadar aġlaşdı aśĥāb bu ṫona
gözlerinüñ yaşı dönince ḳana

567 işidenler heb bile aġlaşdılar
ol eskiçūn ciger ṫaġlaşdılar

23a

568 o cānlar bizümçūn aġlar idi
günāhımuz içūn ciger ṫaġlar idi

569 bizi isteyeler ümmet diyeler
başı cānı yolımuzda ḳoyalar

570 isteyeler bizi her gün her gice
aç yalın geçineler şöylece

571 arpa etmegine de ṫoymayalar
biz giyesi giyevüz giymeyeler

572 ḳızı bir ḳoç derisini döşene
şol yoġın ĥurma ipini ḳuşana

573 resūlimüz ḳurı Ĥaśırda yata
ol mübārek tenine Ĥaśır bata

574 Ĥaśır bata teni resūl zecrį bula
bizümçūn dürlü zārįler ḳıla

575 ‘abā giye dūn namāzların ḳıla
gel bizi gör adımuz ümmet ola

576 anlaruñ Ĥāllerini işidevüz
anlara muẖālif işler idevüz

577 bizümçūn anlara öykünmeyevüz
ḳabre girecegimüz añmayavuz

578 oruçlar günleri çoġ idi
dūn namāzını ḳılmaḳ yoġ idi

579 dūn namāzın ‘aceb ne ḳılasın?
ya ayda ya haftada bir ḳılasın

580 söze gelincek diyesin ümmetin
ŧutmayasın anuñ bunca ettigin

23b

581 yarın anı göricek ne diyesin
belki baña şefā‘at ḳıl diyesin

582 źį utanmazlıḳ degül midür bize
anlaruñ yanında gelevüz söze

583 bunda dürlü dürlü Ĥōşlıḳ sevevüz
terk-i sünnet olub gögüs gerevüz

584 eger dirseñ resūl böyle itmedi
bu cevri çekmek yolına gitmedi

585 ger bu sözlere yalandur dirseñ
anıñçūn ṭutmazın ḥiç dirseñ

586 bu sözlere saña iŝbāt ideyüm
uyar iseñ ṭoġrı yolca gideyüm

587 neler çeksin ider idi diyesin
resūl böyle gider idi diyesin

588 ya dirseñ ben gidemezem dirseñ
ol itdügin idemezem dirsin

589 hey yārenler ‘aceb oldı ĥālimüz
egri yola śabdı bilüñ yolımuz

590 bir Cühūd gelse bize itse su’āl
ne cevāb idevüz itse mekr-ü āl

591 bize dise: siz ne ṭā’ifeñüz?
disek: biz mü’min siz Cühūdsıñuz

592 faḫr-i ‘ālem Muśṭafā Muĥammed’üñ
ümmetiyüz dirüz biz ol Aĥmed’üñ

593 çūnki ol Cühūd su’ālin eylese
ümmeṭį didigümizi diñlese

24a

594 dise: nebįñüz bu işi itmedi
bu siz gitdügiñüz yola gitmedi

595 dirsevüz: ya siz idersiñüz a
şöhret yollarına gidersiñüz a

596 ol diye Cühūd'dur ne 'ār ola
yāħūd dįnimüze ne žarār ola

597 siz ümmetsiz şol işler sizde var
biz Cühūduz añmaġa iderüz 'ār

598 ḳanda ḳaldı ol fesāda gidevüz
yāħūd şol bid'atlarıñuz idevüz

599 hay sizüñ ol nebįñüz sizden bezer
sizden ötüri ni çeker beñzi ḳızar

600 nebįñüze uyar bir işiñüz yoḳ
evet bize beñzer işleriñüz çoḳ

601 bize ħarāc didi emr, virürüz
siz ħarācdan ḳaçdıġıñuz görirüz

602 ger nebįñüz şimdi sizi göredi
biz ṭururken sizi evvel ḳıradı

603 ol Cühūd ḳarşu su'āli eylese
nice bunuñ gibi herze söylese

604 sözi benden daħı çoḳ iletse öte
ne diyelüm ol Cühūd'a ol işe

605 ehli bilür nedür Cühūd'dan murād
ümmetiyüz dimek hemān bir ḳurı ād

24b

606 raĥmet olub cānıñuz bulsun ĥayāt
şevḳ ile heb diñ resūle eś-śalāt

607 ya bu işüñ çāresi ne itmedür
dünyada bir şeyḫ etegi ŧutmadur

608 şeyḫ didigüm ne kişi gibi ola
her işi resūl işi gibi ola

609 ger ol aśil kişi bulunmaz ise
bir kişi bul vaḳıfdan elin kese

610 hay baña bir cihet olsa dimeye
vāḳf etmegini her kiz yimeye

611 vara bir el emegin kesb idine
ḳuvvet anda çoḳdur İslām dįnine

612 her nebįnüñ bir pįşesi var idi
ol pįşeden sebeplenürlerdi

613 bu şeyḫ anlardan büyük kişi degül
işleri hįç nebįler işi degül

614 ne yirdi gör Ādem peyġamberi
çift sürüb ne dir idi ol serveri

615 key ĥelāldür el emegi dir idi
her öyünde el emegin yir idi

616 didi benüm sevdük oġlum ol ola
kesb idüben eli emegin bula

25a

617 Şiṯ peyġamber işitdi bu sözi
cūlahlıḳ eylemege tutdı yüzi

618 cūlaheliġin toḳımaġa başladı
el emegin yidi işin işledi

619 müft yimege ḳā'il olmazlardı
ayaftālıḳ nedür bilmezler idi

620 Şiṯ peyġamber dir idi: iy ata!
devlet anuñ ĥelāl kesb yolın tuta

621 İdrįs peyġamber yüridi dünyada
derzilik eyledi ol da iy dede!

622 el emegin yimege iy şehriyār
her nebį bir śan'at işler aşikār

623 dülger idi diñle Nūĥ peyġamberi
görenler çeker idi ol serveri

624 Dāvud peyġamber de demürci idi
demür illā śanki ħāmırcı idi

625 yidigince el emegin yir idi
şübhesüzce loḳma budur dir idi

626 zįra her kim el emegin bulur
ḳalbine nūrlar yimeginden bulur

627 murādları el emegini bulmadur
žāhirį bātınį nūra talmadur

628 böyle loḳma yiyen Ĥaḳḳ dōstu olur
śanmaki anı Ĥaḳḳ ḳatında dūr olur

629 loḳmasın nūr eyleyen gör nolısar
enbiyālar bulduġını bulısar

25b

630 eyle bilüñ el emegi nūr olur
şübhelü yiyen Ĥaḳḳ'da dūr olur

631 ism-i a'žam ḳanḳısıdür didiler
Ĥelāl loḳma yenmesidür didiler

632 yoḥsa Ĥaḳḳ'uñ ismi hep a'žamidür
el emegi gör nice a'žam durur

633 şübhesüz yiyenler eylerse du'ā
ism-i a'žam olıban 'arşda aġa

634 Dāvud peyġamber gibi elüñde iy yār
demür ḥamir gibi ola aşikār

635 sen daḥı ger el emegin yir iseñ
demür göñülleri ḥamįr idesiñ

636 ger nebįler adlarını dir isem
śan'āların mu'cizlerin dir isem

637 degme bir cilde śıġmaz olur bu kitāb
ne çoḳ olmış diyü iderler 'itāb

638 vaḳfı yime el emegidür ŝevāb
Ĥaḳḳ'a vü ĥaḳḳ dįne yiter bu cevāb

639 her ki vāḳıf etmeginden dūr ola
yidükleri loḳma külli nūr ola

640 yoḥsa şol ḳurı lāfdan ne biter
velāyetler şol el emegi yiter

641 hiç sürünme beglere vü ḳapuya
hiç uzanma evlere vü yapuya

26a

642 kerāmetler hemān bu yiter dede
el emegin yiye dervişlik ide

643 buncılayın şeyḥi ara bulasın
bulıcaḳ elin eliñe viresin

644 ya şunlar kim manṡıbı içūn oḳıya
yir gök ehli hep aña ḳaḳıya

645 oḳımaḳdan niyyeti ḳāḍį ola
altına bindigi at tazı ola

646 ya müderris ola ya müftį ola
el emegin yimeye müft ola

647 derdi dünyā mollā veya şeyḥi ola
göreler anları yārın ne ola?

648 ya bu ḥalḳı niçūn ḳınayalar?
şeyḥlerüñ ḳanḳisine inanalar?

649 inanacaḳ şeyḥi ūş didüm saña
ki anı bulıcaḳ alḳış idesin baña

650 şeyḥ odur beg ḳapusuna düşmeye
siñek bāla üşer gibi üşmeye

651 ne gelürse Ĥaḳḳ yolına yidüre
şeyḥ odur ki hem yiye hem yidüre

652 oġluma ḳızuma cihāz dimeye
anlara çoḳ māl cā'iz dimeye

653 anlara çoḳ çoḳ düzen düzivire
dünyā ehlin şeyḥi śaña gözi ḳara

26 b

654 bir fenā bulmış kişi yolı görüñ
ancılayın kimseye cānlar virüñ

655 işde anuñ himmetin almaḳ gerek
resūl'den şefā'at ola yigrek

656 benüm pįrüm daḥı şöylece idi
didigümden biñ daḥı inci idi

657 illā ben pįrüm gibi olımadum
şeyḥümüñ bulduḳların bulımadum

658 iy ḳardaşlar! bir sözüm vardur size
ḳulaḳ dutuñ işbu ṫoġrı ĥaḳḳ söze

659 benüm adum Şeyḥ Muĥammed olduġı
dilde şeyḥliḳ adıyla añılduġı

660 atam anam virdügi addur bize
ṫoġrısını söyledüm sözüñ size

661 beni śanma bir ulu şeyẖ veliyem
Ĥaḳḳ'a ṫoġrı gidemez bir deliyem

662 şeyẖliḳ adı iftirā oldı baña
Ĥālümi ben bilürem oñdan śoña

663 ben ne lāyıḳam bunuñ gibi ada
bencileyin oñmaduḳ yoḳ dünyada

664 yüzüme baḳan śanurlar şeyẖ kişi
delüler itmeye itdügüm işi

665 bilelerdi benüm eksük işümi
adam śanmaz idi gören ṫaşumı

27a

666 kimse yüzüme nažar ḳılmaz idi
elüm öpüp hem ṫapu ḳılmaz idi

667 işit ol aśĤāb-ı kehfüñ itini
gör ne mertebeye irgürdi Ġanį

668 Ĥaḳḳ Te'ālā añdı Ḳur'ān'da anı
didi aña *"kelbühüm bāsiṫun"* Ġanį

669 eger Ḳıṫmįr ḳadar ḳadrüm olaydı
dü cihānda Ĥālüm eyü olaydı

670 Ĥaḳḳ Te'ālā dōstlarını buldı ol
Ĥaḳḳ'ı isteyene yoldaş oldı ol

671 ḳodılar çoḳ dögdiler ol gitmedi
Ĥaḳḳ Te'ālā sevgüsin terk itmedi

672 Ĥaḳḳ aña dil virdi ol dem söyledi
kendü ĥālin anlara vaśf eyledi

673 didi kişiler size ben niderem
ben de Ĥaḳḳ'ı istemege giderem

674 fi'l-ĥāl omuzlarına götürdiler
ġāradañ anı daħı yetürdiler

675 dögene vü sögene hįç uymadı
ayaġın oḳ atdılardı ŧuymadı

676 kelbde Ĥaḳḳ sevgüsi ola bu ḳadar
gel beni gör ġayretüm yoḳ kelb ḳadar

677 pasban itden köti gördüm ĥālümi
'ışḳa Ĥaḳḳ'a iletmedüm yolumı

678 ol bilindi ḳoç olub cennet bula
ben bilimedüm ki ĥālümi nola

27b

679 nefsüm arzūlarıdur fikrüm hemān
cihānda yoḳ bir benüm miŝlüm yaman

680 işde bir itden köti yüzi ḳara
bu ḳara yüz 'aceb nice aġara

681 dest-i tevbe virürem utanmadın
Ĥaḳḳ'a nice varacaġum śanmadum

682 yoḳ yire öper eller elümi
Ĥaḳḳ'a ŧoġrı varımadum yolumı

683 yā ilāhį! sen ‘ināyet rūzį ḳıl
hem Ĥabįbüñden şefā‘at rūzį ḳıl

684 Emįr Sulŧān yine himmet eyleye
dedesine dilek idüb söyleye

685 umaram anlar keremler eyleye
eşikleri Ḳıtmįrini ŧoylaya

686 āl-i evlādın ayırma yā Ġanį
Ḳıtmįr’i var yalını yuvalanı

687 ḳanda giderlerse bile gideyin
ya anlarsuz dū cihānı nideyin

688 cemālüñ gördükleri vaḳtin Ĥōca
ben źelįlüñ Ĥāṣā uġraya güce

689 āl-i evlādı sevenler ḳamū
aźād eyle görmesünler hįç ŧamū

690 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āṣıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

691 işit imdi Muśŧafā’nuñ Ĥālini
Ĥasan Ĥüseyin neye iletdi yolını

28a

692 çūnki bunlar secde içre yalvarur
bu yaña gör Ebū Bekr’i ne ḳılur

693 ḳızı ‘Āyişe śordı ki ḳanı
ol Ĥelālüñ iki cihān sulŧānı

694 didi: baba gitdi ḳızı evine
geldi beñzer ḳorḳulu ayet yine

695 gördüm anda ḳarār eylemedi
aślı nedür hiç bize söylemedi

696 Ĥasan Ĥüseyin ile üçi gitdiler
aġlaşub Ḳubeys Ṭaġı'na yitdiler

697 bilmezem nedür gelen yine aña
o gizelden ıžrāb düşdi baña

698 işit imdi Ebū Bekir neyledi
'Ömer, 'Oŝmān, 'Alį'yi cem' eyledi

699 ol Ebū Bekir, 'Ömer, 'Oŝmān, 'Alį
anda filĤāl cem' olur ol dört velį

700 çār-ı yārı yügrişüb gör neylediler
'Āyişe uġrayub söylediler

701 Ebū Bekir, 'Āyişe'ye dir: ḳızum
Fāṭıma'yla gelüñ ṭutuñ bu sözüm

702 biz daḥı Cebel-i Ḳubeys'e varalum
neye aġlar resūl yine görelüm

703 ya ḳızına yāḥūd saña söyleye
ġuśśamuz gideriben şāź eyleye

704 bu sözi diyüb vužūlar itdiler
yügrişüb Cebel-i Ḳubeys'e gitdiler

28b

705 geldiler gördiler ol ma‘śūmcalar
yire ḳomışlar yüzi ümmet diler

706 Muśṭafā ħōd ṭurmayub aġlar idi
işidenüñ cigerin ṭaġlar idi

707 üçi de düşmişler ümmet derdine
bunlaruñ da dert ḳatıldı derdine

708 iħtiyārı ḳalmayub bunlar daħı
aġlaşub yüz yire ḳorlar iy aħį

709 her birisi dirler idi: ilāhį!
baġışla ümmete cümle günāhı

710 Muśṭafā’dur āh ile zār eyleyen
ümmetiçūn śatu bāzār eyleyen

711 ümmetiçūn yalvarurlar Allāh’a
ümmeti yaḳmaya ōda dirler şāha

712 Fāṭıma, ‘Āyişe gör ne iderler
vużū idüb örtünüben giderler

713 ‘Āyişe ile Fāṭıma geldiler
bunları secdede aġlar gördiler

714 gördiler Allāh Ĥabįbi Muśṭafā
yüz yire ḳomış aġlar ol śafā

715 gördiler hem iki ma‘śūmcalar
yüzlerin yire ḳoyub ümmet diler

716 Ebū Bekir, ‘Ömer, ‘Oŝmān, ‘Alį de

ḳomışlar yüz yire bu dört velį de

29a

717 Fāṫıma Ana işit ne söyledi
ol atasından rivāyet eyledi

718 şu vaḳtin kim cehennem heybet ide
çeküb zencįrlerin ḳırub gide

719 çūn zebāniler elinden boşana
ḳamū maĥşer ħalḳı andan üşene

720 cümle ħalḳı yaḳmaġiçūn yüriye
nicelerüñ anda yaġı eriye

721 resūl eydür: ṫamunıñ ḳaśdın görem
yitişem ḳarşusına varaṫuram

722 eydem aña: yā cehennem söz işit!
çoḳ dilekler idem aña yüri git

723 dön girü bizden yaña yaḳmaġıl
ōduñda ümmetlerümi yaḳmaġıl

724 heybetinden sözümi işitmeye
kükreyüb ħışm ide dönüb gitmeye

725 ṫāmū eyde: yā Muĥammed yā ĥabįb!
Ĥaḳḳ seni derdlülere ḳıldı ṫabįb

726 sen Allāh'a sevgülüsin yā ĥabįb!
ḳāmū dertlü ḳullara sensin ṫabįb

727 Övikem arasında girme git canum

bugün ‘āśįlere ħışmum var benüm

728 cismüñi Ĥaḳḳ ōduma ḳıldı ĥarām
sen girü git ben işümi başaram

729 eger bu yere kükreyüb görüne ide
ōdlar śaçub ħalḳuñ üstine gide

29b

730 ben daħı ‘āciz ḳalam feryād idem
Cebra’įl’e işbu ĥāli yād idem

731 iydem saña: iy ḳardaşum Cebra’įl!
ŧāmūyı döndürmege bir çāre ḳıl

732 dön girü didüm ŧamūya gitmedi
ümmetüm yaḳma didüm işitmedi

733 eyde Cibrįl: yā Muĥammed bil ĥālüm
Ĥaḳḳ emrinsiz hįçbir iş ŧutmaz elüm

734 yā Muĥammed! ḳudretüm yoḳdur benüm
ĥācetüñ Allāh’a ‘arž eyle canum

735 rabbüñe yalvar ki ĥāliñi göre
ne dilerseñ maḳśūduñ Allāh vire

736 ol bir Allāh’dur ki maḳśūdları virür
ḳullarınuñ cümle ĥāllerin görür

737 dönem zār ile eydem yā ilāh!
meded senden dilerem iy pādişāh!

738 ŧāmūyı dönder girüye iy ħōcā!

ża‘įf ümmetlerüm uġratma güce

739 Cebra’įl’e emr ide Ĥaḳḳ bil iy yār!
eyde: cennette yüri Rıđvān’a var

740 aña di ki: ḳanı ol nūrdan ḳadeĥ?
içinde śu var imiş yarım ḳadeĥ

741 ḳadeĥi śaḳlatmış saña Ġanį
di ki: tiz şimdi isterler anı

742 var getür anı ĥabįbüm Aĥmed’e
vir yarım ḳadeĥ śuyı Muĥammed’e

30a

743 cehennemüñ yüzine śaçsun anı
gösterem ḳudret ĥabįbe ben Ġanį

744 Cebra’įl cennetde Rıđvān’a vara
ḳanı ol nūrdan ḳadeĥ diyüb sora

745 içinde yarım ḳadeĥ śu var imiş
ol śu tāmū ōdın śavar imiş

746 vir anı iledeyin Muĥammed’e
Ĥaḳḳ Te‘ālā’nuñ ĥabįbi Aĥmed’e

747 çūnki Rıđvān işide işbu sözi
bir nūrdan śanduḳ aça kendözi

748 śanduḳ içinde çıḳa nūrdan ḳadeĥ
içinde tuzlu śu var yarım ḳadeĥ

749 vire Rıđvān, Cebra’įl’üñ eline

ḳadeĥi alub yüriye yolına

750 Cebra’įl varub diye: yā Muśṫafā!
şu nūrdan ḳadeĥi ṫut bul sen śafā

751 yā Muĥammed! bu yarım ḳadeĥ śuyı
sep ṫamūnuñ yüzine yime ḳayı

752 Cebra’įl’den resūl ḳadeĥi ala
ṫāmūya yitişe yuların ala

753 ṫāmūnuñ yüzine ol śuyı śaça
ḳıçın ḳıçın ṫāmū girü ḳaça

754 ṫāmū ‘arş’uñ śol ṫarafına vara
maĥşerüñ ḳavmine gözikib ṫura

755 resūl işbu ĥāli key ‘acebleye
işbu sözi Cebra’įl’e söyleye

30b

756 eyde kim: yā Cebra’įl! işit sözüm
yalvarı gördüm ṫamūya kendözüm

757 dön girü didüm sözümi ṫutmadı
övikesinden sözümi işitmedi

758 dilegüm budur benüm direm saña
ol yarım ḳadeĥ śu nedür di baña

759 her ki ṫāmū yüzine anı śaça
ṫāmū andan üşenüb girü ḳaça

760 Cebra’įl diye: eydeyin yā ĥabįb!

iy günāhlar derdine olan ṭabįb

761 yā Muĥammed! heb umarlar himmetüñ
ol senüñ ‘āśį günāhkār ümmetüñ

762 her biri işledüler dürlü günāh
śoñra peşmān olıben itdiler āh

763 tevbeler idüb ḳatı aġladılar
senden utanub yürek ṭaġladılar

764 peşįmānlıḳ ōdı içlerin yaḳa
gözlerinden acı yaşları aḳa

765 Ĥaḳḳ didi: şol aḳan gözler yaşın
anı śaḳlañ didi. göresin işin

766 feriştahlar gözler yaşın aldılar
bir nūrdan ḳadeĥ içine śaldılar

767 emr ile Rıđvān ḳadeĥi śaḳladı
senüñçūn Ĥaḳḳ bunı yaraḳladı

768 şimdi gör nice gerek olmadı saña
aślı budur çūnki śorarsın baña

31a

769 bu śu gözleri yaşıdur anlaruñ
günāhları içūn aġlaşan cānlaruñ

770 Ĥaḳḳ bu śuyı senüñçūn śaḳladı
ümmetüñe armaġan yaraḳladı

771 armaġanı budur saña anlaruñ

senden utanırdı çoġı o cānlaruñ

772 anda bu sözler resūle ħōş gele
ümmetine çoḳ çoḳ alḳışlar ḳıla

773 eyde ħōş devlet bugün şol ümmete
aġlaya tevbe ide tevbesin ṭuta

774 peşīmān ola ḳamū günāhlarına
göz yaşı ḳarışdura aĥvāllerine

775 gözlerinden acı yaşları aḳa
hem baña ħōş gele ol yaş hem Ĥaḳḳ'a

776 žāhir ümmet gözleri yaşlu ola
raĥmet ide Ĥaḳḳ gözleri yaşlu ola

777 bu 'ažīm günde baña yardum ola
raĥmet ide Ĥaḳḳ gözi yaşlu ḳula

778 şükr ide ümmetlerüm aġlar imiş
göz yaşiyle cigerin ṭaġlar imiş

779 çūnki böyle sevineler aġlaşan
göz yaşın döküb cigerler ṭaġlaşan

780 ola kim gözimüzden yaş aḳa
resūle ĥōş gele ol yaş hem Ĥaḳḳ'a

781 ola ki Allāh bize 'ināyet eyleye
yāĥūd resūl şefā'at eyleye

31b

782 raĥmet olub cānıñuz bulsun ĥayāt

şevḳ ile heb diñ resūle eś-śalāt

783 şevḳile diñleñ yine söyleyelüm
diñleyenler cānını ṭoylayalum

784 bu rivāyet Fāṭıma'dandur iy yār!
aç gözüñi uyḳudan cānuñ uyar

785 ḳızı Fāṭıma'i severdi resūl
her ne dirse sözin iderdi ḳabūl

786 Fāṭıma didi bir gün: cānum baba
dü cihānuñ faḫrį sulṭānum baba

787 Ĥaḳḳ Te'ālā sevdügi ḳulları
nekim varsa bāyları yoḫsulları

788 'alemüñ altında cem' olsa gerek
yarın anda cem' olub ṭolsa gerek

789 ol 'alemüñ aślı nedür söyleseñ
ne vechiledür baña vaśf eyleseñ

790 resūl eydür: iy benüm cānum ḳuzı
eydivirem işit imdi bu sözi

791 benüm 'alemüm nicedür söylesem
ne vechiledür saña vaśf eylesem

792 'alemüm uzunı biñ yıllıḳ ola
eni daḫı beş yüz yıllıḳ ola

793 yuḳaru başı ḳızıl yāḳūt ola
nūrı maĥşer yirine dübdüz ṭura

794 el tutacaḳ ḳabża aḳ gümiş ola
zį-sa‘ādet ol cum‘a yol bula

32a

795 didiler: sen ki bu sırra iresin
Fātıma’nuñ vefātında göresin

796 anda yazmış idüñ göresin bu sözi
bu vara çoḳ añlamayalum sözi

797 ‘ārife yiter işāret didiler
ol işāret de beşāret didiler

798 Fātıma ol vaḳt mehr gerek didi
ümmetüñ ħātūnların gerek didi

799 şefā‘atiyle dileye ħātūnları
ḳurtarısar ‘aźāblardan anları

800 şol gibin bağışlayan ħātūnlara
şol şefā‘at ḳılısar anlara

801 zārį̄ler ḳılub şefā‘at ḳılısar
nice düşmişlerüñ elin alısar

802 śanmañuz ħātūnları ol er tura
nicelerin cehennemden ḳurtara

803 Ĥasan’uñ ol dem aġulu gömlegin
hem Ĥüseyn’üñ daħı ḳanlu gömlegin

804 iki eline iki gömlek ala
başın açub nice zārį̄ler ḳıla

805 göstere mehrinde gelen ĥücceti
ātasıyla ḳılısar şefā‘ati

806 atasıyla bilece aġlar idi
bizümçūn cigerin ṯaġlar idi

807 ya bize noldı kim aġlamayavuz
yüregimüzü derde ṯaġlamayavuz

32b

808 imdi gelüñ biz daħı aġlaşalum
hem ol cānlara du‘ālar ḳoşalum

809 gör ki neler çeker idi Fāṯıma
hele diñle söz irince ħātime

810 gör ki nice yürürdi dünyada
sen andan ulu degülsin iy dede

811 sen ĥarįrler giyesin ol giymeye
dürlü dürlü yiyesin ol yimeye

812 kül yalaya arpa etmegin yiye
ki on dört yamalu bir eski giye

813 ipligi de ħurma ipinden ola
ol da adamlık kişilik ṯonı ola

814 śaḳın śanma bulmaz idi giymege
yāħūd dürlü dürlü ṯa‘ām yimege

815 ḳabūl itmedi ĥarįrler giymegi
altūn incū dürlü zeyn idinmegi

816 anlaruñ dōstluġına bu ḳamū
yirleri gökler daḥı uçmaḳ ṫamū

817 şeyḥüm Emįr Sulṫān anlardan durur
şol şefā‘at iden cānlardandur

818 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt AĤmed’e

819 Emįr Sulṫān himmet eylerse bize
derd ile amin diñ imdi bu söze

820 ne didiler yine aśĤāb diñleye
Fāṫıma libāsiçūn iñleye

33a

821 resūlimüz ḳızı eskiler giye
el degirmenin çeküb etmek yiye

822 śaĤābeler cümlesi ‘ibret alur
‘Ömer eydür: bu ne olmaz iş olur?

823 ḳayśerį kisrā kāfirlerinüñ
ṫonları atlās Ĥarįr ola anuñ

824 altūn taḳyā ile başlar düzeler
śalını śalını şöyle gezeler

825 her birisi bir kāfir ḳızıdur
bu ḥōd Allāh nebįsinüñ ḳızıdur

826 sebeb nedür ki bu yalınca yürür
ayaġında başmaġı eski sürür

827 eski cār ile libās kendü ħāś ola
ki on dört yirde yaması ola

828 Fātıma bu ĥāli fikr eyler idi
ħōş görüb Ħālıḳ'a şükr eyler idi

829 śaĥābenüñ sözlerini añladı
bunlaruñ aġlaşduġını ŧañladı

830 vardı içeri atası ĥücresine
üşdi aśĥāb ĥücrenüñ yöresine

831 selām virüb vardı öbdi elini
başladı 'arž itdi kendü ĥālini

832 didi kim: iy devletlü cānum baba!
dü cihānuñ faħrį sultānum baba!

833 bugün aśĥābuñ beni esirgedi
eskicemi hep görüb sesirgedi

33b

834 bütün ḳaftān yoġidüġin bildiler
izüm sürüb aġlaşuraḳ geldiler

835 geldi aśĥābıñuz sizi görmege
edeb iderler içerü girmege

836 bilmek isterler gelen ayet nedür
Tañrı ne emr eyledi ġāyet nedür

837 yalvarub ḳapuya geldüler baña
eşinde geldüm ben de ĥażretüñe

838 eskicem görüb ‘Ömer āh eyledi
ağlayuban işbu sözi söyledi

839 didi: ḳayśeri kisrį’nüñ ḳızları
geyerlerdi ĥarįr atlās bezleri

840 kendülerin dürlü źiynetle düzerler
altūn incūye batub gezerler

841 başlaruna altūn taḳḳā geyerler
tāzu atlar ve hem ḳor eyerler

842 gümiş altūn başmaġı na‘lınları
ġuśśası yoḳ śalınurlar her biri

843 gör Muĥammed ḳızı kim neler geyer
yayan yürür ne atı var ne eyer

844 bütün ḳaftānı yoḳ bir eskisi var
ki anuñ daħı on dört yaması var

845 yamalar ipligin de ĥurma ipi
dir: başuma üşdi hepi

846 ‘Ömer de ḳapuda oturmış idi
ġuśśası şāźını götürmiş idi

34a

847 ġuśśalanub şöylece ŧurmış idi
her ne söylense ḳulaḳ urmış idi

848 Fātıma dir: baba ol Tañrı Ĥaḳḳı
seni resūl virdi bildürdüñ Ĥaḳḳı

849 ‘Ömer eskicem görüb ĥāli budur
evdeki ĥālümi bilmez ki nedür

850 her gice bir ḳoç derisi döşegüm
bütünce yanında yatur uşaġum

851 dört yıldur ‘Alį ile her gice
döşegimüz ol deridür şöylece

852 ol dericek üzerinde yaturuz
yine turıcaḳ ol deriyi getürürüz

853 bir erincek devemüz var iy güzįn
ol deri üstinde yimlerüz özin

854 bir yanında yimlerüz bilüñ anı
bir yanında rāĥat eylerüz cānı

855 bir daħı var yaśduḳ idindüm anı
ħurma yapraġıyla toldurdum anı

856 bunları görse ‘Ömer ne dirdi
ya bilse ḳuzılarum ne yirdi

857 ol resūl’üñ bu söze göñli aġar
Fātıma’yı oġşayub yaşın śıġar

858 didi: açduñ göñlümi baba canı
işde şimdi daħı pek sevdüm seni

859 didi: ḳızum bu ḳuşaġı berk ḳuşan
işde böyle gerek baña pāk ḳoşan

34b

döndi resūl ‘Ömer’e dir: yā ‘Ömer!
dįn yolına yaħşį ķuşanduñ kemer

ne söylerem diñle saña sözümi
ġuśśalanma sevün benüm ħāś ķızumı

yā ‘Ömer! ger ol kāfir ķızları
geyerlerse dürlü ŧonlar her biri

benüm ķızum da geye ĥulleleri
cennet içre şu‘le vire her biri

anlaruñ atlāsları tizcek çürür
ķızumuñ ĥulleleri anda ŧurur

altūn taķyā ola bir ķaç giye
anda ķızum ħōd nūrdan tāc giye

yā ‘Ömer! binerse anlar atlara
bine ķızum nūrdan burāķlara

şu nūrdan ķanatlar ile uçar
bir nefesde nice menzil geçer

yā ‘Ömer! anlar ķızumuñ izlerin
bulmayalar kim severler yüzlerin

śaddaķ yā Resūlallāh! didi ‘Ömer
Fātıma da söyler ol alnı ķamer

iy benüm cānum baba! yine saña
noldı kim çoġ aġladuñ digil baña

871 şol senüñ gözüñ yaşı yaḳar beni
iy baba aġlar görmesem seni

872 aślı nedür di baña eyle kerem
nedür Ĥāliñi bilüb ben de görem

35a

873 bārį ben de bile aġlayayum
āh idüben cigerüm ṭaġlayayum

874 ümmetüñ ōddan aźād olası içūn
cümlesi Ĥūr-i cinān bulası içūn

875 resūl bir kez āh idüb dir: iy ḳızum!
ümmeti uçmaḳ bulduġın gör gözüm

876 hāy ża‘įf ümmet! diyüb aġlar idi
Fāṭıma da bilece aġlar idi

877 śaĤābeler daħı bile aġladı
şol ulular heb bizümçūn aġladı

878 inśāf idüb biz daħı aġlaşalum
tevbeler ḳılub ciger ṭaġlaşalum

879 bir münāsib geldi şerĤ eyleyelüm
yine śoñra sözimüz söyleyelüm

880 meger bir gün Cebra’įl didi Ĥaḳḳ’a
sevgüli ḳulıña diñleye baḳa

881 ḳanḳı ḳul efđal durur yār saña?
Ĥabįbüñe diyüben oñdan śoña

882 didi Allāh ĥażreti: yā Cebra’įl!
Tañrılıġum ĥaḳḳı içūn şöyle bil

883 benüm ḳatumda mü’min sevgülidür
ara yirde niceleri velįdür

884 mü’minlerde ger çoḳ olursa günāh
aġlaşub tevbeyle iderlerse āh

885 nefs ile şeytān’a düşmān olsalar
günāhlarına peşmān olsalar

35b

886 diseler kim: raĥmet eyle ilāhį!
bağışla heb bizde olan günāhı

887 sen kerįmsin cümlemüzi yarlıġa
ḳıyāmetde düşmeyelüm tarlıġa

888 bu vech ile ḳullarum söyleseler
aġlaşuben her biri iñleseler

889 feriştahlar ‘acebleşür şunları
ol günāhın añub aġlaşanları

890 dirler: iy Ĥaḳḳ! bu ḳullar utanmadın
ne yüzlerle söyler ōda yanmadın

891 bunca fesādlar ki bunlar eyledi
ne utanmaz sözler ile söyledi

892 key utanmaz yüz ki başın ḳaldıra
‘ārsuz olub cümle ĥālin bildire

893 dürlü dürlü günāhlar eyleye
raĥmet eyle Ĥaḳḳ! diyüben söyleye

894 feriştahlar dir ki: iy ḳādir Çalab!
ne yüz ile raĥmetler eyler ṭaleb?

895 ben de ol dem eydürem: yā Cebra'įl!
feriştahlaruma direm bunı bil

896 iy feriştahlar! ḳamū agāh oluñ
ben size nefs virmedüm bellü bilüñ

897 nefsiñüz yoḳ neden işlersiz günāh
'āśį olmazsız ki eyleyesiz āh

898 muṭi' olursız 'ibādet eyleyüb
günāhsızlar olub ṭā'at eyleyüb

36a

899 'aceb degüldür ki siz Ĥāś olasız
riyādan arınub iḫlāś bulasız

900 ṭā'at ḳılmaḳ 'aceb mi dūni güni
ya bulasıñuz 'ibādet leźźeti

901 'aceb oldur Ādem'üñ oġlanları
bilüñ ṭopraḳdan yaratdum anları

902 nefs gibi düşmān virdüm anlara
bu nefs çoḳ iş itdirür ol cānlara

903 śaġ yanında çeker dünyā sevgüsi
śol yanında 'avrat oġlan övgüsi

904 hem diler şeytān oları azdurur
ōd yaḳuben yüzlerini ḳızdurur

905 aħir ‘āciz olub baña ḳaçarlar
raĥmet umub gözler yaşın śaçarlar

906 Ĥaddün aşub olur günāhları
aġlaşub nāçār iderler āhları

907 imdi benüm raĥmetüm çoḳ durur
anlaruñ günāhlarından çoḳ durur

908 eydürem ki ferişţahlar bilüñ
işbu benüm sözüme ţanıḳ oluñ

909 şol günāhın añub aġlaşanları
aźād olsun cehennemden cānları

910 cümlesini yarlıġadum anlaruñ
ḳullarumdan aġlaşan ol cānları

911 anıñçūn ben de virdüm anlara
beni dā’įm birleyen ol cānlara

36b

912 yaradub ol sevgüli Muĥammed’i
nebį gönderdüm olara Aħmed’i

913 vardı anda ol Ĥabįbüm Muśţafā
ḳullarumuñ göñline virdi śafā

914 Cebra’įl’e Ĥaḳḳ bu sözi söyledi
ḳullaruñ efđalini şerĥ eyledi

915 Ĥaḳḳ’a yāḳįn olurmış aġlayan
tevbeler ḳılub cigerler ṭaġlayan

916 görmez misin şol ulu sulṭānları
neler çeker imiş bizümçūn cānları

917 biz günāh idevüz anlar aġlaya
aġlaşub āh ile ciger ṭaġlaya

918 bizi sevüb isteyüb dileyeler
esirgeyüb şefā‘at eyleyeler

919 imdi biz daḥı sevelüm anları
şol bizi ḳayırub aġlayanları

920 şimdiki dem anları sevmek iy cān!
āl-i evlādı sevmekdür hemān

921 artur evlādile āl sevgüsini
ol sevgü anlara iletür seni

922 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āṣıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

923 diñleñ imdi resūl ne ḥaber virür
Fātıma zįrā çoḳ yalvarur

924 resūl eydür: Cebra’įl geldi ḳızum
ḳorḳulu ayet getürdi bil ḳızum

37a

925 ġuśśalar yüridi şāźı sürüldi
yüregüme đarb dögenler uruldu

926 bil cehennem āyeti budur gelen
ümmetüm derdi durur baġrum delen

927 aġūlar ḳatıldı aşuma yine
muśįbetler geldi başuma yine

928 ümmetümüñ cümlesini ol ilāh!
cehennem va‘desin eylemiş Allāh

929 raĥmet olub cānıñuz bulsun ĥayāt
şevḳ ile heb diñ resūle eś-śalāt

930 Fāṫıma dir: baba sözüm var saña
cehennem nicedür eydivir baña

931 eydeyüm ḳızum Ĥaḳḳ’uñ ḳudretlerin
añlayasın hem nice ‘ibretlerin

932 ṫāmūlar vaśfını śorarsañ baña
eydivirem nicedür oñdan śoña

933 yedi ṫāmū yaratdı ol ilāh
‘āśįlere ‘aźāb itmege ol şāh

934 biri biri üstinde yedi ṫāmū
alçaġı yüksegi ōddandur ḳāmū

935 bir ṫāmūdan bir ṫāmūnuñ arası
yetmiş biñ yıllıḳ yoldur varası

936 vardur her ṫāmūnuñ bir ḳapusı
Tañrı ħışmından yapılmış yapusı

937 her ṫāmūnuñ adı var işit sözüm

eydeyüm adlarını saña ḳızum

37b

938 eñ yuḳarunuñ Cehennem'dür adı
anı 'āśį tevbesizlere ḳodı

939 Lažā'dur ad ol ikinci ṯāmūya
Ye'cūc ile Me'cūc'i aña ḳoya

940 Sa'įr'dür dördünci ṯāmūnuñ adı
şeyṯānlar içūn yanar anuñ ōdı

941 aña girür cinnį kāfir dįvleri
ōddan olur cümlesinüñ evleri

942 şeyāṯįne anlara dürlü 'aźāb
anda olur hem 'aźāb hem 'iḳāb

943 beşinci aşaġa adı saḳar
ḳamū bį-namāzlar aña śoḳar

944 daḥı şol zekātı virmeyenleri
'ahd idüb 'ahdine ṯurmayanları

945 altıncı ṯāmūnuñ adıdur Caĥįm
inici ṯobṯoludur 'aźābu ĥamįm

946 ṯola kāfirler Cühūdlar anda
Mecūsįler daḥı heb ṯola anda

947 Hāviye'dür ḳızum yedinci ṯāmū
münāfıḳlar aña girürler ḳāmū

948 münāfıḳ esfeli sāfilde ḳala

aña girenler ‘aceb nice ola

949 yā ḳızum bu yidi ṯāmūyı saña
adlarını ben didüm oñdan śona

950 eñ yuḳaru olan ṯāmū vaśfını
diñle key aśān yaratmış ol Ġanį

38a

951 ḳabusı vardur anuñ da yā ḳızum!
içerüsinde ne var işit sözüm

952 vardur anda yetmiş biñ ulu ṯaġ
ḳāmū ōddan ṯobṯolu baħçe vü bāġ

953 vardur her ṯaġda yetmiş biñ dere
ḳāmū ōddandur girenler uş göre

954 her derede yetmiş biñ şehir var
cümle ōddan burcı barunagı var

955 her şehirde yetmiş biñ var bucaḳ
her bucaḳda ṯobṯolu ōd śanki ocaḳ

956 her bucaḳda yine yetmiş biñ sarāy
cümle ōddandur ḳızum! iy ṯolu ay!

957 her sarāyda yetmiş biñ vardur ev
ḳāmū ōddan ṯurmayub yanar her ev

958 ki her evde yetmiş biñ śanduġı
cümle ōddan kibritdendür yanduġı

959 her śanduġuñ içinde gör ne var

‘aźāb aleti yetmiş biñ dürlü var

960 yā ḳızum Fātıma! yidi tāmūnuñ
büyük yılanları çoḳdur ḳāmūnuñ

961 vaśfa śıġmaz büyüginüñ uzını
eñ kicisinüñ üç yıllıḳ uzını

962 çoḳ yılanlar tāmūda ġāyet ulu
ezdehālar var içinde tobtolu

963 kicisi burnı delüginden gire
büyüginüñ boġazındañ ire

38b

964 büyüginüñ geze burnı içinde
ver ḳıyās anuñ ḳarnı içinde

965 bilmeye tuymaya hergiz bunı
gör ne büyük ezdehālardur anı

966 nice büyük bu didigüm gibi yılan
her deresinde var śanma yalan

967 vaśfa sıġmaz tāmūnuñ yılanları
işbu resmedür ḳızum bil anları

968 Fātıma bu sözleri çūn diñledi
düşdi yire ‘aḳlı gitdi iñledi

969 biraz yatdı ‘aḳlı geldi başına
ḳan ḳatılmış aġlamaḳdan yaşına

970 didi kim: vāy anlara cānum ata

zebānįler anları ōda ata

971 vāy anuñ içine girenlere
ol tāmū içinde yanan cānlara

972 yā ilāhį tāmūdan śaḳla bizi!
‘izzetüñ Ĥaḳḳı ḳabūl it bu sözi!

973 resūl eydür Fātıma’ya: iy ḳızum!
ümmetüme ḳatı göynür özüm

974 iy ḳızum! yarınki günüñ şiddeti
key ḳatıdur çoḳdur meşaḳḳati

975 nice aḳ śaḳallu pirler diyeler
Ĥālimüz nola ki ‘aceb dieyeler

976 yana bu ḳalbiler Ĥaḳḳ’a ne yüzle vara
śaḳalımuz aḳ ḳalbimüz ḳara

39a

977 nice yigitler de āh eyleşeler
aġlaşuban yüzi üzre düşeler

978 arźūlardan añmamışuz dįnimüz
bilmemişüz Ĥayfā geçmiş günimüz

979 şol aḳ śaçlu ḳarıcuḳlar diyeler
dįn yaraġın yimemişüz diyeler

980 nice genç ħātūn kişiler söyleye
Ĥālimüz nola diyüb āh eyleye

981 āħiret yaraġını ḳılmazıduḳ

iy geçerdi kim namāz ḳılmazıduḳ

982 ne namāz var idi ne ĥōd źikrimüz
hemān geymek yimek idi fikrimüz

983 āhlar idüb zāru zār aġlaşalar
aġlaşub cigerlerin ṭaġlaşalar

984 şöyle rüsvāy olmamuz bileydük
dįn yolında cān virüb öleydük

985 cümle ‘üryān baş açuḳ yalın ayaḳ
kāh öte yügrişe kāh berü payaḳ

986 şol anadan ṭoġma gibi gezeler
her birisi cānlarından bezeler

987 irkek dişi cümlesi ‘üryān bişe
her birisi baş ḳapusına düşe

988 işidesin işidenler neyledi
ölen öldi ölmeyen ne söyledi

989 baġrı yufḳa kişiler key çoġ idi
bu sözlere śabırları yoġ idi

39b

990 ger bu sözler cümle aśĥāba ire
duyamayub cümle cānların vire

991 ol sebebden iñil iñil aġladı
illā Fāṭıma cigerin ṭaġladı

992 ata ve ḳız bir zamān aġlaşdılar

yirlere gözler yaşını śaçdılar

993 śuçları günāhları hįç yoġ idi
ümmetiçūn zārįleri çoġ idi

994 gelüñ inśāf idelüm biz bu işe
biz günāh idevüz anlar aġlaşa

995 bizi isteyeler ümmet diyeler
aç yüriyüben ‘abalar geyeler

996 ya niçūn öykünmeyevüz anlara
bizüm içūn ol aġlaşan cānlara

997 imdi gelüñ biz de inśāf idelüm
anlaruñ didüklerini idelüm

998 gelüñ gitdükleri yolca gidelüm
her ne itdilerse biz de idelüm

999 anlaruñ hem ālini evlādını
sevelüm kim bulavuz dįni tadını

1000 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

1001 çūn cehennem vaśfını didi resūl
diñleyüben Fātıma oldı melūl

1002 Fātıma ĥāli vaśf eyler iken
birḳaç aśĥāb işidür söyler iken

40a

1003 işiden aśĥāb oldılar melūl

çaġrışub didiler kim: yā resūl!

‘Ömer āh dir, nolaydum didi
keşkį bir ķoyuncuķ olaydum didi

śāĥibüm bıçaġ ile boġazlasa
derümi yüzib etümi toġrasa

Ādem olıben toġub bitmeye idüm
tek cehennem vaśfını işitmeye idüm

Ebū Bekir de işidüb aġladı
keşkį ben de bir ķuş olaydum didi

yazıları seyr idüb uça idüm
tağları aşub deñizler geçe idüm

yaban yemişlerinden yiye idüm
aġaçlar budaġında döne idüm

aķar ırmaķlar śuyından içe idüm
dünyādan şu ĥāller ile geçeydüm

ķāni‘ olub idedüm Ĥaķķ şükrini
işitmeyeydüm cehennem źikrini

Selmān-ı Fāris işidüben āh ider
elini başına uruben gider

aġlayuben zārįler ķılur idi
āh idüb yanub yaķılur idi

yolda giderken Bilāl’e uġradı
āh Bilāl’üñ cigerini toġradı

1015 didi: yā Selmān! nedür bu aġlamaḳ
nālek ile cigerümi ṭaġlamaḳ?

40b

1016 didi Selmān: yā Bilāl! gör ĥālimüz
cehenneme uġrar imiş yolımuz

1017 tenimüzden cānımuzı alıcaḳ
kefen śarıb ḳara yire śalıcaḳ

1018 cānımuz ger ṭāmūya göndereler
ol zebāniḷerle göndereler

1019 ne ola ĥāl ol yaña dövenüz
şeyṭānlar ile ḳatılub ger yanavuz

1020 arḳamuzdan yumşacuḳ ṭonlar gide
ṭāmūnuñ ōd gömlegi neler ide

1021 cehennem ṭonları ōddanmış ḳamū
nola ĥāl yirimüz olursa ṭamū

1022 ṭatlu ṭa‘ām yimek ile geçer iken
taze taze śucaġuz içer iken

1023 śoñra cehennem ṭa‘āmın vireler
‘aźāb ile günimüz geçüreler

1024 Bilāl daħı işidüb eyler firāḳ
na‘rası avāzı giderdi ịrāḳ

1025 yine döndüler o yirden aġlayu
işidenlerüñ cigerin ṭaġlayu

1026 geldiler yine Resūl'üñ ḳatına
çaġrışurlardı Resūl Ĥażretine

1027 bunlaruñ sem'in işidüb geldiler
cehennem āyeti gelmiş bildiler

1028 aġlaşub Ĥücreye çevre üşdiler
nicelerüñ uśśı gidüb düşdiler

41a

1029 bir ġırį ḳobdu ki feryādı fiġān
zārįleri göge çıḳdı iy cān

1030 ferişţahlar gördi bunlar aġlaşur
ţāmūdan ḳorḳub cigerler ţaġlaşur

1031 ferişţahlar bilece aġlaşdılar
aġlaşuben ĥayli yardum ḳoşdılar

1032 śaĤābelerde var idi bir kişi
adı Mālik bin Selām'dı iy kişi

1033 çoġ idi anuñ mālı vü ni'meti
ekŝerden ol da işidür bu āyeti

1034 işidür anda cehennem adını
unutdı ol dünyānuñ her ţadını

1035 aġlayuraḳ evine gitdi yere
'imāmesin getürüb urdı yire

1036 ţonları çıḳardı geydi bir palās
dir: ilāhį! ţāmūdan eyle ĥalāś

1037 ḳaśd itdi taġlara düşüb ḳaça
tā olunca gözlerinden ḳan śaça

1038 bir küçirek ḳızı var idi ħatįm
anası ölüb ḳalmış idi ol yetįm

1039 atası beslemiş idi ol ḳızı
diñle ol ḳızcuġazuñ nedür sözi

1040 ḳızcuġaz atasınuñ etegine
yabışuban aġladı döne döne

1041 iy baba! ḳanda gidersin di baña
neye śöyündüñ dir noldı saña

41b

1042 iy ata! anam ölelden berü
anasuzca yetįm ḳalaldan berü

1043 başuñ açub şöyle palās geymedüñ
aġlayub böyle özüñe ḳıymaduñ

1044 aġlayub gitmek nedür noldı ħatā
beni yalıñuz ḳoyasın iy ata!

1045 ḳancaru gitdüñi di bileyin
isteyicek seni varub bulayın

1046 atası dir: iy baba cānı seni
Tañrı'ya ıśmarladum eŝkimeyeni

1047 ben giderem arduma düşme benüm
hįç arama bulımazsın iy cānum

1048 Allāh’a ısmarladum seni ḳızum
işde gitdüm uşbudur saña sözüm

1049 ḳızcaġaz dir: baba ḳaçan gelesin?
beni yalıñuzca nice ḳılasın?

1050 eve gelmezem ḳızum baba canı
ḳıyāmetde göresin meger beni

1051 ḳızcuġaz dir: baba esirge beni
ḳıyāmetde ḳanda bulayın seni

1052 maĥşerde ne yirde isteyüb bulam
dilemezüven iy baba! sensiz olam

1053 didi: mü’minler śafında istegil
anda bulmazsañ mįzānda istegil

1054 terāzū ḳatında bulmazsañ ḳızum
gel śırāṯ ḳatında istegil özüm

42a

1055 ger śırāṯda daĥı bulmazsañ beni
cehennemde yoḳla iy baba cānı

1056 iy ḳızum şāyed cehennemde olam
ṯāmūya Ĥaḳḳ gönderirse ne ḳılam

1057 bu sözi diyüb hay hay aġladı
işidenlerüñ yüregin ṯaġladı

1058 çıḳdı evden gitdi baş açuḳ yayaḳ
gezdi ḳırḳ gün yazıda yalın ayaḳ

1059 çūnki ḳırḳ gün ḳırḳ gice oldı tamām
gör kerįm Allāh neyler iy hümām!

1060 Cebra’įl’e buyurub didi kelām
var Ĥabįbüme ilet benden selām

1061 ol yetįm ḳızcuġaz çoḳ aġladı
yalıñuzlıḳdan cigerin ṭaġladı

1062 anlaruñla keremler işledüm
raĥmet idüb anları baġışladum

1063 Cebra’įl geldi hemān Muĥammed’e
Ĥaḳḳ Te‘ālā’nuñ Ĥabįbi Aĥmed’e

1064 yā Muĥammed! Tañrı eyledi selām
ōddan aźād oldı Mālik bin Selām

1065 Ĥaḳḳ Te‘ālā dir: ḳorḳudan ḳaçan ḳulı
ḳıġır getür cennete döndi yolı

1066 ḳorḳımuzdan yazılara ḳaçanı
gözlerinden ḳanlu yaşlar śaçanı

1067 yā Muĥammed! ōddan aźād eyledük
ġuśśalardan arıdub şād eyledük

42b

1068 resūl emr itdi kişiler śaldılar
arayub bulub aluban geldiler

1069 ısıdan ḳabḳara yanmış aḳ teni
aç śusuz key ża‘įf olmış teni

1070 resūl eydür: yā Mālik bin Selām!
beşāret var gel ḳulaḳ ṭut kelām

1071 ol śaĥābe aġlayub dir: yā resūl!
bir dilegüm var anı eyle ḳabūl

1072 muştuluḳ sözi nedür ol di baña
oḳı ol āyet ki gelmişdür baña

1073 ol cehennem āyetin işideyin
ben de aña göre bir iş ideyin

1074 oḳudı resūl cehennem āyetin
bildi aśĥāb ma'nįsiyle ġāyetin

ve inne cehenneme
le mev 'idühüm ecma'įn

1075 Mālik bin Selām işitdi bunı
hemān bir kez Ĥaḳḳ diyüb virdi cānı

1076 cānı teslįm ḳıldı Allāh yolına
hemān Ĥaḳḳ virmek gerekdür ḳulına

1077 resūl aġladı śaĥābeler bile
didi: ħaber ḳıluñ yārenler gele

1078 faĥri 'ālem didi aśĥāb gele
bu ĥaḳįḳi şehįde namāz ḳıla

1079 Ĥaḳḳ ḳorḳusıyla cān virene
ĥāžır oluñ bu maḳāma irene

43a

didi: her kim ölümi böyle ola
şāźi ħandān ola ol dā'įm güle

buncılayın meyyite her kim namāz
ḳılur ise kendüde yazıḳ ḳomaz

Ĥaḳḳ Te'ālā yarlıġaya anları
yarlıġanub rāĥat ola cānları

işde Ĥaḳḳ'dan ḳorḳucı şöyle olur
öddan aźād her ki namāzın ḳılur

zümre zümre cümle aśĥāb geldiler
namāzın ḳılmaġa ĥāžır oldılar

ehl-i beyti āl-i evlādı ḳamū
Ĥāžır oldı cümle anda iy 'amū

āl-i evlādı severseñ iy dede
'āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed'e

ol şehįde ḳılmaḳ isterler namāz
ḳızcuġaz atasını dilden ḳomaz

bir nice aśĥāb meger yolda gelür
işidürler bir evden avāz gelür

Mālik bin Selām'uñ eviydi ol
gelür iken oraya uġradı yol

işidürler ḳızcuġaz aġladuġın
ol yetįme cigerin ŧaġladuġın

1091 virmeye bu yetimce ḳızıñı
gel göre ĥāli görsün yüzüñi

1092 ħānemde ḳırḳ gündür senden ayruyam
beni śaġ śanma ki ġāyet śayruyam

43b

1093 aġlamaḳdan uyḳu yüzin görmedüm
ṫatlucaḳ ṫa‘āmı nefse virmedüm

1094 yimek içmek unudıldı ṫatmadum
ḳuşaġum çezüb döşege yatmadum

1095 ben bu evde yalıñuz eglenmedüm
rāĥat olub bir nefes diñlenmedüm

1096 babacuġum ĥasret oldum yüziñe
müştāḳ oldum baba! dertlü söziñe

1097 seni ni yerde arayub bulayın?
ṫāḳatüm ḳalmadı ya ne ḳılayum?

1098 işidenler ḳızcuġazuñ sözini
aġlamaḳdan yavı ḳıldı özini

1099 çaġırdılar ḳızcuġaz gel gidelüm
biz seni ol ataña iledelüm

1100 çūn atası adını işitdi ḳız
yalın ayaḳ yügirüben çıḳdı tiz

1101 ol yārenler mescide geldi ḳamū
ḳızcuġaz da yanlarınca iy ‘amū

1102 baḳdı gördi ḳız resūl'i oturur
śaĥābeler kimi aġlar kimi turur

1103 gördi yatır ortada babasını
yüzine örtmiş resūl riźāsını

1104 ṫābū ḳılub ḳızcuġaz dir: yā resūl!
baña destūr var mıdur iy pür-uśūl?

1105 buyurursañ babam yanına varam
göresüm geldi varub yüzin görem

44a

1106 virdi destūr yanındañ vardı tā
selām virüb dir: ne yatarsın ata?

1107 meger öldügin işitmemiş ḳızı
anıñiçūn dir babasına sözi

1108 çūnki ḳız geldi atası ḳatına
aġlamaḳ geldi resūl ĥażretine

1109 didi: edebsüz degüldüñ iy ata
ḥiç resūle ḳarşu adam mı yata?

1110 'ālemüñ faĥri Muĥammed Muśṫafā
otururken bu yatmakdan ne śafā

1111 utanmayub elinde kim yata?
uyuduñsa uyanasın iy ata

1112 nice bunuñ gibi sözler söyledi
ḥiç cevāb gelmez dönüb āh eyledi

1113 resūl eydür aña kim: iy ḳızcuġaz!
ataña söz söyleme sen çoġı az

1114 senüñ atañ dünyādan gitmişdurur
cānı anuñ Ĥažrete yitmişdurur

1115 ḳız bu sözi işidicek oturur
tiz ridāi yüzinden götürür

1116 hāy babacuġum! diyüben çaġırur
yüzini atası yüzine urur

1117 aġlayub derd ile yanıb yaḳılur
ayrılmaġa doymayub zārį ḳılur

1118 fiġān idüb zār-i zār iñledi
cümle aśĤābuñ cigerin ṯaġladı

44b

1119 döndi ḳız dir: yā resūl bu atamı
kim öldürdi eyledi mātemi?

1120 resūl eydür kim: atañı öldüren
meclisümizi mātem ile dolduran

1121 cehennem āyeti gelmişdür baña
oḳıyuvirdüm ben anı ataña

1122 işidicek añlayub bildi anı
Ĥaḳḳ yolına virdi ol ṯatlı cānı

1123 Ĥaḳḳ Te‘ālā ḳorḳusından öldi ol
anıñçūn bu maḳāmı buldı ol

1124 ḳorḳulu āyet işitdi virdi cān
ḳızcuġaz daḫı beter ḳıldı fiġān

1125 ol ḳız eydür: yā resūl! direm saña
ol gelen āyeti eydi vir baña

1126 oḳı ol āyeti ben de bileyin
Ĥaḳḳ bize ne dimiş agāh olayın

1127 resūl eydür: ḳızcuġaz śabr it hele
atañ gibi doyamazsın kim bile

1128 bes cehennem āyetin gūş itmege
şāyed doymazsın işitmege

1129 ṯāḳatüñ yitmeye şāyed ölesin
sen daḫı atañ gibi olasın

1130 yā Resūlallāh! diyüben çaġırur
kerem it oḳı! diyüben baġırur

1131 bende śabra çāre yoḳdur yā resūl!
oḳıyuvir işidem iy pür-uśūl!

45a

1132 gördi yiñilmez resūl de oḳıdı
Ĥaḳḳ ṯūṯusı cūşa geldi şāḳıdı

ve inne cehenneme
le mev'idühüm ecma'în

1133 çūnki oḳıdı cehennem āyeti
ḳızcuġazı ditremek ṯutdı ḳatı

1134 bir āh eyledi itdi fiġānını
Ĥaḳḳ yolına teslįm itdi cānını

1135 çūnki aśĥāb gördiler bu ĥāleti
cümlesini aġlamaḳ tutdı ḳatı

1136 Resūl'ullāh ḳıldı namāzlarını
feriştahlar tutardı yüzlerini

1137 śaf śaf olub cümle aśĥāb tamām
ḳıldılar namāzlarını iy hümām!

1138 didiler taĥsįn ol ikisine
namāzların ḳılub iletdiler sįne

1139 ĥaḳına ḳoyub du'ālar ḳıldılar
yine resūl ĥücresine geldiler

1140 rūzį ḳıla Ĥaḳḳ bize de śalāvat
virelüm bu iki rūĥa śalāvat

1141 raĥmetullāhdan süresin çoḳ śafā
vir śalāvat rūĥ-i pāk-i Muśtafā

1142 işit imdi ol Resūl'ullāh ne dir
'āśįlere nice şefā'at ider

1143 gine himmet şeyĥümden olur ise
hem resūl'üñ şefā'ati olur ise

45b

1144 Pür Muĥammed yine girsün bu söze
muştulıḳ ĥaberlerin virsün size

1145 nice raĥmet bulur görüñ ‘āśįler
śanmañuz şöyle ḳala ol ḳāśįler

1146 kimler eydür şefā‘ati anlara
ol günāh deñizine ṫalanlara

1147 işidüñ bizümçūn neylediler
başlar açub Ĥaḳḳ’a ne söylediler

1148 şefā‘ati bize nice ḳıldılar
gör bizümçūn nice yanub yaḳıldılar

1149 çoḳ işitdiñüz nice dürlü ħaber
bu sözi de işidüñ key mu‘teber

1150 şerĥ idelüm bu sözi daħı size
raĥmet itsün Tañrı diñ aman bize

1151 kim ki dirse Tañrı raĥmetler ḳıla
aña daħı Tañrı raĥmetler ḳıla

1152 Resūl’ullāh didi: aśĥāba ṫuruñ
her biriñüz evlü eviñüze varuñ

1153 yine ħaber olıcaġun gelesiz
her ne dirsek size anı ḳılasız

1154 selāmlayub melāletle gitdiler
vaḳti iki eyleyüb śabr itdiler

1155 Fātıma’ya didi: ḳızum sen daħı
var evüñe! işde vardum ben daħı

1156 elin öpüp Fātıma daħı gider

işit imdi ĥabįbullāh nider

46a

1157 yalıñuz ḳalub biraz žikr eyledi
žikr idüb hem bir güzel fikr eyledi

1158 ĥücresinden ṭaşra çıḳuben gider
şöyle melūl göñli gine āhlar ider

1159 ḳızı Fāṭıma'nuñ evine geldi
mübārek gözleri yaş ile ṭoldı

1160 Ĥasan'a Ĥüseyn'e dir: iy güllerüm!
cān gülüstānındaki bülbüllerüm!

1161 gelüñ sizüñle münācāt idelüm
Tañrımuza 'arž-ı ĥācāt idelüm

1162 Fāṭıma'ya didi: ḳızum bilesin
örtünüb cāru 'Āyişe'yile gelesin

1163 Ĥasan'ı Ĥüseyn'i uyandurdı gider
iki elinde ikisi diñle nider

1164 didi: ben Cebel-i Ḳubeys'e giderem
varub anda Ĥaḳḳ'dan ümmet dilerem

1165 yine ümmet teşvįşi düşdi baña
daĥı derdüm var diyem anda saña

1166 Ĥasan Ĥüseyn ile üçi gitdiler
pāk abdest aluben gör nitdiler

1167 Cebel-i Ḳubeys Ṭaġı'na çūn vardılar

yönleri Mekke’ye ḳarşu turdılar

1168 resūl eydür: iy gözümüñ nūrları
işidüñ neye getürdüm sizleri

1169 iy dedenüñ cānları! didi o şāh
ki sizden rāžį olsun yüce Allāh

46b

1170 diñleñüz ol Ĥaḳḳ Te‘ālā ne dimiş
ümmetüm ṯāmūya ḳoymayam dimiş

1171 dir: Cehennem va‘de ḳılmış anlara
ol ża‘įf ümmetlere cānlara

1172 anda kim Ĥaḳḳ’uñ ḳatı ḥışmı ola
ża‘įf ümmetlerümüñ ĥāli nola

1173 ḳıyāmet güninde iy ḳuzılar!
biz de olmazsaḳ olalar ĥūr-i zār

1174 söyleriken gözleri yaşı aḳar
Ĥasan’la Ĥüseyn’üñ baġrın yaḳar

1175 hem söylerdi hem aġlar idi
aġlamaḳdan cigerin ṯaġlar idi

1176 iy dedenüñ ḳuzıları cānları
siz daḥı gelüñ esirgeñ anları

1177 girmesün nāra ‘āśį ümmetüm
gice gündüz anlaradur himmetüm

1178 bu dem siz de yardum eyleñ baña dir

didiler: yā Resūlallāh! ħaber vir

biz de ne iş işleyelüm? iy yüzi gül!
kim senüñ ĥažretüñe yaraya ol

didi: iy ḳuzılarum! bilüñ sözi
namāz ḳılubaη yire uruñ yüzi

ola kim sizüñ yüziñüz śuyına
sevgülü ümmetüm ōdı söyine

key ża‘įflardur benüm ümmetlerüm
anlaradur ḳuzılar himmetlerüm

47a

anları ben sizden artuḳ severem
anlar uçmaġa girince iverem

iy benüm ma‘śūmca yavrıcaḳlarum
sa‘y idüñ ümmete ḳuzıcaḳlarum

bir baracuḳ baña yardum eyleñüz
derd ile aġlañ yire ḳoñ yüziñüz

diyüñ: dedemüz Muĥammed’üñ ilāhı!
‘āśį ümmetinüñ çoḳdur günāhı

baġışla diyüñ bize ol ümmetinden
dilek eyleyüñ bes ol Ĥaḳḳ ĥažretinden

zārį ḳılub ḳatı eyleñ ṭalebden
dileñ ümmetlerümi ol Çalab’dan

ki raĥmet eyleye anlara Allāh

śuçlarını ‘afv ide ol yüce şāh

işit ol ma‘śūmları ne ḳıldılar
ağlaşuraḳ Ĥaḳḳ’a secde ḳıldılar

ḳor ikisi ḳara yire başları
gözlerinden aḳub acı yaşları

dirler idi: iy Ħüźā ĥažretleri!
gel bize bağışla ol ümmetleri

ōdlara yaḳma ilāhį anları
bugün bağışla bize ol cānları

işbu dem dedemüzi şād eylegil
ümmetini ōddan azād eylegil

biz iki ma‘śūma ḳıl yārįleri
dedemüz çoḳ eyledi zārįleri

47b

keremler ḳıl sevindür bizi bugün
dedemüze bize vurmağıl dügün

yüzin düşen ḳullara sensin delįl
raĥmetüñle gözimüz yaşını sil

şu topraḳdan yüzimüz ḳaldurmazuz
dedemizüñ beñzini śoldurmazuz

bize bağışla ża‘įf ümmetleri
naśįb eyle anlara cennetleri

bu dertden dedemüz nide bilmezüz

dedemüz aġlariken biz gülmezüz

1201 aña bizden sevgüliymiş ümmeti
dir ki: añlarsuz gerekmez cenneti

1202 āl-i evlādı gör nice sevmelüdür
yollarına cānı baş virmelüdür

1203 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

1204 Emįr Sulŧān himmet eylerse yine
bu kitābı oḳıyam diñleyene

1205 himmeti gürdür irer cümleñüze
derd ile āmįn diñ imdi bu söze

1206 çūn Ĥüseyn ile Ĥasan yalvarmada
yer gök ehli āmįn diyüb ŧurmada

1207 bes resūlüñ daħı diñle işini
aġlayuraḳ secdeye ḳor başını

1208 ümmetį dir idi: yā rāb ümmetį!
ümmetüme naśib eyle cenneti

48a

1209 üç ḳanadlu ola ‘alemüm benüm
her ḳanadı nicedür işit cānum

1210 uzanısar bir ḳanadı maġribe
bir ḳanadı daħı vara maşrıḳa

1211 bir ḳanadı dünyā gögine ire

maĥşer ehli heb baḳa anı göre

1212 dünyā gögi ortasına çūn ire
menāre ṫurur gibi ḳā’įm ṫura

1213 üç ḳanada üç satır yazı ola
yazınuñ ĥarfleri ṫaġ gibi ola

1214 kiçi ĥarfi Uĥud Ṫaġı ḳadar ola
ol ‘alem altında ümmet ṫolu ola

1215 güneş gibi ola ħarfinüñ nūrı
aña baḳan gözlerüñ ola nūrı

1216 baḳdıḳca nūra gözler doymaya
gözleri ḳamaşa baḳan ṫuymaya

1217 üç satırı yeydügin eydeyin
gör ne yazmış ḳudret eliyle mu‘įn

1218 *bismi’llāhi’r-raĥmāni’r-raĥįm*
ikincisi: *elĥamdülillāhi rabbi’l-‘ālemįn*

1219 ol ‘alemi ṫutam elümde ola
enbiyālar heb elümde ola

1220 ṫurduġum bir ‘arş gölgesi ola
çevresinde yā ḳızum gör ne ola

1221 śaġlu śollu kürsįler çoḳ ḳurılur
enbiyālar anlara oturulur

48b

1222 kürsįlerüñ miski göñüller açar

kāh olur ḳuşlar uçar gibi uçar

1223 kürsįlerüñ kimisi nūrdan ola
kimisi aḳ incüden dürdan ola

1224 dürlü dürlü renk cevāhiri kimisi
aḳ gümişden ḳızıl yaḳutdan kimisi

1225 kimisi yeşil zümrüdden ola
hem kimisi śaru altūndan ola

1226 kimisi de śāfį gümişden ola
kürsįnüñ her biri bir işden ola

1227 çār-i yārümden yanumda ṫuralar
her biri bir kürsįde oturalar

1228 ehl-i beytüm heb yanumda olalar
ḳalan aśĥābum öñümde olalar

1229 įrāḳ ve yaḳįn ümmetlerüm baḳalar
‘alemüm altına yügirüb aḳalar

1230 ġāzįler evvel gele sancāġile
yügrişüb yıyılşalar sancāġile

1231 her biri sancāḳ götürüb yiteler
‘alemlerün cümle yire dikeler

1232 on śaĥābem ġāzįlerden öñ gele
‘alemümüñ çevre yanı heb ṫola

1233 ol on aśĥāb baña yaḳįn yiteler
ellerinde bir bir ‘alem ṫutalar

1234 ol yārenlerüm diyeyin iy ḳızum!
adlarını eydeyüm işit sözüm

49a

1235 Ebū Bekir'de ola evvel 'alem
'Ömer ṭuta elde ikinci 'alem

1236 üçūnci 'alem ṭutan 'Oŝmān ola
dördünci 'Aliyy-ü Merdān ola

1237 Ebū Derdā ola beşincisi
'Abdullāh bin Mes'ūd altıncısı

1238 yedinci 'ammum Ĥamza ola
sekizinci 'alem Bilāl'de ola

1239 ṭoḳuzıncı Mu'āź ibn-i Cebel'de
onuncı Ebū Źer ṭuta elde

1240 bu on aśĥāb bir bir 'alem ṭutalar
her biri yanumda yirler ṭutalar

1241 'alemlerin diküb evvel süreler
benüm 'alemüm dibine yireler

1242 girü ḳalan ġāzįler de geleler
sāncāḳların diküb çevremü alalar

1243 ümmetümüñ şu śıdḳı bütüni
Ĥaḳḳ'a inancı 'ahdi bütüni

1244 heb Ebū Bekr'üñ yanına varalar
anuñ 'alemi dibinde ṭuralar

1245 daḥı gerçek sözlü ‘adl idiciler
her işde eyü yola gidiciler

1246 ‘alemi altında ṭuralar ‘Ömer’üñ
dįn evine žiyā viren ḳamerüñ

1247 utanıcılar, edeblüler iy yār!
Ĥayā ehli cem‘ olalar neki var

49b

1248 olar ‘Oŝmān yanına varalar
anuñ ‘alemi dibinde ṭuralar

1249 şol saḥāvet idici cömerd olan
mürevvetlü eyü ḥulḳlu merd olan

1250 ‘ammum oġlı ‘Ali’ye varalar
‘alemi altında cümle ṭuralar

1251 ümmetümüñ yoḥsulı dervįşleri
miskįn faḳįrliḳ olan işleri

1252 Ebū Derdā’yı araya alalar
anuñ ‘alemi dibinde ḳalalar

1253 şu Ḳur’ān’u edebiyle oḳıyan
gice gündüz bülbül olub şaḳıyan

1254 dā’imā Ḳur’ān’ı çoḳ oḳıyıcı
ehl-i Ḳur’ān’a dūn ü gün uyucı

1255 ‘Abdullāh bin Mes‘ūd’a gele
‘alemi altında anuñ cem‘ ola

1256 şehịdler zümre zümre olalar
bir yire her neki var cem‘ olalar

1257 ‘ammum Ĥamza’nuñ yanına varalar
anuñ ‘alemi dibinde turalar

1258 işit mü’eźźinler kime uyalar
olar daħı cem‘ olalar neki var

1259 Bilāl Ĥabeşį yanına varalar
‘alemi altında girüb turalar

1260 ders viren alan ‘ālimler daħı
bir yire cem‘ olalar anlar daħı

50a

1261 Mu‘āź ibn-i Cebel’i anlar bula
‘alemi altında ‘ālimler tura

1262 ‘ibādet idici ‘ābidler daħı
riyāžet idici zāhidler daħı

1263 zümre zümre olar daħı çoḳ ola
Ebū Źer ‘alemi altında tura

1264 yā ḳızum! ben de ‘alemüm ḳalduram
maĥşer yirini nūr ile tolduram

1265 her ‘alem śāĥibleri de yüriye
benümle yügrişeler bį riyā

1266 benüm ardumca ‘alem götüreler
‘alemlerin yanuma yaturalar

1267 baḳam bir kez görem maĥşer yirini
‘āśį ümmet ḳalmış yirini

1268 maġrib ü maşrıḳda olan ümmetüm
cümle cem‘ olmış umarlar himmetüm

1269 yir yirin feryād u talān ideler
aġlaşub göz yaşını dökeler

1270 çaġrışalar baña kim: geldük size
yā Muĥammed! şefā‘at eyle bize

1271 yüzlerin baña ŧutub aġlaşalar
āh-ı zār ile ciger ŧaġlaşalar

1272 elümdeki ‘alemi cebįr ile
virem dahı secde idem celįl’e

1273 ümmetį diyem: yā rabbį ümmetį!
aġlaşub heb benden umar himmeti

50b

1274 yüz yire ḳoyam iydem: Ĥażretį!
baña ümmetsiz gerekmez cenneti

1275 nidā gele: yā Muĥammed! başuñı
götür yirden aḳıtmaġıl yaşuñı

1276 bugün secde güni degüldür yā ĥabįb
bugün şefā‘at günidür yā ŧabįb

1277 yā Muĥammed! şefā‘at maḳāmını
dünyāda virmişdüm saña anı

1278 sen şefā‘at ḳılub eyle himmeti
saña baġışlayam bugün ümmeti

1279 başumı yirden götürem ben turam
iki ḳollarum açam daḫı varam

1280 bölük bölük şefā‘atler eyleyem
bunları baġışla diyüb söyleyem

1281 her ‘alem śāĥibleri ‘alemlerin
vire yārenlerine her birin

1282 benümle olar da el bir ide
şefā‘atler ḳılmaġa tedbīr ide

1283 yir yir anlar da şefā‘at eyleye
Ĥaḳḳ baġışlaya ‘ināyet eyleye

1284 Ĥaḳḳ şefā‘atlerini ide ḳabūl
istedüklerin vire ol lutfu bol

1285 ‘āśīlerüñ çoġı ōddan ḳurtıla
meger anlar ḳalalar kim ortula

1286 şunlar aźād ola cennet bulalar
her biri yüce maḳāmda olalar

51a

1287 söyler idi bu sözleri ḳızına
ḳandı sükkārlar ḳatardı sözine

1288 diñleyüb Fātıma şāź olur idi
şükr idüben śafālar bulur idi

1289 raĥmet olub cānıñuz bulsun ĥayāt
şevḳ ile heb diñ resūle eś-śalāt

1290 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āṣıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

1291 işbu sözleri burada ḳoyalum
ṯaġda secde idenleri diyelüm

1292 Fāṯıma’yla ‘Āyişe bu sözleri
işidicek dökdi yaşlar gözleri

1293 śaġ yanında iki ḳayın atası
Ebū Bekir de ‘Ömer Tañrı ĥaśı

1294 ḳaldırub anlar da yirden başların
siler idi iki gözler yaşların

1295 śolda ‘Oŝmān ‘Alį daĥı başların
ḳaldıruben yirden silerdi yaşların

1296 dirler idi: yā resūl! söyle bize
nedür aślı ne ĥaber geldi size?

1297 aġlamaġa doyamazuz yā ĥabįb!
çūn günāhlar derdine sensin ṯabįb

1298 Ĥaḳḳ seni ḳıldı şefi‘ül müźnibįn
görmesün gözlerimüz aġlar hemįn

1299 resūl eydür: iy benüm yārenlerüm!
dįn yolında ṯoġrı yol varanlarum

51b

1300 yaḳdı beni ümmetüm derdi bilüñ
bir pāre sizden baña yardum ḳıluñ

1301 ‘ayıbları çoḳ günāhları ḳatı
ġuśśaları yaḳdı baġrımuz ḳatı

1302 ol ża‘įf ümmetlerüm ġāyet zebūn
anları Ĥāli nola yarınki gün

1303 söyler iken şol ḳadar aġlar idi
bunlaruñ cigerlerin ṭaġlar idi

1304 Ebū Bekr eydür: yā ħayre’l-enām
yā resūl! ḳurbān saña atam anam

1305 şerįf göñli melūl ṭutma didi
döküb gözler yaşın āh itme didi

1306 Ebū Bekr’e dir resūl: iy ṭoġrı yār!
aġlamaḳ baña yaraşur zār-i zār

1307 ümmetlerüm key ża‘įfdür nideyin
günāhları çoḳ ne tedbįr ideyin

1308 Ĥaḳḳ śorarsan cümlesin ḳıldan ḳıla
ḳorḳaram ki her biri ‘āciz ḳala

1309 her kişi kim nefsį nefsį diyeler
ol ża‘įf ümmetlerüm neyleyeler

1310 seniñçūn ne çeker gör Ĥālini
sen de sev evlādını ve ālini

1311 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

1312 Ebū Bekr’e söyledi çūn ol resūl
işit imdi kim resūle ne dir ol

52a

1313 sözümi işit benüm yā Muśtafā!
iy cemāli nūr, cānuma śafā

1314 yarın Ĥaḳḳ ümmetüñe söyler ise
günāhları içūn ‘aźāb eyler ise

1315 aġlayuraḳ didi: ol dem yā resūl!
üç bölük günāhların ḳıldum ḳabūl

1316 yārın Ĥaḳḳ’dan isteyeyin anları
ōddan aźād ola ümmet cānları

1317 isteyem şol aḳ śaḳallu pirleri
dahı aġarmaġa yāḳın erleri

1318 boynum egüb Ĥaḳḳ’a yalvaram varam
ümmetüñ üstine pervāne olam

1319 himmet idem anlara ben key yüce
ōda yaḳma bunları sen iy yüce

1320 ger sözüm geçmezse dir: yā resūl!
beni anlaruñ yirine bütün ol

1321 anlaruñ yirine ōda gireyin
ümmetüñ görecegin ben göreyin

1322 her birisi irmeyince raĥmete
aźād olub girmeyince cennete

1323 ümmetüñsüz girmeyem ben uçmaġa
ne burāġa binem ne ĥūrį ḳuçmaġa

1324 sözümden dönemem hįç iy śafā
anlariçūn aġlaram yā Muśtafā

1325 Ĥōş du‘ā ḳıldı Ebū Bekr’e resūl
dįn içinde śıdḳıñı Ĥaḳḳ vire bol

52b

1326 bu kez döndi baḳdı ‘Ömer’den yaña
yā ‘Ömer sen de ne dirsin di baña

1327 ümmetiçūn yardum eylegil biraz
sen de söyle işideyin çoġı az

1328 ‘Ömer eydür: yā resūl! diñle nidem
ben Ebū Bekr itdügin ḳaçan idem

1329 ümmetüñ buñalmışın yarın bulam
yaru günāhların boynuma alam

1330 günāhların bugün ‘Ömer götüre
śevāblarını Ĥaḳḳ aġır getüre

1331 yeyni ola az ḳala günāhları
ḳılmayalar zārįleri āhları

1332 yaru günāhlarını ben götüreyin
anlaruñ yirine ōda gireyin

1333 anlaruñ yaru günāhların görem
ümmetüñsüz ĥāşā cennete girem

1334 ger sözüm geçmez olursa varayın
anlaruñ yirine ōda gireyin

1335 ħōş du‘ālar ḳıldı ol dem ‘Ömer’e
Ĥaḳḳ Te‘ālā aña ‘ādillik vire

1336 śolda iki güveygüsine döner
anlara da ümmeti ĥāli ṫanar

1337 ol mübārek gözinüñ yaşın siler
bugün ‘Oŝmān ’dan daħı yardum diler

1338 dir: yā ‘Oŝmān bin ‘Affān! yüzi nūr
bu ĥayāñdan heb melekler utanur

53a

1339 iy ĥayā śāĥibi ‘Oŝmān sen daħı
sen de biraz yardum eyle iy aħį

1340 ‘Oŝmān eydür: yā resūl yoḳ dimezem
Ebū Bekir ‘Ömerce idemezem

1341 ümmetüñe bu ḳadar sa‘y ideyin
bir bölügine şefā‘at ideyin

1342 ol ḳıyāmet güni kim yarın ḳopa
kişi neyi sevse anuñla ḳopa

1343 źerrece ħayr anda ṫaġlarca ola
feraĥlıgı baġca baġlarca ola

1344 enbiyālar evliyālar cem‘ ola
ħayr şerr kişi ne itdiyse bula

1345 ḳorḳulardan nicesi ħayrān ola
‘aḳlı gidüb şöyle sergerdān ola

1346 günāhlarından götürem bir bölük
ħātırıñiçūn idem anları yük

1347 hem dürişem anlaruñçūn turmayam
anları zebāniye sürdürmeyem

1348 ger sözüm geçmezse aña daħı
secde idüb yalvaram ben iy aħį

1349 ümmetüñ cennete ger girmeye
‘Oŝmān’uñ da gözi cennet görmeye

1350 ümmetüñsiz baña gerekmez cinān
şu sözden dönmezem yā resūl inan!

1351 el götürdi faħri ‘ālem Muśtafā
yā ‘Oŝmān Ĥayā ile bul śafā

53b

1352 ‘Oŝmān’a du‘ā ḳıldı ol veliye
aġlayuraḳ gör ne didi ‘Alį’ye

1353 ‘ammum oġlı sen ne dirsin yā ‘Alį
sen de sa‘y it ümmetüme yā velį

1354 iy saħāvet kānı nūrına ata
yardum eyle sen de günāhkār ümmete

1355 ümmetüm Ĥaḳḳında sen de söylegil
anda idecegüñ bunda eylegil

1356 ‘Alį işitdi resūl’üñ sözüni
yaşıla ŧoldırdı iki gözini

1357 yā resūl! burada şimdi ne diyem
nidecegüm ben de maĤşerde diyem

1358 resūl eydür: şimdi nefes eylegil
şol göñülden geçenleri söylegil

1359 ‘Alį eydür: yā resūl! bu ‘ömrümüñ
evvelinden aħirindeñ anuñ

1360 her ne deñlü ġazālar ḳıldum ise
oḳıyub Ḳur’ān namāz ḳıldum ise

1361 śofralar yayub saħālar ḳıldıġum
bes bularla çoḳ ŝevāblar bulduġum

1362 gelsin ümmetüñe ḳıldum fidā
anlara bağışladum bu dünyāda

1363 ol ḳıyāmet ḳopıcaḳ göreler
ħāśu ‘āmu yirlü yirinde ŧuralar

1364 ol mįzān terāzūsı ḳuralar
ħalāyıḳa śorı Ĥesāb śoralar

54a

1365 Ĥaḳḳ Te‘ālā ħışm iderse anlara
ol ża‘įf ümmetlere cānlara

1366 cümle ḥalḳı tiz śırāṭa süreler
śırāṭ altında cehennemi göreler

1367 ḳorḳusından her biri boynun büre
olıcaḳ cigerleri pāre pāre

1368 orada ben dürlü zārįler ḳılam
ol śırāṭ köprisine berk śarılam

1369 zebānįler yapışırsa anlara
ol ża‘įf ümmetlere cānlara

1370 ḳomayam anları cehenneme gide
yollarına cānı ḳılayın fedā

1371 ṭāmūya anlardan öñdin ben varam
ḳapusına şöyle gerilem ṭuram

1372 eydem: iy Ĥaḳḳ! ḳaḳuma hįçbirine
yāḥūd yaḳ beni olaruñ yirine

1373 ben girem cehenneme anlariçūn
ümmet olub seni seveñleriçūn

1374 anlara ben ṭatlu cānum vireyüm
anları tek cennet içre göreyin

1375 işbu sözden ol resūl gülümsidi
Tañrı saña ma‘rifet virsün didi

1376 faḫri ‘ālem du‘ā ḳıldı ‘Alį’ye
Tañrı arslanı ol gerçek velįye

1377 seniñçūn gör bularuñ Ĥālini

sen de sev evlādını ālini

54b

1378 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

1379 Emįr Sultān himmet eylerse yine
bu kitābı oḳuyam diñleyene

1380 çoḳ şükür ḳıl ümmet olduñ Aĥmed’e
vir śalavāt ‘aşḳ ile Muĥammed’e

1381 raĥmetullāh’dan süresin çoḳ śafā
vir śalavāt rūĥ-i pāk-i Muśtafā

1382 işit imdi ol ĥabįbu’llāh nider
ümmetiçūn daħı ne tedbįr ider

1383 Ĥasan’a Ĥüseyn’e daħı söyledi
biraz oħşayuben alḳış eyledi

1384 eyitdi: iy cānlar söyleñ siz daħı
yardumıñuz bilelüm biz daħı

1385 ĥažrete sizüñ de söziñüz geçer
ol ża‘įf ümmetler olmasun nāçār

1386 siz de söyleñ benüm yavrıcaḳlarum
iy günāhsız pāk ma‘śūmcıḳlarum

1387 Ĥasan Ĥüseyn didiler: iy dede!
ümmetüñ yolına cānımuz fidā

1388 ümmetüñ vardur yigit oġlanları

biz de Ĥaḳḳ'dan dileyevüz anları

1389 yigitlerüñ zārįliġin görevüz
zebānįden anları ḳurtaravuz

1390 ḳomayavuz anlar ōdlara yana
ümmetüñçūn ḳıyavuz ŧatlu cāna

1391 anlaruñçūn biz de ŧurduḳ miĥnete
ümmetüñsüz girmeyevüz cennete

55a

1392 ger sözimüz geçmez ise iy dede
ümmetüñ yirine girevüz ōda

1393 du'ā ḳıldı faħri 'ālem anlara
size Allāh şehįd maḳāmın vire

1394 gözüm nūrı ḳızum sen daħı şöyle
ża'įf ümmetlerüme yardum eyle

1395 aħiretde sen de neylersin digil
günāhkārlaruma dermān eylegil

1396 cānum acır bir yirde ŧurmazam
uyḳular yüzin hįç görmezem

1397 Fāŧıma dir: iy benüm cānum ata
anadan öñ ḳız söylemek ħaŧā

1398 iy baba! ana ŧururken ḳıza
ne söz deger kim gele bunda söze

1399 anam Ħatįce gibi bu da anam

lāyıḳ oldur baña bundan utanam

döndi eydür: yā ĥelālüm ‘Āyişe!
hįç sözüñ var mı senüñ de bu işe

sen anasın ümmetüñ oġluñ ḳızuñ
görelüm senüñ daĥı nedür sözüñ

‘Āyişe ĥaḳḳında dimiş Muśtafā
ne buyurmış işit ol kān-ı śafā

gün gele kim siz beni görmeyesiz
dįn ĥükmin ‘Āyişe’ye śorasız

Fātıma didi: bir cüzüm durur
dāi’mā göñlüm açan ḳızum durur

55b

ol dem anda ‘Āyişe dir: yā resūl!
evvel beni söyletme iy pür-uśūl!

Fātıma’dan ĥicāb gelür baña
utanuram söylemezem saña

yā resūl! ben söylemezem irken
cigerköşeñ Fātıma tururken

Ħatįce-i Kübrā’dur anası olan
ħātūnlarda evvel įmāna gelen

Ĥadįce’den biñde birin diñleñüz
ne ĥarc itmiş dįn yolına añlañuz

ne deñlü māl ile gelmiş resūle

Muĥammed Muśtafā ol pür-uśūle

1411 bir cihāzda yetmiş altūndan havān
olıcaḳ eyle ḳıyās anda hemān

1412 ḳulları hem cāriyesi çoġ idi
altūn incūnüñ ĥisābı yoġ idi

1413 Ĥadįce bir ulu ḳonaḳlıḳ ider
şehirde hįç kimse ḳomaz cem‘ ider

1414 ṭa‘ām yiyüb şerbet içildi hemān
gör Ĥadįce neyledi anda iy cān

1415 arḳasına bir ‘abā geyer gelür
başına eskice bezler örtünür

1416 çaġırur kim: yā cemā‘at hep bilüñ
benüm işbu sözüme şāhid oluñ

1417 bir ‘abā bir maḳrama var dünyāda
bāḳisin bağışladum Muĥammed’e

56a

1418 ḳabūl itsün işbu mālıñ cümlesin
hep anuñdur neyler ise eylesün

1419 dir Ĥadįce Aĥmed’e: yā Muśtafā!
iy cemāli güneşi cāna śafā

1420 Ĥaḳḳ Te‘ālā çūn seni virdi baña
mālum cānum fidā olsun saña

1421 yā Muĥammed bunca mālum kim bende var

ḳul ḳaravaşdur ḳumāş her ṭarāf

1422 hep senüñ olsun ḳamūsın ḳıl ḳabūl
mālı nidem çūn saña buldum vuśūl

1423 ḳabūl itdi mālı gör neyledi ol
cümlesin Ĥaḳḳ yolına virdi resūl

1424 Ĥaḳḳ yolına şol ḳadar ulaşdurur
bunca māl gidüb bular faḳįr olur

1425 şol ḳadar oldı faḳįrliḳ bunlara
bir öyün yimek bulunmazdı yire

1426 Ĥadįce çekdi yoḳlıḳ ĥālini
bir kez añmaz idi ol çoḳ mālını

1427 hįç dimez idi bir gün ol dürri śadef
benüm ol çoḳ mālumı itdüñ telef

1428 ayda bir yanmaz idi ōd pįşe aş
aç olanı ḳarnına bağlardı ṭaş

1429 ol resūl ehli eger buñalsalar
ya açlıḳdan ḳatı zebūn olsalar

1430 dirler idi: yā Muĥammed şöyle bil
key buñalduḳ bize dermān eylegil

56b

1431 ol mübārek seccādesin ḳaldurur
ol gelenler baḳar altında görür

1432 iki ırmaḳ altūn aḳar gümiş

diridi: dünyā gerekse aluñ uş

1433 evet bunda eyü olsa ĥāliñüz
aħiretde belā olur mālıñuz

1434 mālı almazdı birisi eline
śabr iderlerdi faḳįrliḳ ĥāline

1435 sen ḳaçarsın faḳįrliḳden gör ĥāliñi
dünyā diyüb uzadursın elüñi

1436 ol Ĥadįce bildiñiz mi kimdir ol
evvel įmāna gelen ħātūndur ol

1437 dört ḳız oġlan getürdi anda ol
anları sev sen daħı anlardan ol

1438 Fāṭıma Ana'nuñ ol anasıdur
Ĥasan'uñ Ĥüseyn'üñ ol ebesidür

1439 bil cihān içinde seyyidler ki var
Fāṭıma oġlanlarındandur iy yār!

1440 birisi şeyħüm Pir Emįr'dür anuñ
ṭarįḳine gidegör ol sulṭānuñ

1441 āl-i evlādı severseñ iy dede
'āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed'e

1442 sözimüz unutdı śanmañuz bizi
diñleñ imdi yine evvelki sözi

1443 inşāallāh sözi iletem ħātime
ne didiler 'Āyişe'yle Fāṭıma

57a

1444 ol Muĥammed baḳdı ḳızı yüzine
ümmetiçūn Fātıma'nuñ sözine

1445 Fātıma dir: iy baba! śıddıḳ ḳızı
ĥāžır iken söylemezem bu sözi

1446 şu kim Ebū Bekr atası ola
erenlerden įmāna evvel gele

1447 hem fidā ḳıla 'āşıḳına mālın
saña çift itdi küççükden 'ayālın

1448 şimdiki demde şerį'at taĥtınuñ
vezįr-i a'žamıdur anuñ

1449 pes nice lāyıḳ görem anı babam
işbu 'Āyişe'den evvel söz idem

1450 baḳdı bu kez 'Āyişe'nüñ yüzine
ḳulaḳ urdı anuñ daĥı sözine

1451 'Āyişe and içdi: vallāhi dimem
Fātıma'dan öñ rāzumı dimeyem

1452 şundan evvel nice söyleyem sözi
ĥāžır iken bunda Muĥammed ḳızı

1453 sen Ĥabįbüñ budur sevgüli ḳızı
yaraşur buña ki söyleye sözi

1454 söylemek nevbeti ger benüm ola
iźin virdüm Fātıma gelsün dile

1455 resūl eydür: ḳızum göreyin seni
yardum eyle ümmete baba cānı

1456 Fāṭıma başlayuvan söyledi
işit imdi ümmetiçūn ne didi

57b

1457 Fāṭıma dir: diñle iy cānum baba
iy benüm devletlü sulṭānum baba

1458 ol ḳıyāmet ḳopduġı vaḳt neyleyem
ben de Ĥaḳḳ'a aġlayuben söyleyem

1459 şu vaḳti ki cehennemi yideler
anı maĥşer yirine iledeler

1460 śu śıġırı śūretinde yüriye
ḳorḳusından nice kimse eriye

1461 gele 'arşuñ śol yanında tiz ṭura
śaçıla ōdları gür gür ḳızġura

1462 cigerde yetmiş biñ ol ĥalḳaların
ṭuta yetmiş biñ zebānį her birin

1463 silkine bir dem cehennem cōşana
zebānįlerüñ elinden boşana

1464 zebānįler yapışub ṭutmayalar
her birisi yügrişüb yetmeyeler

1465 maĥşer ehlinüñ yüriye üstine
kükreye maĥlūḳ yaḳmaḳ ḳaśdına

1466 maĥşer ehli cümle yüzin düşeler
zāri zāri iñleşüb aġlaşalar

1467 enbiyālar: nefsį nefsį diyeler
her biri ḳavminden elin yuyalar

1468 sen diyesin: ümmetį ümmetį
ümmetsiz ben niderem cenneti

1469 ol gün içūn bir ḳayd gördüm ata
şimdiden yaraḳladum ümmete

58a

1470 ben şefā‘at ĥüccetini almışam
ümmetüñçūn anı yaraḳlamışam

1471 yarın anda dilekler ider iken
anda ümmetüñçūn yalvarur iken

1472 bir ṭarafdan ben daħı ol ĥücceti
ṭutuben elde idem şefā‘ati

1473 ĥüccetüm de ben elümde gösterem
yarın Allāh’dan mahrem isterem

1474 kābinüm ecrin anda bulayın
o ħātūnlara şefā‘at ḳılayın

1475 fiġān idem anda iydem: ilāhį!
ṭut bu ĥüccetiñi ‘afv et günāhı

1476 ĥüccetüñ aślı nedür dirseñ
anı daħı bir işitsem dirseñ

1477 Fāṭıma’nuñ vefāṭın oḳıyasın
aślı neydügüni anda ṭuyasın

1478 o kitābda bu ĥuśūś dinilmiş durur
bu ĥüccetüñ aślı söylenmiş durur

1479 Fāṭıma dir: baba feryād eyleyem
ümmetüñ ħātūnlariçūn söyleyem

1480 iy baba! ol ümmetüñ ħātūnları
bil ki oġlumdan pek severüm anları

1481 ol oġul ḳız acusın çekenleri
ölüm oḳı acusın çekenleri

1482 ev içinde er ōdı çekenleri
śabr idüb yoḳlıḳ ōdı çekenleri

58b

1483 yalnuzlıḳ ōdı çekenleri
erlerinüñ cevrini çekenleri

1484 emziklü uyḳusız geçenleri
oġıl ḳız cevriyle geçenleri

1485 ol ‘aḳılda dįnde eksücekleri
şehādetde mįrāŝda eksücekleri

1486 ol cemā‘atdan girü ḳalmışları
ol śol eyegüden yaradılmışları

1487 diyem: iy Ĥaḳḳ! beni de maĥrūm ḳoma
bunları ayaḳlar altında ḳoma

1488 şu aḳ bürçeklü olan anlara
revā görme anlar ōda yanalar

1489 ol ża‘įfler caĥįme girmesün
anlara zebānį eli irmesün

1490 şefā‘atci olayın ol cānlara
hem kābin bağışlayan ħātūnlara

1491 şefį‘ olayın hep śuçlarına
ŧāmū ōdı irmesün śaçlarına

1492 şu deñlü aġlayam maĥşer içinde
Ĥaḳḳ utandurmaya maĥşer içinde

1493 nişān idem cānumı ħātunlara
şol beni sevgüleri bütünlere

1494 isteyem hep ümmetüñ ħātunları
cehennemden ḳurtara Ĥaḳḳ cānları

1495 ya anlaruñ yirine ōda yanam
ŧatlu cānum anlara fida ḳılam

59a

1496 isteyem ben daħı Ĥaḳḳ’dan anları
şol bir bölük ża‘įf ħātunları

1497 ‘ahdi var benümle lutf işleye
ümmetüñ ħātunları bağışlaya

1498 ḳomayam anları anda ĥōr ola
işbu ĥāli göre İblįs kör ola

1499 śanma ancaḳ ħātunlara dürişem
götüri ümmete bile girişem

1500 cānı göñülden gör ne severler seni
sen daħı sev anlaruñ evlādını

1501 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

1502 raĥmetullāh’dan süresin çoḳ śafā
vir śalavāt rūĥ-i pāk-i Muśṫafā

1503 Emįr Sulṫān himmet eylerse yine
bu kitābı oḳuyam diñleyene

1504 Fāṫıma daħı ne didi diñleñüz
ne ġuśśalar yer bizümçūn añlañuz

1505 ger o sözüm geçmez ise iy ata
zebānįler yapışursa ümmete

1506 zāri vü feryād şu deñlü ḳılam
Ĥasan’uñ aġılu gömlegin alam

1507 daħı ḳanlu gömlegi Ĥüseyn’ümüñ
Kerbelā cevrin çeken ol cānumuñ

1508 dürlü zārįler ḳılam ben iy atam
ol iki gömlegi elümde ṫutam

59b

1509 feryād idem aġlayam zārį ḳılam
ol ża‘įf ümmetlere yāri ḳılam

1510 ol Yezįd'üñ itdügi miĥnetleri
añmayayın ḳaḳımasun ümmetleri

1511 yapışub ḳan da'vasın eylemeyem
ümmetüñ ĥürmetine söylemeyem

1512 eger dirsek bu iş olmamış idi
ol ma'śūmlar şehįd olmamış idi

1513 aślı budur ki Cebra'įl, resūle
getürmiş bir şįşe pür-uśūle

1514 şįşe ḳızıl ṭoprag̈ile ṭobṭolu
dimiş imiş: bunı śaḳla iy ulu!

1515 bu ṭoprag̈ı göre kim ḳan ola
Ĥasan ile Ĥüseyn şehįd ola

1516 gözedüb ṭoprag̈ı şāhid bulalar
Ĥasan ile Ĥüseyn şehįd olalar

1517 Fāṭıma bunı fehm eyler idi
anıñiçūn bu sözi söyler idi

1518 anlara ħōd gizlü nesne yoġ idi
her kemāl anlarda iken çoġ idi

1519 ümmetinüñ teşvįşin çeker bile
sen daħı inśāf idüb anı bile

1520 āl-i evlādı severseñ iy dede
'āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed'e

1521 Fāṭıma eydür beni diñle baba
arpa etmegin yiyüb giyen ‘abā

60a

1522 aḫiretliḳ işlerini śaġlayan
ümmetiçūn dertlü dertlü aġlayan

1523 yiter aġla hey baba şu dünyāda
ümmetüñe cānı ve başıyla fidā

1524 oġlanlarum daḫı fidā anlara
şu bizden şefā‘at umanlara

1525 senüñile dürişem cümlesine
soram varam mįzān terāzūsine

1526 getüreler terāzūya anları
ḳomayalar boynın bura ol cānları

1527 günāhları ŝevābları tartıla
şol ŝevābı aġır gelen ḳurtıla

1528 anlaruñ kim yazuġı aġır gele
ol günāhkār ümmetüñ zārį ḳıla

1529 Ĥüccetüm ḳoyam iki gömlek ile
ŝevābları ola kim aġır gele

1530 biri biri üstine ḳoyam anı
ola kim aġır gele ŝevāb yanı

1531 diyem: şehįd ḳanı içūn iy Ĥüźā!
atamuñ ümmetine ḳılma cezā!

1532 bu şehịdler ĥürmetiçūn ilāhį
kerem ḳıl bugün ‘afv eyle günāhı

1533 ŝevāb yanı az olur ise śoyam
başum açam maḳramemi de ḳoyam

1534 ḳoyam anı da ŝevāblarun yanına
meded idem ‘āśįlerüñ cānına

60b

1535 śaçumı çözem kelep kelep Ĥaḳḳ’a
ĥāşā lillāh kim benüm ‘ıržum yıḳa

1536 ṫaġıdam śaçum açuġiken başum
aġlayam feryād idem śaçam yaşum

1537 ħalḳ śuçuma baḳa ġayretdür Ĥaḳḳ’a
umaram esirgeye Ĥayyü’l-beḳā

1538 umaram hep ümmetüñ bağışlaya
benüm ile Ĥaḳḳ keremler işleye

1539 anuñile daħı olmazsa paşam
terāzūnuñ ‘amūdına yapışam

1540 śalınam śevab yanına çekmeyem
ümmet aźād olmadan el çekmeyem

1541 bu sözleri dirken aġlar idi
ĥūri cennet hep bile aġlar idi

1542 yirler vü gökler ‘arş kürsį ditredi
ḳaynayub deryā deñizler kükredi

1543 bilür misin ne vefāنuñ ḳızıdur
faḫri ‘ālem Muśtafā’nuñ ḳızıdur

1544 ḳıyāmet ‘ahdine ṭursa gerek
‘āśįlere şefā‘at ḳılsa gerek

1545 tamām itdi sözini ol pür-uśūl
didi: budur sözüm benüm yā resūl!

1546 du‘ā ḳıldı Fātıma’ya da yine
alḳış itdi bunlara döne döne

1547 Aĥmed eydür ḳızına: cānum cānı
yarlıġasun Ĥaḳḳ Çalab dā’im seni

61a

1548 uçmaḳ içinde saña ḳılsun ṭurāḳ
rūzį ḳılsun Ĥaḳḳ saña yüz biñ burāḳ

1549 daḫı sevdüm seni yā ibnetį
cehd idelüm ḳurtaralum ümmeti

1550 gelüñ imdi biz de inśāf idelüm
anlaruñ gitdügi yola gidelüm

1551 resūl içūn ġafletimüz śavalum
ālini evlādını hep sevelüm

1552 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

1553 Fāṭıma çūnkim tamām itdi sözin
Ĥōş du‘ālar ḳıldı oḫşadı ḳızın

1554 ol mübārek göñli ĥōş oldı aña
tutdı bu kez yüz ‘Āyişe’den yaña

1555 ol resūl’üñ ‘ādeti hem buyidi
anuñ her işi raĥmānį ħūyidi

1556 bir tarafa kim teveccüh idedi
gövdesiyle dönüb nažar idedi

1557 bu deñlü kim hemān başın döndüre
mübārek gövdesi yirinde tura

1558 bir uġurdan cümle a‘žāsı bile
hep dönerdi götüri ķıldan ķıla

1559 ya‘nį ümmet üstüne şöyle döne
şefā‘at ķılmadan śanma uśana

1560 daħı nedür her birin śorasın
şir‘atü’l-İslām şerĥin göresin

61b

1561 ‘Āyişe’ye didi: söyle iy ĥelāl!
ümmetüm derdine oldum pür-melāl

1562 aġlayuraķ baķub söyler yüzine
şefā‘atler yaşı dolar gözine

1563 aduñ oldı çūnki ümmü’l-mü’miņn
analarısın umarlar müslimņn

1564 ġayrį ħātūnlarına söylenmedi
ana dirlerse meşhūrlanmadı

1565 söz iken çoḳdur işit biñde birin
aślı nedür diñle sözüñ aħirin

1566 śaĥābeler meger ħendeḳ ḳazardı
darlayuben isilerde ḳızardı

1567 bir çanaḳ süd getürdiler resūle
‘Āyişe gönderdi ol pür-uśūle

1568 südi iletdi resūl’üñ odasına
süd getüren girü vardı işine

1569 ‘Āyişe kim südi gönderdiler
śandı kim hep kendüye gönderdiler

1570 ‘Āyişe çūn südüñ örtüsün açar
bir çanaḳ südi yalıñuzca içer

1571 daħı andan ġayrį ġıdā yoġ idi
ħaber geldi kim yaraḳlasun südi

1572 śaĥābenüñ cümlesinüñ ḳarnı aç
ol südi bunlara idelüm ‘ilāç

1573 şimdi varıruz birer yudum vire
Ĥaḳḳ kerįmdür ḳarınlarun toyura

62a

1574 anda netdi nidecini bilmezem
hįç bu işe bir çāre bulmazam

1575 tiz vużū idüb yüzin yire urur
Ĥaḳḳ Te‘ālā Ĥażretine yalvarur

1576 meded eyle baña dir yā ilāḥį!
ki sensin pādişāhlar pādişāhı

1577 Ĥaḳḳ'dan ilhām yitişür: iy aġa!
memelerüñden südi śaġ çanaġa

1578 ŧurub śaġdı memesin eline aldı
Ĥaḳḳ emriyle çanaḳ süd ile ŧoldı

1579 aḳdı iki memelerinden südi
işbu sözüñ revāsı böyle didi

1580 geldiler hep ulaşdılar ol südi
resūl içmedi śaĥābeye gör ne didi

1581 resūl aśĥābına dir baḳuñ işe
cümleñüze ana oldı 'Āyişe

1582 vaśfı ĥāli cümle taḳrįr eyledi
neki Cebra'įl didiyse söyledi

1583 bu sözüñ rāvįsi hem şöyle didi
Cābir'üñ ḳonaḳlıġı irtesi idi

1584 anıñiçūn anadur mü'minlere
ol resūle ümmet olan cānlara

1585 resūle 'Āyişe aġlayub didi
ümmetüñ oġluñ ḳızıñdur hep didi

1586 ümmetüm ana didiler çūn saña
anları neyleyeceksin di baña

62b

1587 analaruñ şefḳati oġullara
çoḳ olur ḳatı anadan ḳızlara

1588 cānlarını terk ider anlara
şol oġul ḳızı olan cānlara

1589 dilemez oġulları ola helāk
her analar ḫayr ṭutarlar dilek

1590 oġul ḳız sevmek anadandur çoġı
rāżı olmaz kim yana oġlancuġı

1591 yana dirsin sen bu mü’minler içūn
kim meded isteseler yarınki gün

1592 sen anasın ana gibi eylegil
ne idersin yarın baña söylegil

1593 ol ża‘įfler ĥaḳḳına nitseñ gerek
ya ĥażrete nice ‘arž itseñ gerek

1594 ümmetini nice sever ol resūl
döne döne nice śorar pür-uśūl

1595 ehl-i beyti āl-i aśĥābı ḳamū
cümlesini sev sen daḫı iy ‘amū

1596 cümlesini sev ki ‘izzet bulasın
anlaruñ ḳoñşulıġında olasın

1597 āl-i evlādı severseñ iy dede
‘āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed’e

1598 ‘Āyişe’ye şöyle diyecek ol resūl

ümmeti ḳayırıcaḳ ol pür-uśūl

1599 ‘Āyişe dir: iy Ĥelālüm Muśṭafā
ben saña söylemezem bil iy śafā

63a

1600 didi: babañ Ebū Bekr’e söylegil
şu göñlüñden geçeni şerĤ eylegil

1601 babama da söylemezem yā resūl!
hiç baña göñliñüz olmasun melūl

1602 ‘Ömer’e ‘Oŝmān ’a iki veliyye
yāĦūd söyle ‘ammūm oġlı ‘Aliyy’e

1603 anlara da dimezem diyüb ṭurur
gör ol ana bizi nice ḳayırur

1604 dir resūl: yā ‘Āyişe uy sözüme
Fāṭıma’ya söyle bārį ḳızuma

1605 Ĥasan’a Ĥüseyn’e söyle bunlara
bārį söyle ol iki ma‘śūmlara

1606 ‘Āyişe dir: yā MuĤammed! bil sözüm
ol yüce dergāha ṭutaram yüzüm

1607 Ĥālümi ben ol Allāh’a söylerem
rızḳumı viren şāha söylerem

1608 on sekiz biñ ‘ālemi var idene
cenneti cehennemi yaradana

1609 her kişiye istedügin viren ol

ben de aña söylerem dir yā resūl

1610 gizlü marāzum vardurur Allāh'a benüm
ol oġullara fidā olsun canum

1611 külli marāzum o Mevlā'ya söylerem
sırıla Ĥaḳḳ'a münācāt eylerem

1612 bileyin oġluñ ḳızuñ ĥāli nite
śabr idüñ bir dem varayın ĥalvete

63b

1613 aġlayuraḳ vardı bir ħalvet yire
ümmetiçūn neler çeker imiş göre

1614 maḳremesin çıḳarub başın bozar
ol güzel śaçın keleb keleb çözer

1615 zārįler ḳılub yire ḳor başını
mescid içre aḳıdur göz yaşını

1616 şol ḳara ṫoprağa sürer yüzin
göz yaşına ġarḳa virdi kendözin

1617 didi: yā Allāh! ĥabįbüñ Aĥmed'üñ
yarlıġa hep ümmetin Muĥammed'üñ

1618 iy yüceden yüce śıġındum saña
ĥācetüm senden biter oñdan śoña

1619 cōş bıraḳduñ oġıl ḳız sevgüsini
dertlü göñlümüñ içine yaġanı

1620 yā ilāhį! bu analıḳ şefḳati

bugünki göñlüme düşdi ḳatı

1621 ṯāmūya yaḳma ilahį anları
Ĥabįbüñe ümmet olan cānları

1622 yā ilāhį çūnki ol mü’minlere
biz gözi yaşlu anayuz anlara

1623 çūn ana ḳılduñ beni bunda bugün
imdi acıtma yine yarınki gün

1624 çaġrışub didikleri vaḳtin ana
istemezem anlara ōdlara yana

1625 baġışla kim irişeler raĥmete
bu oġul ḳız hep gireler cennete

64a

1626 beni anlardan ayırma yā ilāh!
sevgülerine ṯoyurma pādişāh!

1627 ḳanḳı anadur yana oġlu ḳızı
cennet içre śafālar süre özi

1628 ger oġul ḳız ṯāmū dibinde yana
anlar uçmaḳ içinde ne ḳıla

1629 hįç olur mı anlar śabr ideler
bu oġullar cehenneme gideler

1630 ol ża‘įfler zāri zāri iñlese
hįç bir ana düriser mi bu işe

1631 oġullar ve ḳızlar anası

oġul olur ananuñ cānānesi

1632 rāžıyam anlar yirine yanmaġa
anlaruñ her derdine boyanmaġa

1633 anlaruñla bile olayın
anlaruñ ḳalduġı yirde ḳalayın

1634 ĥabįbüñe ümmet olan cānlarum
şu bir bölük ḳızlarum oġlanlarum

1635 nefse uyub ‘āśį olmış bular
ḳaravaşuñdan bular yardum diler

1636 ol cehennem ōdlarına beni yaḳ
tek ola raĥmetüñ göziyle bāḳ

1637 aźād eyle anları yā źe’l-celāl!
yāĥūd benüm burada cānum al

1638 şol ḳadar aġladı anda ‘Āyişe
küllį batdı geydügi tonlar yaşa

64b

1639 derd ile ahlar idüb aġladı
anuñ āhı yiri gögi taġladı

1640 sen dürlü yüzler ḳarasın idesin
anlaruñ itmedügini idesin

1641 āñub günāhlarıñ aġlamayasın
ya niçūn cigerler taġlamayasın

1642 gelüñ añalum hemān günāhları

biz de aġlaşub ḳılalum āhları

1643 diyelüm derd ile estaġfiru'llāh
esirgeyüb raĥmet eyleye Allāh

1644 ehl-i beyti āl-i aśĥābı neki var
cümlesin biz daħı sevelüm iy yār

1645 anları sevenler ile olasın
Ĥaḳḳ ḳatında dürlü 'izzet bulasın

1646 āl-i evlādı severseñ iy dede
'āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed'e

1647 çūnki ḳıldı 'Āyişe zārįleri
gözleri yaşı śuladı yirleri

1648 yirler gökler tolu ferişţahlar
'Āyişe'nüñ ĥāline aġlaşdılar

1649 ḳopdı feryād u fiġān iy yol eri
iñletdi yirleri vü gökleri

1650 Cebra'įl'e Ĥaḳḳ didi kim: iy emįn!
ḳullarumçūn aġlar asumān u zemįn

1651 ol ża'įfler esirgeyici Allāh
gör ne didi Cebra'įl'e ol ilāh

65a

1652 var ĥabįbüme ilet benden selām
hem daħı söyle aña birḳaç kelām

1653 ben ĥabįbümçūn yaratdum 'ālemi

ya anuñ her dilegi redd ola mı

1654 ḳanda ḳaldı oġlı ḳızıyla gele
her biri aġlaşub zārį ḳıla

1655 şefį‘ olmaḳ ĥabįbüm Aĥmed’üñ durur
şefā‘at eylemek Muĥammed’üñdür

1656 di ki: maĥşer ola yarın göreler
cümle maħlūḳ yirlerinden ŧuralar

1657 ĥabįbümden ayırmazam ümmeti
cümlesine geçiser şefā‘ati

1658 aġlamayasun gönli ŧutsun śafā
söylesin hem ‘Āyişe’ye Muśŧafā

1659 ‘Āyişe yirden getürsin başını
aḳıtmasun gözlerinden yaşını

1660 cennetüñ ĥūrįleri baş açdılar
‘Āyişe’yle heb bile aġlaşdılar

1661 Fāŧıma’nuñ Ĥasan’uñ hem Ĥüseyn’üñ
çārı yāruñ hem güzįn aśĥābınuñ

1662 bunlaruñ her birin aġlaşdurmasun
āhlar idüb ciger ŧaġlaşdurmasun

1663 anlaruñla aġlaşur felekler
feleklerde olan cümle melekler

1664 ḳabūl idem cümlesin himmetin
bağışladum Muĥammed ümmetin

65b

1665 gönlin ĥōş eyleyem Muĥammed'üñ
ažād idem ümmetini Aĥmed'üñ

1666 zebāniler anlara yapışmaya
anlaruñ birisi ōda düşmeye

1667 'Āyişe çoḳ eylemesün fürḳati
ōddan ažād eyledüm ol ümmeti

1668 'Āyişe'nüñ gönlini ĥōş ideyüm
oġlı ḳızını aña ŧūş ideyüm

1669 nice oġlanlar anadan ayrıla
cümle şer iş ĥisāb ola ħayr ile

1670 'Āyişe'den ayırmayam anları
ĥabįbüme ümmet olan cānları

1671 śuçların baġışladum hep anlaruñ
ol benüm dōstlarumı sevenlerüñ

1672 her ki śıdḳıla getürseler įmān
uçmaġa gireler anlar şāzimān

1673 *lā ilāhe illa'llāh* diseler
hem *Muĥammedün Resūl'ullāh* diseler

1674 ben daħı raĥmetüme ŧūş eyleyem
cümlesinüñ ħāŧırın ĥōş eyleyem

1675 taħta çıḳa her biri sulŧān ola
bāḳiye gördükleri sübĥān ola

1676 bāḳį ḳalalar ebed ölmeyeler
bir nefes miḳdār melūl olmayalar

1677 ne ḳadar anlar severse ümmeti
ḳullarum severem anlardan ḳatı

66a

1678 ana oġlunı severse ne ḳadar
ḳullarumı severem ben ol ḳadar

1679 gör ne lutf issi kerįmdür ol ilāh
ne ‘atālar ḳılur saña pādişāh

1680 resūlimüz Muĥammed ĥürmetine
gör ne iĥsān ider ol ümmetine

1681 imdi sen de ol güzel Muĥammed’üñ
ālini evlādını sev Aĥmed’üñ

1682 ehl-i beytini neki var aśĥābını
źürriyetin bunlaruñ aĥbābını

1683 źürriyetin bunlaruñ cümlesini
ki cem‘ ide anlaruñ aĥbābını

1684 cān ile sev bunlaruñ cümlesini
ki cem‘ ide anlaruñla Ĥaḳḳ seni

1685 şu seniñçūn göz yaşı dökenleri
sen düşicek şol elüñ tutanları

1686 ehliyle saña sa‘y idenleri
seni sevüb isteyen ol cānları

1687 ger sevesin cān-ı dilden anları
yitişe saña Ĥaḳḳ'uñ iĥsānları

1688 āl-i evlādı severseñ iy dede
'āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed'e

1689 ki Cebra'įl gönderdi resūle
geldi şol dem Muśtafā'ya Cebra'įl

1690 ḳatı şādı ferāĥ geldi resūle
selām eyledi dir Ĥaḳḳ pür-uśūle

66b

1691 yā Muĥammed diñle ne diyem saña
Ĥōş beşāret ħaberin diyem saña

1692 didi kim: bu yire sen ḳoyıcaḳ baş
dökicek ümmetüñçūn gözüñden yaş

1693 feriştahlar yidi ḳat gökde kim var
ḳamū baş secdeye ḳodılar iy yār

1694 tažarru' idüb Allāh'a bular dir
diledi ümmetüñ şāha bular dir

1695 beni gönderdi saña Ĥaḳḳ Te'ālā
ümmetin baġışladum didi Mevlā

1696 dirse ümmet nola ōdlar içinde
Ĥālleri nola dirse 'aceb anda

1697 ōdı İbrāhįm'e ḳıldum gülüstān
ümmetüñe hem eyle idem iy cān

1698 selāmet eyleyem ōddan buları
śalavāt virmek olursa ĥūları

1699 gülüstān idem ōdı ümmetüñe
ki getürmeyem ōdı ümmetüñe

1700 Cebra'įl bu sözleri virdi ħaber
şāź oldı ol resūl-u mu'teber

1701 Ĥaḳḳ didi: 'Āyişe śanmasun vara
'āśįler içūn cānın ōda ura

1702 Fāṫıma, Ĥasan'a Ĥüseyn'e disün
çārı yārına bu sözi söylesün

1703 ĥabįbüñe yā ilāhį uydur bizi
budur Pür Muĥammed'üñ dā'įm sözi

67a

1704 her işimüz lāyıḳ olasan Ĥaḳḳ'a
vir bize bulavuz 'ömri beḳā

1705 bize sevdür ĥabįbüñ yārenleri
hem şefā'at ideler bize yarın

1706 sevdigimüz 'āl-i evlād diyeler
buñ deminde hep elümiz alalar

1707 āl-i evlādı severseñ iy dede
'āşıḳāne vir śalavāt Aĥmed'e

1708 bu şefā'at-nāme bunda iy hümām
Ĥaḳḳ'uñ feyži 'avnıyla oldı tamām

1709 bu kitābu her kim oḳırsa iy cān
yañlışın ıślāĥ ide ‘aynı nihān

1710 ḳazıya gidere artuḳların
acı vire göstere örtüklerin

1711 eksücek ḳalmışları yazalar
lutf idüb ıślāĥ idüben düzeler

1712 ben daħı inśāf iderem özüme
bu eksük sözlerüm beñzer yüzüme

1713 bildiñüz mi işde bildüm ‘aybumı
lutf idüb urmañ yüzüme ‘aybumı

1714 kendü ‘aybumı bilüb virdüm cevāb
didiler: ‘aybın bilen bula śevāb

1715 gel imdi işleyelüm bir pįşe
ḳaśd idelüm bir ħayrı çoḳ işe

1716 ki ol işden cānımuza nūr ṫoġa
başımuza Ĥaḳḳ’uñ raĥmeti yaġa

67b

1717 iy cemā‘at ṫuruñ diz üzerine
döküñ göz yaşını yüz üzerine

1718 bu sā‘ati ḳomayalum yarına
yügrişelüm tevbeler bāzārına

1719 iy ‘azįzler śıdḳ ile iħlāś ile
yalvaralum Ĥaḳḳ’a ḳalbi ħāś ile

1720 yiter yüridiñüz sözceklik ile
idelüm tevbe gerçeklik ile

1721 ol münezzeh pādişāh-ı bį-zevāl
ol kerįm-ü lā miŝāl-ü lā-yezāl

1722 ola kim biz ḳullarınuñ günāhın
bağışlayub ḳabūl eyleye āhın

1723 geçen günāhlarımuza ‘afv ire
gelecek günāhlara tevbe vire

1724 o Ĥannān o Deyyān hem ezel
ola kim ol raĥmeti çoḳ lem-yezel

1725 ‘afv ide diñ śıdḳ ile iħlāś ile
cānı dilden ŧiybü ħātır-u ħāś ile

1726 diyelüm derd ile estaġfiru’llāh
günāhlarımuza estaġfiru’llāh

1727 diñ: tevbe sulŧānum tevbe eyledüm
cümle günāhlaruma tevbe eyledüm

1728 günāhlaruñ büyügine küçügüne
gizlüsine daħı aşkāresine

1729 ‘ahdine vü sehvine Ĥatāsına
unudulmış neki var cümlesine

68a

1730 diyelüm estaġfiru’llāh estaġfiru’llāh
cümle günāhlaruma estaġfiru’llāh

1731 tevbe Ĥaḳḳ'a yaramaz göñüllere
ol Ĥaḳḳ'uñ itme didigi işlere

1732 Ĥaḳḳ'uñ rāżı olmadugı işlere
şu nefsānį ve ħabįŝ cünbüşlere

1733 estaġfiru'llāh tevbe eyledüm
ol Ĥaḳḳ'uñ buyrugı üzre söyledüm

1734 Muĥammed'üñ şerį'ati üzerine
Muśtafā'nuñ tarįḳi üzerine

1735 şaşırma ĥaḳḳ resūlüñ yolından
tevbe ḳıldum Muĥammed'üñ elinden

1736 tevbe ḳıldum Ĥaḳḳ'uñ 'ināyetiyle
hem Resūl'ullāh şefā'atiyle

1737 cümle şeyħlerüñ evliyālaruñ
'ālį himmetiyle anlaruñ

1738 bu ĥāżır cemā'at şehādetiyle
tevbe ḳıldum pįrüm kerāmetiyle

1739 el aldum Muśtafā silsilesinden
ilahį! arį ḳıl kibr ile kinden

1740 ħuśūśa seyyidü sādātdur güzįn
mażharı āli Ŧāhā ve Yāsįn

1741 pįrimüz şeyħimüz yolından
tevbe ḳıldum Emįr Sulŧān elinden

1742 Ĥaḳḳ'a döndüm diyüb estaġfiru'llāh
umaruz kim ḳabūl eyleye Allāh

68b

1743 diyelüm estaġfiru'llāh estaġfiru'llāh
di cānum śıdḳ ile estaġfiru'llāh

1744 diyelüm estaġfiru'llāh el-'ažįm
ve etūbü ileyhi yā kerįm!

1745 nūr-ı iḫlāś vire Ĥaḳḳ tevbemüze
oḳıyalum Fātiĥā bu ümįźe

aḫir münācāt

1746 ilāhį istedügüm senden oldur
beni miskįn dirildüb miskįn öldür

1747 bölüginden ḳopar miskįnler hem
idüb miskįnlere yārı hem-dem

1748 yürü Muĥyiddįn 'Abdurraĥmān oġlı
śaḳla fažluñ ile śaḳla yārini

1749 ḳalbini hem ġıll u ġışdan ayırġıl
ki göñli gözini açub uyarġıl

1750 atasınuñ anasınuñ śuçından
günāhlarınuñ taşından ve içinden

1751 kerem eyle olara lutf işle
Ĥabįbüñ yüzi śuyına bağışladum

1752 ilāhį! du'āmuzı ḳıl icābet

naśįb eyle Muĥammed’den şefā‘at

1753 çoḳ şükür ḳıl ümmet olduñ Aĥmed’e
vir śalavāt ‘aşḳ ile Muĥammed’e

69a

1754 raĥmet olub cānıñuz bulsun ĥayāt
şevḳ ile hep diñ resūle eś-śalāt

1755 tamm-ı kitāb-ı şefā‘at-nāme
bi ‘avni’l-melįki’l-allāme

XII. DİZİN

A. Örnekli Dizin

-A-

a Şaşma, hatırlama, sevinme, acıma, üzülme, kızma vb. duyguların anlatımına güç kazandıran söz. -2-

dirsevüz: ya siz idersiñüz ***a*** *şöhret yollarına gidersiñüz* ***a*** 24a/595.

‘abā (a) Yünün dövülmesiyle yapılan kalın ve kaba kumaş ve bu kumaştan yapılmış yakasız ve uzun üstlük. -5-

‘abā *giye dūn namāzların ḳıla gel bizi gör adımuz ümmet ola* 23a/575, 55b/1415, 55b/1417, 59b/1521, 39b/995.

abdest (f) Abdest. -1-

Ĥasan Ĥüseyn ile üçi gitdiler pāk ***abdest*** *aluben gör nitdiler* 46a/1166.

‘ābid (a) Çokça ibadet eden kimse. -1

‘ibādet idici ***‘ābidler*** *daḫı riyāžet idici zāhidler daḫı* 50a/1262.

‘aceb (a) Acaba. -8-

dūn namāzın ***‘aceb*** *ne ḳılasın? ya ayda ya haftada bir ḳılasın* 23a/579, 23b/589, 27b/680, 36a/899, 36a/900, 37b/948, 38b/975, 66b/1696.

‘aceble- (a) Garipsemek. -1-

resūl işbu Ĥāli key ***‘acebleye*** *işbu sözi Cebra’il’e söyleye* 30a/755.

‘acebleş- (a) Şaşırmak. -1-

feriştahlar ‘acebleşür şunları ol günāhın añub aġlaşanları 35b/889.

acı Herhangi bir dış etken dolayısıyla duyulan rahatsızlık, ızdırap. -5-

peşimānlıḳ ōdı içlerin yaḳa gözlerinden ***acı*** *yaşları aḳa* 30b/764, 31a/775, 47a/1191, 58a/1481. 67a/1710.

acı- Acılı, ağrılı olmak. -1-

cānum ***acır*** *bir yirde turmazam uyḳular yüzin hiç görmezem* 55a/1396.

acı- Uğradığı veya uğrayacağı kötü bir duruma üzülmek. -2-

‘ayıbluyam ***acıram*** *çoḳ özüme delüden uślu ḫaber bu sözüme* 14b/362, 63b/1623.

‘āciz (a) Gücü yetmeyen, zayıf. -3-

ben daḫı ***‘āciz*** *ḳalam feryād idem Cebra’il’e işbu Ĥāli yād idem* 29b/730, 36a/905, 51b/1308.

aç- Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek. -19-

*ben de eydem: yā cehennem **aç** gözi gör saña nedür ĥabįbümüñ sözi* 10a/245, 31b/784, 6a/142, 17b/437, 30a/747, 50b/1279, 60a/1533, 55a/1404, 48b/1222, 61b/1570, 2a/36, 65a/1660, 34a/858, 1b/16, 2a/30, 7a/168, 7b/177, 2a/31, 60b/1536.

aç Yiyecek bulamayan. -6-

*bir **aç** ḳordı kim bir bāre eti yudar* 18a/443, 23a/570, 39b/995, 42b/1069, 56a/1428, 61b/1572.

açlıḳ Açlık. -1-

*ol resūl ehli eger buñalsalar ya **açlıḳdan** ḳatı zebūn olsalar* 56a/1429.

açuḳ Açık. -3-

*cümle ‘üryān baş **açuḳ** yalın ayaḳ kāh öte yügrişe kāh berü payaḳ* 39a/985, 42a/1058, 60b/1536.

ad İsim. -31-

*ben ki Allāh'um adum mü’min durur virdügüm **ad** anlara mü’min durur* 12a/286, 24a/605, 26b/660, 26b/663, 37b/939, 26b/662, 37a/937, 37b/938, 37b/940, 37b/943, 41a/1032, 5a/115, 37b/945, 12a/295, 12a/287, 23a/575, 41a/1034, 43b/1100, 12a/288, 26b/659, 12a/286, 12a/290, 26b/659, 12a/287, 25b/636, 37a/937, 37b/949, 48b/1234, 11b/284, 61b/1563, 12a/288.

adam (a) Adam. -2-

*bilelerdi benüm eksik işümi **adam** śanmaz idi gören taşumı* 26b/665, 44a/1109.

adamlık (a+t) Adamlık. -1-

*ipligi de ħurma ipinden ola ol da **adamlık** kişilik ṫonı ola* 32b/813.

ādem (a) İnsan, beşer. -1-

***ādem** olıben ṫoġub bitmeye idüm* 40a/1006.

‘ādet (a) Alışkanlık. -2-

*meger ol iki cihānuñ güneşi **‘ādet** itmişdi üzerine bu işi* 6b/149, 61a/1555.

‘ādillik (a+t) Adil olma durumu. -1-

*ħōş du‘ālar ḳıldı ol dem ‘Ömer’e Ĥaḳḳ Te‘ālā aña **‘ādillik** vire* 52b/1335.

‘adl (a) Adalet. -5-

*daħı gerçek sözlü **‘adl** idiciler her işde eyü yola gidiciler* 49a/1245, 9a/219, 5b/124, 5a/111, 5b/119.

‘adu (a) Düşman. -1-

‘adularınuñ *ḳahrını virmek içūn dōstlarını daḥı dōst ḳılmaġ içūn* 5b/121.

afet (a) Musibet. -1-

semāvātı arżın ***afetinden*** *śaḳlaya Ĥaḳḳ ĥasūdlar śōĥbetinden* 5a/116.

‘afv (a) Bağışlama, affetme. -8-

şefā‘at ḳıl ben hidāyet ideyin anlaruñ günāhların ***‘afv*** *ideyin* 11a/272, 11b/273, 47a/1189, 58a/1475, 60a/1532, 67b/1723, 67b/1725, 6b/144.

agāh (f) Haberdar. -2-

iy ferişţahlar! ḳamū ***agāh*** *oluñ ben size nefs virmedüm bellü bilüñ* 35b/896, 44b/1126.

aġ- 1. Sarkmak, aşağıya inmek. -2-

ismi a‘žam olıban ‘arşda ***aġa*** 25b/633, 34a/857.

2. Yükselmek, havaya kalkmak. -1-

ḳabḳara ōdlu dütünleri ***aġa****. ḳıġılcımlar her biri beñzer ṭaġa* 19a/471.

aġa Efendi. -1-

iy **aġa!** memelerüñden südi śaġ çanaġa 62a/1577.

aġaç Ağaç. -2-

aġaçlar *egilüb dal itdi ḳāmet śandılar ol demde ḳobar ḳıyāmet* 20b/510, 40a/1009.

aġar- Beyazlaşmak. -3-

kendülerini öninde her kişi ma‘śūmlar śaçı ***aġara*** *bil işi* 10a/239, 27b/680, 52a/1317.

aġır Ağır, kıymetli, değerli. -5-

günāhların bugün ‘Ömer götüre ŝevāblarını Ĥaḳḳ ***aġır*** *getüre* 52b/1330, 60a/1527, 60a/1528, 60a/1529, 60a/1530.

aġırla- Ağırlamak, hürmet ve itibar göstermek. -1-

ḳanda görse yoħsulları ħorlayan dünyāsı içūn bāyları ***aġırlayan*** 9b/228.

aġla- Ağlamak. -418-

ḳorḳdı Ĥaḳḳ’dan zār zār ***aġladı*** 18a/444, 20a/505, 20b/508, 21a/520, 22a/548, 35a/877, 39b/991, 40a/1007, 41a/1040, 42a/1057, 42a/1061, 42b/1077, 60a/1523, 64a/1638, 64b/1639, 8b/197, 6b/146, 10b/259, 30b/763, 20a/503, 43a/1090, 3a/57, 34b/870, 11a/262, 51a/1297, 3b/67, 40a/1015, 44a/1108, 45a/1135, 51b/1306, 38b/969, 43b/1093, 43b/1098, 46b/1175, 8b/204, 7a/165, 64b/1641, 65a/1658, 32a/807,

47a/1185, 10b/251, 13a/319, 15b/381, 21a/519, 22a/546, 22a/547, 23a/568, 28a/702, 28b/706, 28b/713, 28b/714, 31a/778, 32a/806, 34b/871, 35a/876, 43b/1102, 46b/1175, 51a/1298, 51b/1303, 60b/1541, 64b/1650, 6b/154, 7a/157, 7a/159, 7b/172, 10b/257, 52a/1324, 6b/150, 6b/153, 47b/1200, 15a/372, 14a/344, 20b/511, 20b/517, 21a/527, 13a/315, 13a/321, 39b/994, 10a/242, 13a/316, 13a/318, 39a/983, 50a/1271, 57b/1466, 16a/389, 32b/808, 35a/878, 7b/171, 11b/275, 21a/524, 31a/769, 31a/779, 36a/910, 39b/996, 35b/889, 36a/909, 22b/566, 20a/502, 20b/507, 22b/567, 39b/992, 41a/1031, 64b/1648, 65a/1660, 33a/829, 65a/1662, 10b/250, 20b/514, 20b/515, 8b/198, 15a/375, 13a/323, 20a/497, 21a/522, 21a/525, 28a/696, 28b/708, 35a/884, 36a/906, 36b/917, 39a/983, 40b/1028, 50a/1269, 50a/1273, 64b/1642, 65a/1654, 20b/506, 39a/977, 35b/888, 41a/1031, 41a/1030, 65a/1663, 20a/493, 20b/518, 33b/834, 47a/1190, 15a/371, 20a/498, 20b/509, 21a/521, 8b/200, 21a/526, 16a/395, 20a/496, 13a/314, 13a/317, 13a/320, 18a/446, 31a/773, 36b/917, 58b/1492, 59b/1509, 60b/1536, 2b/52, 21a/529, 36b/915, 3b/67, 60a/1522, 6b/146, 36b/919, 10b/254, 6b/144, 35a/873, 40b/1025, 21b/536, 21b/537, 41b/1043, 41b/1044, 42b/1071, 44a/1117, 62a/1585, 33b/838, 40a/1013, 57b/1458, 41a/1035, 47b/1207, 52a/1315, 53b/1352, 61b/1562, 63b/1613, 2b/52.

aġū Zehir. -4-

aġūlar ḳatıldı aşuma yine muśįbetler geldi başuma 37a/927, 32a/803, 7b/173, 59a/1506.

aġız Ağız. -2-

*bunları görüb hemān **aġzın** aça* 17b/437, 16b/411.

āh İnleyip sızlama, feryat. -47-

***āh** bizüm ġaflet içre ḳalmamuz* 14a/346, 14a/348, 14a/349, 14b/350, 14b/351, 15b/385, 1b/20, 20b/516, 21a/525, 22b/564, 28b/710, 30b/762, 33b/838, 35a/873, 35a/875, 35a/884, 35b/897, 36b/917, 39a/977, 39a/980, 40a/1004, 40a/1012, 40a/1013, 40a/1014, 44a/1112, 45a/1134, 51b/1305, 7a/159, 7a/160, 13a/319, 50a/1271, 8b/204, 20a/502, 22a/548, 22a/548, 64b/1639, 67b/1722, 15b/377, 64b/1639, 21b/535, 39a/983, 46a/1158, 65a/1662, 36a/906, 52b/1331, 64b/1642, 21a/524.

aĥad (a) Bir, tek olan yaratıcı. -1-

*dirler aġlatma buları yā **aĥad** yoḫsa cümlemüz helāk olduḳ meded!* 20a/496.

aĥbāb (a) Dost, bildik, tanıdık. -3-

cānu başı çūn ḳoyduñ aśĥāb ile ħātūnlaruñ oġıl ḳız ***aĥbāb*** *ile* 11a/268, 66a/1682, 66a/1683.

‘ahd (a) Yemin, and. -6-

daħı şol zekātı virmeyenleri ***‘ahd*** *idüb* ***‘ahdine*** *turmayanları* 37b/944, 37b/944, 49a/1243, 59a/1497, 60b/1544, 67b/1729.

aħį (a) Bir kimsenin sevdiği, en yakını. -4-

bunlar daħı aġlaşub yüz yire ḳorlar iy ***aħį*** 28b/708, 53a/1339, 53a/1348, 6b/146.

aħir (a) Son, en son, sonra. -4-

bu tarįḳde ne sırlara irdügüm evvelü ***aħir*** *ya neler gördigüm* 1a/03, 36a/905, 68b/1745, 13b/333.

aħiret (a) Kıyamet koptuktan sonra insanların dirileceği alem. -12-

nāĤaḳḳ rüşvet yiyenleri dünyā alub ***aħiret*** *yıḳanları* 9b/231, 39a/981, 5a/105, 55a/1395, 56b/1433, 60a/1522, 3a/63, 6a/136, 61b/1565, 16b/403, 3a/55, 53b/1359.

aĥvāl (a) Haller, durumlar. -1-

işde bildiñüz benüm ***aĥvālümi*** *Ĥaḳḳ’a toġrı varımadum yolumı* 15a/363.

aḳ Beyaz. -10-

śaçu śaḳalu döküb ḳurıdıcı ***aḳ*** *tenleri çüridüb eridici* 14a/339, 31b/794, 38b/975, 38b/976, 39a/979, 42b/1069, 48b/1223, 48b/1224, 52a/1317, 58b/1488.

aḳ- Akmak. -18-

peşįmānlıḳ ödı içlerin yaḳa gözlerinden acı yaşları ***aḳa*** 30b/764, 31a/775, 31a/780, 3a/54, 6b/145, 48b/1229, 30b/765, 11a/267, 16a/397, 40a/1010, 46b/1174, 56b/1432, 62a/1579, 63b/1615, 8a/185, 50b/1275, 65a/1659, 47a/1191.

aḳçe Küçük gümüş para. -2-

ḳur'an'ı az ***aḳçeye*** *śatanları* 9b/234, 9b/230.

‘aḳıl (a) Akıl. -4-

ol ***‘aḳılda*** *dįnde eksücekleri* 58b/1485, 38b/968, 38b/969, 53a/1345.

al- Almak. -20-

gör ne direm ***al*** *sözümden Ĥisseler* 11b/276, 64a/1637, 30a/752, 32a/804**,** 49a/1242, 49b/1252, 67a/1706**,** 52b/1329, 59a/1506, 2a/28, 49b/1260, 6b/154, 62a/1578, 30b/766,

68a/1739, 8a/189, 40b/1017, 7a/160, 6b/153, 32a/801.

āl (a) Sülale, soy. -43-

*artur evlād ile **āl** sevgüsini* 36b/921, 16a/400, 19b/492, 21b/531, 27b/686, 27b/689, 27b/690, 2b/46, 2b/47, 32b/818, 36b/920, 36b/922, 39b/1000, 43a/1085, 43a/1086, 47b/1202, 47b/1203, 4a/89, 51a/1290, 51b/1311, 54b/1378, 56b/1441, 59a/1501, 59b/1520, 5b/127, 61a/1552, 62b/1595, 62b/1597, 64b/1644, 64b/1646, 66a/1688, 67a/1707, 68a/1740, 6a/138, 7b/180, 8b/196, 1a/01, 39b/999, 4a/90, 51b/1310, 54a/1377, 61a/1551, 66a/1691.

alçaḳ Alçak. -2-

*göñlin **alçaḳ** dutuben şöyle yürür başına ol şemle bāresin bürür* 22b/557, 37a/934.

‘alem (a) Sancak. -34-

*kiçi ĥarfi Uĥud Ťağı ḳadar ola ol **‘alem** altında ümmet tolu ola* 48a/1214, 48b/1233, 49a/1235, 49a/1236, 49a/1238, 49a/1240, 50a/1265, 50a/1266, 50b/1281, 48a/1219, 49a/1244, 49a/1246, 49b/1248, 49b/1250, 49b/1252, 49b/1255, 49b/1257, 49b/1259, 50a/1261, 50a/1263, 50a/1272, 49a/1241, 50a/1266, 50b/1281, 48b/1231, 31b/791, 31b/792, 48a/1209, 48b/1229, 49a/1241, 50a/1264, 48b/1232, 31b/788, 31b/789.

‘ālem (a) Cihan, dünya. -14-

***‘ālemi** ḳuşadalar cümle tura Ĥaḳḳ Te‘ālā Cebra’il’e buyura* 16b/405, 1b/25, 63a/1608, 65a/1653, 48a/1218, 16a/391, 22b/559, 23b/592, 42b/1078, 53a/1351, 54a/1376, 55a/1393, 60b/1543, 44a/1110.

alet (a) Alet. -1-

*her śanduġuñ içinde gör ne var ‘aźāb **aleti** yetmiş biñ dürlü var* 38a/959.

‘alev (f) Alev. -1-

‘alevlerin yalıñların bịriyā śaça ōdlar dört yanına yüriye 19a/470.

‘āli (a) Yüce, yüksek. -5-

***‘āli** nażarları yitişe bize dịn ü dünyā āĥiret emrimüze* 5a/105, 5a/106, 67a/1706, 68a/1737, 7b/178.

‘ālim (a) Bilgin. -5-

*ders viren alan **‘ālimler** daĥı bir yire cem‘ olalar* 49b/1260, 50a/1261, 17a/425, 9b/227, 9b/222.

alḳış İyi dilekte bulunma, hayır dua etme, tebrik etme. -4-

inanacaḳ şeyḥi ūş didüm saña ki anı bulıcaḳ ***alḳış*** *idesin baña* 26a/649, 54b/1383, 60b/1546, 31a/772.

al- Almak. -10-

işde anuñ himmetin ***almaḳ*** *gerek resūl'den şefā'at ola yigrek* 26b/655, 56b/1434, 58a/1470, 30a/749, 9b/230, 9b/231, 42b/1068, 46a/1166, 56b/1432, 33a/822.

alın Alın. -1-

Fātıma da söyler ol ***alnı*** *ḳamer* 34b/869.

alt Aşağı, dip. -13-

altına *bindigi at tazı ola* 26a/645, 48b/1229, 31b/788, 48a/1214, 49a/1246, 49b/1250, 49b/1255, 49b/1259, 50a/1261, 50a/1263, 54a/1366, 56b/1431, 58b/1487.

altı Altı. -1-

seni 'arşdan yuḳaru ḳıldum ulu ***altı*** *kez yüz biñ yıllıḳ* yol 8a/188.

altıncı Altıncı. -2-

altıncı *ṭāmūnuñ adıdur Caĥîm inici tobtoludur 'aźābu Ĥamîm* 37b/945, 49a/1237.

altūn Altın. -10-

ḳabūl itmedi Ĥarîrler giymegi ***altūn*** *incū dürlü zeyn idinmegi* 32b/815, 33a/824, 33b/840, 33b/841, 33b/842, 34b/865, 55b/1412, 56b/1432, 48b/1225, 55b/1411.

'ām (a) Herkes. -1-

ol ḳıyāmet ḳopıcaḳ göreler ħāśu ***'āmu*** *yirlü yirinde turalar* 53b/1363.

amān (a) Bir suçun bağışlanmasının istendiğini anlatan bir söz. -2-

ölüm virmez ***amān*** *bu žālim nefs eyledi bizi yamān* 13b/328, 45b/1150.

'amel (a) Yapılan iş, çalışma, ibadet. -1-

her işümde Ĥaḳḳ'a yarar bulmadum Ĥaḳḳ'a yarar bir ***'amel*** *ḳılmadum* 15a/364.

āmįn (a) "Allah kabul etsin" anlamlarında, duaların arasında ve sonunda kullanılan bir söz.-8-

įmān yoldaş idesin sen bize derd ile ***āmįn*** *diyelüm bu söze* 14b/358, 2b/50, 47b/1205, 47b/1206, 4b/96, 4b/100, 5a/106, 32b/819.

'amū (a) Umumi, genel. -5-

ehli beyti āl-i evlādı ḳamū Ĥāžır oldı cümle anda iy ***'amū*** 43a/1085, 43b/1101, 5b/128, 62b/1595, 1b/22.

'amm (a) Amca. -5-

yedinci ***‘ammum*** *Ĥamza ola sekizinci ‘alem Bilāl’de ola* 49a/1238, 49b/1250, 49b/1257, 53b/1353, 63a/1602.

‘amūd (a) Direk. -1-

anuñile daħı olmazsa paşam terāzūnuñ ***‘amūdına*** *yapışam* 60b/1539.

añ- Hatırlamak, yâd etmek. -29-

añalum *evler yıḳıcı ölümi* 13b/329, 64b/1642, 19b/484, 41a/1038, 55b/1408, 64a/1631, 56b/1438, 55a/1401, 62b/1592, 9b/229, 11b/281, 68b/1750, 41b/1042, 63b/1622, 4a/83, 14a/343, 27a/668, 3b/76, 26b/659, 24a/597, 39a/978, 13a/313, 23a/577, 59b/1510, 56a/1426, 35b/889, 36a/909, 3b/72, 64b/1641.

ana Anne. -33-

ata ***ana*** *kendü adların ḳomaz kendü adıyla ‘ayālin oḳımaz* 12a/288, 12a/289, 29a/717, 55a/1398, 61b/1564, 62a/1581, 62a/1586, 62b/1592, 63a/1603, 63b/1623, 63b/1624, 64a/1630, 66a/1678, 10a/242, 39a/986, 55a/1397, 62b/1587, 65b/1669, 62b/1590, 62a/1584, 64a/1627, 62b/1589, 61b/1563, 62b/1587, 63b/1620, 56b/1438, 64a/1631, 26b/660, 41b/1042, 51b/1304, 55a/1399, 21b/537, 22b/559.

añа Ona. -42-

ḳāmū ‘āśiler ***añа*** *girsün diye* 17b/429, 18a/441, 1b/24, 22a/542, 26a/644, 27a/668, 27a/672, 28a/697, 29a/722, 29b/740, 37b/939, 37b/941, 37b/943, 37b/947, 37b/948, 3a/58, 3a/62, 42b/1073, 44a/1113, 45b/1151, 47b/1201, 48a/1215, 4a/81, 4a/82, 4a/87, 52b/1335, 53a/1348, 61a/1554, 63a/1609, 65a/1652, 65b/1668, 6b/150, 6b/155, 7a/167, 7a/168, 7a/169, 7b/177, 8a/184, 8b/202, 8b/208, 29a/722, 22a/546.

anca Onca. -1-

nice ħatūnları ersiz ḳoyanı ***anca*** *erleri ħatūnsız ḳoyanı* 13b/330.

ancaḳ Yalnızca anlamında, sınırlama bildiren bir söz. -3-

‘āşıḳa olurmış ***ancaḳ*** *viśāl ırağ olan özi imiş velkemāl* 2a/27, 2a/32, 59a/1499.

ancılayın Onun gibi. -1-

bir fenā bulmış kişi yolı görüñ ***ancılayın*** *kimseye cānlar virüñ* 26b/654.

and Yemin. -2-

yalan yire çoḳ ***and*** *içenleri dįne düşmānlıḳ idüb geçenleri* 10a/235, 57a/1451.

anda Orada. -37-

bu tarīḳi ***anda*** *göresin tamām erba'īn olmazsa olur nātamām* 1a/11, 24b/611, 28a/695, 28a/699, 29a/720, 31a/772, 31b/788, 32a/796, 34b/864, 34b/865, 36b/913, 37b/942, 37b/946, 38a/952, 41a/1034, 41b/1053, 43a/1085, 46a/1164, 46a/1165, 46b/1172, 53a/1343, 53b/1355, 55b/1405, 55b/1411, 55b/1414, 56b/1437, 58a/1471, 58a/1474, 58a/1475, 58a/1477, 59a/1498, 62a/1574, 64a/1638, 66b/1696, 6b/147, 8a/190, 19b/488.

andan Ondan. -5-

çūn zebāniler elinden boşana ḳamū maĥşer ħalḳı ***andan*** *üşene* 29a/719, 30b/759, 32b/810, 61b/1571.

anı Onu. -35-

anı *daħı naśīb eyledüm saña zīrā ġāyet sevgülüsin sen baña* 10b/252, 16b/408, 23b/581, 25a/628, 26a/649, 27a/668, 27a/674, 29b/741, 29b/742, 30a/743, 30a/746, 30b/759, 30b/765, 34a/854, 34a/855, 37b/938, 38b/965, 42b/1071, 44b/1121, 44b/1122, 45b/1153, 48a/1211, 50b/1277, 57a/1449, 57b/1459, 58a/1470, 58a/1476, 59b/1519, 5b/118, 60a/1530, 60a/1534, 7a/162, 7a/163, 7b/179, 8b/200.

anıñçūn Onun için. -11-

nefse yarar işleri çoḳ bilürem ***anıñçūn*** *zārīler çoḳ ḳıluram* 15a/365, 16b/414, 22a/552, 36a/911, 44b/1123**,** 23b/585, 44a/1107, 59b/1517, 62a/1584, 7b/177, 7b/179.

añla- Anlamak. -11-

śaĥābenüñ sözlerini ***añladı*** *bunlaruñ aġlaşduġını tañladı* 33a/829, 2a/32, 2b/43, 10a/244, 32a/796, 1a/08, 55b/1409, 59a/1504, 1a/12, 37a/931, 44b/1122.

anlar Onlar. -163-

ata ana ben itdügüm idemezbenüm itdüglerüm ***anlar*** *idemez* 12a/289, 17a/420, 17b/431, 17b/432, 21a/525, 21a/526, 27b/685, 34b/866, 34b/868, 36b/917, 39b/994, 47a/1183, 49b/1260, 50a/1261, 50b/1283, 50b/1285, 51a/1294, 54b/1390, 58b/1488, 64a/1628, 64a/1629, 64a/1632, 65b/1672, 65b/1677, 9b/224, 11a/270, 11b/275, 11b/280, 11b/281, 12a/286, 12a/287, 12a/296, 16a/391, 17a/419, 17a/420, 17a/421, 18a/447, 20b/511, 23a/576, 23a/577, 26a/652, 26a/653, 27a/672, 32a/800, 36a/902, 36a/911, 36b/921, 37b/942, 38b/970, 39b/996, 45b/1146, 46b/1171, 47a/1189, 47b/1199, 48a/1221, 52a/1319, 52b/1336, 53b/1362,

54a/1365, 54a/1369, 54a/1374, 55a/1393, 58b/1488, 58b/1489, 58b/1495, 59b/1518, 60a/1524, 62b/1588, 63a/1603, 63b/1622, 63b/1624, 65b/1666, 8a/195, 46b/1177, 46b/1182, 59b/1518**,** 24b/613, 32b/817, 54a/1371, 56b/1437, 64a/1626, 65b/1677, 11a/269, 11b/282, 12a/294, 17b/428, 26a/647, 32a/799, 36a/901, 36b/919, 36b/920, 38b/967, 38b/970, 2a/1062, 43a/1082, 46b/1176, 47a/1183, 47a/1193, 51b/1302, 52a/1316, 53a/1346, 53a/1347, 54a/1370, 54a/1374, 54b/1388, 54b/1389, 56b/1437, 58a/1480, 59a/1496, 59a/1498, 60a/1526, 62a/1586, 63b/1621, 64a/1637, 64b/1645, 65b/1670, 66a/1687, 21a/524, 52a/1324, 54a/1373, 27b/687, 47b/1201**,** 11a/272, 21a/523, 21b/538, 23a/576, 23b/582, 31a/769, 31a/771, 32b/816, 34b/864, 36a/907, 36a/910, 39b/997, 39b/999, 4b/104, 52a/1320, 52a/1321, 52b/1332, 52b/1333, 52b/1334, 58b/1495, 59a/1500, 60a/1528, 61a/1550, 62b/1596, 64a/1632, 64a/1633, 64b/1640, 65b/1666, 65b/1671, 66a/1683, 68a/1737, 7b/174, 9a/221, 11a/267, 54b/1391, 21b/537, 53a/1347, 42a/1062, 64a/1633, 65a/1663, 66a/1684.

añra- Homurtulu ses çıkarmak, haykırmak, kükremek.

*kükremesin **añramasın** cüst ide ulu peyġamberleri heb set ide* 19a/479, 10a/238.

anuñ Onun**.** -29-

*ne dirse emrine muti‘ ol **anuñ** emrüñi tuta śafā bula canuñ* 10a/246, 22a/548, 23a/580, 25a/620, 26b/655, 33a/823, 33b/844, 37b/940, 38a/951, 38b/964, 38b/971, 41a/1033, 44a/1114, 49a/1244, 49b/1248, 49b/1252, 49b/1255, 49b/1257, 53b/1359, 56b/1440, 57a/1448, 57a/1450, 5a/108, 61a/1555, 64b/1639, 65a/1653, 56a/1418, 60b/1539, 53a/1342.

‘ār (a) Utanma. -2-

*ol diye cühūddur ne **‘ār** ola yāhūd dįnimüze ne žarār ola* 24a/596, 24a/597.

ara- Orta, ara. -5-

*benüm ķatumda mü’min sevgülidür **ara** yirde niceleri velįdür* 35a/883, 8a/190, 37a/935, 29a/727, 49b/1252.

ara- Aramak. -5-

*buncılayın şeyħi **ara** bulasın bulıcaķ elin eliñe viresin* 26a/643, 41b/1047, 6b/152, 42b/1068, 43b/1097.

‘araśāt (a) İslamiyet’e göre, kıyamet günü bütün ölülerin dirilip toplanacakları yer. -1-

dönüb ‘arşuñ śol yanına tiz vara ***‘araśāt*** *ħalḳına gözüküb tura* 10b/249.

ard Art, arka. -8-

benüm ***ardumca*** *‘alem götüreler ‘alemlerin yanuma yaturalar* 50a/1266, 22b/560, 10b/248, 22b/558, 15b/383, 41b/1047, 42a/1067, 36a/899.

arıt- Arıtmak. -1-

sizüñ de ‘aybıñuz örte Settār geçe śuçlarıñuzdan ***arıta*** *Ġaffār* 4a/79.

arį (a) Pak, pislikten uzak. -2-

yine girdüm ħalvete ḳıldum zārį buħūrları pāk vużūlarla ***arį*** 3a/60, 68a/1739.

‘ārif (a) Çok anlayışlı ve sezgili kimse. -1-

‘ārife *yiter işāret didiler ol işāret de beşāret didiler* 32a/797.

arḳa Ön karşıtı. -3-

arḳamuz *üstine yire inmekden āh āh* 14a/349, 40b/1020, 55b/1415.

armaġan Hediye. -3-

armaġan *aña du‘ālar idesiz Tañrınuñ bol raĥmetine iresiz* 4a/81, 31a/770, 31a/771.

arpa Buğdaygillerden bir bitki. -3-

arpa *etmegine de toymayalar* 23a/571, 32b/812, 59b/1521.

arslan Aslan. -1-

faħri ‘ālem du‘ā ḳıldı ‘Alį’ye Tañrı ***arslanı*** *ol gerçek velįye* 54a/1376.

‘ārsuz (a) Utanmaz. -1-

key utanmaz yüz ki başın ḳaldıra ***‘ārsuz*** *olub cümle ĥālin bildire* 35b/892.

‘arş (a) Göğün en yüksek katı. -12-

‘įsā ve mūsā ve ibrāhįm şaşa nefsį nefsį diyüb ***‘arşa*** *yabışa* 19b/482, 20b/512, 48a/1220, 60b/1542, 30a/754, 20a/495, 25b/633, 8a/188, 13a/320, 20a/505, 10b/249, 57b/1461.

art- Artmak, çoğalmak. -2-

‘aybımuza baḳmayasız örtesiz dilerem ki Ĥaḳḳ ḳatında ***artasız*** 3b/78, 36b/921.

artuḳ Fazla, ziyade. -6-

senden ***artuḳ*** *severem ümmetüñi* 11b/280, 11b/281, 22a/542, 47a/1183, 8a/192, 67a/1710.

‘arž (a) Yüksek bir makama anlatma, bildirme. -5-

*çūn Resūl’ullāh münācāt eyledi ümmetiçūn **‘arž** ı ĥācet eyledi* 21b/532, 29b/734, 33a/831, 62b/1593, 46a/1161.

arż (a) Yeryüzü -1-

*semāvātı **arżın** afetinden śaḳlaya Ĥaḳḳ ĥasūdlar śōĥbetinden* 5a/116.

arźū (f) İstek. -8-

*yāĥūd her ne ta‘ām **arźū** iderseñ arzuñı di baña her ne dilerseñ* 2b/41, 2a/37, 39a/978, 27b/679, 18a/449, 2a/38, 2b/41, 17a/426.

aśān (f) Kolay. -2-

*eñ yuḳarı olan tāmū vaśfını diñle key **aśān** yaratmış ol Ġanį* 37b/950, 13b/334.

aśĥāb (a) Hz. Muhammed’i hayattayken görüp ona iman eden kimseler. -28-

*cānu başı çūn ḳoyduñ **aśĥāb** ile ĥātūnlaruñ oġıl ḳız aĥbāb ile* 11a/268, 22b/566, 32b/820, 33a/830, 39b/1002, 40a/1003, 42b/1074, 42b/1078, 43a/1084, 43a/1088, 45a/1135, 45a/1137, 48b/1233, 49a/1240, 7a/158, 39b/990, 45b/1152, 62b/1595, 64b/1644, 7b/181, 5b/127, 62a/1581, 66a/1682, 65a/1661, 33b/835, 48b/1228, 33a/833, 44a/1118.

aśĥāb-ı kehf (a) Mağara ashabı. Kutsal kitaplardaki anlatıya göre tek Allah’a iman etmek gayesiyle kendi toplumunu terk eden yedi uyurlar adıyla meşhur topluluk. -1-

*işit ol **aśĥāb- ı kehfüñ** itini gör ne mertebeye irgördi Ġanį* 27a/667.

‘āśį (a) İsyan eden, günahkâr. -24-

*şöyle heybet ile kim **‘āśį** ḳullara ya niçūn gitdiler egri yollara* 18a/452, 21b/534, 30b/761, 35b/897, 37b/938, 46b/1177, 47a/1186, 50a/1267, 64a/1635, 17a/416, 16b/407, 17b/429, 21a/524, 45b/1145, 66b/1701, 9a/212, 10a/237, 29a/727, 37a/933, 45a/1142, 60b/1544, 21b/533, 50b/1285, 60a/1534.

aśil (a) Soylu. -1-

*ger ol **aśil** kişi bulunmaz ise bir kişi bul vaḳıfdan elin kese* 24b/609.

aślā (a) Hiçbir zaman, hiçbir şekilde. **-1-**

*dünyada kāfir münāfiḳ çoġ idi Ĥaḳḳ’dan **aślā** ḳorḳuları yoġ idi* 17a/415.

aśl (a) Asıl, temel, kök, ana. -11-

gördüm anda ḳarār eylemedi ***aślı*** *nedür hiç bize söylemedi* 28a/695, 30b/768, 31b/789, 34b/872, 51a/1296, 58a/1476, 58a/1477, 58a/1478, 59b/1513, 61b/1565, 3a/62.

‘aśr (a) Çağ. -1-

bu furśat kim ele girmişdür iy cān ki ***‘aśrımuz*** *bu dem devri Süleymān* 5a/110.

aśśı Yarar. -1-

aḳçe ***aśśın*** *virüb alub yiyen yazıcı dahı tanıġın diyen* 9b/230 .

āsumān (f) Gök. -2-

bir ġırį ḳobdı ki feryād u fiġān iñledi ḥalḳ u zemįn ***āsumān*** 20a/494, 64b/1650.

aş Yemek. -3-

ayda bir yanmaz idi ōd pişe ***aş*** 56a/1428, 2b/42, 37a/927.

aş- Aşmak. -2-

ĥaddün ***aşub*** *olur günāhları ağlaşub nāçār iderler āhları* 36a/906, 40a/1008.

aşaġa Bir şeyin alt bölümü, yukarı karşıtı. -2-

boynımuzda bunca günāhlara tura başımuz a. yüzimüz ḳara 13a/312, 37b/943.

‘āşıḳ (a) Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan, vurgun, tutkun kimse. -5-

dertlü ***‘āşıḳ*** *dertlülerindir göre ağladuḳça saña himmetler ire* 3a/57, 2a/27, 57a/1447, 5a/109, 3a/56.

‘āşıḳāne (a) Âşığa yaraşır bir biçimde. -24-

āl-i evlādı severseñ iy dede! ***‘āşıḳāne*** *vir śalavāt Aĥmed’e* 16a/400, 19b/492, 21b/531, 27b/690, 2b/47, 32b/818, 36b/922, 39b/1000, 43a/1086, 47b/1203, 51a/1290, 51b/1311, 54b/1378, 56b/1441, 59a/1501, 59b/1520, 61a/1552, 62b/1597, 64b/1646, 66a/1688, 67a/1707, 6a/138, 7b/180, 8b/196.

aşikār (f) Açık, belli. -2-

her nebį bir śan‘at işler ***aşikār*** 25a/622, 25b/634.

‘aşḳ (a) Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevda. -5-

çoḳ şükür ḳıl ümmet olduñ Aĥmed’e vir śalavāt ***‘aşḳ*** *ile Muĥammed’e* 19b/491, 2b/51, 4b/93, 54b/1380, 68b/1753.

aşkāre (f) Aşikâre, görünür şekilde. -1-

günāhlaruñ büyigine küçügüne gizlüsine dahı ***aşkāresine*** 67b/1728.

at Binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan. -4-

oḳımaḳdan niyyeti ḳāđį ola altına bindigi ***at*** *ṭazı ola* 26a/645, 33b/843, 33b/841, 34b/866.

at- Atmak. -3-

Ḳur'an'ı az aḳçeye śatanları yüzler śuyın yabana ***atanları*** 9b/234, 17b/428, 53b/1354.

ata Baba. -51-

ata *ana kendü adların ḳomaz kendü adıyla ʻayālin oḳımaz* 12a/288, 12a/289, 38b/970, 39b/992, 3a/53, 44a/1109, 44a/1111, 55a/1397, 57b/1469, 59a/1505, 25a/620, 41b/1042, 41b/1044, 44a/1106, 26b/660, 1b/1304, 59a/1508, 22a/550, 7b/176, 22b/563, 21b/537, 44b/1119, 60a/1531, 19b/486, 22a/546, 44a/1114, 44b/1127, 44b/1129, 43b/1099, 44a/1113, 44b/1121, 44b/1120, 22b/555, 33a/830, 41a/1039, 41b/1046, 43b/1100, 44a/1108, 44a/1116, 51a/1293, 57a/1446, 5a/112, 9b/229, 11b/281, 29a/717, 43a/1087, 41a/1040, 68b/1750, 6b/156, 32a/806, 32a/805.

ʻaṫā (a) Lütuf, ihsan. -1-

gör ne luṭf issi kerįmdür ol ilāh ne ***ʻaṫālar*** *ḳılur saña pādişāh* 66a/1679.

aṫlās (a) Parlak, sık dokunmuş bir ipekli kumaş türü, saten. -2-

ḳayśerį kisrā kāfirlerinüñ ṭonları ***aṫlās*** *ĥarįr ola anuñ* 33a/823, 33b/839, 34b/864.

avāz (f) Ses. -2-

bir nice aśĥāb meger yolda gelür işidürler bir evden ***avāz*** *gelür* 43a/1088, 40b/1024.

ʻavn (a) Yardum. -2-

bu şefāʻatnāme bunda iy hümām Ĥaḳḳ'uñ feyži ***ʻavnıyla*** *oldı tamām* 67a/1708, 69a/1757.

ʻavrat (a) Kadın. -1-

śaġ yanında çeker dünyā sevgüsi śol yanında ***ʻavrat*** *oġlan övgüsi* 36a/903.

avuç Elin iç tarafı. -1-

şol bir **avuç** ṭopraġiçün aġlaram ol žaįfʻler içūn cigerüm ṭaġlaram 10b/257.

ay Yılın on iki bölümünden her biri. -3-

dūn namāzın ʻaceb ne ḳılasın? ya ***ayda*** *ya haftada bir ḳılasın* 23a/579, 56a/1428, 3a/63.

āy Dünya'nın uydusu olan gök cismi. -3-

āy *ile güneş daḥı aġlaşdılar ḳamū yılduzlar daḥı aġlaşdılar* 20b/507, 38a/956, 20b/516.

ayaftālıḳ Nazlı büyütülmüş, beceriksiz, işe alıştırılmamış. -1-

müft yimege ḳā'il olmazlardı ***ayaftālıḳ*** *nedür bilmezler idi* 25a/619.

ayaḳ Bacakların bilekten aşağıda bulunan bölümü. -6-

cümle 'üryān baş açuḳ yalın ***ayaḳ*** *kāh öte yügrişe kāh berü payaḳ* 39a/985, 42a/1058, 43b/1100, 27a/675, 33a/826, 58b/1487.

'ayāl (a) Bir kimsenin bakmak zorunda olduğu kimseler: Eşi, çocukları, ana-babası ve hizmetçileri. -2-

ata ana kendü adların ḳomaz kendü adıyla ***'ayālin*** *oḳımaz* 12a/288, 57a/1447.

'ayan (a) Belli, açık, meydanda. -1-

her yaradılmış ***'ayan*** *olur imiş māsivādan geçen Ḥaḳḳı bulur imiş* 1b/23.

'ayb (a) Ayıp, hata, kusur. -12-

kitābumuñ bencileyin ***'aybı*** *çoḳ zįrā hergiz bir 'ayıbsuz işüm yoḳ* 3b/77, 3b/72, 3b/73, 67a/1714, 4a/79, 67a/1713, 67a/1714, 3b/78, 1b/14, 51b/1301, 3b/72, 14b/362.

āyet (a) Kur'an surelerini oluşturan kısımlardan her biri. -16-

ol ***āyet*** *ki gelmişdür baña* 42b/1072, 44b/1124, 6b/150, 28a/694, 33b/836, 36b/924, 37a/926, 40b/1027, 41a/1033, 44b/1121, 44b/1125, 44b/1126, 45a/1133, 42b/1073, 42b/1074, 44b/1128.

ayır- Ayırmak**.** -6-

āl-i evlādın ***ayırma*** *ya Ġanį* 27b/686, 64a/1626, 68b/1749, 13b/335, 65b/1670, 65a/1657.

'aynı (a) Benzer. -1-

bu kitābu her kim oḳırsa iy cān yañlışın ıślāĥ ide ***'aynı*** *nihān* 67a/1709.

ayrıl- Ayrılmak. -2-

nice oġlanlar anadan ***ayrıla*** *cümle şer iş ĥisāb ola ħayr ile* 65b/1669, 44a/1117.

ayru Ayrı. -1-

ħānemde ḳırḳ gündür senden ***ayruyam*** 43a/1092.

az Çok karşıtı. -6-

ḳaldı ***az*** *helāk ola meleklerüm* 15b/380, 44a/1113, 52b/1327, 52b/1331, 60a/1533, 9b/234.

‘aźāb (a) Büyük sıkıntı, eziyet. -14-

Ĥaḳḳ Te‘ālā bir ĥitāb ide añā yā cehennem! ***‘aźāb*** *idersem saña* 18a/441, 18a/447, 37a/933, 37b/942, 38a/959, 40b/1023, 52a/1314, 9a/213, 10b/259, 18b/458, 16b/413, 17a/420, 32a/799, 37b/945, 18a/446.

azād (f) Özgür. -19-

ṭāmū ḥışmından yaramaz tenleri ***azād*** *itseñ ki ża‘ifdür cānlaru* 10b/258, 11a/269, 12b/305, 47a/1194, 7a/169**,** 15b/386, 27b/689, 35a/874, 36a/909, 42a/1064, 42a/1067, 43a/1083, 50b/1286, 52a/1316, 52a/1322, 60b/1540, 64a/1637, 65b/1665, 65b/1667.

a‘žam (a) Büyük, çok büyük. -5-

ismi ***a‘žam*** *ḳanḳısıdür didiler ĥelāl loḳma yenmesidür didiler* 25b/631, 25b/632, 25b/633, 57a/1448, 25b/632.

a‘žā (a) Organ. -1-

bir uġurdan cümle ***a‘žāsı*** *bile hep dönerdi* 61a/1558.

azdur- Kötü davranış veya alışkanlıklara sürüklemek, yoldan çıkarmak. -1-

hem diler şeytān oları ***azdurur*** *ōd yaḳuben yüzlerini ḳızdurur* 36a/904.

azġun Azgın, yoldan çıkmış. -4-

Ĥaḳḳ Te‘ālā senüñ ile anlara intiḳām idiser ol ***azġunlara*** 17a/419, 18a/447, 9a/213, 10a/236.

‘ažįm (a) Büyük, ulu. -1-

bu ***‘ažįm*** *günde bāña yardum ola raĥmet ide Ĥaḳḳ gözi yaşlu ḳula* 31a/777.

‘azįz (a) Kıymetli, değerli. -2-

iy ***‘azįzler*** *işde bir dilek var isteyelüm vire ol perverdigār* 4b/94, 67b/1719.

-B-

bāb (a) Bölüm. -1-

bu sırlardan yaza idüm nice ***bāb*** *cilde sıġmaz olur idi bu kitāb* 1a/07.

baba (f) Çocuğu olan erkek, ata. -32-

baba *gitdi ḳızı evine geldi* 28a/694, 31b/786, 34a/848, 34a/858, 34b/871, 37a/930, 41b/1046, 41b/1049, 41b/1050, 41b/1051, 42a/1055, 57a/1455, 57b/1457, 58a/1479, 59b/1521, 60a/1523, 33a/832, 34b/870, 41a/1041, 41b/1052, 43b/1096, 55a/1398, 57a/1445, 58a/1480, 43b/1096, 44a/1116, 43b/1105, 57a/1449, 63a/1601, 63a/1600, 44a/1107, 43b/1103.

bāġ (f) Bağ, büyük bahçe. -3-

ḳāmū ōddan tobtolu baḥçe vü ***bāġ*** 38a/952, 53a/1343, 53a/1343.

bağır Göğüs. -7-

bil cehennem āyeti budur gelen ümmetüm derdi durur ***bağrum*** *delen* 37a/926, 46b/1174, 16a/396, 16a/397, 20b/508, 39a/989, 51b/1301.

bağır- Yüksek ve gür ses çıkarmak. -1-

yā Resūlallāh! diyüben çağırur kerem it oḳı! diyüben ***bağırur*** 44b/1130.

bağışla - Affetmek. -31-

çūnki resūl secdeye ḳodı başını ümmetüm ***bağışla*** *dimekde sözi* 15a/369, 15a/370, 21b/534, 28b/709, 35b/886, 47a/1187, 47a/1192, 47a/1193, 47b/1199, 50b/1280, 63b/1625, 11a/265, 42a/1062, 53b/1362, 55b/1417, 65a/1664, 65b/1671, 66b/1695, 68b/1751, 8a/192, 14b/357, 7b/170, 4a/86, 50b/1283, 59a/1497, 60b/1538, 50b/1278, 32a/800, 58b/1490, 11b/273, 67b/1722.

bağla- Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak. -3-

ayda bir yanmaz idi ōd pişe aş aç olanı ḳarnına ***bağlardı*** *taş* 56a/1428, 13a/315, 7b/171.

baḥçe (f) Çiçek ve ağaç yetiştirilen yer. -1-

vardur anda yetmiş biñ ulu tağ ḳāmū ōddan tobtolu ***baḥçe*** *vü bāġ* 38a/952.

bāḳ- Bakmak. -24-

ol cehennem ōdlarına beni yaḳ tek ola raḥ̂metüñ göziyle ***bāḳ*** 64a/1636, 19a/469, 19b/490, 35a/880, 48a/1211, 60b/1537, 48b/1229, 50a/1267, 26b/664, 48a/1215, 48a/1216, 56b/1431, 2a/33, 17a/421, 43b/1102, 52b/1326, 57a/1444, 57a/1450, 48a/1216, 5b/130, 12b/302, 3b/78, 61b/1562, 62a/1581.

bāḳį (a) Sonsuz. -3-

bu tarįkden geçen ʻāṣıḳlar içūn ***bāḳį*** *ḳalan muḥ̂ib śādıḳlar içūn* 5a/109, 65b/1676, 65b/1675.

bāḳi (a) Artan, geri kalan. -1-

bir ʻabā bir maḳrama var dünyāda ***bāḳisin*** *bağışladum Muḥ̂ammed'e* 55b/1417.

bāl Bal. -1-

şeyḫ odur beg ḳapusuna düşmeye siñek ***bāla*** *üşer gibi üşmeye* 26a/650.

balcıḳ Balçık. -1-

şol ḳadar dökdi bular gözler yaşı secde yirin ***balcıḳ*** *iderdi yaşı* 20a/500.

balıḳ Balık. -3-

sinnį cinnį sā'ir feriştahlar ki var deñizdeki ***balıḳlar*** *da ḳıla zār* 13a/322, 20b/506, 20b/515.

baña Ben zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi, bana. -61-

ṯāmūyı daḥı mutį itdüm saña ya bu aġlaşmaḳ nedür diye ***baña*** 10b/250, 10b/252, 11a/266, 12a/285, 16a/399, 16b/413, 1a/13, 21b/534, 23b/581, 24b/610, 26a/649, 26b/662, 28a/697, 2a/38, 2b/41, 30b/758, 31a/775, 31a/777, 31b/789, 33b/837, 34a/859, 34b/870, 34b/872, 36a/905, 37a/930, 37a/932, 3a/58, 3b/76, 41a/1041, 42b/1072, 43b/1104, 44b/1121, 44b/1125, 46a/1165, 46b/1178, 47a/1185, 48b/1233, 50a/1270, 50a/1271, 50b/1274, 51b/1300, 51b/1306, 52b/1326, 53a/1350, 7b/17155a/1399, 55b/1406, 56a/1420, 62a/1576, 62a/1586, 62b/1592, 63a/1601, 6a/142, 7a/168, 7a/169, 7b/177, 8a/189, 8a/190, 8a/192, 8a/194, 8b/205.

baracuḳ Az miktar, parçacık. -1-

bir ***baracuḳ*** *baña yardum eyleñüz derd ile aġlañ yire ḳoñ yüziñüz* 47a/1185

bāre (f) Parça. -3-

bir aç ḳordı kim bir ***bāre*** *eti yudar buyurursam seni çāḳ şöyle ider* 18a/443, 22b/557, 22a/554.

barın- Barınmak. -1-

heybetile çekerler hem sürerler ṭamuda ***barınmaz*** *yirinden görürler* 17b/440.

bārį (f) Hiç olmazsa, hiç değilse, o hâlde, öyleyse. -5-

bārį *ben de bile aġlayayum āh idüben cigerüm ṭaġlayayum* 35a/873, 3b/75, 63a/1604, 63a/1605, 6b/146.

barmaḳ Parmak. -1-

bu muḳarreb feriştenüñ her biri ***barmaġıyla*** *getüreydi bu yiri* 17b/435.

barunag Barınak. -1-

her derede yetmiş biñ şehir var cümle ōddan burcı ***barunagı*** *var* 38a/954

bas- Basmak. -1-

gizlü ḥazįne örtüsün açmayalum sizi ***basub*** *ortaya geçmeyelüm* 2a/31.

baş Kafa. -42-

çūnki ümmet yolına ḳoduñ ***başı*** *anlaruñçūn aḳar göziñüñ yaşı* 11a/267, 11a/268, 22a/554, 23a/569, 31b/793, 50b/1279, 13a/312, 13a/319, 14a/344, 67a/1716, 32a/804, 35b/892, 61a/1557, 63b/1614, 22b/557, 38b/969, 40a/1012, 55b/1415, 5b/123, 15a/369, 15b/381, 47b/1207, 63b/1615, 65a/1659, 16a/392, 60a/1523, 2a/34, 60a/1533, 60b/1536, 33b/845, 37a/927, 7b/175, 41b/1043, 8a/185, 50b/1275, 33a/824, 45b/1147, 47a/1191, 15b/384, 51a/1294, 51a/1295, 33b/84, 39a/985, 39a/987, 42a/1058, 47b/1202, 65a/1660, 66b/1692, 66b/1693.

başar- Başarmak. -1-

cismüñi Ĥaḳḳ ōduma ḳıldı ĥarām sen girü git ben işümi ***başaram*** 29a/728.

başla- Bir işe girişmek, harekete geçmek. -3-

cūlaheliġin ṭoḳımaġa ***başladı*** *el emegin yidi işin işledi* 25a/618, 33a/831, 57a/1456.

başmaḳ Ayakkabı. -2-

sebeb nedür ki bu yalınca yürür ayaġında ***başmaġı*** *eski sürür* 33a/826, 33b/842.

bat- Batmak. -4-

resūlimüz ḳurı ĥaśırda yata ol mübārek tenine ĥaśır ***bata*** 23a/573, 23a/574, 33b/840, 64a/1638.

bātın (a) Gizli, görülmeyen. -3-

žāhir ile ***bātınuñ*** *esrārını ol esrāruñ görinen envārını* 1a/05, 25a/627, 12a/297.

bayaġı Gerçekten. -1-

gözüm açdı ne öte var ne beru yiri gök ***bayaġı*** *yeründe girü* 2a/36.

bāy Parası, malı çok olan, zengin**.** -5-

ol benüm ḳullaruma ***bāylara*** *vü daħı yoħsullara* 11a/271, 14b/354, 31b/787, 9b/228, 14b/356.

bāzār Pazarlık. -2-

Muśtafā'dur āh ile zār eyleyen ümmetiçūn śatu ***bāzār*** *eyleyen* 28b/710, 67b/1718.

beg Bey, ileri gelen nüfuzlu kimse. -3-

şeyħ odur ***beg*** *ḳapusuna düşmeye siñek bāla üşer gibi üşmeye* 26a/650, 9a/219, 25b/641.

beḳā (a) Devam, sebât, bâkilik. -2-

çoḳ iĥsānlar ide ol Ĥayy ü ***beḳā*** 15a/366, 67a/1704.

bekle- Beklemek. -1-

māsivā şerrinden emįn ***bekleye*** *ins ü cinn şerrinden Allāh śaḳlaya* 5a/117.

belā (a) Felaket, musibet. -2-

evet bunda eyü olsa ĥāliñüz aħiretde ***belā*** *olur mālıñuz* 56b/1433, 19b/489.

belki (a+f) Olabilir ki, muhtemel olarak. -3-

yarın anı göricek ne diyesin ***belki*** *baña şefā'at ḳıl diyesin* 23b/581, 6b/144, 7b/174.

bellü Belli, açık, net. -2-

iy feriştahlar! ḳamū agāh oluñ ben size nefs virmedüm ***bellü*** *bilüñ* 35b/896, 7a/162.

ben Teklik birinci kişiyi gösteren söz. -159-

ben *de eydem: yā cehennem aç gözi* 10a/245, 11a/264, 11a/272, 12a/286, 12a/287, 12a/289, 1b/14, 1b/17, 21b/540, 22b/558, 23b/588, 26b/657, 26b/662, 26b/663, 27a/673, 27a/678, 27b/688, 29a/728, 29b/730, 30a/743, 33b/837, 34b/872, 35a/873, 35b/895, 35b/896, 36a/911, 37b/949, 40a/1007, 41b/1047, 42b/1073, 43b/1095, 44b/1121, 44b/1126, 45b/1155, 46a/1164, 47a/1183, 50a/1264, 50b/1279, 52a/1319, 52a/1321, 52a/1323, 52b/1328, 52b/1332, 53a/1348, 53b/1357, 54a/1368, 54a/1371, 54a/1373, 54a/1374, 55b/1407, 57b/1458, 57b/1468, 58a/1470, 58a/1472, 58a/1473, 59a/1496, 59a/1508, 62b/1599, 63a/1607, 63a/1609, 65a/1653, 65b/1674, 66a/1678, 67a/1712, 7b/174, 7b/175, 7b/176, 8a/186, 8b/205, 9a/215, 14b/359, 26b/663, 3b/77, 16a/399, 44b/1131, 56a/1421, 24a/604, 42a/1060, 50a/1273, 65a/1652, 9a/219, 1b/14, 21a/530, 26b/661, 27a/676, 33a/833, 34b/871, 36a/911, 41b/1044, 41b/1049, 41b/1050, 41b/1051, 42a/1055, 43a/1092, 51b/1300, 52a/1320, 54a/1372, 55a/1403, 55b/1405, 58b/1487, 58b/1493, 59b/1521, 63b/1623, 64a/1626, 64a/1636, 66b/1695, 68b/1746, 9a/211, 9a/212, 9a/213, 9a/215, 11a/271, 11b/277, 11b/278, 12a/290, 14b/361, 15a/363, 18a/448, 18a/449, 24b/616, 26b/656, 26b/659, 26b/665, 27b/679, 29a/727, 29b/734, 30b/758, 31b/790, 31b/791, 34b/861, 34b/863, 34b/870, 35a/883, 36a/907, 36a/908, 41b/1047, 46b/1182, 47a/1184, 48a/1209, 49a/1241, 50a/1266, 51a/1299, 52a/1313, 54b/1386, 55a/1397, 55b/1416, 56a/1427, 57a/1454, 57b/1457, 60b/1535, 60b/1538, 60b/1545,

63a/1610, 64a/1637, 65b/1671, 8a/194, 50a/1265, 50b/1282, 59a/1497.

beñze- Benzemek. -4-

ḳabḳara ōdlu dütünleri aġa ḳıġılcımlar her biri ***beñzer*** *taġa* 19a/471, 24a/600, 28a/694, 67a/1712.

beñiz Yüz. -3-

mübārek elleri ḳabarmış idi śā'imliḳden ***beñzi*** *śararmış idi* 22a/544, 24a/599, 47b/1198.

berk Sağlam. -2-

didi: ḳızum bu ḳuşaġı ***berk*** *ḳuşan* 34a/859, 54a/1368.

berü Kendisine daha yakın olanı, öte karşıtı. -5-

cümle 'üryān baş açuḳ yalın ayaḳ kāh öte yügrişe kāh ***berü*** *payaḳ* 39a/985, 41b/1042, 2a/36, 18b/461, 9a/209.

bes (f) Yeterli, çok. -6-

bes *ol ĥālde yazdum işbu sözleri* 3a/62, 44b/1128, 47a/1187, 47b/1207, 53b/1361, 6b/154.

besle- Yiyecek ve içeceğini tedarik etmek.
-1-

atası ***beslemiş*** *idi ol ḳızı* 0041a/1039

beş Dörtten sonra gelen sayının adı. -2-

yāĥūd şol ***beş*** *vaḳt namāzı ḳılmayan cāhillik idüb ŝevāblar bulmayan* 17a/427, 31b/792.

beşāret (a) Sevindiren haber, müjde. -4-

'ārife yiter işāret didiler ol işāret de ***beşāret*** *didiler* 32a/797, 42b/1070, 66b/1691, 6a/140.

beşinci Beş sayısının sıra sıfatı, sırada dördüncüden sonra gelen. -2-

beşinci *aşaġa adı Saḳar ḳamū bįnamāzlar aña śoḳar* 37b/943, 49a/1237.

beter (f) Daha kötü, şiddetli. -2-

çūn cehennem maĥşer yerin göre daĥı ***beter*** *kükreyüb olagöre* 19a/475, 44b/1124 .

beyt (a) Anlam bakımından birbirine bağlı iki dizeden oluşmuş şiir parçası. -1-

gözyaşıyla ***beytlerin****. fikr idelüm naśįb olduġı ḳadar źikr idelüm* 3b/68.

bez- Bıkmak. -1-

şol anadan toġma gibi gezeler her birisi cānlarından ***bezeler*** 39a/986, 24a/599.

bezirgān (f) Tüccar. -1-

ya şol ***bezirgānlar*** *emįn olmaya virenler emānetini bulmaya* 9b/223.

bez (a) Kumaş parçası. -3-

arḳasına bir ‘abā geyer gelür başına eskice ***bezler*** *örtünür* 55b/1415, 64a/1638, 33b/839.

bıçaḳ Çeşitli kesme işlerinde kullanılan keskin ağızlı araç. -1-

śāĥibüm ***bıçaġ*** *ile boġazlasa derümi yüzib etümi toġrasa* 40a/1005.

bıraḳ- Bırakmak. -1-

bıraḳduñ *oġıl ḳız sevgüsini* 63b/1619.

bi (a) Başına eklendiği kelimeye “ile, için” manasını kazandıran ön ek. -1-

bi *‘avni’lmelįki’lallāme* 69a/1757.

bį-çāre (f) Çaresiz. -1-

bir bölük ża‘įflerdür ***bį-çāre*** 15b/388.

bį-çūn (f) Emsalsiz, eşsiz. (Allah) -2-

mūradıñuz vire ol ferd-i ***bį-çūn*** 6a/134, 4b/99.

bį-mecāl (f+a) Kuvvetsiz. -1-

özümi bilmez idüm ***bį-mecāl*** 3a/65.

bį-namāz (f) Namaz kılmayan kimse. -3-

‘āśiler çoḳ ***bį-namāzlar*** *daĥı var* 17a/416, 37b/943, 9b/225.

bį- riyā (f+a) Riyasız, gerçek. -2-

‘alevlerin yalıñların ***bį- riyā*** *śaça ödlar dört yanına yüriye* 19a/470, 50a/1265

bį-zevāl (f) Sona ermez, bitmez, tükenmez. -1-

ol münezzeh pādişāh-ı ***bį-zevāl*** 67b/1721.

bid‘at (a) Sonradan türeyen şey. -1-

ḳanda ḳaldı ol fesāda gidevüz yāĥūd şol ***bid‘atlarıñuz*** *idevüz* 24a/598.

bil- Bilmek. -77-

kendülerini öninde her kişi ma‘śūmlar śaçı aġara ***bil*** *işi* 10a/239, 29b/733, 29b/739, 35a/882, 35b/895, 36b/924, 37a/926, 38b/967, 56a/1430, 56b/1439, 58a/1480, 62b/1599, 63a/1606, 42b/1074, 44b/1122, 33b/834, 40b/1027, 7b/178, 56b/1436, 67a/1713, 35b/892, 9a/214, 9b/233, 67a/1713, 15a/363, 34a/848, 1a/02, 44b/1127, 32a/806, 35a/876, 41a/1031,

26b/665, 54b/1384, 67a/1714, 17a/420, 46a/1162, 39a/984, 41b/1045, 44b/1126, 63a/1612, 22a/546, 27a/678, 27a/678, 7a/160, 7b/181, 33b/836, 39a/978, 10a/240, 38b/965, 34a/849, 3a/65, 28a/697, 62a/1574, 25a/619, 47b/1200, 34a/856, 34b/872, 67a/1714, 21a/530, 23b/589, 25b/630, 34a/854, 35b/896, 36a/901, 36a/908, 46b/1180, 51b/1300, 55b/1416, 5a/112, 17b/430, 24a/605, 60b/1543, 7a/166, 15a/365, 26b/662, 13b/333, 8a/193.

bile Da, de, dahi. -13-

işidenler heb ***bile*** *ağlaşdılar* 22b/567, 27b/687, 35a/873, 35a/877, 42b/1077, 4a/89, 59a/1499, 59b/1519, 60b/1541, 61a/1558, 64a/1633, 65a/1660, 7b/175.

biñ Bin. -25-

çoḳ ulu feriştahlar da göndere yetmiş ***biñ*** *zenǧir indüregöre* 16b/409, 17b/438, 18b/457, 18b/458, 19a/474, 1b/25, 26b/656, 31b/792, 37a/935, 38a/952, 38a/953, 38a/954, 38a/955, 38a/956,038a/957, 38a/958, 38a/959, 57b/1462, 61a/1548, 63a/1608, 8a/188, 1a/09, 55b/1409, 61b/1565, 7b/171, 18b/460.

bin- Binmek. -4-

yā ʻÖmer! ***binerse*** *anlar atlara* ***bine*** *ḳızum nūrdan burāḳlara* 34b/866, 34b/866, 26a/645, 52a/1323.

bir Sayıların ilki. -141-

şol ***bir*** *avuç ṭopraġiçūn aġlaram ol žaifʻler içūn cigerüm ṭaġlaram* 10b/257, 12b/308, 13b/325, 15a/364, 15b/388, 16a/401, 16b/411, 17b/439, 18a/441, 18a/442, 18a/443, 18a/445, 18a/450, 18b/459, 19a/467, 19a/472, 19a/476, 19a/478, 1b/22, 20a/494, 21b/535, 22a/551, 22b/565, 23a/572, 23a/579, 23b/590, 24a/600, 24a/605, 24b/607, 24b/609, 24b/610, 24b/611, 24b/612, 25a/622, 25b/637, 26b/654, 26b/658, 26b/661, 27b/679, 27b/680, 29b/731, 29b/736, 2a/35, 2a/39, 30a/747, 30b/766, 31b/786, 32b/812, 33a/825, 33b/844, 34a/850, 34a/853, 34a/854, 34a/855, 34b/865, 34b/867, 35a/875, 35a/879, 35a/880, 37a/935, 37a/936, 39b/1002, 39b/992, 3a/54, 3b/76, 3b/77, 40a/1004, 40a/1007, 41a/1029, 41a/1032, 41a/1036, 41a/1038, 42b/1071, 42b/1073, 42b/1075, 43a/1088, 43b/1095, 45a/1134, 46a/1157, 47a/1185, 48a/1210, 48a/1211, 48a/1220, 48b/1226, 48b/1227, 48b/1233, 49a/1240, 49b/1256, 49b/1260, 4a/82, 4b/94, 50a/1267, 50b/1282, 51b/1300, 53a/1341, 53a/1346, 55a/1396, 55a/1404,

55b/1411, 55b/1413, 55b/1415, 55b/1417, 56a/1425, 56a/1426, 56a/1427, 56a/1428, 57b/1463, 57b/1469, 58a/1472, 58a/1476, 59a/1496, 59b/1513, 5a/112, 61a/1556, 61a/1558, 61b/1567, 61b/1570, 62a/1574, 63a/1612, 63b/1613, 64a/1630, 64a/1634, 65a/1652, 65b/1676, 67a/1715, 6a/139, 6a/140, 6a/142, 7a/157, 7a/158, 17a/424, 17b/438, 50b/1281, 55b/1409, 57b/1462, 61a/1560, 61b/1565, 65a/1662, 16b/402, 1a/09, 45b/1152.

biraz Bir parça, azıcık. -7-

biraz *yatdı ʻaḳlı geldi başına ḳan ḳatılmış aġlamaḳdan yaşına* 38b/969, 46a/1157, 52b/1327, 53a/1339, 54b/1383, 6b/145, 6b/147.

birbiri Karşılıklı olarak bir diğeri. -4-

birbirin *bilmeye irkek dişi zāri efġān ola cümlenüñ işi* 10a/240, 15b/379, 9a/217, 9b/225.

birer Teker, bir sayısının üleştirme almış hali. -1-

şimdi varıruz ***birer*** *yudum vire Ĥaḳḳ kerįmdür ḳarınlarun toyura* 61b/1573.

biri Bir tanesi, bilinmeyen bir kimse. -39-

heb bizümçūn aġlaşub ḳıldı gıri bizümçūn iñleşeler her ***biri*** 13a/323, 13b/324, 16b/410, 17b/435, 18b/461, 19a/471, 30b/762, 33b/842, 34b/862, 34b/863, 35b/888, 37a/934, 48b/1226, 48b/1227, 48b/1231, 49a/1240, 50b/1286, 51b/1308, 54a/1367, 57b/1467, 60a/1530, 65a/1654, 65b/1675, 6b/151, 6b/153, 18b/463, 18b/466, 28b/709, 33a/825, 39a/986, 39a/987, 52a/1322, 56b/1434, 56b/1440, 57b/1464, 65b/1666, 8a/191, 1a/06, 16b/411.

biricüg Tek. -1-

devüreydi ṭaġları neki var zebānilerüñ ***biricügi*** *iy yār* 18b/465.

birḳaç Çok olmayan, az sayıda, az. -2-

Fāṭıma ĥāli vaśf eyler iken. ***birḳaç*** *aśĥāb işidür söyler iken* 39b/1002, 65a/1652.

birki Bir iki. -1-

göziñüzden ***birki*** *ṭamla yaş aḳa* 6b/145.

birle İle. -1-

cümleñüze raĥmet eylesün Allāh koñuklasın dįzārı ***birle*** *ol şāh 4a/88.*

birle- Allahı'ın birliğini dile getirmek. -1-

anıñçūn ben de virdüm anlara beni dā'įm ***birleyen*** *ol cānlara* 36a/911.

bismi'llāhi'r-raĥmāni'r-raĥįm (a) Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlarım).
-1-

bismi'llāhi'r-raĥmāni'r-raĥįm *ikincisi: elĥamdülillāhi rabbil 'ālemįn* 48a/1218.

bişe Bir şey. -1-

irkek dişi cümlesi 'üryān ***bişe*** *her birisi baş ķapusına düşe* 39a/987.

bit- Zuhur etmek, aniden ortaya çıkmak. -3

du'ā ķıluban girelüm śoĥbete umaruz bu meclisde ħayr ***bite*** 4b/95, 25b/640, 63b/1618, 40a/1006.

biz Çokluk birinci kişiyi gösteren söz. -112-

dünyāda ***biz*** *bir günāhı idevüz işleyüb dürlü fesādı gidevüz* 12b/308, 13a/311, 13b/324, 14b/354, 21a/523, 21a/525, 21a/526,022b/560, 22b/561, 23a/571, 23b/591, 23b/592, 24a/597, 24a/602, 28a/702, 32b/808, 35a/878, 36b/917, 36b/919, 39b/994, 39b/997, 39b/998, 43b/1099, 46b/1173, 46b/1179, 47a/1195, 47b/1200, 54b/1384, 54b/1388, 61a/1550, 63b/1622, 64b/1642, 64b/1644, 67b/1722, 7a/166, 35b/886, 54b/1391, 22a/542, 29a/723, 47b/1201, 60a/1524, 10a/241, 10b/255, 12b/309, 13b/334, 14b/357, 16a/397, 22a/547, 23b/582, 23b/590, 23b/591, 24a/600, 24a/601, 26b/660, 28a/695, 31a/781, 32a/807, 32b/819, 45a/1140, 45b/1148, 45b/1150, 47a/1187, 47a/1192, 47a/1193, 47b/1196, 47b/1199, 4a/86, 50a/1270, 51a/1296, 56a/1430, 5a/105, 67a/1704, 67a/1705, 14b/358, 16a/396, 44b/1126, 10b/256, 13b/324, 13b/328, 14b/353, 21a/523, 22a/545, 23a/569, 23a/570, 23a/575, 36b/918, 36b/919, 39b/995, 47b/1196, 4b/98, 56b/1442, 63a/1603, 66b/1703, 16a/395, 38b/972, 16a/395, 39b/996, 13a/314, 13a/316, 13a/317, 13a/323, 23a/568, 23a/574, 23a/577, 35a/877, 45b/1147, 45b/1148, 4a/85, 59a/1504, 32a/806, 36b/916, 14a/346, 5a/107.

boġaz Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar. -1-

burnı delüginden gire büyüginüñ ***boġazındañ*** *ire* 38a/963.

boġazla- Hayvan veya insanı boğazından keserek öldürmek. -1-

śāĥibüm bıçaġ ile ***boġazlasa*** *derümi yüzib etümi toġrasa* 40a/1005.

bol Çok. -4-

yā ilāh raĥmetüñ ***bol*** 10b/254, 4a/81, 50b/1284, 52a/1325.

borç Geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi gerekli para veya başka bir şey. -2-

Ĥasreti Ĥasrete irmek içūn ***borçlularuñ borcu*** *ödenmek içūn* 6a/132, 6a/132.

boş Dolu olmayan. -1-

günāhların defterlerinden bozam ***boş*** *ḳomıyam yirine ħayr yazam* 11b/274.

boşan- Serbest kalma. -3-

zebāniınüñ küllisini süriye silkinüb ***boşana*** *dahı yüriye* 19a/477, 29a/719, 57b/1463.

boy Uzunluk. -1-

servi ***boyu*** *iki büken ölümi üstine toprak döken ölümi* 14a/337.

boyan- Erişmek, ulaşmak, uzanmak. -1-

rāžıyam anlar yirine yanmaġa anlaruñ her derdine ***boyanmaġa*** 64a/1632.

boyun Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi. -7-

Ĥaḳḳ'a ***boyun*** *virmeleri yoġ idi nefslerine uymaları çoġ idi* 17a/418, 60a/1526, 52a/1318, 52b/1329, 13a/312, 54a/1367, 13b/332.

boz- Geçersiz bir duruma getirmek, bir şeyin düzenini karıştırmak. -3-

günāhların defterlerinden ***bozam*** *boş ḳomıyam yirine ħayr yazam* 11b/274, 9b/227, 63b/1614.

bozġun Bozulmuş, dağılmış. -2-

'aźāb idem ḳo beni azġunlara şu Ĥaḳḳ'a dönmez dini ***bozġunlara*** 9a/213, 10a/236.

bölük Parça, kısım. -9-

bir ***bölük*** *ża'iflerdür biçāre* 15b/388, 50b/1280, 52a/1315, 53a/1346, 59a/1496, 64a/1634, 9a/210, 68b/1747, 53a/1341.

böyle Bunun gibi, buña benzer. -10-

aġzına ḳoma ideydi her birimüz bir loḳmadır 'Āyişe ile Fātıma'ya ***böyle*** *dir* 16b/411, 23b/584, 23b/587, 25a/628, 31a/779, 34a/859, 41b/1043, 43a/1080, 62a/1579, 6b/151.

bu Bu, işaret zamiri ve sıfatı. -213-

tāmūyı dahı mutį itdüm saña ya ***bu*** *aġlaşmaḳ nedür* 10b/250, 11a/261, 12b/305, 13b/327, 13b/328, 13b/333, 14b/353, 14b/358, 14b/362, 16a/390, 17b/435, 18a/444, 19a/476, 19b/486, 1a/03, 1a/06, 1a/07, 1a/10, 1a/11,

1a/12, 1a/13, 20b/514, 20b/515, 20b/516, 21a/521, 22a/549, 22b/566, 23b/584, 23b/585, 23b/586, 24a/594, 24b/607, 24b/613, 25a/617, 25b/637, 25b/638, 26a/642, 26a/648, 27a/676, 27b/680, 28a/692, 28a/701, 28a/704, 28b/716, 29a/729, 2a/30, 2b/49, 2b/50, 30a/751, 31a/769, 31a/770, 31a/772, 31a/777, 31b/784, 31b/790, 32a/795, 32a/796, 32b/816, 32b/819, 33a/822, 33a/825, 33a/826, 33a/828, 34a/857, 34a/859, 35b/888, 35b/890, 36a/902, 36b/914, 37b/949, 38b/966, 38b/968, 38b/972, 38b/976, 39a/989, 39b/990, 39b/994, 3a/61, 3a/64, 3b/66, 3b/74, 3b/75, 3b/76, 40a/1015, 41a/1033, 42a/1057, 42b/1078, 42b/1079, 43a/1091, 43b/1095, 44a/1110, 44a/1115, 44b/1119, 44b/1123, 45a/1135, 45a/1140, 45b/1144, 45b/1149, 45b/1150, 46b/1178, 47b/1200, 47b/1204, 47b/1205, 49a/1240, 4a/86, 4b/100, 4b/103, 4b/92, 4b/95, 4b/98, 51a/1287, 51a/1292, 52b/1326, 52b/1338, 53a/1341, 53b/1359, 53b/1362, 54b/1379, 55a/1399, 55a/1400, 57a/1445, 57a/1450, 58a/1475, 58a/1478, 59a/1503, 59b/1512, 59b/1515, 59b/1517, 5a/109, 5a/110, 5a/112, 5b/125, 60a/1532, 60b/1541, 61a/1554, 61a/1557, 62a/1574, 62a/1583, 62b/1591, 63b/1620, 63b/1625, 64a/1629, 64a/1630, 66b/1692, 66b/1700, 66b/1702, 67a/1708, 67a/1709, 67a/1712, 67b/1718, 68a/1738, 68b/1745, 6a/137, 6b/145, 6b/149, 6b/156, 7b/172, 7b/177, 7b/178, 8b/198, 9a/216, 10b/259, 21b/534, 22b/555, 25a/625, 30b/758, 30b/768, 31a/771, 34a/849, 37a/926, 41b/1048, 4a/84, 57a/1453, 59b/1513, 60b/1545, 66b/1703, 8a/194, 13a/312, 23a/580, 35b/891, 56a/1421, 56a/1424, 26a/643, 43a/1081, 23b/583, 2a/32, 53b/1355, 55a/1398, 56b/1433, 57a/1452, 5a/113, 63b/1623, 67a/1708, 6b/147, 55a/1399, 1b/14, 30b/767, 35b/895, 38b/965, 42b/1075, 59b/1514, 59b/1517, 6a/143, 24a/603, 26b/663, 44a/1112, 5a/112, 5a/115, 13a/318, 57a/1453, 6b/144, 6b/150, 61a/1555.

bucaḳ Semt. -3-

her şehirde yetmiş biñ var ***bucaḳ*** *her bucaḳda ṭobṭolu ōd śanki ocaḳ* 38a/955, 38a/955, 38a/956.

budaḳ Dal. -1-

yaban yemişlerinden yiye idüm aġaçlar ***budaġında*** *döne idüm* 40a/1009.

bugün İçinde bulunulan gün. -16-

çaġrışurlar: yā resūlimüz ḳızı gel melāletden ***bugün*** *ḳurtar bizi* 22a/545, 29a/727, 2b/52, 31a/773, 33a/833, 47a/1193, 47b/1196, 50b/1276, 50b/1278, 52b/1330, 52b/1337, 60a/1532, 63b/1623, 9a/214, 9a/216, 63b/1620.

buḥūr Tütsü. -1-

yine girdüm ḥalvete ḳıldum zārį ***buḥūrları*** *pāk vużūlarla arį* 3a/60.

bul- Bulmak. -79-

ger ol aśil kişi ***bulunmaz*** *ise bir kişi* ***bul*** *vaḳıfdan elin kese* 24b/609, 30a/750, 53a/1351, 10a/246, 16a/401, 23a/574, 24b/616, 27a/678, 2b/46, 31b/794, 3a/56, 50a/1261, 53a/1344, 5a/106, 67a/1714, 9a/216, 50b/1286, 59b/1516, 8b/202, 41b/1052, 52b/1329, 2a/28, 2b/46, 35a/874, 26a/643, 62b/1596, 64b/1645, 36a/899, 36a/900, 39b/999, 67a/1704, 41b/1045, 41b/1051, 58a/1474, 43b/1097, 27a/670, 44b/1123, 21a/528, 35a/875, 19a/473, 25a/629, 53b/1361, 5b/125, 26b/657, 56a/1422, 26a/643, 26a/649, 26b/657, 41b/1047, 25a/629, 15a/364, 25a/627, 9a/219, 9b/223, 34b/868, 17a/427, 32b/814, 62a/1574, 41b/1053, 41b/1054, 42a/1055, 26b/654, 10b/253, 12b/306, 17b/430, 24b/606, 31b/782, 37a/929, 51a/1289, 69a/1754, 42b/1068, 24b/609, 56a/1425, 1b/23, 25a/626, 2a/28, 3b/67, 45b/1145, 51a/1288.

bular Bunlar. -12-

bular *senüñ cemā'atüñse eger benüm daḥı ṭanıḳlarumdur olar* 11b/278, 17a/417, 20a/500, 20b/518, 56a/1424, 64a/1635, 66b/1694, 15b/377, 20a/496, 66b/1698, 53b/1361, 54a/1377.

buñ Sıkıntı. -1-

sevdigimüz 'āl-i evlād diyeler ***buñ*** *deminde hep elümiz alalar* 67a/1706.

buñal- Yorulmak, darda kalmak. -3-

dirler idi: yā Muḥammed şöyle bil key ***buñalduḳ*** *bize dermān eylegil* 56a/1430, 52b/1329, 56a/1429.

bunlar Bu zamirinin çokluk biçimi. -28-

biz günāh işleyevüz key iri bizi ***bunlar*** *esirgeye her biri* 13b/324, 15a/373, 28a/692, 28b/708, 35b/891, 41a/1030, 6b/153, 20b/517, 56a/1425, 60b/1546, 61b/1572, 63a/1605, 17b/437, 28b/713, 34a/856, 50b/1280, 52a/1319, 58b/1487, 11b/277, 28b/707, 33a/829, 40b/1027, 51b/1303, 5b/123, 65a/1662, 66a/1682, 66a/1683, 66a/1684.

bur- /bür- Bükmek. -2-

*getüreler terāzūya anları ḳomayalar boynın **bura** ol cānları* 60a/1526, 13b/332. 54a/1367.

bura Bu yer. -3-

*işbu sözleri **burada** ḳoyalum taġda secde idenleri diyelüm* 51a/1291, 53b/1357, 64a/1637.

burāḳ Cennet biniti**.** -4-

*rūzį ḳılsun Ĥaḳḳ saña yüz biñ **burāḳ*** 61a/1548, 12b/310, 52a/1323, 34b/866.

burc (a) Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok köşeli kale çıkıntısı. -1-

*her derede yetmiş biñ şehir var cümle ōddan **burcı** barunagı var* 38a/954.

bu resme Böyle, bunun gibi. -1-

*vaśfa sıġmaz tāmūnuñ yılanları iş**bu resmedür** ḳızum bil anları* 38b/967.

burun Burun. -2-

*kicisi **burnı** delüginden gire* 38a/963, 38b/964.

buyruḳ Emir. -2-

*estaġfiru'llāh tevbe eyledüm ol Ĥaḳḳ'uñ **buyruġı** üzre söyledüm* 68a/1733, 17a/417.

buyur- Emretmek, buyurmak. -6-

*'ālemi ḳuşadalar cümle ṭura Ĥaḳḳ Te'ālā Cebra'įl'e **buyura*** 16b/405, 55a/1402, 42a/1060, 22b/561, 18a/443, 43b/1105.

bühtān (a) İftira. -1-

*ġıybeti **bühtānı** mesāvi ideni daḥı şol ġammāzları ḳo ideni* 9b/226.

bük- Eğilmek. -1-

*servi boyu iki **büken** ölümi üstine toprāḳ döken ölümi* 14a/337.

bükül- Dikilmek. -1-

*çāra on dört yama dikilmiş idi ipligi ĥurmadan **bükülmiş** idi* 22a/553.

bülbül (f) Sesinin güzelliği ile tanınmış olan ötücü kuş. -2-

*şu Ḳur'ān'u edebiyle oḳıyan gice gündüz **bülbül** olub şaḳıyan* 49b/1253, 46a/1160.

bürçek Alından ve şakaktan sarkan saç, kâkül. -1-

*şu aḳ **bürçeklü** olan anlara revā görme anlar ōda yanalar* 58b/1488.

bürü- Sarmak, kaplamak, örtmek. -1-

gönlin alçaḳ dutuben şöyle yürür başına ol şemle bāresin ***bürür*** 22b/557.

bürün- Giyinmek. -1-

yamaluca çārı ***bürünmiş*** *gider dā'imā Allāh dilinde źikr ider* 22b/562.

bütün Eksiksiz, tam. -5-

bütün *ḳaftān yoġidüġin bildiler izüm sürüb aġlaşuraḳ geldiler* 33b/834, 33b/844, 52a/1320, 49a/1243, 58b/1493.

bütünce Tamamıyla. -1-

her gice bir ḳoç derisi döşegüm ***bütünce*** *yanında yatur uşaġum* 34a/850.

büyük Küçük karşıtı.

ululuḳda tamunuñ her bir ḳoġı şöyle ***büyük*** *śanasın dünyā tağı* 19a/472, 24b/613, 38a/960, 38b/965, 38b/966, 38a/961, 38a/963, 38b/964, 67b/1728.

-C-

cāhillik (a) Bilgisizlik. -1-

yāḥūd şol beş vaḳt namāzı ḳılmayan ***cāhillik*** *idüb ŝevāblar bulmayan* 17a/427.

caĥîm (a) Cehennemin altıncı tabakası. Kat kat yanan ateş. -2-

altıncı tāmūnuñ adıdur ***Caĥîm*** *inici tobtoludur 'aźābu ĥamîm* 37b/945, 58b/1489.

cā'iz (a). Câyiz, dinî açıdan uygun. -1-

oġluma ḳızuma cihāz dimeye anlara çoḳ māl ***cā'iz*** *dimeye* 26a/652.

cān (f) Çok içten, sevimli, sevilen, şirin, yaşam. -133-

mürşidimüz ol sā'at irdi hemān bir nice dürlü 'ilāc itdi iy ***cān*** 2a/35, 39a/984, 3a/56, 3b/74, 41a/1029, 42b/1079, 44b/1124, 46a/1160, 55b/1414, 5a/110, 5a/112, 66a/1684, 66b/1697, 67a/1709, 4a/90, 66a/1687, 20a/493, 36b/920, 54b/1390, 56a/1419, 34a/858, 41b/1050, 23a/569, 34a/854, 41b/1046, 42a/1055, 42b/1075, 42b/1076, 44a/1114, 44b/1122, 47b/1202, 54a/1370, 57a/1455, 59a/1500, 60a/1523, 60b/1547, 67b/1725, 6a/140, 59a/1507, 13b/334, 40b/1018, 54b/1387, 67a/1716, 40b/1017, 66b/1701, 60a/1534, 31b/783, 45a/1134, 4a/80, 10b/253, 12b/306, 24b/606, 31b/782, 37a/929, 51a/1289, 69a/1754, 12a/292, 15b/387, 16a/397, 21a/526, 23a/568, 26b/654, 54b/1384, 11a/270, 11b/275, 11b/281, 16a/391, 32b/808, 36a/902, 36a/911, 38b/971, 39b/996, 46b/1171, 54a/1365,

54a/1369, 58b/1490, 62a/1584, 62b/1588, 8a/195, 32b/817, 11a/269, 11b/282, 12a/294, 36a/909, 36a/910, 36b/916, 43a/1082, 46b/1176, 47a/1193, 52a/1316, 58b/1494, 60a/1526, 63b/1621, 65b/1670, 66a/1686, 46a/1169, 39b/990, 39a/986, 62b/1588, 10b/258, 64a/1634, 21a/524, 31a/769, 31a/771, 11a/268, 29a/727, 29b/734, 63a/1610, 16a/392, 31b/786, 31b/790, 33a/832, 34b/870, 38b/970, 41b/1047, 48a/1209, 54a/1374, 55a/1396, 55a/1397, 56a/1420, 57b/1457, 58b/1495, 60b/1547, 64a/1637, 68b/1743, 7b/172, 3b/74, 52a/1313, 58b/1493, 7b/175, 10a/246, 31b/784, 5a/107.

cānāne (f) Sevgili. -1-

oġullar ve ḳızlar anası oġul olur ananuñ ***cānānesi*** 64a/1631.

cār (f) Kadınların elbisenin üstünde örtündükleri çarşaf. -2-

kişilik tonı bir yamalu ***cār*** *idi ḳādir iken dünyādan ḳaçar idi* 22a/551, 33a/827, 46a/1162.

cāriye (a) Kadın hizmetçi. -2-

ḳulları hem ***cāriyesi*** *çoġ idi altūn incūnüñ Ĥisābı yoġ idi* 55b/1412, 2b/40.

cebel (a) Dağ. -6-

biz dahı ***cebel****-i ḳubeys'e varalum neye aġlar resūl yine görelüm* 28a/702, 28a/704, 46a/1164, 46a/1167, 49a/1239, 50a/1261.

cebįr (a) Zor, zorlayış. -1-

elümdeki 'alemi ***cebįr*** *ile virem dahı secde idem Celįl'e* 50a/1272.

Cebra'įl (a) Vahiy meleği. -30-

Cebra'įl *cennetde Rıḍvān'a vara ḳanı ol nūrdan ḳadeĥ diyüb sora* 30a/744, 30a/750, 30b/760, 36b/924, 42a/1063, 62a/1582, 66a/1689, 66b/1700, 16b/412, 16b/413, 29b/731, 30b/756, 59b/1513, 30a/752, 16b/405, 16b/406, 29b/730, 29b/739, 30a/755, 36b/914, 42a/1060, 64b/1650, 64b/1651, 30a/749, 35a/880, 35a/882, 35b/895, 17b/432, 17b/433.

cehd (a) Çalışma, çabalama. -1-

dahı sevdüm seni yā ibnetį ***cehd*** *idelüm ḳurtaralum ümmeti* 61a/1549.

cehennem (a) Dünyada günah işleyenlerin öldükten sonra ceza görecekleri yer. -55-

çūn ***cehennem*** *idicek ol heybeti döñ diyüb çaġırasın katı* 10a/243, 10a/245, 17b/437, 18b/459, 19a/475, 29a/718, 29a/722, 37a/926, 37a/928, 37a/930, 39b/1001, 40a/1006, 40a/1011, 40b/1021, 40b/1023,

40b/1027, 41a/1034, 42b/1073, 42b/1074, 44b/1121, 44b/1128, 45a/1133, 46b/1171, 57b/1463, 64a/1636, 18a/441, 16b/413, 18a/446, 18a/450, 37b/938, 42a/1055, 42a/1056, 15b/386, 32a/802, 36a/909, 58b/1494, 17b/431, 18b/455, 40b/1016, 42b/1074, 45a/1132, 54a/1370, 54a/1373, 64a/1629, 16b/406, 16b/407, 17b/433, 17b/434, 54a/1366, 57b/1459, 63a/1608, 10a/238, 10a/241, 19b/481, 30a/743.

cek- Çekmek. -2-

*anlaruñ **cekecegin** ben cekerem* 7b/174, 7b/174.

cem‘ (a) Toplanma, bir araya gelme. -19-

*ol güzide śaĥābeler ağlaşa **cem‘** olub himmet ḳuşağın bağlaşa* 13a/315, 16b/402, 16b/403, 28a/698, 28a/699, 31b/788, 49a/1247, 49b/1255, 49b/1258, 49b/1260, 4b/98, 50a/1268, 53a/1344, 55b/1413, 66a/1683, 66a/1684, 7a/158, 49b/1256, 4b/99.

cemā‘at (a) İnsan kalabalığı, topluluk. -5-

*çağırur kim: yā **cemā‘at** hep bilüñ benüm işbu sözüme şāhid oluñ* 55b/1416, 67b/1717, 68a/1738, 58b/1486, 11b/278.

cemāl (a) Yüz güzelliği. -12-

*rūzi ḳılsañ ümmetüme de kemāl ümmetüm de görse dįzār ü **cemāl*** 10b/260, 2a/29, 8a/191, 52a/1313, 56a/1419, 8a/190, 4a/89, 4b/103, 4a/83, 10b/251, 11b/279, 27b/688.

cemį‘ (a) Bütün, hep. -2-

***cemį‘i** enbiyā mürseller içūn **cemį‘** enbiyā serverler içūn* 5b/122, 5b/122.

cennet (a) Dünyada iyi işler yapmış kimselerin öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer. -35-

*utanmadın dönüb yine söylerüz vir bize **cennet** ile hūrį dirüz* 12b/309, 20a/498, 27a/678, 34b/863, 4a/90, 50b/1286, 53a/1349, 54a/1374, 60b/1541, 64a/1627, 20a/504, 30a/744, 4b/99, 7b/174, 21b/540, 42a/1065, 52a/1322, 52b/1333, 53a/1349, 54b/1391, 63b/1625, 19b/488, 47b/1201, 47b/1208, 50b/1274, 57b/1468, 63a/1608, 8b/201, 8b/202, 8b/200, 47b/1199, 8b/199, 29b/739, 15b/376, 65a/1660.

cevāb (a) Yanıt. -4-

*bir Cuhūd gelse bize itse su’āl ne **cevāb** idevüz itse mekrü āl* 23b/590, 25b/638, 44a/1112, 67a/1714.

cevāhir (a) Elmas, yakut vb. değerli taşlar, mücevher. -1-

*dürlü dürlü renk **cevāhiri** kimisi aḳ gümişden ḳızıl yaḳutdan kimisi* 48b/1224.

cevr (a) Eziyet, cefa. -4-

*eger dirseñ resūl böyle itmedi bu **cevri** çekmek yolına gitmedi* 23b/584, 59a/1507, 58b/1483, 58b/1484.

cezā (a) Uygunsuz davranışlarda bulunanlara uygulanan üzüntü, sıkıntı, acı verici işlem veya yaptırım. -1-

*diyem: şehịd ḳanı içūn iy ħüźā! atamuñ ümmetine ḳılma **cezā!*** 60a/1531.

Cibrịl (a) Dört büyük melekten ilki (Cebrâ'îl). -1-

*eyde **Cibrịl** yā Muĥammed bil ĥālüm Ĥaḳḳ emrinsiz hịçbir iş tutmaz elüm* 29b/733.

ciger (f) Ciğer. -33-

*kendü başımuz içūn aġlar mıyuz āhı zār ile **ciger** ṭaġlar mıyuz* 13a/319, 14a/344, 20a/501, 20a/502, 22b/567, 23a/568, 35a/878, 36b/917, 50a/1271, 65a/1662, 8b/198, 57b/1462, 15a/375, 10b/257, 40a/1015, 22a/548, 28b/706, 31a/778, 32a/806, 39b/991, 40b/1025, 42a/1061, 43a/1090, 44a/1118, 46b/1175, 8b/197, 40a/1014, 13a/314, 13a/317, 15a/372, 20a/499, 21a/527, 31a/779, 36b/915, 41a/1030, 64b/1641, 15b/385, 20b/517, 54a/1367, 13a/320, 21a/520, 39a/983, 51b/1303, 35a/873, 10b/251, 8b/204.

cigerköşe (f) Çok sevgili evlat. -1-

*yā resūl! ben söylemezem irken **cigerköşeñ** Fātıma tururken* 55b/1407.

cihān (f) Dünya. -14-

*ḳudretin muĥịti **cihān** eylemiş **cihān** içre özin nihān eylemiş* 1b/26, 28a/693, 56b/1439, 19a/467, 27a/669, 27b/679, 8a/183, 27b/687, 7a/159, 16a/396, 31b/786, 33a/832, 6b/148, 6b/149.

cihāz (a) Çeyiz. -2-

*oġluma ḳızuma **cihāz** dimeye anlara çoḳ māl ceyiz dimeye* 26a/652, 55b/1411.

cihet (a) Yön, yan, taraf. -1-

*hay baña bir **cihet** olsa dimeye vāḳf etmegini her kiz yimeye* 24b/610.

cild (a) Deri, bez veya kâğıtla kaplı kapağı olan kitap. -2-

*bu sırlardan yaza idüm nice bāb **cilde** sıġmaz olur idi bu kitāb* 1a/07, 25b/637.

cinān (a) Cennetler. -2-

*ümmetüñ ōddan aźād olası içūn cümlesi ĥūri **cinān** bulası içūn* 35a/874, 53a/1350.

cinn (a) Ateşten yaratılmış varlık, cin. -2-

*māsivā şerrinden emįn bekleye ins ü **cinn** şerrinden Allāh śaķlaya* 5a/117, 15b/379

cinnį (a) Cin sınıfından bir varlık. -2-

*sinnį **cinnį** sā'ir feriştahlar ki var deñizdeki balıķlar da ķıla zār* 13a/322, 37b/941, 16b/404.

cism (a) Gövde, beden, vücut. -1-

***cismüñi** Ĥaķķ ōduma ķıldı ĥarām sen girü git ben işümi başaram* 29a/728.

civān (f) Yakışıklı genç erkek. -1-

***civān** yigitlere ķıyan ölümi ol ķara gözler süzici ölümi* 13b/331.

cōş (f) Heyecan. -1-

***cōş** bıraķduñ oġıl ķız sevgüsini dertlü göñlümüñ içine yaġanı* 63b/1619.

cōşan- Püskürmek, taşmak. -1-

*silkine bir dem cehennem **cōşana** zebānilerüñ elinden boşana* 57b/1463

cömerd (f) Para ve malını esirgemeden veren, eli açık. -2-

*şol saħāvet idici **cömerd** olan mürevvetlü eyü ħulķlu merd olan* 49b/1249, 5b/124.

cūlahelik (f) Küçük dokumacılık. -1-

***cūlaheliġin** toķımaġa başladı el emegin yidi işin işledi* 25a/618.

cūlahlıķ (f) Dokumacılık. -1-

*Şįt peyġamber işitdi bu sözi **cūlahlıķ** eylemege tutdı yüzi* 25a/617.

cum'a (a) Perşembe ile cumartesi arasındaki gün. -1-

*el tutacaķ ķabža aķ gümiş ola zį sa'ādet ol **cum'a** yol bula* 31b/794.

cūş (f) Coşku. -2-

***cūşa** gelüb taşdı deñizler iy yār! işbu ħālde aġlaşurdı neki var* 20b/509, 45a/1132.

cübbe (a) Elbise üstüne giyilen uzun, yanları geniş, düğmesiz giysi. -1-

*anlara tevĥįdü įmān **cübbesin** giydüreyin eyledüm ķullar ħāśın* 12a/296.

cühūd (a) Yahûdî. -10-

*çūnki ol **cühūd** su'ālin eylese ümmetį didigümizi diñlese* 23b/593,

24a/603, 23b/590, 37b/946, 23b/591, 24a/604, 24a/605, 24a/596, 8a/193, 24a/597.

cümle (a) Bütün, hep. -76-

yirler vü gökler ṭaġlar aġlaşa ***cümle*** *ĥūrįler melekler aġlaşa* 13a/321, 14b/354, 16b/403, 16b/404, 16b/405, 16b/414, 19a/478, 19b/480, 1b/19, 21a/523, 22b/564, 28b/709, 29a/720, 29b/736, 35b/892, 38a/954, 38a/956, 38a/958, 39a/985, 39b/990, 43a/1084, 43a/1085, 44a/1118, 45a/1137, 48b/1231, 49b/1250,
4b/102, 50a/1268, 54a/1366, 57b/1466, 5b/130, 61a/1558, 62a/1582, 65a/1656, 65a/1663, 65b/1669, 67b/1727, 68a/1730, 68a/1737, 6a/134, 7a/169, 8b/206, 20a/496, 4b/101, 5a/106, 35b/887, 10a/240, 2b/50, 47b/1205, 4a/88, 62a/1581, 18b/466, 20a/504, 33a/822, 35a/874, 39a/987, 1a/06, 2b/43, 51b/1308, 56a/1418, 56a/1423, 64b/1644, 65a/1664, 60a/1525, 65a/1657, 67b/1729, 36a/910, 37a/928, 45a/1135, 62b/1595, 62b/1596, 66a/1683, 66a/1684, 37b/941, 61b/1572, 65b/1674.

cünbüş (f) Eğlence. -1-

Ĥaķķ'uñ rāżı olmadugı işlere şu nefsānį ve ħabįŝ ***cünbüşlere*** 68a/1732.

cüst (f) Arama. -1-

kükremesin añramasın **cüst** ide ulu peyġamberleri heb set ide 19a/479.

cüz (a) Parça. -1-

Fātıma didi: bir ***cüzüm*** *durur dāimā göñlüm açan ķızum durur* 55a/1404.

-Ç-

çağır- Seslenmek. -6-

yā mü'minler diye ***çagıra*** *ṭamū tez geçiñ söyünmedin ōdum ķamū* 12b/303, 10a/243, 43b/1099, 44a/1116, 44b/1130, 55b/1416.

çağla- Coşkun bir biçimde akmak. -2-

'arşı kürsį levĥi ķalem aġladı yir debrendi deñizler ***çaġladı*** 20a/505, 20b/508.

çağrış- Hep birden bağırarak yaygara etmek. -5-

çaġrışalar *baña kim: geldük size yā Muĥammed! şefā'at eyle bize* 50a/1270, 40a/1003, 63b/1624, 22a/545, 40b/1026.

çāķ Tam. -1-

bir aç ķordı kim bir bāre eti yudar buyursam seni ***çāķ*** *şöyle ider* 18a/443.

çanaḳ Ağaçtan ve madenden yapılmış kap. -4-

*bir **çanaḳ** süd getürdiler resūl'e 'Āyişe gönderdi ol pür uśūle* 61b/1567, 61b/1570, 62a/1578, 62a/1577.

çār- ı yār (f) Dört halife. -4-

***çār- ı yār** yügrişüb gör neylediler 'Āyişe uġrayub söylediler* 28a/700, 15a/372, 21a/521, 48b/1227.

çār (f) Çarşaf. -5-

*dirler idi kim resūlimüz ḳızı bir eski **çār** giye ulu iken özi* 22b/565, 22a/553, 22b/562, 65a/1661, 66b/1702.

çāre (f) Tedbir. -7-

*bir bölük ża'iflerdür biçāre isterüz Ḥaḳḳ'dan ki ḳıla bir **çāre*** 15b/388, 29b/731, 44b/1131, 62a/1574, 24b/607, 2a/32, 6b/156.

çehār-i yār (f) Dört Halife. -1-

*'Āyişe ile Fātıma aġlaşmasun **çehār** -i yāruñ cigeri taġlamasun* 15a/375.

çek- Çekmek. -29-

*Ḥadįce **çekdi** yoḳlıḳ ḥālini bir kez añmaz idi ol çoḳ mālını* 56a/1426, 18b/461, 18b/462, 19a/474, 59a/1507, 58a/1481, 58a/1482, 58b/1483, 18b/466, 24a/599, 25a/623, 32b/809, 36a/903, 36b/916, 51b/1310, 59b/1519, 63b/1613, 7b/174, 17b/440, 22a/543, 11b/276, 23b/584, 21b/536, 60b/1540, 23b/587, 29a/718, 33a/821, 40b/1028, 48b/1232.

çevre Etraf. -2-

*girü ḳalan ġāzįler de geleler sāncāḳların diküb **çevremü** alalar* 49a/1242, 48a/1220.

çez- Çözmek. -1-

*yimek içmek unudıldı tatmadum ḳuşaġum **çezüb** döşege yatmadum* 43b/1094.

çıḳ- Çıkmak. -10-

*śaçıluben tāmū içinden **çıḳa** ḳaśd ide kim bulduġını heb yaḳa* 19a/473, 30a/748, 65b/1675, 41a/1029, 42a/1058, 43b/1100, 3a/58, 1b/18, 2a/34, 46a/1158.

çıḳar- Çıkarmak. -5-

*ḳırḳ gün olıcaḳ taşra **çıḳaram** seyr idüb dünyāya baḳaram* 2a/33, 14a/340, 41a/1036, 8a/187, 63b/1614.

çıra Işık, aydınlık. -1-

*ol ḳapusız tar evden āh ḳarañu **çırasuz** nācār evden āh* 14b/350.

çıyan Çok ayaklılardan zehirli bir böcek. -1-

ḳabre ḳoyub örtü toprak taş iden yılan ***çıyan*** *tenlerini eş iden* 14a/341.

çift (f) Birbirini tamamlayan iki tekten oluşan (nesneler). -12-

benüm adum dilleriyle ***çift*** *durur göñülleriyle sevgüm* ***çift*** *durur* 12a/290, 12a/291, 12a/292, 12a/293, 12a/295, 24b/614, 57a/1447.

çoḳ Az karşıtı. -75-

raĥmetullāhdan süresin ***çoḳ*** *śafā vir śalāvat rūĥ-i pāk-i Muśtafā* 45a/1141, 10a/235, 14b/362, 15a/365, 15a/366, 15b/383, 16b/409, 17a/416, 18b/455, 19b/491, 1b/20, 21b/533, 22a/547, 22a/548, 24a/600, 24a/604, 25b/637, 26a/652, 26a/653, 27a/671, 29a/722, 2a/30, 2b/40, 2b/48, 2b/51, 31a/772, 32a/796, 35a/884, 36a/902, 36a/907, 36b/923, 38a/962, 3b/77, 42a/1061, 45b/1149, 47a/1195, 48a/1221, 49b/1254, 4a/91, 4b/93, 50a/1263, 51b/1301, 51b/1307, 53b/1361, 54b/1380, 54b/1381, 56a/1426, 56a/1427, 59a/1502, 62b/1587, 65b/1667, 67a/1715, 67b/1724, 68b/1753, 6a/137, 24b/611, 38a/960, 38b/974, 47a/1186, 61b/1565, 31a/771, 44a/1113, 50b/1285, 52b/1327, 62b/1590, 17a/415, 17a/418, 1b/18, 23a/578, 34b/870, 39a/989, 39b/993, 41a/1033, 55b/1412, 59b/1518.

çök- Çömelmek. -3-

her zebānį yabışuban çekeler kimi tura kimi dizin ***çökeler*** 18b/462, 19a/474, 16a/394.

çöz- Düğümlü, bağlı veya sarılı bir şeyi açmak. -2-

śaçumı ***çözem*** *kelep kelep Ĥaḳḳ'a ĥāşā lillāh kim benüm 'ıržum yıḳa* 60b/1535, 63b/1614.

çūn (f) Zira, çünki, gibi, madem ki, nasıl, nice. -24-

çūn *cehennem idicek ol heybeti döñ diyüb çağırasın katı* 10a/243, 11a/268, 12a/295, 16b/407, 18b/455, 19a/475, 22a/549, 38b/968, 39b/1001, 43b/1100, 46a/1167, 48a/1212, 51a/1297, 51b/1312, 56a/1420, 56a/1422, 61b/1570, 62a/1586, 63b/1623, 8b/197, 16a/390, 21b/532, 29a/719, 47b/1206.

çūnki (f) Şundan dolayı, şu sebeple, zira. -23-

çūnki *ümmet yolına ḳoduñ başı anlaruñçūn aḳar göziñüñ yaşı* 11a/267, 16b/408, 17b/433, 19a/474, 1b/21, 23b/593, 28a/692, 31a/779, 3a/61, 42a/1059, 44a/1108, 45a/1133, 45a/1135, 61b/1563, 63b/1622,

64b/1647, 9a/215, 15a/369, 15a/373, 17b/432, 20a/499, 30a/747, 30b/768.

çūnkim (f) Çünkü. -1-

Fātıma ***çūnkim*** *tamām itdi sözin ĥōş duʿālar ḳıldı oħşadı ḳızın* 61a/1553.

çürid- Çürütmek. -1-

śaçu śaḳalu döküb ḳurıdıcı aḳ tenleri ***çüridüb*** *eridici* 14a/339.

çürü- Çürümek. -1-

anlaruñ atlāsları tizcek ***çürür*** *ḳızumuñ ĥulleleri anda turur* 34b/864.

-D-

da Daha önce geçmiş bir cümle veya eş görevli öğe ile sonraki arasında **"**-den başka" anlamıyla ilişki kuran bir söz. -25-

sinnį cinnį sā'ir feriştahlar ki var deñizdeki balıḳlar ***da*** *ḳıla zār* 13a/322, 14b/357, 16b/409, 20a/503, 25a/621, 28b/707, 2a/28, 32b/813, 34b/863, 34b/869, 35a/876, 38a/951, 3b/76, 41a/1033, 43b/1101, 50b/1282, 50b/1283, 51a/1294, 52b/1336, 53a/1349, 55a/1399, 60a/1534, 60b/1546, 63a/1601, 63a/1603.

dā'įm (a) Sürekli. -4-

anıñçūn ben de virdüm anlara beni ***dā'įm*** *birleyen ol cānlara* 36a/911, 43a/1080, 66b/1703, 60b/1547.

dā'imā (a) Sürekli olarak. -3-

yamaluca çārı bürünmiş gider ***dā'imā*** *Allāh dilinde źikr ider* 22b/562, 49b/1254, 55a/1404.

daħı Da, de. -108-

döñe hergiz 'inād eylemeye ḳarşu gele yir ***daħı*** *söylemeye* 10a/247, 10b/250, 10b/252, 11a/261, 11a/271, 11b/277, 11b/278, 12a/294, 12a/297, 13a/317, 15a/371, 15a/372, 15b/379, 17a/416, 17a/422, 17a/425, 19a/475, 19a/477, 20a/493, 20b/507, 20b/518, 21a/523, 21a/525, 21a/526, 21a/530, 21b/538, 21b/539, 21b/540, 24a/604, 25b/635, 26b/656, 27a/674, 28a/702, 28b/708, 29b/730, 2a/30, 31b/792, 32a/803, 32b/808, 32b/816, 33b/844, 34a/855, 34a/858, 35a/877, 35a/878, 36b/919, 37b/944, 37b/946, 40b/1024, 42a/1055, 44b/1124, 44b/1129, 45b/1150, 45b/1151, 45b/1155, 45b/1156, 46a/1165, 46b/1176, 47b/1207, 48a/1210, 49a/1245, 49b/1258, 3b/72, 49b/1260, 50a/1262, 50a/1263, 50a/1272, 50b/1279, 51a/1295, 52a/1317, 52b/1337, 53a/1339, 53a/1348, 54b/1382, 54b/1383, 54b/1384, 55a/1394,

55a/1401, 56b/1437, 57a/1450, 58a/1472, 58a/1476, 59a/1496, 59a/1500, 59a/1504, 59a/1507, 59b/1519, 5b/121, 60a/1524, 60b/1539, 61a/1549, 61a/1560, 61b/1571, 62b/1595, 64b/1644, 65a/1652, 65b/1674, 67a/1712, 67b/1728, 6b/146, 7b/174, 8a/191, 8a/192, 9a/209, 9a/221, 9b/225, 9b/226, 9b/230.

daḳ- Takmak. -1-

daḳalar *yetmiş biñ ōd zencirlerin tuta yetmiş biñ ferişte her birin* 17b/438.

dal Ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri. -1-

aġaçlar egilüb ***dal*** *itdi ḳāmet śandılar ol demde ḳobar ḳıyāmet* 20b/510.

đarb (a) Vurma, dövme. -2-

melekü'lmevt ***đarbından*** *āh āh* 14a/349, 37a/925.

darla- Darlamak. -1-

śaĥābeler meger ħendeḳ ḳazardı ***darlayuben*** *isilerde ḳızardı* 61b/1566.

da'va (a) Dava. -1-

yapışub ḳan ***da'vasın*** *eylemeyem ümmetüñ ĥürmetine söylemeyem* 59b/1511.

de Daha önce geçmiş bir cümle veya eş görevli öğe ile sonraki arasında **"**-den başka" anlamıyla ilişki kuran bir söz. -71-

ben ***de*** *eydem: yā cehennem aç gözi gör saña nedür ĥabįbümüñ sözi* 10a/245, 10b/256, 10b/260, 13a/317, 15b/379, 16a/393, 16a/394, 16b/404, 16b/410, 1b/17, 20a/502, 21b/541, 22b/561, 23a/571, 25a/624, 27a/673, 28b/707, 28b/716, 32a/797, 32b/813, 33b/837, 33b/845, 33b/846, 34b/872, 35a/873, 35b/895, 36a/911, 39a/977, 39b/997, 39b/998, 40a/1007, 42b/1073, 44b/1126, 45a/1132, 45a/1140, 45b/1149, 46b/1173, 46b/1178, 46b/1179, 48b/1226, 49a/1242, 4a/79, 50a/1264, 50a/1265, 51a/1293, 51b/1310, 52b/1326, 52b/1327, 53a/1339, 53b/1353, 53b/1354, 53b/1355, 53b/1357, 54a/1377, 54b/1385, 54b/1386, 54b/1388, 55a/1395, 55a/1400, 57b/1458, 58a/1473, 58b/1487, 60a/1533, 61a/1550, 63a/1609, 64b/1642, 66a/1691, 6b/151, 7a/166, 7b/175, 8a/192.

debren- Kımıldamak, hareket etmek, sarsılmak. -1-

‘arşı kürsį levĥi ķalem ağladı yir ***debrendi*** *deñizler çağladı* 20a/505.

dede Babanın babası. Tarikatlarda çile doldurmuş olan dervişlere verilen unvan.
-42-

śordılar iy ***dede*** *ħaber geldü mi?* 15b/386, 18b/463, 19b/492, 21b/531, 26a/642, 27b/690, 2b/47, 32b/810, 32b/818, 36b/922, 39b/1000, 43a/1086, 47b/1203, 51a/1290, 51b/1311, 54b/1378, 55a/1392, 56b/1441, 59a/1501, 59b/1520, 61a/1552, 62b/1597, 64b/1646, 66a/1688, 67a/1707, 6a/138, 7b/180, 8b/196, 16a/400, 25a/621, 54b/1387, 16a/390, 47b/1198, 47a/1186, 47a/1195, 47b/1200, 15a/370, 47b/1196, 47a/1194, 46a/1169, 46b/1176, 27b/684.

defter (a) Yazı yazmak için bir araya tutturulmuş kâğıt yaprakları. -1-

günāhların ***defterlerinden*** *bozam boş ķomıyam yirine ħayr yazam* 11b/274.

deg- Değmek. -1-

iy baba! ana tururken ķıza ne söz ***deger*** *kim gele bunda söze* 55a/1398.

degül Değil. -7-

didi kim: yā Fātıma yā ‘Āyişe! derd ***degül*** *mi ümmetüm ōda düşe?* 16a/398, 23b/582, 24b/613, 44a/1109, 36a/899, 50b/1276, 32b/810.

degirmen Değirmen. -1-

degirmen *döner gibi başum döner śanki yir göke çıķub gök yire iner* 2a/34, 22a/543, 33a/821.

degme Herhangi bir, rastgele. -2-

degme *bir cilde śıġmaz olur bu kitāb ne çoķ olmış deyü iderler ‘itāb* 25b/637, 2b/45.

del- Delik açmak, delik duruma getirmek.
-4-

döndi bize: yā cihānuñ güneşi ***deldi*** *ya bağrımuzı gözüñ yaşı* 16a/396, 37a/926, 15b/377, 20a/501.

delįl (a) Kanıt. -1-

yüzin düşen ķullara sensin ***delįl*** *raĥmetüñle gözimüz yaşını sil* 47b/1197.

delin- Delinmek. -1-

Ĥarekete geldi tağlar ağladı bağrı ***delinüb*** *yaşı çağladı* 20b/508.

delü Deli. -3-

*siz benüm gibi **delü** olmayasuz meyli Ĥaḳḳ'dan ġayrıya ḳılmayasız* 14b/361, 14b/362, 26b/661, 26b/664.

delüg Delik. -1-

*kicisi burnı **delüginden** gire büyüginüñ boġazındañ ire* 38a/963.

dem (f) Zaman. -20-

*iy ḳızum! ol **dem** bu atañ Muśtafā' āśį ümmetlerine ḳıla vefā* 19b/486, 20b/511, 27a/672, 32a/803, 35b/895, 36b/920, 46b/1178, 47a/1194, 52a/1315, 52b/1335, 55b/1405, 57b/1463, 5a/110, 63a/1612, 66a/1689, 6a/142, 15b/381, 20b/510, 57a/1448, 67a/1706.

demür Demir. -4-

*Dāvud peyġamber gibi elüñde iy yār **demür** ħamir gibi ola aşikār* 25b/634, 25b/635, 25a/624, 6a/143.

demürci Demirci. -1-

*Dāvud peyġamber de **demürci** idi demur illā śanki ħāmırcı idi* 25a/624.

deñiz Deniz. -10-

*gökde ḳuşlar aġlaşuban yandı **deñiz** içinde balıḳlar ḳaynadı* 20b/506, 13a/322, 14a/346, 45b/1146, 20a/505, 20b/509, 40a/1008, 60b/1542, 20b/515, 15b/378.

deñlü Denli. -6-

*çūnki bu emre itā'at eyledüm ḳudretüm yitdügi **deñlü** söyledüm* 3a/61, 53b/1360, 55b/1410, 58b/1492, 59a/1506, 61a/1557.

depret- Harekete geçirmek. -1-

*diyiñ 'Oŝmān'a göz yaşın **depretmesün*** 15b/378.

derd (f) Dert. -23-

*didi kim: yā Fātıma yā 'Āyişe! **derd** degül mi ümmetüm ōda düşe?* 16a/398, 2b/50, 32b/819, 3b/67, 44a/1117, 47a/1185, 47b/1205, 4b/100, 64b/1639, 64b/1643, 67b/1726, 6a/142, 6b/152, 32a/807, 37a/926, 51b/1300, 28b/707, 30b/760, 51a/1297, 61b/1561, 64a/1632, 16a/399, 46a/1165.

derdlü (f) Dertli. -1-

*tāmū eyde: yā Muĥammed yā ĥabįb! Ĥaḳḳ seni **derdlülere** ḳıldı ṭabįb* 29a/725.

dere İki dağ arasındaki uzun çukur. -3-

*vardur her tağda yetmiş biñ **dere*** 38a/953, 38a/954, 38b/966.

dergāh (f) Huzur, kat. -1-

‘Āyişe dir: yā Muĥammed! bil sözüm ol yüce ***dergāha*** *tutaram yüzüm* 63a/1606.

deri İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten. -7-

bir erincek devemüz var iy güzįn ol ***deri*** *üstinde yimlerüz özin* 34a/853, 34a/852, 34a/851, 40a/1005, 34a/850, 23a/572, 34a/852.

dermān (f) Çâre. -2-

aĥiretde sen de neylersin digil günāhkārlaruma ***dermān*** *eylegil* 55a/1395, 56a/1430.

ders (a) Öğretmenin öğrenciye belirli bir sürede verdiği bilgi. -1-

ders *viren alan ‘ālimler daĥı bir yire cem‘ olalar anlar daĥı* 49b/1260.

dert (f) Üzüntü. -1-

üçi de düşmişler ümmet derdine bunlaruñ da ***dert*** *ḳatıldı derdine* 28b/707, 47b/1200.

dertlü (f) Dertli. -9-

sen Allāh’a sevgülüsin yā Ĥabįb! ḳāmū ***dertlü*** *ḳullara sensin ṭabįb* 29a/726, 3a/57, 3a/59, 3b/74, 43b/1096, 60a/1522, 63b/1619, 8a/186, 3a/57.

derviş (f) Yoksulluğu, çilekeşliği benimsemiş kimse.-2-

ümmetümüñ yoĥsulı ***dervişleri*** *miskįn faḳįrliḳ olan işleri* 49b/1251, 26a/642.

deryā (f) Deniz. -1-

yirler vü gökler ‘arş kürsį ditredi ḳaynayub ***deryā*** *deñizler kükredi* 60b/1542.

derzilik (f) Terzilik. -1-

İdrįs peyġamber yüridi dünyada ***derzilik*** *eyledi ol da iy dede!* 25a/621.

dest (f) El. -1-

dest*-i tevbe virürem utanmadın Ĥaḳḳ’a nice varacaġum śanmadum* 27b/681.

destūr (f) İzin, müsaade. -4-

Ĥaḳḳ diye ***destūr*** *saña it heybeti illā ĥāśları ḳorḳutma ḳatı* 18b/454, 18b/455, 43b/1104, 44a/1106.

deve Deve. -1-

bir erincek ***devemüz*** *var iy güzįn ol deri üstinde yimlerüz özin* 34a/853.

devir- Devirmek. -1-

tozını gökler yüzine śavıra ḳaśd iderse yirleri heb ***devire*** 18b/464.

devlet (a) Mutluluk, mevki. -3-

Şiṭ peyġamber dir idi: iy ata! ***devlet*** *anuñ ĥelāl kesb yolın tuta* 25a/620, 31a/773, 5b/119.

devletlü (a) Mutluluk ve refah içinde olan (kimse). -2-

didi kim: iy ***devletlü*** *cānum baba! dü cihānuñ faĥrį sulṭānum baba!* 33a/832, 57b/1457.

devr (a) Devir. -1-

bu furśat kim ele girmişdür iy cān ki ‘aśrımuz bu dem ***devr****- i Süleymān* 5a/110.

devür- Devirmek. -1-

devüreydi *tağları neki var zebāniļerüñ biricügi iy yār* 18b/465.

dey- Deymek. -1-

ümmetüñ yaḳmıyan įmān nūrı nūrlarına ***deymeye*** *tāmū nārı* 12b/301.

diyü Diye. -1-

degme bir cilde śıġmaz olur bu kitāb ne çoḳ olmış ***diyü*** *iderler ‘itāb* 25b/637.

di- Demek, söylemek. -289-

Ĥaḳḳ Te‘ālā Cebra’įl’e emr ide Malik’e ***di*** *ki cehennemi yide* 16b/406, 29b/740, 29b/741, 2a/38, 2b/41, 30b/758, 34b/872, 41a/1041, 41b/1045, 42b/1072, 52b/1326, 62a/1586, 65a/1656, 68b/1743, 7a/169, 28a/694, 30b/765, 33b/839, 34a/858, 34a/859, 3a/54, 40a/1015, 41b/1053, 42b/1077, 43a/1080, 44a/1109, 45b/1152, 45b/1155, 46a/1162, 46a/1164, 46b/1180, 52a/1315, 55a/1404, 60b/1545, 61b/1561, 63a/1600, 63b/1617, 66b/1701, 22a/552, 3b/70, 68a/1731, 24b/608, 38b/966, 26b/656, 23b/593, 10a/244, 63b/1624, 21a/519, 22b/559, 25b/631, 32a/797, 32b/820, 40a/1003, 45a/1138, 56b/1443, 62a/1586, 7a/161, 7a/163, 7b/182, 46b/1178, 54b/1387, 67a/1714, 62a/1582, 18a/449, 39b/997, 12a/287, 1b/20, 26a/649, 29b/732, 30b/757, 37b/949, 38b/975, 2a/39, 34b/870, 55a/1395, 47b/1206, 63a/1603, 32a/795, 13b/328, 15a/370, 16b/411, 17b/430, 22b/563, 24b/614, 24b/615, 25a/620, 25a/625, 25b/636, 35b/894, 41a/1041, 44a/1107, 45a/1142, 46b/1171, 46b/1178, 47b/1201, 47b/1208, 51b/1306, 51b/1312, 56a/1419, 62a/1576, 62a/1581, 63a/1604, 63a/1609, 66a/1690, 66b/1694, 6b/155, 7a/166, 7a/167, 8a/193, 40a/1004, 16a/393, 16a/395, 28a/701, 33b/845, 34a/848, 34b/860, 35a/875, 37a/930, 41a/1036, 41b/1046, 41b/1049, 41b/1051, 42a/1065, 42b/1071, 43b/1104, 44a/1106,

44b/1119, 46a/1160, 52a/1320, 52b/1338, 55a/1397, 55b/1405, 57a/1445, 57b/1457, 58a/1479, 62b/1599, 63a/1606, 34a/856, 7a/157, 7a/167, 7a/168, 11b/276, 12a/285, 12b/307, 30b/758, 35b/895, 44b/1125, 8a/184, 56b/1432, 60b/1541, 17a/424, 20a/496, 22b/565, 28b/709, 28b/711, 47a/1192, 51a/1296, 56a/1430, 35b/890, 3b/74, 61b/1564, 10a/246, 31b/785, 45b/1151, 66b/1696, 10b/248, 23b/584, 23b/585, 23b/588, 2b/43, 58a/1476, 24a/595, 23b/588, 52b/1326, 53b/1353, 62b/1591, 12b/309, 23b/592, 23b/591, 24a/594, 23b/591, 35b/886, 65b/1673, 66b/1702, 1b/22, 24a/605, 15a/369, 57a/1451, 24b/610, 26a/652, 18a/453, 57a/1451, 13b/325, 22a/547, 6a/1427, 10b/256, 21b/538, 53a/1340, 63a/1603, 44b/1126, 46b/1170, 55a/1402, 59b/1514, 58a/1478, 45b/1153, 59b/1512, 10b/250, 12b/303, 17b/429, 18b/454, 24a/596, 18a/447, 30a/750, 30b/760, 9a/215, 62b/1598, 10b/253, 12b/306, 24b/606, 2b/50, 31b/782, 32b/819, 37a/929, 45b/1150, 47b/1205, 4b/100, 4b/96, 51a/1289, 67b/1725, 69a/1755, 6a/137, 67b/1727, 19b/485, 23a/569, 38b/975, 39a/979, 39b/995, 51b/1309, 57b/1467, 67a/1706, 14b/358, 1a/09, 24a/604, 4b/100, 51a/1291, 64b/1643, 67b/1726, 68a/1730, 68b/1743, 68b/1744, 1b/15, 22a/550, 46a/1165, 53b/1357, 66b/1691, 19b/487, 50a/1273, 58b/1487, 60a/1531, 5a/106, 9b/230, 4a/82, 13a/318, 23a/580, 23b/581, 23b/587, 3a/59, 57b/1468, 48b/1234, 15b/378, 10a/243, 19b/482, 19b/484, 28a/704, 30a/744, 35a/876, 39a/980, 3b/69, 42a/1057, 42b/1075, 50b/1280, 56b/1435, 68a/1742, 35a/881, 35b/893, 44a/1116, 44b/1130, 47a/1187, 47a/1186.

dib Dip. -45-

heb Ebū Bekr'üñ yanına varalar anuñ 'alemi dibinde ṭuralar 49a/1244, 49b/1248, 49b/1252, 49b/1257, 64a/1628, 11a/263, 16a/398, 20b/511, 20b/517, 21a/528, 22b/558, 24a/601, 24b/616, 27a/668, 27a/673, 30b/765, 31b/786, 32a/798, 33a/832, 34b/869, 35a/880, 35a/882, 38b/970, 39b/1001, 40a/1004, 40a/1007, 40b/1016, 42a/1060, 42b/1078, 46a/1169, 51b/1305, 53b/1352, 54a/1375, 57a/1456, 59a/1504, 62a/1579, 62a/1580, 62a/1583, 62a/1585, 64b/1650, 64b/1651, 66b/1692, 66b/1695, 8b/198, 49a/1241.

diger Diğer. -1-

içilürdi her sözi sükkār idi ağlaması zārişi ***diger*** *idi* 7a/165.

dik- Dikmek. -4-

her biri sancāḳ götürüb yiteler ‘alemlerün cümle yire ***dikeler*** 48b/1231, 22a/553, 49a/1241, 49a/1242.

dil Lisan. -7-

yamaluca çārı bürünmiş gider dā’imā Allāh ***dilinde*** *źikr ider* 22b/562, 20b/518, 11b/284, 9b/224, 12a/290, 17a/424, 12a/295.

dil Ağız boşluğunda yer alan organ. -8-

Ĥaḳḳ aña ***dil*** *virdi ol dem söyledi kendü ĥālin anlara vaśf eyledi* 27a/672, 26b/659, 43a/1087, 4a/90, 66a/1687, 67b/1725, 1a/08, 57a/1454.

dile- Dilemek. -32-

tażarru‘ idüb Allāh’a bular dir ***diledi*** *ümmetüñ şāha bular dir* 66b/1694, 2a/29, 2b/52, 62b/1589, 19b/487, 21b/537, 21b/538, 21b/539, 21b/540, 21b/541, 41b/1052, 47a/1188, 28b/705, 28b/715, 2a/37, 2b/52, 36a/904, 64a/1635, 29b/737, 3b/78, 46a/1164, 8a/183, 52b/1337, 29b/735, 2b/41, 3a/54, 18a/451, 22b/560, 5a/113, 32a/799, 36b/918, 54b/1388.

dilek İstek. -13-

Emįr Sultān yine himmet eyleye dedesine ***dilek*** *idüb söyleye* 27b/684, 47a/1187, 4b/94, 62b/1589, 8a/192, 29a/722, 58a/1471, 8b/197, 18a/450, 42b/1071, 5a/113, 30b/758, 65a/1653.

dįn (a) İnanılıp çok bağlanılan düşünce, inanç veya ülkü. -22-

ne direm diñleñ iy ***dįn*** *ḳardaşları inśāf mıdur iy ḳabir yoldaşları* 12b/307, 5b/125, 34b/860, 39a/979, 39a/984, 49a/1246, 51a/1299, 52a/1325, 55a/1403, 55b/1409, 5a/105, 6b/152, 9b/233, 58b/1485, 10a/235, 25b/638, 10a/236, 39b/999, 9a/213, 39a/978, 24b/611, 24a/596.

diñle- Dinlemek. -40-

dülger idi ***diñle*** *nūĥ peyġamberi görenler çeker idi ol serveri* 25a/623, 32b/809, 34b/861, 37b/950, 41a/1039, 46a/1163, 47b/1207, 52b/1328, 57b/1457, 59b/1521, 61b/1565, 66b/1691, 6a/142, 7b/181, 38b/968, 4b/98, 10a/244, 12b/307, 31b/783, 36b/923, 56b/1442, 6a/139, 43b/1095, 46b/1170, 55b/1409, 59a/1504, 23b/593, 32b/820, 35a/880, 6a/143, 2b/49, 47b/1204, 4b/92, 54b/1379, 59a/1503, 31b/783, 1a/13, 51a/1288, 9b/232, 39b/1001.

dirild- Diriltmek. -1-

ilāhį istedügüm senden oldur beni miskįn ***dirildüb*** *miskįn öldür* 68b/1746.

dirnek Dernek. -1-

añalum evler yıḳıcı ölümi şol ***dirnekler*** *tağıdıcı ölümi* 13b/329.

dişi Kadın. -2-

birbirin bilmeye irkek ***dişi*** *zāri efġān ola cümlenüñ işi* 10a/240, 39a/987.

dişle- Dişlemek. -1-

ħamratüñ idüb şerler işleyen anlar ola dillerini ***dişleyen*** 9b/224.

ditre- Titremek. -2-

çünki oḳıdı cehennem āyeti ḳızcuġazı ***ditremek*** *tutdı ḳatı* 45a/1133, 60b/1542.

diṿ (f) Şeytan. -1-

aña girür cinnį kāfir ***diṿleri*** *öddan olur cümlesinüñ evleri* 37b/941.

diyü Diyerek. -3-

sen girü tur ***diyü*** *saña söyleye kükreyüb ʻāśįlere ḳaśd eyleye* 10a/237, 19b/487, 6b/152.

diz Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer. -4-

yirlerinden ikisi de turdılar ***diz*** *çöküb öñinde ĥālin śordılar* 16a/394, 67b/1717, 9b/481, 18b/462.

dįzār (f) Yüz, çehre. -8-

rūzi ḳılsañ ümmetüme de kemāl ümmetüm de görse ***dįzār*** *ü cemāl* 10b/260, 12b/310, 13a/311, 4a/88, 10b/251, 4b/99, 12a/293, 11a/261.

dol- Dolmak. -1-

aġlayuraḳ baḳub söyler yüzine şefāʻatler yaşı ***dolar*** *gözine* 61b/1562

doldur- Doldurmak. -1-

resūl eydür kim: atañı öldüren meclisümizi mātem ile ***dolduran*** 44b/1120.

dōst (f) Sevilen, güvenilen, yakın arkadaş, düşman karşıtı. -9-

ʻadularınuñ ḳahrını virmek içūn ***dōstlarını*** *daħı* ***dōst*** *ḳılmaġ içūn* 5b/121, 8b/203, 8b/203, 27a/670, 5b/121, 65b/1671, 32b/816, 25a/628, 1b/17.

doy- Doymak. -4-

āhlarına ***doyamadık*** *anlarıñ ʻāśįler içūn aġlaşan ol cānlaruñ* 21a/524, 51a/1297, 48a/1216, 44a/1117.

dög- Dövmek. -5-

ḳodılar çoḳ ***dögdiler*** *ol gitmedi Ĥaḳḳ Teʻālā sevgüsin terk itmedi* 27a/671, 27a/675**,** 37a/925, 17a/423, 40b/1019.

dök- Dökmek. -15-

*şol ḳadar **dökdi** bular gözler yaşı secde yirin balcıḳ iderdi yaşı* 20a/500, 51a/1292, 50a/1269, 14a/337, 66a/1685, 14a/345, 15b/382, 7a/159, 66b/1692, 13a/313, 14a/339, 1b/20, 31a/779, 51b/1305, 67b/1717.

dön- Dönmek. -39-

***dön** girü bizden yaña yaḳmaġıl ōduñda ümmetlerümi yaḳmaġıl* 29a/723, 29b/732, 30b/757, 9a/209, 10a/243, 29b/738, 16a/393, 16a/396, 34b/860, 42a/1065, 44b/1119, 52b/1326, 55a/1400, 40b/1025, 68a/1742, 4b/97, 61a/1557, 29b/731, 10b/248, 40a/1009, 41a/1040, 4a/82, 60b/1546, 61a/1559, 62b/1594, 10a/247, 29b/737, 52a/1324, 2a/34, 52b/1336, 61a/1558, 22b/566, 9a/213, 53a/1350, 10b/249, 12b/309, 29a/724, 44a/1112, 61a/1556.

dördünci Dördüncü. -2-

*sa'įrdür **dördünci** tāmūnuñ adı şeytānlar içūn yanar anuñ ōdı* 37b/940, 49a/1236.

dört Dört. -11-

*eger ya kükreye **dört** yaña baḳa tütüni her neye uġrarsa yaḳa* 19a/469, 19a/470, 22a/553, 28a/699, 28b/716, 32b/812, 33a/827, 33b/844, 34a/851, 56b/1437, 5b/125.

döşek Yatak. -4-

*yimek içmek unudıldı tatmadum ḳuşaġum çezüb **döşege** yatmadum* 43b/1094**,** 34a/850, 34a/851, 14b/351.

döşen- Döşenmek. -1-

*ḳızı bir ḳoç derisini **döşene** şol yoġın ĥurma ipini ḳuşana* 23a/572.

döyünmek: Başına ve dizlerine vurarak ağlamak. -1-

Ebū Bekr'üñ āhına döyünmez bular. 15b/377.

dū (f) İki. -7-

*ḳanda giderlerse bile gideyin ya anlarsuz **dū** cihānı nideyin* 27b/687, 8a/183, 27a/669, 31b/786, 33a/832, 6b/148, 7a/159.

du'ā (a) Allah'a yalvarma. -23-

***du'ā** ḳıldı faĥr i 'ālem anlara Ĥüseyin ile Ĥasan'a ol cānlara* 16a/391, 25b/633, 4a/83, 4b/95, 4b/96, 4b/97, 52a/1325, 53b/1352, 54a/1376, 55a/1393, 60b/1546, 6a/131, 4a/80, 3b/76, 4a/84, 32b/808, 45a/1139, 4a/81, 52b/1335, 61a/1553, 4b/103, 5b/129, 68b/1752.

dūn Gece. -5-

ʻabā giye ***dūn*** *namāzların ḳıla gel bizi gör adımuz ümmet ola* 23a/575, 23a/578, 23a/579, 49b/1254, 36a/900.

dūr (f) Uzak. -3-

her ki vāḳıf etmeginden ***dūr*** *ola yidükleri loḳma külli nūr ola* 25b/639, 25b/630, 25a/628.

dur- Durmak. -15-

atasından anasından anlara şefḳatüm artuḳ ***durur*** *ol cānlara* 11b/281, 12a/286, 12a/290, 12a/291, 12a/292, 12a/293, 21b/533, 25b/632, 32b/817, 35a/881, 36a/907, 37a/926, 55a/1404, 58a/1478, 5a/115, 65a/1655.

dut- Tutmak. -2-

iy ḳardaşlar! bir sözüm vardur size ḳulaḳ ***dutuñ*** *işbu toġrı Ĥaḳḳ söze* 26b/658, 22b/557.

dutsaḳ Tutsak, mahkum. -1-

köşelerde ħastalar śaġlıġıçūn ḳamū ***dutsaḳlaruñ*** *ħalāślıġiçūn* 6a/133.

duy- Duymak. -5-

ger bu sözler cümle aśĥāba ire ***duyamayub*** *cümle cānların vire* 39b/990**,** 44b/1127, 15b/377, 7a/164, 44b/1128.

dübdüz Çok düz. -2-

yuḳarı başı ḳızıl yāḳūt ola nūrı maĥşer yirine ***dübdüz*** *tura* 31b/793, 6a/136.

dügün Düğüm. -1-

keremler ḳıl sevindür bizi bugün dedemüze bize vurmaġıl ***dügün*** 47b/1196.

dülger (f) Marangoz. -1-

dülger *idi diñle Nūĥ peyġamberi görenler çeker idi ol serveri* 25a/623.

dünyā (a) Dünya. -30-

ululuḳda tamunuñ her bir ḳoġı şöyle büyük śanasın ***dünyā*** *ṭaġı* 19a/472, 26a/647, 26a/653, 36a/903, 48a/1211, 48a/1212, 56b/1432, 56b/1435, 5a/105, 9b/231, 1b/22, 17a/415, 24b/607, 25a/621, 26b/663, 2a/38, 32b/810, 12b/308, 50b/1277, 53b/1362, 55b/1417, 5b/125, 60a/1523, 7b/172, 22a/551, 40a/1010, 44a/1114, 41a/1034, 9b/228, 2a/33.

dürdan (f) İnci tanesi. -1-

kürsiļerüñ kimisi nūrdan ola kimisi aḳ incüden ***dürdan*** *ola* 48b/1223.

düriş- Çalışmak, çabalamak, sebat etmek. -6-

*hem **dürişem** anlaruñçūn turmayam anları zebāniye sürdürmeyem* 53a/1347, 59a/1499, 60a/1525, 18b/455, 3a/58, 7b/175.

dürlü Türlü. -23-

*dünyāda biz bir günāhı idevüz işleyüb **dürlü** fesādı gidevüz* 12b/308, 14a/347, 17a/420, 23a/574, 23b/583, 2a/35, 2b/42, 30b/762, 32b/811, 32b/814, 32b/815, 33b/840, 34b/862, 35b/893, 37b/942, 38a/959, 45b/1149, 48b/1224, 54a/1368, 59a/1508, 64b/1640, 64b/1645, 9a/220.

dürr (f) İnci. -1-

*hiç dimez idi bir gün ol **dürr-**i śadef benüm ol çoḳ mālumı itdüñ telef* 56a/1427.

düş- Düşmek. -22-

*bilmezem nedür gelen yine aña o gizelden ıžrāb **düşdi** baña* 28a/697, 38b/968, 46a/1165, 63b/1620, 15b/383, 40b/1028, 19b/480, 39a/987, 16a/398, 19b/481, 39a/977, 57b/1466, 47b/1197, 66a/1685, 41b/1047, 26a/650, 65b/1666, 35b/887, 28b/707, 32a/801, 41a/1037, 16b/410.

düşmān (f) Düşman, hasım, dost karşıtı. -2-

*nefs ile şeytān'a **düşmān** olsalar günāhlarına peşmān olsalar* 35a/885, 36a/902.

düşmānlıḳ (f) Düşmanca duygu veya davranış, hasımlık, husumet. -1-

*yalan yire çoḳ and içenleri dįne **düşmānlıḳ** idüb geçenleri* 10a/235.

dütün Duman. -1-

*ḳabḳara ōdlu **dütünleri** aġa ḳıġılcımlar her biri beñzer taġa* 19a/471.

düz- Düzmek. -2-

*altūn taḳyā ile başlar **düzeler** śalını śalını şöyle gezeler* 33a/824, 67a/1711, 33b/840, 26a/653.

düzen Düzen. -1-

*anlara çoḳ çoḳ **düzen** düzivire dünyā ehlin şeyḫi śana gözi ḳara* 26a/653.

-E-

ebed (a) Sonu olmamak. -2-

*öñ virdüñ śoñra da lutf işlegil bize įmānı **ebed** bağışlağıl* 14b/357, 65b/1676.

ebe Büyükanne, nine.-1-

Fātıma ananuñ ol anasıdur Ĥasan'uñ Ĥüseyn'üñ ol ***ebesidür*** 56b/1438.

ecel (a) Hayatın sonu, ölüm zamanı. -1-

ecel *ire baña da bir gün ölem bu ola sebeb du'āda añılam* 3b/76.

ecma'įn (a) Hepsi, cümlesi. -2-

ve inne cehenneme le mev 'idühüm ***ecma'įn*** 42b/1074, 45a/1132.

ecr (a) Ücret. -1-

ecrin *anda bulayın o ħātūnlara şefā'at ḳılayın* 58a/1474.

edeb (a) Terbiye, güzel ahlak. -8-

geldi aśĥābıñuz sizi görmege ***edeb*** *iderler içerü girmege* 33b/835, 9a/218, 5b/124, 9a/217, 49b/1253, 1a/04, 49a/1247, 44a/1109.

efđal (a) Daha faziletli, daha lâyık. -2-

ḳanḳı ḳul ***efđal*** *durur yār saña? Ĥabįbüñe diyüben oñdan śoña* 35a/881, 36b/914.

efġān (f) Acı ile bağırıp çağırmalar. -1-

birbirin bilmeye irkek dişi zāri ***efġān*** *ola cümlenüñ işi* 10a/240.

eg- Eğmek. -1-

boynum ***egüb*** *Ĥaḳḳ'a yalvaram varam ümmetüñ üstine pervāne olam* 52a/1318

eger (f) Şayet. -10-

bular senüñ cemā'atüñse ***eger*** *benüm daħı tanıḳlarumdur olar* 11b/278, 13b/325, 16b/410, 19a/469, 23b/584, 27a/669, 29a/729, 56a/1429, 59b/1512, 8b/199.

egil- Eğilmek. -1-

aġaçlar ***egilüb*** *dal itdi ḳāmet śandılar ol demde ḳobar ḳıyāmet* 20b/510.

eglen- Beklemek, zaman geçirmek. -1-

ben bu evde yalıñuz ***eglenmedüm*** *rāĥat olub bir nefes diñlenmedüm* 43b/1095.

egri Doğru veya düz olmayan. -2-

şöyle heybet ile kim 'āśį ḳullara ya niçūn gitdiler ***egri*** *yollara* 18a/452, 23b/589, 17a/417.

ehl-i beyt (a) Hz. Muhammed'in ailesi. -13-

başını ḳaldurdı ol demde resūl ***ehl-i beyt*** *aġlar yanmış śağı śol* 15b/381, 20a/497, 20a/499, 21a/520, 48b/1228, 5b/127, 8a/195, 16a/399, 43a/1085, 62b/1595, 64b/1644, 66a/1682, 13a/316.

ehl (a) Bir yere veya bir görüşe mensup.-17-

‘arşı kürsį levĥi ḳalem aġlaya uçmaḳ ***ehli*** *cigerlerin ṭaġlaya* 13a/320, 24a/605, 26a/644, 47b/1206, 48a/1211, 49a/1247, 56a/1429, 57b/1466, 8a/187, 49b/1254, 6a/135, 1b/22, 26a/653, 2a/30, 57b/1465, 66a/1686, 9a/209.

ekŝer (a) En çok. -1-

çoġ idi anuñ mālı vü ni‘meti ***ekŝerden*** *ol da işidür bu āyeti* 41a/1033.

eksik Bir bölümü olmayan, noksan, natamam. -7-

ya ramażān orucın ***eksik*** *tuta anları yarın ōdlara ata* 17b/428, 26b/665, 1b/14, 1a/12, 67a/1712, 67a/1711, 58b/1485.

el Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü. -66-

zebānįler bir uġurdan varalar cehennem ḥalḳasına ***el*** *uralar* 18b/459, 22a/543, 24b/611, 24b/615, 25a/618, 25a/622, 25a/625, 25a/626, 25a/627, 25b/630, 25b/632, 25b/635, 25b/638, 25b/640, 26a/642, 26a/646, 31b/794, 33a/821, 50b/1282, 53a/1351, 60b/1540, 68a/1739, 7b/174, 49a/1235, 49a/1239, 58a/1472, 5a/110, 24b/616, 58b/1489, 29b/733, 48a/1219, 67a/1706, 14b/355, 16a/389, 24b/609, 26a/643, 32a/801, 45b/1156, 57b/1467, 44a/1111, 46a/1163, 29a/719, 57b/1463, 68a/1735, 68a/1741, 30a/749, 32a/804, 56b/1434, 62a/1578, 26a/643, 33a/831, 40a/1012, 48a/1217, 5b/129, 22a/544, 48b/1233, 27a/666, 48a/1219, 58a/1473, 59a/1508, 50a/1272, 3a/64, 27b/682, 66a/1685, 25b/634, 56b/1435.

el-‘ažįm (a) Büyük, yüce (Allah).

diyelüm estaġfiru’llāh ***el-‘ažįm*** *ve etūbü ileyhi yā kerįm!* 68b/1744.

elĥamdülillāh (a) Allah'a şükür anlamında kullanılan bir söz. -1-

ikincisi: ***elĥamdülillāhi*** *rabbil ‘ālemįn* 48a/1218.

elüm Ölüm. -2-

yā ilāhį vücūdunı elümden gicünden vir anı śaḳla elümden 5b/118.

emān (a) Güven, af ve aman dileme ta'bîri. -1-

neki var ise ehli įmān içūn emin ***emān***
śoñ nefes įmān içūn 6a/135.

emānet (a) Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişice korunması gereken eşya. -1-

ya şol bezirgānlar emįn olmaya virenler ***emānetini*** *bulmaya* 9b/223.

emek Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü, mesai, zahmet. -16-

key Ĥelāldür el ***emegi*** *dir idi her öyünde el emegin yir idi* 24b/615, 25b/630, 25b/632, 25b/640, 25b/638, 24b/611, 24b/615, 24b/616, 25a/618, 25a/622, 25a/625, 25a/626, 25b/635, 26a/642, 26a/646, 25a/627.

emįn (a) Güvenli. -4-

māsivā şerrinden ***emįn*** *bekleye ins ü cinn şerrinden Allāh śaḳlaya* 5a/117, 9b/223, 6a/135, 64b/1650.

emir (a) Buyruk**.** -1-

‘ibādetüm tenler ile çift durur ***emir*** *sırrum cānlar ile çift durur* 12a/292.

emr (a) Buyruk, komut, talimat, ferman. -24-

Ĥaḳḳ Te‘ālā Cebra’įl’e ***emr*** *ide Malik’e di ki cehennemi yide* 16b/406, 17b/433, 1a/02, 1b/15, 22a/546, 29b/739, 30b/767, 33b/836, 42b/1068, 9b/222, 24a/601, 3a/61, 3b/71, 7b/181, 9a/211, 5a/105, 10a/246, 1b/17, 3b/69, 29b/733, 1b/14, 62a/1578, 18a/448, 10a/246.

emr-i ma‘rūf (a) İyiliği emretme. -1-

emr-i ma‘rūf *ḳılmayan ‘ālimleri ya şunlar kim sevmeye ‘ālimleri* 9b/222.

emziklü Çocuğunu emziren (kadın). -1-

emzįklü *uyḳusız geçenleri oġıl ḳız cevriyle geçenleri* 58b/1484.

eñ Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime. -3-

eñ *yuḳarınuñ Cehennem’dür adı anı ‘āśį tevbesizlere ḳodı* 37b/938, 37b/950, 38a/961.

enām (a) Yaratılmış bütün canlılar. -1-

Ebū Bekr eydür: yā ħayrel ***enām*** *yā resūl! ḳurbān saña atam anam* 51b/1304.

enbiyā (a) Nebiler, kendilerine kitap indirilmemiş peygamberler. -7-

cemį‘i ***enbiyā*** *mürseller içūn cemį‘* ***enbiyā*** *serverler içūn* 5b/122, 25a/629, 48a/1219, 48a/1221, 4a/87, 53a/1344, 57b/1467.

en Bir yüzeyde boy sayılan iki kenar arasındaki uzaklık, genişlik. -1-

‘alemüm uzunı biñ yıllıḳ ola ***eni*** *dahı beş yüz yıllıḳ ola* 31b/792.

envār (a) Nurlar, parlaklıklar. -1-

žāhir ile bātınuñ esrārını ol esrāruñ görinen ***envārını*** 1a/05.

er Erkek. -7-

śanmañuz ħātūnları ol ***er*** *tura nicelerin cehennemden ḳurtara* 32a/802, 58a/1482, 64b/1649, 13b/330, 52a/1317, 58b/1483, 13b/330.

erba‘įn (a) Dervişlerin çile çıkarmak için hücreye kapandıkları kırk günlük müddet. -4-

bu tarįḳi anda göresin tamām ***erba‘įn*** *olmazsa olur nātamām* 1a/11, 1b/21, 1a/10, 1b/16.

eren Allah’a ermiş kimse. -1-

şu kim Ebū Bekr atası ola ***erenlerden*** *įmāna evvel gele* 57a/1446.

eri- Erimek. -4-

zebāninüñ her birisi iy dede yumruḳ ursa ṭağı ṭaşı **eride** 18b/463, 14a/339, 29a/720, 57b/1460.

erincek Tembel, üşenen. -1-

bir ***erincek*** *devemüz var iy güzįn ol deri üstinde yimlerüz özin* 34a/853.

eriş- Erişmek. -1-

mürşidi kāmil gerekmiş kişiye ta ki aña gizlü sırlar erişe 1b/24.

eś-śalāt (a) Hz. Muhammed’e yapılan dua.

-5-

raĥmet olub cānıñuz bulsun ĥayāt şevḳ ile heb diñ resūle ***eś-śalāt*** 24b/606, 31b/782, 37a/929, 51a/1289, 69a/1755.

esfel (a) En sefil, çok sefil, en alçak, en aşağı, çok fenâ. -1-

münāfiḳ ***esfel*** *sāfilde ḳala aña girenler ‘aceb nice ola* 37b/948.

eşir (a) Tutsak. -1-

ḳara toprakḷara ***eşir*** *ḳılıcı* 14a/338.

esirge- Korumak, himaye etmek. -11-

ḳızcuġaz dir: baba ***esirge*** *beni ḳıyāmetde ḳanda bulayın seni* 41b/1051, 33a/833, 14a/342, 46b/1176, 11b/282, 13b/324, 60b/1537, 64b/1651, 14b/355, 36b/918, 64b/1643.

eski Çoktan beri var olan, üzerinden çok zaman geçmiş bulunan. -10-

dirler idi kim resūlimüz ḳızı bir ***eski*** *çār giye ulu iken özi* 22b/565, 32b/812, 33a/826, 33a/827, 22b/567, 33a/821, 41b/1046, 33b/844, 22b/564, 22a/554.

eskice Eski. -4-

arḳasına bir ‘abā geyer gelür başına ***eskice*** *bezler örtünür* 55b/1415, 33b/838, 34a/849, 33a/833.

esrār (a) Gizler, sırlar. -2-

žāhir ile bātınuñ ***esrārını*** *ol* ***esrāruñ*** *görinen envārını* 1a/05, 1a/05.

esrük Sarhoş. -1-

dürlü ‘iśyān ḥamırlarını içüb **esrük** olub kendimüzden geçüb 14a/347

estaġfiru’llāh **“**Allah kusurumu affetsin” anlamında tövbe sözü. -7-

diyelüm derd ile ***estaġfiru’llāh*** *esirgeyüb raḥmet eyleye Allāh* 64b/1643, 67b/1726, 68a/1730, 68a/1733, 68a/1742, 68b/1743, 68b/1744.

eş Ortak. -3-

ḳabre ḳoyub örtü toprāḳ taş iden yılan çıyan tenlerini ***eş*** *iden* 14a/341, 33b/837, 1b/17.

eşik Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak. -1-

umaram anlar keremler eyleye ***eşikleri*** *Ḳıtmįrini toylaya* 27b/685.

et İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka. -2-

bir aç ḳordı kim bir bāre ***eti*** *yudar buyurursam seni çāḳ şöyle ider* 18a/443, 40a/1005.

et- Etmek. -4-

fiġān idem anda iydem: ilāhį! tut bu ĥüccetiñi ‘afv ***et*** *günāhı* 58a/1475, 21b/535, 14b/359, 23a/580.

etek Giysinin alt kenarı. -2-

ya bu işüñ cāresi ne itmedür dünyada bir şeyḫ ***etegi*** *tutmadur* 24b/607, 41a/1040.

etmek Ekmek. -6-

ḳızı eskiler giye el degirmenin çeküb ***etmek*** *yiye* 33a/821, 24b/610, 23a/571, 25b/639, 32b/812, 59b/1521.

etūbü (a) “Ben pişman oldum” anlamında bir dua sözü. -1-

diyelüm estaġfiru’llāh el‘ažįm ve ***etūbü*** *ileyhi yā kerįm!* 68b/1744.

ev Hane. -23-

her sarāyda yetmiş biñ vardur ***ev*** 38a/957, 58a/1482, 14b/353, 38a/958, 43b/1095, 34a/849, 14b/350, 14b/351, 42a/1058, 43a/1088, 41b/1050, 1a/01, 28a/694, 41a/1035, 46a/1159, 49a/1246, 9b/227, 45b/1152,

43a/1089, 13b/329, 25b/641, 37b/941, 45b/1155.

evet "Öyledir" anlamında kullanılan bir doğrulama veya onaylama sözü. -2-

nebiñüze uyar bir işiñüz yoḳ ***evet*** *bize beñzer işleriñüz çoḳ* 24a/600, 56b/1433.

evlād (a) Çocuklar, soy. -40-

sevdigimüz ʻāl-i ***evlād*** *diyeler buñ deminde hep elümiz alalar* 67a/1706, 16a/400, 19b/492, 21b/531, 27b/689, 27b/690, 2b/46, 2b/47, 32b/818, 36b/920, 36b/922, 39b/1000, 43a/1085, 43a/1086, 47b/1202, 47b/1203, 4a/89, 51a/1290, 51b/1311, 54b/1378, 56b/1441, 59a/1501, 59b/1520, 5b/127, 61a/1552, 62b/1597, 64b/1646, 66a/1688, 67a/1707, 6a/138, 7b/180, 8b/196, 27b/686, 39b/999, 51b/1310, 54a/1377, 59a/1500, 61a/1551, 66a/1691, 36b/921.

evliyā (a) Ermiş. -3-

enbiyālar ***evliyālar*** *cemʻ ola ḫayr şerr kişi ne itdiyse bula* 53a/1344, 5b/123, 68a/1737.

evlü Evli.

Resūl'ullāh didi: aśḥāba turuñ her biriñüz ***evlü*** *eviñüze varuñ* 45b/1152.

evvel (a) İlk, önce. -16-

yā ilāhį! sen bilürsin ḥālimüz ***evvel*** *āḫir sañadur bu yolımuz* 13b/333, 24a/602, 3a/63, 48b/1230, 49a/1235, 49a/1241, 55b/1405, 55b/1408, 56b/1436, 57a/1446, 57a/1449, 57a/1452, 16b/403, 53b/1359, 1a/03, 6a/136.

evvelki (a) Önce olan, önceki. -2-

yine ***evvelki*** *sözi söyleyelüm şefāʻat ideni şerḥ idelüm* 15a/368, 56b/1442.

ey Seslenme sözü. -1-

dünya ehlin bir naẓar gördüm ḳamū dimek olmaz ḥāllerini ***ey*** *ammū* 1b/22.

eyegü Kaburga kemiği. -1-

ol cemāʻatdan girü ḳalmışları ol śol ***eyegüden*** *yaradılmışları* 58b/1486.

eyer Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne. -2-

gör Muḥammed ḳızı kim neler geyer yayan yürür ne atı var ne ***eyer*** 33b/843, 33b/841.

eyit- Söylemek. -58-

eyitdi: *iy cānlar söyleñ siz daḥı yardumıñuz bilelüm biz daḥı* 54b/1384, 16b/407, 16b/413, 16b/414, 18a/446, 18a/450, 29b/733, 30b/756, 31a/773, 10a/236, 19a/478, 29a/725, 29b/739, 9a/211, 9a/221, 1a/13, 29a/722, 29b/737, 6a/142, 10a/245, 54a/1372, 9a/209, 37a/931, 37a/937, 48b/1234, 6a/139, 30b/760, 48a/1217, 44b/1125, 37a/930, 31b/790, 37a/932, 38b/973, 44a/1113, 44b/1120, 45b/1146, 59b/1521, 60b/1547, 7a/169, 10b/254, 29a/721, 2a/37, 31b/790, 33a/822, 36b/924, 42b/1070, 44b/1125, 44b/1127, 46a/1168, 51a/1299, 51b/1304, 52b/1328, 53a/1340, 53b/1358, 53b/1359, 55a/1400, 57a/1455, 36a/908, 35b/895.

eyle- Eylemek. -134-

ṭurma sen ***eyle*** *şefā'at anlara ol saña ümmet olıcı cānlara* 11a/270, 25b/630, 27b/689, 29b/734, 34b/872, 35b/886, 35b/893, 3a/59, 41a/1036, 42b/1071, 47b/1199, 47b/1208, 50a/1270, 50b/1278, 53a/1339, 53b/1354, 55a/1394, 55b/1411, 57a/1455, 5b/129, 5b/130, 60a/1532, 62a/1576, 64a/1637, 66b/1697, 68b/1751, 68b/1752, 7b/182, 11a/262, 13b/328, 16a/390, 20b/518, 21b/532, 25a/621, 7a/672, 28a/698, 29a/717, 33b/836, 33b/838, 35b/891, 36b/914, 42a/1064, 44a/1112, 44b/1119, 45a/1134, 46a/1157, 47a/1195, 4b/98, 54b/1383, 62a/1582, 66a/1690, 42a/1067, 10b/252, 12a/295, 12a/296, 12a/297, 3a/61, 65b/1667, 67b/1727, 68a/1733, 8b/201, 13b/334, 14b/355, 47a/1194, 52b/1327, 53b/1355, 53b/1358, 55a/1395, 56a/1430, 62b/1592, 63a/1600, 6b/146, 28a/695, 25a/617, 65a/1655, 65b/1667, 10a/247, 59b/1511, 14a/342, 1b/26, 37a/928, 46b/1178, 47a/1188, 47a/1185, 16b/413, 1a/06, 33a/828, 35b/894, 39b/1002, 40b/1024, 52a/1314, 59b/1517, 63a/1611, 25b/633, 2b/49, 32b/819, 47b/1204, 4b/92, 54b/1379, 59a/1503, 8a/192, 34a/854, 23b/593, 24a/603, 31b/791, 31b/789, 4a/88, 56a/1418, 39a/977, 10a/237, 27b/684, 27b/685, 28a/703, 31a/781, 35b/893, 39a/980, 47a/1189, 50b/1283, 64b/1643, 67b/1722, 68a/1742, 36b/918, 35a/879, 50b/1280, 58a/1479, 65b/1665, 65b/1674, 66b/1698, 25a/629, 28b/710, 35b/897, 35b/898, 45b/1154, 47a/1187.

eylük İyilik. -1-

'aybın örtüb eyüce söyleyeler yine kendü ***eylügin*** *söyleyeler* 3b/73.

eyü İyi. -5-

eger Ḳıtmīr ḳadar ḳadrüm olaydı dü cihānda Ĥālüm ***eyü*** *olaydı*

27a/669, 3b/70, 49a/1245, 49b/1249, 56b/1433.

eyüce İyice. -1-

*'aybın örtüb **eyüce** söyleyeler yine kendü eylügin söyleyeler* 3b/73.

ezdehā (f) Ejderha. -2-

*çoḳ yılanlar tāmūda ġāyet ulu **ezdehālar** var içinde tobtolu* 38a/962**,** 38b/965.

ezel (a) Başlangıcı belli olmayan zaman, öncesizlik. -1-

*o Ĥannān o deyyān hem **ezel** ola kim ol raĥmeti çoḳ lem yezel* 67b/1724.

-F-

faĥr (a) Övünme. -12-

*'ālemüñ **faĥri** Muĥammed Muśtafā otururken bu yatmakdan ne śafā* 44a/1110, 16a/391, 22b/559, 23b/592, 42b/1078, 53a/1351, 54a/1376, 55a/1393, 60b/1543, 31b/786, 33a/832, 6b/148.

faḳįr (a) Geçimini güçlükle sağlayan, yoksul -2-

*Ĥaḳḳ yolına şol ḳadar ulaşdurur bunca māl gidüb bular **faḳįr** olur* 56a/1424, 17a/423.

faḳįrliḳ (a) Yoksulluk. -4-

*ümmetümüñ yoĥsulı dervişleri miskįn **faḳįrliḳ** olan işleri* 49b/1251, 56a/1425, 56b/1434, 56b/1435.

fāriġ (a) Vazgeçen. -1-

*itdi **fāriġ** ikisinden de bizi kendü nefsümçūn dimezem her sözi* 10b/256.

farž (a) Yapmak zorunda kalınan şey, boyun borcu.-1-

***faržları** sünnetleri terk idici atasın anasın incidüb giden* 9b/229.

fāśıḳ (a) Kötülük eden, fesatçı. -1-

*'āśiler çoḳ bįnamāzlar daĥı var **fāśıḳları** zānįleri kim śayar* 17a/416.

Fātiĥā (a) Kur'an'ın ilk suresi. -3-

*ol kişinüñ ĥāceti ola ḳabūl bizümçūn **Fātiĥā** okıya ol* 4a/85, 68b/1745, 6a/137.

faż̌l (a) İyilik, fazilet, erdem. -2-

*diledügi ḳula virür imiş kemāl **faż̌l** ḳılub gösterir imiş cemāl* 2a/29, 68b/1748.

fedā (a) Gözden çıkarma, uğruna verme. -1-

*ḳomayam anları cehenneme gide yollarına cānı ḳılayın **fedā*** 54a/1370.

fehm (a) Anlama, kavrama. -1-

Fātıma bunı ***fehm*** *eyler idi anıñiçūn bu sözi söyler idi* 59b/1517.

felek (a) Gökyüzü, talih, kader. -4-

iñledi yirler gökler ***felekler*** *'arşda vü kürsįde olan melekler* 20a/495, 65a/1663, 65a/1663, 15b/380.

fenā (a) Yokluk, yok olmak. -3-

bir ***fenā*** *bulmış kişi yolı görüñ ancılayın kimseye cānlar virüñ* 26b/654, 2a/32, 3b/75.

ferāĥ (a) Havadar, aydınlık, iç açıcı (yer).

ḳatı şādı ***ferāĥ*** *geldi resūl'e selām eyledi dir Ĥaḳḳ pür uśūle* 66a/1690

feraĥlık (a) Ferah olma durumu, genişlik, gönül açıklığı. -1-

źerrece ħayr anda tağlarca ola ***ferahlıgı*** *bağca bağlarca ola* 53a/1343.

ferd (a) Kişi. -2-

cümle göñüllerüñ murādiçūn mūradıñuz vire ol ***ferd****- i biçūn* 6a/134, 4b/99.

feriştah (f) Melek. -16-

sinnį cinnį sā'ir ***feriştahlar*** *ki var deñizdeki balıḳlar da ḳıla zār* 13a/322, 16b/409, 20a/501, 30b/766, 35b/889, 35b/894, 36a/908, 41a/1030, 41a/1031, 64b/1648, 66b/1693, 35b/896, 16b/412, 35b/895, 17b/438, 45a/1136.

ferişte (f) Melek. -3-

bu muḳarreb ***ferişteniñ*** *her biri barmağıyla getüreydi bu yiri* 17b/435, 14b/352, 14b/352.

feryād (f) Haykırış, çığlık. -9-

bir ġırį ḳobdı ki ***feryād*** *u fiġān iñledi ħalḳ u zemįn āsumān* 20a/494, 29b/730, 50a/1269, 58a/1479, 59a/1506, 59b/1509, 60b/1536, 64b/1649, 41a/1029.

fesād (a) Bozukluk. -3-

ḳanda ḳaldı ol ***fesāda*** *gidevüz yāĥūd şol bid'atlarıñuz idevüz* 24a/598, 12b/308, 35b/891.

feth̑ (a) Fetih, tamamen ele geçirme, açma, açılma. -1-

ḳılıcı üstün olsun ***feth̑ler*** *olsun Ĥaḳḳ ḳatında her işi ĥāśıl olsun* 5a/114.

fevc fevc (a) Kısım kısım, takım takım, cemaat cemaat. -1-

tāmū bir kez kükreyüben ura mevc śaçıla ḳoğlar cihāna ***fevc fevc*** 19a/467.

feyž (a) Bereket. -1-

bu şefā'atnāme bunda iy hümām Ĥaḳḳ'uñ ***feyži*** *'avnıyla oldı tamām* 67a/1708

fidā (a) Feda. -11-

fidā *ḳılduñ ümmetüñe anları öddan azād ola ümmet cānları* 11a/269, 53b/1362, 54b/1387, 56a/1420, 57a/1447, 60a/1523, 60a/1524, 63a/1610, 7b/172, 8a/195, 58b/1495.

fiġān (f) Bağırarak ağlama, inleme. -7-

bir ġırį ḳobdı ki feryād u ***fiġān*** *iñledi ħalḳ u zemįn āsumān* 20a/494, 41a/1029, 44a/1118, 44b/1124, 58a/1475, 64b/1649, 45a/1134.

fikr (a) Fikir, düşünce. -6-

Fātıma bu Ĥāli ***fikr*** *eyler idi ħōş görüb ħālıḳ'a şükr eyler idi* 33a/828, 3b/68, 46a/1157, 1b/18, 39a/982, 27b/679.

fi'l-Ĥāl (a) Bu halde. -2-

fi'l-Ĥāl *omuzlarına götürdiler ġāradañ anı dahı yetürdiler* 27a/674, 28a/699.

firāḳ (a) Ayrılık, ayrılma. -1-

Bilāl dahı işidüb eyler ***firāḳ*** *na'rası avāzı giderdi įrāḳ* 40b/1024.

furśat (a) Fırsat. -1-

bu **furśat** *kim ele girmişdür iy cān ki 'aśrımuz bu dem devri Süleymān* 5a/110.

fürḳat (a) Ayrılık. -1-

'Āyişe çoḳ eylemesün ***fürḳati****. öddan ažād eyledüm ol ümmeti* 65b/1667.

-G-

ġaflet (a) Habersizlik, dikkatsizlik, dalgınlık.

āh bizüm ***ġaflet*** *içre ḳalmamuz günāhlar deñizine talmamuz* 14a/346, 61a/1551, 13b/327.

gāh (f) Bazen, kimi vakit. -2-

gāh *yazardum* ***gāh*** *yaturdum iy ricāl özümi bilmez idüm bįmecāl* 3a/65, 3a/65.

ġāib (a) Görünmez âlem. -1-

şol ricāli ġayb olan sulṭānlaruñ hāżırıçūn ***ġāibi çūn*** *anlaruñ* 4b/104.

ġālib (a) Üstün gelen, yenen. -1-

senüñ sevgüñ şöyle ***ġālibdür*** *bize uçmaġile tāmū gelmez hįç söze* 10b/255.

ġam (a) Keder, üzüntü. -3-

ol resūlüñ ***ġam*** *ḥuvāresi ola mahremesi şemle pāresi ola* 22b/556, 6b/156, 14b/360.

ġammāz (a) İspiyoncu. -1-

ġıybeti bühtānı mesāvi ideni dahı şol ***ġammāzları*** *ḳo ideni* 9b/226.

ġāra (f) Mağara. -1-

fi'l-Ĥāl omuzlarına götürdiler ***ġāradañ*** *anı dahı yetürdiler* 27a/674.

ġarb (a) Batı.

her dilegini bunda Allāh vire dilerüz ĥükmi şarḳa ***ġarba*** *ire* 5a/113.

ġarįbliḳ (a) Garip olma durumu, garabet. -1-

ol ***ġarįbliḳ*** *ḳarañu evde bizi yalıñuz ḳoma ḳabūl it bu sözi* 14b/353.

ġarḳ (a) Bir şeyle aşırı derecede dolmuş olma, bir şeye batma. -1-

şol ḳara toprağa sürer yüzin göz yaşına ***ġarḳa*** *virdi kendüzin* 63b/1616.

ġayb Garip olma durumu, garabet. -1-

şol ricāli ***ġayb*** *olan sulṭānlaruñ hāżırıçūn ġāibiçūn anlaruñ* 4b/104.

ġāyet (a) Son, çok, son derece. -7-

anı dahı naśįb eyledüm saña zįrā ***ġāyet*** *sevgülüsin sen bana* 10b/252, 33b/836, 38a/962, 43a/1092, 51b/1302, 6a/139, 8a/186, 42b/1074.

ġayr (a) Başka, yabancı, olmayan, değil. -6-

benüm rızḳum yiyüb ***ġayra*** *taparlar benüm emrüm ḳoyub yoldan śabarlar* 18a/448, 14b/361, 17a/422, 61b/1564, 61b/1571, 18a/453.

ġayret (a) Çaba. -2-

ḥalḳ śuçuma baḳa ***ġayretdür*** *Ĥaḳḳ'a umaram esirgeye Ĥayyü'lbeḳā* 60b/1537, 27a/676.

ġazā (a) İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş. -1-

her ne deñlü ***ġazālar*** *ḳıldum ise oḳıyub Ḳur'ān namāz ḳıldum ise* 3b/1360.

ġāzį Savaşmış, gaza yapmış. -3-

ġāzįler *evvel gele sancāġile yügrişüb yıyılşalar sancāġile* 48b/1230, 49a/1242, 48b/1232.

geç- Geçmek. -26-

oġlı İsmā'įl'den İbrāhįm ***geçe*** *ḳardaşı Hārūn'dan Mūsā* ***geçe*** 19b/483, 19b/483, 4a/79, 1b/23,

40a/1008, 13a/313, 5a/109, 5b/123, 67b/1723, 63a/1600, 10a/235, 53b/1358, 58b/1484, 34b/867, 40b/1022, 54b/1385, 39a/981, 7b/173, 40a/1010, 12b/303, 65a/1657, 2a/31, 14a/347, 52a/1320, 53a/1348, 39a/978, 52b/1334, 55a/1392, 59a/1505.

geçin- Geçinmek. -1-

isteyeler bizi her gün her gice aç yalın ***geçineler*** *şöylece* 23a/570.

geçmiş Bugüne göre geride kalmış olan zaman, mazi. -1-

baḳma pür Muĥammed'üñ śuçlarına raĥmet eyle cümle ***geçmişlerine*** 5b/130.

geçür- Geçirmek. -1-

śoñra cehennem ta'āmın vireler 'aźāb ile günimüz ***geçüreler*** 40b/1023.

gel- Gelmek. -126-

Ĥaḳḳ diye: ***gel*** *göreyin azġunlara senüñ ile 'aźāb idem anlara* 18a/447, 18b/461, 1a/10, 22a/545, 23a/575, 27a/676, 3b/67, 41b/1054, 42b/1070, 43a/1091, 43b/1099, 47a/1192, 67a/1715, 15a/370, 20b/508, 20b/513, 22a/546, 28a/694, 33b/835, 35a/879, 36b/924, 37a/927, 38b/969, 3a/64, 42a/1063, 43b/1101, 43b/1105, 44a/1108, 45a/1132, 46a/1159, 51a/1296, 61b/1571, 66a/1689, 66a/1690, 8a/184, 15a/374, 28b/705, 28b/713, 33b/834, 40b/1026, 40b/1027, 42b/1068, 43a/1084, 45a/1139, 62a/1580, 7a/158, 15b/386, 50a/1270, 33b/837, 1b/20, 33b/837, 10a/247, 16a/392, 31a/772, 31a/775, 31a/780, 42b/1077, 42b/1078, 48b/1230, 48b/1232, 49b/1255, 55a/1398, 55a/1403, 57a/1446, 57b/1461, 60a/1528, 60a/1529, 60a/1530, 65a/1654, 9a/210, 50b/1275, 67b/1723, 49a/1242, 20a/497, 28a/697, 32a/805, 33b/836, 37a/926, 44b/1125, 55b/1408, 56b/1436, 60a/1527, 7a/160, 20b/512, 56b/1431, 46a/1162, 41b/1049, 45b/1153, 23b/582, 6b/154, 23a/580, 10b/255, 1a/08, 44a/1112, 41b/1050, 40b/1027, 55b/1410, 42b/1072, 44b/1121, 16b/410, 23b/590, 6b/150, 6b/155, 53b/1362, 3b/71, 57a/1454, 20b/509, 21a/520, 16a/393, 28a/701, 32b/808, 39b/994, 39b/997, 39b/998, 46a/1161, 46b/1176, 61a/1550, 64b/1642, 43a/1088, 43a/1089, 55b/1406, 55b/1415, 7a/167, 7b/177, 22a/542, 26a/651.

gelin Evlenmek için hazırlanmış, süslenmiş kız veya yeni evlenmiş kadın. -1-

budur şemle maḳramānuñ örtüsi ***gelinlicek*** *virmiş idi atası* 22b/555.

genç Yaşı ilerlememiş olan. -2-

*ir eger **genç** ölevüz dimeyevüz* 13b/325, 39a/980.

ger (f) Eğer. -24-

***ger** cemālüm şevḳine aġlar iseñ dịzarumçūn cigerüñ taġlar iseñ* 10b/251, 1a/06, 23b/585, 24a/602, 24b/609, 25b/635, 25b/636, 34b/862, 35a/884, 39b/990, 40b/1018, 40b/1019, 42a/1055, 52a/1320, 52b/1334, 53a/1348, 53a/1349, 55a/1392, 57a/1454, 59a/1505, 64a/1628, 66a/1687, 6b/147, 8b/204.

gerçek Yalan olmayan, doğru olan şey, hakikat. -2-

*dahı **gerçek** sözlü ʻadl idiciler her işde eyü yola gidiciler* 49a/1245, 54a/1376.

gerçeklik Doğruluk, dürüstlük, sahihlik, hakikat. -1-

*yiter yüridiñüz sözceklik ile idelüm tevbe **gerçeklik** ile* 67b/1720.

gerek Gerçekleşmesi zorunlu olarak beklenen. -15-

*ümmetüm derdü ḳomadı bende yürek ehli beytimden baña yardum **gerek*** 16a/399, 26b/655, 30b/768, 31b/788, 32a/798, 34a/859, 60b/1544, 62b/1593, 8a/194, 42b/1076, 47b/1201, 50b/1274, 53a/1350, 1b/24, 56b/1432.

ger- Germek. -1-

*bunda dürlü dürlü ĥōşlıḳ sevevüz terki sünnet olub gögüs **gerevüz*** 23b/583.

geril- Gerilmek. -1-

*tāmūya anlardan öñdin ben varam ḳapusına şöyle **gerilem** turam* 54a/1371.

getür- Getirmek. -19-

*eyde var cehennemi şimdi **getür** vaḳt oldı ʻāśịler çūn yitür* 16b/407, 29b/742, 42a/1065, 36b/924, 56b/1437, 61b/1567, 46a/1168, 52b/1330, 60a/1526, 61b/1568, 17b/435, 2b/43, 66b/1699, 59b/1513, 65b/1672, 65a/1659, 41a/1035, 17b/429, 34a/852.

gey- Giymek. -12-

*tonları çıḳardı **geydi** bir palās dir: ilāhị! tāmūdan eyle ħalāś* 41a/1036, 64a/1638, 34b/863, 39b/995, 33b/843, 55b/1415, 33b/841, 33b/839, 34b/862, 41b/1043, 2b/42, 39a/982.

gez- Gezmek. -5-

*çıḳdı evden gitdi baş açuḳ yayaḳ **gezdi** ḳırḳ gün yazıda yalın ayaḳ* 42a/1058, 38b/964, 33a/824, 39a/986, 33b/840.

ġıdā (a) Besin. -1-

daḥı andan ġayrį ***ġıdā*** *yoġ idi* 61b/1571

ġıll u ġış (a) Kin, hile, düşmanlık, gönül darlığı, kararsızlık. -1-

ḳalbini hem ***ġıll u ġışdan*** *ayırġıl ki göñli gözini açub uyarġıl* 68b/1749.

ġırį

heb bizimçūn aġlaşub ḳıldı ***ġırį*** *bizimçūn iñleşeler her biri* 13a/323, 6b/153, 20a/504, 20a/494, 41a/1029.

ġıybet (a) Dedikodu. -2-

ġıybeti *bühtānı mesāvi ideni daḥı şol ġammāzları ḳo ideni* 9b/226, 18b/455.

ġız- (a) Kızmak. -1-

sucı boza evine girenleri ʻālimlere şol ***ġıza*** *idenleri* 9b/227.

gibi -e benzer. -21-

siz benüm ***gibi*** *delü olmayasuz meyli Ĥaḳḳ'dan ġayrıya ḳılmayasız* 14b/361, 24a/603, 24b/608, 25b/634, 26a/650, 26b/657, 26b/663, 2a/34, 36a/902, 38b/966, 39a/986, 44a/1112, 44b/1127, 44b/1129, 48a/1212, 48a/1213, 48a/1215, 48b/1222, 55a/1399, 62b/1592, 32a/800.

gic Geç. -1-

yā ilāhį vücūdunı elümden ***gicünden*** *vir anı sakla elümden* 5b/118.

gice Gece. -12-

bir sāʻat ola mı āhlar etmiyem ***gice*** *mi var ġuśśasuzca yatmayam* 21b/535, 21b/536, 23a/570, 34a/850, 34a/851, 3a/58, 3a/64, 42a/1059, 46b/1177, 49b/1253, 14a/345, 22a/547.

gider- Gidermek. -6-

Ĥaḳḳ'a lāyıḳ işleyegör işiñi Ĥaḳḳ ***gidere*** *göñlünüz teşvişini* 15a/367, 2b/44, 67a/1710, 7a/162, 28a/703, 20b/513.

gine Yine, tekrar. -3-

ʻĀyişe Fātıma dir: yaḳdun bizi! noldı ***gine*** *şöyle aġlatdun bizi?* 16a/395, 45a/1143, 46a/1158.

gir- Girmek. -54-

ister iseñ bu sözlere iresün gel ***gir*** *erbaʻįne neler göresin* 1a/10, 7b/176, 1b/21, 3a/53, 3a/60, 38a/963, 23a/577, 12b/298, 63b/1625, 65b/1672, 4b/95, 1b/15, 52b/1333, 54a/1373, 37b/948, 38a/953, 8b/202, 38b/971, 9b/227, 55a/1392, 52a/1321, 52b/1332, 52b/1334, 47a/1183, 29a/727, 33b/835, 1b/18, 46b/1177, 58b/1489, 53a/1349, 52a/1323, 54b/1391, 52a/1322, 21b/540, 22b/563, 5a/110, 17b/429,

45b/1144, 10a/237, 22b/558, 29a/723, 29a/728, 29b/732, 2a/36, 30a/753, 30b/757, 30b/759, 49a/1242, 58b/1486, 61b/1568, 49b/1259, 37b/941, 37b/947, 17b/431.

giriş- Girişmek. -1-

śanma ancaḳ ħātunlara dürişem götüri ümmete bile ***girişem*** 59a/1499.

girü Geri. -1-

ţāmūyı dönder ***girüye*** *iy ħōcā! ża'if ümmetlerüm uġratma güce* 29b/738, 9a/209.

giryān (f) Ağlayan. -1-

anadan toġma 'üryān olalar aġlaşalar zāri ***giryān*** *olalar* 10a/242.

git- Gitmek. -70-

eydem aña: yā cehennem söz işit! çoḳ dilekler idem aña yüri ***git*** 29a/722, 29a/727, 29a/728, 28a/694, 38b/968, 41a/1035, 42a/1058, 18a/452, 28a/696, 28a/704, 45b/1154, 46a/1166, 7a/161**,** 61a/1550**,** 24a/594, 39b/998, 41b/1048, 41b/1045**,** 23b/584, 24a/594, 27a/671, 29b/732, 17a/417, 9a/216, 41b/1044, 29a/724**,** 17a/425, 9b/233, 9b/232, 14b/359, 44a/1114, 23b/586**,** 27b/687, 40a/1014, 29a/718, 29a/729, 40b/1020, 54a/1370**,** 56b/1440**,** 64a/1629**,** 39b/998, 43b/1099, 61a/1550, 26b/661, 23b/588, 9a/220, 9b/229, 22b/562, 22b/564, 23b/587, 40a/1012, 45b/1156, 46a/1158, 46a/1163, 40b/1024, 18a/449, 28b/712, 27b/687, 41a/1041, 24a/595, 12b/308, 24a/598, 17a/426, 49a/1245, 40b/1028, 53a/1345, 56a/1424, 27a/673, 41b/1047, 46a/1164.

giy- Giymek. -13-

dirler idi kim resūlimüz ḳızı bir eski çār ***giye*** *ulu iken özi* 22b/565, 23a/575, 32b/812, 33a/821, 34b/865, 22a/550, 59b/1521, 32b/811, 23a/571, 32b/814, 32b/815, 32b/811, 23a/571.

giyesi Giysi. -1-

arpa etmegine de toymayalar biz ***giyesi*** *giyevüz giymeyeler* 23a/571.

giydür- Giydirmek. -1-

anlara tevĥīdü īmān cübbesin ***giydüreyin*** *eyledüm ḳullar ħāśın* 12a/296.

gizel Gizli. -1-

bilmezem nedür gelen yine aña o ***gizelden*** *ızrāb düşdi baña* 28a/697.

gizlü Gizli. -6-

gizlü *sırrum sırlar ile çift durur hem dįzārum gözler ile çift durur* 12a/293, 1b/24, 2a/31, 59b/1518, 63a/1610, 67b/1728.

gögüs Göğüs. -1-

bunda dürlü dürlü Ĥōşlıḳ sevevüz terki sünnet olub ***gögüs*** *gerevüz* 23b/583.

gök Gök kubbe, sema. -21-

gökde *ḳuşlar aġlaşuban yandı deñiz içinde balıḳlar ḳaynadı* 20b/506, 66b/1693, 2a/34, 13a/321, 18b/464, 32b/816, 60b/1542, 64b/1648**,** 20b/513, 20a/495, 20a/501, 8a/187, 64b/1649, 26a/644, 2a/34, 2a/36, 47b/1206, 48a/1212, 64b/1639, 48a/1211, 41a/1029.

gölge Işıklı yerde oluşan karanlık. -1-

turduġum bir ʻarş ***gölgesi*** 48a/1220.

gömlek Vücudun üst kısmına giyilen kollu veya yarım kollu, yakalı giysi -7-

iki eline iki ***gömlek*** *ala başın açub nice zārįler ḳıla* 32a/804, 60a/1529, 40b/1020, 59a/1507, 59a/1508, 32a/803, 59a/1506.

gönder- Göndermek. -10-

ʻĀyişe ***gönderdi*** *ol pür uśūle* 61b/1567, 66a/1689, 66b/1695, 61b/1569, 36b/912, 16b/409, 40b/1018, 1a/01, 42a/1056, 22b/563.

gönül Gönül. -31-

yaḳasın ōda ***gönül*** *yıḳanları daħı Ĥaḳḳ'dan ġayrıya ṭapanları* 17a/422, 8a/187, 14b/360, 53b/1358, 59a/1500, 48b/1222, 68a/1731, 25b/635, 12a/290, 6a/134, 34a/857,046a/1158, 51b/1305, 61a/1554, 65a/1658, 68b/1749, 63b/1620, 63b/1619, 22b/557, 65b/1665, 36b/913, 65b/1668, 2b/52, 55a/1404, 34a/858, 7a/162, 2a/37, 2a/39, 2b/40, 63a/1600, 15a/367, 63a/1601.

gör- Görmek. -149-

ben de eydem: yā cehennem aç gözi ***gör*** *saña nedür Ĥabįbümüñ sözi* 10a/245, 11b/276, 12a/285, 19b/480, 1b/15, 22a/554, 23a/575, 24b/614, 25a/629, 25b/632, 27a/667, 27a/676, 28a/692, 28a/700, 28b/712, 30b/768, 32b/809, 32b/810, 33b/843, 35a/875, 38a/959, 38b/965, 3b/67, 40b/1016, 42a/1059, 45b/1148, 46a/1166, 47b/1202, 48a/1217, 48a/1220, 51b/1310, 53b/1352, 54a/1377, 55b/1414, 56a/1423, 56b/1435, 59a/1500, 62a/1580, 63a/1603, 64b/1651, 66a/1679, 66a/1680, 8a/184, 20a/501, 41a/1030, 43b/1102, 43b/1103, 45a/1132, 1a/03, 20a/503, 22a/543, 28b/705, 28b/713, 28b/714, 28b/715, 45a/1135, 7a/157, 7a/159, 21a/525, 27b/688, 65b/1675, 1b/21,

1b/22, 27a/677, 28a/695, 30b/756, 57b/1469, 10a/238, 13a/319, 13b/326, 14a/343, 17b/432, 19a/475, 29b/735, 38a/953, 3a/57, 42b/1073, 48a/1211, 59a/1498, 59b/1515, 63b/1613, 8a/187, 8b/207, 52a/1321, 24a/602, 26a/647, 53b/1363, 54a/1366, 65a/1656, 28a/702, 55a/1401, 29a/721, 34b/872, 43b/1105, 50a/1267, 52b/1333, 57a/1449, 26b/665, 25a/623, 17b/429, 1a/10, 1a/11, 2b/45, 30b/765, 32a/795, 32a/796, 41b/1050, 61a/1560, 4a/89, 43b/1105, 54b/1389, 18a/447, 52a/1321, 54a/1374, 57a/1455, 23b/581, 3b/71, 1a/05, 24a/601, 58b/1488, 2b/45, 43b/1093, 33b/835, 34b/871, 51a/1298, 27b/689, 53a/1349, 8b/203, 55a/1403, 7b/172, 36b/916, 55a/1396, 10b/260, 34a/856, 9b/228, 6b/151, 43a/1091, 17b/437, 33a/828, 33a/833, 33b/838, 34a/849, 7a/160, 26b/654, 45b/1145, 29a/729, 29b/736, 56b/1431, 17b/440.

göster- Göstermek.

eyde kim: yoḳ seni anıñçūn ister heybetiñi cümle ḳullara ***göster*** 16b/414, 3a/58, 8a/190, 32a/805, 67a/1710**,** 18a/451, 30a/743, 58a/1473, 8a/191, 2a/29, 1a/01.

götür- Götürmek. -2-

nidā gele: yā Muĥammed! başuñı ***götür*** *yirden aḳıtmaġıl yaşuñı* 50b/1275, 8a/185, 53a/1351, 27a/674, 52b/1330, 50a/1266, 50b/1279, 53a/1346, 52b/1332, 59a/1499, 61a/1558, 33b/846, 48b/1231, 44a/1115, 61a/1557, 61a/1556, 38b/973.

göyündür- Yakmak. -1-

yoḫsa nūrı göz ōdum söyündürür heb içümi taşumı ***göyündürür*** 12b/304.

göz Görme organı. -73-

ben de eydem: yā cehennem aç ***gözi*** *gör saña nedür Ĥabįbümüñ sözi* 10a/245, 20a/501, 26a/653, 31a/777, 53a/1349, 63b/1622, 12b/304, 14a/338, 15b/378, 15b/385, 31a/774, 31a/778, 31a/779, 50a/1269, 63b/1615, 63b/1616, 66a/1685, 67b/1717, 43a/1091, 46a/1168, 14a/345, 47b/1197, 31a/780, 16a/397, 61b/1562, 53b/1356, 68b/1749, 2b/1337, 11a/267, 6b/145, 64a/1636, 12a/293, 13b/331, 1b/20, 20a/500, 30b/765, 30b/766, 36a/905, 39b/992, 48a/1216, 51a/1294, 51b/1305, 13a/318, 22a/549, 31a/769, 31a/776, 46a/1159, 46b/1174, 48a/1216, 51a/1292, 64b/1647, 11a/261, 51a/1298, 30b/764, 31a/775, 41a/1037, 42a/1066, 47a/1191, 65a/1659, 22b/566, 3a/54, 48a/1215, 8a/185, 2a/36, 35a/875, 55a/1394,

16a/396, 34b/871, 6b/147, 7a/159, 66b/1692, 31b/784, 6a/142.

gözed- Gözetmek. -1-

gözedüb *toprağı şāhid bulalar Ĥasan ile Ĥüseyn şehịd olalar* 59b/1516.

gözik- Gözükmek. -2-

dönüb ʻarşuñ śol yanına tiz vara ʻaraśāt ħalḳına ***göziküb*** *tura* 10b/249, 30a/754.

gözyaşı Gözyaşı. -2-

iy yılduzlar ve yā güneş ve yā āy! nedür bu ***gözyaşı*** *bu āh ile vāy?* 20b/516, 3b/68.

ġusl Boy abdesti. -1-

niyetin ***ġuslin*** *sücūdların tamām taʻlịm itdi cümle şartın ol hümām* 1b/19.

ġuśśa Keder, tasa, gam. -14-

bu sözi her işiden şāź oldılar şükr idüb ***ġuśśadan*** *azād oldılar* 12b/305, 34b/861, 34a/847, 11b/276, 37a/925, 59a/1504, 42a/1067, 51b/1301, 21b/536, 13b/336, 28a/703, 33b/842, 33b/846, 21b/535.

gūş (f) Kulak. -1-

bes cehennem āyetin ***gūş*** *itmege şāyed ṭoymazsın işitmege* 44b/1128.

güç Kuvvet. -1-

cemālüñ gördükleri vaḳtin ĥōca ben źelịlüñ ĥāşā uġraya ***güce*** 27b/688, 29b/738.

gül (f) Gül çiçeği. -4-

gül *yüzleri śoldurıcı ölümi ġuśśalarla ṭoyurıcı ölümi* 13b/336, 46b/1179, 46a/1160, 64a/1638.

gül- Gülmek. -3-

didi: her kim ölümi böyle ola şāźi ħandān ola ol dā'ịm ***güle*** 43a/1080, 47b/1200, 54a/1375.

gülüstān (f) Gül bahçesi. -3-

ōdı ibrāhịm'e ḳıldum ***gülüstān*** *ümmetüñe hem eyle idem iy cān* 66b/1697, 66b/1699, 46a/1160.

gümiş Gümüş. -5-

el ṭutacaḳ ḳabża aḳ ***gümiş*** *ola zị saʻādet ol cumʻa yol bula* 31b/794, 33b/842, 56b/1432, 48b/1224, 48b/1226.

gün Gündüz. -33-

ḳara ***gün*** *giceden ḳara yüzimüz yire ḳoyub yaş döker mi gözimüz* 14a/345, 22a/547, 23a/570, 2a/33, 35a/880, 3a/53, 3a/58, 3b/76, 42a/1058, 42a/1059, 49b/1254, 51b/1302, 55a/1403, 56a/1427,

57b/1469, 62b/1591, 63b/1623, 7a/157, 36a/900, 31b/786, 31a/777, 3b/66, 43a/1092, 11b/273, 16b/408, 50b/1276, 53a/1342**,** 50b/1276, 39a/978, 40b/1023, 46b/1173, 23a/578, 38b/974.

günāh (f) Suç, kabahat. -53-

raĥmetüm ulaşdurayın anlara ***günāh*** *içün aġlaşan cānlara* 11b/275, 13b/324, 30b/762, 35a/884, 35b/897, 36b/917, 39b/994, 45b/1146, 6b/144, 12b/308, 28b/709, 35b/886, 47a/1186, 58a/1475, 60a/1532, 23a/568, 35b/889, 36a/909, 67b/1722, 14a/344, 14a/346, 30b/760, 35b/893, 51a/1297, 13a/312, 67b/1723, 31a/769, 36a/906, 39b/993, 51b/1301, 51b/1307, 52a/1314, 52b/1331, 60a/1527, 64b/1642, 67b/1727, 68a/1730, 67b/1726, 11a/272, 11b/274, 52a/1315, 52b/1329, 52b/1330, 52b/1333, 64b/1641, 31a/774, 35a/885, 36a/907, 53a/1346, 52b/1332, 68b/1750, 67b/1723, 67b/1728.

günāhkār (f) Günah işleyen. -8-

yā ilāhį! biz ***günāhkār*** *ḳulları cümle mü'min bāyları yoĥsulları* 14b/354, 21a/527, 30b/761, 53b/1354, 60a/1528, 8a/183, 8a/195, 55a/1395.

günāhsız (f) Günahı veya suçu olmayan, bigünah, masum. -2-

iy ***günāhsız*** *pāk ma'śūmcıḳlarum* 54b/1386, 35b/898.

gündüz Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü. -3-

girmesün nāra 'āśį ümmetüm gice ***gündüz*** *anlaradur himmetüm* 46b/1177, 49b/1253, 3a/64.

güneş Gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi. -7-

āy ile ***güneş*** *daĥı aġlaşdılar ḳamū yılduzlar daĥı aġlaşdılar* 20b/507, 20b/516, 48a/1215, 16a/396, 56a/1419, 6b/149, 7a/159.

gür Bol, verimli. -3-

gele 'arşuñ śol yanında tiz tura śaçıla ödları ***gür gür*** *ḳızġura* 57b/1461, 2b/50, 47b/1205.

gürle- Gürlemek. -1-

bunları görüb hemān aġzın aça cehennem ***gürleyüb*** *ödların śaça* 17b/437.

güveygü Damat. -1-

śolda iki ***güveygüsine*** *döner anlara da ümmeti ĥāli tanar* 52b/1336.

güzel Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı. -5-

*yalıñuz ḳalub biraz žikr eyledi žikr idüb hem bir **güzel** fikr eyledi* 46a/1157, 5a/107, 63b/1614, 66a/1691, 9a/215.

güzįde (f) Seçkin. -1-

*ol **güzįde** śaĥābeler aġlaşa cem‘ olub himmet ḳuşaġın baġlaşa* 13a/315.

güzįn (f) Seçilmiş. -4-

*bir erincek devemüz var iy **güzįn** ol deri üstinde yimlerüz özin* 34a/853, 3a/64, 65a/1661, 68a/1740.

-H-

ħaber (a) Bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi. -20-

*‘ayıbluyam acıram çoḳ özüme delüden uślu **ħaber** bu sözüme* 14b/362, 15b/386, 1a/12, 36b/923, 42b/1077, 45b/1149, 45b/1153, 46b/1178, 51a/1296, 61b/1571, 66b/1700, 6a/139, 6b/153, 6b/154, 6b/155, 7a/160, 7a/161, 7b/182, 66b/1691, 45b/1144.

Ĥabįb (a) Sevgili, dost. -39-

*ben uśanmazam virmekten **Ĥabįb** tek uśanma ḳıl şefā‘at yā tabįb* 11a/264, 11b/277, 50b/1276, 8a/186, 29a/725, 29a/726, 30b/760, 51a/1297, 30a/743, 13a/314, 28b/714, 30a/746, 42a/1063, 21a/529, 29b/742, 36b/913, 65a/1655, 8b/206, 65a/1653, 65a/1657, 42a/1060, 65a/1652, 65b/1670, 10a/245, 13a/316, 21a/519, 21a/528, 4a/90, 57a/1453, 63b/1617, 67a/1705, 68b/1751, 18a/453, 27b/683, 20a/497, 35a/881, 63b/1621, 64a/1634, 66b/1703.

Ĥabįbu’llāh Allahın sevgili kulu. -2-

*elin öpüp Fātıma daħı gider işit imdi **Ĥabįbu’llāh** nider* 45b/1156, 54b/1382.

ħabįŝ (a) Pis, kötü. -1-

*Ĥaḳḳ’uñ rāžı olmadugı işlere şu nefsānį ve **ħabįŝ** cünbüşlere* 68a/1732.

Ĥācāt (a) İhtiyaçlar. -1-

*gelüñ sizüñle münācāt idelüm Tañrı’muza ‘aržı **Ĥācāt** idelüm* 46a/1161.

Ĥācet (a) İhtiyaç, lüzum, gereklilik. -6-

*çūn Resūl’ullāh münācāt eyledi ümmetiçūn ‘arž ı **Ĥācet** eyledi* 21b/532, 4a/85, 21b/534, 63b/1618, 8a/194, 29b/734.

Ĥadd (a) Sınır. -1-

ĥaddün *aşub olur günāhları ağlaşub nāçār iderler āhları* 36a/906.

ĥadiṯŝ (a) Hz. Muhammed'in söz ve davranışları. -1-

tefsiṛ ***ĥadiṯŝ*** *diñleyüb tutmayanı kitāblaruñ ĥükmine gitmeyeni* 9b/232.

hafta (f) Birbiri ardınca gelen yedi günlük dönem. -1-

dün namāzın 'aceb ne ḳılasın? ya ayda ya ***haftada*** *bir ḳılasın* 23a/579.

hāk-i pāy (f) Ayağının tozu. -1-

umucıyuz du'ādur maḳṣudımuz ***ĥâk- i pāyiñüze*** budur sözimüz 004a/84

ĥaḳīḳi (a) Gerçek. -1-

faĥri 'ālem didi aśĥāb gele bu ***ĥaḳīḳi*** *şehiḍe namāz ḳıla* 42b/1078.

ĥāl (a) Hal, durum. -63-

erba'ın çünki girdüm ĥalvete naśíb olduġınca gördüm ***ĥāl*** *nite* 1b/21, 40b/1019, 40b/1021, 6b/152, 20b/515, 29b/730, 30a/755, 33a/828, 34a/849, 39b/1002, 3b/67, 43a/1091, 46b/1172, 51b/1302, 52b/1336, 59a/1498, 62a/1582, 63a/1612, 7b/182, 21b/538, 27a/669, 29b/733, 26b/662, 27a/678, 34a/849, 13b/327, 13b/333, 23b/589, 38b/975, 39a/980, 40b/1016, 16a/394, 27a/672, 35b/892, 56b/1434, 64b/1648, 9a/221, 22a/547, 27b/691, 33a/831, 4a/90, 51b/1310, 54a/1377, 56a/1426, 7a/168, 29b/735, 2a/39, 34b/872, 56b/1435, 56b/1433, 3a/62, 20b/509, 1a/08, 40a/1010, 14a/343, 66b/1696, 20b/518, 29b/736, 1b/22, 23a/576, 27a/677, 63a/1607, 1a/06.

ħalāś (a) Kurtuluş, kurtulma.-4-

belālardan sen ***ħalāś*** *it yā ilāhį! ḳıl selāmet ümmetüm iy pādişāh!* 19b/489, 22a/552, 41a/1036, 6a/133.

ħalāyıḳ (a) İnsanlar, yaratıklar. -1-

ol mįzān terāzūsı ḳuralar ***ħalāyıḳa*** *śorı ĥesāb śoralar* 53b/1364.

ĥālet (a) Hal, suret, keyfiyet. -2-

ḳorḳu düşe cümle peyġamberlere gör ne ***ĥālet*** *düşe ol serverlere* 19b/480, 45a/1135.

ħalḳ (a) İnsanlar. -22-

añraya kükreye ola göre cehennemüñ heybetini ***ħalḳ*** *göre* 10a/238, 15b/384, 17b/429, 20a/494, 3b/72, 60b/1537, 8b/207, 9a/216, 18a/451, 19a/476, 3b/71, 9a/214, 16b/402, 16b/403, 19a/478, 26a/648, 29a/719, 29a/720, 54a/1366, 10b/249, 17b/436, 29a/729.

ħalḳa (a) Çeşitli metallerden veya tahtadan yapılmış çember. -5-

her yularda yetmiş biñ ***ħalḳa*** *ola. Ĥaḳḳ ʻaźābın virmesin mü'min ḳula* 18b/458, 8b/206, 57b/1462, 18b/459, 18b/460.

Ĥalvet (a) Yalnız kalma, tenhaya çekilme.
-7-

bu tarīḳi eksügi ***Ĥalvetde*** *yiter añlayana bu ḳadar ħaber yiter* 1a/12, 63b/1613, 1b/15, 1b/21, 63a/1612, 3a/53, 3a/60.

ħamır (a) Şarap. İçki olup sarhoşluk veren şey. -2-

dürlü ʻiśyān ***ħamırlarını*** *içüb esrük olub kendimüzden geçüb* 14a/347, 9b/224.

ħāmırcı (a) Hamurcu. -1-

Dāvud peyġamber de demürci idi demur illā śanki ***ħāmırcı*** *idi* 25a/624.

Ĥamįm Sıcak ve kızgın su. -1-

altıncı ṭāmūnuñ adıdur Caĥįm inici ṭobṭoludur ʻaźābu ***Ĥamįm*** 37b/945.

ħamir (a) Hamur. -2-

Dāvud peyġamber gibi elüñde iy yār demür ***ħamir*** *gibi ola aşikār* 25b/634, 25b/635.

ħān Hükümdar. -2-

bu bir kerim vücūddur bilüñ iy cān atasıdur bunuñ Śulṭān Selįm ***Ħān*** 5a/112, 5a/115.

ħandān (f) Şen, neşeli. -1-

didi: her kim ölümi böyle ola şāźi ***ħandān*** *ola ol dā'įm güle* 43a/1080.

ħāne (f) Ev. -1-

ħānemde *ḳırḳ gündür senden ayruyam* 0043a/1092.

ħarāc (a) Müslüman olmayanların devlete ödemekle yükümlü oldukları vergi. -2-

bize ***ħarāc*** *didi emr virürüz siz* ***ħarācdan*** *ḳaçdıġıñuz görirüz* 24a/601, 24a/601.

Ĥarām (a) İslam dinine göre yasaklanmış olan. -2-

cismüñi Ĥaḳḳ ōduma ḳıldı ***Ĥarām*** *sen girü git ben işümi başaram* 29a/728, 8b/205.

Ĥarc (a) Harcama. -1-

Ĥadįce'den biñde birin diñleñüz ne ***Ĥarc*** *itmiş dįn yolına añlañuz* 55b/1409.

Ĥareket (a) Bir cismin durumunun ve yerinin değişmesi. -1-

Ĥarekete *geldi ṭaġlar aġladı baġrı delinüb yaşı çaġladı* 20b/508.

Ĥarf (a) Harf. -3-

kiçi ***Ĥarfi*** *Uĥud Ṭaġı ḳadar ola ol ʻalem altında ümmet ṭolu ola* 48a/1214, 48a/1215, 48a/1213.

Ĥarįr İpek. -5-

ḳayśerį kisrā kāfirlerinüñ ṭonları atlās ***Ĥarįr*** *ola anuñ* 33a/823, 33b/839, 22a/552, 32b/811, 32b/815.

ħāś (a) Mahsus, özel. -9-

eski cār ile libās kendü ***ħāś*** *ola ki on dört yirde yaması ola* 33a/827, 34b/861, 67b/1719, 67b/1725, 36a/899, 12a/296, 51a/1293, 18b/454, 53b/1363.

Ĥasen (a) Güzel. -1-

iñleşüb yatur Ĥüseyin ile Ĥasan başların ḳaldurdı ol ħalḳ ı ***Ĥasen*** 15b/384.

Ĥāśıl (a) Olan, ortaya çıkan, görünen. -1-

ḳılıcı üstün olsun fetĥler olsun Ĥaḳḳ ḳatında her işi ***Ĥāśıl*** *olsun* 5a/114.

Ĥaśır (a) Saz, kabuk, yaprak vb. bir bitki maddesiyle örülmüş örtü. -3-

resūlimüz ḳurı ĥaśırda yata ol mübārek tenine ***Ĥaśır*** *bata* 23a/573, 23a/574, 23a/573.

Ĥasret (a) Özlem. -3-

babacuġum ***Ĥasret*** *oldum yüziñe müştāḳ oldum baba! dertlü söziñe* 43b/1096, 6a/132, 6a/132.

ħasta (f) Sağlığı bozuk olan. -1-

köşelerde ***ħastalar*** *śaġlıġıçūn ḳamū dutsaḳlaruñ ħalāślıġiçūn* 6a/133.

Ĥasūd (a) Hasetçi, kıskanç. -1-

semāvātı arżın afetinden śaḳlaya Ĥaḳḳ ***Ĥasūdlar*** *śōĥbetinden* 5a/116.

Ĥāşā (a) Bir durum veya davranışın kesinlikle kabul edilmediğini anlatan bir söz.
-4-

cemālüñ gördükleri vaḳtin ĥōca ben źelįlüñ ***Ĥāşā*** *uġraya güce* 27b/688, 52b/1333, 60b/1535, 22b/559.

ħatįm (a) Son. -4-

bir küçirek ḳızı var idi ***ħatįm*** *anası ölüb ḳalmış idi ol yetįm* 41a/1038, 19a/476, 32b/809, 56b/1443.

ħātūn Kadın. -19-

nice genç ***ħātūn*** *kişiler söyleye Ĥālimüz nola diyüb āh eyleye* 39a/980,

56b/1436, 58b/1493, 59a/1499, 32a/800, 58a/1474, 58b/1490, 55b/1408, 13b/330, 58b/1494, 59a/1496, 59a/1497,032a/799, 32a/802, 58a/1480, 32a/798, 61b/1564, 58a/1479, 11a/268, 13b/330.

ħatā (a) Yanlış. -3-

ağlayub gitmek nedür noldı ***ħatā*** *beni yalıñuz ḳoyasın iy ata!* 41b/1044, 55a/1397, 67b/1729.

ħātır (a) Birine karşı duyulan saygı, sevgi.
-3-

'afv ide diñ śıdḳ ile iħlāś ile cānı dilden tiybü ***ħātır*** *u ħāś ile* 67b/1725, 65b/1674, 53a/1346.

havān (f) Ağaç, mâden veya taştan yapılmış çukurca kap. -1-

bir cihāzda yetmiş altūndan havān olıcaḳ eyle ḳıyās anda hemān 0055b/1411.

hāviye Cehennemin en şiddetli olan yedinci tabakası. -1-

Hāviye'dür *ḳızum yedinci tāmū münāfiḳlar aña girürler ḳāmū* 37b/947.

hay Ey. -6-

hay *sizüñ ol nebįñüz sizden bezer sizden ötüri ni çeker beñzi ḳızar* 24a/599, 24b/610, 42a/1057, 7a/157, 35a/876, 44a/1116.

Ĥayā (a) Utanma duygusu. -4-

utanıcılar edeblüler iy yār! ***Ĥayā*** *ehli cem' olalar neki var* 49a/1247, 53a/1339, 53a/1351, 52b/1338.

Ĥayāsız Utanmaz. -1-

birbirine şefḳati olmayanı şol ***Ĥayāsız*** *edebi olmayanı* 9a/217.

Ĥayāt (a) Yaşam. -7-

raĥmet olub cānıñuz bulsun ***Ĥayāt*** *şevḳ ile hep diñ resūl'e śalāt* 10b/253, 12b/306, 24b/606, 31b/782, 37a/929, 51a/1289, 69a/1754.

Ĥayf (a) İnsafsızlık. -1-

arźūlardan añmamışuz dįnimüz bilmemişüz ***Ĥayfā*** *geçmiş günimüz* 39a/978.

ħayli (f) Çok. -1-

feriştahlar bilece ağlaşdılar ağlaşuben ***ħayli*** *yardum ḳoşdılar* 41a/1031.

ħayr (a) Hayır, iyilik. -12-

günāhların defterlerinden bozam boş ḳomıyam yirine ***ħayr*** *yazam* 11b/274, 16a/392, 4b/95, 53a/1343,

53a/1344, 62b/1589, 65b/1669, 6a/136, 4b/97, 6a/137, 51b/1304, 67a/1715.

ħayrān Çok beğenen, hayranlık duyan (kimse). -1-

*ḳorḳulardan nicesi **ħayrān** ola ʻaḳlı gidüb şöyle sergerdān ola* 53a/1345.

Ĥaźer (a) Çekinme, sakınma.-1-

*çūn cehenneme destūr ola heybete **Ĥaźer** itsün çoḳ dürişen ġıybete* 18b/455.

Ĥāžır (a) Huzurda, meydanda, göz önünde bulunan. -7-

*Ĥaḳḳ ḳorḳusıyla cān virene **Ĥāžır** oluñ bu maḳāma irene* 42b/1079, 43a/1084, 43a/1085, 57a/1445, 57a/1452, 68a/1738, 4b/104.

ħažır (a) Belli bir işe yarayacak, kullanılacak bir duruma getirilmiş. -1-

*dünyada arźūñ ne ise di baña istedügüñ **ħažır** ideyüm saña* 2a/38.

ħaẓine (a) Değerli eşya yığını, büyük servet. -1-

*gizlü **ħaẓine** örtüsün açmayalum sizi basub ortaya geçmeyelüm* 2a/31.

Ĥažret (a) Yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvan. -14-

*ḳızunuñ da aġladuġın gördiler secde ḳılub **Ĥažret'e** yüz urdılar* 20a/503, 54b/1385, 20b/511, 44a/1114, 62b/1593**,** 50b/1274, 35a/882**,** 47a/1187, 40b/1026, 44a/1108, 62a/1575, 47a/1192, 33b/837, 46b/1179.

heb (f) Hep. -34-

*yā Muĥammed gör ki ne direm saña ümmetlerüñ sevgilidür **heb** baña* 12a/285, 12b/304, 12b/306, 13a/323, 16b/403, 17b/430, 18a/453, 18b/460, 18b/464, 18b/466, 19a/473, 19a/479, 22b/567, 24b/606, 25b/632, 26a/644, 30b/761, 31b/782, 33a/833, 35a/877, 35b/886, 37a/929, 37b/946, 48a/1211, 48a/1219, 48b/1228, 48b/1232, 49a/1244, 50a/1273, 51a/1289, 52b/1338, 65a/1660, 69a/1755, 7b/170.

helāk (a) Yok olma. -3-

*pāre pāre olmasun feleklerüm ḳaldı az **helāk** ola meleklerüm* 15b/380, 20a/496, 62b/1589.

Ĥelāl (a) Dinin kurallarına aykırı olmayan, dinî bakımdan yasaklanmamış olan. -8-

*Şiṭ peyġamber dir idi: iy ata! devlet anuñ **Ĥelāl** kesb yolın ṭuta*

25a/620, 25b/631, 61b/1561, 24b/615, 21b/539, 55a/1400, 62b/1599, 28a/693.

helālleş- (a) Helalleşmek. -1-

emrine ben de mutį‘ oldum hemān eşüm dōstumla ***helālleşdüm*** *hemān* 1b/17.

hele "Sonunda" anlamıyla geciken davranışları bildirmek için kullanılan bir söz. -2-

gör ki neler çeker idi Fātıma ***hele*** *diñle söz irince ħātüme* 32b/809, 44b/1127.

hem (f) Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki anlamlarında kullanılan bir söz. -47-

dįzāruñ ni‘meti ümmet ile siñer ***hem*** *daħı bu gözlerüm yaşı siñer* 11a/261, 11b/282, 12a/293, 12b/310, 15b/379, 17a/424, 17b/440, 1a/09, 21b/541, 26a/651, 27a/666, 27b/683, 28b/715, 31a/775, 31a/780, 32a/803, 32b/808, 33b/841, 36a/904, 37a/931, 37b/942, 39b/999, 3a/63, 3a/64, 45a/1143, 46a/1157, 46b/1175, 48b/1225, 53a/1347, 55b/1412, 57a/1447, 58b/1490, 5b/120, 61a/1555, 62a/1583, 65a/1652, 65a/1658, 65a/1661, 65b/1673, 66b/1697, 67a/1705, 67b/1724, 68a/1736, 68b/1747, 68b/1749, 6b/144, 8b/201.

hemān (f) Hemen. -24-

sen şefā‘at ķıl ***hemān*** *bağışladum ķullaruma lutfı iĥsān işledüm* 11a/265, 17b/437, 19a/476, 1b/17, 20a/493, 21b/534, 24a/605, 26a/642, 27b/679, 2a/35, 2b/52, 36b/920, 39a/982, 3b/70, 3b/74, 42a/1063, 42b/1075, 42b/1076, 4b/101, 55b/1411, 55b/1414, 61a/1557, 64b/1642, 8a/194.

hemdem (f) Canciğer arkadaş. -1-

bölüginden ķopar miskįnler hem idüb miskįnlere yārı ***hemdem*** 68b/1747.

hemįn (f) Aynen bu şekilde olan -2-

sürüñ göñülden māsivā ġamın meyl idecek Ĥaķķ Te‘ālā’dur ***hemįn*** 14b/360, 51a/1298.

hemişe (f) Her zaman. -1-

beni daħı rāžį ķıldıñuz bilüñ ***hemişe*** *ża‘ifler yardum ķıluñ* 21a/530.

ħendeķ (a) Geçmeye engel olacak biçimde uzunlamasına kazılmış derin çukur. -1- *śaĥābeler meger* ***ħendeķ*** *ķazardı* 61b/1566.

hep (f) Hiçbiri dışta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, bütün, tüm olarak. -21-

tāmū eyde: ***hep*** *yaḳam azġunları ya Muĥammed şol dįni bozġunları* 10a/236, 10a/241, 10b/253, 55b/1416, 56a/1418, 56a/1422, 58b/1491, 58b/1494, 60b/1538, 60b/1541, 61a/1551, 61a/1558, 61b/1569, 62a/1580, 62a/1585, 63b/1617, 63b/1625, 65b/1671, 67a/1706, 9a/210, 33b/845.

her (f) Önüne geldiği ismin benzerlerini "teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı" anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz. -114-

kendülerini öninde ***her*** *kişi ma'śūmlar śaçı ağara bil işi* 10a/239, 10a/241, 10b/248, 10b/256, 12b/305, 13a/323, 13b/324, 15a/364, 16a/401, 16b/402, 16b/411, 17b/430, 17b/432, 17b/435, 17b/438, 17b/439, 18b/458, 18b/460, 18b/461, 18b/462, 18b/463, 18b/466, 19a/469, 19a/471, 19a/472, 1a/02, 1a/06, 1b/23, 23a/570, 24b/608, 24b/610, 24b/612, 24b/615, 25a/622, 25a/626, 25b/639, 28b/709, 2a/39, 2b/41, 2b/42, 2b/43, 2b/44, 30b/759, 30b/762, 31b/785, 33a/825, 33b/842, 34a/847, 34a/850, 34a/851, 34b/862, 34b/863, 35b/888, 37a/936, 37a/937, 38a/953, 38a/954, 38a/955, 38a/956, 38a/957, 38a/958, 38a/959, 38b/966, 39a/986, 39a/987, 39b/998, 3b/66, 41a/1034, 43a/1080, 43a/1081, 43a/1083, 45b/1152, 45b/1153, 48a/1209, 48b/1226, 48b/1227, 48b/1231, 49a/1240, 49a/1245, 49b/1256, 4a/86, 50a/1265, 50b/1281, 50b/1286, 51b/1308, 51b/1309, 52a/1322, 53b/1360, 54a/1367, 56a/1421, 57b/1462, 57b/1464, 57b/1467, 59b/1518, 5a/113, 5a/114, 61a/1555, 61a/1560, 62b/1589, 63a/1609, 64a/1632, 65a/1653, 65a/1654, 65a/1662, 65b/1672, 65b/1675, 67a/1704, 67a/1709, 6b/151, 7a/165, 7b/173, 8a/187, 8a/191, 8b/208.

hergiz (f) Asla. -4-

döñe ***hergiz*** *'inād eylemeye ḳarşu gele yir dahı söylemeye* 10a/247, 12b/299, 38b/965, 3b/77.

herze (f) Saçma söz. -1-

ol cühūd ḳarşu su'āli eylese nice bunuñ gibi ***herze*** *söylese* 24a/603.

Ĥesāb (a) Hesap. -1-

ol mįzān terāzūsı ḳuralar ħalāyıḳa śorı ***Ĥesāb*** *śoralar* 53b/1364.

heves (a) İstek, eğilim, arzu, şevk. -1-

eger uçmaḳ ***hevesinden*** *ise ol cennetlerüm seversiñüz yā resūl* 8b/199.

hey Sitem, yakınma, azar, beğenme vb. çeşitli duyguları anlatan cümlelerde kullanılan bir söz. -4-

dir miyüz ***hey*** *ölüm virmez amān bu žālim nefs eyledi bizi yamān* 13b/328, 23b/589, 60a/1523, 9a/215.

heybet (a) Korku ve saygı uyandıran görünüş. -16-

anlara sen ***heybet*** *ile baḳasın ödlaruña yandurasın yaḳasın* 17a/421, 18a/451, 18a/452, 18b/466, 29a/718, 8b/206, 18b/455, 10a/243, 18b/454, 17b/434, 17b/440, 10a/244, 19b/481, 29a/724, 10a/238, 16b/414.

ḥışm (f) Öfke kızgınlık. -7-

heybetinden sözimi işitmeye kükreyüb ***ḥışm*** *ide dönüb gitmeye* 29a/724, 54a/1365, 46b/1172, 10b/258, 37a/936, 8b/204, 29a/727.

Ĥicāb (a) Utanma. -1-

Fātıma'dan ***Ĥicāb*** *gelür baña utanuram söylemezem saña* 55b/1406.

ḥiç (f) Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz. -26-

senüñ sevgüñ şöyle ġālibdür bize uçmaġile tāmū gelmez ***ḥiç*** *söze* 10b/255, 14a/343, 23b/585, 24b/613, 25b/641, 27a/675, 27b/689, 28a/695, 2a/39, 39b/993, 41b/1047, 44a/1109, 44a/1112, 52a/1324, 62a/1574, 63a/1601, 64a/1629, 64a/1630, 9a/212, 13b/326, 14a/344, 2b/52, 55a/1396, 55a/1400, 55b/1413, 56a/1427.

ḥiçbir (f) Bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz. -2-

eyde Cibrįl: yā Muĥammed bil ĥālüm Ĥaḳḳ emrinsiz ***ḥiçbir*** *iş tutmaz elüm* 29b/733, 54a/1372.

hidāyet (a) Doğru yolu gösterme. -2-

şefā'at ḳıl ben ***hidāyet*** *ideyin anlaruñ günāhların 'afv ideyin* 11a/272, 14b/355.

Ĥikmet (a) Gizli sebep. -1-

Fātımā'ya śoñra didiler anı neydi ***Ĥikmet*** *şöyle severdi seni* 7a/163.

ḥilāfet (a) Birinin yerini tutma. -1-

ya ***ḥilāfet*** *nice virildügini edebleri nice virildügüni* 1a/04.

ḥil'at (a) Kaftan. -1-

įmān ***ḥil'atiyle*** *žāhirlerin daḥı muĥkem eyledüm bātınların* 12a/297.

himmet (a) Yardım. -27-

ol güzíde śaĥābeler aġlaşa cem' olub ***himmet*** *ḳuşaġın bağlaşa* 13a/315, 27b/684, 2b/49, 32b/819, 3a/59, 45a/1143, 47b/1204, 4b/92, 52a/1319, 54b/1379, 59a/1503, 7b/178, 2b/50, 47b/1205, 50a/1273, 50b/1278, 26b/655, 65a/1664, 68a/1737, 3a/57, 5a/106, 46b/1182, 46b/1177, 50a/1268, 30b/761, 7b/170, 11b/280.

Ĥisāb (a) Hesap. -2-

nice oġlanlar anadan ayrıla cümle şer iş ***Ĥisāb*** *ola ħayr ile* 65b/1669, 55b/1412.

Ĥisābsüz (a) Hesapsız, sayısız. -1-

Ĥisābsüz *evliyālar sırrıçūn bunlaruñ başından geçen pírleriçūn* 5b/123.

Ĥisse (a) Pay. -1-

ya Muĥammed ne çekersin ġuśśalar gör ne direm al sözümden ***Ĥisseler*** 11b/276.

Ĥiṭāb (a) Sözü birine veya birilerine yöneltme, seslenme. -4-

Ĥaḳḳ Te'ālā yine eyledi ***Ĥiṭāb*** *ḳullarumçūn yiter aġladıñuz ṭāb* 11a/262, 18a/441, 18a/444, 8a/184.

Ĥiźmet(a) Görev, vazife. -1-

göñlüñ ister mi ki māluñ çoḳ ola ḳullar ve cāriyeler ***Ĥiźmet*** *ḳıla* 2b/40.

ħōcā (f) Hoca.-2-

tāmūyı dönder girüye iy ***ħōcā!*** *ża'íf ümmetlerüm uġratma güce* 29b/738, 27b/688.

ħōd (f) Kendi. -5-

Muśtafā ***ħōd*** *turmayub aġlar idi işidenüñ cigerin ṭaġlar idi* 28b/706, 33a/825, 34b/865, 59b/1518, 39a/982.

Ĥōr (f) Değersiz, önemi olmayan, aşağı. -1-

ḳomayam anları anda ***Ĥōr*** *ola işbu ĥāli göre İbliş kör ola* 59a/1498.

ħorla- Horlamak. -1-

ḳanda görse yoħsulları ***ħorlayan*** *dünyāsı içūn bāyları aġırlayan* 9b/228.

ħōş (f) Beğenilen, duyguları okşayan, zevk veren. -19-

niyet it erba'íne iy oġul vire Allāh açıla ***ħōş*** *toġrı yol* 1b/16, 31a/772, 31a/773, 31a/775, 33a/828, 52b/1335, 6a/139, 7a/167, 21a/528, 2b/42, 31a/780, 52a/1325, 61a/1553, 61a/1554, 65b/1665, 65b/1668, 65b/1674, 66b/1691, 7b/177.

Ĥōşlıḳ (f) Hoşluk. -1-

bunda dürlü dürlü ***ĥōşlıḳ*** *sevevüz terki sünnet olub gögüs gerevüz* 23b/583.

ħōşnūd (f) Memnun. -2-

tā seni ***ħōşnūd*** *idince tā virem zįra baña yaraşur lutfi kerem* 11a/266, 3b/74.

ħōź (f) Kendi. -1-

her kişi ***ħōź*** *bilür nitdüklerin dir ise heb bulsun itdüklerin* 17b/430.

Ĥū (a) Dervişler arasında kullanılan bir seslenme sözü. -1-

selāmet eyleyem ōddan buları śalavāt virmek olursa ***Ĥūları*** 66b/1698.

ħulḳ (a) Huy, ahlak. -1-

şol saħāvet idici cömerd olan mürevvetlü eyü ***ħulḳlu*** *merd olan* 49b/1249.

Ĥulle (a) Cennet elbiseleri. -3-

benüm ḳızum da geye ***Ĥulleleri*** *cennet içre şu'le vire her biri* 34b/863, 34b/864, 12b/310.

hūrį (a) Cennet kızı. -12-

utanmadın dönüb yine söylerüz vir bize cennet ile ***hūrį*** *dirüz* 12b/309, 60b/1541, 12a/291, 20a/504, 52a/1323, 35a/874, 46b/1173, 20a/498, 13a/321, 20b/511, 65a/1660, 15b/376.

Ĥurma (f) Hurma ağacı. -5-

ḳızı bir ḳoç derisini döşene şol yoġın ***Ĥurma*** *ipini ḳuşana* 23a/572, 33b/845, 32b/813, 34a/855, 22a/553.

Ĥuśūś (a) Konu, madde. -2-

o kitābda bu ***Ĥuśūś*** *dinilmiş durur bu ĥüccetüñ aślı söylenmiş durur* 58a/1478, 68a/1740.

ħuvāre (a) Bağırış, çığlık. -2-

ol resūlüñ ġam ***ħuvāresi*** *ola mahremesi şemle pāresi ola* 22b/556, 6b/156.

hūy (f) Alışkanlık, mizaç. -1-

ol resūl'üñ 'ādeti hem buyidi anuñ her işi raĥmānį ***hūyidi*** 61a/1555.

ħüccet (a) Delil. -9-

yüriyevüz ḳayġusuz ġafletle ya Ĥālimüz nola bu ***ħüccet*** *ile* 13b/327, 32a/805, 58a/1472, 58a/1470, 58a/1475, 58a/1473, 60a/1529, 58a/1476, 58a/1478.

Ĥücre (a) Küçük oda. -6-

vardı içeri atası Ĥücresine üşdi aśĥāb ***Ĥücrenüñ*** *yöresine* 33a/830, 46a/1158, 33a/830, 45a/1139, 7a/158, 40b/1028.

Ĥükm (a) Hüküm. -3-

*her dilegini bunda Allāh vire dilerüz **ĥükmi** şarḳa ġarba ire* 5a/113, 55a/1403, 9b/232.

hümām (a) Himmetli, azimli. -5-

*niyetin ġuslin sücūdların tamām ta'lįm itdi cümle şartın ol **hümām*** 1b/19, 67a/1708, 8b/200, 42a/1059, 45a/1137.

hüner (f) Beceriklilik. -1-

*śañmanuz kim **hüner** diyüb itmişem şeyħüm emrine itā'at itmişem* 3b/69.

ĥürmet (a) Saygı. -2-

*esirgemez 'izz ü **ĥürmet** eylemez mühlet virüb ya merĥamet eylemez* 14a/342, 17a/425, 60a/1532, 59b/1511, 66a/1680.

-I-

ırag̀ Uzak. -1-

*'āşıḳa olurmış ancaḳ viśāl **ırag̀** olan özi imiş velkemāl* 2a/27.

ırmaḳ Büyük akarsu. -2-

*iki **ırmaḳ** altūn aḳar gümiş diridi: dünyā gerekse aluñ uş* 56b/1432, 40a/1010.

'ırž (a) Bir kimsenin, başkaları tarafından dokunulmaması ve saygı gösterilmesi gereken iffeti. -1-

*śaçumı çözem kelep kelep Ĥaḳḳ'a ĥāşā lillāh kim benüm **'ıržum** yıḳa* 60b/1535.

ısı Sıcaklık. -1-

***ısıdan** ḳabḳara yanmış aḳ teni aç śusuz key ża'įf olmış teni* 42b/1069.

ıślāĥ (a) Düzeltme, iyileştirme. -2-

*bu kitābu her kim oḳırsa iy cān yañlışın **ıślāĥ** ide 'aynı nihān* 67a/1709, 67a/1711.

ıśmarla- Ismarlamak.-3-

*atası dir: iy baba cānı seni Tañrı'ya **ıśmarladum** eśkimeyeni* 41b/1046, 41b/1048, 6a/131.

'ışḳ (a) Aşk. -1-

*pasban itden köti gördüm ĥālümi **'ışḳa** Ĥaḳḳ'a iletmedüm yolumı* 27a/677.

ıžrāb (a) Izdırap. -1-

*bilmezem nedür gelen yine aña o gizelden **ıžrāb** düşdi baña* 28a/697.

-İ-

'ibādet (a) Dinin buyruklarını yerine getirme.

muti‘ olursız ***‘ibādet*** *eyleyüb günāhsızlar olub tā‘at eyleyüb* 35b/898, 36a/900, 50a/1262, 12a/292.

İblįs (a) Şeytan. -3-

İblįs *įmān ḳal‘esini yıḳamaz tāmū hergiz ümmetüñi yıḳamaz* 12b/299, 59a/1498, 12b/298.

ibnetį (a) “Kızım” anlamında bir seslenme sözü. -1-

daḥı sevdüm seni yā ***ibnetį*** *cehd idelüm ḳurtaralum ümmeti* 0061a/1549

ibn (a) Oğul. -2-

toḳuzıncı Mu‘āź ***ibni*** *Cebel’de onuncı Ebū Źer tuta elde* 49a/1239, 50a/1261.

‘ibret (a) Hayat dersi. -4-

zebāniler yapışalar yitmege maĥşer ħalḳına ***‘ibret*** *itmege* 17b/436, 18a/451, 33a/822, 37a/931.

icābet (a) Kabul edilme, uyma. -1-

ilāhį! du‘āmuzı ḳıl ***icābet*** *naśįb eyle Muĥammed’den şefā‘at* 68b/1752.

iç- İçmek. -9-

‘Āyişe and ***içdi*** *vallāhi dimem Fātıma’dan öñ rāzumı dimeyem* 57a/1451, 40a/1010, 10a/235, 40b/1022, 61b/1570, 7b/173, 14a/347, 62a/1580, 43b/1094.

içerü İçeri. -3-

geldi aśĥābıñuz sizi görmege edeb iderler ***içerü*** *girmege* 33b/835, 33a/830, 38a/951.

içil- İçilmek. -2-

ta‘ām yiyüb şerbet ***içildi*** *hemān gör Ĥadįce neyledi anda iy cān* 55b/1414, 7a/165.

iç Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer. -24-

yoħsa nūrı göz ödum söyündürür heb ***içümi*** *taşumı göyündürür* 12b/304, 1b/25, 20b/506, 29b/740, 30a/745, 30a/748, 38a/959, 38a/962, 38b/964, 38b/971, 52a/1325, 56b/1439, 58a/1482, 58b/1492, 61a/1548, 64a/1628, 66b/1696, 19a/473, 68b/1750, 30b/766, 38b/971, 63b/1619, 9a/210, 30b/764.

içre İçinde. -10-

āh bizüm ġaflet ***içre*** *ḳalmamuz günāhlar deñizine ṭalmamuz* 14a/346, 1b/26, 20a/498, 20a/499, 28a/692, 34b/863, 4a/90, 54a/1374, 63b/1615, 64a/1627.

içūn İçin. -39-

şol bir avuç toprāġiçūn aġlaram ol žaįf‘ler ***içūn*** *cigerüm*

ṭaġlaram 10b/257, 11b/275, 13a/319, 14a/344, 15a/371, 15a/372, 15a/373, 15b/383, 17a/420, 21a/524, 21a/526, 21a/527, 21b/539, 23a/568, 26a/644, 31a/769, 35a/874, 35a/882, 37b/940, 39b/996, 4b/99, 52a/1314, 57b/1469, 5a/109, 5b/121, 5b/122, 5b/128, 60a/1531, 61a/1551, 62b/1591, 66b/1701, 6a/131, 6a/132, 6a/135, 7b/173, 8b/200, 8b/201, 9a/212, 9b/228.

id- Etmek. -185-

ola kim siz ṭoġrı varasız Ĥaḳḳ'a çoḳ iĥsānlar ***ide*** *ol Ĥayy ü beḳā* 15a/366, 16b/402, 16b/403, 17b/433, 18a/441, 19a/473, 19a/479, 26a/642, 29a/718, 29a/724, 29a/729, 29b/739, 31a/773, 31a/776, 31a/777, 31a/778, 40b/1020, 47a/1189, 4a/83, 50b/1282, 50b/1284, 5a/111, 66a/1683, 66a/1684, 67a/1709, 67b/1725, 16b/406, 53b/1355, 14b/360, 61a/1556, 40a/1011, 18b/461, 50a/1269, 64a/1629, 67a/1705, 8b/203, 15a/368, 39b/994, 39b/997, 39b/998, 3b/68, 45b/1150, 46a/1161, 61a/1549, 61a/1550, 61b/1572, 67a/1715, 67b/1720, 11b/273, 18a/447, 29a/722, 29b/730, 50a/1272, 52a/1319, 52b/1328, 53a/1346, 57a/1449, 58a/1472, 58a/1475, 58b/1493, 59b/1509, 60a/1534, 60b/1536, 65a/1664, 65b/1665, 66b/1697, 66b/1699, 9a/213, 21a/525, 12a/289, 12a/289, 23b/588, 53a/1340, 14a/341, 32b/817, 9a/220, 63a/1608, 15a/368, 9b/226, 51a/1291, 66a/1686, 9b/227, 16a/397, 18a/443, 22b/562, 22b/564, 23b/587, 40a/1012, 45a/1142, 46a/1158, 54b/1382, 55b/1413, 58a/1471, 62b/1588, 66a/1680, 7a/160, 7b/181, 20a/500, 31b/785, 6b/153, 67a/1712, 8b/208, 18a/449, 21a/525, 25b/637, 28b/712, 33b/835, 36a/906, 56b/1434, 35a/884, 18b/464, 54a/1365, 18a/441, 2b/41, 11b/280, 62b/1592, 24a/595, 24a/597, 14b/358, 26a/649, 64b/1640, 8b/208, 25b/635, 4a/81, 4a/90, 12b/308, 23a/576, 23b/590, 24a/598, 36b/917, 39b/994, 16b/411, 18a/442, 23b/586, 2a/38, 65b/1668, 11a/272, 19a/478, 42b/1073, 51b/1307, 53a/1341, 10a/243, 17a/426, 49b/1249, 50a/1262, 9b/229, 49a/1245, 10a/235, 12b/305, 17a/427, 27b/684, 28b/712, 2a/33, 30b/763, 35a/875, 35a/878, 37b/944, 39a/983, 40a/1008, 40a/1013, 42a/1062, 44a/1118, 46a/1157, 4a/80, 53a/1348, 58a/1482, 59b/1519, 62a/1575, 64b/1639, 65a/1662, 66b/1694, 67a/1711, 67a/1713, 68b/1747, 7a/159, 8b/197, 9b/224, 11a/266, 19a/478, 24b/616, 35a/873, 51a/1288, 67a/1711, 17a/419, 19b/484.

idi Bilinen geçmiş zaman ek fiili. -85-

çāri yāri daḥı ağlarlar ***idi*** *ümmet içūn cigerler tağlarlar* ***idi*** 15a/372, 15a/372, 17a/415, 17a/418, 17a/424, 1a/07, 1b/18, 22a/544, 22a/551, 22a/552, 22a/553, 22a/554, 22b/555, 22b/565, 23a/568, 23a/578, 23b/587, 24b/612, 24b/614, 24b/615, 25a/619, 25a/623, 25a/624, 25a/625, 26b/656, 26b/665, 27a/666, 28b/706, 32a/806, 32b/809, 32b/814, 33a/828, 33b/846, 34a/847, 35a/876, 39a/982, 39a/989, 39b/993, 3a/63, 40a/1013, 41a/1032, 41a/1033, 41a/1038, 41a/1039, 46b/1175, 51a/1287, 51a/1288, 51a/1294, 51b/1303, 55b/1412, 56a/1426, 56a/1427, 56a/1428, 59b/1512, 59b/1517, 59b/1518, 60b/1541, 61b/1571, 62a/1583, 6b/150, 6b/152, 6b/155, 6b/156, 7a/164, 7a/165, 25a/620, 28b/709, 47a/1192, 47b/1208, 51a/1296, 56a/1430, 7a/169, 22a/550, 11b/284, 1a/07, 3a/64, 3a/65, 40a/1006, 40a/1008, 40a/1009, 40a/1010, 32a/796, 47a/1184, 63a/1612, 7a/161.

idin- Edinmek. -3-

bir daḥı var yaśduḳ ***idindüm*** *anı ḥurma yapraġıyla ṭoldurdum anı* 34a/855, 24b/611, 32b/815.

iftirā (a) Bir kimseye kasıtlı ve asılsız suç yükleme.

şeyḫliḳ adı ***iftirā*** *oldı baña Ĥālümi ben bilürem öñden śuña* 26b/662.

iḥlāś (a) Samimiyet. -4-

‘aceb degüldür ki siz Ĥāś olasız riyādan arınub ***iḥlāś*** *bulasız* 36a/899, 67b/1719, 67b/1725, 68b/1745.

iĥsān (a) Bağışlama, yardum etme, lütuf. -5-

sen şefā‘at ḳıl hemān bağışladum ḳullaruma lutfı ***iĥsān*** *işledüm* 11a/265, 66a/1680, 4a/86, 15a/366, 66a/1687.

iḥtiyār (a) Seçme. -1-

iḥtiyārı *ḳalmayub bunlar daḥı ağlaşub yüz yire ḳorlar iy aḥį* 28b/708.

‘iḳāb (a) Ezâ, cefâ, eziyet, azap. -1-

şeyātįne anlara dürlü ‘aźāb anda olur hem ‘aźāb hem ***‘iḳāb*** 37b/942.

iken Zarf fiil eki. -12-

şu heybet ile her birisi zor ile çeker ***iken*** *cümlesi heb yorıla* 18b/466, 22a/551, 22b/565, 39b/1002, 40b/1022, 43a/1089, 51b/1303, 57a/1445, 57a/1452, 58a/1471, 59b/1518, 61b/1565.

iki Birden sonra gelen sayının adı. -29-

servi boyu ***iki*** *büken ölümi üstine toprąḳ döken ölümi* 14a/337, 14b/352, 15a/374, 16a/390, 28a/693, 28b/715, 32a/804, 45a/1140, 45b/1154, 46a/1163, 47a/1195, 50b/1279, 51a/1293, 51a/1294, 52b/1336, 53b/1356, 56b/1432, 59a/1508, 60a/1529, 62a/1579, 63a/1602, 63a/1605, 6b/149, 16a/394, 46a/1163, 47a/1191, 10b/256, 45a/1138, 16a/393.

ikinci İki sayısının sıra sıfatı. -3-

Lažā'dur ad ol ***ikinci*** *ṭāmūya ye'cūc ile me'cūc'i aña ḳoya* 37b/939, 49a/1235, 48a/1218.

'ilāc (a) Çare, önlem. -2-

mürşidimüz ol sā'at irdi hemān bir nice dürlü ***'ilāc*** *itdi iy cān* 2a/35, 61b/1572.

ilāh (a) Tanrı. -39-

resūl eydür: aġlayaraḳ yā ***ilāh*** *raḥmetüñ bol iy kerįm ü pādişāh* 10b/254, 10b/259, 37a/933, 64b/1651, 66a/1679, 18a/450, 21a/525, 29b/737, 37a/928, 64a/1626, 65b/1673, 47a/1186, 5b/129, 63b/1621, 5a/108, 38b/972, 3a/55, 47a/1193, 5b/118, 60a/1532, 63b/1622, 66b/1703, 68b/1746, 68a/1739, 13b/333, 14b/354, 14b/356, 18a/446, 19b/489, 21b/533, 22b/563, 27b/683, 28b/709, 35b/886, 41a/1036, 58a/1475, 62a/1576, 63b/1620, 68b/1752.

ile Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz. -109-

raḥmet olub cānıñuz bulsun ḥayāt şevḳ ***ile*** *hep diñ resūl'e śalāt* 10b/253, 11a/261, 11a/268, 12a/292, 12a/293, 12a/294, 12b/306, 12b/309, 12b/310, 13a/311, 13a/318, 13a/319, 13b/327, 13b/334, 14b/358, 15a/371, 15a/375,
15b/382, 15b/383, 15b/384, 16a/391, 16b/411, 17a/419, 17a/421, 18a/447, 18a/452, 18b/466, 19b/491, 1a/05, 1a/08, 20a/497, 20a/499, 20a/502, 20b/507, 20b/512, 20b/516, 21a/520, 24b/606, 28a/696, 28b/710, 28b/713, 29b/737, 2b/50, 2b/51, 30b/767, 31b/782, 32b/819, 33a/824, 33a/827, 34a/851, 34b/867, 35a/885, 35b/888, 35b/891, 35b/894, 36b/917, 37a/929, 37b/939, 3a/56, 3b/67, 40a/1005, 40a/1010, 40a/1015, 40b/1019, 40b/1022, 40b/1023, 44a/1117, 44b/1120, 46a/1159, 46a/1166, 47a/1185, 47b/1205, 47b/1206, 4a/83, 4a/89, 4b/100, 4b/102, 4b/93, 50a/1264, 50a/1271, 50a/1272, 51a/1289, 53a/1351, 54b/1380, 55b/1410, 59b/1515, 59b/1516, 60a/1529, 60b/1538, 62a/1578,

64b/1639, 64b/1643, 64b/1645, 65b/1669, 66a/1684, 67b/1719, 67b/1720, 67b/1725, 67b/1726, 68a/1739, 68b/1743, 68b/1748, 68b/1753, 69a/1755, 6a/136, 6a/142, 6b/152, 8b/203, 8b/204.

ilerü İleri. -2-

ola yetmiş biñ zincįr yuları melekler yügrişüb vara ***ilerü*** 18b/457, 22b/558.

ilet- İletmek. -12-

Cebra'įl'e buyurub didi kelām var Ĥabįbüme ***ilet*** *benden selām* 42a/1060, 65a/1652, 27b/691, 61b/1568, 45a/1138, 56b/1443, 27a/677, 24a/604, 36b/921, 30a/746, 43b/1099, 57b/1459.

ileyh (a) Ona. -1-

diyelüm estaġfiru'llāh el'ažįm ve etūbü ***ileyhi*** *yā kerįm!* 68b/1744.

ilhām (a) Esin. -1-

Ĥaḳḳ'dan ***ilhām*** *yitişür: iy aġa! memelerüñden südi śaġ çanaġa* 62a/1577.

illā (a) Ne olursa olsun, hangi şartta olursa olsun, her hâlde. -8-

Ĥaḳḳ diye destūr saña it heybeti ***illā*** *ħāśları ḳorḳutma ḳatı* 18b/454, 1a/09, 1a/13, 25a/624, 26b/657, 39b/991, 7a/164, 65b/1673.

il El. -1-

yoḳ yire öper ***iller*** *elümi Ĥaḳḳ'a ṭoġrı varımadum yolumı* 27b/682.

'ilm (a) İlim. -1-

kemāl-i ***'ilmüni*** *vü devletini 'adl-i inśāfını vü şefḳatini* 5b/119.

'imāme (a) Bir çeşit sarık. -1-

aġlayuraḳ evine gitdi yere ***'imāmesin*** *getürüb urdı yire* 41a/1035.

įmān (a) İnanç. -18-

anlara tevĥįdü ***įmān*** *cübbesin giydüreyin eyledüm ḳullar ħāśın* 12a/296, 12a/297, 12b/298, 12b/299, 12b/301, 12b/302, 13b/334, 14b/356, 14b/358, 4a/87, 4b/101, 65b/1672, 6a/135, 55b/1408, 56b/1436, 57a/1446, 14b/357, 4b/102.

imdi Buna göre, şu hâlde, artık. -28-

işit ***imdi*** *Muśṭafā'nuñ ĥālini Ĥasan Ĥüseyin neye iletdi yolını* 27b/691, 28a/698, 2b/50, 31b/790, 32b/808, 32b/819, 36a/907, 36b/919, 36b/923, 39b/997, 3b/67, 45a/1142, 45b/1156, 47b/1205, 4b/100, 4b/96, 51b/1312, 54b/1382, 56b/1442, 57a/1456, 61a/1550, 63b/1623, 66a/1691,

67a/1715, 6a/137, 6a/139, 6b/148, 7b/181.

imiş Öğrenilen geçmiş zaman ek fiili. -15-

her yaradılmış ʻayan olur ***imiş*** *māsivādan geçen Ĥaḳḳı bulur* ***imiş*** 1b/23, 1b/23, 29b/740, 2a/27, 2a/28, 2a/29, 2a/32, 30a/745, 31a/778, 36b/916, 40b/1016, 63b/1613, 7b/178, 7b/179, 59b/1514.

ʻināđ (a) İnat. -1-

döñe hergiz ***ʻināđ*** *eylemeye ḳarşu gele yir daħı söylemeye* 10a/247.

inan- İnanmak. -3-

ümmetüñsiz baña gerekmez cinān şu sözden dönmezem yā resūl ***inan!*** 53a/1350, 26a/649, 26a/648.

inanç İnanılan şey, görüş, öğreti. -1-

ümmetümüñ şu śıdḳı bütüni Ĥaḳḳ'a ***inancı*** *ʻahdi bütüni* 49a/1243.

ʻināyet (a) İyilik. -5-

esirgeyüb sen ***ʻināyet*** *eylegil elimüz tutub hidāyet eylegil* 14b/355, 27b/683, 31a/781, 50b/1283, 68a/1736.

iñ- İnmek. -1-

ḳabre girmek fikri ***iñen*** *çoġ idi:* 1b/18.

incid- İncitmek. -1-

faržları sünnetleri terk idici atasın anasın **incidüb** giden 9b/229.

incū (a) Değerli, küçük, sert, sedef renginde süs tanesi. -5-

ḳabūl itmedi Ĥarīrler giymegi altūn ***incū*** *dürlü zeyn idinmegi* 32b/815, 55b/1412, 33b/840, 26b/656. 48b/1223.

indir- İndirmek. -4-

ger gözüñ bunda biraz yaş ***indire*** *anda ţāmū ōdunı söyündüre* 6b/147, 16b/409, 2a/34, 37b/945.

iñil iñil Acı, üzüntü belirten kesik sesler çıkarmak, inildemek. -1-

ol sebebden ***iñil iñil*** *aġladı illā Fātıma cigerin taġladı* 39b/991.

iñildi İnilti. -4-

ve yā taġlar nedendür bu ***iñildi*** *bu aġlaşmaḳ nedür bu siñildi* 20b/514, 15b/377, 21a/523, 20b/513.

iñle- İnlemek. -14-

bir ġırį ḳobdı ki feryād u fiġān ***iñledi*** *ħalḳ u zemįn āsumān* 20a/494, 20a/495, 38b/968, 44a/1118, 64a/1630**,** 35b/888, 13a/323, 15b/384, 20a/498, 57b/1466, 64b/1649, 15b/376, 32b/820, 6a/143.

in- İnmek. -1-

arḳamuz üstine yire ***inmekden*** *āh āh* 14a/349.

inne (a) Şüphesiz ki. -2-

oḳudı resūl cehennem āyetin bildi aśĥāb ma'nįsiyle ġāyetin ve ***inne*** *cehenneme le mev 'idühüm ecma'įn* 42b/1074, 45a/1132.

ins (a) İnsan. -2-

māsivā şerrinden emįn bekleye ***ins*** *ü cinn şerrinden Allāh śaḳlaya* 5a/117, 15b/379.

inśāf (a) Acımaya, vicdana veya mantığa dayanan adalet. -8-

ne direm diñleñ iy dįn ḳardaşları ***inśāf*** *mıdur iy ḳabir yoldaşları* 12b/307, 35a/878, 39b/994, 39b/997, 59b/1519, 61a/1550, 67a/1712, 5b/119.

insān (a) Düşünme ve konuşma yetileri olan bilinçli canlı. -1-

cümle ***insān*** *cümle cinnįler varı melekler de turalar śaf śaf öri* 16b/404.

insiz (a) İnsansız. -1-

ol döşeksiz mūnissiz evden āh ol ḳarañulıḳ ***insiz*** *evden āh āh* 14b/351.

inşāallāh (a) Allah'ın izniyle. -1-

inşāallāh *sözi iletem ħātime ne didiler 'Āyişe'yle Fātıma* 56b/1443.

intiḳām (a) Öç. -1-

Ĥaḳḳ Te'ālā senüñ ile anlara ***intiḳām*** *idiser ol azġunlara* 17a/419.

ip İplik. -3-

yamalar ipligin de ĥurma ***ipi*** *dir: başuma üşdi hepi* 33b/845, 32b/813, 23a/572.

iplik Pamuk, keten, yün, ipek, naylon vb. dokuma maddelerinin uzun, ince liflerinden her biri. -3-

çāra on dört yama dikilmiş idi ***ipligi*** *ĥurmadan bükülmiş idi* 22a/553, 32b/813, 33b/845.

ir Erken. -2-

ir *eger genç ölevüz dimeyevüz ölümçün bir yaraḳ yimeyevüz* 13b/325, 5a/115.

ir- Ermek. -26-

mürşidimüz ol sā'at ***irdi*** *hemān bir nice dürlü 'ilāc itdi iy cān* 2a/35, 1a/03, 38a/963, 39b/990, 3a/57, 3b/76, 48a/1211, 48a/1212, 5a/113, 67b/1723, 19a/476, 17b/439, 42b/1079, 2b/50, 47b/1205, 2b/45, 32a/795, 4a/81, 1a/10, 27a/667, 32b/809, 6a/132, 58b/1489, 58b/1491, 43a/1091, 52a/1322.

ịrāḳ Uzak. -2-

Bilāl daḥı işidüb eyler firāḳ na'rası avāzı giderdi ***ịrāḳ*** 40b/1024, 48b/1229.

irgür- Ulaştırmak, eriştirmek. -1-

bunuñ adı durur Śulṭān Murād Ḫān kemāl-i ḳudretin irgürsin ol Ḫān 5a/115.

iri Olağandan daha hacimli, olağanı aşan büyüklüğü olan. -1-

biz günāh işleyevüz key ***iri*** *bizi bunlar esirgeye her biri* 13b/324.

iriş- Erişmek. -2-

Cebraịl'e çūnki Ĥaḳḳ emr ide cehennemi tiz ***irişdür*** *maĥşere* 17b/433, 63b/1625.

irkek Erkek. -2-

birbirin bilmeye ***irkek*** *dişi zāri efġān ola cümlenüñ işi* 10a/240, 39a/987.

irken Erken. -1-

yā resūl! ben söylemezem ***irken*** *cigerköşeñ Fātıma ṭururken* 55b/1407.

irtesi Ertesi, gelecek, sonra. -1-

bu sözüñ rāvịsi hem şöyle didi cābir'üñ ḳonaḳlıġı ***irtesi*** *idi* 62a/1583.

iŝbāt (a) Kanıtlama. -1-

bu sözlere saña ***iŝbāt*** *ideyüm uyar iseñ ṭoġrı yolca gideyüm* 23b/586.

ise Olunca, olursa, olsa da, -ince, -diği için, -diği vakit. -24-

her kişi ḫōź bilür nitdüklerin dir ***ise*** *heb bulsun itdüklerin* 17b/430, 1a/02, 20a/504, 24b/609, 2a/38, 43a/1081, 45a/1143, 52a/1314, 53b/1360, 55a/1392, 56a/1418, 59a/1505, 60a/1533, 6a/135, 8b/199, 8b/204, 1a/06, 25b/636, 10b/251, 1a/10, 1a/13, 23b/586, 25b/635, 6b/148.

isi Sıcak. -2-

śaĥābeler meger ḫendeḳ ḳazardı darlayuben ***isilerde*** *ḳızardı* 61b/1566, 10a/241.

İslām (a) Hz. Muhammed (sav)'in insanlığa tebliğ ettiği, Allah tarafından gönderilen son din, müslümanlık. -2-

vara bir el emegin kesb idine ḳuvvet anda çoḳdur ***İslām*** *dịnine* 24b/611, 9b/233.

ism- i a'žam (a) Allah'ın isimlerinden en büyük ve mânâca diğer isimleri kuşatmış olanı. -1-

ism- i a‘žam *ḳanḳısıdür didiler ĥelāl loḳma yenmesidür didiler* 25b/631.

isim (a) Ad. -2-

yoḫsa Ĥaḳḳ’un ***ismi*** *heb a‘žamidür el emegi gör nice a‘žam durur* 25b/632, 25b/633.

issi Sahip, malik. -1-

gör ne lutf ***issi*** *kerįmdür ol ilāh ne ‘atālar ḳılur saña pādişāh* 66a/1679.

iste- İstemek. -35-

iste *Ĥaḳḳ’dan ki mürşide iresin degmeler görmedigini göresin* 2b/45, 2a/39, 63a/1609, 68b/1746, 2a/38, 50b/1284, 41b/1053, 41b/1054, 27a/673, 63b/1624, 16b/414, 1a/10, 2b/40, 58a/1473, 29b/741, 33b/836, 43a/1087, 12b/310, 15b/388, 62b/1591, 16b/408, 23a/569, 23a/570, 39b/995, 4b/94, 52a/1317, 58b/1494, 59a/1496, 66a/1686, 27a/670, 2b/46, 52a/1316, 41b/1045, 36b/918, 41b/1052.

‘iśyān (a) Başkaldırı. -1-

dürlü ***‘iśyān*** *ħamırlarını içüb esrük olub kendimüzden geçüb* 14a/347.

iş Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma. -55-

eyde Cibrįl: yā Muĥammed bil ĥālüm Ĥaḳḳ emrinsiz hįçbir ***iş*** *tutmaz elüm* 29b/733, 33a/822, 36a/902, 42b/1073, 46b/1179, 59b/1512, 65b/1669, 7a/166, 48b/1226, 67a/1716, 21a/521, 24a/604, 39b/994, 55a/1400, 62a/1574, 62a/1581, 64a/1630, 67a/1715, 10a/239, 10a/240, 24a/594, 24b/608, 24b/613, 26b/664, 5a/114, 61a/1555, 6b/149, 7a/162, 39b/1002, 41a/1033, 41a/1034, 15a/364, 29a/728, 67a/1704, 25a/618, 30b/765, 47b/1207, 15a/367, 24a/600, 6a/136, 23a/576, 24a/597, 25a/622, 68a/1731, 68a/1732, 13a/313, 15a/365, 24b/613, 49b/1251, 60a/1522, 24a/600, 3b/77, 26b/665, 24b/607, 6b/156.

işāret (a) Belirti, gösterge, alamet. -4-

‘ārife yiter ***işāret*** *didiler ol* ***işāret*** *de beşāret didiler* 32a/797, 32a/797, 3a/53, 6a/139.

işbu İşte bu. -17-

cūşa gelüb ṭaşdı deñizler iy yār! ***işbu*** *ħālde aġlaşurdı neki var* 20b/509, 26b/658, 29b/730, 30a/747, 30a/755, 33b/838, 36a/908, 38b/967, 3a/62, 47a/1194, 51a/1291, 54a/1375, 55b/1416, 56a/1418, 57a/1449, 59a/1498, 62a/1579.

işde İşte. -16-

ḳatlanımazlar ʻaźāba yā ilāh ***işde*** *budur ağladığum iy pādişāh* 10b/259, 15a/363, 19b/490, 1b/20, 26b/655, 27b/680, 2b/43, 34a/858, 34a/859, 41b/1048, 43a/1083, 45b/1155, 49a/1245, 4b/94, 67a/1713, 7b/176.

işit- Duymak, işitmek. -67-

Fatıma ***işitdi*** *çūn bu sözleri yaşıla toldı mübārek gözleri* 22a/549, 25a/617, 42b/1075, 43b/1100, 44b/1124, 53b/1356, 29a/722, 27a/667, 27b/691, 28a/698, 29a/717, 30b/756, 31b/790, 37a/937, 38a/951, 45a/1142, 45b/1156, 47a/1190, 48a/1209, 48b/1234, 49b/1258, 51b/1312, 52a/1313, 54b/1382, 55a/1402, 57a/1456, 61b/1565, 6b/148, 45b/1149, 29b/732, 30b/757, 44b/1128, 44a/1107, 29a/724, 40a/1006, 40a/1011, 58a/1476, 30a/747, 44b/1131, 12b/305, 40a/1003, 22b/567, 39a/988, 43b/1098, 40b/1025, 42a/1057, 8b/197, 28b/706, 39a/988, 23a/576, 42b/1073, 52b/1327, 17b/432, 44a/1115, 44b/1122, 51a/1292, 10a/244, 40a/1007, 40b/1024, 40b/1027, 40a/1012, 16a/401, 45b/1147, 45b/1149, 46a/1168, 43a/1088, 43a/1090.

işle- İşlemek. -16-

kerem eyle olara lutf ***işle*** *Ĥabįbüñ yüzi śuyına bağışladum* 68b/1751, 25a/618, 30b/762, 11a/265, 42a/1062, 14b/357, 35b/897, 4a/86, 59a/1497, 60b/1538, 15a/367, 67a/1715, 46b/1179, 9b/224, 13b/324, 12b/308.

it Köpek. -3-

pasban ***itden*** *köti gördüm Ĥālümi ʻışḳa Ĥaḳḳ'a iletmedüm yolumı* 27a/677, 27b/680, 27a/667.

it- Etmek. -78-

ol ġarįbliḳ ḳarañu evde bizi yalıñuz ḳoma ḳabūl ***it*** *bu sözi* 14b/353, 18b/454, 19b/489, 1b/16, 38b/972, 44b/1127, 44b/1130, 53b/1353, 10b/256, 1b/19, 20b/510, 2a/35, 33a/831, 41a/1037, 42b/1068, 45a/1134, 56a/1423, 57a/1447, 60b/1545, 60b/1546, 61a/1553, 1b/15, 28a/704, 30b/762, 45b/1154, 7b/178, 39b/998, 36a/902, 1a/02, 53a/1344, 1a/02, 3b/70, 59b/1510, 23b/588, 52b/1328, 9a/216, 12a/289, 12a/289, 26b/664, 16a/401, 17b/430, 11b/283, 10b/250, 1a/02, 1b/20, 3a/62, 8b/205, 56a/1427, 21a/529, 51b/1305, 68a/1731, 23b/584, 24a/594, 27a/671, 32b/815, 64b/1640, 24b/607, 17b/436, 37a/933, 44b/1128, 18a/449, 26b/664, 21b/536 , 9b/233, 17a/425, 55b/1409, 6b/149, 3b/69, 15b/385, 23b/590,

10b/258, 62b/1593, 18b/455, 45b/1150, 4a/82, 56a/1418, 7b/170.

itā‘at (a) Boyun eğme. -2-

*çūnki bu emre **itā‘at** eyledüm ḳudretüm yitdügi deñlü söyledüm* 3a/61, 3b/69.

‘itāb (a) Paylama, azarlama. -1-

*degme bir cilde śıġmaz olur bu kitāb ne çoḳ olmış deyü iderler **‘itāb*** 25b/637.

iver- Çok istemek. -1-

*anları ben sizden artuḳ severem anlar uçmaġa girince **iverem*** 47a/1183.

iy Bir seslenme sözü, ey. -155-

*resūl eydür: aġlayaraḳ yā ilāh raĥmetüñ bol **iy** kerįm ü pādişāh* 10b/254, 10b/259, 12b/307, 15a/371, 15b/386, 16a/400, 17b/431, 18a/446, 18a/450, 18b/463, 18b/465, 19b/486, 19b/489, 19b/492, 1b/16, 20a/493, 20b/509, 20b/511, 20b/515, 20b/516, 21a/519, 21b/531, 22b/559, 25a/620, 25a/621, 25a/622, 25b/634, 26b/658, 27b/690, 28b/708, 29b/731, 29b/737, 29b/738, 29b/739, 2a/35, 2b/44, 2b/47, 30b/760, 31b/784, 31b/790, 32b/810, 32b/818, 33a/832, 34a/853, 34b/870, 34b/871, 35a/875, 35b/890, 35b/894, 35b/896, 36b/920, 36b/922, 38a/956, 38b/973, 38b/974, 39a/981, 39b/1000, 3a/53, 3a/64, 3a/65, 3b/66, 3b/74, 41a/1029, 41a/1032, 41a/1041, 41b/1042, 41b/1044, 41b/1046, 41b/1047, 41b/1052, 42a/1055, 42a/1056, 42a/1059, 43a/1085, 43a/1086, 43b/1101, 43b/1104, 44a/1109, 44a/1111, 44a/1113, 44b/1131, 45a/1137, 46a/1160, 46a/1168, 46a/1169, 46b/1173, 46b/1176, 46b/1179, 46b/1180, 47a/1184, 47a/1192, 47b/1203, 48b/1234, 49a/1247, 4b/94, 51a/1290, 51a/1299, 51b/1306, 51b/1311, 52a/1313, 52a/1319, 52a/1324, 53a/1339, 53a/1348, 53b/1354, 54a/1372, 54b/1378, 54b/1384, 54b/1386, 54b/1387, 55a/1392, 55a/1397, 55a/1398, 55b/1405, 55b/1414, 56a/1419, 56b/1439, 56b/1441, 57a/1445, 57b/1457, 58a/1480, 58b/1487, 59a/1501, 59a/1505, 59a/1508, 59b/1514, 59b/1520, 5a/110, 5a/112, 60a/1531, 61a/1552, 61b/1561, 62a/1577, 62b/1595, 62b/1597, 62b/1599, 63b/1618, 64b/1644, 64b/1646, 64b/1649, 64b/1650, 66a/1688, 66b/1693, 66b/1697, 67a/1707, 67a/1708, 67a/1709, 67b/1717, 67b/1719, 6a/138, 6b/146, 7b/180, 8a/193, 8b/196, 8b/200.

iyd- Söylemek. -5-

iydem *anda: ümmetį ve ümmetį niderem yā rāb! ümmetsiz cenneti* 19b/488, 29b/731, 50b/1274, 58a/1475, 18b/456.

iz Belirti, nişan, alamet, emare. -4-

śaĥābeler ***izini*** *sürüb gider yamalu eskiyle cümle āh ider* 22b/564, 22b/561, 34b/868, 33b/834.

iźin (a) Müsaade. -1-

söylemek nevbeti ger benüm ola ***iźin*** *virdüm Fātıma gelsün dile* 57a/1454.

‘izz (a) Kıymet, değer, güçlü oluş. -3-

esirgemez ***‘izz*** *ü ĥürmet eylemez mühlet virüb ya merĥamet eylemez* 14a/342, 11b/279, 11b/279.

‘izzet (a) Büyüklük, yücelik, ululuk.- 8-

rabbi ***‘izzet*** *didi kim: yā Muĥammed şefā‘at ķıluban uśanma Aĥmed* 11a/263, 14a/340, 62b/1596, 64b/1645, 8b/202, 9a/218, 12b/300, 38b/972.

-K-

ķā’il (a) Söyleyen, inanmış, aklı yatmış. -1-

müft yimege ***ķā’il*** *olmazlardı ayaftālıķ nedür bilmezler idi* 25a/619.

ķā’įm (a) Ayakta duran**.** -1-

dünyā gögi ortasına çūn ire menāre turur gibi ***ķā’įm*** *tura* 48a/1212.

ķabar- Kabarmak. -1-

mübārek elleri ***ķabarmış*** *idi śā’įmliķden beñzi śararmış idi* 22a/544.

kābin (a) Damadın nikah parası karşılığında geline ödediği para, eşya ya da ağırlık. -2-

şefā‘atci olayın ol cānlara hem ***kābin*** *bağışlayan ĥātūnlara* 58b/1490, 58a/1474.

ķabir (a) Mezar. -4-

ne direm diñleñ iy dįn ķardaşları inśāf mıdur iy ***ķabir*** *yoldaşları* 12b/307, 14a/341, 1b/18, 23a/577.

ķabķara Simsiyah. -2-

ķabķara *ōdlu dütünleri aġa ķıġılcımlar her biri beñzer taġa* 19a/471, 42b/1069.

ķabūl (a) Bir şeye razı olma. -17-

ol ġarįbliķ ķarañu evde bizi yalıñuz ķoma ***ķabūl*** *it bu sözi* 14b/353, 31b/785, 32b/815, 38b/972, 42b/1071, 4a/85, 4b/103, 50b/1284, 52a/1315, 56a/1418, 56a/1422, 56a/1423, 5b/129, 65a/1664, 67b/1722, 68a/1742, 7b/170.

ḳabu Kapı. -2-

*Fātıma'nuñ **ḳabusına** vardılar el degirmenin çekermiş gördiler* 22a/543, 38a/951.

ḳabža (a) Silah, kılıç vb. şeylerde tutulacak yer, tutak, sap. -1-

*el tutacaḳ **ḳabža** aḳ gümiş ola zį sa'ādet ol cum'a yol bula* 31b/794.

ḳaç Birçok. -3-

*altūn taḳyā ola bir **ḳaç** giye anda ḳızum ħōd nūrdan tāc giye* 34b/865, 39b/1002, 65a/1652.

ḳaç- Kaçmak. -8-

*ḳorḳımuzdan yazılara **ḳaçanı** gözlerinden ḳanlu yaşlar śaçanı* 42a/1066, 30a/753, 30b/759, 41a/1037, 22a/551, 36a/905, 56b/1435, 24a/601.

ḳaçan Ne zaman. -5-

*ḳızcaġaz dir: baba **ḳaçan** gelesin? beni yalıñuzca nice ḳılasın?* 41b/1049, 42a/1065, 52b/1328, 6b/151, 1a/08.

ḳadar (a) Ölçüsünde, derecesinde. -19-

*şol **ḳadar** itmişler āh ḳor ḳatı göz cigerleri ḳararmış key ḳatı* 15b/385, 19a/474, 1a/12, 20a/500, 20a/504, 22b/566, 27a/669, 27a/676, 3a/64, 3b/68, 48a/1214, 51b/1303, 53a/1341, 56a/1424, 56a/1425, 64a/1638, 65b/1677, 66a/1678, 8a/189.

ḳadeĥ (a) İçki içmeye yarayan ayaklı bardak -14-

*añа di ki: ḳanı ol nūrdan **ḳadeĥ?** içinde śu var imiş yarım **ḳadeĥ*** 29b/740, 29b/740, 29b/742, 30a/744, 30a/745, 30a/748, 30a/751, 30b/758, 30b/766, 29b/741, 30a/749, 30a/750, 30a/752, 30b/767.

ḳademsiz (a) Ayaksız. -1-

*ne revādur ardımuzda ḳalasız biz dilerüz pįş **ḳademsiz** olasız* 22b/560.

ḳāđılıḳ (a) Kadı olma durumu. -1-

*cem' ide Ĥaḳḳ ħalḳı maĥşer yerine kendü **ḳāđılıḳ** ide her birine* 16b/402.

ḳāđį (a) Hâkim. -1-

*oḳımaḳdan niyyeti **ḳāđį** ola altına bindigi at tazı ola* 26a/645.

ḳādir (a) Güçlü, gücü yeter. -3-

*kişilik tonı bir yamalu cār idi **ḳādir** iken dünyādan ḳaçar idi* 22a/551, 2b/44, 35b/894.

ḳadir (a) Kıymet, değer. -1-

eger Ḳıtmîr ḳadar ***ḳadrüm*** *olaydı dü cihānda Ĥālüm eyü olaydı* 0027a/669.

kāfir (a) Müslüman olmayanlara verilen ad.
-9-

dünyada ***kāfir*** *münāfiḳ çoġ idi Ĥaḳḳ'dan aślā ḳorḳuları yoġ idi* 17a/415, 33a/825, 34b/862, 37b/941, 9a/210, 37b/946, 8a/192, 8a/193, 33a/823.

ḳaftān (f) Eski bir çeşit pamuklu elbise. -2-

bütün ***ḳaftān*** *yoġidüġin bildiler izüm sürüb aġlaşuraḳ geldiler* 33b/834, 33b/844.

kāh (f) Bazen, kimi vakit, bazı bazı, gâh. -2-

kāh *öte yügrişe* ***kāh*** *berü payaḳ* 39a/985, 48b/1222.

ḳahr (a) Derin üzüntü veya acı, sıkıntı. -2-

dilerüm ki ħalḳa heybet gösterem **ḳahruñ** *ödıyla 'ibret gösterem* 18a/451, 5b/121.

ḳaḳı- Kızmak, öfkelenmek. -3-

eydem: iy Ĥaḳḳ! ***ḳaḳıma*** *ḥiçbirine yāħūd yaḳ beni olaruñ yirine* 54a/1372, 59b/1510, 26a/644.

ḳal- Kalmak. -28-

ímān nūrı ruşen ola ḳāmūda baḳmaya mecāl mi ***ḳala*** *tāmūda* 12b/302, 37b/948, 45b/1145, 51b/1308, 52b/1331, 49b/1252, 50b/1285, 65b/1676, 41b/1042, 29b/730, 48b/1228, 49a/1242, 5a/109, 22b/560, 64a/1633, 15b/380, 24a/598, 65a/1654, 64a/1633, 43b/1097, 14a/346, 28b/708, 41a/1038, 50a/1267, 58b/1486, 67a/1711, 3b/75, 46a/1157.

ḳalb (a) Kalp. -5-

iy 'aẓîzler ṣıdḳ ile iħlāṡ ile yalvaralum Ĥaḳḳ'a ***ḳalbi*** *ħāṡ ile* 67b/1719, 38b/976, 38b/976, 25a/626, 68b/1749.

ḳaldır- Kaldırmak. -9-

key utanmaz yüz ki başın ***ḳaldıra*** *'ārsuz olub cümle Ĥālin bildire* 35b/892, 51a/1294, 51a/1295, 50a/1264, 15b/381, 15b/384, 15a/374, 47b/1198, 56b/1431.

ḳalem (a) Yazma aracı. -3-

'arşı kürsį levĥi ***ḳalem*** *aġlaya uçmaḳ ehli cigerlerin ṭaġlaya* 13a/320, 20a/505, 20b/512.

ḳal'e (a) Kale. -2-

yabdum įmān ***ḳal'esin*** *muĥkem yapu ḳomadum İblįs'e girecek ḳapu* 12b/298**,** 12b/299.

ḳamaş- Kamaşmak. -1-

baḳdıḳca nūra gözler doymaya gözleri ***ḳamaşa*** *baḳan tuymaya* 48a/1216.

ḳamer (a) Ay. -2-

śaddaḳ yā Resūlallāh! didi 'Ömer Fātıma da söyler ol alnı ***ḳamer*** 34b/869, 49a/1246.

ḳāmet (a) Boy. -1-

aġaçlar egilüb dal itdi ***ḳāmet*** *śandılar ol demde ḳobar ḳıyāmet* 20b/510.

kāmil (a) Yetgin, olgun. -1-

mürşid-i ***kāmil*** *gerekmiş kişiye ta ki añа gizlü sırlar erişe* 1b/24.

ḳamū Herkes; bütün. -27-

bugün bu ħalḳ ***ḳamū*** *itdügin bula ya niçūn gitmediler ṭoġrı yola* 9a/216, 5b/128, 12b/303, 1b/22, 20b/507, 27b/689, 29a/719, 31a/774, 32b/816, 35b/896, 37b/943, 40b/1021, 43a/1085, 43b/1101, 62b/1595, 66b/1693, 6a/133, 17b/429, 29a/726, 37a/934, 37b/947, 38a/952, 38a/953, 38a/957, 12b/302, 38a/960, 56a/1422.

ḳan Damarlarda dolaşan kırmızı renkli sıvı.

-5-

biraz yatdı 'aḳlı geldi başına ***ḳan*** *ḳatılmış aġlamaḳdan yaşına* 38b/969, 41a/1037, 59b/1511, 59b/1515, 22b/566.

kān (f) Bir şeyin kaynağı. -2-

iy saĥāvet **kānı** nūrına ata yardum eyle sen de günāhkār ümmete 53b/1354, 55a/1402.

ḳanadlu Kanatlı. -1-

üç ***ḳanadlu*** *ola 'alemüm benüm her ḳanadı nicedür işit cānum* 48a/1209.

ḳanat Uçmayı sağlayan organ. -5-

şu nūrdan ***ḳanatlar*** *ile uçar bir nefesde nice menzil geçer* 34b/867, 48a/1209, 48a/1210, 48a/1211, 48a/1213.

ḳancaru Nereye, ne tarafa. -1-

ḳancaru *gitdüñi di bileyin isteyicek seni varub bulayın* 41b/1045.

ḳanda Nerede. -6-

ḳanda *ḳaldı ol fesāda gidevüz yāĥūd şol bid'atlarıñuz idevüz* 24a/598, 27b/687, 41a/1041, 41b/1051, 65a/1654, 9b/228.

ḳand (a) Şeker ve limonla içilen sıcak su. -1-

söyler idi bu sözleri ḳızına ***ḳandı*** *sükkārlar ḳatardı sözine* 51a/1287.

ḳanı Hani. -4-

ḳızı ʻĀyişe śordı ki ***ḳanı*** *ol ĥelālüñ iki cihān sulṭānı* 28a/693, 29b/740, 30a/744, 60a/1531.

ḳānīʻ Kanmış, inanmış. -1-

ḳānīʻ*olub idedüm Ĥaḳḳ şükrini işitmeyeydüm cehennem źikrini* 40a/1011.

ḳanḳı Hangi. -2-

ḳanḳı *ḳul efḍal durur yār saña? ĥabįbüñe diyüben oñdan śoña* 35a/881, 64a/1627.

ḳanḳisi Hangisi. -2-

ya bu ħalḳı niçün ḳınayalar? şeyĥlerüñ ***ḳanḳisine*** *inanalar?* 26a/648, 25b/631.

ḳanlu Kanlı. -3-

Ĥasan'uñ ol dem aġulu gömlegin hem Ĥüseyn'üñ daħı ***ḳanlu*** *gömlegin* 32a/803, 42a/1066, 59a/1507.

ḳapla- Kaplamak. -1-

on sekiz biñ ʻālemi Ĥaḳḳ ***ḳaplamış*** *māsivā içinde özin śaḳlamış* 1b/25.

ḳapu Kapı. -9-

yabdum įmān ḳalʻesin muĥkem yapu ḳomadum İblįs'e girecek ***ḳapu*** 12b/298, 33b/846, 37a/936, 39a/987, 54a/1371, 14b/350, 26a/650, 25b/641, 33b/837.

ḳara Siyah. -11-

boynımuzda bunca günāhlara ṭura başımuz aşaġa yüzimüz ***ḳara*** 13a/312, 13b/331, 14a/338, 14a/345, 26a/653, 27b/680, 38b/976, 40b/1017, 47a/1191, 63b/1616, 64b/1640.

ḳarañu Karanlık. -2-

ol ḳapusız ṭar evden āh ***ḳarañu*** *çırasuz nācār evden āh* 14b/350, 14b/353.

ḳarañulıḳ Karanlık. -1-

ol döşeksiz mūnissiz evden āh ol ***ḳarañulıḳ*** *insiz evden āh āh* 14b/351.

ḳarār Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı. -2-

gördüm anda ***ḳarār*** *eylemedi aślı nedür hįç bize söylemedi* 28a/695, 3b/75.

ḳarar- Kararmak. -1-

şol ḳadar itmişler āh ḳor ḳatı göz cigerleri ***ḳararmış*** *key ḳatı* 15b/385.

ḳaravaş Hizmetli. -2-

yā Muĥammed bunca mālum kim bende var ḳul ***ḳaravaşdur*** *ḳumāş her ṭarāf* 56a/1421, 64a/1635.

ḳardaş Kardeş. -7-

iydem saña: iy ***ḳardaşum*** *Cebra'il! ṭāmū'yı döndürmege bir çāre ḳıl* 29b/731, 13b/335, 6a/131, 26b/658, 12b/307, 19b/483, 4a/83.

ḳarıcuḳ Yaşlı kadın. -1-

şol aḳ śaçlu ***ḳarıcuḳlar*** *diyeler* 39a/979.

ḳarın Mide, göbek, karın. -6-

şimdi varıruz birer yudum vire Ĥaḳḳ kerįmdür ***ḳarınlarun*** *toyura* 61b/1573, 38b/964, 61b/1572, 9a/210, 56a/1428, 9a/214.

ḳarışdur- Karıştırmak. -1-

peşįmān ola ḳamū günāhlarına göz yaşı ***ḳarışdura*** *aĥvāllerine* 31a/774.

ḳarşu Karşı. -9-

döñe hergiz 'inād eylemeye ***ḳarşu*** *gele yir daḫı söylemeye* 10a/247, 12b/310, 13a/311, 24a/603, 44a/1109, 46a/1167, 4b/99, 8b/207, 29a/721.

ḳaśd (a) Kasıt. -8-

sen girü ṭur diyü saña söyleye kükreyüb 'āśįlere ***ḳaśd*** *eyleye* 10a/237, 18b/464, 19a/473, 41a/1037, 67a/1715, 19a/476, 29a/721, 57b/1465.

ḳāśįler Duygusuz. Katı, hissiz, taş gibi katı.

-1-

nice raĥmet bulur görüñ 'āśįler śanmañuz şöyle ḳala ol ***ḳāśįler*** 45b/1145.

ḳat Katman, makam, mevki. -1-

feriştahlar yidi ***ḳat*** *gökde kim var ḳamū baş secdeye ḳodılar iy yār* 66b/1693, 38b/974, 35a/883, 40b/1026, 44a/1108, 25a/628, 3b/78, 41b/1054, 5a/114, 64b/1645

ḳat- Katmak, ilave etmek, eklemek.

söyler idi bu sözleri ḳızına ḳandı sükkārlar ***ḳatardı*** *sözine* 51a/1287,

ḳatı Çok, çok ziyade, pek, şiddetli, iyice, sıkı, sıkı sıkı, gayret. -20-

şol ḳadar itmişler āh ḳor ***ḳatı*** *göz cigerleri ḳararmış key* ***ḳatı*** 15b/385, 15b/385, 18a/444, 18a/445, 18b/454, 20b/511, 30b/763, 38b/973,

45a/1133, 45a/1135, 46b/1172, 47a/1188, 51b/1301, 56a/1429, 62b/1587, 63b/1620, 65b/1677, 66a/1690, 7a/167, 10a/243.

ḳatıl- Katılmak. -4-

*üçi de düşmişler ümmet derdine bunlaruñ da dert **ḳatıldı** derdine* 28b/707, 37a/927, 38b/969, 40b/1019.

ḳatılıḳ Acımasız, duygusuz olma durumu. -1-

***ḳatılıḳ** eyleme aġla sen daḥı bārį aġlayana öykün iy aḥį* 6b/146.

ḳatlan- Katlanmak. -1-

***ḳatlanımazlar** ‘aźāba yā ilāh işde budur aġladıġum iy pādişāh* 10b/259.

ḳavm (a) Kavim. -4-

*naśįbüñdür **ḳavm** -i kāfir hep gele bölük bölük ḳarnıñ içine tola* 9a/210, 57b/1467, 30a/754, 16b/410.

ḳayd (a) Deftere geçirme. -1-

*ol gün içūn bir **ḳayd** gördüm ata şimdiden yaraḳladum ümmete* 7b/1469.

ḳayġusuz Kaygısı olmayan, kaygı duymayan. -1-

*yüriyevüz **ḳayġusuz** ġafletle ya ĥālimüz nola bu ħüccet ile* 13b/327.

ḳayın ata Kayın baba. -1-

***ḳayın atası** Ebū Bekir de ‘Ömer Tañrı ĥaśı* 51a/1293.

ḳayır- Kayırmak. -4-

*‘Āyişe’ye şöyle diyecek ol resūl ümmeti **ḳayırıcaḳ** ol pür uśūl* 62b/1598, 36b/919, 6b/150, 63a/1603.

ḳayna- Kaynamak. -2-

gökde ḳuşlar ağlaşuban yandı deñiz içinde balıḳlar **ḳaynadı** 20b/506, 60b/1542.

ḳayśer (a) Roma ve Bizans imparatorlarına verilen san. -2-

*didi: **ḳayśeri** kisrį’nüñ ḳızları geyerlerdi ĥarįr atlās bezleri* 33b/839, 33a/823.

ḳaz- Kazmak. -1-

*śaĥābeler meger ħendeḳ **ḳazardı** darlayuben isilerde ḳızardı* 61b/1566.

ḳazı- Kazımak. -1-

***ḳazıya** gidere artuḳların acı vire göstere örtüklerin* 67a/1710.

kebāyir (a) Büyük günahlar. -1-

*Ĥaḳḳ’dan uġurın şol **kebāyir** idici şum nefsüñ arzūsına gidici* 17a/426.

kefen (a) Ölünün gömülmeden önce sarıldığı beyaz bez. -2-

‘izzet ṭonların çıḳaran ölümi ***kefen*** *ṭonların śaran ölümi* 14a/340, 40b/1017.

kelām (a) Söz. -3-

Cebra’įl’e buyurub didi ***kelām*** *var Ĥabįbüme ilet benden selām* 42a/1060, 42b/1070, 65a/1652.

kelb (a) Köpek. -2-

kelbde *Ĥaḳḳ sevgüsi ola bu ḳadar gel beni gör ġayretüm yoḳ* **kelb** *ḳadar* 27a/676, 27a/676.

keleb Bağlam, demet. -4-

maḳremesin çıḳarub başın bozar ol güzel śaçın **keleb keleb** çözer 63b/1614, 63b/1614, 60b/1535, 60b/1535.

kemāl (a) Bilgi ve erdem bakımından olgunluk, yetkinlik, erginlik, eksiksizlik. -6-

rūzi ḳılsañ ümmetüme de ***kemāl*** *ümmetüm de görse dįzār ü cemāl* 10b/260, 2a/29, 59b/1518, 8a/191,005b/120, 5a/115, 5b/119.

kemer (f) Kumaş, deri veya metalden yapılan bel bağı. -1-

döndi resūl ‘Ömer’e dir: yā ‘Ömer! dįn yolına yaħşį ḳuşanduñ ***kemer*** 34b/860.

kendözi: **“**Kendü” ve “öz” sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelen dönüşlülük zamiri, kendi özü. -3-

çūnki ***Rıđvān*** *işide işbu sözi bir nūrdan śanduḳ aça kendözi* 30a/747, 9a/214, 30b/756.

kendü Dönüşlülük zamiri, kendi. -23-

itdi fāriġ ikisinden de bizi ***kendü*** *nefsümçūn dimezem her sözi* 10b/256, 12a/287, 12a/288, 13a/319, 14a/344, 16b/402, 21b/540, 27a/672, 30a/747, 30b/756, 33a/827, 33a/831, 3b/72, 3b/73, 67a/1714, 9a/214, 43a/1081, 33b/840, 10a/239, 14a/347, 61b/1569, 18a/445, 63b/1616.

kerāmet (a) Ermiş kimselerin gösterdikleri doğaüstü, şaşkınlık uyandırıcı davranış veya durum. -2-

bu Ĥāžır cemā‘at şehādetiyle tevbe ḳıldum pįrüm ***kerāmetiyle*** 68a/1738, 26a/642.

kerem (a) Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, eli açıklık, lütuf. -9-

tā seni ħōşnūd idince tā virem zįra baña yaraşur lutfi ***kerem*** 11a/266, 34b/872, 44b/1130, 60a/1532,

68b/1751, 27b/685, 42a/1062, 47b/1196, 60b/1538.

kesb (a) Kazanma. -3-

*vara bir el emegin **kesb** idine ḳuvvet anda çoḳdur islām dįnine* 24b/611, 24b/616, 25a/620.

kes- Kesmek. -2-

*ger ol aśil kişi bulunmaz ise bir kişi bul vaḳıfdan elin **kese*** 24b/609, 14a/338.

keşkį (f) Keşke. -3-

*'Ömer āh dir nolaydum didi **keşkį** bir ḳoyuncuḳ olaydum didi* 40a/1004, 40a/1007

key Çok, pek, gayet, pek çok. -16-

*biz günāh işleyevüz **key** iri bizi bunlar esirgeye her biri* 13b/324, 15b/385, 21b/533, 24b/615, 30a/755, 35b/892, 37b/950, 38b/974, 39a/989, 42b/1069, 45b/1149, 46b/1182, 51b/1307, 52a/1319, 56a/1430, 10b/258.

kez Kere, defa, sefer. -11-

*tāmū bir **kez** kükreyüben ura mevc śaçıla ḳoġlar cihāna fevc fevc* 19a/467, 19a/476, 35a/875, 42b/1075, 4a/82, 50a/1267, 52b/1326, 56a/1426, 57a/1450, 61a/1554, 8a/188.

ḳıçın ḳıçın Geri geri, geriye doğru. -2-

*sözleriñi her ne dirseñ tuta ardına döne **ḳıçın ḳıçın** öte* 10b/248, 30a/753.

ḳıġılcım Kıvılcım. -1-

*ḳabḳara ōdlu dütünleri aġa **ḳıġılcımlar** her biri beñzer taġa* 19a/471

ḳıġır- Çağırmak, davet etmek, seslenmek, haykırmak. -2-

*Ĥaḳḳ Te'ālā dir: ḳorḳudan ḳaçan ḳulı **ḳıġır** getür cennete döndi yolı* 42a/1065, 17b/434.

ḳıl- Kılmak. -156-

*ben uśanmazam virmekten ĥabįb tek uśanma **ḳıl** şefā'at yā tabįb* 11a/264, 11a/265, 11a/272, 19b/489, 19b/491, 23b/581, 27b/683, 29b/731, 2b/51, 47a/1195, 47b/1196, 4b/101, 4b/93, 54b/1380, 56a/1422, 5b/120, 60a/1532, 68a/1739, 68b/1752, 68b/1753, 13a/322, 15b/388, 19b/486, 23a/574, 23a/575, 2b/40, 31a/772, 32a/804, 42b/1078, 45a/1140, 45b/1151, 51b/1308, 57a/1447, 5a/106, 60a/1528, 61a/1558, 64a/1628, 65a/1654, 4b/96, 4b/97, 64b/1642, 42a/1056, 54a/1368, 58b/1495, 59a/1506, 59a/1508, 59b/1509, 20a/497, 17a/420, 23a/579, 23a/579, 41b/1049, 45b/1153, 4a/80, 54a/1370,

43b/1097, 58a/1474, 13a/323, 16a/391, 20a/504, 29a/725, 29a/728, 42b/1076, 45a/1136, 51a/1298, 52a/1325, 52b/1335, 53b/1352, 54a/1376, 55a/1393, 60b/1546, 61a/1553, 64b/1647, 53b/1361, 15a/373, 21a/522, 45a/1137, 45a/1139, 45b/1148, 47a/1190, 52a/1315, 53b/1360, 21a/528, 21a/530, 44b/1124, 3a/60, 53b/1360, 53b/1362, 66b/1697, 68a/1735, 68a/1736, 68a/1738, 68a/1741, 8a/186, 8a/188, 8a/189, 8a/195, 11a/269, 63b/1623, 22 a/548, 8b/206, 32a/800, 32a/801, 32a/805, 60a/1531, 61a/1559, 15a/364, 5b/121, 43a/1084, 50b/1282, 4b/103, 23a/578, 36a/900, 43a/1087, 52b/1331, 17a/427, 9b/222, 9a/218, 14b/361, 27a/666, 39a/981, 46b/1171, 60b/1544, 10b/260, 61a/1548, 6a/140, 20a/503, 2a/29, 32a/801, 35a/878, 36b/915, 43b/1104, 45a/1138, 47a/1188, 50b/1278, 63b/1615, 9a/220, 11a/263, 46b/1180, 4b/95, 21a/530, 42b/1077, 51b/1300, 13a/313, 28a/692, 40a/1013, 43a/1081, 43a/1083, 44a/1117, 66a/1679, 15a/365, 20a/498, 14a/338, 14a/338, 6a/131.

ḳıl Vücudun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı. -4-

Ĥaḳḳ śorarsan cümlesin ***ḳıldan ḳıla*** *ḳorḳaram ki her biri ʻāciz ḳala* 51b/1308, 51b/1308, 61a/1558, 61a/1558.

ḳılıc Kılıç. -1-

ḳılıcı *üstün olsun fetĥler olsun. Ĥaḳḳ ḳatında her işi ĥāśıl olsun* 5a/114.

ḳına- Ayıplamak. -1-

ya bu ħalḳı niçün ***ḳınayalar?*** *şeyħlerüñ ḳanḳisine inanalar*? 26a/648.

ḳır- Kırmak. -3-

nice śoyın śopın ***ḳıran*** *ölümi nice boyunları buran ölümi* 13b/332, 24a/602, 29a/718.

ḳırḳ Otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı. -4-

ḳırḳ *gün olıcaḳ taşra çıḳaram seyr idüb dünyāya baḳaram* 2a/33, 42a/1058, 42a/1059, 43a/1092.

Ḳıtmiṛ (a) Ashab-ı Kehf'in köpeğinin adı.
-3-

eger ***Ḳıtmiṛ*** *ḳadar ḳadrüm olaydı dü cihānda Ĥālüm eyü olaydı* 27a/669, 27b/686, 27b/685.

ḳıyāmet (a) Dünyanın sonu. -13-

ḳıyāmet *güni oları ʻafv idem śuçların bağışlayub ʻafv idem* 11b/273,

16a/401, 20b/510, 46b/1173, 53a/1342, 53b/1363, 57b/1458, 60b/1544, 8b/206, 35b/887, 41b/1050, 41b/1051, 16b/408.

ḳıy- Kıymak. -3-

civān yigitlere ***ḳıyan*** *ölümi ol ḳara gözler süzici ölümi* 13b/331, 54b/1390, 41b/1043.

ḳıyās (a) Karşılaştırma, oranlama, mukayese. -2-

büyüginüñ geze burnı içinde ver ***ḳıyās*** *anuñ ḳarnı içinde* 38b/964, 55b/1411.

ḳız Dişi çocuk. -96-

cānu başı çūn ḳoyduñ aśḥāb ile ħātūnlaruñ oġıl ***ḳız*** *aḥbāb ile* 11a/268, 39b/992, 43b/1100, 43b/1102, 44a/1108, 44a/1115, 44b/1119, 44b/1125, 55a/1397, 56b/1437, 58a/1481, 58b/1484, 62b/1590, 63b/1619, 63b/1625, 64a/1628, 55a/1398, 9a/218, 22a/545, 22b/565, 23a/572, 28a/693, 28a/694, 31b/785, 33a/821, 33b/843, 41a/1038, 41a/1039, 44a/1107, 46a/1159, 57a/1444, 57a/1445, 57a/1452, 57a/1453, 62b/1588, 64a/1627, 6b/154, 33a/825, 60b/1543, 65a/1654, 17b/431, 21b/541, 55a/1404, 34b/861, 34b/864, 34b/868, 61a/1553, 28a/703, 51a/1287, 7b/179, 60b/1547, 62a/1585, 22a/542, 65b/1668, 43a/1091, 22b/559, 64a/1631, 62b/1587, 33b/839, 34b/862, 64a/1634, 28a/701, 34a/859, 34b/863, 34b/865, 34b/866, 36b/924, 37a/931, 37a/937, 37b/947, 37b/949, 38a/960, 38b/967, 41b/1048, 41b/1050, 41b/1054, 42a/1056, 45b/1155, 46a/1162, 48a/1220, 55a/1394, 57a/1455, 7a/167, 19b/486, 35a/875, 38a/951, 38a/956, 38b/973, 38b/974, 48b/1234, 50a/1264, 26a/652, 63a/1604, 55a/1401, 63a/1612, 20a/503.

ḳız- Isınmak. -3-

cehennemüñ issisinden hep ***ḳıza*** 10a/241, 61b/1566, 36a/904.

ḳızar- Utanmak, yüzü kızarmak. -1-

hay sizüñ ol nebįñüz sizden bezer sizden ötüri ni çeker beñzi ***ḳızar*** 24a/599.

ḳızcuġaz Kendisine şefkat ve acıma duyulan kız. -15-

ḳızcuġaz *atasınuñ etegine yabışuban aġladı döne döne* 41a/1040, 41b/1051, 42a/1061, 43a/1087, 43a/1090, 43b/1099, 43b/1101, 43b/1104, 44b/1124, 44b/1127, 44a/1113, 45a/1133, 41a/1039, 43b/1098, 41b/1049.

ḳızġur- Isıtmak, hararetlendirmek.

gele ‘arşuñ śol yanında tiz tura śaçıla ödları gür gür ***ḳızġura*** 57b/1461.

ḳızıl Parlak kırmızı renk. -3-

yuḳarı başı ***ḳızıl*** *yāḳūt ola nūrı maĥşer yirine dübdüz tura* 31b/793, 48b/1224, 59b/1514.

ki (f) Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bir söz. -68-

yā Muĥammed gör ***ki*** *ne direm saña*
ümmetlerüñ sevgilidür heb baña 12a/285, 12a/286, 13a/322, 15b/388, 16b/406, 18a/451, 1b/24, 20a/494, 25b/639, 26a/649, 26a/651, 27a/678, 28a/693, 29b/735, 29b/736, 2b/40, 2b/45, 30b/759, 31a/781, 32a/795, 32b/809, 32b/810, 32b/812, 33a/826, 33a/827, 33b/844, 34a/849, 35b/891, 35b/892, 35b/897, 36a/899, 36a/908, 38a/958, 38b/975, 3b/78, 41a/1029, 42b/1072, 43a/1083, 43a/1092, 45b/1151, 46a/1169, 47a/1189, 4b/97, 51b/1308, 56b/1439, 57a/1453, 57b/1459, 58a/1480, 59b/1513, 5a/110, 62a/1576, 62b/1596, 65b/1672, 66a/1683, 66a/1684, 66a/1689, 66b/1699, 67a/1716, 68b/1749, 6a/143, 6b/155, 9a/219, 21a/528, 29b/740, 29b/741, 35b/894, 47b/1201, 65a/1656.

kibr (a) Kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyüklenme, benlik, gurur. -1-

el aldum Muśtafā silsilesinden ilahį! arį ḳıl ***kibr*** *ile kinden* 68a/1739.

kibrit (a) Kükürt. -1-

ki her evde yetmiş biñ śanduġı cümle öddan ***kibritdendür*** *yanduġı* 38a/958.

kibriyā (a) Azamet, büyüklük. -2-

yā Muĥammed ‘izzüm cemālüm Ĥaḳḳı ***kibriyā*** *vü ‘izzi cemālüm Ĥaḳḳı* 11b/279, 12b/300.

kici Küçük, ufak. -3-

kicisi *burnı delüginden gire büyüginüñ boġazındañ ire* 38a/963, 38a/961, 48a/1214.

ḳįl u ḳāl (a) Dedikodu. -1-

iy deñizler iy balıḳlar nedür ĥāl? bu aġlaşmaḳ nedür ya bu ***ḳįl u ḳāl*** 20b/515.

kim (f) Ki. -68-

ola ***kim*** *bencileyin etmiyesiz māsivā sevgüsine gitmeyesiz* 14b/359, 15a/366, 16a/401, 17a/416, 18a/443, 18a/452, 19a/473, 22a/550, 22b/565, 26a/644, 29a/718, 31a/780, 32a/807, 33b/843, 34b/868, 34b/870, 39a/981,

39b/999, 3b/69, 3b/71, 46b/1179, 46b/1181, 50b/1285, 51b/1309, 51b/1312, 53a/1342 , 55a/1398, 55a/1403, 56a/1421, 57a/1446, 59b/1515, 5a/110, 60a/1528, 60a/1529, 60a/1530, 60b/1535, 61a/1556, 61a/1557, 61b/1569, 61b/1571, 62b/1590, 62b/1591, 63b/1625, 66b/1693, 67b/1722, 67b/1724, 68a/1742, 6a/136, 6b/145, 7b/182, 9a/209, 9b/222, 16a/398, 16b/414, 21a/519, 30b/756, 33a/832, 35b/886, 38b/970, 40a/1003, 44a/1113, 44b/1120, 50a/1270, 55b/1416, 64b/1650, 66b/1692.

kim "Hangi kişi?" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz. -14-

zįra her ***kim*** *el emegin bulur. ḳalbine nūrlar yimeginden bulur* 25a/626, 43a/1080, 43a/1081, 44a/1111, 44b/1119, 44b/1127, 45b/1151, 46b/1172, 4a/86, 4b/98, 67a/1709, 6a/143, 56b/1436, 49b/1258, 45b/1146.

kimi Birtakımı, bazısı, kimisi. -2-

her zebānį yabışuban çekeler ***kimi*** *tura* ***kimi*** *dizin çökeler* 18b/462, 43b/1102.

kimisi Bazısı, birtakımı, kimi. -4-

kürsįlerüñ ***kimisi*** *nūrdan ola* ***kimisi*** *aḳ incüden dürdan ola* 48b/1223, 48b/1224, 48b/1225, 48b/1226.

kimse Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi. -4-

kimse *yüzüme nažar ḳılmaz idi elüm öpüp hem ṭapu ḳılmaz idi* 27a/666, 55b/1413, 57b/1460, 26b/654.

kin (f) Birine karşı duyulan öç alma isteği, garaz. -1-

el aldum Muṡṭafā silsilesinden ilahį! arį ḳıl kibr ile ***kinden*** 68a/1739.

kisrā (f) Sa'sâni hükümdarlarına verilen isim. -2-

ḳayṡerį ***kisrā*** *kāfirlerinüñ ṭonları atlās Ĥarįr ola anuñ* 33a/823, 33b/839.

kişi Şahıs, zat. -22-

kendülerini öninde her ***kişi*** *ma'ṡūmlar ṡaçı aġara bil işi* 10a/239, 10a/241, 16a/401, 17b/430, 24b/608, 24b/609, 24b/613, 26b/654, 26b/664, 2b/44, 3a/54, 41a/1032, 51b/1309, 53a/1342, 53a/1344, 27a/673, 39a/980, 39a/989, 42b/1068, 4a/85, 1b/24, 63a/1609.

kişilik Şahsiyet.

*śabr idiñ kim **kişilik** tonın giyem sözleriñüz varam atama diyem* 22a/550, 22a/551, 32b/813.

kitāb (a) Kitap. -16-

*bu sırlardan yaza idüm nice bāb cilde sıġmaz olur idi bu **kitāb*** 1a/07, 1a/13, 25b/637, 3b/75, 69a/1756, 58a/1478, 2b/49, 47b/1204, 4b/92, 54b/1379, 59a/1503, 9b/232, 67a/1709, 3b/77, 1a/09, 3a/58.

kiz Kişi. -1-

*hay baña bir cihet olsa dimeye vāḳf etmegini her **kiz** yimeye* 24b/610.

ḳo- Bırakmak, terketmek. -39-

*tāmū eyde: yā Muĥammed **ḳo** beni ōduma Ĥaḳḳ emridür yaḳmaz seni* 9a/211, 9a/213, 9a/215, 9b/226, 15a/369, 37b/938, 27a/671, 66b/1693, 21a/523, 12a/287, 7b/175, 11a/267, 14b/353, 16b/411, 58b/1487, 16a/399, 12b/298, 8a/190, 60a/1526, 67b/1718, 54a/1370, 59a/1498, 54b/1390, 11b/284, 12a/288, 43a/1081, 43a/1087, 55b/1413, 28b/714, 28b/705, 28b/716, 11b/274, 47a/1185, 15b/385, 33b/841, 47b/1207, 63b/1615, 20a/493, 28b/708.

ḳob- Kopmak. -3-

*bir ġırį **ḳobdı** ki feryād u fiġān iñledi ħalḳ u zemįn āsumān* 20a/494, 41a/1029, 20b/510.

ḳoç Erkek koyun. -3-

*ḳızı bir **ḳoç** derisini döşene şol yoġın ĥurma ipini ḳuşana* 23a/572, 27a/678, 34a/850.

ḳoġ Kıvılcım. -2-

*ululuḳda tamunuñ her bir **ḳoġı** şöyle büyük śanasın dünyā ṭaġı* 19a/472, 19a/467.

ḳol 1. Taraf, yan, cihet. -1-

*śoñ nefes įmān aña yoldaş ola enbiyālar **ḳolına** ḳoldaş ola* 4a/87.

2. El. -1-

*başumı yirden götürem ben turam iki **ḳollarum** açam daħı varam* 50b/1279.

ḳoldaş İş arkadaşı. -1-

*śoñ nefes įmān aña yoldaş ola enbiyālar ḳolına **ḳoldaş** ola* 4a/87.

ḳonaḳlıḳ Şölen, yemekli çağırı. -2-

*Ĥadįce bir ulu **ḳonaḳlıḳ** ider şehirde hįç kimse ḳomaz cem‘ ider* 55b/1413, 62a/1583.

ḳoñşulıḳ Komşuluk. -1-

*cümlesini sev ki ‘izzet bulasın anlaruñ **ḳoñşulıġında** olasın* 62b/1596.

koñukla- Misafir edip ağırlamak. -1-

cümleñüze raĥmet eylesün Allāh ***koñuklasın*** *dįzārı birle ol şāh* 4a/88.

ķop- Kopmak. -6-

çūnki ***ķopa*** *ol ķıyāmetüñ güni Ĥaķķ Te'ālā isteye yesirdür anı* 16b/408, 53a/1342, 68b/1747, 64b/1649, 57b/1458, 53b/1363.

ķor İyice yanarak ateş durumuna gelmiş kömür veya odun parçası. -1-

bir aç ***ķordı*** *kim bir bāre eti yudar buyurursam seni çāķ şöyle ider* 18a/443.

ķorķ- Korkmak. -6-

ol feriştahlara cebra'įl vara tāmu Ĥaķķ'dan ***ķorķa*** *tiz tiz śora* 16b/412, 18a/446, 51b/1308, 9a/215, 18a/444, 41a/1030.

ķorķu Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı. -13-

ķorķu *düşe cümle peyġamberlere gör ne ĥālet düşe ol serverlere* 19b/480, 22a/552, 42a/1065, 53a/1345, 17a/415, 42a/1066, 18a/445, 14a/348, 14b/352, 44b/1123, 54a/1367, 57b/1460, 42b/1079.

ķorķucı Korkan kişi. -1-

işde Ĥaķķ'dan ***ķorķucı*** *şöyle olur ōddan aźād her ki namāzın ķılur* 43a/1083.

ķorķud- Korkutmak. -2-

velį nebį dimeyem heb ürküdem Ĥabįbüñden ġayrisini ***ķorķudam*** 18a/453, 18b/454.

ķorkulu Korku veren, korkutan. -6-

ķorkulu *āyet gelse idi aña ümmetin ķayırub ağlardı buña* 6b/150, 7a/166, 28a/694, 36b/924, 44b/1124, 6b/155.

ķoş- Koşmak yardmcı fiili. -2-

du'ālar ķoş- Dua etmek. -1-

imdi gelüñ biz daĥı ağlaşalum hem ol cānlara du'ālar ***ķoşalum*** 32b/808.

yardum ķoş- Yardum etmek. -1-

feriştahlar bilece ağlaşdılar ağlaşuben ĥayli yardum ***ķoşdılar*** 41a/1031.

ķoş- Koşmak. -1-

didi: ķızum bu ķuşaġı berk ķuşan işde böyle gerek baña pāk ***ķoşan*** 34a/859.

ķoy- Koymak. -22-

bizi isteyeler ümmet diyeler başı cānı yolımuzda ***ḳoyalar*** 23a/569, 18a/445, 37b/939, 51a/1291, 6a/137, 50b/1274, 60a/1529, 60a/1530, 60a/1533, 60a/1534, 13b/330, 41b/1044, 11a/268, 66b/1692, 46b/1170, 7a/164, 30a/751, 14a/341, 14a/345, 18a/448, 28b/715, 45a/1139.

ḳoyuncuḳ Küçük koyun. -1-

'Ömer āh dir nolaydum didi keşkį bir ***ḳoyuncuḳ*** *olaydum didi* 40a/1004.

köpri Köprü. -1-

orada ben dürlü zārįler ḳılam ol śırāt ***köprisine*** *berk śarılam* 54a/1368.

kör (f) Gözleri görmeyen. -1-

ḳomayam anları anda ĥōr ola işbu ĥāli göre İblįs ***kör*** *ola* 59a/1498.

köşe (f) Kuytu, tenha veya ücra yer. -1-

köşelerde *ĥastalar śaġlıġıçūn ḳamū dutsaḳlaruñ ĥalāślıġiçūn* 6a/133.

köti Kötü. -2-

pasban itden ***köti*** *gördüm ĥālümi 'ışḳa Ĥaḳḳ'a iletmedüm yolumı* 27a/677, 27b/680.

ḳuçmaḳ Kucaklamak. -2-

ümmetüñsüz girmeyem ben uçmaġa ne burāġa binem ne ĥūrį ***ḳuçmaġa*** 52a/1323, 12a/291.

ḳudret(a) Güç. -8-

cehennemüñ yüzine śaçsun anı gösterem ***ḳudret*** *ĥabįbe ben Ġanį* 30a/743, 48a/1217, 1b/26, 5a/115, 37a/931, 12b/300, 29b/734, 3a/61.

ḳul Köle. -33-

ḳanḳı ***ḳul*** *efđal durur yār saña? ĥabįbüñe diyüben oñdan śoña* 35a/881, 56a/1421, 8b/205, 18b/458, 2a/29, 31a/777, 42a/1065, 42b/1076, 35a/880, 12a/296, 2b/40, 35b/890**,** 16b/414, 18a/452, 29a/726, 47b/1197, 8a/186, 14b/354, 31b/787, 55b/1412, 11b/277, 36b/913, 29b/736, 67b/1722, 35b/888, 65b/1677, 11a/265, 11a/271, 11a/262, 64b/1650, 36a/910, 66a/1678, 36b/914.

ḳulaḳ İşitme organı. -6-

illā bu kitāb sebebin eydem saña diñleyüb ***ḳulaḳ*** *tutar iseñ baña* 1a/13, 26b/658, 34a/847, 42b/1070, 57a/1450, 6a/142.

ḳumāş(a) Pamuk, yün, ipek ve benzerinden dokunmuş her türlü dokuma.

yā Muĥammed bunca mālum kim bende var ḳul ḳaravaşdur ***ḳumāş*** *her tarāf* 56a/1421.

Ḳur’ān **(a)** Son kutsal kitap, Kuran-ı Kerim.

-7-

her ne deñlü ġazālar ḳıldum ise oḳıyub ***Ḳur’ān*** *namāz ḳıldum ise* 53b/1360, 49b/1254, 27a/668, 49b/1254, 49b/1253, 9b/234, 4b/101.

ḳur- Kurmak. -2-

ol mįzān terāzūsı ***ḳuralar*** *ħalāyıḳa śorı ĥesāb śoralar* 53b/1364, 48a/1221.

ḳurbān **(a)** Bir amaç uğruna canını feda etme. -1-

Ebū Bekr eydür: yā ħayrel enām yā resūl! ***ḳurbān*** *saña atam anam* 51b/1304.

ḳurı Kuru. -3-

resūlimüz ***ḳurı*** *ĥaśırda yata ol mübārek tenine ĥaśır bata* 23a/573, 24a/605, 25b/640.

ḳurıdıcı Kurutucu. -1-

śaçu śaḳalu döküb ***ḳurıdıcı*** *aḳ tenleri çüridüb eridici* 14a/339.

ḳurtar- Kurtarmak. -7-

diyem: yā rāb! nefsümi dilemezem ***ḳurtar*** *nefsümi diyü söylemezen* 19b/487, 22a/545, 32a/802, 58b/1494, 61a/1549, 54b/1389, 32a/799.

ḳurtıl- Kurtulmak. -2-

‘āśįlerüñ çoġı ōddan ***ḳurtıla*** *meger anlar ḳalalar kim ortula* 50b/1285, 60a/1527.

ḳuş Kuş. -3-

işidüb aġladı keşkį ben de bir ***ḳuş*** *olaydum didi* 40a/1007, 20b/506, 48b/1222.

ḳuşad- Kuşatmak. -1-

‘ālemi ***ḳuşadalar*** *cümle ṭura Ĥaḳḳ Te‘ālā Cebra’įl’e buyura* 16b/405.

ḳuşaḳ Bele sarılan uzun ve enli kumaş. -4-

didi: ḳızum bu ***ḳuşaġı*** *berk ḳuşan işde böyle gerek baña pāk ḳoşan* 34a/859, 13a/315, 7b/171, 43b/1094.

ḳuşan- Kuşanmak. -3-

didi: ḳızum bu ḳuşaġı berk ***ḳuşan*** *işde böyle gerek baña pāk ḳoşan* 34a/859, 23a/572, 34b/860.

ḳuvvet (a) Güç. -2-

vara bir el emegin kesb idine ***ḳuvvet***
anda çoḳdur İslām dįnine 24b/611, 18b/461.

ḳuzı Koyun yavrusu. -7-

resūl eydür: iy benüm cānum ***ḳuzı*** *eydivirem işit imdi bu sözi* 31b/790, 16a/392, 46b/1182, 46b/1173, 46b/1176, 34a/856, 46b/1180.

ḳuzıcaḳ Kuzucuk. -1-

iy benüm ma'śūmca yavrıcaḳlarum sa'y idüñ ümmete ***ḳuzıcaḳlarum*** 47a/1184.

kübrā (a) En büyük. -1-

Ħatîce-i ***Kübrā'dur*** *anası olan ħātūnlarda evvel îmāna gelen* 55b/1408.

küççük Küçük. -1-

hem fidā ḳıla 'āşıḳına mālın saña çift itdi ***küççükden*** *'ayālın* 57a/1447.

küçirek Biraz küçük. -1-

bir ***küçirek*** *ḳızı var idi ħatîm anası ölüb ḳalmış idi ol yetîm* 41a/1038.

küçük Küçük.-1-

günāhlaruñ büyigine ***küçügüne*** *gizlüsine daħı aşkāresine* 67b/1728.

kükre- Kükremek. -13-

yirler vü gökler 'arş kürsî ditredi ḳaynayub deryā deñizler ***kükredi*** 60b/1542, 19a/479, 15b/378, 10a/238, 19a/469, 57b/1465, 10a/237, 18a/450, 19a/475, 29a/724, 29a/729, 8b/207, 19a/467.

kül Yanan şeylerden artakalan toz madde.
-1-

kül *yalaya arpa etmegin yiye ki on dört yamalu bir eski giye* 32b/812.

külli (a) Tamamiyle. -6-

ol melekler de eger gelse biri düşüreydi ***külli*** *maĥşer ḳavmini* 16b/410, 25b/639, 63a/1611, 19a/468, 19a/477, 64a/1638.

kürsî (a) Arş-ı a'zam'ın altında bir düzlükte olan, levh-i mahfûz'un bulunduğu yer. -10-

'arşı ***kürsî*** *levĥi ḳalem aġlaya uçmaḳ ehli cigerlerin ṭaġlaya* 13a/320, 20b/512, 60b/1542, 20a/505, 20a/495, 48b/1227, 48a/1221, 48b/1222, 48b/1223, 48b/1226.

-L-

lā ilāhe illallāh (a) "Allah'tan başka ilah yoktur" anlamında bir kalıp ifade. -1-

lā ilāhe illallāh *diseler hem Muĥammedün Resūl'ullāh diseler* 65b/1673.

lā-yezāl (a) Zevalsiz, ebedi. -1-

ol münezzeh pādişāh-ı bį zevāl. ol kerįm-ü lā miŝāl-ü ***lā-yezāl*** 67b/1721.

lāf (f) Söz. -1-

yoĥsa şol ķurı ***lāfdan*** *ne biter vilāyetler şol el emegi yiter* 25b/640.

lāyıķ (a) Uygun, değer, yakışır. -5-

Ĥaķķ'a ***lāyıķ*** *işleyegör işiñi Ĥaķķ gidere göñlünüz teşvįşini* 15a/367, 55a/1399, 57a/1449, 67a/1704, 26b/663.

lažā (a) Alevli ateş. Cehhemin ikinci tabakası. -1-

Lažā'dur *ad ol ikinci tāmūya ye'cūc ile me'cūc'i aña ķoya* 37b/939.

lem-yezel Yok olmaz, bâkî, dâimî.

o Ĥannān o deyyān hem ezel ola kim ol raĥmeti çoķ ***lem-yezel*** 67b/1724.

leşker (f) Asker. -1-

leşkerin *manśūrı mużaffer ķıl hem oğılların kemāl-i pir ķıl* 5b/120.

levĥ-i ķalem (a) Üzerinde insan kaderinin yazılı olduğuna inanılan levhayı (levh-i mahfûzu) yazan kalem. -3-

'arşı kürsį ***levĥ-i ķalem*** *aġlaya uçmaķ ehli cigerlerin taġlaya* 13a/320, 20a/505, 20b/512.

leźźet (a) Tat. -1-

tā'at ķılmaķ 'aceb mi dūni gūnį ya bulasıñuz 'ibādet ***leźźeti*** 36a/900.

libās (a) Giysi. -3-

eski cār ile ***libās*** *kendü ħāś ola ki on dört yirde yaması ola* 33a/827, 32b/820, 2b/42.

li'llāh (a) Allah için, Allah aşkına. -2-

ħāşā ***li'llāh*** *didiler iy anamuz! faħri 'ālem ķızısın sultānımuz* 22b/559, 60b/1535.

loķma (a) Ağza bir defada alınıp götürülen yiyecek parçası. -8-

bir nesne yaradaydum nideydi seni bir yuduma ***loķma*** *ideydi* 18a/442, 25a/625, 25a/628, 25b/631, 25b/639, 9a/214, 16b/411, 25a/629.

lutf (a) İyilik, yardum, ihsan, inayet.- 10-

öñ virdüñ śoñra da ***lutf*** *işlegil bize įmānı ebed bağışlağıl* 14b/357, 4a/80, 59a/1497, 66a/1679, 67a/1711, 67a/1713, 68b/1751, 11a/265, 11a/266, 50b/1284.

-M-

maġrib (a) Batı. -2-

*uzanısar bir ḳanadı **maġribe** bir ḳanadı dahı vara maşrıḳa* 48a/1210, 50a/1268.

maḥlūḳ (a) Halk edilmiş, yaratılmış. -2-

*maḥşer ehlinüñ yüriye üstine kükreye **maḥlūḳ** yaḳmaḳ ḳaśdına* 57b/1465, 65a/1656.

mahrem (a) Gizli. -1-

*ĥüccetüm de ben elümde gösterem yarın Allāh'dan **mahrem** isterem* 58a/1473.

mahreme (a) Kadınların başını ve yüzünü örttükleri nakışlı bez.-1-

*ol resūlüñ ġam ḥuvāresi ola **mahremesi** şemle pāresi ola* 22b/556.

maĥrūm (a) Yoksun. -1-

*diyem: iy Ĥaḳḳ! beni de **maĥrūm** ḳoma bunları ayaḳlar altında ḳoma* 58b/1487

maĥşer (a) Kıyamet günü dirilenlerin toplanacaklarına inanılan yer. -22-

*cem' ide Ĥaḳḳ ḥalḳı **maĥşer** yerine kendü ḳāḍılıḳ ide her birine* 16b/402, 16b/403, 16b/410, 17b/436, 18b/461, 19a/475, 29a/719, 31b/793, 48a/1211, 50a/1264, 50a/1267, 57b/1459, 57b/1465, 57b/1466, 58b/1492, 65a/1656, 8b/207, 41b/1052, 53b/1357, 17b/433, 17b/434, 30a/754.

maḳām (a) Kat, huzur. -5-

*Ĥaḳḳ ḳorḳusıyla cān virene ĥāżır oluñ bu **maḳāma** irene* 42b/1079, 50b/1286, 44b/1123, 55a/1393, 50b/1277.

maḳrama (a) Eşarp. -4-

*bir 'abā bir **maḳrama** var dünyāda bāḳisin bağışladum Muĥammed'e* 55b/1417, 22b/555, 60a/1533, 63b/1614.

maḳśūd (a) İstek. -3-

*ol bir Allāh'dur ki **maḳśūdları** virür ḳullarınuñ cümle ĥāllerin görür* 29b/736, 4a/84, 29b/735.

māl (a) Bir kimsenin tasarrufu altına bulunan değerli ve gerekli şey. -16-

*oġluma ḳızuma cihāz dimeye anlara çoḳ **māl** ceyiz dimeye* 26a/652, 55b/1410, 56a/1424, 41a/1033, 56a/1422, 56a/1423, 56b/1434, 57a/1447, 56a/1418, 9a/221, 56a/1426,

56b/1433, 56a/1420, 56a/1421**,** 56a/1427, 2b/40.

Mālik (a) Cehennem meleklerinin en büyüğü, âmiri, bekçisi. -1-

Mālik *ide zebānilere uşuñ tāmūnuñ yularına yabışuñ* 0018b/456,

ma‘nį (a) Anlam. -1-

oḳudı resūl cehennem āyetin bildi aśĥāb ***ma‘nįsiyle*** *ġāyetin* 42b/1074.

manśıb (a) Makam. -1-

ya şunlar kim ***manśıbı*** *içūn oḳıya yir gök ehli heb aña ḳaḳıya* 26a/644.

manśūr (a) Allah’ın yardumıyla galip, üstün gelinmiş. -1-

leşkerin ***manśūr*** *ı mużaffer ḳıl hem oġılların kemāl-i pir ḳıl* 5b/120.

marāz (a) Dert. -2-

gizlü ***marāzum*** *vardurur Allāh’a benüm ol oġullara fidā olsun canum* 63a/1610, 63a/1611.

ma‘rifet (a) Ustalık, bilim. -2-

bu meclisde kim bizi cem‘ eyledi ***ma‘rifet*** *diñlemege sem‘ eyledi* 4b/98, 54a/1375.

māsivā (a) Allah'ın dışındaki varlıklar. -5-

ola kim bencileyin etmiyesiz ***māsivā*** *sevgüsine gitmeyesiz* 14b/359, 14b/360, 1b/25, 5a/117, 1b/23.

ma‘śūm (a) Suçsuz, günahsız. -6-

iki ***ma‘śūm*** *çūn bu sözi söyledi dedelerini tesellį eyledi* 16a/390, 47a/1195, 10a/239, 59b/1512, 63a/1605, 47a/1190.

ma‘śūmca (a) Temiz, masum bir biçimde**.**
-4-

iy benüm ***ma‘śūmca*** *yavrıcaḳlarum sa‘y idüñ ümmete ḳuzıcaḳlarum* 47a/1184, 28b/705, 28b/715, 15a/374.

ma‘śūmcıḳ (a) Zavallı, günahsız kimse. -1-

siz de söyleñ benüm yavrıcaḳlarum iy günāhsız pāk ***ma‘śūmcıḳlarum*** 54b/1386.

maşrıḳ (a) Doğu. -2-

uzanısar bir ḳanadı maġribe bir ḳanadı daĥı vara ***maşrıḳa*** 48a/1210, 50a/1268.

mātem (a) Yas -4-

resūl eydür kim: atañı öldüren meclisümizi ***mātem*** *ile dolduran* 44b/1120, 22b/563, 7b/176, 44b/1119.

mažhar Bir şeyin ortaya çıktığı, göründüğü yer veya kimse. -1-

ḥuśūśa seyyidü sādātdur güzįn ***mažharı*** *āli tāhā ve yāsįn* 68a/1740.

mażlūm (a) Sessiz ve uysal, boynu bükük. -2-

mażlūmı *nā-ĥaḳḳ yire dögenleri miskįne faḳįre sögenleri* 17a/423, 9a/220.

mecāl (a) Güç, kuvvet, dermân, tâkat. -1-

įmān nūrı ruşen ola ḳāmūda baḳmaya ***mecāl*** *mi ḳala tāmūda* 12b/302.

meclis (a) Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için yapılan toplantı. -3-

du'ā ḳıluban girelüm śoĥbete umaruz bu ***meclisde*** *ĥayr bite* 4b/95, 4b/98, 44b/1120.

Mecūsį (a) Ateşe tapan. -1-

tola kāfirler Cuhūdlar anda ***Mecūsįler*** *daĥı heb tola anda* 37b/946.

meded (a) Yardum. -6-

yalvaralar Tañrı'ya söyleyeler ***meded*** *yā rab! nefsį nefsį diyeler* 19b/485, 29b/737, 60a/1534, 62a/1576, 62b/1591, 20a/496.

medĥ (a) Övmek. -1-

aĥirinde yaz ilāhį sözleri Emįr Sultān ***medĥ*** *olsun sözleri* 3a/55.

meger (f) Fakat, ancak, yalnız. -8-

meger *bir gün Cebra'įl didi Ĥaḳḳ'a sevgüli ḳulıña diñleye baḳa* 35a/880, 41b/1050, 43a/1088, 44a/1107, 50b/1285, 61b/1566, 6b/149, 6b/154.

mehr (a) Nikâh bedeli; nikâh esnasında belirlenen ve erkek tarafından kadına verilmesi gereken mal, değerli eşya veya para. -2

Fātıma ol vaḳt ***mehr*** *gerek didi ümmetüñ ĥātūnların gerek didi* 32a/798, 32a/805.

mekr-ü āl (a) Aldatıp tuzaklar kurmak. -1-

bir Cuhūd gelse bize itse su'āl ne cevāb idevüz itse ***mekr-ü āl*** 23b/590.

melālet (a) Sıkıntılı. -2-

çaġrışurlar: yā resūlimüz ḳızı gel ***melāletden*** *bugün ḳurtar bizi* 22a/545, 45b/1154.

melek (a) Allah'ın kâinatta çeşitli görevler taksim ettiği nurânî varlıklar. -10-

yirler vü gökler tağlar ağlaşa cümle ĥūrįler ***melekler*** *ağlaşa* 13a/321, 16b/404, 16b/410, 18b/457, 20a/495, 20a/502, 52b/1338, 65a/1663, 15b/380, 15b/376.

melekü'l-mevt (a) Ölüm meleği. -1-

melekü'l-mevt
đarbından āh āh arķamuz üstine yire inmekden āh āh 14a/349.

melūl (a) Üzgün. -6-

çūn cehennem vaśfını didi resūl diñleyüben Fātıma oldı ***melūl*** 39b/1001, 40a/1003, 46a/1158, 51b/1305, 63a/1601, 65b/1676.

meme Yavruları emzirmeye yarayan organ.
-3-

aķdı iki ***memelerinden*** *südi işbu sözüñ revāsı böyle didi* 62a/1579, 62a/1577, 62a/1578.

menāre (a) Çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı, minâre.

dünyā gögi ortasına çūn ire ***menāre***
turur gibi ķā'įm tura 48a/1212.

menzil (a) İki konak arasındaki uzaklık. -1-

şu nūrdan ķanatlar ile uçar bir nefesde nice ***menzil*** *geçer* 34b/867.

merd (f) Yiğit. -1-

şol saħāvet idici cömerd olan mürevvetlü eyü ħulķlu ***merd*** *olan* 49b/1249.

merdān (f) Yiğitler, mertler. -1-

üçūnci 'alem tutan 'Oŝmān ola dördünci 'Aliyyü ***Merdān*** *ola* 49a/1236.

merĥamet (a) Acıma. -1-

esirgemez 'izz ü ĥürmet eylemez mühlet virüb ya ***merĥamet*** *eylemez* 14a/342.

mertebe (a) Derece, miktar. -1-

işit ol aśĥābı kehfüñ itini gör ne ***mertebeye*** *irgördi Ġanį* 27a/667.

mesāvi (a) Fenalıklar. -1-

ġıybeti bühtānı ***mesāvi*** *ideni daħı şol ġammāzları ķo ideni* 9b/226.

mescid (a) Müslümanların ibâdet yaptıkları yer. -3-

zārįler ķılub yire ķor başını ***mescid***
içre aķıdur göz yaşını 63b/1615, 43b/1101, 9b/225.

mest (f) Mest. -1-

kükremesin añramasın cüst ide
ulu peyġamberleri hep ***mest*** *ide* 19a/479.

meşaḳḳat (a) Sıkıntı. -1-

iy ḳızum! yarınki günüñ şiddeti key ḳatıdur çoḳdur ***meşaḳḳati*** 38b/974.

meşhūrlanma- (a) Meşhur olmamak. -1-

ġayrį ħātūnlarına söylenmedi ana dirlerse ***meşhūrlanmadı*** 61b/1564.

mevc (a) Dalga. -1-

tāmū bir kez kükreyüben ura ***mevc*** *śaçıla ḳoġlar cihāna fevc fevc* 19a/467.

Mevlā (a) Efendi, sahip, koruyucu; Allah. -5-

du'ā ḳılalum ki ol Ĥaḳḳ Te'ālā şerrimüzi ħayra döndüre ***Mevlā*** 4b/97, 5a/111, 66b/1695, 63a/1611, 1b/20.

meyl (a) Eğilim. -2-

sürüñ göñülden māsivā ġamın ***meyl*** *idecek Ĥaḳḳ Te'ālā'dur hemįn* 14b/360, 14b/361.

meyyit (a) Vefât etmiş, ölü. -1-

buncılayın ***meyyite*** *her kim namāz ḳılur ise kendüde yazıḳ ḳomaz* 43a/1081.

miĥnet (a) Sıkıntı. -3-

anlaruñçūn bizde turduḳ ***miĥnete*** *ümmetüñsüz girmeyevüz cennete* 54b/1391, 8b/203, 59b/1510.

miḳdār (a) Parça, ksım, değer, derece. -1-

bāḳį ḳalalar ebed ölmeyeler bir nefes ***miḳdār*** *melūl olmayalar* 65b/1676.

mįrāŝ (a) Birine, ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet. -1-

ol 'aḳılda dįnde eksücekleri şehādetde ***mįrāŝda*** *eksücekleri* 58b/1485.

miŝāl (a) Örnek. -1-

ol münezzeh pādişāhı bį zevāl ol kerįmü lā ***miŝāl****-ü lā yezāl* 67b/1721.

misk (a) Güzel koku. -1-

kürşilerüñ ***miski*** *göñüller açar kāh olur ḳuşlar uçar gibi uçar* 48b/1222.

miskįn(a) Mal ve mülkü olmayan, kendini idareden âciz, yoksul. -5-

ümmetümüñ yoħsulı dervişleri ***miskįn*** *faḳįrliḳ olan işleri* 49b/1251, 68b/1746, 17a/423, 68b/1747, 68b/1747.

miŝl (a) Benzer.-1-

nefsüm arzūlarıdur fikrüm hemān cihānda yoḳ bir benüm ***miŝlüm*** *yaman* 27b/679.

mįzān (a) Kıyâmet günü insanların günâh ve sevâbını tartacak olan terâzi. -3-

ol ***mįzān*** *terāzūsı ḳuralar ħalāyıḳa śorı ĥesāb śoralar* 53b/1364, 60a/1525, 41b/1053.

mollā (a) Din bilgini. -1-

dünyā ***mollā*** *veya şeyħi ola göreler anları yārın ne ola?* 26a/647.

mu'ciz (a) Mucize. -1-

ger nebįler adlarını dir isem śan'āların ***mu'cizlerin*** *dir isem* 25b/636.

muħālif (a) Aykırı. -1-

anlaruñ ĥāllerini işidevüz anlara ***muħālif*** *işler idevüz* 23a/576.

muĥib (a) Seven, sevgi besleyen, dost. -1-

bu ṭarįḳden geçen 'āşıḳlar içūn bāḳį ḳalan ***muĥib*** *śādıḳlar içūn* 5a/109.

muĥiṭ (a) Çevre, yöre, etraf. -1-

ḳudretin ***muĥiṭ-*** *i cihān eylemiş cihān içre özin nihān eylemiş* 1b/26.

muĥkem (a) Sağlam**.** -2-

įmān ħil'atiyle žāhirlerin daħı ***muĥkem*** *eyledüm bātınların* 12a/297, 12b/298.

muḳarreb (a) Yaklaşmış, yakın. -2-

bu ***muḳarreb*** *ferişteniñ her biri barmağıyla getüreydi bu yiri* 17b/435, 17b/434.

mūnissiz (a) Uygunsuz. -1-

ol döşeksiz ***mūnissiz*** *evden āh ol ḳarañulıḳ insiz evden āh āh* 14b/351.

murād (a) İstek, dilek. -5-

ehli bilür nedür cühūddan ***murād*** *ümmetiyüz dimek hemān bir ḳurı ād* 24a/605, 5a/115, 6a/134, 6a/134, 25a/627.

muśįbet (a) Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey.

aġūlar ḳatıldı aşuma yine ***muśįbetler*** *geldi başuma yine* 37a/927.

muştula- Müjdelemek. -1-

bir beşāret ***muştulayayın*** *size* 6a/140.

muştulıḳ Müjdeciye verilen armağan, müjdelik. -2-

Pür Muĥammed yine girsün bu söze ***muştulıḳ*** *ħaberlerin virsün size* 45b/1144, 42b/1072.

mu‘teber (a) Saygın, itibarı olan, hatırı sayılır, sözü geçer. -3-

çoḳ işitdiñüz nice dürlü ħaber bu sözi de işidüñ key ***mu‘teber*** 45b/1149, 66b/1700, 6a/139.

muṭi‘ (a) İtaatli, terbiyeli, isyan etmeyen. -5-

ne dirse emrine ***muṭi‘*** *ol anuñ emrüñi tuta śafā bula canuñ* 10a/246, 35b/898, 1a/02, 1b/17, 10b/250.

mužaffer (a) Zafer kazanma. -1-

leşkerin manśūrı ***mužaffer*** *ḳıl hem oğılların kemāl-i pir ḳıl* 5b/120.

mü’eźźin Namaz vakitlerini bildirmek için ezan okuyan görevli. -1-

işit ***mü’eźźinler*** *kime uyalar olar daħı cem‘ olalar neki var* 49b/1258.

mü’min (a) İnanan, inançlı. -13-

virdügüm ad anlara ***mü’min*** *durur* 12a/286, 12a/286, 12a/287, 14b/354, 18b/458, 23b/591, 35a/883, 12b/303, 41b/1053, 4b/102, 62b/1591, 35a/884, 62a/1584, 63b/1622.

mü’mināt (a) Kadın müminler. -1-

müslimįn müslimāt içūn ḳamu mü’minįn ***mü’mināt*** *içūn ‘ammū* 5b/128.

mü’miṇin (a) İnananlar, iman edenler. -1-

müslimįn müslimāt içūn ḳamu ***mü’miṇin*** *mü’mināt içūn ‘ammū* 5b/128.

mübārek (a) Kutsal, bereketli. -9-

mübārek *elleri ḳabarmış idi śā’įmliḳden beñzi śararmış idi* 22a/544, 22a/549, 22b/561, 23a/573, 46a/1159, 52b/1337, 56b/1431, 61a/1554, 61a/1557.

müderris (a) Medresede veya camide öğretmen. -1-

ya ***müderris*** *ola ya müftį ola el emegin yimeye müftį ola* 26a/646.

müft (f) Bedava, beleş. -2-

müft *yimege ḳā’il olmazlardı ayaftālıḳ nedür bilmezler idi* 25a/619, 26a/646.

müftį (a) Müftü. -1-

ya müderris ola ya **müftį** ola el emegin yimeye müft ola 26a/646.

mühlet (a) Tanınmış süre. -1-

esirgemez ‘izz ü ĥürmet eylemez ***mühlet*** *virüb ya merĥamet eylemez* 14a/342.

münācāt (a) Başvurmak. -4-

çūn Resūl’ullāh ***münācāt*** *eyledi ümmetiçūn ‘arž ı ĥācet eyledi* 21b/532, 46a/1161, 63a/1611, 68b/1745.

münāfıḳ (a) Dinî kurallara inanmadığı hâlde inanmış gibi görünen. -3-

dünyada kāfir ***münāfıḳ*** *çoġ idi Ĥaḳḳ’dan aślā ḳorḳuları yoġ idi* 17a/415, 37b/948, 37b/947.

münāsib (a) Uygun. -1-

bir ***münāsib*** *geldi şerĥ eyleyelüm yine śoñra sözimüz söyleyelüm* 35a/879.

münezzeh (a) Uzak, temiz. -1-

ol ***münezzeh*** *pādişāhı bį zevāl ol kerįmü lā miśālü lā yezāl* 67b/1721.

münkįr ü nekįr (a) Sorgu melekleri, öldükten sonra insanları kabirde sorgulayan melekler. -1-

ol ***münkįr ü nekįr*** *ferişteniñ ḳorḳusından ol iki ferişteniñ* 14b/352.

mürevvetlü (a) İnsanlığı olan, iyiliksever, insaniyetli. -1-

şol saĥāvet idici cömerd olan ***mürevvetlü*** *eyü ĥulḳlu merd olan* 49b/1249.

mürsel (a) Gönderilmiş. Peygamber. -1-

cemį‘i enbiyā ***mürseller*** *içūn cemį‘ enbiyā serverler içūn* 5b/122.

mürşid (a) Doğru yolu gösteren kimse, kılavuz. -4-

mürşid *şöyle olur iy kişi ḳādir olub gidere her teşvişi* 2b/44, 2b/45, 3b/71, 2a/35.

mürşid- i kāmil (a) Mükemmel rehber. -1-

mürşid- i kāmil *gerekmiş kişiye ta ki aña gizlü sırlar erişe* 1b/24.

müslimāt (a) Müslüman kadınlar. -1-

müslimįn ***müslimāt*** *içūn ḳamu mü’minįn mü’mināt içūn ‘ammū* 5b/128.

müslimįn (a) Müslümanlar. -2-

müslimįn *müslimāt içūn ḳamu mü’minįn mü’mināt içūn ‘ammū* 5b/128, 61b/1563.

müştāḳ (a) Özleyen. -1-

babacuġum Ĥasret oldum yüziñe ***müştāḳ*** *oldum baba! dertlü söziñe* 43b/1096.

müyesser (a) Kolaylıkla ortaya çıkan. -1-

du‘ā ile añan ḳardaşı vallāh cemālini ***müyesser*** *ide Allāh* 4a/83.

müźnibįn (a) Suçlular, günah işleyenler. -1-

Ĥaḳḳ seni ḳıldı şefî‘ül ***müźnibįn*** *görmesün gözlerimüz ağlar hemįn* 51a/1298.

-N-

nā-ĥaḳḳ Haksız, beyhude, boş. -2-

mażlūmı **nā-ĥaḳḳ** yire dögenleri miskįne faḳįre sögenleri 17a/423, 9b/231.

nā-tamām (f) Tamamlanmamış, bitmemiş, yarı kalmış. -1-

bu tarįḳi anda göresin tamām erba‘įn olmazsa olur ***nā-tamām*** 1a/11.

nāçār (f) Çaresiz, ister istemez. -3-

ol ḳapusız tar evden āh ḳarañu çırasuz ***nāçār*** *evden āh* 14b/350, 36a/906, 54b/1385.

nālek (f) İnleme. -1-

nedür bu ağlamaḳ ***nālek*** *ile cigerümi tağlamaḳ?* 40a/1015.

na‘lın (a) Ayakkabı. -1-

gümiş altūn başmağı ***na‘lınları*** *ġuśśası yoḳ śalınurlar her biri* 33b/842.

namāz (f) İslam'ın beş şartından biri olan ve Müslümanların günde beş vakit, dinî kurallara göre yapmak zorunda oldukları ibadet. -16-

iy geçerdi kim ***namāz*** *ḳılmazıduḳ* 39a/981, 39a/982, 42b/1078, 43a/1081, 43a/1087, 46b/1180, 53b/1360, 17a/427, 23a/579, 43a/1083, 43a/1084, 23a/578, 23a/575, 45a/1138, 45a/1136, 45a/1137.

nār (a) Ateş. -1-

ümmetüñ yaḳmıyan įmān nūrı nūrlarına deymeye tāmū ***nārı*** 12b/301.

na‘rā (a) Haykırma, bağırma. -3-

hem ‘Alį de daħı ***na‘rā*** *urmasun insi cinni birbirine urmasın* 15b/379, 46b/1177, 40b/1024.

naśįb (a) Pay, Allah’ın kula verdiği. -8-

anı daħı ***naśįb*** *eyledüm sańa zįrā ġāyet sevgülüsin sen bańa* 10b/252, 1b/21, 3b/68, 47b/1199, 4b/103, 68b/1752, 47b/1208, 9a/210.

nažar (a) Bakış. -6-

kimse yüzüme ***nažar*** *ḳılmaz idi elüm öpüp hem ṭapu ḳılmaz idi*

27a/666, 4b/100, 61a/1556, 1b/22, 19b/490, 5a/105.

ne Hangi şey, ne. -147-

heybetinden sözüñi añlamaya ***ne*** *didigün işidüb diñlemeye* 10a/244, 10a/246, 10b/248, 11b/276, 12a/285, 12b/307, 13a/311, 13a/318, 19b/480, 1a/02, 1a/03, 1b/15, 20a/504, 20b/513, 21b/538, 22a/546, 22b/560, 22b/563, 23a/579, 23b/581, 23b/590, 23b/591, 24a/596, 24a/604, 24b/607, 24b/608, 24b/614, 25b/637, 25b/640, 26a/647, 26a/651, 26b/663, 27a/667, 28a/692, 28b/712, 29a/717, 29b/735, 2a/36, 2a/37, 2a/38, 2a/39, 2b/41, 2b/43, 31b/785, 31b/789, 31b/791, 32b/820, 33a/822, 33b/836, 33b/843, 34a/847, 34a/856, 35b/890, 35b/891, 35b/894, 36b/923, 38a/951, 38a/959, 38b/965, 38b/976, 39a/982, 39a/988, 39b/998, 40b/1019, 41b/1052, 42a/1056, 43b/1097, 44a/1106, 44a/1110, 45a/1142, 45b/1147, 45b/1153, 46b/1170, 46b/1179, 47a/1190, 48a/1217, 48a/1220, 51a/1296, 51b/1307, 51b/1310, 51b/1312, 52a/1323, 52b/1326, 53a/1344, 53b/1352, 53b/1353, 53b/1357, 53b/1360, 54b/1382, 55a/1398, 55a/1402, 55b/1409, 55b/1410, 56b/1443, 57a/1456, 59a/1500, 59a/1504, 60b/1543, 62a/1580, 62b/1592, 64a/1628, 64b/1651, 65b/1677, 66a/1678, 66a/1679, 66a/1680, 66b/1691, 6b/152, 7a/160, 8a/184, 8b/208, 13a/316, 18b/465, 20b/509, 3b/66, 49a/1247, 49b/1256, 49b/1258, 62a/1582, 64b/1644, 66a/1682, 67b/1729, 6a/135, 1a/02, 31b/787, 19a/478, 1a/03, 1a/10, 23b/587, 2b/46, 32b/809, 33b/843, 36b/916, 40b/1020, 63b/1613, 6a/142, 1b/15, 7a/163, 58a/1477, 19a/469, 20b/511, 20b/517, 27b/691, 28a/702, 41a/1041, 46a/1168, 53a/1342.

nebį (a) Peygamber. -12-

bu şeyẖ anlardan büyük kişi degül işleri hiç ***nebįler*** *işi degül* 24b/613, 25b/636, 18a/453, 19b/481, 25a/622, 36b/912, 24b/612, 24a/594, 24a/599, 24a/602, 24a/600, 33a/825.

neden Neyden, hangi şeyden. -1-

başı örtüsi gör ***neden*** *idi eskirek şemle beresinden idi* 22a/554.

neden Niçin. -2-

ve yā ṭaġlar ***nedendür*** *bu iñildi bu aġlaşmaḳ nedür bu siñildi* 20b/514, 35b/897.

nedür Nedir. -24-

ben de eydem: yā cehennem aç gözi gör saña ***nedür*** *Ḥabįbümüñ sözi* 10a/245, 10b/250, 20b/514, 20b/515, 20b/516, 24a/605, 25a/619, 28a/695,

28a/697, 30b/758, 31b/789, 33a/826, 33b/836, 34a/849, 34b/872, 40a/1015, 41a/1039, 41b/1044, 42b/1072, 51a/1296, 55a/1401, 58a/1476, 61a/1560, 61b/1565.

nefes (a) Soluk. -8-

śoñ ***nefes*** *ḳorḳusından āh āh āh ölimüñ ürküsinden āh āh* 14a/348, 43b/1095, 4a/87, 53b/1358, 65b/1676, 6a/135, 34b/867, 4b/101.

nefs (a) İnsana kötülükleri emreden öz varlık. -22-

dir miyüz hey ölüm virmez amān bu žālim ***nefs*** *eyledi bizi yamān* 13b/328, 35a/885, 35b/896, 36a/902, 15a/365, 43b/1093, 64a/1635, 10b/256, 14a/343, 35b/897, 18a/449, 17a/418, 27b/679, 19b/487, 21b/540, 17a/426, 2a/37, 19b/482, 19b/484, 19b/485, 51b/1309, 57b/1467.

nefsānį (a) Bedenî arzu ve isteklerle alâkalı. Zaruret olmadığı hâlde keyf için olan istek ve arzuya ait. -1-

Ĥaḳḳ'uñ rāžı olmadıġı işlere şu ***nefsānį*** *ve ħabįŝ cünbüşlere* 68a/1732.

nesne Varlık, şey. -4-

bir ***nesne*** *yaradaydum nideydi seni bir yuduma loḳma ideydi* 18a/442, 2a/37, 2b/52, 59b/1518.

nevbet (a) Nöbet. -1-

söylemek ***nevbeti*** *ger benüm ola iźin virdüm Fātıma gelsün dile* 57a/1454.

neyle- Neylemek. -12-

ol ḳıyāmet ḳopduġı vaḳt ***neyleyem*** *ben de Ĥaḳḳ'a aġlayuben söyleyem* 57b/1458, 28a/698, 39a/988, 55b/1414, 56a/1423, 28a/700, 45b/1147, 42a/1059, 56a/1418, 55a/1395, 62a/1586, 51b/1309.

ni Ne. -2-

hay sizüñ ol nebįñüz sizden bezer sizden ötüri ***ni*** *çeker beñzi ḳızar* 24a/599, 43b/1097.

nice Nasıl, kaç, ne kadar, hangi, birçok. -51-

ol Ĥaḳḳ'a biz ne yüz ile varavuz ya dįzāra ḳarşu ***nice*** *ŧuravuz* 13a/311, 13b/330, 13b/332, 17b/431, 19b/481, 1a/04, 1a/07, 20b/513, 24a/603, 25b/632, 27b/680, 27b/681, 2a/35, 2a/37, 30b/768, 32a/801, 32a/804, 32b/810, 34b/867, 37a/931, 37b/948, 38b/966, 38b/975, 39a/977, 39a/980, 3b/67, 41b/1049, 43a/1088, 44a/1112, 45a/1142, 45b/1145, 45b/1148,

45b/1149, 47b/1202, 57a/1449, 57a/1452, 57b/1460, 62b/1593, 62b/1594, 63a/1603, 65b/1669, 31b/791, 37a/930, 37a/932, 48a/1209, 35a/883, 32a/802, 19a/474, 29a/720, 40b/1028, 53a/1345.

niçūn Niçin. -6-

şöyle heybet ile kim ʻāśį ķullara ya ***niçūn*** *gitdiler egri yollara* 18a/452, 26a/648, 39b/996, 64b/1641, 6b/154, 9a/216.

nidā (a) Ses. -3-

nidā *geldi: yā Muĥammed! turıñuz iki maʻśūmcaları ķaldurıñuz* 15a/374, 19b/484, 50b/1275.

nit- Ne etmek, ne yapmak. -19-

bu dertden dedemüz ***nide*** *bilmezüz dedemüz aġlariken biz gülmezüz* 47b/1200, 53b/1357, 52b/1328, 56a/1422, 45b/1156, 46a/1163, 54b/1382, 7b/181, 19b/488, 27a/673, 57b/1468, 18a/442, 27b/687, 51b/1307, 62b/1593, 46a/1166, 17b/430, 62a/1574.

nihān (f) Gizli. -2-

ķudretin muĥįti cihān eylemiş cihān içre özin ***nihān*** *eylemiş* 1b/26, 67a/1709.

niʻmet (a) Nimet. -2-

dįzāruñ ***niʻmeti*** *ümmet ile siñer hem daħı bu gözlerüm yaşı siñer* 11a/261, 41a/1033.

nişān (f) İz, belirti. -1-

nişān *idem cānumı ħātunlara şol beni sevgüleri bütünlere* 58b/1493 .

nite Nasıl. -2-

erbaʻįn çūnki girdüm ĥalvete naśįb oldugınca gördüm ĥāl ***nite*** 1b/21, 63a/1612.

niye Niçin. -1-

niye *aġlar ol atañ yana yana? bilümedük ne emr geldi aña?* 22a/546.

niyet (a) Bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat. -4-

niyet *it erbaʻįne iy oġul vire Allāh açıla ħōş toġrı yol* 1b/16, 1b/19, 6a/137, 26a/645.

nol- Ne olmak. -16-

yüriyevüz ķayġusuz ġafletle ya ĥālimüz ***nola*** *bu ħüccet ile* 13b/327, 27a/678, 38b/975, 39a/980, 40b/1021, 46b/1172, 51b/1302, 66b/1696, 40a/1004, 16a/395, 32a/807, 34b/870, 41a/1041, 41b/1044, 7a/166, 25a/629.

nūr (a) Aydınlık, ışık, parıltı, ziya. -32-

aña di ki: ķanı ol ***nūrdan***

ḳadeĥ? içinde śu var imiş yarım ḳadeĥ 29b/740, 30a/744, 30a/747, 30a/748, 30a/750, 30b/766, 34b/865, 34b/866, 34b/867, 48b/1223, 25a/627, 48a/1216, 25a/629, 25b/630, 25b/639, 50a/1264, 52a/1313, 52b/1338, 67a/1716, 12b/304, 68b/1745, 12b/301, 12b/302, 13a/318, 31b/793, 48a/1215, 55a/1394, 5a/108, 53b/1354**,** 25a/626, 46a/1168, 12b/301.

-O-

o Teklik üçüncü kişiyi gösteren bir söz. -22-

*ya kacan olur **o** ĥāller yazıla dile gelmez añlanmaz söz ile* 1a/08, 23a/568, 28a/697, 31a/771, 3a/56, 40b/1025, 46a/1169, 58a/1474, 58a/1478, 59a/1505, 63a/1611, 67b/1724, 26a/650, 26a/651, 35a/881, 37a/932, 37b/949, 63b/1618, 6b/144, 8a/194, 21b/534, 26b/662.

ocaḳ Ateş yakmaya yarayan yer. -1-

*her şehirde yetmiş biñ var bucaḳ her bucaḳda ṫobṫolu ōd śanki **ocaḳ*** 38a/955.

ōd (f) Ateş. -70-

*daḳalar yetmiş biñ **ōd** zencirlerin ṫuta yetmiş biñ ferişte her birin* 17b/438, 36a/904, 38a/955, 40b/1020, 56a/1428, 9a/212, 16a/398, 17a/422, 28b/711, 35b/890, 38b/970, 52a/1319, 52a/1321, 52b/1332, 52b/1334, 55a/1392, 58b/1488, 58b/1495, 65b/1666, 66b/1701, 11a/269, 35a/874, 37b/941, 38a/952, 38a/954, 38a/957, 38a/958, 42a/1064, 42a/1067, 43a/1083, 47a/1194, 50b/1285, 52a/1316, 65b/1667, 66b/1698, 7a/169, 37a/934, 38a/953, 38a/956, 40b/1021, 19a/474, 30b/764, 37b/940, 46b/1181, 58a/1482, 58b/1483, 58b/1491, 66b/1697, 66b/1699, 30a/745, 8b/205, 18a/451, 19a/470, 29a/729, 66b/1696, 17b/428, 47a/1193, 54b/1390, 63b/1624, 57b/1461, 17b/437, 64a/1636, 17a/421, 19a/471, 12b/303, 12b/304, 29a/728, 9a/211, 29a/723, 6b/147.

oda Evin veya herhangi bir yapının bölmesi. -1-

*südi iletdi resūl'üñ **odasına** süd getüren girü vardı işine* 61b/1568.

oġıl Erkek evlat. -21-

*cānu başı çūn ḳoyduñ aśĥāb ile ħātūnlaruñ **oġıl** ḳız aĥbāb ile* 11a/268, 2a/37, 58b/1484, 63b/1619, 9a/218, 5b/120, 19b/483, 49b/1250, 53b/1353, 63a/1602, 65a/1654, 65b/1668, 68b/1748, 64a/1627, 24b/616, 26a/652, 58a/1480, 55a/1401, 62a/1585, 63a/1612, 66a/1678.

oğlan Erkek çocuk. -20-

śağ yanında çeker dünyā sevgüsi śol yanında ‘avrat ***oğlan*** *övgüsi* 36a/903, 56b/1437, 65b/1669, 36a/901, 54b/1388, 21b/538, 56b/1439, 60a/1524, 64a/1634, 1b/16, 58a/1481, 62b/1588, 62b/1590, 63b/1625, 64a/1628, 64a/1631, 64a/1629, 64a/1631, 62b/1587, 63a/1610, 62b/1589.

oğlancuḳ Oğullara sevgiyle yaklaşıldığını belirten bir söz.

oġul ḳız sevmek anadandur çoġı rāżı olmaz kim yana ***oğlancuġı*** 62b/1590.

oğşa- Okşamak. -3-

ol resūl’üñ bu söze göñli aġar Fātıma’yı ***oğşayub*** *yaşın śıġar* 34a/857, 61a/1553, 54b/1383.

ok Ok. -3-

ol oğul ḳız acusın çekenleri *ölüm* ***oḳı*** *acusın çekenleri* 58a/1481, 6a/136, 27a/675.

oḳı- Okumak. -29-

muştuluḳ sözi nedür ol di baña ***oḳı*** *ol āyet ki gelmişdür baña* 42b/1072, 44b/1126, 58a/1481, 44b/1130, 45a/1132, 45a/1133, 26a/645, 12a/288, 67a/1709, 26a/644, 3a/56, 68b/1745, 6a/137, 47b/1204, 4b/92, 3a/56, 49b/1253, 58a/1477, 53b/1360, 44b/1131, 44b/1121, 42b/1074, 6a/136, 4a/85 , 2b/49, 54b/1379, 59a/1503, 4a/86.

oḳıyıcı Okuyucu. -1-

dā’imā Ḳur’ān’ı çoḳ ***oḳıyıcı*** *ehli Ḳur’ān’a dūn ü gün uyucı* 49b/1254.

ol O. -252-

çūn cehennem idicek ***ol*** *heybeti döñ diyüb çaġırasın katı* 10a/243, 10a/246, 10b/257, 11a/270, 11a/271, 11b/281, 13a/311, 13a/314, 13a/315, 13a/316, 13b/331, 14b/350, 14b/351, 14b/352, 14b/353, 15a/366, 15b/381, 15b/384, 16a/391, 16b/408, 16b/410, 16b/412, 16b/413, 17a/419, 19b/480, 19b/486, 1a/05, 1b/19, 20b/510, 20b/511, 21a/524, 21a/527, 21a/528, 22a/542, 22a/546, 22a/547, 22b/556, 22b/557, 22b/567, 23a/573, 23b/588, 23b/592, 23b/593, 24a/596, 24a/598, 24a/599, 24a/603, 24a/604, 24b/609, 24b/612, 24b/614, 24b/616, 25a/621, 25a/623, 27a/667, 27a/670, 27a/671, 27a/672, 27a/678, 28a/693, 28a/699, 28b/705, 28b/714, 29a/717, 29b/736, 29b/740, 2a/35, 30a/744, 30a/745, 30a/753, 30b/758, 30b/761, 31a/775, 31a/780, 31b/789, 31b/794, 32a/797, 32a/798, 32a/802, 32a/803, 32b/808, 32b/811, 32b/813, 34a/848, 34a/851,

34a/852, 34a/853, 34a/857, 34b/862, 34b/869, 35b/889, 35b/895, 36a/902, 36a/910, 36a/911, 36b/912, 36b/913, 36b/921, 37a/928, 37a/933, 37b/939, 37b/950, 38b/971, 39b/991, 39b/996, 3a/62, 3a/63, 40b/1018, 40b/1019, 41a/1033, 41a/1034, 41a/1038, 41a/1039, 42a/1061, 42b/1071, 42b/1072, 42b/1073, 43a/1080, 43a/1087, 43a/1089, 43a/1090, 43b/1099, 43b/1101, 44b/1122, 44b/1123, 44b/1125, 44b/1126, 45a/1138, 45a/1142, 45b/1145, 45b/1146, 46b/1170, 46b/1171, 46b/1179, 47a/1187, 47a/1188, 47a/1189, 47a/1190, 47a/1192, 47a/1193, 48a/1214, 48a/1219, 48b/1233, 48b/1234, 4a/85, 4a/88, 4b/102, 4b/94, 4b/97, 4b/99, 50b/1284, 51b/1302, 51b/1309, 51b/1312, 52a/1315, 52a/1320, 52b/1335, 52b/1337, 53a/1342, 53b/1352, 53b/1363, 53b/1364, 54a/1365, 54a/1368, 54a/1369, 54a/1375, 54a/1376, 54b/1382, 54b/1385, 55a/1402, 55b/1405, 55b/1410, 56a/1423, 56a/1426, 56a/1427, 56a/1429, 56b/1431, 56b/1436, 56b/1437, 56b/1438, 56b/1440, 57a/1444, 57b/1458, 57b/1462, 57b/1469, 58a/1472, 58a/1480, 58a/1481, 58b/1485, 58b/1486, 58b/1489, 58b/1490, 59a/1507, 59a/1508, 59b/1509, 59b/1510, 59b/1512, 5a/107, 5a/111, 5a/115, 60a/1526, 60a/1528, 60b/1545, 61a/1554, 61a/1555, 61b/1567, 61b/1572, 62a/1580, 62a/1584, 62b/1593, 62b/1594, 62b/1598, 63a/1603, 63a/1605, 63a/1606, 63a/1607, 63a/1609, 63a/1610, 63b/1614, 63b/1622, 64a/1630, 64a/1636, 64b/1651, 65b/1667, 65b/1671, 66a/1678, 66a/1679, 66a/1680, 66a/1686, 66a/1691, 66b/1700, 67a/1716, 67b/1721, 67b/1724, 68a/1731, 68a/1733, 6a/134, 6a/141, 6b/148, 6b/149, 7a/157, 7a/159, 7a/162, 7a/168, 7b/179, 8a/183, 8a/195, 8b/199, 2a/32, 36a/901, 55a/1399, 68b/1746.

ol- Olmak. -296-

añraya kükreye ***ola*** *göre cehennemüñ heybetini ħalḳ göre* 10a/238, 10a/240, 11a/269, 12b/302, 14b/359, 15a/366, 15b/380, 16a/401, 17b/431, 18b/455, 18b/457, 18b/458, 21b/535, 21b/538, 22b/556, 23a/575, 24a/596, 24b/608, 24b/616, 25b/634, 25b/639, 26a/645, 26a/646, 26a/647, 26b/655, 27a/676, 2b/40, 31a/774, 31a/776, 31a/777, 31a/780, 31a/781, 31b/792, 31b/793, 31b/794, 32b/813, 33a/823, 33a/827, 34b/865, 37b/948, 3b/70, 3b/76, 40b/1019, 43a/1080, 43a/1082, 46b/1172, 46b/1181, 48a/1209, 48a/1213, 48a/1214,

48a/1215, 48a/1219, 48a/1220, 48b/1223, 48b/1225, 48b/1226, 49a/1235, 49a/1236, 49a/1237, 49a/1238, 49b/1255, 4a/85, 4a/87, 50a/1263, 50b/1286, 52a/1316, 52b/1331, 53a/1343, 53a/1344, 53a/1345, 57a/1446, 57a/1454, 59a/1498, 59b/1515, 60a/1529, 60a/1530, 62b/1589, 64a/1636, 65a/1653, 65a/1656, 65b/1669, 65b/1675, 67b/1722, 67b/1724, 6a/136, 6b/144, 6b/145, 9b/224, 26a/647, 19a/475, 10a/242, 46b/1173, 48b/1228, 49a/1247, 49b/1256, 49b/1258, 49b/1260, 50b/1286, 59b/1516, 8a/191, 8b/203, 67a/1704, 35a/874, 7a/169, 44b/1129, 62b/1596, 64b/1645, 22b/560, 36a/899, 27a/669, 40a/1004, 40a/1007, 44b/1126, 58b/1490, 58b/1491, 64a/1633, 41b/1052, 42a/1056, 52a/1318, 20a/495, 20a/501, 21a/526, 2a/27, 30b/760, 35b/886, 37b/950, 49b/1249, 49b/1251, 4b/104, 50a/1268, 55b/1408, 58b/1488, 62a/1584, 62b/1588, 63b/1621, 64a/1634, 65a/1663, 65b/1670, 56a/1428, 12a/294, 16b/407, 20b/512, 23b/589, 26b/662, 27a/670, 39b/1001, 3a/53, 3b/66, 42a/1059, 42a/1064, 43a/1085, 56a/1425, 61a/1554, 61b/1563, 62a/1581, 66b/1700, 67a/1708, 6b/152, 6b/156, 12b/305, 40a/1003, 43a/1084, 7a/158, 15b/386, 26b/659, 3b/68, 7a/166, 1b/21, 20a/496, 1a/02, 1b/17, 43b/1096, 61b/1561, 19b/491, 2b/51, 4b/93, 54b/1380, 68b/1753, 25b/633, 30b/762, 40a/1006, 45b/1153, 2a/33, 54a/1367, 55b/1411, 8b/206, 11a/270, 26b/657, 60b/1540, 30b/768, 15b/387, 68a/1732, 2a/32, 4b/103, 65a/1655, 59b/1512, 39a/984, 15b/380, 54b/1385, 63a/1601, 9a/219, 9b/223, 65b/1676, 9a/217, 14b/361, 1b/22, 33a/822, 62b/1590, 25a/619, 1a/11, 60b/1539, 46b/1173, 35b/897, 25b/637, 42b/1069, 50a/1268, 64a/1635, 24b/610, 31b/788, 56b/1433, 35a/885, 56a/1429, 13b/334, 36a/909, 3a/55, 3b/74, 46a/1169, 4b/100, 56a/1420, 56a/1422, 5a/114, 63a/1610, 10b/253, 11b/282, 12b/306, 13a/315, 14a/347, 17a/425, 23b/583, 24b/606, 27a/678, 2b/44, 31b/782, 31b/788, 35b/892, 35b/898, 36a/905, 37a/929, 40a/1011, 43b/1095, 45a/1137, 49b/1253, 51a/1289, 52a/1322, 54a/1373, 69a/1754, 35b/896, 36a/908, 42b/1079, 55b/1416, 16a/389, 41a/1037, 1a/07, 1a/08, 1a/11, 1b/23, 25a/628, 25b/630, 25b/637, 28a/699, 2a/28, 2b/44, 36a/906, 37b/941, 37b/942, 3b/67, 43a/1083, 45a/1143, 48b/1222, 51a/1288, 56a/1424, 56b/1433, 60a/1533, 62b/1587, 64a/1629, 64a/1631, 33a/822, 2a/27, 36b/915, 35a/884, 40b/1021, 52b/1334, 66b/1698, 6a/143, 35b/898.

olar Onlar. -11-

bular senüñ cemā'atüñse eger benüm dahı tanıḳlarumdur ***olar*** 11b/278, 49b/1248, 49b/1258, 50a/1263, 50b/1282, 9a/219, 36b/912, 68b/1751, 11b/273, 36a/904, 54a/1372.

omuz Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm. -1-

fi'l-ĥāl ***omuzlarına*** *götürdiler ġāradañ anı dahı yetürdiler* 27a/674

on Dokuzdan sonra gelen sayının adı. -9-

on *śaĥābem ġāzįlerden öñ gele 'alemümüñ çevre yanı heb tola* 48b/1232, 1b/25, 22a/553, 32b/812, 33a/827, 33b/844, 48b/1233, 49a/1240, 63a/1608.

oñmaduḳ İflah olmayan, uğursuz, bedbaht.
-1-

ben ne lāyıḳam bunuñ gibi ada bencileyin ***oñmaduḳ*** *yoḳ dünyada* 26b/663.

onuncıOnuncu. -1-

toḳuzıncı Mu'āź ibni Cebel'de ***onuncı*** *Ebū Źer tuta elde* 49a/1239.

ora O yer. -2-

orada *ben dürlü zārįler ḳılam ol śırāt köprisine berk śarılam* 54a/1368, 43a/1089.

orta Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer. -3-

gördi yatır ***ortada*** *babasını yüzine örtmiş resūl riźāsını* 43b/1103, 48a/1212, 2a/31.

ortu Orta. -1-

'āśįlerüñ çoġı öddan ḳurtıla meger anlar ḳalalar kim ***ortula*** 50b/1285.

oruç (f) İbadet amacıyla yeme, içme vb. şeylerden belli bir süre kendini alıkoyma. -2-

oruçlar *günleri çoġ idi dūn namāzını ḳılmaḳ yoġ idi* 23a/578, 17b/428.

otur- Oturmak. -6-

çāri yārümden yanümda turalar her biri bir kürsįde ***oturalar*** 48b/1227, 33b/846, 48a/1221, 43b/1102, 44a/1115, 44a/1110.

otuz Otuz sayısı. -1-

şehri evvel aĥiri hem ol ayı tārihį ***otuz*** *ṭokuz idi śayı* 3a/63.

-Ö-

öb- Öpmek. -1-

virüb vardı ***öbdi*** *elini başladı ‘arž itdi kendü ĥālini* 33a/831.

öden- Ödenmek. -1-

ĥasreti ĥasrete irmek içūn borçlularuñ borcu ***ödenmek*** *içūn* 6a/132.

ök Akıl, zihin. -1-

ne geldi size yā yirler gökler! iñildiñüz giderür nice ***ökler*** 20b/513.

öl- Ölmek. -14-

şu ĥālleri añar mıyuz hiç göre varduġınca nefsimüz ***öldi*** *göre* 14a/343, 39a/988, 44b/1123, 44a/1107, 41b/1042, 3b/76, 39a/988, 44b/1129, 13b/325, 39a/984, 14a/348, 65b/1676, 39a/988, 41a/1038.

öldür- Öldürmek. -3-

ilāhį istedügüm senden oldur beni miskįn dirildüb miskįn ***öldür*** 68b/1746, 44b/1119, 44b/1120.

ölüm Hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi. -13-

dir miyüz hey ***ölüm*** *virmez amān. bu žālim nefs eyledi bizi yamān* 13b/328, 13b/326, 58a/1481, 13b/325, 13b/329, 13b/331, 13b/332, 13b/334, 13b/335, 13b/336, 14a/337, 14a/340, 43a/1080.

‘ömr (a) Ömür. -3-

her işimüz lāyıķ olasan Ĥ aķķ’a vir bize bulavuz ***‘ömri*** *beķā* 67a/1704, 53b/1359, 5a/111.

öñ Ön. -10-

öñ *virdüñ śoñra da lutf işlegil bize įmānı ebed bağışlaġıl* 14b/357, 48b/1232, 55a/1397, 57a/1451, 54a/1371, 18b/460, 10a/239, 19b/484, 16a/394, 48b/1228.

öñce Önce. -1-

siz buyuruñ ***öñce*** *biz de varalum mübārek iziñüze yüz sürelüm* 22b/561.

öp- Öpmek. -3-

kimse yüzüme nažar ķılmaz idi elüm ***öpüp*** *hem ṭapu ķılmaz idi* 27a/666, 45b/1156, 27b/682.

öri Dik. -1-

cümle insān cümle cinnįler varı melekler de ṭuralar śaf śaf ***öri*** 16b/404.

ört- Örtmek. -5-

sizüñ de ‘aybıñuz ***örte*** *Settār geçe śuçlarıñuzdan arıta Ġaffār* 4a/79, 3b/72, 3b/78, 43b/1103, 3b/73.

örtü Örtmek için kullanılan şey. -5-

*ḳabre ḳoyub **örtü** topraḳ taş iden yılan çıyan tenlerini eş iden* 14a/341, 22a/554, 22b/555, 2a/31, 61b/1570.

örtük Gizli, kapalı. -1-

*ḳazıya gidere artuḳların acı vire göstere **örtüklerin*** 67a/1710.

örtün- Örtünmek. -3-

*Fātıma'ya didi: ḳızum bilesin **örtünüb** cāru 'Āyişe'yile gelesin* 46a/1162, 28b/712, 55b/1415.

öte Bulunulan yere göre karşı yanda olan. -4-

*cümle 'üryān baş açuḳ yalın ayaḳ. kāh **öte** yügrişe kāh berü payaḳ* 39a/985, 24a/604, 10b/248, 2a/36.

ötüri Bir şeyden dolayı, bir şey yüzünden.
-1-

*hay sizüñ ol nebįñüz sizden bezer sizden **ötüri** ni çeker beñzi ḳızar* 24a/599.

övike Öfke. -2-

***övikem** arasında girme git canum bugün 'āśįlere ħışmum var benüm* 29a/727, 30b/757.

övgü Birini, bir şeyi övmek için söylenen söz veya yazılan yazı, methiye. -1-

*śağ yanında çeker dünyā sevgüsi śol yanında 'avrat oğlan **övgüsi*** 36a/903.

öykün- Taklit etmek. -3-

*ḳatılıḳ eyleme ağla sen daħı bārį ağlayana **öykün** iy aħį* 6b/146, 23a/577, 39b/996.

öyün Öğün, yemek vakti. -3-

*şol ḳadar oldı faḳįrliḳ bunlara bir **öyün** yimek bulunmazdı yire* 56a/1425, 24b/615, 2b/42.

öz Nefis, zat, kendisi, benlik. -16-

*dirler idi kim resūlimüz ḳızı bir eski çār giye ulu iken **özi*** 22b/565, 2a/27, 30a/747, 64a/1627, 14b/362, 9a/214, 1b/25, 1b/26, 34a/853, 43b/1098, 30b/756, 38b/973, 41b/1054, 67a/1712, 3a/65, 41b/1043.

-P-

pādişāh (f) Hükümdar, sultan. -12-

*resūl eydür: ağlayaraḳ yā ilāh raĥmetüñ bol iy kerįm ü **pādişāh*** 10b/254, 10b/259, 66a/1679, 67b/1721, 18a/446, 18a/450, 19b/489, 29b/737, 64a/1626, 62a/1576, 5a/111, 62a/1576.

pāk (f) Temiz, arı, pak. -5-

didi: ḳızum bu ḳuşağı berk ḳuşan işde böyle gerek baña ***pāk*** *ḳoşan* 34a/859, 3a/60, 46a/1166, 54b/1386, 5a/107, 45a/1141, 4a/91, 2b/48, 54b/1381, 59a/1502.

palās (f) Aba, çul. -3-

ṫonları çıḳardı geydi bir ***palās*** *dir: ilāhį! ṫāmūdan eyle ħalāś* 41a/1036, 41b/1043, 22a/552.

pāre (f) Parça, kısım. -2-

ol resūlüñ ġam ħuvāresi ola mahremesi şemle ***pāresi*** *ola* 22b/556, 51b/1300.

pāre pāre (f) Parça parça. -2-

pāre pāre *olmasun feleklerüm ḳaldı az helāk ola meleklerüm* 15b/380, 54a/1367.

pasban (f) Bekçi. -1-

pasban *itden köti gördüm ĥālümi ‘ışḳa Ĥaḳḳ’a iletmedüm yolumı* 27a/677.

paşam Saygı veya sevgi hitabı. -1-

anuñile daħı olmazsa ***paşam*** *terāzūnuñ ‘amūdına yapışam* 60b/1539.

payaḳ Biraz önce. -1-

cümle ‘üryān baş açuḳ yalın ayaḳ kāh öte yügrişe kāh berü ***payaḳ*** 39a/985

pāy (f) Ayak. -1-

umucıyuz du‘ādur maḳśudımuz hāki ***pāyiñüze*** *budur sözimüz* 4a/84.

pek Sağlam, dayanıklı. -4-

ħarįrden ***pek*** *didigi pālās idi anıñçūn ḳorḳudan ħalāś idi* 22a/552, 34a/858, 58a/1480, 9b/224.

perde (f) Bir şeyi gizlemek için gerilen örtü. -1-

aramuzda ḳomadum ***perde*** *baña anda gösterdüm cemāli saña* 8a/190.

pervāne (f) Bir kimsenin yanından hiç ayrılmayan. -1-

boynum egüb Ĥaḳḳ’a yalvaram varam ümmetüñ üstine ***pervāne*** *olam* 52a/1318.

perverdigār (f) Besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı Allah. -2-

iy ‘azįzler işde bir dilek var isteyelüm vire ol ***perverdigār*** 4b/94, 21a/519.

pes (f) O hâlde, öyle ise, öyle iken, öyle olunca. -1-

pes *nice lāyıḳ görem anı babam işbu ʻĀyişe'den evvel söz idem* 57a/1449.

peşimān (f) Pişman. -1-

peşimān *ola ḳamū günāhlarına göz yaşı ḳarışdura aĥvāllerine* 31a/774.

peşimānlıḳ (f) Pişmalık. -1-

peşimānlıḳ *ōdı içlerin yaḳa gözlerinden acı yaşları aḳa* 30b/764.

peşmān (f) Pişman. -2-

her biri işledüler dürlü günāh śoñra ***peşmān*** *olıben itdiler āh* 30b/762, 35a/885.

peyġamber (f) İnsanlara Allah'ın buyruklarını bildiren, onları dine çağıran kimse, yalvaç, yalavaç, elçi. -10-

Şıt ***peyġamber*** *işitdi bu sözi cūlahlıḳ eylemege tutdı yüzi* 25a/617, 25a/620, 25a/621, 25a/624, 25b/634, 24b/614, 25a/623, 6b/151, 19b/480, 19a/479.

pīr (f) Tarikat büyükleri, ihtiyar kimse. -15-

pīrimüz *şeyĥimüz yolından tevbe ḳıldum Emīr Sultān elinden* 68a/1741, 56b/1440, 38b/975, 9a/218, 52a/1317, 5b/123, 1b/14, 1b/15, 26b/656, 26b/657, 2a/37, 68a/1738, 3a/53, 3b/70, 5b/120.

pīş (f) Ön. -1-

ne revādur ardımuzda ḳalasız biz dilerüz ***pīş*** *ḳademsiz olasız* 22b/560.

pīş- Pişmek. -1-

ayda bir yanmaz idi ōd ***pīşe*** *aş aç olanı ḳarnına baġlardı taş* 56a/1428.

pīşe (f) İş, amel. -3-

her nebīnüñ bir pīşesi var idi ol ***pīşeden*** *sebeplenürlerdi* 24b/612, 24b/612, 67a/1715.

pür-günāh (f) Günah dolu. -1-

didüm Mevlā'a işde geldüm ***pür-günāh*** *döküb gözler yaşını çoḳ itdüm āh* 1b/20

pür-melāl (f) Hüzün dolu. -1-

ʻĀyişe'ye didi: söyle iy Ĥelāl! ümmetüm derdine oldum ***pür-melāl*** 61b/1561.

pür-nūr (f) Nur dolu. -1-

pür-nūrsın *hiç ōd yaḳmaz seni ʻāśiler içün yaratdı Ĥaḳḳ beni* 9a/212.

pür-uśūl (f) Usul sahibi.

tābū ḳılub ḳızcuġaz dir: yā resūl! baña destūr var mıdur iy ***pür-uśūl?*** 43b/1104, 44b/1131, 55b/1405, 55b/1410, 59b/1513, 60b/1545,

61b/1567, 62b/1594, 62b/1598, 66a/1690, 6a/141, 7a/157.

pür-vefā (f) Vefa sahibi. -1-

*Muĥammed Muśtafā'nuñ rūĥıçūn. ümmetine **pür-vefānuñ** rūĥıçūn* 5b/126.

-R-

rāb (a) Allah. -7-

*ümmetį dir idi: yā **rāb** ümmetį! ümmetüme naśib eyle cenneti* 47b/1208, 19b/485, 19b/487, 19b/488, 11a/263, 48a/1218, 29b/735.

rabbį (a) Rabbim. -1-

*ümmetį diyem: yā **rabbį** ümmetį! ağlaşub heb benden umar himmeti* 50a/1273.

rāĥat (a) İnsanda üzüntü, sıkıntı, tedirginlik olmama durumu, huzur. -3-

*bir yanında yimlerüz bilüñ anı bir yanına **āĥat** eylerüz cānı* 34a/854, 43a/1082, 43b/1095.

raĥmānį Allah ile ilgili, ilahi. -1-

*ol resūl'üñ 'ādeti hem buyidi anuñ her işi **raĥmānį** ĥūyidi* 61a/1555.

raĥmet (a) Acıma, esirgeme, koruma. -31-

***raĥmet** olub cānıñuz bulsun ĥayāt şevķ ile hep diñ resūl'e śalāt* 10b/253, 12b/306, 19b/490, 24b/606, 31a/776, 31a/777, 31b/782, 35b/886, 35b/893, 36a/905, 37a/929, 42a/1062, 45b/1145, 45b/1150, 47a/1189, 4a/82, 4a/88, 51a/1289, 5a/106, 5b/130, 64b/1643, 69a/1754, 4a/82, 52a/1322, 63b/1625, 67a/1716, 67b/1724, 4a/81, 35b/894, 3a/56, 45b/1151, 11b/275, 36a/907, 65b/1674, 10b/254, 21b/533, 64a/1636, 47b/1197.

raĥmetullāh (a) Allah'ın esirgemesi, koruması. Allah'ın rahmeti. -6-

*cümlemüze 'āli himmetler ķıla āmin **raĥmetullāh** diyen raĥmet bula* 5a/106, 54b/1381, 59a/1502, 2b/48, 45a/1141, 4a/91.

ramażān (a) Ay takviminin dokuzuncu ayı, üç ayların sonuncusu, oruç tutulan ay. -1-

*ya **ramażān** orucın eksik tuta anları yarın ödlara ata* 17b/428.

rāvį (a) Rivayet eden, anlatan, hikaye eden.
-1-

*bu sözüñ **rāvişi** hem şöyle didi cābir'üñ ķonaķlığı irtesi idi* 62a/1583.

rāžı (a) Uygun bulan, benimseyen, isteyen, kabul eden. -6-

oğul ḳız sevmek anadandur çoğı ***rāžı*** *olmaz kim yana oğlancuğı* 62b/1590, 68a/1732, 57a/1451, 64a/1632, 21a/530, 46a/1169.

redd (a) Geri çevirme, inkâr etme. -1-

ben ĥabįbümçūn yaratdum ʻālemi ya anuñ her dilegi ***redd*** *ola mı* 65a/1653.

renk (f) Renk. -1-

dürlü dürlü ***renk*** *cevāhiri kimisi aḳ gümişden ḳızıl yaḳutdan kimisi* 48b/1224.

resūl (a) Elçi, peygamber. -116-

resūl *eydür: ağlayaraḳ yā ilāh raĥmetüñ bol iy kerįm ü pādişāh* 10b/254, 15a/369, 15b/381, 17a/424, 20a/499, 23a/574, 23b/584, 23b/587, 24b/608, 28a/702, 29a/721, 30a/752, 30a/755, 31a/781, 31b/785, 31b/790, 34a/848, 34b/860, 35a/875, 36b/923, 36b/924, 38b/973, 39b/1001, 40b/1026, 42b/1068, 42b/1070, 42b/1074, 42b/1077, 43b/1103, 44a/1108, 44a/1113, 44b/1119, 44b/1120, 44b/1127, 45a/1132, 45a/1139, 46a/1168, 51a/1299, 51b/1312, 52a/1325, 53a/1340, 53a/1350, 53b/1358, 54a/1375, 56a/1423, 56a/1429, 57a/1455, 61a/1551, 62a/1580, 62a/1581, 62b/1594, 62b/1598, 63a/1609, 6b/153, 7a/157, 7b/179, 7b/181, 8b/197, 8b/199, 66b/1700, 40a/1003, 42b/1071, 43b/1104, 44b/1125, 44b/1131, 51a/1296, 51b/1304, 52a/1315, 52a/1320, 52b/1328, 53b/1357, 53b/1359, 55b/1405, 55b/1407, 60b/1545, 63a/1601, 51b/1306, 63a/1604, 8a/193, 26b/655, 10b/253, 21a/526, 31a/772, 31a/780, 44a/1109, 51b/1312, 55b/1410, 59b/1513, 61b/1567, 62a/1584, 62a/1585, 66a/1689, 66a/1690, 6a/141, 12b/306, 43b/1102, 20a/501, 34a/857, 40b/1026, 45a/1143, 47b/1207, 53b/1356, 61a/1555, 61b/1568, 68a/1735, 22a/545, 22b/565, 23a/573, 66a/1680, 1a/01, 22b/556, 24b/606, 31b/782, 37a/929, 51a/1289, 69a/1755.

Resūl'ullāh/ resūlallāh (a) Allah'ın elçisi. -10-

çūn ***Resūl'ullāh*** *münācāt eyledi ümmetiçūn ʻarž ı ĥācet eyledi* 21b/532, 45a/1136, 45a/1142, 45b/1152, 65b/1673, 68a/1736, 7a/158, 34b/869, 44b/1130, 46b/1178.

revā (f) Uygun, layık. -3-

şu aḳ bürçeklü olan anlara ***revā*** *görme anlar öda yanalar* 58b/1488, 22b/560, 62a/1579.

Rıđvān (a) Cennetin kapıcısı olan melek. -5-

*çūnki **Rıđvān** işide işbu sözi bir nūrdan śanduḳ aça kendözi* 30a/747, 30b/767, 30a/749, 29b/739, 30a/744.

rıžā (a) Razılık, memnunluk, istek. -1-

*Ĥaḳḳ Te'ālā didi ki: Ĥōş ḳıldıñuz ol Ĥabįbüñ **rıžāsın** buldıñuz* 21a/528.

rızḳ (a) Allah'ın herkese bahşettiği nimet.
-2-

*benüm **rızḳum** yiyüb ġayra taparlar benüm emrüm ḳoyub yoldan śabarlar* 18a/448, 63a/1607.

ricāl (a) Üst düzeyde bulunanlar. -2-

*gāh yazardum gāh yaturdum iy **ricāl** özümi bilmez idüm bįmecāl* 3a/65, 4b/104.

ridā (a) Hırka. -1-

*ḳız bu sözi işidicek oturur tiz **ridāi** yüzinden götürür* 44a/1115.

rivāyet (a) Nakletme, hikaye etme, söylenti.
-2-

*Fātıma ana işit ne söyledi ol atasından **rivāyet** eyledi* 29a/717, 31b/784.

riyā (a) İkiyüzlülük. -2-

*her 'alem śāĥibleri de yüriye benümle yügrişeler bį **riyā*** 50a/1265, 36a/899.

riyāžet (a) Nefsin isteklerini kırma. -1-

*'ibādet idici 'ābidler daħı **riyāžet***
idici zāhidler daħı 50a/1262.

riźā (a) (a) Hırka. -1-

*gördi yatır ortada babasını yüzine örtmiş resūl **riźāsını*** 43b/1103.

rūĥ (a) Bedeni etkin kılan canlılık ilkesi, bedenin hayat gücü. -10-

*rūzį ḳıla Ĥaḳḳ bize de śalāvat virelüm bu iki **rūĥa** śalāvat* 45a/1140, 6a/141, 45a/1141, 4a/91, 5b/126, 2b/48, 54b/1381, 59a/1502, 5a/107, 5b/127.

ruşen (f) Aydınlık, açık. -1-

*įmān nūrı **ruşen** ola ḳāmūda baḳmaya mecāl mi ḳala ţāmūda* 12b/302.

rūzį (f) Nasip.-5-

*yā ilāhį! sen 'ināyet **rūzį** ḳıl hem Ĥabįbüñden şefā'at **rūzį** ḳıl* 27b/683, 27b/683, 10b/260, 45a/1140, 61a/1548.

rüsvāy (f) Rezil. -1-

*şöyle **rüsvāy** olmamuz bileydük dįn yolında cān virüb öleydük* 39a/984.

rüşvet (a) Yaptırılmak istenen bir işte yasa dışı kolaylık ve çabukluk sağlanması için bir kimseye mal veya para olarak sağlanan çıkar. -1-

*nā-ĥaḳḳ **rüşvet** yiyenleri dünyā alub aħiret yıḳanları* 9b/231.

-S-

śā'įmliḳ (a) Oruçluluk. -1-

*mübārek elleri ḳabarmış idi **śā'įmliḳden** beñzi śararmış idi* 22a/544.

sā'ir (a) Başka, öteki, diğer. -1-

*sinnį cinnį **sā'ir** feriştahlar ki var deñizdeki balıḳlar da ḳıla zār* 13a/322.

sa'ādet (a) Mutluluk. -1-

*el tutacaḳ ḳabža aḳ gümiş ola zį **sa'ādet** ol cum'a yol bula* 31b/794.

sā'at (a) Saat. -3-

*bir **sā'at** ola mı āhlar etmiyem gice mi var ġuśśasuzca yatmayam* 21b/535, 2a/35, 67b/1718.

śab- Sapmak. -2-

*benüm rızḳum yiyüb ġayra taparlar benüm emrüm ḳoyub yoldan **śabarlar*** 18a/448, 23b/589.

śabr (a) Sabır. -10-

*gördük anlar aġlaşub iderler āh biz daħı **śabr** idemedük yā ilāh!* 21a/525, 22a/550, 44b/1127, 45b/1154, 56b/1434, 58a/1482, 63a/1612, 64a/1629, 39a/989, 44b/1131.

śaç Baş derisini kaplayan kıllar. -8-

*kendülerini öninde her kişi ma'śūmlar **śaçı** aġara bil işi* 10a/239, 58b/1491, 39a/979, 63b/1614, 13b/335, 14a/339, 60b/1536, 60b/1535.

śaç- Saçmak. -11-

*bunları görüb hemān aġzın aça cehennem gürleyüb ōdların **śaça*** 17b/437, 19a/470, 30a/753, 30b/759, 41a/1037, 60b/1536, 42a/1066, 36a/905, 39b/992, 30a/743, 29a/729.

śaçıl- Saçılmak. -3-

*tāmū bir kez kükreyüben ura mevc **śaçıla** ḳoġlar cihāna fevc fevc* 19a/467, 57b/1461, 19a/473.

sādāt (a) Seyyidler. Hazret-i Hüseyin'in soyundan gelenler. -1-

*ħuśūśa seyyidü **sādātdur** güzįn mažharı āli tāhā ve yāsįn* 68a/1740.

śaddaḳ (a) Doğrulama sözü, doğrudur demek. -1-

śaddaḳ *yā Resūlallāh! didi ‘Ömer Fātıma da söyler ol alnı ḳamer* 34b/869.

śadef (a) Deniz böceklerinin kıymetli kabuğu ve onlardan yapılan şeyler. -1-

hiç dimez idi bir gün ol dürri ***śadef*** *benüm ol çoḳ mālumı itdüñ telef* 56a/1427.

śādıḳlar (a) Doğru, hakikatli, sadakatlı, dürüst. -1-

bu tarīḳden geçen ‘āşıḳlar içūn bāḳī ḳalan muĥib ***śādıḳlar*** *içūn* 5a/109.

śaf (a) Sıra. -1-

didi: mü’minler ***śafında*** *istegil anda bulmazsañ mīzānda istegil* 41b/1053.

śaf śaf (a) Sıra sıra. -2-

cümle insān cümle cinnīler varı melekler de turalar ***śaf śaf*** *öri* 16b/404, 45a/1137.

śafā (a) Gönlün şen olması. -19-

ne dirse emrine mutı‘ ol anuñ emrüñi tuta ***śafā*** *bula canuñ* 10a/246, 28b/714, 2b/48, 30a/750, 36b/913, 44a/1110, 45a/1141, 4a/91, 52a/1313, 52a/1324, 53a/1351, 54b/1381, 55a/1402, 56a/1419, 59a/1502, 62b/1599, 65a/1658, 51a/1288, 64a/1627.

śāfī (a) Katıksız, duru, temiz. -1-

kimisi de ***śāfī*** *gümişden ola kürsīnüñ her biri bir işden ola* 48b/1226.

sāfil (a) Alçak yer. -1-

münāfıḳ esfeli ***sāfilde*** *ḳala añа girenler ‘aceb nice ola* 37b/948.

saġ Yaşamakta olan. -2-

saġ *çıḳmaḳ ümidi yoġ idi ḳabre girmek fikri iñen çoġ idi* 1b/18, 43a/1092.

śaġ Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı. -5-

śaġ *yanında Ebū Bekr ile ‘Ömer śol yanında ‘Oŝmān ‘Alī yaş döker* 15b/382, 36a/903, 51a/1293, 15b/381, 48a/1221.

śaġ- Sağmak. -2-

memelerüñden südi śaġ çanaġa 62a/1577, 62a/1578.

śaġla- Sağlamak. -1-

aĥiretlīḳ işlerini ***śaġlayan*** *ümmetiçūn dertlü dertlü aġlayan* 60a/1522.

śaġlıḳ Esenlik, sıhhat, afiyet. -1-

*köşelerde ħastalar **śaġlıġı çūn** ḳamū dutsaḳlaruñ ħalāślıġiçūn* 6a/133.

śaĥābe (a) Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar, ashap.
-15-

*ol **śaĥābe** aġlayub dir: yā resūl! bir dilegüm var anı eyle ḳabūl* 42b/1071, 13a/315, 22b/564, 33a/822, 35a/877, 42b/1077, 43b/1102, 61b/1566, 6b/151, 41a/1032, 48b/1232, 33a/829, 61b/1572, 22b/558, 62a/1580.

saħā (a) Cömertlik. -1-

*śofralar yayub **saħālar** ḳıldıġum bes bularla çoḳ śevāblar bulduġum* 53b/1361.

saħāvet (a) El açıklığı. -2-

*şol **saħāvet** idici cömerd olan mürevvetlü eyü ħulḳlu merd olan* 49b/1249, 53b/1354.

śāĥib (a) Sahip. -5-

*iy ĥayā **śāĥibi** 'Oŝmān sen daħı sen de biraz yardum eyle iy aħį* 53a/1339, 50a/1265, 50b/1281, 40a/1005, 8a/191.

sa'įr (a) Cehennemin dördüncü tabakası. Tutuşturulmuş, alevli ateş. -1-

***Sa'įr'dür** dördünci tāmūnuñ adı şeytānlar içūn yanar anuñ ōdı* 37b/940.

śaḳal Yetişkin erkeklerde yanak ve alt çenede çıkan kılların tümü. -3-

*şu ḳardaşlar ayırıcı ölümi śaçu **śaḳal** yoldurıcı ölümi* 13b/335, 38b/976, 14a/339.

śaḳallu Sakalı olan kimse. -2-

*nice aḳ **śaḳallu** pirler diyeler ĥālimüz nola ki 'aceb dieyeler* 38b/975, 52a/1317.

saḳar (a) Cehenemin beşinci tabakası. Şiddetli bir ısı ile yakıp kavuran kızıl alev.
-1-

*beşinci aşaġa adı **Saḳar** ḳamū bįnamāzlar aña śoḳar* 37b/943.

śaḳın Asla. -1-

***śaḳın** śanma bulmaz idi giymege yāħūd dürlü dürlü ta'ām yimege* 32b/814.

śaḳla- Saklamak. -13-

*yā ilāhį vücūdunı elümden gicünden vir anı **śaḳla** elümden* 5b/118, 38b/972, 59b/1514, 68b/1748,

30b/767, 31a/770, 1b/25, 30b/765, 29b/741, 4b/102, 5a/116, 5a/117, 14b/356.

śalāt (a) Hz. Muhammed'in adı anıldığında saygı göstermek için okunan dua. -7-

raĥmet olub cānıñuz bulsun ĥayāt şevķ ile hep diñ resūl'e ***eś-śalāt*** 10b/253, 12b/306, 24b/606, 31b/782, 37a/929, 51a/1289, 69a/1755.

śalavāt (a) Hz. Muhammed'e ve onun soyundan gelenlere okunan dua. -38-

āl-i evlādı severseñ iy dede! 'āşıķāne vir ***śalavāt*** *Aĥmed'e* 16a/400, 19b/491, 19b/492, 21b/531, 27b/690, 2b/47, 2b/48, 2b/51, 32b/818, 36b/922, 39b/1000, 43a/1086, 47b/1203, 4a/91, 4b/93, 51a/1290, 51b/1311, 54b/1378, 54b/1380, 54b/1381, 56b/1441, 59a/1501, 59a/1502, 59b/1520, 61a/1552, 62b/1597, 64b/1646, 66a/1688, 66b/1698, 67a/1707, 68b/1753, 6a/136, 6a/138, 6a/141, 7b/180, 8b/196, 45a/1140, 45a/1141.

śal- Salmak. -3-

ferişţahlar gözler yaşın aldılar bir nūrdan ķadeĥ içine ***śaldılar*** 30b/766, 42b/1068, 40b/1017.

śalın- Salınmak. -3-

śalınam *śevab yanına çekmeyem ümmet aźād olmadan el çekmeyem* 60b/1540, 33a/824, 33b/842.

saña Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi. -60-

sen girü tur diyü ***saña*** *söyleye kükreyüb 'āśįlere ķaśd eyleye* 10a/237, 10a/245, 10b/250, 10b/252, 11a/270, 12a/285, 18a/441, 18a/450, 18b/454, 1a/13, 23b/586, 26a/649, 28a/703, 29b/741, 2a/38, 30b/758, 30b/768, 31a/771, 31b/791, 34b/861, 34b/870, 37a/930, 37a/937, 37b/949, 3a/57, 41a/1041, 41b/1048, 44b/1125, 46a/1165, 50b/1277, 50b/1278, 51b/1304, 54a/1375, 55b/1406, 56a/1420, 56a/1422, 57a/1447, 5b/129, 61a/1548, 62a/1586, 62b/1599, 63b/1618, 66a/1679, 66a/1686, 66a/1687, 66b/1691, 66b/1695, 6a/142, 7a/166, 7b/170, 8a/184, 8a/189, 8a/190, 8a/192, 8b/205, 9a/209, 26a/653, 29b/731, 35a/881, 13b/333.

śan'ā (a) Ustalık. -1-

ger nebįler adlarını dir isem ***śan'āların*** *mu'cizlerin dir isem* 25b/636.

śan- Sanmak. -18-

ululuķda tamunuñ her bir ķoġı şöyle büyük ***śanasın*** *dünyā ṭaġı*

19a/472, 26b/661, 32b/814, 38b/966, 43a/1092, 59a/1499, 61a/1559, 27b/681, 25a/628, 32a/802, 45b/1145, 56b/1442, 3b/69, 66b/1701, 26b/665, 26b/664, 61b/1569, 20b/510.

śan‘at (a) Sanat, yetenek. -1-

*el emegin yimege iy şehr i yār her nebį bir **śan‘at** işler aşikār* 25a/622.

sāncāḳ Bayrak. -3-

*girü ḳalan ġāzįler de geleler **sāncāḳların** diküb çevremü alalar* 49a/1242, 48b/1230, 48b/1231.

śanduḳ (a) İçine çeşitli şeyler konulan kapaklı eşya. -4-

*çūnki Rıđvān işide işbu sözi bir nūrdan **śanduḳ** aça kendözi* 30a/747, 30a/748, 38a/958, 38a/959.

śanki (t+f) Farz edelim ki, güya. -3-

*Dāvud peyġamber de demürci idi demur illā **śanki** ħāmırcı idi* 25a/624, 2a/34, 38a/955.

śar- Sarmak. -2-

*‘izzet tonların çıḳaran ölümi kefen tonların **śaran** ölümi* 14a/340, 40b/1017.

śarar- Sararmak. -1-

mübārek elleri ḳabarmış idi śā’įmliḳden beñzi **śararmış** idi 22a/544.

sarāy (f) Görkemli ve gösterişli yapı. -2-

*her bucaḳda yine yetmiş biñ **sarāy** cümle ōddandur ḳızum! iy tolu ay!* 38a/956, 38a/957.

śarıl- Sarılmak. -1-

*orada ben dürlü zārįler ḳılam ol śırāt köprisine berk **śarılam*** 54a/1368.

śaru Sarı. -1-

*kimisi yeşil zümrüdden ola hem kimisi **śaru** altūndan ola* 48b/1225.

śat- Satmak. -1-

*Ḳur'an'ı az aḳçeye **śatanları** yüzler śuyın yabana atanları* 9b/234.

śatu Satma işi, satış. -1-

*Muśtafā’dur āh ile zār eyleyen ümmetiçūn **śatu** bāzār eyleyen* 28b/710.

satır (a) Bir yer üzerinde yan yana gelen kelimelerden oluşan ve alt alta sıralanmış yazı dizisi. -2-

*üç ḳanada üç **satır** yazı ola yazınuñ ĥarfleri taġ gibi ola* 48a/1213, 48a/1217.

śav- Savmak. -2-

*resūl içūn ġafletimüz **śavalum** ālini evlādını hep sevelüm* 61a/1551, 30a/745.

śavır- Savurmak. -1-

*tozını gökler yüzine **śavıra** ḳaśd iderse yirleri heb devire* 18b/464.

sa'y (a) Çalışma, emek. -4-

*iy benüm ma'śūmca yavrıcaḳlarum **sa'y** idüñ ümmete ḳuzıcaḳlarum* 47a/1184, 53a/1341, 53b/1353, 66a/1686.

śay- Saymak. -1-

*'āśiler çoḳ bįnamāzlar daḥı var fāśıḳları zānįleri kim **śayar*** 17a/416.

śayı Hesap işlerinin sonunda bulunan birimlerin kaç olduğunu bildiren söz, adet**.**

-1-

*şehri evvel aḥiri hem ol ayı tāriḫį otuz ṭokuz idi **śayı*** 3a/63.

śayru Hasta. -1-

*ḥānemde ḳırḳ gündür senden ayruyam beni śaġ śanma ki ġāyet **śayruyam*** 43a/1092.

sebeb (a) Neden. -6-

***sebeb** neydi yazmaġa gör ne direm pįrüm emr itdigi Ĥalvete girem* 1b/15, 33a/826, 3b/76, 39b/991, 1a/09, 1a/13.

sebeplen- Sebeplenmek. -1-

*her nebįnüñ bir pįşesi var idi ol pįşeden **sebeplenürlerdi*** 24b/612.

seccāde (a) Namzalık. -1-

*ol mübārek **seccādesin** ḳaldurur ol gelenler baḳar altında görür* 56b/1431.

secde (a) Allah'ın huzurunda yere kapanış.

-16-

*resūl çūnki **secde** içre yalvarur ehli beyt ile cigerler ṭaġlanur* 20a/499, 20a/500, 20a/503, 28a/692, 47a/1190, 50a/1272, 50b/1276, 51a/1291, 53a/1348, 15a/370, 28b/713, 8a/185, 15a/369, 21a/522, 47b/1207, 66b/1693.

sehv (a) Yanılgı. -1-

*'ahdine vü **sehvine** Ĥatāsına unudulmış neki var cümlesine* 67b/1729.

sekiz Yediden sonra gelen sayının adı. -3-

***sekiz** uçmaḳ ümmetüñle çift durur Ĥūrį ḳuçmaḳ ümmetüñle çift durur* 12a/291, 1b/25, 63a/1608.

sekizinci Sekiz sayısının sıra sıfatı, sırada yedinciden sonra gelen. -1-

yedinci ‘ammum Ĥamza ola ***sekizinci*** *‘alem Bilāl’de ola* 49a/1238.

selām (a) Esenleme. -9-

Cebra’įl’e buyurub didi kelām var Ĥabįbüme ilet benden ***selām*** 42a/1060, 42a/1064, 42b/1075, 44a/1106, 65a/1652, 66a/1690, 42b/1070, 41a/1032, 43a/1089.

selāmet (a) Kurtuluş. -2-

belālardan sen ħalāś it yā ilāhį! ķıl ***selāmet*** *ümmetüm iy pādişāh!* 19b/489, 66b/1698.

selāmla- Selamlamak. -1-

selāmlayub *melāletle gitdiler vaķti iki eyleyüb śabr itdiler* 45b/1154.

sem‘ (a) Dinleme. -2-

bu meclisde kim bizi cem‘ eyledi ma‘rifet diñlemege ***sem‘*** *eyledi* 4b/98, 40b/1027.

semāvāt (a) Gökler. -1-

semāvātı *arżın afetinden śaķlaya Ĥaķķ Ĥasūdlar śōĤbetinden* 5a/116.

sen Teklik ikinci kişiyi gösteren söz. -119-

sen *girü tur diyü saña söyleye kükreyüb ‘āśįlere ķaśd eyleye* 10a/237, 10b/252, 11a/265, 11a/270, 11b/280, 13a/318, 13b/333, 14b/355, 14b/358, 17a/421, 19b/489, 25b/635, 27b/683, 29a/726, 29a/728, 30a/750, 32a/795, 32b/810, 32b/811, 35b/887, 44a/1113, 44b/1129, 45b/1155, 50b/1278, 51b/1310, 52a/1319, 52b/1326, 52b/1327, 53a/1339, 53b/1353, 53b/1354, 53b/1355, 54a/1377, 55a/1394, 55a/1395, 55a/1401, 56b/1435, 56b/1437, 57a/1453, 57b/1468, 59a/1500, 59b/1519, 62b/1591, 62b/1592, 62b/1595, 64b/1640, 66a/1685, 66a/1691, 66b/1692, 6b/146, 7b/182, 11b/280, 29b/737, 30b/763, 31a/771, 43a/1092, 63b/1618, 68b/1746, 8b/205, 11a/266, 11b/282, 16b/414, 17a/420, 18a/442, 18a/443, 29a/725, 34a/848, 34a/858, 34b/871, 36b/921, 41b/1045, 41b/1046, 41b/1048, 41b/1051, 43b/1097, 43b/1099, 51a/1298, 54a/1373, 56a/1420, 57a/1455, 59a/1500, 60b/1547, 61a/1549, 66a/1684, 66a/1686, 7a/163, 7b/172, 8a/186, 8a/187, 8a/188, 8a/189, 9a/211, 9a/212, 9a/215, 51b/1310, 54a/1377, 66a/1685, 29a/726, 47b/1197, 51a/1297, 62a/1576, 41b/1052, 10b/255, 11b/277, 11b/278, 17a/419, 18a/447, 30b/761, 34b/871, 44a/1114, 46b/1179, 55a/1400, 55a/1401,

56a/1422, 7a/164, 30b/767, 31a/770, 60a/1525, 7b/175.

sep- Serpmek, saçmak. -1-

yā Muĥammed! bu yarım ḳadeĥ śuyı ***sep*** *ṭamūnuñ yüzine yire ḳoyu* 30a/751.

serçe Ötücü küçük bir kuş. -1-

ṭāmūya Ĥaḳḳ ḳorḳusı ḳatı ḳoya kendüyi bir ***serçe*** *yirinde ḳoya* 18a/445.

sergerdān (f) Başı dönmüş, şaşkın. -1-

ḳorḳulardan nicesi ħayrān ola ʻaḳlı gidüb şöyle ***sergerdān*** *ola* 53a/1345

server (f) Önder, lider, baş. -4-

ne yirdi gör Ādem peyġamberi çift sürüb ne dir idi ol ***serveri*** 24b/614, 25a/623, 5b/122, 19b/480.

servi (f) Servi ağacı. -1-

servi *boyu iki büken ölümi üstine ṭoprāḳ döken ölümi* 14a/337.

sesirge- Bir ses duyar gibi olmak. -1-

bugün aśĥābuñ beni esirgedi eskicemi heb görüb ***sesirgedi*** 33a/833.

set (a) Engel. -1-

kükremesin añramasın cüst ide ulu peyġamberleri heb ***set*** *ide* 19a/479.

sev- Sevmek. -85-

cānı dilden ***sev*** *ĥabįbüñ ālini seyr idesün cennet içre ĥālini* 4a/90, 51b/1310, 54a/1377, 56b/1437, 59a/1500, 62b/1595, 62b/1596, 66a/1684, 66a/1691, 31b/787, 7b/179, 67a/1706, 24b/616, 12a/294, 34a/858, 61a/1549, 67a/1705, 36b/919, 39b/999, 61a/1551, 64b/1644, 11b/282, 8b/202, 27b/689, 64b/1645, 8b/201, 54a/1373, 65b/1671, 22a/542, 62b/1594, 7a/162, 31b/785, 7a/163, 7a/168, 11b/280, 11b/282, 47a/1183, 65b/1677, 66a/1678, 8a/186, 34b/868, 59a/1500, 65b/1677, 66a/1678, 16a/400, 19b/492, 21b/531, 27b/690, 2b/47, 32b/818, 36b/922, 39b/1000, 43a/1086, 47b/1203, 51a/1290, 51b/1311, 54b/1378, 56b/1441, 59a/1501, 59b/1520, 61a/1552, 62b/1597, 64b/1646, 66a/1688, 67a/1707, 6a/138, 7b/180, 8b/196, 8b/199, 58a/1480, 66a/1687, 23b/583, 7a/167, 12a/294, 36b/920, 62b/1590, 36b/920, 47b/1202, 9b/222, 11b/283, 8a/193, 53a/1342, 36b/918, 66a/1686, 34b/861.

śevāb Hayır; İlâhî mükâfat. -13-

kendü ʻaybumı bilüb virdüm cevāb didiler: ʻaybın bilen bula ***śevāb*** 67a/1714, 60b/1540, 25b/638, 60a/1530, 60a/1533, 60a/1527, 4a/86, 17a/427, 53b/1361, 60a/1527, 60a/1529, 52b/1330, 60a/1534

sevgü Sevgi. -11-

artur evlādile āl sevgüsini ol ***sevgü*** *anlara iletür seni* 36b/921, 58b/1493, 64a/1626, 12a/290, 10b/255, 27a/676, 36a/903, 27a/671, 14b/359, 36b/921, 63b/1619.

sevgüli Sevgili. -11-

meger bir gün Cebra'il didi Ĥaḳḳ'a ***sevgüli*** *ḳulıña diñleye baḳa* 35a/880, 36b/912, 57a/1453, 12a/285, 35a/883, 47b/1201, 10a/241, 46b/1181, 8b/205, 10b/252, 29a/726.

sevindür- Sevindirmek. -3-

keremler ḳıl ***sevindür*** *bizi bugün dedemüze bize vurmaġıl dügün* 47b/1196, 6b/144, 31a/779.

seyr (a) İzleme. -3-

ḳırḳ gün olıcaḳ taşra çıḳaram ***seyr*** *idüb dünyāya baḳaram* 2a/33, 40a/1008, 4a/90.

seyyid (a) Hazreti Hüseyin'in soyundan gelenler. -2-

bil cihān içinde ***seyyidler*** *ki var Fātıma oġlanlarındandur iy yār!* 56b/1439, 68a/1740.

sıddıḳ (a) Çok sadık ve bağlı. Hazreti Ebû Bekir'in lakabı. -2-

Fātıma dir: iy baba! ***sıddıḳ*** *ḳızı Ĥāżır iken söylemezem bu sözi* 57a/1445, 5b/124.

sıdḳ (a) Doğruluk, doğru söz, samimilik, bağlılık. -6-

iy 'aziźler ***sıdḳ*** *ile iħlāś ile yalvaralum Ĥaḳḳ'a ḳalbi ħāś ile* 67b/1719, 67b/1725, 68b/1743, 49a/1243, 65b/1672, 52a/1325.

sıd- Patlamak. -1-

çūnki biñ yıllıḳ ḳadar yol çekeler nicelerüñ ōdı ***sıdub*** *çökeler* 19a/474.

sığ- Elini sürmek. -1-

ol resūl'üñ bu söze göñli aġar Fātıma'yı oğşayub yaşın ***sığar*** 34a/857.

sığ- Sığmak. -4-

degme bir cilde ***sığmaz*** *olur bu kitāb ne çoḳ olmış deyü iderler 'itāb* 25b/637, 38a/961, 1a/07, 38b/967.

sığın- Sığınmak. -1-

iy yüceden yüce ***sığındum*** *saña Ĥācetüm senden biter oñdan śuña* 63b/1618.

sır (a) Gizli kalan, gizli tutulan şey. -11-

*gizlü sırrum **sırlar** ile çift durur hem dįzārum gözler ile çift durur* 12a/293, 1b/24, 1a/03, 63a/1611, 1a/07, 8a/193, 32a/795, 5a/108, 5b/123, 12a/292, 12a/293.

śırāṯ (a) Sırat köprüsü. -5-

*terāzū ḳatında bulmazsañ ḳızum gel **śırāṯ** ḳatında istegil özüm* 41b/1054, 54a/1366, 54a/1368, 54a/1366, 42a/1055.

sil- Silmek. -4-

*yüzin düşen ḳullara sensin delįl raĥmetüñle gözimüz yaşını **sil*** 47b/1197, 51a/1294, 52b/1337, 51a/1295.

silkin- Silkinmek. -3-

***silkine** bir dem cehennem cōşana zebānįlerüñ elinden boşana* 57b/1463, 19a/476, 19a/477.

silsile (a) Soyağacı. -1-

*el aldum Muśtafā **silsilesinden** ilahį! arį ḳıl kibr ile kinden* 68a/1739.

sįn Mezar. -1-

*didiler taĥsįn ol ikisine namāzların ḳılub iletdiler **sįne*** 45a/1138.

siñek Çift kanatlılardan, birtakım uçucu böceklerin genel adı. -1-

*şeyĥ odur beg ḳapusuna düşmeye **siñek** bāla üşer gibi üşmeye* 26a/650.

siñ- Tesir etmek, yerleşmek -1-

*dįzāruñ ni'meti ümmet ile **siñer** hem daĥı bu gözlerüm yaşı **siñer*** 11a/261.

siñildi İnilti. -1-

*ve yā tağlar nedendür bu iñildi bu ağlaşmaḳ nedür bu **siñildi*** 20b/514.

siñlet- İnleme sesi çıkartrmak. -1-

*yoĥsa meleklerümi iñletdiñüz cennetüñ Ĥūrįlerin **siñletdiñüz*** 15b/376.

sinnį (a) Öz, kişilik. -1-

***sinnį** cinnį sā'ir feriştahlar ki var deñizdeki balıḳlar da ḳıla zār* 0013a/322

siz Çokluk ikinci kişi zamiri. -50-

***siz** benüm gibi delü olmayasuz meyli Ĥaḳḳ'dan ġayrıya ḳılmayasız* 14b/361, 15a/366, 22b/561, 23b/591, 24a/594, 24a/595, 24a/597, 24a/601, 36a/899, 46b/1176, 46b/1178, 54b/1384, 54b/1386, 55a/1403, 24a/597, 24a/599, 46a/1169, 47a/1183, 51b/1300, 1a/06, 20b/512, 20b/513, 26b/658, 26b/660, 27a/673, 35b/896, 45b/1144, 45b/1150, 45b/1153, 4a/80,

4b/100, 50a/1270, 55a/1393, 6a/140, 51a/1296, 24a/602, 2a/31, 33b/835, 6b/145, 8b/201, 8b/200, 8b/201, 3a/62, 46a/1168, 8b/202, 24a/599, 46b/1181, 4a/79, 54b/1385, 46a/1161.

śofralar (a) Masa, sini vb. şeylerin, yemek yemek üzere hazırlanmış durumu. -1-

śofralar *yayub saħālar ḳıldıġum bes bularla çoḳ ŝevāblar bulduġum* 53b/1361.

śoĥbet (a) Konuşma. -3-

du'ā ḳıluban girelüm ***śoĥbete*** *umaruz bu meclisde ħayr bite* 4b/95, 8b/203, 5a/116.

śoḳ- Sokmak. -1-

beşinci aşaġa adı Saḳar ḳamū bįnamāzlar aña ***śoḳar*** 37b/943.

śol Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı. -10-

dönüb 'arşuñ ***śol*** *yanına tiz vara 'araśāt ħalḳına gözikib tura* 10b/249, 15b/381, 15b/382, 30a/754, 36a/903, 57b/1461, 58b/1486, 51a/1295, 52b/1336, 48a/1221.

śoldurıcı Soldurucu. -1-

gül yüzleri ***śoldurıcı*** *ölümi ġuśśalarla toyurıcı ölümi* 13b/336.

śoldur- Soldurmak. -1-

şu toprāḳdan yüzimüz ḳaldurmazuz dedemizüñ beñzini ***śoldurmazuz*** 47b/1198.

śoñ Son. -6-

śoñ *nefes ḳorḳusından āh āh āh ölimüñ ürküsinden āh āh* 14a/348, 4a/87, 6a/135, 4b/101, 18b/460, 3b/75.

śoña Sonra. -8-

ḳanḳı ḳul efđal durur yār saña? Ĥabįbüñe diyüben oñdan ***śoña*** 35a/881, 37a/932, 6b/144, 37b/949, 21b/534, 26b/662, 63b/1618, 8a/194.

śoñra Sonra. -6-

öñ virdüñ ***śoñra*** *da lutf işlegil bize įmānı ebed bağışlağıl* 14b/357, 30b/762, 35a/879, 40b/1023, 7a/163, 7a/166.

śop Bütün soy ve hısımlar anlamında olup "soy sop" şeklinde ikilemedir. -1-

nice śoyın ***śopın*** *ḳıran ölümi nice boyunları buran ölümi* 13b/332.

śor- Sormak. -18-

ol ferişţahlara Cebra'įl vara tāmu Ĥaḳḳ'dan ḳorḳa tiz tiz ***śora*** 16b/412, 16b/413, 7a/160, 30a/744, 17b/432, 53b/1364, 60a/1525, 52b/1336, 62b/1594, 6b/151, 6b/152,

51b/1308, 37a/932, 61a/1560, 55a/1403, 28a/693, 15b/386, 16a/394.

śorı Soru. -1-

ol mįzān terāzūsı ķuralar ħalāyıķa ***śorı*** *Ĥesāb śoralar* 53b/1364.

śoy- Soymak. -1-

ŝevāb yanı az olur ise ***śoyam*** *başum açam maķramemi de ķoyam* 60a/1533.

śoy Nesep. -1-

nice ***śoyın*** *śopın ķıran ölümi nice boyunları buran ölümi* 13b/332.

sög- Sövmek. -2-

mażlūmı nā-Ĥaķķ yire dögenleri miskįne faķįre ***sögenleri*** 17a/423, 27a/675.

söyle- Söylemek. -94-

dirler idi: yā resūl! ***söyle*** *bize nedür aślı ne ħaber geldi size?* 51a/1296, 52b/1327, 61b/1561, 63a/1602, 63a/1604, 63a/1605, 65a/1652, 7b/171, 16a/390, 20b/518, 27a/672, 29a/717, 33b/838, 35b/891, 36b/914, 39a/988, 44a/1112, 51b/1312, 54b/1383, 57a/1456, 62a/1582, 28a/700, 45b/1147, 26b/660, 3a/61, 68a/1733, 2a/39, 53b/1355, 53b/1358, 62b/1592, 63a/1600, 44a/1113, 28a/695, 7a/161, 55a/1397, 57a/1454, 10a/247, 59b/1511, 21b/537, 21b/539, 55b/1406, 55b/1407, 57a/1445, 62b/1599, 63a/1601, 19b/487, 54b/1384, 54b/1386, 61b/1564, 58a/1478, 34a/847, 1a/06, 22a/542, 34b/869, 35b/890, 39b/1002, 51a/1287, 51b/1303, 52a/1314, 59b/1517, 61b/1562, 46b/1175, 34b/861, 63a/1607, 63a/1609, 63a/1611, 46b/1174, 7b/179, 16a/397, 12b/309, 24a/603, 35b/888, 31b/791, 31b/789, 65a/1658, 66b/1702, 55b/1405, 10a/237, 27b/684, 28a/703, 30a/755, 35b/893, 39a/980, 57a/1453, 19b/485, 3b/73, 15a/368, 1a/09, 31b/783, 35a/879, 50b/1280, 57a/1452, 57b/1458, 58a/1479.

śöyün- Sönmek, parlaklığı gitmek. -3-

iy baba! ķanda gidersin di bańa neye ***śöyündüñ*** *dir noldı sańa* 41a/1041, 46b/1181, 12b/303.

söyündür- Söndürmek. -2-

ger gözüñ bunda biraz yaş indire anda ŧāmū ödunı ***söyündüre*** 6b/147, 12b/304.

söz Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırtı, kelam, laf. -142-

ya kacan olur o Ĥāller yazıla dile gelmez añlanmaz ***söz*** *ile* 1a/08, 29a/722, 2a/30, 32b/809, 3a/62, 3b/74,

44a/1113, 55a/1398, 57a/1449, 61b/1565, 6b/145, 53a/1350, 54a/1375, 10b/255, 14b/358, 15a/370, 20b/512, 23a/580, 23b/582, 26b/658, 2b/50, 32b/819, 34a/857, 45b/1144, 47b/1205, 4b/100, 55a/1398, 10a/245, 10b/256, 12b/305, 14b/353, 15a/368, 15a/369, 16a/390, 17b/432, 24a/604, 25a/617, 28a/704, 30a/747, 30a/755, 31b/790, 32a/796, 33b/838, 36b/914, 41a/1039, 42a/1057, 42b/1072, 44a/1107, 44a/1115, 45b/1149, 45b/1150, 46b/1180, 56b/1442, 56b/1443, 57a/1445, 57a/1452, 57a/1453, 59b/1517, 66b/1702, 66b/1703, 6a/137, 7a/165, 38b/972, 11b/276, 14b/362, 36a/908, 55b/1416, 63a/1604, 29a/724, 30b/757, 35a/879, 4a/84, 55a/1392, 56b/1442, 7a/164, 31b/785, 61a/1553, 51a/1287, 57a/1444, 57a/1450, 43b/1096, 7a/164, 43b/1098, 60b/1545, 54b/1385, 2a/30, 31a/772, 35b/891, 39b/990, 3a/59, 3b/70, 44a/1112, 6b/155, 1a/10, 23b/585, 23b/586, 39a/989, 22a/549, 38b/968, 3a/55, 3a/62, 51a/1287, 51a/1291, 51a/1292, 60b/1541, 66b/1700, 33a/829, 10b/248, 22a/550, 67a/1712, 7b/177, 49a/1245, 26b/658, 28a/701, 30b/756, 37a/930, 37a/937, 38a/951, 41b/1048, 48b/1234, 52a/1320, 52b/1334, 53a/1348, 59a/1505, 60b/1545, 63a/1606, 7a/167, 7a/168, 52a/1324, 30b/757, 34b/861, 52a/1313, 26b/660, 55a/1400, 55a/1401, 61b/1565, 62a/1579, 62a/1583, 22a/542, 53b/1356, 10a/244, 53a/1350.

sözceklik Samimi olmadan lafta bir işi yapacağını söyleme. -1-

yiter yüridiñüz ***sözceklik*** *ile idelüm tevbe gerçeklik ile* 67b/1720.

śu Su. -8-

var getür anı ĥabįbüm Aĥmed'e vir yarım ḳadeĥ ***śuyı*** *Muĥammed'e* 29b/742, 30a/751, 30a/753, 31a/770, 9b/234, 46b/1181, 68b/1751, 40a/1010.

śu śıġırı Manda. -8-

śu śıġırı *śūretinde yüriye zebāniinüñ küllisini süriye* 19a/468, 29b/740, 30a/745, 30a/748, 30b/758, 30b/768, 31a/769, 57b/1460.

su'āl (a) Soru. -1-

bir Cuhūd gelse bize itse ***su'āl*** *ne cevāb idevüz itse mekrü āl* 23b/590, 24a/603, 23b/593.

subĥān (a) Eksikliklerden uzak ve mükemmel sıfatlar sahibi olan Allah. -2-

cümle mü'minler ile įmānımuz śaḳlaya şeytāndan ol ***subĥānımuz*** 4b/102, 65b/1675.

śucaġuz Lezzetli su. -1-

ṭatlu ṭa'ām yimek ile geçer iken taze taze ***śucaġuz*** *içer iken* 40b/1022.

śuç Yasalara aykırı davranış, cürüm. -10-

atasınuñ anasınuñ ***śuçından*** *günāhlarınuñ ṭaşından ve içinden* 68b/1750, 20a/497, 39b/993, 11b/273, 65b/1671, 58b/1491, 5b/130, 47a/1189, 4a/79, 60b/1537.

śula- Sulamak. -1-

çünki ḳıldı 'Āyişe zārįl eri gözleri yaşı ***śuladı*** *yirleri* 64b/1647.

sulṭān (a) Sultan.

ḳızı 'Āyişe śordı ki ḳanı ol ĥelālüñ iki cihān ***sulṭānı*** 28a/693, 27b/684, 2b/49, 32b/817, 32b/819, 3a/55, 47b/1204, 4b/92, 54b/1379, 59a/1503, 65b/1675, 68a/1741, 5a/112, 5a/115, 5a/107, 22b/559, 36b/916, 4b/104, 31b/786, 33a/832, 57b/1457, 67b/1727, 56b/1440.

śūret (a) Görünüş, biçim. -2-

śu śıġırı ***śūretinde*** *yüriye zebāniınüñ küllisini süriye* 19a/468, 57b/1460.

śusuz Susamış olan. -1-

ısıdan ḳabḳara yanmış aḳ teni aç ***śusuz*** *key ża'įf olmış teni* 42b/1069.

sücūd (a) Secdeler. -1-

niyetin ġuslin ***sücūdların*** *tamām ta'lįm itdi cümle şartın ol hümām* 1b/19.

süd Süt. -12-

bir çanaḳ ***süd*** *getürdiler resūl'e 'Āyişe gönderdi ol pür uśūle* 61b/1567, 61b/1568, 62a/1578, 61b/1568, 61b/1569, 61b/1570, 61b/1571, 61b/1572, 62a/1577, 62a/1579, 62a/1580, 61b/1570.

sükkār (a) Şeker. -3-

içilürdi her sözi ***sükkār*** *idi aġlaması zārįsi diger idi* 7a/165, 51a/1287, 2b/42.

sünnet (a) Hz. Muhammed'in davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz. -2-

bunda dürlü dürlü ĥōşlıḳ sevevüz terki ***sünnet*** *olub gögüs gerevüz* 23b/583, 9b/229.

sür- Sürmek. -15-

ḳanḳı anadur yana oğlu ḳızı cennet içre śafālar ***süre*** *özi* 64a/1627, 49a/1241, 54a/1366, 22b/561, 63b/1616, 17b/440, 2b/48, 45a/1141, 4a/91, 54b/1381, 59a/1502, 14b/360, 22b/564, 24b/614, 33b/834.

sürdür- Sürdürmek. -1-

hem dürişem anlaruñçūn turmayam anları zebāniye ***sürdürmeyem*** 53a/1347.

süri- Sürüklemek -3-

śu śıġırı śūretinde yüriye zebāniñnüñ küllisini ***süriye*** 19a/468, 19a/477, 33a/826.

sürül- Sürülmek. -1-

ġuśśalar yüridi şāźı ***sürüldi*** *yüregüme đarb dögenler uruldu* 37a/925.

sürün- Sürünmek. -1-

hiç ***sürünme*** *beglere vü ḳapuya hiç uzanma evlere vü yapuya* 25b/641.

süzici Süzücü. -1-

civān yigitlere ḳıyan ölümi ol ḳara gözler ***süzici*** *ölümi* 13b/331.

-Ş-

şād (f) Sevinçli. -3-

yā Muĥammed! ōddan aźād eyledük ġuśśalardan arıdub ***şād*** *eyledük* 42a/1067, 47a/1194, 66a/1690.

şāh (f) Padişah, hükümdar. -7-

yedi ṭāmū yaratdı ol ilāh ‘āśįlere ‘aźāb itmege ol ***şāh*** 37a/933, 46a/1169, 47a/1189, 4a/88, 28b/711, 63a/1607, 66b/1694.

şāhid (a) Tanık. -2-

çaġırur kim: yā cemā‘at hep bilüñ benüm işbu sözüme ***şāhid*** *oluñ* 55b/1416, 59b/1516.

şāḳı- Şakımak. -2-

gördi yiñilmez resūl de oḳıdı Ĥaḳḳ tūtusı cūşa geldi ***şāḳıdı*** 45a/1132, 49b/1253.

şarḳ (a) Doğu. -1-

her dilegini bunda Allāh vire dilerüz Ĥükmi ***şarḳa*** *ġarba ire* 5a/113.

şarṭ (a) Koşul. -1-

niyetin ġuslin sücūdların tamām ta‘lįm itdi cümle ***şarṭın*** *ol hümām* 1b/19.

şaş- Şaşmak. -2-

cehennemüñ heybetinden ***şaşalar***
nice nebį dizi üzre düşeler 19b/481, 19b/482.

şaşır- Şaşırmak. -1-

şaşırma *Ĥaḳḳ resūl’üñ yolından tevbe ḳıldum Muĥammed’üñ elinden* 68a/1735.

şāyed (f) Eğer. -3-

iy ḳızum ***şāyed*** *cehennemde olam tāmūya Ĥaḳḳ gönderirse ne ḳılam* 42a/1056, 44b/1128, 44b/1129.

şāź (f) Mutlu. -8-

bu sözi her işiden ***şāź*** *oldılar şükr idüb ġuśśadan azād oldılar* 12b/305, 28a/703, 51a/1288, 66b/1700, 8b/203, 37a/925, 33b/846, 43a/1080.

şāzimān (f) Sevinçlilik. -1-

her ki śıdḳıla getürseler įmān uçmaġa gireler anlar ***şāzimān*** 65b/1672.

şefā‘at (a) Birinin suçundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için edinilen aracılık. -43-

rabbi ‘izzet didi kim: yā Muĥammed ***şefā‘at*** *ḳıluban uśanma Aĥmed* 11a/263, 11a/264, 11a/265, 11a/270, 11a/272, 15a/368, 23b/581, 26b/655, 27b/683, 31a/781, 32a/800, 32a/801, 32b/817, 36b/918, 45a/1142, 50a/1270, 50b/1276, 50b/1277, 50b/1278, 50b/1283, 53a/1341, 58a/1470, 58a/1474, 60a/1524, 60b/1544, 61a/1559, 65a/1655, 67a/1705, 68b/1752, 32a/805, 45a/1143, 45b/1146, 45b/1148, 58a/1472, 65a/1657, 32a/799, 68a/1736, 50b/1280, 50b/1282, 61b/1562, 7b/171, 50b/1284, 7b/170.

şefā‘atci (a+t) Şefâ’atçi. -1-

şefā‘atci *olayın ol cānlara hem* 58b/1490.

şefā‘at-nāme (a+f) “Şefaat Kitabı” anlamında, Pür Muhammed’in on altıncı yüz yılda yazmış olduğu kitabın ismi. -4-

yidinci günde tamam oldı iy yār bu ***şefā‘at-nāme*** *her neki var* 3b/66, 3a/54, 67a/1708, 69a/1756.

şefį‘ (a) Şefaat eden; af için aracılık eden. -4-

şefį‘ *olayın hep śuçlarına tāmū ōdı irmesün śaçlarına* 58b/1491, 65a/1655, 7b/178, 51a/1298.

şefḳat (a) Merhamet. -6-

ya şol begler ki ‘adli olmaya olar benden ***şefḳat*** *bulmaya* 9a/219, 62b/1587, 63b/1620, 9a/217, 5b/119, 11b/281.

şehādet (a) Tanıklık. -2-

bu ĥāžır cemā‘at ***şehādetiyle*** *tevbe ḳıldum pįrüm kerāmetiyle* 68a/1738, 58b/1485.

şehįd (a) Allah yolunda canını feda eden. -9-

du‘ā ḳıldı faħri ‘ālem anlara size Allāh ***şehįd*** *maḳāmın vire*

55a/1393, 59b/1512, 59b/1515, 59b/1516, 60a/1531, 42b/1078, 43a/1087, 49b/1256, 60a/1532.

şehịdliḳ (a) Şehit olma durumu. -1-

başıñuza gele ħayr yazılar Ĥaḳḳ ***şehịdliḳ*** *cānum ḳuzılar* 16a/392.

şehir (f) Büyük yerleşim birimi, kent. -3-

her derede yetmiş biñ ***şehir*** *var cümle ōddan burcı barunagı var* 38a/954, 38a/955, 55b/1413.

şehriyār (f) Hükümdar, padişah. -1-

el emegin yimege iy ***şehriyār*** *her nebį bir śan'at işler aşikār* 25a/622.

şehr (a) Ay. 30 günlük zaman. -1-

şehri *evvel aħiri hem ol ayı tāriħį otuz ṭokuz idi śayı* 3a/63.

şemle (a) Kıldan yapılmış siyah örtü. -4-

başı örtüsi gör neden idi eskirek ***şemle*** *beresinden idi* 22a/554, 22b/555, 22b/556, 22b/557.

şer (a) Kötülük. -6-

añmayavuz şol geçen ***şer*** *işleri tevbe ḳılup dökmeyevüz yaşları* 13a/313, 65b/1669, 9b/224, 53a/1344, 4b/97, 5a/117.

şerbet (a) İçecek. -1-

ta'ām yiyüb ***şerbet*** *içildi hemān gör Ĥadįce neyledi anda iy cān* 55b/1414.

şerĥ (a) Geniş açıklama, izah etme. -6-

yine evvelki sözi söyleyelüm şefā'at ideni ***şerĥ*** *idelüm* 15a/368, 35a/879, 36b/914, 45b/1150, 63a/1600, 61a/1560.

şerį'at (a) İslam hukuku. -2-

şimdiki demde ***şerį'at*** *taħtınuñ veziri a'žamıdur anuñ* 57a/1448, 68a/1734.

şerįf (a) Kutsal, şerefli. -1-

şerįf *göñli melūl tutma didi döküb gözler yaşın āh itme didi* 51b/1305.

şevḳ (a) Keyif, neşe, sevinç. -9-

raĥmet olub cānıñuz bulsun Ĥayāt ***şevḳ*** *ile hep diñ resūl'e śalāt* 10b/253, 12b/306, 24b/606, 31b/782, 37a/929, 51a/1289, 69a/1755, 31b/783, 10b/251.

şeyāṭịn (a) Şeytanlar. -1-

şeyāṭịne *anlara dürlü 'aźāb anda olur hem 'aźāb hem 'iḳāb* 37b/942.

şeyḫ (a) Bir tarîkatın kurucusu veya başı.
-23-

*ya bu işüñ cāresi ne itmedür dünyada bir **şeyḫ** etegi tutmadur* 24b/607, 24b/608, 24b/613, 26a/650, 26a/651, 26b/659, 26b/661, 26b/664, 26a/643, 26a/647, 26a/649, 26a/653, 26b/657, 5a/108, 68a/1741, 26a/648, 68a/1737, 45a/1143, 5a/107, 3a/59, 32b/817, 3b/69, 56b/1440.

şeyḫliḳ (a) Şeyh olma durumu. -2-

*benüm adum Şeyḫ Muḥammed oldugı dilde **şeyḫliḳ** adıyla añıldugı* 26b/659, 26b/662.

şeytān (a) İnsanı azdırmaya çalışan ateşten yaratılmış görünmez yaratık. -5-

*hem diler **şeytān** oları azdurur ōd yaḳuben yüzlerini ḳızdurur* 36a/904, 35a/885, 4b/102, 37b/940, 40b/1019.

şiddet (a) Bir hareketin, bir gücün derecesi, sertlik. -1-

*iy ḳızum! yarınki günüñ **şiddeti** key ḳatıdur çoḳdur meşaḳḳati* 38b/974.

şimdi Şu anda. -13-

*eyde var cehennemi **şimdi** getür vaḳt oldı ‘āśiler çün yitür* 16b/407, 19a/478, 24a/602, 29b/741, 2a/37, 30b/768, 34a/858, 53b/1357, 53b/1358, 61b/1573, 57b/1469, 36b/920, 57a/1448.

şir‘atü’l-islām (a) İslam kuralları. -1-

*daḥı nedür her birin śorasın **şir‘atü’l-islām** şerḥin göresin* 61a/1560.

şirin (f) Sevimli, cana yakın, tatlı, hoş. -1-

*bir beşāret muştulayayın size cān-ı **şirinünizi** ḳılsun tāze* 6a/140.

şişe (f) İçerisine sıvı konulan, cam veya plastikten yapılmış, dar ağızlı uzun kap. -2-

*aślı budur ki Cebra’il resūl’e getürmiş bir **şişe** pür uśūle* 59b/1513, 59b/1514.

şol Şu, o. -48-

*tāmū eyde: hep yaḳam azgunları ya Muḥammed **şol** dini bozgunları* 10a/236, 10b/257, 13a/313, 13b/329, 15b/385, 17a/426, 17a/427, 20a/500, 22b/566, 23a/572, 24a/597, 24a/598, 25b/640, 30b/765, 31a/773, 32a/800, 32b/817, 34b/871, 35a/877, 36a/909, 36b/916, 36b/919, 37b/944, 39a/979, 39a/986, 49b/1249, 4b/104, 51b/1303, 52a/1317, 53b/1358, 56a/1424, 56a/1425, 58b/1493, 59a/1496, 60a/1527, 62b/1588, 63b/1616, 64a/1638, 66a/1685,

66a/1689, 7b/175, 8a/189, 9a/217, 9a/219, 9b/223, 9b/226, 9b/227, 9b/233.

şöhret (a) Ün. -1-

dirsevüz: ya siz idersiñüz a ***şöhret*** *yollarına gidersiñüz a* 24a/595.

şöyle Şunun gibi, şuna benzer biçimde. -25-

senüñ sevgüñ ***şöyle*** *ġālibdür bize uçmaġile tāmū gelmez hįç söze* 10b/255, 15a/373, 16a/395, 18a/443, 18a/452, 19a/472, 19b/490, 22b/557, 2b/44, 33a/824, 35a/882, 39a/984, 41b/1043, 43a/1083, 45b/1145, 46a/1158, 53a/1345, 54a/1371, 55a/1394, 56a/1430, 61a/1559, 62a/1583, 62b/1598, 7a/163, 7b/176.

şöylece Şu biçimde, tam şöyle. -4-

isteyeler bizi her gün her gice aç yalın geçineler ***şöylece*** 23a/570, 26b/656, 34a/847, 34a/851.

şu Şu işaret sıfat ve zamiri. -29-

şu *ḳardaşlar ayırıcı ölümi śaçu śaḳal yoldurıcı ölümi* 13b/335, 14a/338, 14a/343, 18b/466, 29a/718, 30a/750, 34b/867, 40a/1010, 47b/1198, 49a/1243, 49b/1253, 53a/1350, 57a/1446, 57b/1459, 58b/1488, 58b/1492, 59a/1506, 60a/1523, 60a/1524, 63a/1600, 64a/1634, 66a/1685, 68a/1732, 9a/213, 57a/1452, 26a/644, 50b/1286, 9b/222, 35b/889.

şu‘le (a) Işıltı. -1-

benüm ḳızum da geye ĥulleleri cennet içre ***şu‘le*** *vire her biri* 34b/863.

şum (f) Uğursuz. -1-

Ĥaḳḳ’dan uġurın şol kebāyir idici ***şum*** *nefsüñ arzūsına gidici* 17a/426.

şübhelü (a) Şüpheli. -1-

eyle bilüñ el emegi nūr olur ***şübhelü*** *yiyen Ĥaḳḳ’da dur olur* 25b/630.

şübhesüz (a) Şüphesiz. -1-

şübhesüz *yiyenler eylerse du‘ā ismi a‘žam olıban ‘arşda aġa* 25b/633.

şübhesüzce (a) Şüphesiz biçimde. -1-

yidigince el emegin yir idi ***şübhesüzce*** *loḳma budur dir idi* 25a/625.

şükr (a) Şükür. -5-

bu sözi her işiden şāź oldılar ***şükr*** *idüb ġuśśadan azād oldılar* 12b/305, 31a/778, 33a/828, 51a/1288, 40a/1011.

şükür (a) Allah'a duyulan minneti dile getirme. -5-

çoḳ ***şükür*** *ḳıl ümmet olduñ Aĥmed'e vir śalavāt 'aşḳ ile Muĥammed'e* 19b/491, 2b/51, 4b/93, 54b/1380, 68b/1753.

-T-

tā (f) Kadar. -6-

mürşidi kāmil gerekmiş kişiye ***tā*** *ki aña gizlü sırlar erişe* 1b/24, 11a/266, 16a/389, 41a/1037, 44a/1106, 7a/162.

tāc (a) Taç. -2-

altūn taḳyā ola bir ḳaç giye anda ḳızum ħōd nūrdan ***tāc*** *giye* 34b/865, 12b/310.

taĥsịn (a) Beğenme, güzel bulma, takdir etme. -2-

didiler ***taĥsịn*** *ol ikisine namāzların ḳılub iletdiler sịne* 45a/1138, 7b/178.

taħt (f) Saltanat koltuğu, saltanat makamı. -2-

taħta *çıḳa her biri sultān ola bāḳiye gördükleri sübĥān ola* 65b/1675, 57a/1448.

taḳḳā (a) Yarım küre biçiminde başlık. -1-

başlaruna altūn ***taḳḳā*** *geyerler tāzu atlar ve hem ḳor eyerler* 33b/841.

taḳrịr (a) İfade etme, bildirme. -1-

vaśfı ĥāli cümle ***taḳrịr*** *eyledi neki Cebra'ịl didiyse söyledi* 62a/1582.

taḳvā (a) Allah'tan korkup emir ve yasaklarına titizlikle uyma. -1-

ilāhi şeyĥimüz sırrı Ĥaḳḳıçūn anuñ ***taḳvāsınuñ*** *nūrı Ĥaḳḳıçūn* 5a/108.

taḳyā (a) Takke. -2-

altūn ***taḳyā*** *ile başlar düzeler śalını śalını şöyle gezeler* 33a/824, 34b/865.

talān Yağma. -1-

yir yirin feryād u ***talān*** *ideler aġlaşub göz yaşını dökeler* 50a/1269.

ta'lịm (a) Öğretim, alıştırma. -1-

niyetin ġuslin sücūdların tamām ***ta'lịm*** *itdi cümle şartın ol hümām* 1b/19.

tamām (a) Bütün, tüm. -9-

bu tarịḳi anda göresin ***tamām*** *erba'ịn olmazsa olur nātamām* 1a/11, 1b/19, 42a/1059, 45a/1137, 60b/1545, 61a/1553, 67a/1708, 8b/200, 3b/66.

tamm (a) Tam, eksiksiz. -1-

***tamm**-ı kitābı şefā'atnāme* 69a/1756.

Tañrı İlah. -15-

*dilleriyle **Tañrı** birdür dirler idi Muĥammed'dür hem resūl dirler idi* 17a/424, 33b/836, 34a/848, 37a/936, 3b/74, 42a/1064, 45b/1150, 45b/1151, 51a/1293, 54a/1375, 54a/1376, 46a/1161, 19b/485, 41b/1046, 4a/81.

Tañrılıḳ İlahlık. -1-

*didi Allāh ĥažreti: yā Cebra'īl! **Tañrılıġum** Ĥaḳḳı içūn şöyle bil* 35a/882.

tārihį (a) Tarihsel. -1-

*şehri evvel aħiri hem ol ayı **tārihį** otuz tokuz idi śayı* 3a/63.

tažarru' (a) Yakarma. -1-

***tažarru'** idüb Allāh'a bular dir diledi ümmetüñ şāha bular dir* 66b/1694.

tāze (f) Yeni, dinç. -3-

*ölümi āsān eylegil bize cānımuz įmān ile olsun **tāze*** 13b/334, 40b/1022, 4a/80.

tāzu at (f+t) Arap atı. -1-

*başlaruna altūn taḳḳā geyerler **tāzu atlar** ve hem ḳor eyerler* 33b/841.

Te'ālā (a) "Nâmı büyük" anlamında olup Allah'ın büyüklüğü için hürmeten söylenir. -29-

*Ĥaḳḳ **Te'ālā** yine eyledi ĥitāb ḳullarumçūn yiter aġladıñuz tāb* 11a/262, 16b/405, 16b/406, 16b/408, 17a/419, 18a/441, 21a/528, 27a/668, 27a/670, 27a/671, 31b/787, 42a/1065, 43a/1082, 44b/1123, 46b/1170, 4b/97, 52b/1335, 54a/1365, 56a/1420, 5a/111, 62a/1575, 66b/1695, 8b/198, 8a/184, 14b/360, 30a/746, 42a/1063, 4a/89, 13a/314.

tedbįr (a) Çare, önlem. -4-

*benümle olar da el bir ide şefā'atler ḳılmaġa **tedbįr** ide* 50b/1282, 51b/1307, 54b/1382, 7b/181.

tefsįr (a) Kur'an'ın surelerini açıklama. -1-

***tefsįr** ĥadįŝ diñleyüb tutmayanı kitāblaruñ ĥükmine gitmeyeni* 9b/232.

tek Yalnızca. -4-

*ben uśanmazam virmekten ĥabįb **tek** uśanma ḳıl şefā'at yā ṭabįb* 11a/264, 40a/1006, 54a/1374, 64a/1636.

telef (a) Boş yere harcama, yok etme. -1-

ḥiç dimez idi bir gün ol dürri śadef benüm ol çoḳ mālumı itdüñ ***telef*** 56a/1427.

ten (f) İnsan vücudunun dış yüzü, cilt. -9-

resūlimüz ḳurı ĥaśırda yata ol mübārek ***tenine*** *ĥaśır bata* 23a/573, 23a/574, 42b/1069, 12a/292, 10b/258, 14a/339, 11b/284, 14a/341, 40b/1017.

terāzū (f) Terazi. -5-

terāzū *ḳatında bulmazsañ ḳızum gel śırāt ḳatında istegil özüm* 41b/1054, 60b/1539, 53b/1364, 60a/1525, 60a/1526.

terk (a) Bırakma, vazgeçme, ayrılma. -4- *ḳodılar çoḳ dögdiler ol gitmedi Ĥaḳḳ Te'ālā sevgüsin* ***terk*** *itmedi* 27a/671, 62b/1588, 9b/229, 23b/583.

tesellį (a) Avunma, avuntu, avunç. -1-

iki ma'śūm çūn bu sözi söyledi dedelerini ***tesellį*** *eyledi* 16a/390.

teslįm (a) Bir şeyi sahibine verme. -2-

cānı ***teslįm*** *ḳıldı Allāh yolına hemān Ĥaḳḳ virmek gerekdür ḳulına* 42b/1076, 45a/1134.

teşvįş (a) Karıştırma, karmakarışık etme. -6-

mürşid şöyle olur iy kişi ḳādir olub gidere her ***teşvįşi*** 2b/44, 46a/1165, 7a/162, 59b/1519, 15a/367, 15b/383.

tevbe (a) Tövbe. -20-

añmayavuz şol geçen şer işleri ***tevbe*** *ḳılup dökmeyevüz yaşları* 3a/313, 27b/681, 31a/773, 67b/1720, 67b/1723, 67b/1727, 68a/1731, 68a/1733, 68a/1735, 68a/1736, 68a/1738, 68a/1741, 30b/763, 35a/878, 36b/915, 67b/1718, 68b/1745, 31a/773, 9a/220, 35a/884.

tevbesiz (a) Tövbesiz. -1-

eñ yuḳarınuñ cehennem'dür adı anı 'āśį ***tevbesizlere*** *ḳodı* 37b/938.

teveccüh (a) Bir yana doğru yönelme, yüzünü çevirme. -1-

bir tarafa kim ***teveccüh*** *idedi gövdesiyle dönüb nažar idedi* 61a/1556.

tevĥįd (a) Allah'ı birleme. -2-

ümmetüñe çūn adum çift eyledüm dilllerine ***tevĥįdüm*** *çift eyledüm* 12a/295, 12a/296.

tiz (f) Süratli bir biçimde. -11-

dönüb 'arşuñ śol yanına ***tiz*** *vara 'araśāt ħalḳına gözüküb tura* 10b/249, 16b/412, 17b/433, 29b/741,

3a/53, 43b/1100, 44a/1115, 54a/1366, 57b/1461, 62a/1575, 12b/303.

tizcek (f) Çabucak. -1-

*anlaruñ atlāsları **tizcek** çürür ḳızumuñ ĥulleleri anda turur* 34b/864.

tizirek (f) Çabukça. -1-

*her ne dirseñ cümlesin getürin añlamadın **tizirek** yetüreyin işde* 2b/43.

toz Çok küçük parçacıklara bölünmüş olan herhangi bir madde. -1-

***tozını** gökler yüzine śavıra ḳaśd iderse yirleri heb devire* 18b/464.

tütün Duman. -1-

*eger ya kükreye dört yaña baḳa **tütüni** her neye uġrarsa yaḳa* 19a/469.

ṯā'ife (a) Zümre, tayfa, kavim. -1-

*bize dise: siz ne **ṯā'ifeñüz?** disek: biz mü'min siz Cuhūdsıñuz* 23b/591.

ṯa'ām (a) Yemek. -7-

*üç gün üç gicedür ol **ṯa'ām** yimez çoḳ aġlar ĥālini bize dimez* 22a/547, 2b/41, 32b/814, 40b/1022, 55b/1414, 43b/1093, 40b/1023.

ṯā'at (a) Allah'ın buyruklarını yerine getirme, ibadet etme. -3-

*muti' olursız 'ibādet eyleyüb günāhsızlar olub **ṯā'at** eyleyüb* 35b/898, 36a/900, 11b/284.

ṯāb (f) Tâkat, harâret. -1-

*Ĥaḳḳ Te'ālā yine eyledi ĥitāb ḳullarumçūn yiter aġladıñuz **ṯāb*** 11a/262.

ṯabįb (a) Hekim -8-

*ben uśanmazam virmekten Ĥabįb tek uśanma ḳıl şefā'at yā **ṯabįb*** 11a/264, 11b/277, 29a/725, 29a/726, 30b/760, 50b/1276, 51a/1297, 8a/186.

ṯābū (a) Tabii. -1-

***ṯābū** ḳılub ḳızcuġaz dir: yā resūl! baña destūr var mıdur iy pür uśūl?* 43b/1104.

ṯad Tat, lezzet. -2-

*anlaruñ hem ālini evlādını sevelüm kim bulavuz dįni **ṯadını*** 39b/999, 41a/1034.

ṯaġ Dağ. -26-

*vardur anda yetmiş biñ ulu **ṯaġ** ḳāmū ōddan tobṯolu baĥçe vü bāġ* 38a/952, 48a/1213, 19a/471, 38a/953, 51a/1291, 18b/463, 19a/472, 48a/1214, 28a/696, 46a/1167, 10b/251, 13a/319, 13a/321, 14a/344, 20b/508, 20b/514, 23a/568, 28b/706, 31a/778, 32a/806,

46b/1175, 51b/1303, 41a/1037, 10b/257, 18b/465, 40a/1008.

ṭağıd- Dağıtmak. -1-

ṭağıdam *śaçum açuġiken başum aġlayam feryād idem śaçam yaşum* 60b/1536.

ṭağıdıcı Dağıtıcı. -1-

añalum evler yıḳıcı ölümi şol dirnekler ***ṭağıdıcı*** *ölümi* 13b/329.

ṭağla- Dağlamak. -36-

bu ḥitāb ṭāmūyı ḳatı ***ṭağladı*** *ḳorḳdı Ḥaḳḳ'dan zār zār aġladı* 18a/444, 21a/520, 22a/548, 39b/991, 42a/1057, 42a/1061, 44a/1118, 64b/1639, 8b/197, 30b/763, 43a/1090, 40a/1015, 8b/204, 15a/375, 64b/1641, 32a/807, 20a/499, 20b/517, 21a/527, 39a/983, 50a/1271, 35a/878, 31a/779, 20a/502, 22b/567, 65a/1662, 8b/198, 41a/1030, 13a/314, 13a/317, 13a/320, 36b/917, 36b/915, 35a/873, 40b/1025, 15a/372.

ṭāhā (a) Kur'ân-ı Kerimin 20. sûresi. -1-

ḥuśūśa seyyidü sādātdur güzįn mažharı āli ***ṭāhā*** *ve yāsįn* 68a/1740.

ṭāḳat (a) Güç, kuvvet. -2-

seni ni yerde arayub bulayın? ***ṭāḳatüm*** *ḳalmadı ya ne ḳılayım*? 43b/1097, 44b/1129.

ṭal- Dalmak. -3-

kimler eydür şefā'ati anlara ol günāh deñizine ***talanlara*** 45b/1146, 25a/627, 14a/346.

ṭaleb (a) İstek. -2-

ferişṭahlar dir ki: iy ḳādir Çalab! ne yüz ile raĥmetler eyler ***ṭaleb?*** 35b/894, 47a/1188.

ṭamla Damla. -1-

ola kim bu söz sizi biraz yaḳa göziñüzden birki ***ṭamla*** *yaş aḳa* 6b/145.

ṭamū/ ṭāmū/ tāmū (sa) Cehennem. -66-

yā mü'minler diye çağıra ***ṭamū*** *tez geçiñ söyünmedin ödum ḳamū* 12b/303, 27b/689, 32b/816, 40b/1021, 8b/204, 8b/205, 9a/209, 16b/412, 10a/236, 10b/255, 10b/258, 12b/299, 12b/301, 19a/467, 19a/473, 29a/725, 30a/745, 30a/753, 30a/754, 30b/759, 37a/933, 37a/934, 37b/947, 37b/950, 38b/971, 58b/1491, 64a/1628, 6b/147, 8b/206, 9a/211, 30a/753, 29b/731, 17b/440, 12b/302, 38a/962, 37a/935, 38b/972, 41a/1030, 41a/1036, 37a/932, 29a/721, 19a/472, 30a/751, 37a/935, 37a/936, 37a/937, 37b/940, 37b/945,

38a/960, 38b/967, 40b/1020, 29b/732, 30b/756, 18a/445, 30a/752, 37b/939, 40b/1018, 42a/1056, 46b/1170, 54a/1371, 63b/1621, 10b/250, 17b/429, 18a/444, 29b/738, 37b/949, 9a/221, 18b/456, 8b/207.

ŧan- Danışmak. -1-

śolda iki güveygüsine döner anlara da ümmeti ĥāli ***ŧanar*** 52b/1336.

ŧanıḳ Şahit. -4-

eydürem ki feriştahlar bilüñ işbu benüm sözüme ***ŧanıḳ*** *oluñ* 36a/908, 9b/230, 11b/278, 9b/233.

ŧañla- Şaşırmak. -1-

śaĥābenüñ sözlerini añladı bunlaruñ ağlaşduġını ***ŧañladı*** 33a/829.

ŧap- Tapmak. -2-

yaḳasın ōda göñül yıḳanları daħı Ĥaḳḳ'dan ġayrıya ***ŧapanları*** 17a/422, 18a/448.

ŧapu Hürmet. -1-

kimse yüzüme nažar ḳılmaz idi elüm öpüp hem ***ŧapu*** *ḳılmaz idi* 27a/666.

ŧar Dar. -1-

ol ḳapusız ***ŧar*** *evden āh ḳarañu çırasuz nācār evden āh* 14b/350.

ŧarāf (a) Taraf. -4-

yā Muĥammed bunca mālum kim bende var ḳul ḳaravaşdur ḳumāş her ***ŧarāf*** 56a/1421, 61a/1556, 58a/1472, 30a/754.

ŧarīḳ (a) Yol. -6-

bu ***ŧarīḳde*** *ne sırlara irdügüm evvelü aħir ya neler gördigüm* 1a/03, 5a/109, 1a/11, 1a/12, 68a/1734, 56b/1440.

ŧarlıḳ Darlık. -1-

sen kerīmsin cümlemüzi yarlıġa ḳıyāmetde düşmeyelüm ***ŧarlıġa*** 35b/887.

ŧartıl- Tartılmak. -1-

günāhları śevābları ***ŧartıla*** *şol śevābı aġır gelen ḳurtıla* 60a/1527.

ŧaş Taş. -4-

ḳabre ḳoyub örtü toprāḳ ***ŧaş*** *iden yılan çıyan tenlerini eş iden* 14a/341, 56a/1428, 6a/143, 18b/463.

ŧaş- Taşmak. -1-

cūşa gelüb ***ŧaşdı*** *deñizler iy yār! işbu ħālde ağlaşurdı neki var* 20b/509.

ŧaş Dış. -3-

yoħsa nūrı göz ōdum söyündürür heb içümi ***ŧaşumı***

göyündürür 12b/304, 26b/665, 68b/1750.

taşır- Taşırmak. -1-

*diyiñ ‘Oŝmān’a göz yaşın depretmesün **taşırub** deñizleri kükretmesün* 15b/378.

taşra Dışarı. -2-

*ḳırḳ gün olıcaḳ **taşra** çıḳaram seyr idüb dünyāya baḳaram* 2a/33, 46a/1158.

ṫatlu Sevimli, hoş, tatlı. -5-

***ṫatlu** ṫa‘ām yimek ile geçer iken taze taze śucaġuz içer iken* 40b/1022, 54a/1374, 54b/1390, 58b/1495, 44b/1122.

ṫatlucaḳ Lezzetli. -1-

*aġlamaḳdan uyḳu yüzin görmedüm **ṫatlucaḳ** ṫa‘āmı nefse virmedüm* 43b/1093.

ṫat- Tatmak. -1-

*yimek içmek unudıldı **ṫatmadum** ḳuşaġum çezüb döşege yatmadum* 43b/1094.

ṫāze (f) Dinç. -1-

*bir beşāret muştulayayın size cān-ı şirįnünizi ḳılsun **ṫāze*** 6a/140.

ṫazı (f) Arap atı. -1-

*oḳımaḳdan niyyeti ḳāḍį ola altına bindigi at **ṫazı** ola* 26a/645.

ṫiyb (a) Temiz. -1-

‘afv ide diñ śıdḳ ile iḥlāś ile cānı dilden **ṫiyb** u ḥātır u ḥāś ile 67b/1725.

ṫobṫolu Dopdolu. -5-

*vardur anda yetmiş biñ ulu taġ ḳāmū ōddan **ṫobṫolu** baḥçe vü bāġ* 38a/952, 38a/955, 38a/962, 37b/945, 59b/1514.

ṫoġ- Doğmak. -4-

*ki ol işden cānımuza nūr **ṫoġa** başımuza Ĥaḳḳ’uñ raĥmeti yaġa* 67a/1716**,** 10a/242, 39a/986, 40a/1006.

ṫoġra- Doğramak. -2-

*yolda giderken Bilāl’e uġradı āh Bilāl’üñ cigerini **ṫoġradı*** 40a/1014, 40a/1005.

ṫoġrı Doğru. -13-

*işde bildiñüz benüm aĥvālümi Ĥaḳḳ’a **ṫoġrı** varımadum yolumı* 15a/363, 15a/366, 17a/417, 17a/425, 1b/16, 23b/586, 26b/658, 26b/661, 27b/682, 51a/1299, 51b/1306, 9a/216, 26b/660.

ṫoḳımaḳ Dokumak. -1-

*cūlaheliġin **ṫoḳımaġa** başladı el emegin yidi işin işledi* 25a/618.

ṫokuz Dokuz. -1-

şehri evvel aḫiri hem ol ayı tāriḫį otuz ***ṫokuz*** *idi śayı* 3a/63.

ṫoḳuzıncı Dokuzuncu. -1-

ṫoḳuzıncı *Mu'āź ibni Cebel'de onuncı Ebū Źer ṫuta elde* 49a/1239.

ṫol- Dolmak. -9-

ṫola *kāfirler Cuhūdlar anda mecūsįler daḫı heb* ***ṫola*** *anda* 37b/946, 37b/946, 48b/1232, 9a/209, 9a/210, 22a/549, 46a/1159, 62a/1578, 31b/788.

ṫoldur- Doldurmak. -4-

yā ḳızum! ben de 'alemüm ḳalduram maĥşer yirini nūr ile ***ṫolduram*** 50a/1264, 9a/214, 53b/1356, 34a/855.

ṫolu Dolu. -4-

daḫı yaratmadum sevdüm anları sevmek ile ***ṫolu*** *oldı cānları* 12a/294, 38a/956, 48a/1214, 64b/1648.

ṫon Elbise. -11-

yā 'Ömer! ger ol kāfir ḳızları geyerlerse dürlü ***ṫonlar*** *her biri* 34b/862, 40b/1020, 64a/1638, 33a/823, 40b/1021, 41a/1036, 14a/340, 22b/566, 22a/551, 32b/813, 22a/550.

ṫoprāḳ Yer kabuğunun canlılara yaşama ortamı sağlayan yüzey bölümü. -10-

servi boyu iki büken ölümi üstine ***ṫoprāḳ*** *döken ölümi* 14a/337, 14a/341, 36a/901, 47b/1198, 63b/1616, 59b/1515, 59b/1516**,** 10b/257, 59b/1514, 14a/338.

ṫoy- Doymak. -1-

arpa etmegine de ***ṫoymayalar*** *biz giyesi giyevüz giymeyeler* 23a/571.

ṫoyla- Ziyafet vermek, yedirip içirmek, ağırlamak. -2-

şevḳile diñleñ yine söyleyelüm diñleyenler cānını ***ṫoylayalum*** 31b/783, 27b/685.

ṫoyur- Doyurmak. -2-

şimdi varıruz birer yudum vire Ĥaḳḳ kerįmdür ḳarınlarun ***ṫoyura*** 61b/1573, 64a/1626.

ṫoyurıcı Doyurucu. -1-

gül yüzleri śoldurıcı ölümi ġuśśalarla ***ṫoyurıcı*** *ölümi* 13b/336.

ṫur- Durmak. -55-

dönüb 'arşuñ śol yanına tiz vara 'araśāt ĥalḳına gözüküb ***ṫura*** 10b/249, 13a/312, 16b/405, 18b/462, 30a/754, 31b/793, 32a/802, 48a/1212, 50a/1261, 50a/1263, 57b/1461,

61a/1557, 10a/237. 12b/310, 16b/404, 48b/1227, 49a/1244, 49a/1246, 49b/1248, 49b/1250, 49b/1257, 49b/1259, 53b/1363, 65a/1656, 50b/1279, 54a/1371, 13a/311, 16a/394, 46a/1167, 48a/1220, 54b/1391, 16a/393, 34a/852, 15a/374, 11a/270, 47b/1206, 53a/1347, 37b/944, 21a/519, 28b/706, 38a/957, 55a/1396, 34a/847, 60b/1544, 2a/30, 62a/1578, 45b/1152, 67b/1717, 34b/864, 43b/1102, 48a/1212, 63a/1603, 24a/602, 55a/1398, 55b/1407.

ṭuraḳ Durak. -1-

uçmaḳ içinde saña ḳılsun turāḳ. rūzį ḳılsun Ĥaḳḳ saña yüz biñ burāḳ 61a/1548.

ṭūş Tutulma, müptela olma. -2-

*ʿĀyişe'nüñ göñlini Ĥōş ideyüm oġlı ḳızını aña **ṭūş** ideyüm* 65b/1668, 65b/1674.

ṭut- Tutmak. -46-

*Cebra'įl varub diye: yā Muśtafā! şu nūrdan ḳadeĥi **ṭut** bul sen śafā* 30a/750, 42b/1070, 58a/1475, 6a/142, 10a/246, 10b/248, 17b/428, 17b/438, 25a/620, 31a/773, 49a/1235, 49a/1239, 57b/1462, 31b/794, 48b/1233, 49a/1240, 16a/389, 48a/1219, 59a/1508, 49a/1236, 66a/1685, 1a/13, 63a/1606, 45a/1136, 62b/1589, 25a/617, 45a/1133, 45a/1135, 61a/1554, 5b/129, 51b/1305, 30b/757, 17a/417, 24b/607, 57b/1464, 9b/232, 23a/580, 29b/733, 23b/585, 65a/1658, 14b/355, 1b/14, 50a/1271, 9b/233, 58a/1472, 28a/701.

ṭūtu (f) Papağan, dudu kuşu. -1-

*gördi yiñilmez resūl de oḳıdı Ĥaḳḳ **ṭūtusı** cūşa geldi şāḳıdı* 45a/1132.

ṭuy- Duymak. -4-

*Fātıma'nuñ vefātın oḳıyasın aślı neydügüni anda **ṭuyasın*** 58a/1477, 27a/675, 38b/965, 48a/1216.

ṭuzlu Tuzlu. -1-

*śanduḳ içinde çıḳa nūrdan ḳadeĥ içinde **ṭuzlu** śu var yarım ḳadeĥ* 30a/748.

-U-

uc Uç. -1-

*yapışa her bir zebānį bir **uca** iremeyeler yirinde źerrece* 17b/439.

uç- Uçmak. -3-

*şu nūrdan ḳanatlar ile **uçar** bir nefesde nice menzil geçer* 34b/867, 48b/1222, 40a/1008.

uçmaḳCennet. -11-

sekiz ***uçmaḳ*** *ümmetüñle çift durur ĥūrį ḳuçmaḳ ümmetüñle çift durur* 12a/291, 13a/320, 32b/816, 35a/875, 61a/1548, 64a/1628, 8b/199, 47a/1183, 52a/1323, 65b/1672, 10b/255.

uġra- Uğramak. -7-

yolda giderken Bilāl'e ***uġradı*** *āh Bilāl'üñ cigerini toġradı* 40a/1014, 43a/1089, 40b/1016, 19a/469, 29b/738, 27b/688, 28a/700.

uġur Yol. -3-

zebāniler bir ***uġurdan*** *varalar cehennem ħalḳasına el uralar* 18b/459, 61a/1558, 17a/426.

ulaş- Ulaşmak. -3-

geldiler hep ***ulaşdılar*** *ol südi resūl içmedi śaĥābeye gör ne didi* 62a/1580, 11b/275, 56a/1424.

ulu Yüce. -12-

çoḳ ***ulu*** *feriştahlar da göndere yetmiş biñ zenciŗ indüregöre* 16b/409, 19a/479, 22b/565, 26b/661, 32b/810, 36b/916, 38a/952, 38a/962, 55b/1413, 8a/188, 59b/1514, 35a/877.

ululuḳ Yücelik. -1-

ululuḳda *tamunuñ her bir ḳoġı şöyle büyük śanasın dünyā taġı* 19a/472.

um- Ümit etmek. -14-

oġlanlarum daħı fidā anlara şu bizden şefā'at ***umanlara*** 60a/1524, 50a/1273, 19b/490, 27b/685, 3b/72, 60b/1537, 60b/1538, 30b/761, 50a/1268, 61b/1563, 4b/95, 68a/1742, 36a/905, 4a/84.

unut- Unutmak. -4-

işidür anda cehennem adını ***unutdı*** *ol dünyānuñ her tadını* 41a/1034, 56b/1442, 43b/1094, 67b/1729.

ur- Vurmak. -17-

tāmū bir kez kükreyüben ***ura*** *mevc śaçıla ḳoġlar cihāna fevc fevc* 19a/467, 66b/1701, 18b/459, 15b/387, 41a/1035, 57a/1450, 20a/503, 67a/1713, 15b/379, 15b/379, 34a/847, 18b/463, 40a/1012, 37a/925, 46b/1180, 44a/1116, 62a/1575.

uś Akıl. -1-

aġlaşub ĥücreye çevre üşdiler nicelerüñ ***uśśı*** *gidüb düşdiler* 40b/1028.

uśan- Usanmak. -4-

ya'nį ümmet üstüne şöyle döne şefā'at ḳılmadan śanma ***uśana*** 61a/1559, 11a/263, 11a/264, 11a/264.

uślu Akıllı bir biçimde. -1-

*‘ayıbluyam acıram çoḳ özüme delüden **uślu** ħaber bu sözüme* 14b/362.

uśūl (a) Düzenli yol, tutulan yol, yöntem, tarz. -12-

*tamām itdi sözini ol pür **uśūl** didi: budur sözüm benüm yā resūl!* 60b/1545, 62b/1594, 62b/1598, 7a/157, 44b/1131, 55b/1405, 43b/1104, 55b/1410, 59b/1513, 61b/1567, 66a/1690, 6a/141.

uş İşte, şimdi. -6-

*vardur her ṭaġda yetmiş biñ dere ḳāmū ōddandur girenler **uş** göre* 38a/953, 41b/1048, 56b/1432, 5b/129, 26a/649, 18b/460.

uş- Üşüşmek. -1-

*Mālik iyde zebānilere: **uşuñ** tāmūnuñ yularına yabışuñ* 18b/456.

uşaḳ Çocuk. -1-

*her gice bir ḳoç derisi döşegüm bütünce yanında yatur **uşaġum*** 34a/850.

utan- Utanmak. -12-

*anam Ħatįce gibi bu da anam lāyıḳ oldur baña bundan **utanam*** 55a/1399, 31a/771, 2a/39, 12b/309, 27b/681, 35b/890, 44a/1111, 35b/891, 35b/892, 30b/763, 52b/1338, 55b/1406.

utandur- Utandırmak. -1-

*şu deñlü aġlayam maĥşer içinde Ĥaḳḳ **utandurmaya** maĥşer içinde* 58b/1492

utanıcı Utanan kimse. -1-

***utanıcılar**, edeblüler iy yār! Ĥayā ehli cem‘ olalar neki var* 49a/1247.

utanmaz Utanmaz. -1-

*mescide varmayan bįnamāzları daĥı birbirine **utanmazları*** 9b/225

utanmazlıḳ Utanmaz olma durumu, yüzsüzlük, arsızlık. -1-

*źį **utanmazlıḳ** degül midür bize anlaruñ yanında gelevüz söze* 23b/582.

uy- Uymak. -8-

*dir resūl: yā ‘Āyişe **uy** sözüme Fātıma’ya söyle bārį ḳızuma* 63a/1604, 49b/1258, 23b/586, 24a/600, 66b/1703, 27a/675, 17a/418, 64a/1635.

uyan- Uyanmak. -1-

*utanmayub elinde kim yata? uyuduñsa **uyanasın** iy ata* 44a/1111.

uyandur- Uyandırmak. -1-

Ĥasan'ı Ĥüseyn'i ***uyandurdı*** *gider iki elinde ikisi diñle nider* 46a/1163.

uyar- Uyarmak. -2-

bu rivāyet Fātıma'dandur iy yār! aç gözüñi uyḳudan cānuñ ***uyar*** 31b/784, 68b/1749.

uyḳu Uyku. -3-.

ağlamaḳdan ***uyḳu*** *yüzin görmedüm tatlucaḳ ta'āmı nefse virmedüm* 43b/1093, 31b/784, 55a/1396

uyḳusız Uykusuz. -1-

emziklü ***uyḳusız*** *geçenleri oğıl ḳız cevriyle geçenleri* 58b/1484.

uyu- Uyumak. -1-

utanmayub elinde kim yata? ***uyuduñsa*** *uyanasın iy ata* 44a/1111.

uyucı Uyucu., uyan kimse. -1-

dā'imā Ḳur'ān'ı çoḳ oḳıyıcı ehli Ḳur'ān'a dün ü gün ***uyucı*** 49b/1254.

uzad- Uzatmak. -1-

sen ḳaçarsın faḳîrlıḳden gör Ĥāliñi dünyā diyüb ***uzadursın*** *elüñi* 56b/1435.

uzan- Uzanmak. -2-

uzanısar *bir ḳanadı mağribe bir ḳanadı dahı vara maşrıḳa* 48a/1210, 25b/641.

uzun İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı.

'alemüm ***uzunı*** *biñ yıllıḳ ola eni dahı beş yüz yıllıḳ ola* 31b/792, 38a/961.

-Ü-

üç İkiden sonra gelen sayının adı. -10-

üç *gün* ***üç*** *gicedür ol ta'ām yimez çoḳ ağlar Ĥālini bize dimez* 22a/547, 22a/547, 38a/961, 48a/1209, 48a/1213, 48a/1217, 52a/1315, 28a/696, 28b/707, 46a/1166.

üçünci Üçüncü. -1-

üçünci *'alem tutan 'Oŝmān ola dördünci 'Aliyyü merdān ola* 49a/1236.

ümiź (f) Ümit. -3-

nūrı iĥlāś vire Ĥaḳḳ tevbemüze oḳıyalum Fātiĥā bu ***ümiźe*** *aĥir münācāt* 68b/1745, 1b/18, 6a/143.

ümmet (a) Bir peygambere inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak çevresinde toplanan inanların tümü -204-

dizāruñ ni'meti ***ümmet*** *ile siñer hem dahı bu gözlerüm yaşı siñer*

11a/261, 11a/267, 11a/269, 11a/270, 11b/282, 15a/371, 15a/372, 15a/373, 15b/383, 15b/386, 19b/491, 21a/526, 21a/527, 23a/569, 23a/575, 28b/705, 28b/707, 28b/715, 2b/51, 31a/776, 39b/995, 46a/1164, 46a/1165, 48a/1214, 4b/93, 50a/1267, 52a/1316, 54a/1373, 54b/1380, 60b/1540, 61a/1559, 62a/1584, 63b/1621, 64a/1634, 65b/1670, 66b/1696, 68b/1753, 6b/148, 35a/876, 21a/522, 28b/709, 31a/773, 47a/1184, 53b/1354, 57a/1455, 57b/1469, 59a/1499, 59a/1505, 7b/178, 8a/195, 28b/711, 35a/875, 47b/1201, 50b/1278, 52b/1336, 61a/1549, 62b/1598, 65a/1657, 65b/1667, 65b/1677, 19b/488, 23b/593, 47b/1208, 50a/1273, 57b/1468, 47b/1208, 50a/1273, 21a/520, 21a/529, 21b/532, 22b/563, 28b/710, 28b/711, 39b/993, 52b/1327, 54b/1382, 57a/1444, 57a/1456, 63b/1613, 7b/176, 8a/183, 21b/533, 37a/928, 49a/1243, 49b/1251, 15a/370, 23a/580, 63b/1617, 65a/1664, 66b/1695, 6b/150, 47a/1187, 31a/772, 5b/126, 60a/1531, 66a/1680, 47a/1194, 62b/1594, 65b/1665, 47a/1186, 59b/1519, 23b/592, 24a/605, 54b/1385, 46b/1171, 54a/1365, 54a/1369, 59b/1509, 21b/534, 47a/1192, 47b/1199, 59b/1510, 47a/1188, 46b/1172, 19b/486, 29b/738, 31a/778, 46b/1182, 48b/1229, 51b/1302, 51b/1307, 51b/1309, 55a/1394, 29a/723, 8a/194, 12a/285, 16a/389, 19b/488, 24a/597, 50b/1274, 57b/1468, 10b/260, 15a/369, 16a/398, 16a/399, 19b/489, 29b/732, 37a/926, 46b/1170, 46b/1177, 46b/1181, 50a/1268, 51b/1300, 53b/1355, 61b/1561, 62a/1586, 7a/157, 8a/183, 10b/260, 38b/973, 47b/1208, 53b/1353, 21b/540, 21b/536, 11b/283, 12a/287, 12b/301, 15b/387, 30b/761, 32a/798, 35a/874, 52a/1318, 52a/1321, 52b/1329, 53a/1349, 54b/1387, 54b/1388, 55a/1392, 55a/1401, 58a/1479, 58a/1480, 58b/1494, 59a/1497, 59b/1511, 60a/1528, 60b/1538, 62a/1585, 66b/1694, 7a/169, 7b/170, 7b/172, 7b/173, 54b/1390, 58a/1470, 58a/1471, 66b/1692, 11a/269, 12a/295, 31a/770, 52a/1314, 53a/1341, 53b/1362, 60a/1523, 66b/1697, 66b/1699, 8a/191, 11b/280, 12b/299, 12a/291, 11b/277, 53a/1350, 52a/1323, 52b/1333, 54b/1391.

ümmü'l-mü'miņn (a)
Müminlerin annesi.
-1-
aduñ oldı çünki ***ümmü'l-mü'miņn*** *analarısın umarlar müslimįn* 61b/1563.

ürküd- Korkutmak. -1-

velį nebį dimeyem heb ***ürküdem*** *ĥabįbüñden ġayrisini ḳorḳudam* 18a/453.

ürkü Korku. -1-

śoñ nefes ḳorḳusından āh āh āh ölimüñ ***ürküsinden*** *āh āh* 14a/348.

'üryān(a) Çıplak. -3-

anadan ṭoġma ***'üryān*** *olalar aġlaşalar zāri giryān olalar* 10a/242, 39a/985, 39a/987.

üst Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri, alt karşıtı. -9-

bir erincek devemüz var iy güzįn ol deri ***üstinde*** *yimlerüz özin* 34a/853, 37a/934, 14a/337, 14a/349, 29a/729, 52a/1318, 57b/1465, 60a/1530, 61a/1559.

üstün Benzerlerine göre daha yüksek bir düzeyde olan, onları geride bırakan. -1-

ḳılıcı ***üstün*** *olsun fetĥler olsun Ĥaḳḳ ḳatında her işi ĥāśıl olsun* 5a/114.

üş- Üşüşmek. -5-

vardı içeri atası ĥücresine ***üşdi*** *aśĥāb ĥücrenüñ yöresine* 33a/830, 33b/845, 40b/1028, 26a/650, 26a/650.

üşen- Üşenmek. -2-

çūn zebāniler elinden boşana ḳamū maĥşer ĥalḳı andan ***üşene*** 29a/719, 30b/759.

üzeri Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı. -4-

ol dericek ***üzerinde*** *yaturuz yine ṭurıcaḳ ol deriyi getürürüz* 34a/852, 67b/1717, 68a/1734, 6b/149.

üzre Üzerine. -3-

cehennemüñ heybetinden şaşalar nice nebį dizi ***üzre*** *düşeler* 19b/481, 39a/977, 68a/1733.

-V-

va'de (a) Bir işin yapılması için tanınan süre, mühlet. -2-

dir cehennem ***va'de*** *ḳılmış anlara ol ża'įf ümmetlere cānlara* 46b/1171, 37a/928.

vāḳf (a) Birçok kişi tarafından kurulan ve toplum yararına çalışmayı ilke edinen kuruluş. -2-

hay baña bir cihet olsa dimeye ***vāḳf*** *etmegini her kiz yimeye* 24b/610, 25b/638.

vaḳıf (a) Vakıf. -2-

ger ol aśil kişi bulunmaz ise bir kişi bul ***vaḳıf*** *elin kese* 24b/609, 25b/639.

vaḳt (a) Zaman. -9-

eyde var cehennemi şimdi getür ***vaḳt*** *oldı ‘āśiler çūn yitür* 16b/407, 17a/427, 57b/1458, 32a/798, 45b/1154, 57b/1459, 27b/688, 29a/718, 63b/1624.

vallāh (a) Allah'ı tanık tutarım, Allah hakkı için. -1-

du‘ā ile añan ḳardaşı ***vallāh*** *cemālini müyesser ide Allāh* 4a/83.

vallāhi(a) “Allah şahit olsun” anlamında kullanılan bir yemin sözü. -1-

‘Āyişe and içdi: ***vallāhi*** *dimem Fātıma’dan öñ rāzumı dimeyem* 57a/1451.

var Mevcut. -64-

ol ĥabįbüñ ehlibeyti neki ***var*** *bizümçūn aġlaşalar zāru zār* 13a/316, 13a/322, 13b/326, 16b/407, 17a/416, 18a/450, 18b/465, 20a/504, 20b/509, 21b/535, 21b/536, 24a/597, 24b/612, 27b/686, 29a/727, 29b/739, 29b/740, 29b/742, 2a/36, 30a/745, 30a/748, 33b/843, 33b/844, 34a/853, 34a/855, 37a/930, 37a/937, 38a/951, 38a/954, 38a/955, 38a/959, 38a/962, 38b/966, 39a/982, 3b/66, 41a/1032, 41a/1038, 42a/1060, 42b/1070, 42b/1071, 43b/1104, 45b/1155, 46a/1165, 49a/1247, 49b/1256, 49b/1258, 4b/94, 55a/1400, 55b/1417, 56a/1421, 56b/1439, 59a/1497, 63a/1608, 64b/1644, 65a/1652, 66a/1682, 66b/1693, 67b/1729, 6a/135, 6a/143, 7b/179, 63a/1610, 16b/404, 31b/787.

var- Varmak, ulaşmak. -64-

dönüb ‘arşuñ śol yanına tiz ***vara*** *‘araśāt ĥalḳına gözüküb tura* 10b/249, 16b/412, 18b/457, 24b/611, 30a/744, 30a/754, 32a/796, 38b/976, 48a/1210, 66b/1701, 27b/681, 17b/434, 18b/459, 49a/1244, 49b/1248, 49b/1250, 49b/1257, 49b/1259, 22b/561, 28a/702, 7b/182, 22a/550, 43b/1105, 50b/1279, 52a/1318, 54a/1371, 60a/1525, 51a/1299, 37a/935, 8b/207, 15a/366, 4a/89, 29a/721, 13a/311, 52b/1334, 63a/1612, 33a/830, 33a/831, 36b/913, 44a/1106, 61b/1568, 63b/1613, 22a/543, 46a/1167, 14a/343, 45b/1155, 26b/658, 37a/936, 38a/951, 38a/952, 38a/953, 38a/957, 54b/1388, 21a/522, 15a/363, 27b/682, 16b/403, 61b/1573, 9b/225, 30a/750, 41b/1045, 43b/1105, 46a/1164, 45b/1152.

varlıḳ Var olma durumu, mevcudiyet. -1-

şol ḳadar ḳıldum baña yaḳįn seni saña ***varlıġum*** *virüb aldum seni* 8a/189.

vaśf (a) Sıfat. Bir kimsenin veya bir şeyin durumunu anlatarak tarif etmek. -13-

*ger bu Ĥālüñ cümlesin söyler isem her birisin size **vaśf** eyler isem* 1a/06, 20b/518, 27a/672, 31b/789, 31b/791, 39b/1002, 38a/961, 38b/967, 62a/1582, 37a/932, 37b/950, 39b/1001, 40a/1006.

vāy Bir kimsenin kötü bir sonuca uğrayacağını anlatan bir söz. -4-

*didi kim: **vāy** anlara cānum ata zebāniler anları ōda ata* 38b/970, 38b/971, 9a/221, 20b/516.

ve İki ya da daha fazla kelime veya cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz. -19-

*ʻİsā **ve** Mūsā **ve** İbrāhįm şaşa nefsį nefsį diyüb ʻarşa yabışa* 19b/482, 19b/482, 19b/488, 20b/512, 20b/514, 20b/516, 2b/40, 33b/841, 39b/992, 42b/1074, 45a/1132, 48b/1229, 51b/1310, 60a/1523, 64a/1631, 68a/1732, 68a/1740, 68b/1744, 68b/1750.

vech Sebep. -3-

*bu **vech** ile ḳullarum söyleseler aġlaşuben her biri iñleseler* 35b/888, 31b/789, 31b/791.

vefā (a) Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı. -3-

*iy ḳızum! ol dem bu atañ Muśtafā'āśį ümmetlerine ḳıla **vefā*** 19b/486, 5b/126, 60b/1543.

vefāt (a) Ölüm. -2-

*Fātıma'nuñ **vefātın** oḳıyasın aślı neydügüni anda tuyasın* 58a/1477, 32a/795.

ve'l-kemāl (a) Eksiksiz. -1-

*ʻāşıḳa olurmış ancaḳ viśāl ıraġ olan özi imiş **ve'l-kemāl*** 2a/27.

velį (a) Allah dostu, ermiş. -10-

***velį** nebį dimeyem heb ürküdem Ĥabįbüñden ġayrisini ḳorḳudam* 18a/453, 28a/699, 28b/716, 53b/1353, 6a/139, 35a/883, 53b/1352, 54a/1376, 26b/661, 63a/1602.

ver- Vermek. -1-

*büyüginüñ geze burnı içinde **ver** ḳıyās anuñ ḳarnı içinde* 38b/964.

veya (a+f) Ya da. -1-

*dünyā mollā **veya** şeyĥi ola göreler anları yārın ne ola?* 26a/647.

vezįr-i aʻžam (a) Sadrazam. -1-

*şimdiki demde şerįʻat taĥtınuñ **vezįri aʻžamıdur** anuñ* 57a/1448.

vilāyet (a) Velâyet, ermişlik. -1-

yoḫsa şol ḳurı lafdan ne biter ***vilāyetler*** *şol el emegi yiter* 25b/640.

vir- Vermek. -127-

utanmadın dönüb yine söylerüz ***vir*** *bize cennet ile hūrį dirüz* 12b/309, 16a/400, 19b/491, 19b/492, 21b/531, 27b/690, 29b/742, 2b/47, 2b/48, 30a/746, 32b/818, 36b/922, 39b/1000, 43a/1086, 44b/1125, 45a/1141, 46b/1178, 47b/1203, 4a/91, 4b/101, 4b/93, 51a/1290, 51b/1311, 54b/1378, 54b/1380, 54b/1381, 56b/1441, 59a/1501, 59a/1502, 59b/1520, 5b/118, 61a/1552, 62b/1597, 64b/1646, 66a/1688,
67a/1704, 67a/1707, 68b/1753, 6a/138, 7b/180, 8b/196, 27a/672, 34a/848, 36b/913, 42b/1075, 44a/1106, 44b/1122, 44b/1124, 56a/1420, 56a/1423, 63b/1616, 66b/1700, 26b/660, 2a/28, 12a/286, 36a/902, 36a/911, 57a/1454, 67a/1714, 14b/357, 1b/16, 29b/735, 30a/749, 34b/863, 39b/990, 3a/59, 4b/94, 50b/1281, 50b/1284, 52a/1325, 52b/1335, 55a/1393, 5a/113, 61b/1573, 67a/1710, 67b/1723, 68b/1745, 6a/134, 7a/162, 40b/1023, 15b/387, 45a/1140, 6a/141, 7b/182, 11a/266, 50a/1272, 2a/28, 49a/1246, 49b/1260, 63a/1607, 63a/1609, 42b/1079, 9b/223, 26a/643, 54a/1374, 14b/356, 1a/04, 1a/04, 35b/896, 43b/1093, 42b/1076, 5b/121, 66b/1698, 11a/264, 17a/418, 47b/1202, 18b/458, 9a/221, 37b/944, 13b/328, 22b/555, 50b/1277, 45b/1144, 54a/1375, 14a/342, 33a/831, 39a/984, 44a/1106, 8a/189, 9b/230, 26b/654, 29b/736, 2a/29, 36b/923, 6b/155, 27b/681, 24a/601.

viśāl (a) Kavuşma. -1-

ʻāşıḳa olurmış ancaḳ ***viśāl*** *ırağ olan özi imiş velkemāl* 2a/27.

vur- Vurmak. -1-

keremler ḳıl sevindür bizi bugün dedemüze bize ***vurmaġıl*** *dügün* 47b/1196

vuśūl (a) Ulaşma, varma. -1-

hep senüñ olsun ḳamūsın ḳıl ḳabūl mālı nidem çūn saña buldum ***vuśūl*** 56a/1422.

vužū (a) Abdest. -4-

Fātıma ʻĀyişe gör ne iderler ***vužū*** *idüb örtünüben giderler* 28b/712, 62a/1575, 28a/704, 3a/60.

vü (f) Ve bağlacı. -16-

yā Muḥammed ol benüm ḳullaruma bāylara ***vü*** *daḫı yoḫsullara* 11a/271, 11b/279, 12b/300, 13a/321, 20a/495, 21b/537, 25b/638, 25b/641, 27a/675, 38a/952, 41a/1033, 59a/1506,

5b/119, 60b/1542, 64b/1649, 67b/1729.

vücūd (a) Varlık. -2-

*bu bir kerim **vücūddur** bilüñ iy cān atasıdur bunuñ Śultān Selįm Ħān* 5a/112, 5b/118.

-Y-

ya (f) "ya" bağlacı. -33-

ţāmūyı daħı mutį itdüm saña ya bu aġlaşmaḳ nedür diye baña 10b/250, 13a/311, 13b/327, 14a/342, 16a/396, 17b/428, 18a/452, 19a/469, 1a/03, 1a/04, 1a/08, 20b/515, 23b/588, 24a/595, 24b/607, 26a/644, 26a/648, 27b/687, 28a/703, 32a/807, 34a/856, 36a/900, 39b/996, 43b/1097, 56a/1429, 58b/1495, 62b/1593, 64b/1641, 65a/1653, 9a/216, 9a/219, 9b/222, 9b/223.

ya… ya… (f) İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar. -3-

*dūn namāzın 'aceb ne ḳılasın? **ya** ayda **ya** haftada bir ḳılasın* 23a/579, 26a/646, 3b/71.

yā (a) `Ey, hey` anlamlarında bir seslenme sözü. -130-

*ţāmū eyde: hep yaḳam azġunları **yā** Muĥammed şol dįni bozġunları* 10a/236, 10a/245, 10b/254, 10b/259, 11b/276, 11a/263, 11a/264, 11a/271, 11b/277, 11b/279, 12a/285, 12b/300, 12b/303, 13b/333, 14b/354, 15a/374, 16a/393, 16a/396, 16a/398, 16b/413, 18a/441, 18a/446, 18a/450, 19a/476, 19b/485, 19b/487, 19b/488, 19b/489, 20a/496, 20b/512, 20b/513, 20b/514, 20b/516, 21a/525, 21b/533, 22a/545, 27b/683, 29a/722, 29a/725, 29a/726, 29b/733, 29b/734, 29b/737, 30a/750, 30a/751, 30b/756, 30b/760, 30b/761, 34b/860, 34b/862, 34b/866, 34b/868, 34b/869, 35a/882, 35b/895, 37b/949, 38a/951, 38a/960, 38b/972, 3a/59, 40a/1003, 40a/1015, 40b/1016, 42a/1064, 42a/1067, 42b/1070, 42b/1071, 43b/1104, 44b/1119, 44b/1125, 44b/1130, 44b/1131, 46b/1178, 47b/1208, 48a/1220, 50a/1264, 50a/1270, 50a/1273, 50b/1275, 50b/1276, 50b/1277, 51a/1296, 51a/1297, 51b/1304, 52a/1313, 52a/1315, 52a/1320, 52a/1324, 52b/1326, 52b/1328, 52b/1338, 53a/1340, 53a/1350, 53a/1351, 53b/1353, 53b/1357, 53b/1359, 55a/1400, 55b/1405, 55b/1407, 55b/1416, 56a/1419, 56a/1421, 56a/1430, 5b/118, 60b/1545, 61a/1549, 62a/1576, 63a/1601, 63a/1604, 63a/1606, 63a/1609, 63b/1617, 63b/1620, 63b/1622, 64a/1626, 64a/1637, 66b/1691,

66b/1703, 68b/1744, 8a/184, 8a/185, 8a/186, 8a/187, 8b/198, 8b/199, 9a/209, 9a/211, 11b/283, 27b/686.

yaban (f) Kendi kendine yetişen bitki. -1-

yaban *yemişlerinden yiye idüm ağaçlar budağında döne idüm* 40a/1009.

yaban (f) Boş. -1-

Ḳur'an'ı az akçeye śatanları yüzler śuyın ***yabana*** *atanları* 9b/234.

yab- Yapmak. -1-

yabdum *įmān ḳal'esin muĥkem yapu ḳomadum İbliş'e girecek ḳapu* 12b/298.

yabış- Yapışmak. -5-

zebāniler heb uşa öñi śoñı ***yabışa*** *her ħalḳaya yetmiş biñi* 18b/460, 19b/482, 18b/462, 41a/1040, 18b/456.

yād (f) Hatırlama. -1-

ben daħı 'āciz ḳalam feryād idem Cebra'il'e işbu ĥāli ***yād*** *idem* 29b/730.

yağ- Yağmak. -2-

ki ol işden cānımuza nūr ṫoġa başımuza Ĥaḳḳ'uñ raĥmeti ***yağa*** 67a/1716, 63b/1619.

yağı eri- Telaş veya kaygı ile üzülmek. -1-

cümle ħalḳı yaḳmaġiçūn yüriye nicelerüñ anda ***yağı eriye*** 29a/720.

yaħşį İyi, güzel. -1-

döndi resūl 'Ömer'e dir: yā 'Ömer! dįn yolına ***yaħşį*** *ḳuşanduñ kemer* 34b/860.

yāħūd (f) Veya, ya da. -10-

yāħūd *şol beş vaḳt namāzı ḳılmayan cāhillik idüb ŝevāblar bulmayan* 17a/427, 24a/596, 24a/598, 28a/703, 2b/41, 31a/781, 32b/814, 54a/1372, 63a/1602, 64a/1637.

yaḳ- Yakmak. -28-

eydem: iy Ĥaḳḳ! ḳaḳıma hįçbirine yāħūd ***yaḳ*** *beni olaruñ yirine* 54a/1372, 64a/1636, 19a/469, 19a/473, 30b/764, 6b/145, 10a/236, 16a/397, 34b/871, 46b/1174, 17a/421, 17a/422, 21a/523, 51b/1300, 51b/1301, 16a/395, 29b/732, 47a/1193, 52a/1319, 63b/1621, 29a/723, 29a/720, 57b/1465, 28b/711, 9a/211, 9a/212, 12b/301, 36a/904.

yaḳıl- Yakılmak. -5-

imdi diñ āmįn du'ā ḳılalum yalvaralum yanalum ***yaḳılalum*** 4b/96,

15a/373, 45b/1148, 40a/1013, 44a/1117.

yaḳįn (a) Yakın. -5-

*Ĥaḳḳ'a **yaḳįn** olurmış ağlayan tevbeler ḳılub cigerler ṭağlayan* 36b/915, 48b/1229, 48b/1233, 8a/189, 52a/1317.

yāḳūt (a) Pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam değerli bir taş. -2-

*yuḳarı başı ḳızıl **yāḳūt** ola nūrı maĥşer yirine dübdüz ṭura* 31b/793, 48b/1224.

yalan Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz. -3-

***yalan** yire çoḳ and içenleri dįne düşmānlıḳ idüb geçenleri* 10a/235, 38b/966, 23b/585.

yala- Yalamak. -1-

*kül **yalaya** arpa etmegin yiye ki on dört yamalu bir eski giye* 32b/812.

yalın Çıplak. -4-

*isteyeler bizi her gün her gice aç **yalın** geçineler şöylece* 23a/570, 39a/985, 42a/1058, 43b/1100, 27b/686.

yalınca Göterişsiz biçimde, süssüzce. -1-

*sebeb nedür ki bu **yalınca** yürür ayağında başmağı eski sürür* 33a/826.

yalıñ Alev. -1-

*'alevlerin **yalıñların** bįriyā śaça ōdlar dört yanına yüriye* 19a/470.

yalıñuz Yalnız. -4-

*ol ġarįbliḳ ḳarañu evde bizi **yalıñuz** ḳoma ḳabūl it bu sözi* 14b/353, 41b/1044, 43b/1095, 46a/1157.

yalıñuzca Tek başına. -2-

*ḳızcaġaz dir: baba ḳaçan gelesin? beni **yalıñuzca** nice ḳılasın?* 41b/1049, 61b/1570.

yalıñuzlıḳ Yalnız olma durumu, kimsesizlik. -2-

*ol yetįm ḳızcuġaz çoḳ ağladı **yalıñuzlıḳdan** cigerin ṭağladı* 42a/1061, 58b/1483.

yalvar- Yalvarmak. -17-

*rabbüñe **yalvar** ki ĥāliñi göre ne dilerseñ maḳśūduñ Allāh vire* 29b/735, 19b/485, 4b/96, 67b/1719, 52a/1318, 53a/1348, 30b/756, 19b/490, 47b/1206, 33b/837, 20a/499, 28a/692, 36b/923, 58a/1471, 62a/1575, 7a/164, 28b/711.

yama Delik ve yırtığı uygun bir parça ile onarma, kapatma. -4-

çāra on dört ***yama*** *dikilmiş idi ipligi ĥurmadan bükülmiş idi* 22a/553, 33b/845, 33a/827, 33b/844.

yamalu Yamalı. -3-

kişilik ṭonı bir ***yamalu*** *cār idi ḳādir iken dünyādan ḳaçar idi* 22a/551, 22b/564, 32b/812.

yamaluca Yamalıca. -1-

yamaluca *çārı bürünmiş gider dā'imā Allāh dilinde źikr ider* 22b/562.

yamān Kötü. -2-

dir miyüz hey ölüm virmez amān bu žālim nefs eyledi bizi ***yamān*** 13b/328, 27b/679.

yan- Yanmak. -27-

ya anlaruñ yirine ōda ***yanam*** *ṭatlu cānum anlara fīda ḳılam* 58b/1495, 38b/976, 54b/1390, 62b/1590, 62b/1591, 63b/1624, 64a/1627, 64a/1628, 58b/1488, 4b/96, 38b/971, 37b/940, 38a/957, 40b/1019, 20b/506, 15a/373, 38a/958, 5b/125, 17a/421, 44a/1117, 35b/890, 64a/1632, 56a/1428, 15b/381, 42b/1069, 40a/1013, 45b/1148.

yañ/yan Yan, çevre, etraf, yön. -32-

eger ya kükreye dört ***yaña*** *baḳa tütüni her neye uġrarsa yaḳa* 19a/469, 28a/692, 29a/723, 40b/1019, 52b/1326, 61a/1554, 48b/1232, 60a/1530, 60a/1533, 50a/1266, 48b/1227, 48b/1228, 49a/1240, 10b/249, 19a/470, 34a/854, 43b/1105, 49a/1244, 49b/1248, 49b/1257, 49b/1259, 60a/1534, 60b/1540, 15b/382, 23b/582, 34a/850, 34a/854, 36a/903, 51a/1293, 57b/1461, 44a/1106, 43b/1101.

yana yana Döne döne, tekrar tekrar. -1-

niye aġlar ol atañ ***yana yana?*** *bilimedük ne emr geldi aña?* 22a/546.

ya'nį (a) `Demek oluyor ki` anlamlarında bir söz. -1-

ya'nį *ümmet üstüne şöyle döne şefā'at ḳılmadan śanma uśana* 61a/1559.

yañlış Yanlış, hata. -1-

bu kitābu her kim oḳırsa iy cān ***yañlışın*** *ıślāĥ ide 'aynı nihān* 67a/1709.

yapıl- Yapılmak. -1-

vardur her ṭāmūnuñ bir ḳapusı Tañrı ħışmından ***yapılmış*** *yapısı* 37a/936.

yapış- Yapışmak. -9-

yapışa *her bir zebānį bir uca iremeyeler yirinde źerrece* 17b/439, 17b/436, 60b/1539, 54a/1369,

65b/1666, 57b/1464, 59b/1511, 8b/208, 59a/1505.

yapraḳ Yaprak. -1-

*bir daḥı var yaśduḳ idindüm anı ḥurma **yapraġıyla** toldurdum anı* 34a/855.

yapu Yapı, inşaat. -3-

*vardur her tāmūnuñ bir ḳapusı Tañrı ḥışmından yapılmış **yapusı*** 37a/936, 12b/298, 25b/641.

yār (f) Dost, sevgili. -25-

*ʻĀyişe ile Fātıma daḥı iy **yār** ümmet içūn aġlaşurdı zāri zār* 15a/371, 18b/465, 25a/622, 25b/634, 35a/881, 3b/66, 5b/125, 64b/1644, 66b/1693, 20b/509, 29b/739, 31b/784, 49a/1247, 51b/1306, 56b/1439, 28a/700, 68b/1747, 15a/372, 59b/1509, 21a/522, 21a/521, 47a/1195, 48b/1227, 10a/241, 68b/1748, 15a/375, 65a/1661.

yaradan Yoktan var eden, yaratan. -1-

*on sekiz biñ ʻālemi var idene cenneti cehennemi **yaradana*** 63a/1608.

yaradılmış Yaratılmış. -2-

*her **yaradılmış** ʻayan olur imiş māsivādan geçen Ḥaḳḳı bulur imiş* 1b/23, 58b/1486.

yaraḳ 1. Silah. -1-

*ölüm **yaraġın** yemeyen var mıdur?* 13b/326, 13b/326.

2. Hazırlık. -3-

*āḫiret **yaraġını** ḳılmazıduḳ iy geçerdi kim namāz ḳılmazıduḳ* 39a/981, 13b/325, 39a/979.

yaraḳla- Hazırlamak. -5-

*emr ile Rıḍvān ḳadeĥi śaḳladı senüñçūn Ḥaḳḳ bunı **yaraḳladı*** 30b/767, 31a/770, 57b/1469, 58a/1470, 61b/1571.

yaramaz Uygun ve yararlı olmayan, bir işe yaramayan. -2-

*tāmū ḥışmından **yaramaz** tenleri azād itseñ ki žaif'dür cānlaru* 10b/258, 68a/1731.

yarar Bir işten elde edilen iyi sonuç, fayda.

-2-

*her işümde Ḥaḳḳ'a **yarar** bulmadum Ḥaḳḳ'a **yarar** bir ʻamel ḳılmadum* 15a/364, 15a/365.

yaraş- Yaraşmak. -3-

*tā seni ḥōşnūd idince tā virem zįra baña **yaraşur** lutfi kerem* 11a/266, 51b/1306, 57a/1453.

yarat Yaratmak. -10-

seni anlar içün ***yaratdı*** *bilesin anlara dürlü ‘aźāblar ḳılasın* 17a/420, 37a/933, 9a/212, 18a/442, 36b/912, 36a/901, 65a/1653, 8b/200, 12a/294, 37b/950.

yara- Yaramak. -2-

mürşidümüñ emri gelsün yirine ya ḥalḳa ***yaraya*** *ya kim görine* 3b/71, 46b/1179.

yārdaş (f+t) Arkadaş. -1-

du‘ā ıśmarlayan ḳardaşlar içūn du‘ā ḳılıcı ***yārdaşlar*** *içūn* 6a/131.

yardum Yardım. -16-

ümmetüm derdü ḳomadı bende yürek ehli beytümden baña ***yardum*** *gerek* 16a/399, 21a/529, 21a/530, 31a/777, 41a/1031, 46b/1178, 47a/1185, 51b/1300, 52b/1327, 52b/1337, 53a/1339, 53b/1354, 55a/1394, 64a/1635, 54b/1384, 57a/1455.

yāren (f) Dostlar. -7-

hey ***yārenler*** *‘aceb oldı Ĥālimüz egri yola śabdı bilüñ yolımuz* 23b/589, 42b/1077, 43b/1101, 67a/1705, 50b/1281, 48b/1234, 51a/1299.

yarım Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri. -6-

aña di ki: ḳanı ol nūrdan ḳadeĥ? içinde śu var imiş ***yarım*** *ḳadeĥ* 29b/740, 29b/742, 30a/745, 30a/748, 30a/751, 30b/758.

yarın/ yārın Gelecek, ilerideki zaman. -21-

işidüñ ***yarın*** *ḳıyāmet kim ola her kişi itdüklerin bir bir bula* 16a/401, 17b/428, 23b/581, 31b/788, 52a/1314, 52b/1329, 53a/1342, 58a/1471, 58a/1473, 62b/1592, 65a/1656, 67a/1705, 8b/206, 26a/647, 52a/1316, 67b/1718, 66b/1702, 38b/974, 51b/1302, 62b/1591, 63b/1623.

yarlıġa- Affetmek, mağfiret etmek, suç bağışlamak. -6-

sen kerįmsin cümlemüzi ***yarlıġa*** *ḳıyāmetde düşmeyelüm tarlıġa* 35b/887, 63b/1617, 36a/910, 43a/1082, 60b/1547, 43a/1082.

yaru Bir şeyin yarısı kadar olan, yarım olan. -3-

ümmetüñ buñalmışın yarın bulam ***yaru*** *günāhların boynuma alam* 52b/1329, 52b/1332, 52b/1333.

yaśduḳ Yastık. -1-

bir daĥı var ***yaśduḳ*** *idindüm anı ĥurma yapraġıyla toldurdum anı* 34a/855.

yāsịn (a) Kuran'ın 36. suresi. -1-

*ḥuśūśa seyyidü sādātdur güzịn mažharı āli tāhā ve **yāsịn*** 68a/1740.

yaş Nemli, ıslak, kuru karşıtı, gözyaşı. -59-

*ḳara gün giceden ḳara yüzimüz yire ḳoyub **yaş** döker mi gözimüz* 14a/345, 15b/382, 16a/397, 31a/775, 31a/780, 46a/1159, 66b/1692, 6b/145, 6b/147, 11a/261, 11a/267, 16a/396, 16a/397, 20a/500, 20a/501, 20b/508, 22b/566, 31a/774, 34b/871, 3a/54, 46b/1174, 61b/1562, 64a/1638, 64b/1647, 66a/1685, 7a/159, 31a/769, 22a/549, 53b/1356, 15b/378, 30b/765, 30b/766, 31a/779, 34a/857, 36a/905, 51b/1305, 52b/1337, 38b/969, 63b/1616, 14a/338, 1b/20, 39b/992, 47b/1197, 50a/1269, 63b/1615, 65a/1659, 67b/1717, 31a/778, 42a/1066, 51a/1292, 13a/313, 30b/764, 31a/775, 47a/1191, 51a/1294, 51a/1295, 60b/1536, 8a/185, 50b/1275.

yaşlu Islak, yaş dolu. -3-

*zahir ümmet gözleri **yaşlu** ola raḥ̂met ide Ḥaḳḳ gözleri **yaşlu** ola* 31a/776, 31a/777, 63b/1622.

yat- Yatmak. -13-

*resūlimüz ḳurı Ḥaśırda **yata** ol mübārek tenine Ḥaśır bata* 23a/573, 44a/1109, 44a/1111, 16a/389, 44a/1106, 38b/969, 43b/1103, 43b/1094, 44a/1110, 21b/535, 15b/384, 34a/850, 34a/852.

yatlu Kötü. -1-

*pịrümüñ itdügi sözler ola eyü **yatlu** hemān didigi ola* 3b/70.

yatur- Yatırmak. -1-

*benüm ardumca 'alem götüreler 'alemlerin yanuma **yaturalar*** 50a/1266, 3a/65.

yavı ḳıl- Kaybetmek, yitirmek. -1-

*işidenler ḳızcuġazuñ sözini aġlamaḳdan **yavı ḳıldı** özini* 43b/1098.

yavrıcaḳ Çocuklara sevgiyle yaklaşıldığını belirten bir söz, yavrucak. -2-

*iy benüm ma'śūmca **yavrıcaḳlarum** sa'y idüñ ümmete ḳuzıcaḳlarum* 47a/1184, 54b/1386.

yay- Yaymak. -1-

*śofralar **yayub** saḥālar ḳıldıġum bes bularla çoḳ ŝevāblar bulduġum* 53b/1361.

yayaḳ Yaya, yayan, piyade. -1-

*çıḳdı evden gitdi baş açuḳ **yayaḳ** gezdi ḳırḳ gün yazıda yalın ayaḳ* 42a/1058.

yayan Yürüyerek giden. -1-

gör Muĥammed ḳızı kim neler geyer ***yayan*** *yürür ne atı var ne eyer* 33b/843.

yaz- Yazmak. -12-

didi: ***yaz*** *bir şefā'atnāme kişi dilerseñ aḳa gözleriñüñ yaşı* 3a/54, 3a/55, 1a/07, 67a/1711, 11b/274, 3a/64, 3a/65, 1b/14, 3a/62, 1b/15, 32a/796, 48a/1217.

yazı Ova. -2-

çıḳdı evden gitdi baş açuḳ yayaḳ gezdi ḳırḳ gün ***yazıda*** *yalın ayaḳ* 42a/1058, 40a/1008.

yazı Dildeki sözcüklerin, duyguların, düşüncelerin belli işaretlerle yansıtılmış biçimi. -3-

üç ḳanada üç satır ***yazı*** *ola yazınuñ ĥarfleri ṭaġ gibi ola* 48a/1213, 16a/392, 42a/1066, 48a/1213.

yazıcı İşi yazı yazma olan kimse. -1-

aḳçe aśśın virüb alub yiyen ***yazıcı*** *daḫı tanıġın diyen* 9b/230.

yazıḳ Acınma, üzüntü anlatan bir söz. -1-

buncılayın meyyite her kim namāz ḳılur ise kendüde ***yazıḳ*** *ḳomaz* 43a/1081.

yazıl- Yazılmak. -1-

ya kacan olur o ĥāller ***yazıla*** *dile gelmez añlanmaz söz ile* 1a/08.

yazuḳ Günah, cürüm, suç. -1-

anlaruñ kim ***yazuġı*** *aġır gele ol günāhkār ümmetüñ zārį ḳıla* 60a/1528.

Ye'cūc ile Me'cūc (a) Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen ve kıyâmete yakın, yeryüzüne yayılacak olan zararlı ve bozguncu iki kötü kavim. -1-

Lažā'dur ad ol ikinci ṭāmūya ***Ye'cūc ile Me'cūc****i aña ḳoya* 37b/939.

yedi Altıdan sonra gelen sayının adı. -2-

yedi *ṭāmū yaratdı ol ilāh 'āśįlere 'aźāb itmege ol şāh* 37a/933, 37a/934.

yedinci Yedi sayısının sıra sıfatı. -2-

Hāviye'dür ḳızum ***yedinci*** *ṭāmū münāfiḳlar aña girürler ḳāmū* 37b/947, 49a/1238.

ye- Yemek.

*göre hiç ölüm yarağı var mıdur? ölüm yarağın **yemeyen** var mıdur?* 13b/326.

yemiş Meyve. -1-

*yaban **yemişlerinden** yiye idüm ağaçlar budağında döne idüm* 40a/1009.

yen- Yemek işine konu olmak. -1-

*ismi a'žam ḳanḳısıdür didiler Ĥelāl loḳma **yenmesidür** didiler* 25b/631.

yer Zemin. -10-

*çün Ĥüseyn ile Ĥasan yalvarmada **yer** gök ehli āmįn deyüb turmada* 47b/1206, 59a/1504, 43b/1097, 29a/729, 41a/1035, 19a/475, 16b/402, 16b/403, 18b/461, 2a/36.

yesir (a) Kolay. -1-

*çūnki ḳopa ol ḳıyāmetüñ güni Ĥaḳḳ Te'ālā isteye **yesirdür** anı* 16b/408.

yeşil Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk. -1-

*kimisi **yeşil** zümrüdden ola hem kimisi śaru altūndan ola* 48b/1225.

yetįm (a) Annesi ölmüş olan. -4-

*bir küçirek ḳızı var idi ħatįm anası ölüb ḳalmış idi ol **yetįm*** 41a/1038, 41b/1042, 42a/1061, 43a/1090.

yetimce (a) Küçük yetim. -1-

*irmeye bu **yetimce** ḳızıñı gel göze Ĥāli görsün yüzüñi* 43a/1091.

yet- Yetmek. -1-

*zebānįler yapışub tutmayalar her birisi yügrişüb **yetmeyeler*** 57b/1464, 27a/674, 2b/43.

yetmiş Altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı. -16-

*bir cihāzda **yetmiş** altūndan havān. olıcaḳ eyle ḳıyās anda hemān* 55b/1411, 16b/409, 17b/438, 18b/457, 18b/458, 18b/460, 37a/935, 38a/952, 38a/953, 38a/954, 38a/955, 38a/956, 38a/957, 38a/958, 38a/959, 57b/1462.

yey- Yaymak. -1-

*üç satırı **yeydügin** eydeyin gör ne yazmış ḳudret eliyle mu'įn* 48a/1217.

yeyni Hafif. -1-

***yeyni** ola az ḳala günāhları ḳılmayalar zārįleri āhları* 52b/1331.

yıḳ- Yıkmak. -4-

śaçumı çözem kelep kelep Ĥaḳḳ'a Ĥāşā lillāh kim benüm 'ıržum

yıḳa 60b/1535, 12b/299, 17a/422, 9b/231.

yıḳıcı Bir şeyin zarar görmesine, bozulmasına, yok olmasına, ortadan kalkmasına yol açan, tahripkâr. -1-

añalum evler ***yıḳıcı*** *ölümi şol dirnekler tağıdıcı ölümi* 13b/329.

yıl Sene. -1-

dört ***yıldur*** *'Alį ile her gice döşegimüz ol deridür şöylece* 34a/851.

yılan Sürüngenlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı. -5-

ḳabre ḳoyub örtü topraḳ taş iden ***yılan*** *çıyan tenlerini eş iden* 14a/341, 38b/966, 38a/962, 38a/960, 38b/967.

yılduz Yıldız. -2-

āy ile güneş daḫı aġlaşdılar ḳamū ***yılduzlar*** *daḫı aġlaşdılar* 20b/507, 20b/516.

yıllıḳ Senelik. -5-

çūnki biñ ***yıllıḳ*** *ḳadar yol çekeler nicelerüñ ödı śıdub çökeler* 19a/474, 31b/792, 37a/935, 38a/961, 8a/188.

yıyılşa- Toplu halde yığılmak. -1-

ġāziler evvel gele sancāġile yügrişüb ***yıyılşalar*** *sancāġile* 48b/1230.

yi- Yemek. -35-

cūlaheliġin toḳımaġa başladı el emegin ***yidi*** *işin işledi* 25a/618, 25a/625, 25b/639, 39a/979, 24b/610, 26a/646, 32b/811, 13b/325, 22a/547, 25b/638, 25a/619, 25a/622, 32b/814, 2b/42, 40b/1022, 43b/1094, 24b/615, 25a/625, 25b/635, 24b/614, 34a/856, 26a/642, 26a/651, 32b/812, 33a/821, 40a/1009, 25a/628, 25b/630, 9b/230, 25b/633, 9b/231, 32b/811, 18a/448, 55b/1414, 59b/1521.

yid- İtmek. -3-

Ĥaḳḳ Te'ālā Cebra'il'e emr ide Malik'e di ki cehennemi ***yide*** 16b/406, 57b/1459, 17b/436.

yidi Yedi. -6-

yā ḳızum bu ***yidi*** *tāmūyı saña. adlarını ben didüm oñdan śona* 37b/949, 38a/960, 3a/53, 3a/58, 3a/58, 66b/1693.

yidinci Yedinci. -1-

yidinci *günde tamam oldı iy yār bu şefā'atnāme her neki var* 3b/66.

yidür- Yedirmek. -2-

ne gelürse Ĥaḳḳ yolına ***yidüre***

şeyḫ odur ki hem yiye hem ***yidüre*** 26a/651, 26a/651.

yigit Güçlü ve yürekli, alp, kahraman, mert. -4-

ümmetüñ vardur ***yigit*** *oğlanları biz de Ĥaḳḳ'dan dileyevüz anları* 54b/1388, 39a/977, 13b/331, 54b/1389.

yigrek Kuvvetlice. -1-

işde anuñ himmetin almaḳ gerek resūl'den şefā'at ola ***yigrek*** 26b/655.

yimek Aş, yemek. -3-

ẓira her kim el emegin bulur ḳalbine nūrlar ***yimeginden*** *bulur* 25a/626, 39a/982, 56a/1425.

yimle- Yemlemek. -2-

bir erincek devemüz var iy güzẓn ol deri üstinde ***yimlerüz*** *özin* 34a/853, 34a/854.

yine Yeniden, bir daha, tekrar, gene. -36-

Ĥaḳḳ Te'ālā ***yine*** *eyledi ĥitāb ḳullarumçūn yiter aġladıñuz tāb* 11a/262, 12b/309, 15a/368, 22b/563, 27b/684, 28a/694, 28a/697, 28a/702, 2a/28, 2b/49, 31b/783, 32b/820, 34a/852, 34b/870, 35a/879, 37a/927, 38a/956, 3a/53, 3a/60, 3b/73, 40b/1025, 40b/1026, 45a/1139, 45b/1144, 45b/1153, 46a/1165, 47b/1204, 4b/92, 4b/99, 54b/1379, 56b/1442, 59a/1503, 60b/1546, 63b/1623, 7a/157, 7a/158.

yiñilmez Mağlup edilmez, yenilmez. -1-

gördi ***yiñilmez*** *resūl de oḳıdı Ĥaḳḳ tūtusı cūşa geldi şāḳıdı* 45a/1132.

yir- Açmak. -1-

'alemlerin diküb evvel süreler benüm 'alemüm dibine ***yireler*** 49a/1241.

yir Yer. -86-

'arşı, kürsį, levĥ-i ḳalem aġladı ***yir*** *debrendi deñizler çaġladı* 20a/505, 10a/247, 26a/644, 2a/34, 33a/827, 35a/883, 41b/1052, 55a/1396, 64a/1633, 40b/1025, 50b/1275, 50b/1279, 51a/1294, 51a/1295, 65a/1659, 8a/187, 17b/435, 2a/36, 64b/1639, 20a/500, 50a/1269, 17b/439, 18a/445, 53b/1363, 61a/1557, 17b/440, 11b/274, 31b/793, 3b/71, 52a/1320, 52a/1321, 52b/1332, 52b/1334, 54a/1372, 55a/1392, 57b/1459, 58b/1495, 64a/1632, 8b/207, 50a/1264, 50a/1267, 13a/321, 15b/377, 20b/513, 49a/1240, 60b/1542, 64b/1648, 20a/495, 39b/992, 18b/464, 32b/816, 64b/1647, 64b/1649, 16a/394, 65a/1656, 10a/235, 14a/345, 14a/349,

15b/387, 17a/423, 20a/493, 21a/523, 27b/682, 28b/705, 28b/708, 28b/714, 28b/715, 28b/716, 2a/34, 30a/751, 38b/968, 40b/1017, 41a/1035, 46b/1180, 47a/1185, 47a/1191, 48b/1231, 49b/1256, 49b/1260, 50b/1274, 56a/1425, 63b/1613, 63b/1615, 66b/1692, 7a/158, 40b/1021.

yir yir Yer yer. -2-

yir yir anlar da şefā'at eyleye. Ĥaḳḳ bağışlaya 'ināyet eyleye 50b/1283, 50a/1269.

yirlü yirinde Gerektiği gibi, yerli yerinde. -1-

ol ḳıyāmet ḳopıcaḳ göreler ħāśu 'āmu ***yirlü yirinde*** *turalar* 53b/1363.

yit- Yetmek. -12-

çūnki bu emre itā'at eyledüm ḳudretüm ***yitdügi*** *deñlü söyledüm* 3a/61, 11a/262, 1a/12, 25b/638, 25b/640, 26a/642, 32a/797, 3b/74, 60a/1523, 67b/1720, 8a/185, 44b/1129.

yit- Yetişmek, erişmek, vasıl olmak, ulaşmak. -5-

Ĥasan Ĥüseyin ile üçi gitdiler ağlaşub Ḳubeys Ťağı'na ***yitdiler*** 28a/696, 48b/1231, 48b/1233, 44a/1114, 16b/407.

yitiş- Yetişmek. -5-

Cebra'il'den resūl ḳadeĥi ala tāmūya ***yitişe*** *yuların ala* 30a/752, 5a/105, 66a/1687, 29a/721, 62a/1577.

yoġ Yok. -10-

dünyada kāfir münāfıḳ çoġ idi Ĥaḳḳ'dan aślā ḳorḳuları ***yoġ*** *idi* 17a/415, 17a/418, 1b/18, 23a/578, 39a/989, 39b/993, 55b/1412, 59b/1518, 61b/1571, 33b/834.

yoġın İri, kaba, sert, kalın, işe yaramaz. -1-

ḳızı bir ḳoç derisini döşene şol ***yoġın*** *Ĥurma ipini ḳuşana* 23a/572.

yoħsa Yoksa. -5-

yoħsa *nūrı göz ödum söyündürür heb içümi taşumı göyündürür* 12b/304, 15b/376, 20a/496, 25b/632, 25b/640.

yoħsul Yoksul. -5-

ümmetümüñ ***yoħsulı*** *dervişleri miskįn faḳįrliḳ olan işleri* 49b/1251, 11a/271, 14b/354, 31b/787, 9b/228.

yoḳ Yok, mevcut olmayan. -17-

eyde kim: ***yoḳ*** *seni anıñçūn ister heybetiñi cümle ḳullara göster* 16b/414, 20a/497, 24a/600, 26b/663, 27a/676, 27b/679, 27b/682, 33b/842, 33b/844, 35b/897, 3b/77, 53a/1340,

8b/205, 29b/734, 3b/75, 44b/1131, 7a/161.

yoḳla- Aramak. -1-

*ger śırātda daḥı bulmazsañ beni cehennemde **yoḳla** iy baba cānı* 42a/1055.

yoḳlıḳ Yokluk. -2-

*Ĥadįce çekdi **yoḳlıḳ** ĥālini bir kez añmaz idi ol çoḳ mālını* 56a/1426, 58a/1482.

yol Bir yere gitmek için aşılan uzaklık. -60-

*çūnki biñ yıllıḳ ḳadar **yol** çekeler nicelerüñ ōdı śıdub çökeler* 19a/474, 1b/16, 2a/30, 31b/794, 43a/1089, 51a/1299, 64b/1649, 8a/188, 17a/417, 17a/425, 23b/589, 24a/594, 49a/1245, 61a/1550, 7b/175, 9a/216, 23b/586, 39b/998, 40a/1014, 43a/1088, 18a/448, 37a/935, 26b/654, 42a/1065, 13b/333, 23b/589, 40b/1016, 23a/569, 25a/620, 6b/152, 11a/267, 15b/387, 23b/584, 26a/651, 30a/749, 34b/860, 42b/1076, 44b/1122, 45a/1134, 54b/1387, 55b/1409, 56a/1423, 56a/1424, 7b/172, 9b/233, 39a/984, 51a/1299, 68a/1735, 68a/1741, 1a/01, 27b/691, 18a/452, 24a/595, 47b/1202, 54a/1370, 8a/188, 15a/363, 27a/677, 27b/682, 5b/125.

yoldaş Yol arkadaşı. -5-

*įmān **yoldaş** idesin sen bize derd ile āmįn diyelüm bu söze* 14b/358, 27a/670, 4a/87, 4b/101, 12b/307.

yoldurıcı Yoldurucu. -1-

*şu ḳardaşlar ayırıcı ölümi śaçu śaḳal **yoldurıcı** ölümi* 13b/335.

yorıl- Yorulmak. -1-

*şu heybet ile her birisi zor ile çeker iken cümlesi heb **yorıla*** 18b/466.

yön İstikamet. -1-

*Cebel-i Ḳubeys Ŧağı'na çūn vardılar **yönleri** Mekke'ye ḳarşu ŧurdılar* 46a/1167.

yöre Civar. -1-

*vardı içeri atası ĥücresine üşdi aśĥāb ĥücrenüñ **yöresine*** 33a/830.

yud- Yutmak. -4-

*bir aç ḳordı kim bir bāre eti **yudar** buyurursam seni çāḳ şöyle ider* 18a/443, 9a/215, 19a/478, 9a/214.

yudum Ağza alınan miktar. -3-

*bir nesne yaradaydum nideydi seni bir **yuduma** loḳma ideydi* 18a/442, 19a/478, 61b/1573.

yufḳa Zayıf, ince, dayanıksız. -1-

*bağrı **yufḳa** kişiler key çoġ idi bu sözlere śabırları yoġ idi* 39a/989.

yuḳaru Yukarı. -4-

***yuḳaru** başı ḳızıl yāḳūt ola nūrı maĥşer yirine dübdüz tura* 31b/793, 37b/950, 37b/938, 8a/188.

yular Bir yere bağlamak veya çekerek götürmek için hayvanın başlığına veya tasmasına bağlanan ip. -4-

*her **yularda** yetmiş biñ ħalḳa ola Ĥaḳḳ ‘aźābın virmesin mü’min ḳula* 18b/458, 18b/457, 30a/752, 18b/456.

yumruḳ Parmakların kapanmasıyla elin aldığı biçim. -1-

*zebāninüñ her birisi iy dede **yumruḳ** ursa tağı taşı eride* 18b/463.

yumşacuḳ Hoşa giden, istenilen yumuşaklıkta olan, çok yumuşak olan. -1-

*arḳamuzdan **yumşacuḳ** tonlar gide tāmūnuñ ōd gömlegi neler ide* 40b/1020.

yuvalan- Yuvarlanmak. -1-

*āl-i evlādın ayırma ya Ġanį Ḳıtmįri var yalını **yuvalanı*** 27b/686.

yuy- Kaldırmak, bozmak. -1-

*enbiyālar: nefsį nefsį diyeler her biri ḳavminden elin **yuyalar*** 57b/1467.

yüce Yüksek, büyük, ulu**.** -8-

*didiler kim: iy **yüce** perverdigār! turmayub ağlar ĥabįbüñ zāri zār* 21a/519, 46a/1169, 47a/1189, 50b/1286, 52a/1319, 63a/1606, 63b/1618, 63b/1618.

yügir- Koşmak. -3-

*įrāḳ ve yaḳın ümmetlerüm baḳalar ‘alemüm altına **yügirüb** aḳalar* 48b/1229, 43b/1100, 8b/207.

yügriş- Koşuşmak. -8-

*cümle ‘üryān baş açuḳ yalın ayaḳ kāh öte **yügrişe** kāh berü payaḳ* 39a/985, 50a/1265, 67b/1718, 18b/457, 28a/700, 28a/704, 48b/1230, 57b/1464.

yük Bir şeyin ağırlığı. -1-

*günāhlarından götürem bir bölük ħātırıñiçūn idem anları **yük*** 53a/1346.

yüksek Belirli bir yere göre daha yukarıda bulunan. -1-

*biri biri üstinde yedi tāmū alçaġı **yüksegi** ōddandur ḳāmū* 37a/934.

yürek Kalp. -5-

ya bize noldı kim ağlamayavuz ***yüregimüzü*** *derde tağlamayavuz* 32a/807, 42a/1057, 37a/925, 16a/399, 30b/763.

yüri- Yürümek. -22-

eydem aña: yā cehennem söz işit! çoḳ dilekler idem aña ***yüri*** *git* 29a/722, 29b/739, 25a/621, 37a/925, 67b/1720, 19a/468, 19a/470, 19a/477, 29a/720, 30a/749, 50a/1265, 57b/1460, 57b/1465, 13b/327, 22b/558, 39b/995, 68b/1748, 22b/558, 22b/557, 33a/826, 33b/843, 32b/810.

yüz- Yüzmek, derisini çıkarmak. -1-

śāĥibüm bıçaġ ile boġazlasa derümi ***yüzib*** *etümi toġrasa* 40a/1005.

yüz Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı; doksan dokuzdan bir artık. -4-

illā ***yüz*** *biñde birini diyelüm. hem kitābūn sebebin söyleyelüm* 1a/09, 8a/188, 31b/792, 61a/1548.

yüz Sima, çehre. -65-

ol Ĥaḳḳ'a biz ne ***yüz*** *ile varavuz ya dįzāra ḳarşu nice turavuz* 13a/311, 15b/387, 20a/493, 20a/503, 22b/561, 27b/680, 28b/708, 28b/714, 28b/716, 35b/892, 35b/894, 50b/1274, 61a/1554, 67b/1717, 21a/523, 25a/617, 27b/680, 28b/705, 39a/977, 46b/1179, 46b/1180, 52b/1338,
5b/129, 68b/1751, 26b/664, 27a/666, 67a/1712, 67a/1713, 13a/312, 14a/345, 47b/1198, 43b/1093, 43b/1105, 47b/1197, 55a/1396, 57b/1466, 63b/1616, 44a/1115, 18b/464, 30a/743, 30a/751, 30a/753, 30b/759, 43b/1103, 44a/1116, 57a/1444, 57a/1450, 61b/1562, 43b/1096, 44a/1116, 46b/1181, 47a/1185, 62a/1575, 64b/1640, 9b/234, 13b/336, 28b/715, 34b/868, 50a/1271, 36a/904, 45a/1136, 35b/890, 38b/976, 63a/1606, 43a/1091.

yüz Nedeniyle, sebebiyle. -1-

o ***yüzdendi*** *'āşıḳları oḳıya oḳıyan cān ile raĥmetler bula* 3a/56.

-Z-

žafer (a) Bir uğraşıda çaba harcayarak elde edilen başarı. -1-

gitdiler söylemege yoḳdur ***žafer*** *didiler Fātımā'ya idüñ ĥaber* 7a/161.

zāhid (a) Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurduklarını yerine getiren kimse. -1-

'ibādet idici 'ābidler daĥı riyāžet idici ***zāhidler*** *daĥı* 50a/1262.

žāhir (a) Görünen, görünücü. -3-

žāhir *ile bātınuñ esrārını ol esrāruñ görinen envārını* 1a/05, 12a/297, 31a/776.

žāhirį (a) Görünürdeki. -1-

murādları el emegini bulmadur ***žāhirį*** *bātınį nūra talmadur* 25a/627.

ża'įf (a) Zayıf. -26-

tā olunca ağlaşalum yatalum ***ża'įf*** *ümmetlerüñ elin tutalum* 16a/389, 29b/738, 35a/876, 42b/1069, 46b/1171, 46b/1172, 47b/1199, 51b/1302, 51b/1309, 54a/1365, 54a/1369, 54b/1385, 55a/1394, 59a/1496, 59b/1509, 10b/258, 51b/1307, 46b/1182, 10b/257, 21a/527, 21a/530, 58b/1489, 62b/1593, 64a/1630, 64b/1651, 15b/388.

žālim (a) Zulmeden, haksızlık eden. -1-

dir miyüz hey ölüm virmez amān bu ***žālim*** *nefs eyledi bizi yamān* 13b/328.

zamān (a) Vakit, süre. -1-

ata ve ḳız bir ***zamān*** *ağlaşdılar yirlere gözler yaşını śaçdılar* 39b/992.

zānį (a) Zina eden kimse. -1-

'āśiler çoḳ bįnamāzlar daħı var fāśıḳları ***zānįleri*** *kim śayar* 17a/416.

zār/ zārį (f) Ağlayıp sızlanma. -53-

birbirin bilmeye irkek dişi ***zār****-i efġān ola cümlenüñ işi* 10a/240, 10a/242, 15a/371, 44a/1118, 51b/1306, 13a/316, 13a/319, 13a/322, 15a/371, 18a/444, 20a/502, 21a/519, 21b/536, 28b/710, 29b/737, 39a/983, 44a/1118, 46b/1173, 50a/1271, 51b/1306, 8b/204, 21a/519, 57b/1466, 59a/1506, 64a/1630, 15a/373, 20a/497, 21a/522, 22a/548, 3a/60, 44a/1117, 47a/1188, 59b/1509, 60a/1528, 65a/1654, 20a/498, 15a/365, 23a/574, 32a/801, 32a/804, 40a/1013, 54a/1368, 59a/1508, 63b/1615, 39b/993, 41a/1029, 47a/1195, 52b/1331, 64b/1647, 54b/1389, 7a/165, 13a/316, 39a/983.

žarār (a) Bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç, ziyan. -1-

ol diye cühūddur ne 'ār ola yāħūd dįnimüze ne ***žarār*** *ola* 24a/596.

źe'l- celāl (a) Celâl, ululuk sahibi olan Allah. -1-

aźād eyle anları yā ***źe'l- celāl!*** *yāħūd benüm burada cānum al* 64a/1637.

zebānį (a) Cehennem meleği. -22-

yapışa her bir ***zebānį*** *bir uca iremeyeler yirinde źerrece* 17b/439,

18b/462, 57b/1462, 58b/1489, 54b/1389, 17b/436, 18b/459, 18b/460, 29a/719, 38b/970, 54a/1369, 57b/1464, 59a/1505, 65b/1666, 18b/456, 40b/1018, 18b/465, 57b/1463, 18b/463, 19a/468, 19a/477, 53a/1347.

zebūn (f) Güçsüz, zayıf. -2-

ol ża'įf ümmetlerüm ġāyet ***zebūn*** *anları ĥāli nola yarınki gün* 51b/1302, 56a/1429.

zecrį (a) Zorlayıcı. -1-

ĥaśır bata teni resūl ***zecrį*** *bula bizümçūn dürlü zārįler ḳıla* 23a/574.

zekāt (a) Zenginlerin sahip olduğu mal ve paranın kırkta birinin dağıtılmasını öngören, İslam'ın beş şartından biri. -2-

daħı ***zekāt*** *virmeyenler mālına tāmū eyde: vay anlaruñ ĥāline* 9a/221, 37b/944.

źelįl (a) Hor, hakir, alçak, aşağı tutulan, aşağılanan.

cemālüñ gördükleri vaḳtin ĥōca ben ***źelįlüñ*** *ĥāşā uġraya güce* 27b/688.

zemįn (f) Yer.-2-

Cebra'įl'e Ĥaḳḳ didi kim: iy emįn! ḳullarumçūn ağlar asumān u ***zemįn*** 64b/1650, 20a/494.

zencįr (f) Zincir. -5-

çoḳ ulu ferişţahlar da göndere yetmiş biñ ***zencįr*** *indüregöre* 16b/409, 17b/438, 29a/718, 8b/208, 18b/457.

źerrece (a) Zerre kadar. -2-

yapışa her bir zebānį bir uca iremeyeler yirinde ***źerrece*** 17b/439, 53a/1343.

zeyn (a) Süsü. -1-

ḳabūl itmedi ĥarįrler giymegi altūn incū dürlü ***zeyn*** *idinmegi* 32b/815.

zį-sa'ādet (a) Saadet sahibi. -1-

el tutacaḳ ḳabża aḳ gümiş ola **zį-sa'ādet** *ol cum'a yol bula* 31b/794.

źį-utanmazlıḳ (a+t) Utanmazlık sahibi. -1-

źį-utanmazlıḳ *degül midür bize anlaruñ yanında gelevüz söze* 23b/582.

źikr (a) Anma. -6-

yamaluca çārı bürünmiş gider dā'imā Allāh dilinde ***źikr*** *ider* 22b/562, 3b/68, 46a/1157, 39a/982, 40a/1011, 11b/283.

zįrā (f) Çünkü. -8-

anı daħı naśįb eyledüm saña ***zįrā*** *ġāyet sevgülüsin sen baña* 10b/252, 22a/542, 36b/923, 3b/75, 3b/77, 11a/266, 25a/626, 8b/205.

žiyā (a) Işık. -1-

*‘alemi altında turalar ‘Ömer’üñ dįn evine **žiyā** viren ḳamerüñ* 49a/1246.

ziyāde (a) Çok, daha çok, daha fazla. -1-

*pādişāhımuzıñ ol Ĥaḳḳ Te‘ālā ‘adli ‘ömürin **ziyāde** ide Mevlā* 5a/111.

źiynet (a) Süs. -1-

*kendülerin dürlü **źiynetle** düzerler altūn incūye batub gezerler* 33b/840.

zor (f) Sıkıntı veya güçlükle yapılan, kolay karşıtı. -1-

*şu heybet ile her birisi **zor** ile çeker iken cümlesi heb yorıla* 18b/466.

žulüm (a) Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, eziyet, cefa. -2-

*mažlūmlara dürlü **žulümler** iden **žulümler** ḳılub tevbesiz giden* 9a/220, 9a/220.

zümre (a) Topluluk. -4-

***zümre zümre** cümle aśĥāb geldiler namāzın ḳılmaġa ĥāžır oldılar* 43a/1084, 43a/1084, 49b/1256, 50a/1263.

zümrüd (a) Cam parlaklığında, yeşil renkte, saydam bir süs taşı. -1-

*kimisi yeşil **zümrüdden** ola hem kimisi śaru altūndan ola* 48b/1225.

źürriyet (a) Nesil, kuşak. -3-

*ehli beytini neki var aśĥābını **źürriyetin** bunlaruñ aĥbābını* 66a/1682, 66a/1683, 5b/127.

B. Özel Adlar Dizini

‘Abdullāh bin Mes‘ūd (a) -2-

*Ebū Derdā ola beşincisi **‘Abdullāh bin Mes‘ūd** altıncısı* 49a/1237, 49b/1255.

Ādem (a) -2-

*ne yirdi gör **Ādem** peyġamberi çift sürüb ne dir idi* 24b/614, 36a/901.

Aĥmed (a) -44-

*yā Muĥammed şefā‘at ḳıluban uśanma **Aĥmed*** 11a/263, 60b/1547, 16a/400, 19b/491, 19b/492, 21a/529, 21b/531, 27b/690, 29b/742, 2b/47, 2b/51, 30a/746, 32b/818, 36b/922, 39b/1000, 42a/1063, 43a/1086, 47b/1203, 4b/93, 51a/1290, 51b/1311, 54b/1378, 54b/1380, 56b/1441, 59a/1501, 59b/1520, 61a/1552, 62b/1597, 64b/1646, 66a/1688,

67a/1707, 68b/1753, 6a/138, 6b/148, 7b/180, 8b/196**,** 56a/1419, 36b/912, 23b/592, 63b/1617, 65a/1655, 65b/1665, 66a/1691, 31a/774.

Allāh (a) -33-

1b/16, 22b/562, 28b/714, 29b/735, 31a/781, 33a/825, 35a/882, 37a/928, 3a/59, 42a/1059, 42b/1076, 46a/1169, 47a/1189, 4a/82, 4a/83, 4a/88, 55a/1393, 5a/113, 5a/117, 64b/1643, 64b/1651, 68a/1742, 63b/1617, 28b/711, 29a/726, 29b/734, 41b/1048, 63a/1607, 63a/1610, 66b/1694, 58a/1473, 29b/736, 12a/286.

‘Alį (a) -16-

*hem **‘Alį** de dahı na‘rā urmasun insi cinni birbirine urmasın* 15b/379, 15b/382, 28a/699, 28b/716, 34a/851, 53b/1353, 53b/1356, 53b/1359, 51a/1295, 5b/124, 49b/1250**,** 53b/1352, 54a/1376, 28a/698, 49a/1236, 63a/1602.

‘Āyişe (a) - 47-

*bizümçūn **‘Āyişe**. de aġlaya Fātıma dahı cigerler taġlaya* 13a/317, 15a/371, 15a/375, 15b/383, 16b/411, 20a/493, 21a/521, 21b/539, 28a/693, 28a/700, 28b/712, 28b/713, 51a/1292, 55a/1402, 55b/1405, 57a/1451, 61b/1567, 61b/1569, 61b/1570, 62a/1581, 62a/1585, 62b/1599, 63a/1604, 63a/1606, 64a/1638, 64b/1647, 65a/1659, 65b/1667, 66b/1701, 16a/398, 55a/1400, 16a/393, 16a/395, 57a/1449, 61a/1554, 65b/1670, 57a/1450, 64b/1648, 65b/1668, 28a/701, 55a/1403, 61b/1561, 62b/1598, 65a/1658, 46a/1162, 56b/1443, 65a/1660.

Bilāl (a) -6-

***Bilāl** dahı işidüb eyler firāḳ na‘rası avāzı giderdi įrāḳ* 40b/1024, 49b/1259, 40b/1016, 49a/1238, 40a/1014, 40a/1014.

Cābir (a) -1-

*bu sözüñ rāvįsi hem şöyle didi **Cābir’üñ** ḳonaḳlıġı irtesi idi* 62a/1583.

Çalab (f) -3-

*Aĥmed eydür ḳızına: cānum cānı yarlıġasun Ĥaḳḳ **Çalab** dā’im seni.* 60b/1547, 35b/894, 47a/1188.

Dāvud (a) -2-

***Dāvud** peyġamber de demürci idi demur illā śanki ħāmırcı idi* 25a/624, 25b/634.

Ebū Bekr (a) -20-

***Ebū Bekr**’üñ āhına duymaz bular* 15b/377, 15b/382, 28a/692, 49a/1244, 51b/1304, 51b/1306, 51b/1312, 52a/1325, 52b/1328,

57a/1446, 63a/1600, 5b/124, 28a/698, 28a/699, 28a/701, 28b/716, 40a/1007, 49a/1235, 51a/1293, 53a/1340.

Ebū Derdā (a) -1-

Ebū Derdā *ola beşincisi ʻAbdullāh bin Mesʻūd altıncısı* 49a/1237.

Ebū Źer (a) -2-

ṭoḳuzıncı Muʻāź ibni Cebel'de onuncı ***Ebū Źer*** *ṭuta elde* 49a/1239, 50a/1263.

el- Celįl (a) -2-

śora eyde cehennem: yā cebra'įl! baña ʻaźāblar mı eyler ol ***Celįl*** 16b/413, 50a/1272.

el- Deyyān (a) -1-

o Ĥannān o ***Deyyān*** *hem ezel ola kim ol raĥmeti çoḳ lem yezel* 67b/1724.

el- Ġaffār (a) -1-

sizüñ de ʻaybıñuz örte Settār geçe śuçlarıñuzdan arıta ***Ġaffār*** 4a/79.

el- Ġanį (a) -6-

işit ol aśĥābı kehfüñ itini gör ne mertebeye irgördi ***Ġanį*** 27a/667, 27a/668, 27b/686, 29b/741, 30a/743, 37b/950.

el- Ĥaḳḳ (a) -176-

Ĥaḳḳ *Teʻālā yine eyledi ĥitāb ḳullarumçūn yiter aġladıñuz tāb* 11a/262, 13a/314, 14b/360, 15a/367, 16a/392, 16b/402, 16b/405, 16b/406, 16b/408, 17a/419, 17b/433, 18a/441, 18a/445, 18a/447, 18b/454, 18b/458, 1a/01, 1b/25, 20b/511, 20b/517, 21a/528, 25a/628, 25b/638, 26a/651, 26b/658, 27a/668, 27a/670, 27a/671, 27a/672, 27a/676, 29a/725, 29a/728, 29b/733, 29b/739, 2a/28, 30a/746, 30b/765, 30b/767, 31a/770, 31a/776, 31a/777, 31b/787, 36b/914, 3b/78, 40a/1011, 42a/1056, 42a/1063, 42a/1065, 42b/1075, 42b/1076, 42b/1079, 43a/1082, 44b/1122, 44b/1123, 44b/1126, 45a/1132, 45a/1134, 45a/1140, 46b/1170, 47a/1187, 4a/82, 4a/89, 4b/103, 4b/97, 50b/1283, 50b/1284, 51a/1298, 51b/1308, 52a/1314, 52a/1325, 52b/1330, 52b/1335, 54a/1365, 56a/1420, 56a/1423, 56a/1424, 58b/1492, 58b/1494, 5a/111, 5a/114, 5a/116, 60b/1538, 60b/1547, 61a/1548, 61b/1573, 62a/1575, 62a/1578, 64b/1645, 64b/1650, 66a/1684, 66a/1690, 66b/1695, 66b/1701, 68a/1735, 68b/1745, 7b/170, 8a/184, 8a/193, 8b/198, 9a/211, 9a/212, 35b/890, 35b/893, 54a/1372, 58b/1487, 13a/311, 15a/363, 15a/364, 15a/366, 15a/367, 17a/418, 19b/490, 25b/638,

26b/661, 27a/677, 27b/681, 27b/682, 31a/775, 31a/780, 35a/880, 36b/915, 38b/976, 45b/1147, 47a/1190, 49a/1243, 52a/1318, 57b/1458, 60b/1535, 60b/1537, 63a/1611, 67a/1704, 67b/1719, 68a/1731, 68a/1742, 9a/213, 25b/630, 14b/361, 15b/388, 16b/412, 17a/415, 17a/422, 17a/426, 18a/444, 2b/45, 43a/1083, 46a/1164, 52a/1316, 54b/1388, 59a/1496, 62a/1577, 27a/670, 27a/673, 7b/181, 25b/632, 17a/417, 37a/931, 46b/1172, 66a/1687, 67a/1708, 67a/1716, 68a/1731, 68a/1732, 68a/1733, 68a/1736, 11b/279, 1b/23, 34a/848, 35a/882, 38b/972, 4b/101, 5a/108, 62b/1593, 45a/1139, 53b/1355, 55a/1402, 12b/300.

el- Ħālıḳ (a) -1-

*Fātıma bu ĥāli fikr eyler idi ħōş görüb **Ħālıḳ**'a şükr eyler idi* 33a/828.

el- Ĥannān (a) -1-

*o **Ĥannān** o Deyyān hem ezel ola kim ol raĥmeti çoḳ lem yezel* 67b/1724.

el- Ĥayy (a) -1-

*ola kim siz ṭoġrı varasız Ĥaḳḳ'a çoḳ iĥsānlar ide ol **Ĥayy** ü Beḳā* 15a/366, 60b/1537.

el-Kerįm (a) -8-

*resūl eydür: aġlayaraḳ yā ilāh raĥmetüñ bol iy **kerįm** ü pādişāh* 10b/254, 42a/1059, 5a/112, 67b/1721, 68b/1744, 61b/1573, 66a/1679, 35b/887.

el- Mu'įn (a) -1-

*üç satırı yeydügin eydeyin gör ne yazmış ḳudret eliyle **mu'įn*** 48a/1217.

el- Mü'min (a) -1-

*ben ki Allāh'um adum **mü'min** durur* 12a/286.

el- Settār (a) -1-

*sizüñ de 'aybıñuz örte **Settār** geçe śuçlarıñuzdan arıta Ġaffār* 4a/79.

Emįr Sultān (a) -13-

***Emįr Sultān** yine himmet eyleye dedesine dilek idüb söyleye* 27b/684, 54b/1379, 59a/1503, 2b/49, 32b/817, 32b/819, 3a/55, 47b/1204, 4b/92, 5a/107, 68a/1741, 56b/1440.

Fātıma (a) -77-

*bizümçūn 'Āyişe de aġlaya **Fātıma** daĥı cigerler ṭaġlaya* 13a/317, 15a/371, 15a/375, 15b/383, 16a/393, 16a/395, 28b/713, 29a/717, 31b/786, 32a/798, 32b/809, 32b/820, 33a/828, 34b/869, 36b/923, 37a/930, 38b/968, 39b/1001, 39b/1002, 39b/991,

45b/1156, 51a/1288, 55a/1397, 55a/1404, 55b/1407, 56b/1438, 56b/1439, 56b/1443, 57a/1445, 57a/1454, 57a/1456, 57b/1457, 58a/1479, 59a/1504, 59b/1517, 59b/1521, 61a/1553, 7b/182, 22a/549, 34a/848, 35a/876, 6b/154, 6b/155, 6b/156, 16a/393, 17b/431, 19a/476, 38a/960, 16a/398, 28b/712, 66b/1702, 55b/1406, 57a/1451, 31b/784, 21b/541, 31b/785, 22a/543, 32a/795, 46a/1159, 57a/1444, 58a/1477, 65a/1661, 16b/411, 45b/1155, 46a/1162, 60b/1546, 63a/1604, 7a/161, 7a/163, 7a/167, 38b/973, 34a/857, 20a/504, 20a/493, 21a/521, 28a/701, 51a/1292.

Ĥadįce/ Ħatįce (a) -9-

Ĥadįce *bir ulu ḳonaḳlıḳ ider şehirde hįç kimse ḳomaz cem‘ ider* 55b/1413, 55b/1414, 56a/1419, 56a/1426, 56b/1436, 55b/1409, 55a/1399, 21b/539, 55b/1408.

Ĥamza (a) -2-

yedinci ‘ammum ***Ĥamza*** *ola sekizinci ‘alem Bilāl’de ola* 49a/1238, 49b/1257.

Hārūn (a) -1-

oġlı İsmā‘įl’den İbrāhįm geçe ḳardeşi ***Hārūn’dan*** *Mūsā geçe* 19b/483.

Ĥasan (a) -24-

gözleri nūrı Ĥüseyn ile ***Ĥasan*** *aġlaşalar ne diyesin buña sen* 13a/318, 15b/384, 27b/691, 28a/696, 46a/1166, 47b/1206, 54b/1387, 59b/1515, 59b/1516, 15a/370, 21a/521, 16a/391, 46a/1160, 54b/1383, 63a/1605, 66b/1702, 7b/173, 21b/541, 46a/1163, 46b/1174, 32a/803, 56b/1438, 59a/1506, 65a/1661.

Ĥüseyin (a) -24-

secdede Ĥasan ***Ĥüseyin*** *geldi söze bağışla dir ümmetin dedemüze* 15a/370, 15b/384, 16a/391, 21a/521, 27b/691, 28a/696, 7b/173, 13a/318, 46a/1166, 47b/1206, 54b/1387, 59b/1515, 59b/1516, 46a/1160, 54b/1383, 63a/1605, 66b/1702, 21b/541, 46a/1163, 59a/1507, 32a/803, 46b/1174, 56b/1438, 65a/1661.

Ħüźā (f) -2-

dirler idi: iy ***Ħüźā*** *Ĥażretleri! gel bize bağışla ol ümmetleri* 47a/1192, 60a/1531.

İbrāhįm (a) -3-

‘Įsā ve Mūsā ve ***İbrāhįm*** *şaşa nefsį nefsį diyüb ‘arşa yabışa* 19b/482, 19b/483, 66b/1697.

İdrįs (a) -1-

İdrįs *peyġamber yüridi dünyada derzilik eyledi ol da iy dede!* 25a/621.

‘Įsā (a) -2-

‘Įsā *ve Mūsā ve İbrāhįm şaşa nefsį nefsį diyüb ‘arşa yabışa* 19b/482, 19b/484.

İsmā‘įl (a) -1-

oġlı ***İsmā‘įl’den*** *İbrāhįm geçe ḳardeşi Hārūn’dan Mūsā geçe* 19b/483.

Mālik bin Selām (a) -5-

śaĥābelerde var idi bir kişi adı ***Mālik bin Selām****’dı iy kişi* 41a/1032, 42a/1064, 42b/1070, 42b/1075, 43a/1089.

Meryem (a) -1-

anası ***Meryem*** *‘Įsā öninde nefsį nefsį diyüb idiser nidā* 19b/484.

Mu‘āź ibni Cebel (a) -2-

ṭoḳuzıncı ***Mu‘āź ibni Cebel****’de onuncı Ebū Źer ṭuta elde* 49a/1239, 50a/1261.

Muĥammed (a) Son peygamber. Hz. Muhammed (as). -62-

ṭāmū eyde: hep yaḳam azġunları ya ***Muĥammed*** *şol dįni bozġunları* 10a/236, 11a/263, 11a/271, 11b/276, 11b/279, 11b/283, 12a/285, 12b/300, 26b/659, 29a/725, 29b/733, 33b/843, 44a/1110, 55b/1410, 56a/1421, 56a/1430, 57a/1444, 57a/1452, 5b/126, 65a/1664, 66a/1680, 66b/1691, 6a/141, 8a/184, 8a/185, 8a/187, 8b/198, 9a/211, 9a/215, 15a/374, 29b/734, 30a/751, 30b/761, 42a/1064, 42a/1067, 50a/1270, 50b/1275, 50b/1277, 63a/1606, 68b/1752, 17a/424, 19b/491, 21a/529, 29b/742, 2b/51, 30a/746, 42a/1063, 4b/93, 54b/1380, 55b/1417, 68b/1753, 6b/148, 36b/912, 23b/592, 47a/1186, 63b/1617, 65b/1665, 66a/1691, 68a/1734, 68a/1735, 65a/1655, 65b/1673.

Muĥyiddįn ‘Abdurraĥmān oġlı (a) -1-

yürü ***Muĥyiddįn*** *‘Abdurraĥmān oġlı śaḳla faẕluñ ile śaḳla yārini* 68b/1748.

Mūsā (a) -2-

‘Įsā ve ***Mūsā*** *ve İbrāhįm şaşa nefsį nefsį diyüb ‘arşa yabışa* 19b/482, 19b/483.

Muśṭafā (a) -28-

faẖri ‘ālem ***Muśṭafā*** *Muĥammed’üñ ümmetiyüz dirüz biz ol Aĥmed’üñ* 23b/592, 28b/706, 28b/714,

2b/48, 36b/913, 44a/1110, 45a/1141, 4a/91, 52a/1324, 53a/1351, 54b/1381, 55a/1402, 55b/1410, 59a/1502, 62b/1599, 65a/1658, 68a/1739, 6a/141, 19b/486, 30a/750, 52a/1313, 56a/1419, 28b/710, 27b/691, 5b/126, 60b/1543, 68a/1734, 66a/1689.

Nūĥ (a) -1-

*dülger idi diñle **Nūĥ** peyġamberi görenler çeker idi ol serveri* 25a/623.

ʻOŝmān (a) -17-

*üçünci ʻalem tutan **ʻOŝmān** ola dördünci ʻAliyyü merdān ola* 49a/1236, 49b/1248, 51a/1295, 52b/1338, 53a/1339, 53a/1340, 53a/1351, 5b/124, 15b/382, 28a/698, 28a/699, 28b/716, 15b/378, 53b/1352, 63a/1602, 52b/1337, 53a/1349.

ʻÖmer (a) -28-

*śaġ yanında Ebū Bekr ile **ʻÖmer** śol yanında ʻOŝmān ʻAlį yaş döker* 15b/382, 33a/822, 33b/838, 33b/846, 34a/849, 34a/856, 34b/869, 40a/1004, 49a/1235, 51a/1293, 52b/1326, 52b/1328, 52b/1330, 5b/124, 34b/860, 34b/862, 34b/866, 34b/868, 28a/698, 28a/699, 28b/716, 52b/1326, 34b/860, 52b/1335, 63a/1602, 15b/377, 49a/1246, 53a/1340.

Pür Muĥammed (a) -4-

***Pür Muĥammed** yine girsün bu söze muştulıḳ ħaberlerin virsün size* 45b/1144, 4a/80, 5b/130, 66b/1703.

Selmān-ı Fāris i (a) -3-

***Selmān-ı Fāris** işidüben āh ider elini başına uruben gider* 40a/1012, 40a/1015, 40b/1016.

Śulŧān Selįm Ħān (a) -1-

*bu bir kerim vücūddur bilüñ iy cān atasıdur bunuñ **Śulŧān Selįm Ħān*** 5a/112.

Śulŧān Murād Ħān (a) -1-

*bunuñ adı durur **Śulŧān Murād Ħān** kemāli ḳudretin ir görsin ol ħān* 5a/115.

Süleymān (a) -1-

*bu furśat kim ele girmişdür iy cān ki ʻaśrımuz bu dem devri **Süleymān*** 5a/110.

Şįt (a) -2-

***Şįt** peyġamber işitdi bu sözi cūlahlıḳ eylemege tutdı yüzi* 25a/617, 25a/620.

Yezįd (a) -1-

ol ***Yezįd'üñ*** *itdügi mi*ĥ*netleri añmayayın ḳaḳımasun ümmetleri* 59b/1510.

C. Yer Adları Dizini

Kerbelā (a) -1-

ḳanlu gömlegi Ĥüseyn'ümüñ ***Kerbelā*** *cevrin çeken ol cānumuñ* 59a/1507.

Ḳubeys/ Ḳubeys Ṭağı/ Cebel-i Ḳubeys (a) -8-

Ĥasan Ĥüseyin ile üçi gitdiler ağlaşub ***Ḳubeys Ṭağı****'na yitdiler* 28a/696, 28a/702, 28a/704, 46a/1164, 46a/1167, 28a/702, 28a/704, 46a/1164.

Mekke (a) -1-

Cebel-i Ḳubeys Ṭağı'na çūn vardılar yönleri ***Mekke'ye*** *ḳarşu turdılar* 46a/1167.

Uĥud Ṭağı (a) -1-

kiçi ĥarfi Uĥud Ṭağı ḳadar ola 48a/1214.

XIII. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

İslamiyet, VII. yüzyılda Arap yarımadasında Hz. Muhammed aracılığıyla tebliğ edilmiş ve kısa sürede yaygınlık kazanarak Kuzey Afrika'dan Asya'nın içlerine kadar geniş bir alanda etkinlik kazanmıştır. Türk boyları arasında da X. yüzyıldan itibaren rağbet görmeye başlayan İslâm dini, sosyal yaşamdan kültürel hayata kadar birçok alanda etkili olmuş ve bu durum edebiyat sahasında da kendisini göstermeye başlamıştır. Türkler, İslâmiyet'in kabulü sonrası Hz. Peygamber'e karşı duydukları saygı ve muhabbeti edebî eserlerinde ortaya koymuşlardır. Ulu Türkistan'da Ahmed Yesevî ve Süleyman Bakırgânî'nin Hz. Peygamber'le ilgili hikmetleri dilden dile yayılmış ve bu hikmetler ayrı türlerin doğuşuna öncülük etmiştir. Yesevî dervişlerinin hem Anadolu hem Türkistan coğrafyasında tasavvufla ilgili fikirleri yayarken hikmetleri kullandıkları muhakkaktır. Hz. Peygamber'le ilgili hikmetler dikkatle tahkik edildikleri zaman bunların *mi'râc, şefâ'at, vefât* gibi temaları ele aldıkları görülmektedir. Şiirlerdeki bu temalar zamanla mutasavvıf şairler tarafından yeniden yorumlanarak yeni türlerin oluşmasına etki etmişlerdir. Sonuç itibariyle Hz. Peygamber'le ilgili türler çeşitlilik kazanmış ve *ahlâku'n-nebî, esmâ-yı nebî, gazavât-ı nebî, hicretü'n-nebî, hilye, kırk hadîs, mevlid, mirac-nâme, mu'cizât-ı nebî, şefâ'at-nâme, vefâtü'n-nebî vb.* gibi türlerde edebî ürünler verilmeye başlanmıştır. Bu sebeple *şefâ'at-nâmeler* için "Hz. Peygamber'le ilgili ayrı bir türdür." ifadesini kullanmak yerinde olacaktır.

Şefâ'at-nâme türünün doğuşuyla ilgili olarak farklı görüşler bulunmaktadır. Bu iddiaların başında, *şefâ'at-nâme* türünde yazılan eserlerin kaynağının Feridüddîn-i Attâr'ın *Musîbet-nâme* adlı eseri olduğu, düşüncesi gelmektedir (Güzel, 2004:639-645). *Şefâ'at-i uzma* hadîsine dayanarak kurgulanan bu mesnevînin *Şefâ'at-nâme* türünde eser veren sanatçılar üzerinde etkisi muhakkaktır. Pîr Muhammed'in *Şefâ'at-nâme* mesnevîsini kaleme alırken bu eserin tesirinde kaldığı da söylenebilir. Fakat türün doğuşu için bu eseri doğrudan kaynak göstermek eksik bir bilgi olacaktır. Çünkü Ahmed Yesevî (öl. 1166), Attar'dan (öl. 1221) daha önce yaşamış ve farklı bir coğrafyada *şefâ'ati* hikmetlerinde ele almış ve talebelerinden Bakırgânî de (öl. 1186)

hocasının izinden giderek *şefâ'at* temalı hikmetler yazma yoluna gitmiştir. Yesevî'nin de Türk edebiyatı ve tasavvufî düşüncesi üzerindeki tesiri yadsınamaz bir gerçektir.

Basit planlı mesnevî yazma geleneği, Türk edebiyat tarihi içinde oldukça önemli bir yere sahiptir. *Dâstân-ı Ejderhâ, Dâstân-ı Geyik, Dâstân-ı Güvercin, Kesikbaş Destanı, Maktel-i Hüseyn, Muhammed Hanefî Cengi* vb. gibi basit planlı mesnevîler kıssahân, fakih, şeyyâd ya da meddahlar tarafından ezberlenerek Oğuz boylarının bulunduğu meclislerde okunmuş ve katılımcıların bir kısmı bu mesnevîleri akıllarında kaldığınca yazıya geçirmişlerdir (Kocatürk, 1964: 143-144). Bu sebeple eserlerin çok sayıda farklı nüsha örneğine rastlanabilmektedir. Bu tip mesnevîlerin nüshalarında yer alan metinlerin teması ortak olsa da kullanılan dilin ve ifadelerin değişiklik göstermesi olasıdır. 16. yüzyılda Pîr Muhammed tarafından istinsah edilen *Şefâ'at-nâme* metni de bu tarz mesnevîler arasında sayılmaktadır. Metin, Emîr Sultan tarikatı mensuplarının katıldığı meclislerde okunmak için yazılmış ve yeri geldiğince *"ey yâr, ey dede, ey müdâm"* gibi ifadelerle katılımcılara seslenilmiştir.

Şefâ'at temasını ele alan bu mesnevînin çok sayıda farklı kütüphanede değişik tarihlerde istinsah edilmiş kopyalarına rastlamak mümkündür. Hatta bazı kopyalar farklı adlarla kütüphane kataloglarına kaydedilmiştir. Ayrıca farklı mesnevî metinlerinin ardına ilave edilmiş *Şefâ'at-nâme* metinlerine rastlanılabilir. Şahsî kitaplıklarda bulunan nüshalar için de aynı durum söz konusudur. Bu nüshalar için karşılaştırma yapıldığı zaman ana olay ne kadar sabit kalsa da meselelerin farklı perspektifle farklı beyitlerde ele alındığı görülmekte, bir bakıma müstensihler tarafından yeni bir metin oluşturulduğu görülmektedir. Nitekim bu çalışmada ele alınan nüsha Millî Kütüphanede *"Tercümân-ı Bektâşiyân"* başlığıyla yanlış kaydedilmiş, ayrıca beyit dizilimi ve *"Ervah-nâme"* bölümünün olmayışı münasebetiyle diğer nüshalardan farklılık arz etmektedir. Ayrıca, Sultan Murat Han (IV.) övgüsünün bulunduğu beyitler metni özgün kılmakta ve on yedinci yüzyılda istinsah edildiğini ortaya koymaktadır.

Klâsik Türk edebiyatında *şefâ'at-nâme* türünde kaleme alınan eserler arasında en hacimlisi Pîr Muhammed'e ait olandır. Eserde didaktik bir kaygı güdüldüğü için sade ve anlaşılır bir halk Türkçesi kullanılmıştır. Metinde ağdalı söyleyişlere ya da uzun terkiplere yer verilmemiştir. Daha çok ikili ya da üçlü Arapça ya da Farsça tamlamalar kullanıldığı görülmüştür. Fakat Pîr Muhammed'in Arapça ya da Farsça tamlamalara

yer vermediği beyit sayısı oldukça fazladır. Eser her ne kadar sanat gayesi ile yazılmış olmasa da edebî sanatların önemli bir kısmına ait örnekler olduğu da dikkatlerden kaçmamalıdır. Eserin vezni de problemlidir. Vezin yer yer kaybolmuş yer yer de farklı aruz kalıplarının kullanıldığı beyitler ortaya çıkmıştır. Bazı beyitlerin on birli hece ölçüsüyle yazıldığı, hiçbir aruz kalıbına uyum sağlamadığı örneklere bile rastlanılmaktadır. Tüm bunların ne kadarının müellif kaynaklı ne kadarının müstensih kaynaklı farklılıklar olduğunu tespit etmek de şimdilik imkansızdır. Çünkü bilinen nüshalar arasında müellif nüshası bulunmamaktadır.

Pîr Muhammed'in biyografisiyle ilgili bilgiler oldukça sınırlıdır. *Şefâ'at-nâme'nin* diğer nüshalarında yer alan bilgilere göre Medine'den Bursa şehrine göç etmişlerdir. Eserde kullandığı dilden anlaşıldığına göre iyi düzeyde Arapça bilgisine sahip olduğu söylenebilir. Kendisine ait başka bir eserin varlığı hakkında da bir malumat bulunmamaktadır. Fakat *Şefâ'at-nâme* metninde iki esere atıfta bulunması birtakım kuşkuları da beraberinde getirmektedir. Metinde 795 numaralı beyitte yer alan: *"didiler: sen ki bu sırra iresin/ Fātıma'nuñ vefātında göresin"* dizesinin hemen akabinde yer alan: *"anda yazmış idüñ göresin bu sözi/ bu vara çoḳ añlamayalum sözi"* ifadeleri müellifin *"Vefât-ı Fâtıma"* yazmış olabilme ihtimalini düşündürmektedir. Şaban Doğan'ın tespitlerine göre *"Destân-ı Fâtıma"* başlığıyla kütüphane kataloglarına kayıtlı on dört eser bulunmaktadır (Doğan, 2012: 3). Fakat bu eserlerin kayıtlarında Pîr Muhammed adına rastlanılmamaktadır. *Şefâ'at-nâme'de* atıf yapılan bir başka eser de *"Şir'atü'l-İslâm Şerhi"dir.* Anlatıda Hz. Peygamber'in Hz. Ayişe'ye yönelmesi nakledilirken *"ya'nį ümmet üstüne şöyle döne/şefā'at ḳılmadan śanma uśana"* denilmiş ve ardından 1560 numaralı beyitte*: "daḥı nedür her birin śorasın/ Şir'atü'l-İslām Şerĥin göresin"* ifadeleri kullanılarak dinleyiciler bu esere yönlendirilmiştir.[1]

Pîr Muhammed'in *Şefâ'at-nâmesi,* esasında gerçeklerden kopuk, hayal gücüne dayanan bir mesnevîdir. Abdurrahman Güzel, her ne kadar *şefâ'at-nâme* türündeki

[1] *Şir'atü'l-İslām*, Hanefî fıkhı âlimlerinden İmamzâde Muhammed b. Ebû Bekir (ö. 1177) tarafından kaleme alınan ve Osmanlı ulemâsı tarafından çok ilgi duyulan bir ilmihal ve ahlâk kitabıdır. Osmanlı ulemâsı *Şir'atü'l-İslām'a* çok sayıda şerh ve tercüme yapmıştır. Yahyâ Halîfe, Seyyid Alizâde ve Kurt Mehmed Efendi'nin *Şir'atü'l-İslām Şerĥi* yazdıkları bilinmektedir (Cici, 2000: 210).

eserlerin *"Şefâ'at-i uzma"* hadîsinden yola çıkılarak yazıldığını iddia etmiş olsa da (Güzel, 2004:639-645) Pîr Muhammed'in mesnevînin olay akışı takip edildiği zaman, aslında farklı bir anlatıya sahip olduğu görülmektedir. *Şefâ'at-i uzma,* Hz. Peygamber'in mahşer günü zor durumda olan inananların kurtuluşu için gerçekleştireceği büyük şefâ'ati ifade etmektedir. Kıyametin kopuşundan sonra gerçekleştirileceğine inanılır. Fakat Pîr Muhammed'in *Şefâ'at-nâmesi* Hz. Peygamber'in ümmeti için bu dünyada üzülmesini ve onlar için af dilemesini ele almaktadır. Pîr Muhammed, şefâ'atin önemini anlatırken İslam tarihinin önemli figürlerinin ön planda olduğu kurmaca bir metin hazırlamıştır. Bazı anlatılar, zaman zaman İslâm'ın temel prensipleri, tarihi ve coğrafyasıyla ilgili bilgilere de zıt düşmektedir. Örneğin, *Şefâ'at-nâme'de* yer alan Mâlik bin Selâm'la ilgili beyitler bu niteliktedir. *Sahih-i Buhari ve Tercemesi İndeksi, Kütüb-i Sitte, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Tabakat-ı Kebir, Kısasu'l- Enbiya ve Tevarihu'l Hulefa* gibi eserlerde Mâlik bin Selâm adına rastlanılmamaktadır. Metinde Mâlik bin Selâm'ın el-Hicr Suresi 43. ayeti nazil olduktan sonra göstermiş olduğu davranış da tartışmalıdır. Cehennemle ilgili ayetleri duyduğu zaman, kendisinden başka kimsesi olmayan bakıma muhtaç küçük kızını terk ederek sahralarda yaşama yolunu tutmuştur. Yine metinde, Hz. Peygamber'den ayetleri dinleyince önce Malik bin Selâm sonra da küçük kızının hayatını kaybettiği anlatılmıştır. Bu olayların geçtiği kurmaca zaman metinde açıkça beyan edilmese de Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin gibi şahsiyetlerin varlığı sebebiyle Medîne dönemi olduğu aşikardır. Fakat, el-Hicr Suresi gerçekte Mekke döneminde, Hz. Peygamber'e ve Müslümanlara yapılan baskıların şiddetlendiği zaman diliminde nazil olmuştur. Bu sebeple böyle bir olayın gerçekleşme ihtimali bulunmamaktadır. Yine Hz. Peygamber'in dua etmek için torunlarıyla yola çıktığı Kubeys Dağı, Medine'ye yürüme mesafesindeymiş gibi anlatılmıştır. Fakat bu dağ Mekke'de bulunmaktadır. Yine Hz. Peygamber'in sahabî ve ehl-i beytinden ümmetin kurtuluşu için yardım istemesi ya da Hz. Ayişe'nin sütünü çanağa sağıp ashaba ikram ettiği için ümmetin annesi olmakla müjdelenmesi gibi anlatılar da gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü Hz. Peygamber'in eşlerinin inananların annesi olduğu zaten el-Ahzab Suresi'nin altıncı ayetinde açıkça beyan edilmiştir.[2] Yani böyle bir eylemin gerçekleştirilmesine ihtimal bulunmamaktadır. Pîr Muhammed'in, dinleyicilerin dini

[2] "Peygamber müminlere kendilerinden daha yakındır, eşleri de onların anneleridir..." (el-Ahzab: 6)

heyecanlarını canlı tutma ve onlarla Hz. Peygamber ailesi arasında yakın bir bağ oluşturma amacıyla böyle bir anlatı yolunu takip ettiği düşünülebilir.

Pîr Muhammed'in *Şefâ'at-nâmesi,* her ne kadar Eski Anadolu Türkçesinin yerini Osmanlı Türkçesine devretmeye başladığı bir zaman diliminde yazılmış olsa da dil ve imlâ hususiyetleri açısından tipik bir Eski Anadolu Türkçesi metnidir. Metinde 720'si Arapça, 927'si Türkçe, 214'ü Farsça ve 1'i Sanskritçe, 2'si Farsça-Türkçe birleşik, 2'si Farsça-Arapça birleşik, 4'ü Arapça-Türkçe birleşik, 2'si Arapça-Farsça birleşik ve 1'i de Türkçe- Farsça birleşik olmak üzere toplam 1873 madde başı olacak nitelikte sözcük bulunmaktadır. Bu durumda metinde yer alan Arapça kökenli sözcüklerin genele oran %38,44, Türkçe kökenli sözcüklerin oranı %49,49, Farsça sözcüklerin oranı %11,42, Sanskritçe sözcüklerin oranı ise %0,05'tir. Ayrıca *Şefâ'at-nâme* metninde, diğer Eski Anadolu Türkçesi mesnevîlerinde olduğu gibi Türkçe kökenli sözcüklerin kullanım sıklığının oranı da Arapça-Farsça kökenli sözcüklere nispeten daha fazladır.

Şefâ'at-nâme metninde *aġ-, depret-, eyit-, göyündür-, güveygü, ıraġ, ḳanda, ḳankı, ḳıġır- vb.* gibi çok sayıda arkaik sözcük bulunmaktadır. Metinde Eski Anadolu Türkçesinde düşme temayülü göstermeye başlayan *"durur"* bildirme sözcüğünün *(bunuñ adı durur, çift durur, söylenmiş durur vb.)* muhafaza edildiği örnekler olduğu görülmüştür. Ayrıca metinde yuvarlak ve düz ünlülü eklerin muhafaza edildiği de görülmektedir. *Şefâ'at-nâme'de* -(y)UbAn *(ḳıluban, aġlaşuban, aluban),* -(y) IcAk, -(y) İcEk zarf fiil *(idicek, işidicek, düşicek);* -(y)IsAr, -(y)İsEr gelecek zaman *(alısar, ḳılısar, ḳurtarısar);* -gIl emir teklik 2. tekil şahıs *(digil, eylegil, söylegil);*
-vEn 1. teklik şahıs *(dilemezüven)* gibi Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'ne ait eklere fazlasıyla rastlanılmaktadır.

Pîr Muhammed'in *Şefâ'at-nâmesinin* 3772/1 numarayla kayıtlı Millî Kütüphane Nüshası, yapılan bu çalışma ile ilk defa neşredilerek Türkoloji camiasına kazandırılmış olacaktır. Metin, Türk sosyal ve kültürel yaşamına dair birçok ögeyi bünyesinde barındırmış olması açısından da kıymete değer bir nitelik taşımaktadır. Bu ögelerin bir kısmı Türk folklor bilimi için örnek olarak kullanılabilecek biçimdedir. Pîr Muhammed'in *Şefâ'at-nâmesinin,* bilinen *Şefâ'at-nâme* türündeki eserler arasında en hacimlisi olması edebiyat tarihi araştırmacıları için de dikkatlerden kaçırılmaması gereken bir durumdur. Ayrıca metnin bünyesinde barındırdığı söz varlığı dil

araştırmacıları için orijinal örnekler barındırmaktadır. *Şefâ'at-nâme* metni, muhtevasında bulunan 1873 madde başı sözcük ile Türk diliyle ilgili dönem sözlüğü ya da etimolojik çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için 16. yüzyılın müracaat edilebilecek kaynakları arasında yer alabilecektir.

XIV. KAYNAKLAR

KİTAPLAR

ACLÛNÎ, İ. (2001). **Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs,** Beyrût, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.

AÇIKLAMALI KUTSAL KİTAP (2010). İstanbul, Yeni Yaşam Yayınları.

AKDOĞAN, Y. ve KUTSAL, N. (2019). **Ahmedî, İskendernâme,** İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

AKSOYAK, İ. H. (2018). **Gelibolulu Mustafa Âlî, Dîvânlar,** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

ARAT, R. R. (1947). **Kutadgu Bilig,** İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.

ARSLAN, M. ve AKSOYAK, İ. H. (2018). **Haşmet Dîvânı,** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

ARSLAN, M. (2018). **Şeref Hanım Dîvânı,** Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

ASIM EFENDİ, M. (2013). **Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi 1-6,** Çev. M. Koç ve E. Tanrıverdi, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

AYDEMİR, Y. ve ÇELTİK, H. (2017). **Meşhurî Divanı (Tenkitli Metin)**, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

BAYRAKTUTAN, L. (1998). **Edebî Sanatlar (Açıklamalar ve Örneklerle),** Balıkesir, Akademi Yayınları.

BAYRAM, Y. (2018). **Adlî Dîvânı (Dîvân-ı Sultân Bâyezîd-i Sânî),** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

BEHLÛL, A. (2016). **Dîvânu'l-Behlûl,** Nşr. Ahmed el-Kat'ânî, Trablusgarb, Mektebetu'n-Necâh.

BİLGİN, A. (2017). **Nigârî Dîvânı,** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

BİLGİN, A. (2017). **Ümmî Sinân Dîvânı,** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

BOZKURT, K. (2020). **Şefaat Kavramı ve Pir Muhyiddin'in Şefâ'at-Nâmesi,** Ankara, Gece Kitaplığı.

CELÂLEDDİN, M. (1992). **Divan-ı Kebir,** Çev. A. Gölpınarlı, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınevi.

CÜRCÂNÎ, A. (1988). **et-Ta'rîfât,** Beyrut, Dârü'l-Kütübi'l-'İlmiyye.

ÇANTAY, H. B. (1976). **Kur'an-ı Hakim ve Meal-i Kerim,** İstanbul. Ahmed Sait Matbaası.

DEMİREL, Ş. (2016). **Şehrî Dîvânı (Malatyalı Alî Çelebi),** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

DOĞAN AVERBEK, G. (2020). **Hamdullah Hamdi, Leylâ vü Mecnûn,** İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

DOĞAN, M. N. (2002). **Şeyh Gâlib Hüsn ü Aşk,** İstanbul, Ötüken Yayınları.

EL-BUHARÎ, E. A. (1981). **el-Cami'u's-Sahîh,** İstanbul, Ofest.

ET-TİRMİZÎ, E. İ. (1981). **es-Sünen,** İstanbul, Ofset.

ERBAY, E. ve TOZLU, S. (2015). **Maktel-i Hüseyin,** İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

ERCİLASUN, A. B. (2007). **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi,** İstanbul, Akçağ Yayınları.

ERGİN, M. (1981). **Azeri Türkçesi,** İstanbul, Ebru Yayınları.

ERİŞEN YAZICI, G. (2017). **Edirneli Kâmî ve Dîvânı,** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

FİRDEVSÎ (1994). **Şehnâme,** Çev. N. Lugal ve K. Akyüz, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi.

NİZAMÎ, G. (2004). **Xosrov ile Şirin,** Çev. R. Rıza, Bakı, Lider Neşriyyat.

GÖLCÜK, Ş. ve TOPRAK, S. (1991). **Kelâm,** Konya, Telkin Kitabevi.

GÜRGENDERELİ, M. (2017). **Mostarlı Hasan Ziyâ'î Dîvânı,** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

GÜZEL, A. (2008). **Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı,** Ankara, Akçağ Yayınları.

HUCENDÎ (2020). **Letâfet-nâme,** Çev. Ü. Aslan, Ankara, Sonçağ Akademi Yayıncılık.

İBN-İ ARABİ, M. (2010). **Fütûhât-ı Mekkiyye'nin Bâbü'ş-Şuyûh Bölümü - Hakikat Yolcusuna Kılavuz içinde-,** Çev. M. Bedirhan, İstanbul, Hayykitap Yayınları.

İBN MACE, E. 'A. (1981). **es-Sünen.** İstanbul, Ofset.

İBN SA'D, M. (2005). **Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr I-XI,** Çev. A. Demircan, İstanbul, Siyer Yayınları.

KAPLAN, M. (2019). **Neşâtî Dîvânı,** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

KARAAĞAÇ, G. (1997). **Lutfî Dîvânı (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım),** Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

KOCAKAPLAN, İ. (2011). **Açıklamalı Edebî Sanatlar,** İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

KOCATÜRK, V. M. (1964). **Büyük Türk Edebiyatı Tarihi, Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Tarihi, Tahlili ve Tenkidi,** Ankara, Edebiyat Yay.

KÖKTEKİN, K. (2013). **Yûsuf Emîrî, Dehnâme,** Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

KURTOĞLU, O. (2017). **Zâtî Dîvânı (İnceleme -Tenkitli Metin),** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

KUTLAR OĞUZ, F. S. (2017). **Arpaemîni-zâde Mustafâ Sâmî Dîvânı,** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

KÜLEKÇİ, N. (2005). **Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar,** Ankara, Akçağ Yayınları.

MACİT, M. (2017). **Hatâyî Dîvânı,** İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

ATÂYÎ, N. (2017). **Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti'ş-Şakâ'ik- Nev'îzâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli,** Nşr. D. Suat, 1. Baskı. 1. Cilt. İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

OKÇU, N. (1993). **Şeyh Galib, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Şiirlerinin Umûmî Tahlîli ve Divânın Tenkidli Metni,** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

ONAY, A. T. (1996). **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı,** İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

ÖZ, M. (1981). **İmam-ı A'zâm'ın Beş Eseri.** İstanbul, Kalem Yayıncılık.

ÖZFIRAT, B. (2019). **Sîretü'n-Nebî,** İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

RÛMÎ, M. C. (2015). **Mesnevî-i Ma'nevî,** Çev. D. Örs ve H. Kırlangıç, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

ŞAVK, Ü. Ç. (2011). **Alî Şîr Nevâyî, Leylî vü Mecnûn**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

TARLAN, A. N. (1992). **Hayâlî Divânı.** Ankara, Akçağ Yayınları.

TATÇI, M. (1998). **Yûnus Emre Dîvânı.** Ankara, Akçağ Yayınları.

TOKÂDÎ, M. (2012). **Mantıku'l-Gayb, Gayb Bahçesinden Seslenişler –İçinde-,** Haz. T. Hafızalioğlu, İstanbul, İnsan Yayınları.

TOPARLI, R. (1998). **Harezmli Hâfız'ın Dîvânı (İnceleme-Metin- Tıpkıbasım),** Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

TÖREN, H. (2001). **Alî Şîr Nevâyî, Sedd-i İskenderî (İnceleme-Metin),** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TUNÇEL, M. (2019). **Kutadgu Bilig,** Ankara, Gençlik Spor Yayınları.

TÜRER, O. (2013). **Tasavvuf Tarihi,** İstanbul, Ataç Yayınları.

YAKUT, E. (2019). **Ferîdî, Manzum Hâfız Dîvânı Tercümesi,** İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

YAVUZ, K. (2000). **Âşık Paşa Garip-nâme,** Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

YENİKALE, A. (2017). **Ahmed Nâmî- Dîvân,** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

YENİTERZİ, E. (1993). **Divan Şiirinde Na‘t,** Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

YESEVÎ, H. A. (2016). **Dîvân-ı Hikmet,** Ankara, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.

YILDIRIM, A. (2013). **Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadîslerdeki Dayanakları.** Ankara, TDV Yay.

YILMAZ, N. (2006). **Ahmed-i Rıdvan, Rıdvâniyye,** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

YÜKNEKÎ, E. A. (2019). **Atebetü’l-Hakâyık,** Çev. N. Âsım, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

ZÜLFE, Ö. (2009). **Yakînî Dîvânı (İnceleme-Metin ve Çeviri-Açıklamalar-Sözlük),** Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

MAKALELER

BİÇER, R. (2004). “Matüridi’ye Göre Hidayete Engel Olan Beşerî Zaaflar ve Tezahürler”, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** Cilt: VIII / 1, ss. 41-59.

ÇELİK, İ. (2004). “Tasavvuf Tarihinde Ârif Kavramı”, **Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi,** Yıl 5, Sayı 12, s. 25-52.

DEMİRAYAK, K. (2015). “Osmanlı Dönemi Arap Edebiyatında Tevessül/Şefaat Dileme ve Yakarış Şiirleri”, **Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** 1 (1) , s. 49-75.

DOĞAN, Ş. (2012). “Bir Eski Oğuz Türkçesi Metni Hikâye-i Fâtıma ve Dil Özellikleri”. **Akademik Bakış Dergisi,** 32, 1-20.

İYİŞENYÜREK, O. (2019). “İbn Ma‘tûk’un Dîvân’ındaki Peygamber Methiyeleri”, **Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** 47, s. 145-194.

KALKANDELEN, A. H. (2016). “Râmî’nin Farsça Bir Na‘tı”, **Turkish Studies,** 11/17, s. 151-168.

KONCU, H. (2013). “Bir Ashâb-ı Kehf Kıssası: Hâzâ Kıssa-i Ashâbü’l-Kehf”, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi,** 10, 275-318.

KOYUNCU, F. (2018, Ekim). “Yunus Emre’nin Şiirlerinde Nazar Kavramı”, **Uluslararası Yunus Emre ve Anadolu’da Türk Yazı Dilinin Gelişimi Sempozyumu,** Kırşehir.

NALBANT, M. (2017). “Azerbaycan Sahası Şairlerinden Zevkî ve Dîvânı”, **Turkish Studies,** 12/15, s. 431-460.

OKUYUCU, C. (2000). “Tunus Milli Kütüphanesindeki Türkçe El Yazmaları”, **Akademik Araştırmalar Dergisi,** Yıl 2, S. 7-8 s.135-170.

ÖZÇELİK, H. (2011). “Hadîslere Göre Günahların Bağışlanma Yolları II”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** Sayı 35, s.81-101.

ÖZKAN, E. (2011). “Şefaat”, **İktibas,** Yıl 31, Sayı 385, s. 11-16.

ÖZTÜRK, A. (2019). “İslâmî Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ”, **İslâmî İlimler Dergisi,** Yıl 14, Sayı 2, s. 27-42.

ÖZYAŞAMIŞ Ş. S. (2006). “Haźā Kitābu Şefā‘at-Nāme”, **Osmanlı Araştırmaları,** XXVIII, s. 123-150.

RAHÎMÎ, E. (2014). “Şefaat Teorileri ve Şefaatin Fars Şiirindeki Yansıması Üzerine Bir İnceleme”, **Kum Üniversitesi Bilimsel Araştırma Dergisi**, Yıl 16, Sayı 62, s. 139-158.

SELÇUK, B. (2016). “Na‘tların İstişfâ Bölümlerinde Söylem Düzeni”, **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,** C. 26, Sayı 2, s. 65-76.

TEKCAN, M. (2006). “Hakîm Ata’nın Ahir Zaman Kitabı”, **Bilig,** Sayı 37, s.21-55.

YEŞİLBAĞ, S. (2019). “Din, Tasavvuf ve Aşk Değerleri Bağlamında Muhibbî Divanı”, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi,** 23, 159-198.

YÜCE, A. (2005). “Kozmik Yetki: Tasarruf”, **Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**, Yıl 6, Sayı 15, s. 37-49.

SÖZLÜK VE ANSİKLOPEDİLER

ALGAR, H. (2007). “Emîr Külâl”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 11. Cilt. İstanbul, TDV Yay. s. 137-138.

ALGÜL, H. (1997). “Hamza”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**. 15.Cilt. İstanbul, TDV Yay. s. 500-501.

ALGÜL, H. ve AZAMAT, N. (1995). “Emîr Sultan”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 11. Cilt. İstanbul, TDV Yay. s. 146-148.

ALICI, M. (2010). “Şefâ‘at”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 38. Cilt. İstanbul, TDV Yay. s. 411-412.

CEBECİOĞLU, E. (2009). **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü,** İstanbul, Ağaç Yayınları.

CEYHAN, S. (2013). “Vüsûl”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 43. Cilt. İstanbul, TDV Yay. s. 143-145.

CİCİ, R.(2000). “İmamzâde, Muhammed b. Ebû Bekir”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 22. Cilt. İstanbul, TDV Yay. s. 210-211.

HARMAN, Ö. F. (1996). “Hac”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 14. Cilt. İstanbul: TDV Yay. s. 397-399.

KARA, M. (1995). “Emîr Buhârî”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 11. Cilt. İstanbul, TDV Yay. s. 125-126.

KARA, M. (1995). “Fenâ”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 12. Cilt. İstanbul, TDV Yay. s. 333-335.

PALA, İ. (2005). **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü,** İstanbul, Kapı Yayınları.

ŞAHİNOĞLU, M. N. (1991). “Attâr, Ferîdüddin”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 4. Cilt. İstanbul, TDV Yay. s. 95-98.

TOK, V. A. (2011). **Edebî Sanatlar Ansiklopedisi.** Konya, Literatürk Yayınları.

TOSUN, N. (2007). “Nurbahşiyye”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 33. Cilt. İstanbul: TDV Yay. s. 248-249.

TOSUN, N. (2009). “Sır”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 37. Cilt. İstanbul: TDV Yay. s. 115-116.

TÜRER, O. (1992). “Biat”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 6. Cilt. İstanbul: TDV Yay. s. 124-125.

TÜRKÇE SÖZLÜK. (1998). Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

ULUDAĞ, S. (1993). “Cemâl”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 7. Cilt. İstanbul: TDV Yay. s. 296.

ULUDAĞ, S. (1994). “Dede”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 9. Cilt. İstanbul: TDV Yay. s. 76.

ULUDAĞ, S. (1999). “Halife”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 15. Cilt. İstanbul: TDV Yay. s. 299-300.

ULUDAĞ, S. (2003). “Mâsivâ”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 28. Cilt. İstanbul: TDV Yay. s. 76.

ULUDAĞ, S. (2006). “Nefis”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 32. Cilt. İstanbul: TDV Yay. s. 529-531.

ULUDAĞ, S. (2008). “Ricâlü’l-Gayb”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 35. Cilt. İstanbul: TDV Yay. s. 81-83.

ULUDAĞ, S. (2001). **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,** İstanbul, Kabalcı Yayınevi.

ULUDAĞ, S. (2002). **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü,** İstanbul, Kabalcı Yayınevi.

ULUDAĞ, S. (2012). “Tevbe”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.** 41. Cilt. İstanbul: TDV Yay. s. 284-285.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

KESİN, T. N. (2015). “Şefâ‘at-nâme”. Academia, https://www.academia.edu/15533703/ Şefaat_nâme, (Erişim Tarihi: 7/12/ 2021)

TEZLER

ALİKILIÇ, D. (1993). “Gani-zade Mehmed Nadiri'nin Şehname-i Nadiri'si”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

ALTINER, S. (2008). “Süleyman Çelebi’nin Vesîletü’n-Necât Adlı Eseri Üzerine Bir Söz Dizimi İncelemesi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ATİK, A. (2009). “Celili’nin Leyla ve Mecnun’u ve Nizami’nin Leyla ve Mecnun’u ile Karşılaştırma”, (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

BİLTEKİN, H. (2003). “Şeyhî Dîvânı, İnceleme- Tenkitli Metin- Dizin”, (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

CEYHAN, A. (1994). “Bedr-i Dilşâd’ın Murad-nâme’si”, (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÇAVUŞ, M. F. (2011). “Keçecizade İzzet Molla’nın Divan-ı Bahar-ı Efkar’ında Yer Alan Kişilikler”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

ÇELİK, N. (2019). “Fuzûlî'nin Türkçe Dîvânı’ndaki Gazellerde Edebî Sanatlar”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.

ÇERÇİ, H. (2020). “Sekkâkî Divanında Yapım Ekleri Üzerine Bir Çalışma”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

ÇİMEN, A. (2019). “Abdurrahim el-Bura’î ve Nebevî Methiyeleri”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

ERTUĞRUL, ELİF (2008). “Fuzûlî Dîvânı Söz Varlığı, Kelime Grupları”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

GOCA, A. A. (2000). “Haydar Tilbe’nin Mahzenü’l-Esrâr Mesnevîsi”, (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

GÜLÜM, E. (2021). “Ahmedî Dîvânı (İnceleme- Tenkitli Metin- Tıpkıbasım)”, (Yayımlanmamış doktora tezi). Osmangazi Üniversitesi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

GÜZELIŞIK, G. F. (1996). “Şeyyâd Hamza Mi‘rac-nâme”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

İÇEN, E. (2019). "Behiştî Ramazan'ın Mevlid-i Şerîfi (İnceleme-Metin)", (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

KAPICIOĞLU, M. (2017). "Mustafa Fevzî Bin Numan'ın Mi'râc-nâmesi", (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KUZUBAŞ, M. (2003). "Nev'izâde Atâî'nin Nefhatü'l- Ezhâr Adlı Mesnevîsinin Metin, Biçim ve İçerik Bakımından incelenmesi", (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

MERSİN, T. (2004). "Gelibolulu Huzûrî'nin Esrar-nâme Adlı Mesnevîsi", (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

MİANDOAB, N. Z. (2019). "Anadolu Dışında Yazılan Mevlid Metinleri Tatar, Özbek (İnceleme-Metin-Dizin)", (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

NEBİOĞLU, M. (2008). "Ervahnâme-Pîr Muhyiddin (1b-30 yapraklar) (Giriş, Metin, Dizin, Tıpkıbasım)", (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

POLAT, A. (2017). "Behiştî Sinan'ın (H.917/M.1511-1512) Mihr ü Müşterî Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin)", (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

ŞAHİN, M. K. (1998). "Kur'an ve Hadîsler'de Şefâat", (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

SERAJI, A. N. (2020). "Halîlî, Fürkat-Nâme (Bağımlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)", (Yayımlanmamş yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

TETİK, B. (2016). "15. Yüzyıl Divanlarında Mekân Algısı", (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.

TUNCER, E. (20121). "Gülşehrî'nin Mantıku't-Tayr'ı (İnceleme-Metin Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)", (Doktora tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

TÜLÜBAŞ, T. (2017). “Hüsrev ü Şîrîn, Metin- Dil Özellikleri- Gramatikal Dizin”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

UĞUR, A. (2013). “Emîr Sultân Menâkıbnâmeleri ve Nimetullah’ın Menâkıb-ı Emîr Sultân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

VARIŞLI, B. (2020). “Fuzûlî’nin Farsça Divanı’nın Dinî ve Tasavvufî Tahlili”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

YALÇIN, Ö. F. (2020). “Kâmil Dîvânı (İnceleme- Metin)”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

YILDIRIM, T. (2002). “Hüseyin Baykara Dîvânı (Metin-İnceleme- Metin)”, (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

YOLDAŞ, K. (1993). “Taşlıcalı Yahyâ Bey, Şâh u Gedâ (İnceleme-Metin)”, (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

YURTSEVER, M. M. (1984). “Lâmiî Çelebi, Şehrengiz-i Bursa, (İnceleme-Metin)”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

YÜKSEL, E. (2018). “Hristiyanlık’ta Şefaat Kavramı ve Şefaatin Hristiyan Dualarındaki Yeri”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ZAMANOĞLU, V. (2021). “Nâbî'nin Mi‘râciyesi Üzerine Bir İnceleme”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ZEYBEK, A. (2019). “Selim (Yavuz Sultan Selim)’in Farsça Divanı ile Avni (Fatih Sultan Mehmet)’in Türkçe Divanının Mukayesesi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Abdulkadir KORKMAZ

Öğrenim Durumu **:** Doktora-

Derece	Alan	Üniversite	Mezuniyet Tarihi
Ön Lisans	İlahiyat	Anadolu Üniversitesi	2020
Lisans	Tarih	İstanbul Üniversitesi	2020
Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	Yıldız Teknik Üniversitesi	2013
Yüksek Lisans	Türk Dili ve Edebiyatı	İstanbul Arel Üniversitesi	2017
Doktora	Türk Dili ve Edebiyatı	İstanbul Aydın Üniversitesi	2022

Yüksek Lisans Tez Başlığı ve Tez Danışmanı:
Korkmaz, A. (2017). "Hamzaname (20. Cilt) (İnceleme- Metin-Sözlük)", (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Tez Danışmanı- Prof. Dr. Muhammet YELTEN

Yayınlar: Korkmaz, A. (2018). *Hamzaname 20. Cilt*, Ankara: Gece Yayınları.

Uluslararası hakemli dergilerde yayınlanan makaleler:
Korkmaz, A. (2019). "Şeyhî'nin Hüsrev ü Şîrin'inde Yer Alan Gazellerin Tema Bağlamında Değerlendirilmesi", *International Social Sciences Studies Journal,* 5(41): 4322-4342.

Korkmaz, A. (2021). "Şeyhî'nin Eserlerinde Hayvan Adları". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Journal of Turkish Researches Institute.* 71, (Mayıs- May 2021). 123-162

Korkmaz, A. (2021). "Dâstân-ı Ejderhâ'nın Paris Bibliotheque Natıonale (Turc 396) Nüshası Üzerine Bir İnceleme*". Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* , (67) , 248-279 .

Sertifikalar:
Yabancılara Türkçe Öğretimi-İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa
Osmanlıca 1-Anadolu Üniversitesi
Osmanlıca 2-Anadolu Üniversitesi
Pedagojik Formasyon Sertifikası-Var

بسم الله الرحمن الرحيم

bismilla hirrahmanirrahim

Emir Sultan

d. 1368, ö. 1429

Ömeroğlunun da bu isimde bir eseri var. bak. A. Çelebioğlu Doç. Teri, s. 71.

Sefaatname

1 حق کوندن دیدیلر رسولك الهی — کوشتری ویردم اومتك یولنی

مطیع اولدقجه هر نه امر ایدیسه — بله ایدوم هر نکم ایدوایسه

یوز طریقدن نه سر لره ایردکوم — اول اخریه تکر کوردکوه

یکه خلافتنجه ویرلدوکنی — ادبلاری نجه ویرلدوکنی

5 ظاهر یله باطنك اسراری — اول اسرارك کورنن انواری

کربوحالك جمله سن سویلادم — هر برینه سزه وصف ایلادم

یوسیر کردن یازه یدم نجه باب — جمله صغمز اولوریدی بوکتاب

یوقسن اولورا وحالکری یازله — دیله کلمز اکلنمز سوزله

الا بوز یکدیه بیرینی دیالوم — هم کتابك سایه برسویلیوم

10 استریسك بوسوزلره ایرمسین — کل کیرا بعینه تکر کورمسین

یوطریقی اکده کورمسین تمامن — اکلاینه بوقدر حیرت ده

یوطریق اکسوکی حلوتده پتر — دکلیوب قولاق صوتریسك یکا

الا بوکتاب سببین ایدم سکا

690/1973

Set. of Sh.
Nesyet Sh. Aydın - Ankara

بیرم امر بله یزدم بن بویی عیلمك السلوم طوب بشی

سبب نیدی یا نی معه کورله دیرم بیرم امر اتدیکه خلوته کیرم

بنت ایت اربعینه دکی اوغل ویره الله اجله حوض طوغری یولی

امر نه بنده مطیع اولدم همان ایشوم دوستمله حلال شدم همان

بنه صاغ جقمق امیدی یوغدی قبره کیرمك فکری ایکن جوغدی

بتون غسلن سجود لازن تمام تعلیم ایدی جمله شرطن اول همام

دیدم مولامه ایشده کلدم برکناه دوکب کوزیاشی جوشه ایدم آه

اربعین جونکه کردم خلوته نصیب اولدی عجبه کوردم حالمنه

دنیه اهلن بزنظر کوردم قموا دیمك اولمز حال کربنی ای عسوا

هپ برا دلمش عیلن اولور عیش ماسوادن کجن حقی بولر ایش

مرشد کامل کرکمش کشیه تاکه اکا کزلو سرلر ایشیه

وون سکز یك عالمی حق قیلمش ماسوا اجنده اوزین صلمش

ندرتی محیط جهان ایلمش جهان اجره اوزین رهان ایلمش

عاشقه

عاشقه اولور مشرب اعجق وصال ایراغ اولان اوزیمش والکمال

بیرو الان بنه حق اولور عیش بولمنده حق ویرد کن بولور عیش

دیلدوکی کوله بورامش کمال تعلل قلوب کوسترر امش حال

وبخی ورعجق اجله بول اهلنه اهلنه طورسون بوسوزلر اهلنه

کزلو اخرینه اورتسون اجمایلوم سزی یاصوب اورتسه کجمایلوم

اکلدم بونده اولده نولمایغمش جانه سی اعجق فنا اولمایغمش

فرق کوت اولجق طشره جیقرم سیر ایدوب دنیا یه یا قرم

ذکر من دونر کبی باشم دونر صنکه یرکوله جقوب کوزیاشلو

مرشد مزاول ساعت ارذی همان برنجه دور لو علاج ایدی ای جان

کوزم اجدیکه اوتنه وارنه برو یری کوك یا یغی برنه کرو

بیرم ایدر اوغل کوکلك نه دلر ستمدی نفسك بجه ستمدار دولر

دنیه ارزوك نیمه دی بکا اصدوکلر حاضر ایده سکا

هرنه استرسه کوکلك سویلکل هیچ اوتمه حالکی برتوردیکل

بوكلك استرمي كه مالك جوق اوله ... قوللر وجارياللر خدمت قله
يه حوض هرنه طعام ازر وايه سك ... رازكي دي بكا هرنه ديلرسك
درلو درلو حوض لبا سلر كيمكي ... هر اوينده سكري آش يمكي
هرنه ديرسك جملسين كاتورين ... اكلما دين تيز ترك يتورايين اشنه
مرشد شيله اولور اي كشي ... قادر اولوب كيدره هر نشوشي
استه حقدن كه مرشد ايرسين ... دكلر كور مدكني كوره سين
استينلر آل اولادي بولا ... ال اولادي بولن نلر بولا
آل اولادي سورسك اي دده ... عاشقانه ويرصلوات احمده
رحمة الله دن سوره سن جوق صفا ... ويرصلوات روحي پاك مصطفا
امير سلطان همت ايلرسه بنه ... بوكتابي اوقيه دكليانه
همتي كورمزا پرمجاله كوره ... درد له آمين ديك امدي بوسوزه
جوق شكر قل امتا ولدك احمده ... ويرصلوات عشقله محمده
بوكز كوكلم هيچ دسته ديلمز ... همان اغلا موديلر اغلامز

بير مدن اشلدت اولدي اي اتا ... تريدي كون بنه كردم خلوتا
ديدي يازبر شفاعت نامه كشي ... دلرسك اقه كون لريكوك ياشي
اخرتده يازالهي سوز لري ... امير سلطان مدح اولسون سوزلري
اوبوزدن دي عاشقلري اوقيه ... اوقيان جانله رحمتلر بوله
درتلو عاشق درتلو لارن درکوره ... اغلد قجه سكاهمتلر ايره
يدي كون يدي كيجه دوريش اكا ... كتابوكي جقجاق كوستريكا
ياشيخم همت ايله دياسين ... الله ويره درتلو سوز لرد ياسين
بنه كردم خلوته قلدم زاري ... نخور لري پاك وضو لرلداري
جونكه بوامره اطاعت ايلدم ... قدرتم يتدوكي دكلوسويلدم
بس اول حالده يازدم اشبو سوزلري ... سوز اصلندن اكا انلدم سرلري
شهر اول اخري هم اول امي ... تاريخي اوتوز طوقز ايدي صايي
همكيجه يازارديدم هم كوندوزين ... بوقدر كلدي اومدن اي كوزين
كاه يازردم كاه يتوردم اي جان ... كاه اوزمي بلمزيدم بي حال

يديمجي كوندة تمام اولدي اي يار — بو شفاعت نامه هر نكه وار

كل كور امدي اغلمق ينجه اولور — در ديله اغلابن حالي بولور

كوز يشيله بيتلرن فكر ايدلوم — نصيب اولدوغي قدر ذكر ايدلوم

ضمكوز كم هنر ديوب اتمشم — شيخم امرينه اطاعت اتمشم

پيرمك امر ايدوكي سوزلر اولا — ايو يا تلوهمان ديديكي اولا

مرشدمك امري كلسون يرينه — يه خلقه باريه ياكم كورشه

اومرم خلق دخي عيبن اورتلر — كندو عيبلرن اكوب اورتلر

عيبن اورتوب اوجه سويليلر — يينه كندو ايلوكن سويليلر

تكري حوشنود اولسون ديركرسه ايجاه — در تلوجانمه بولسوز يترهمان

زيرا بوقدر بوفنا نك قراري — بوكتاب صوكره قلسنه باري

اجل ايره بهانه بركون اولم — بو اولاسبب دعاده آكلم

كتابومك نجلابن عيب جوق — زيره هركز برعيبسوز اشم يوق

عيبمو سوزه بقميا سرا ورته سز — ديلرمكه حق قشنده ارته سز

سوزوكده

سوزوكده عيبسوز اورته ستار — كچه صوجلار كوزدن ارته غفار

برمحمد دعاجكوزدر سزه — لطف ايدوب جانني قلاسز تازه

لرمغان اكا دعالر ايده سز — تكرينك بول رحمتينه ايره سز

بركز الله رحمت ايتسون دينه — رحمت ايتسون حق اكا دونه دونه

دعايله اكان قردشي والده — جمالينې ميسر ايده الله

اويوجيسوز دعادر مقصود مز — خاكه ياكوزه بودر سوز مز

اول كشينك حاجتي اولا قبول — بزمجون فاتحه اوقيه اول

بزه هركيم بوا حساني اشليه — اوقيوب ثوابني باغشليه

صوك نفس ايمان اكا بولداش اولا — انبيالر قولنه قولداش اولا

جملكوزه رحمت ايلسون الله — قونقلاسن ديزاري برلم اول شاه

آلي اولادي ايله بيله واره سز — حق تعالي نك جمالن كوره سز

جانن دلدن سوجينك آلني — سير ايده سن جنت اجرصالني

رحمة الله دن سراسن جوق صفا — وبر صلوات روح پاك مصطفا

امیر سلطان همت ایلر سه یه بو کتابی اوقیم دیکلیه

جوق شکر قل امتت اولدک احمده ویر صلوات عشقله محمده

ای عزیز کر انشده بر دلک وار انسیالوم ویره اول برور دکار

دعا قلوبن کرالم صحبته اومارز بو مجلسده خیر بته

امدی دیک آمین دعا قیلالم یلوار لوم یانلوم یاقیلالم

دعا قیلالم کله اول حق تعالی شر موزی خیره دوندره مولا

بو مجلسده کم بزی جمع ایلدی معرفت دکلا مکه سمع ایلدی

بنه جنتده اول فرد بیجون دیزارنه قرشو جمع ایتمایجون

دیدیله آمین دیالم بو سوزه امدی آمین دیک نظر اولسون سزه

ضوک نفسنده جمله مونه ویر ایمان حقی ویر قرآن یولداش قل همان

جمله مؤمنلر یله ایمان یمور صفلیا شیطاندن اول بتحا یمور

بو دعا مقبول اولما عجون حق جالن نجیب قلما عجون

قول رجال غیب اولان سلطانلرک حاضر بجون غایبجون انلرک

عالی

عالی نظر لری یتشه بزه دین دنیا اخرت امر موزه

جمله موزه عالی همت لر قله آمین رحمة الله دین رحمت بوله

بزم شیخموز اول کوزل جانک باک روحیجون امیر سلطانک

الهی شیخموز سری حقیجون انک نقوا سنک نور حقیجون

بو طریقدن کجن عاشقلر بجون باقی قلان محیب صادق لر بجون

بو فرصت کم اله کر میشدر ای جان که عصر موز بودم طور سلیمان

بادشاهمزک اول حق تعالی عدل عمرن زیاده ایده مولی

بو برکرم وجود در یلک ای جان انسیدر بونک سلطان سلیم خان

هر دلکنی بوندن الله ویره دیلر وز حکمی شرقه غربه ایره

قلبیجی اوستون اولسون فتحلر اولسون حق قیتنده هر ایشی حاصل اولسون

بونک ادیدر سلطان مراد خان کمالی قدرین ایر کورسن اولخان

سموات ارضین امتدن صفلیه حق حسود لر صحبتدن

ماسوا شرندن امین بکلیه انس جن شرندن الله صفلیه

يَا اِلٰهِي وُجُودِنِي اَلْمُدَنْ — كِيجِنْدَنْ وِيرَانِي صَقْلَهْ اَلْمُدَنْ

كَمَالِي عِلْمِنِي وُ دَوْلَتِنِي — عَدْلِ اِنْصَافِنِي وُ شَفْقَتِنِي

لَشْكَرِنِ مَنْصُورِ مُظَفَّر قِيل — هَمْ اُوغِلَارِنِ كَمَالِ بِيرْ قِيل

عَدُولَرِينِكْ قَهْرِنِي وِرِمَكِيجُون — دُوسْتَلَرِنِي دَخِي دُوسْت قِلْمَاغِنجُون

جَمِيعِ اَنْبِيَا مُرْسَلَرِ بِجُون — جَمِيعِ اَنْبِيَا سَرْوَرَلَرِ بِجُون

حِسَابْسِزْ اَوْلِيَا اَزْسَرِ بِجُون — بُونَلَرِكْ سِنْزِدَنْ كَجَنْ بِيرِ اِيجُون

اَبُو بَكْرِ صِدِّيقِ عُمَرِ عَدْلِ بِجُون — عُثْمَانِ اَدِي عَلِي جُومَرْدِ لَكِ بِجُون

بُولَرْدِينِ يُولِنْدَه يَانْدَقْلَرِ بِجُون — بُودُرْتْ يَارْدِنْيَادَه بُولْدَقْلَرِ بِجُون

مُحَمَّدْ مُصْطَفَانِكْ رُوحِيجُون — اُمَّتِيَنَه بِرْ وَفَانِكْ رُوحِيجُون

آلِ اَوْلَادِي اَصْحَابِيجُون — اَهْلِ بَيْتِي ذُرِّيَاتِي رُوحِيجُون

مُسْلِمِينْ مُسْلِمَاتِجُونْ قَمُوا — مُؤْمِنِينَ مُؤْمِنَاتِجُونْ عَمُوا

قَبُولِ اَيْلَه اِلٰهِي دُعَامِزِي — اَللَّرَا جُوبْ اُونْشِ سَكَا طُوتَدِقْ يُورِي

بِحُرْمَتِ بِرْ مُحَمَّدِكْ صُوجَلَارِنَه — رَحْمَتْ اَيْلَه جُمْلَه كَجْمِشْلَرِينَه

دُعَا اِصْمَرْلِيَانْ قَرَدَاشْلَرِ بِجُون — دُعَا قِيلْجِي يَارَدَاشْلَرِ بِجُون

حُسْنِ بِي حَسَرَتَه اِيرْمَكِيجُون — بُورْجِلُولَرِكْ بُورْجِي اُودْنَمَاكِيجُون

كُوشْلَرْدَه خَسْتَلَرْ صَاغْلِغِجُون — قُمُودْتْسَاقْلَرِكْ خَلَاصْ لِغِجُون

جُمْلَه كُوكْلَرِكْ مُرَادِ اِيجُون — مُرَادِيكُوزْ وِيرَه اُولْ فَرْدِ بِجُون

نَكَه وَارِسَه اَهْلِ اِيمَانْجُون — اَمِنْ اَمَانْ صُولْ نَفْسِ اِيمَانْجُون

دُوبِيدْزْ اُوقْلَكْمِ اِيشِكُوزْ خَبَرْ — اَوَّلِي اَخِرِي صَلَوَاتِ لَه

دِيلَكْ اُمِّدِي سُوزِي جُوقْ خَيْرِه قُوبَلَمْ — بُونِيَتَه فَاتِحَه اُوقِيَالَمْ

آلِ اَوْلَادِي سُورِسَكْ اِيدَه — عَاشِقَانَه وِيرِ صَلَوَاتِ اَحَدَه

دِكْلَكْ اُمِّدِي اِيدِيَمْ بِرْخُوشْ خَبَرْ — اِشَارَتْدَرْ وَلِي غَايَتْ مُعْتَبَرْ

بِرْ بِشَارَتْ مُشْكِلَا بَايِنْ سِنَه — حَانِ شِيرِينْ كُوزِي قِلْسُونْ تَازَه

صَلَوَاتْ وِيرِ لُومْ رُوحِ رَسُولَه — مُحَمَّدْ مُصْطَفَا اُولْ بِرَا صُولَه

اَجْ كُوزِكِي طُوتْ قُولَقْ بِرْدَمْ بَكَا — دَرْدِلَه دِكْلَه نَلَرْ اَيْدَمْ سَكَا

اُمِيدُمْ وَارْ كَمَكْ بُونِي دِكْلَيَه — طَاشْ دَمُورْدَه اُولْ بِرْسَه اَكْلَيَه

هم سوينه هم اغلا ياسين بوكا بلكه كنه عفو اولا اوكدن صوكا
اولاكم بوسوزسزي برزيقا كوزكوزدن بركه طملا باش اقا
قاتلق ايلمه اغلا سندخي باري اغلاينه اويكن اي اخي
كركوزك بوندة برز باش اندة اندة طاموا ودي سوينمدة
اشت امدي امتيسك احمدة دوجهانك فخري اول محمدة
مكرا ول ايكي جهانك كونشي عادت امشدي اوزرينه بواشي
قورقلوايت كلسه ايدي اكا امتك قايرب اغلردي بوكا
صحابلرده صورردي هر بري قجن بويله كورسلر يتعمنبري
نه حال اولدي ديو صورردي دين يولين درمدله اردي
رسول اغلاردي ايدردي غري خبر الميزدي بونلر بري
مكر قري فاطمه كلا يدي بجون اغلر بسر خبر الايدي
فاطمه كلسه خبر ويردي قورقلوسوزلر كه اكا ديردي
فاطمه ايدي بوايشك جاري آتيسنك اولدي غم خوارسي

بنه بركون كوردلر اغلر رسول امتم هاي دردي اول برا صول
بنه اصحاب بريره جمع اولدلر رسول الله حجر سينه كلدلر
كوردلر اول دوجهانك كونشي آه ايدوب اغلر دوكر كوزدن ياشي
صوره كوروب خبر الميا دلر آه نه ايدركلن بلما دلر -
كوردلر سويلمكه بوقدر ظفر ديدلر فاطمه ايدك خبر
اني سورر اول بلي ويره اشي تاكيده كوكلمزدن نشوشي
فاطمه صكره ديدلر اني نيدي حكمت شويله سوردي سني
بلورز دق سوزمز قوبمازدي الاسنك سوزله دوبمازدي
ايجولردي هر سوذي سكاردي اغلماسي زارسي ديكاردي
سكا ذير قورقلواش اولدغن بزده بلوردك صكره نولدوغن
فاطمه ديرسوب ديردي قزم قاني حوش كلوردي اكا بزسوزم
اول سوزم سوردي دردي اكا اجلوردي حالني ديردي سكا
ايدر ديم جمله امتك اكا اودده اداد اولا سجودي سكا

حق بغشلاسون سكا هب امتك — قبول اتسون شفاعتك همتك

سويله بكا بيكجه اغلاشلوم — شفاعتلر قوشاغن بغلاشلوم

امتك يولنده بوجانم فدا — سني اغلار كورميايين دنيادة

حسندن حسيندن كاجرم — امتنا بجون هراغوكي ايجرم

بلكه جنتدن دخي الجكرم — انلرك جكا جكن بن جكارم

باشومي جانمي قودم بن شول يوله — دوشم بنده سنوكلده بله

اشده شيله ديردم بن امه — امتجون كردكنجه ماتمه

بوسوزلوم جوش كلور دي اكا — انلجون اجلور دي بكا

بلدلرشفيع ايش امتنه — تحسين ايدلو بوعالي همتنه

سوديكنجه وارمش ايي رسول — انلجون قزنه سويلرمش اول

اولادي سورسك اي اده — عاشقانه وبرصلوات احمده

دكله امدي رسول اصحابي نلر — امري حقي بلكه تدبير ايدر

بس ايله ده لركر وارلوم — فاطمه حالي خبرن ويرلوم

اول كناه كار امتنوم مي ديلرم — دوجهانده امتنجون بيلرم

حق تعالي دن خطاب كلدي اكا — يا محمد كورنه ديرم سكا

يا محمد سجده دن كتور باشك — كوزلركدن يترا قيدك ياشك

بن سني غايت سورم يا حبيب — سني درتلو قوللره قلدم طبيب

يا محمد سني يردن كوكره — جقردم هركوكك اهلي كوره

سني عرشدن يوقرو اقلدم اولو — التي كز يوزبك يللق يول يولي

شول قدر قلدم بكا يقين سني — سكا وارلغه ويربلدم سني

ارامزده قومدم يرده بكا — ارده اوستردم جمالمي سكا

امتوكه دخي كوسترم جمال — هربرسي اولر صاحب كمال

دخي ارتوق دلك ايلرسك كا — بغشلادم كافرلريده سكا

ديررسول ايي حق بلورسن لري — سومزم جهودلري كافرلري

همان امتلرومي كركر بكا — حاجتم بودر بنوم اوكده كا

اهلي بيتم فدا قلدم انلره — اول كناه كار امتنه اول جانلره

آل اولادي سوررسك اي ده — عاشنا نه وير صلوات احمده
جون رسول دلكلر ايدوب اغلادي — ايشدنلرك جكارن طغلدي
حق تعالى ددي بو اغلشمكوز — يا محمد بوجكارطغلشمكوز
اكر اوجماق هوسندن اسه اول — جنتلروم سوررسكوز يا رسول
جنتجون اغلشورسكوز تمام — اني سزلر بجون يرتدم اي همام
جنتي هم سزلر بجون ايلدم — هم سزي سوتلر بجون ايلدم
سزلري سوتن بولالر جنتي — اكا كرنلر بولالر عزتي
شاذ اولالر كورميالر محنتي — دوستي دوستيله ايدلر صحبتي
كرطمو خشمندن اسه اغلمك — آه ثم ربله جكارك طغلمك
بن حرامزاتدم طمو اودن سما — زيره سندن سوكلو قوى يوق بكا
جبيبم يارن قيامت اولجاق — جمله خلقه طاموهيبت قليجاق
كوكتن نور محشر يرينه يوكوره — طاموده قرشوارسن خلق كوره
كاهرنه ايلرسك ايده سن — زنجيرنه يابشوب ايده سن

ايدسنكر يا طمو دون كروبه — سكا دخي طوله اهلك بي ريا
نصيبكدر قومركا فرهب تكله — بولك بولك قرنك اجنه طولد
طاموا ايله يا محمد قوبني — اودمه حق امر در يقمز بني
برنور سن هيچ اود يقمز بني — عاصيلر بجون يرتدي حق بني
عذاب ايدم قوبني ازغوبنلره — شوحقه دونمز دينمز بوزغنلره
خلقه بوكن كندوزمي بلدرم — لقمه لقمه يودب قرنم طولدرم
ديه هي كوزل محمد قوبني — قورقرم بن جونكه يودمازم سني
بوكون بوخلق همو ايدوكن بولا — يا نجون كتمادلر طوغري بولا
بربرينه شفقتي اولمايني — شول حيا سزادي اولميانى
بيرلره عزتلر قلمايني — اوغله قيزه ادب قلمايني
يه شول بكلر اله عدلي اولميا — اولر بندن شفقت بولميه
مظلومللره دورلو ظلملر ايدن — ظلملر قنوب توبه سز كيدن
دخي زكات ويرمينلر مالنه — طاموا ايده واى انلرك حالنه

امر معروف قيلمان عالملري — يه شولرلركم سوء عاملري
يه شول بركانلر امين اولميه — ويرنلر امانتيني بولميه
خمر بك ايدوب شركر اشلين — انلر اولاد دلريني دشلين
مسجده ورمان بي نمازلري — دخي بربرينه اونامز لري
غيبتي بهتان مساوي ايدني — دخي شول غمازلري قوايدني
سوجي بوزه اوينه كرنلري — عالملره شول عبره ايدنلري
قنده كورسه بخسولري خوركين — دنيا سيجوه بايلري اغركين
فرضلري سنتلري ترك ايدجي — اتسين انسين انجو دب كدين
اقجه اتسين ويرب الوب يان — يازجي دخي طانغين دايان
ناحق رشوت بينلري — دنيا آلوب اخرت يقنلري
تفسير حديث دكلوب طومياني — كنايلرك حكمنه كتمياني
شول بلدوكي طانغلغي ايمان — دين طوب اسلام بولنه كتمين
قرآني آز اقجيه صاتنلري — بوزلر هوين يابنه اتنلري

يلان يره جوق اند ايجنلري — دينه دشمانلق ايدوب كجنلري
طاموايده هب يقم ازغونلري — يا محمد شول دييني بوزغنلري
سين كروا طور دبوشكا سويله — كوكريوب عاصيلره قصد ايليه
اكريه دكوكريه اوله كوره — جهنمك هيبتي خلق كوره
كندو كزني اوينده هر كشي — معصوم ملر صاجي اغاره بيشي
بربرن بلميا ازكك دشي — زاوافغان اولا جملنك اشي
جهنمك اتي سيدن هب قره — هر كشي سوكلو يارندن بره
آنده دن صوغمه وعريان اولمز — اغلشلر زار اكريان اولمز
جون جهنم ايدجك اول هيبتي — دوت ديوب جيغرسن قتي
هيبتدن سوزكي اكلميا — نده ديدكوك اشيدوب دكلميا
بنده ايدم يا جهنم اج كوزي — كورسكا ندم جيملك سوزي
نده ديرسه امرنه مطيع اول انك — امركي طوته صفا بولد جوك
ركه هركز عناد ايلميه — قرشوكله يردني سويلميه

سوزلرکی هرنه دیرسک طوته — ارزنه دونه قجن قجن اوته
دونب عرشک صول یانه تزوله — عرصات خلقندن کوزکوب طوره
طامویجی دخی مطیع ایدم سکا — یه هو اغلاشمق ندر دیه بکا
کرجمالم شوقینه اغلادرسک — دیزاریمیجون جکرک طغلادرسک
انی دخی نصیب ایلدم سکا — زیره غایت سودموسز سن بکا
رحمت امر جانکوزبوسوزه — شوقله هب دیدی رسوله الصلاة
رسول ایدر اغلیورق یا الله — رحمتک بول ایی کریم پادشاه
سنک سوکک شویله غالب درکه — اوجماغله طامو کلمز هیچ سوزه
ایدی فارغ السندنده بزی — کندو تقسم جون دیمزم هوسوزی
شول براوج طبرانجون اغلرم — اول ضعیفلر بجون جکرم طغلرم
طامو اخشمدن برامز تنلری — اذاد اتسک کی ضعیف درجانلری
قتلنیمز لرعذابه یا الله — اشده بودر اغلادغم ای پادشاه
روز قیامتده کورسه دیزارجمال — امتومده کورسه دیزارجمال

دیزا

دیزارک نعمتی امثاله بکر — هم دخی بوکوزلرم یاشی
حق تعالی بنه ایلدی خطاب — قولکرمجون بترا غلادکوزطاب
رب عزت دیدکم یا محمد — شفاعت قبلدم اوصمه احمد
بن اوصمزم ویرمکدن حبیب — تکا اوصمه قبل شفاعت یا طبیب
سن شفاعت قبل هماد باعشلم — قولکرمه لطف احسان اسلم
تاسنی خشنود ایدنجه تا ویرم — زیره بکا یارسول لطف کرم
حونکه امتم بولنه قودک باشی — انلرکجون اقرکوزکوک یاشی
جان باشی جون قودک اصحابله — حاتونلرک اوغل قزاحبابله
ندا قیلدک امتوله انلری — اودوزن اذاد اولله امت جانلری
طورمه سن ایله شفاعت انلره — اول سماامت اویجی جانلره
یا محمد اول بنم قولکارمه — بای لردودخی یوخسولکارمه
شفاعت قبل بن هدایت ایدیم — انلرک کناه لرینه عفو ایدیم

قیامت کونی اولادی عفو ایلدم — صو جلدن یاغشلیوب عفو ایدم
کناه لرین دفتر لرینده بوزم — بوش قومیم یرینه خیر یازم
رحمتم اولشدی رین انلره — کناهجوره اغلشن جانلره
یا محمد نه جکرسن عصلر — کورنه دیرم آل سوزمدن حصلر
بونلرك سنك امتکسه یاجیب — بنوم دخی قولترمدر یا طبیب
بولرسنك جماعتکسه اکر — بنوم دخی طانقلرمدر اولسن
یا محمد عزم جمالم حقی — کبریا و عزجمالم حقی
سن ایدرسین انده همتکی — سندن ارتوق سومرم امتکی
اتسیدن انسیدن انلره — شفقتم ارتوقدر اول جانلره
اسرکرم هر سوزمی انلری — امتم اولب سنی سون جانلری
یا محمد امتك سومیادم — ذکرم ایتدکلرینی سومیادم
دلدرنده ادمی قومازدم — تتمرنده طاعتم قومازدم

یا محمد

یا محمد کورکه نه دیرم سکا — امتلرك سوکلیدر هب بکا
رین که اللهم ادم مؤمنلرز — ویردوکم اد انلره مؤمن درز
انلره رین کندوادمی قودم — امتلك اد لرینی مؤمن دیدم
انته انده کندوادلرین قومازز — کندوادیله عیالین اوغلنازز
انته انده رین ایتدوکم ایدمز — بنوم ایتدوکلرم انلر ایدمز
بنوم ادم دللریله جفت درز — کوکللریله سوکم جفت درز
سکزاوجاق امتکله جفت درز — حوری قوجاق امتکله جفت درز
عبادتم تنلریله جفت درز — امر سرم جانلریله جفت درز
کزلوسرم سرلریله جفت درز — هم دیدارم کوزلریله جفت درز
دخی یارتمدم سودم انلری — سومکله طولو اولدی جانلری
امتلوکه جون ادم جفت ایلدم — دللرینه توحیدم جفت ایلدم
انلره توحید ایمان جتده سین — کیدوریرین ایلدم قوللرخاصین
ایمان خلعتیله ظاهر لرین — دخی محکم ایلدم باطنلرین

يا بدم ايمان قلعه سن محكم يابو — قومدم ابليسه كيرجك قبوا
ابليس ايمان قلعسني يقامز — طاموه مركز امتوكلي يقامز
يا محمد عزتم حقيجون — كبريا و قدرتم حقيجون
ايمان نوري روشن اولمه طامودن — نور لرينه ديمه طامو ناري
ايمان نوري روشن اولمه طامودن — بقمغه مجالمي قاله طامود
يا مؤمنلر ديه جاغره طمو — تركجك سوينمدن اودم قمو
يوخسه نور كوز اودم سوندر — هب ايجمي طاشمي كويندرر
بوسوزي هر ايشدن شاد اولدكر — شكر ايدوب غصدن آزاد اولدكر
رحمت نور جانكوز بوسوزيا — شوقيله هب ديك رسوله الصلات
نه ديرم دكلك ايدين قورشلري — انصاف مدراي قبر يولداشلري
دنياده بن بركناهي ايده وز — اشليوب درلو فسادي كيده وز
اوتنمادن دونب بنه سويلروز — وير بزه جنتله حوري ديروز
همر استرز دينارله قرشو طوراق — استرز دينارله قرشو طوراق

اول

اول حقه بزنه يوزيله وار روز — يه ديزارة قرشو بنجه طوره وز
بوينمزده بونجه كناه لره طوره — باشموز اشغه يوزموز قره
آه ميا وز شول جحن شر ايشلري — توبه قلوب دكيا وز يا ايشلري
حق تعالى نك حبيبي اغليا — اول بزمجون جكر لرن طغليا
اول كزيده صحابه لر اغلشه — جمع اولوب همت قوشانس بغلشه
اول حبيكر اهل بيتي نكه وار — بزمجون اغلاشلر زار زار
بزمجون عايشه اغليه — فاطمه دخي جكار لرن طغليه
كوز لري نوري حسينله حسن — اغلشالرنه دياسن بوكه سن
كوره كندو باشموز ايجون اغلرميوز — آهي زاريله جكر طاغلرميوز
عرش كرسي قلم لوح قلم اغليه — اوجماق اهلي جكر لرن طغليه
يرلرو كوكلر طاغلر اغلشه — جمله حوريلر ملكلر اغلشه
سنى جنى سائر فرشته لركله وار — دكزدكي بلقلرده قبله زار
هب بزمجون اغلشوب قبله يه ري — بزمجون اكلشلر هر بري

بزكناه اشليا وزكي ايري
بزي بونلر اسركيه هر بري

ايراكر كيچ اولوز دعا وز
اولمجون بريراق يما يوز

كوره هيچ اولم يراغي وار مدر
اولم براغين يمان ار مدر

يوريه وز قيغوسز غفلتله
ياخالموز نولا بوخجلتله

دنيا ميوز هي اولم ويرمز امان
بوظالم نفس ايلدي بزي يمان

اكا كلم اولر يقيجي اولمي
شول دينكلر طاغدجي اولمي

پنجه خانونلري ارسز قويماني
انجه ارلري خانونسز قويماني

جوان يكتلره قيامان اولمي
اول قره كوزلو سوزجي اولمي

پنجه صوين صوين قيرن اولمي
پنجه بونلري بودن اولمي

ياالهي سن بلورسين حالموز
اوكا اخر سكادر بويولمز

اولمي اسان ايلكل بيزه
جانموز ايمانله اولسون تازه

شوقرا شلر ايرجي اولمي
صاجوصقل بولدرجي اولمي

كوز يوزلري صولدرجي اولمي
غصلر له طويرجي اولمي

سروي بوي ايكي بوكن اولمي
اوستنه طيراق دوكن اولمي

شوكوز ياشي كنار قبلجي
قره طيراقلره اسير قبلجي

صاجوصقالوا دكوب قورديجي
اق تنلري جورديب ارديجي

عزت طونلرن جقارن اولمي
كفن طونلارن صارن اولمي

قبره قويب اوزرنو طيراق طاش ايدن
يلان جيان تنلري آش ايدن

اسركمز عزيز حرمت ايلمز
مهلت ويرب يه مرحمت ايلمز

شوحالري اكا رميوز هيچ كوره
وادي غنجه نفسموز اولدي كوره

هيچ كندو باشموزا بجون اغلرميوز
كناهلري بجون جكر طغلرميوز

قراكوكيجدن قره يوزمز
يره قويب آش دوكرمي كوزمز

آه بزوم بوغفلت اجره قالمه موز
كناهلر دكرنده طالمه موز

دنيا لوعصيان خمرلري ايجوب
اسرلك اولب كندو مزدن كچوب

صوك نفس قورقوسندن آه آه
آه اولك اركوسندن آه آه

ملك الموت صرسبندن آه آه
ارقمز وستنه يره اغكدن آه آه

اوّل تبوسز طارا اودن آه قرا كوجراسوز ناجار اودن آه
اول دوشكسز مونسز اوزاودن آه اول قراكولق انسز اودن آه آه
اول منكر و نكير فرشتناك قورقوسنده اول ايكي خوشتناك
اوّل غريبلق قراكوا اوده بزي يالكوز قومه قبول ايت بوسوزي
يا الهي بزكناه كارقولدري جمله مؤمن بايلري يوخسللري
ايشركيوب سن عنايت ايلكل الموز طوب هدايت ايلكل
ايمان بايلغني وبركل الهي زوالدن صقلیو بركل الهي
اوت وبردك صكرده لطف ايلكل برزه ايمانمي ابد باغشلغل
ايمان بولداش ايده سن سن برزه درد دله آمين ديلوم بوسوزه
اولكم بنجلين امّته سز ماسوا سوكوسنه كتمه سز
سورك كوكلدن ماسوا غمين ميل ايدجك حق تعالى ذرهمين
سز بنوم كبي دلو اوليا سز ميل حقدن غيريه قلمياسز
عيبلويم اجرم جوق اوزمه دلودن اوصلو خبر بوسوزمه

اشده

اشده بلدوكور بنوم احوالمي حقه طوغري وار مادم يولمي
هر اشيده حقه يارر بولمدم حقه يارار عمل قلمدم
نفسه يرار اشلري جوق بلورم آنلكجون زار يلر جوق قلورم
اولاكم سز طوغري وار سز حقا جوق احسانلر ايده اولاحي بقا
حقه لايق اشليو كورايشكي حق كيدره كوكلوكز تشويشي
بنه اولكي سوزي سويليلوم شفاعت ايدبي شرح ايدلوم
جونكه رسول سجديه قودي باشني امتم باغشله ديمكده سوزي
سجده ده حسن حسين كلدي سوزه بغشله دير امتين دده سوزه
عايشله فاطمه دخي ايميار امتيجون اغلشوردي زار زار
جاريا دخي اغلرلر ادي امتيجون جكرلر طغلرلر ادي
جونكه بونلر شويله زاري قلدلر امتيجون يانديلر يا قيلدلر
بن اكلدي يا محمد طوركور اكي معصوم مجلري قلدورمكور
عايشله فاطمه اغلشمسون يارك جكري صنمسن

يوخسه ملكلرومي اكلتدوكز جنتك حوريلرين سكلتدوكز
ابوبكرك آهنه دويمن بولمز عمرك اكلدسي يرلر دلمز
ديك عثمانه كوزياشن دير تمسون طاشرب دكز لري كوكر تمسون
هم عليده دخي نعره اورمسون انس جني بربرينه اورمسون
يارة يارة اولمسون فلكلرم قلدي از هلاك اولة ملكلرم
باشني قلدردي اولدمده رسول اهل بيتي اغلمز يمش صاغ صول
صاغ يانده ابوبكر يله عمر صول يانده عثمان علي باش طمر
ارد لرنده فاطمه عايشه امتيجون دوشدلر جوق تشوشه
اكلمشوب يا نور حسنيله حسن باشدرن قلدردي اول خلق حسن
شول قدر اغلشلر آه فرقتي كوزجكلري قورمشلكي قمتي
صور لراي دده خبر كلدمي جهنمدن امتك اخذ اولدي
اولمديسه يوزبره اورلوم امتك يولنه جانلر ويرلوم
يولوك ضعيفلر در بيجاره استرز حقدنكه قلدبر جاره

يا اولنجه اغلشالوم يا تلوم ضعيف امتلرك الن طوتلوم
ايكي معصوم جون بوسوزي سيلدي 390 دده لرني تسلي ايلدي
دعا قلدي فخر عالم انلره حسنيله حسنه اولجانلره
باشلكوزه كله خير يازلر حق شهيد لق جانم قوذلر
دوندي دير يا عايشه يا فاطمه طوزي كلوك ايكوزده فاتمه
يرلرندن اكسيلمه طوزلدلر دوزجوكب اوكنده حالين صورلر
عايشه فاطمه 395 دير يقدك بزي نولدي كنه شيله اغلمدك بزي
دينديبزه ياجهانك كوشني دلديه يغر موزي كوزك يشي
بزه سويلرسن كوزن ياشي افر يغر موزي ياش ايدر جانلر يقر
ديدكم يا فاطمه يا عايشه درد دكلمي امتوم اوده دوشه
امتك درديمي موسديبنده يورك اهل بيتمدن بكا يردم كرك
آل اولادي سورسك اي دده 400 عاشقانه ويرصلوات احمده
اشمدك يارن قيامت كم اوله هركشي ايدكلرن بزيربوله

جمع ايده حق خلق محشر يرينه — كندو فاضلق ايده هر برينه
جمله خلقي اولين آخرين — جمع ايده محشر يرينه هب وردين
جمله انسان جمله جنلر وري — ملكلرده طورلر صف صف اوري
عالمي قوشدلر جمله طوره — حق تعالى جبرئيله بيوره
حق تعالى جبرئيله امر ايده — مالكله دوزخ جهنمي يده
ايده وار جهنمي شمدي كتور — وقت اولدي عاصيلر جوده يتور
جونايله قوبه اول فرياد كوني — حق تعالى ايشايسون در اني
جوق اولو فرشتهلرده كوندره — يتمش بيك زنجير ايله كوتوره
اول ملكلرده اكر كسه بري — دوشريدي كلي محشر قومني
اغزنه قوشه ايديدي صرير — عايشيله فاطمه بويله دير
اول فرشتهلره جبرئيل وره — طاموحقدن قورقه تز تز صوره
صوره ايده جهنم يا جبرئيل — بكا عذابلري ايلر اول جليل
ايده كم يوق سني انكجون استر — هيبتكي جمله قوالمزده كوستر

دناده

دناده كافر منافق جوغدي — حقدن اصلا قورقولاري يوغدي
عاصيلر جوق بي نمازلر دخي وار — فاسقلري زانيلري كم صيار
بولر حقك بويرغن طوتمادلر — اكثولر در طوغري يوله كتمدلر
حقه بيون ويرملري يوغدي — نفسلرينه اويمالري جوغدي
حق تعالى سنوكله انلره — انتقام ايدر اول ازغونلره
سني انلر بجون يرتدي بلاسن — انده در لوعذابلر قيلاسن
انلره سن هيبتله باقه سن — اودلروكه ياندورسن ياقسن
ياقسن اوده كوكل يقنلري — دخي حقدن غيريه طنلري
مظلومي ناحق يره دوكنلري — مسكينه فقيره سوكنلري
دللريله تكري يزدن ديرلردي — محمد در هم رسول درلردي
دخي عالمده حرمت ايمين — عاصي اولوب طوغري يوله كتمين
حقدن اوغرن شول كبايره ايدجي — شوم نفسك ارزوسنه كيدجي
ياخود شول بش وقت نمازي قيلمين — كاهلك ايدوب قرالر بولمين

يه رمضان اورجن اكسك طوته
كتورك طاموي خلق كورسن ديه
هر كشي خوذ بلور بندوكلرين
اي قزم فاطمه انلر بنجه اولا
جبرئيله جونكه هر سوزي صورة
جبرئيله جونكه حق امر ايده
مقربلر هيبتله وارلر
بو مقرب فرشتك هر بري
زبانلر يا بشلر يتمكا
بونلري كوب همان اغزن لجا
ذاقلر يتمش بيك اوذ زنجيرلرن
يا بشه هر بر زباني بوز بوجه
هيبتله جكرلرم سوزرلر

انلري يارن اوذ لره اتة
قاموعاصيلرا كا كرسون ديه
ديرسه هب بولسون انذكلرين
جهنمه كورلرسه بنجه اولا
جوابن اشدجك انلر كوره
جهنمي بزايرشدر محشره
جهنمي محشره قيغرلر
برمغيله كتورديلي بويري
محشر خلقنه عبرت اتمكا
جهنم كورلبوب اوذلرن صجا
طوته يتمش بك فرشته هر برين
ايرميلر برنده ذرجه
طاموده برتمن برندن كورلر

حق

حق تعالي برخطاب ايده كا
برلسنه يارديمن ندييي
برآج قورقم برباراي يودر
بوخطاب طاموي قتي طغلدي
طاموده حق قورقسي قاني قويه
اغلبه ايده جهنم يا الهي
حق ديه كل كورين ازغونلره
بنوم ذرقم بيوب غيره طبرلر
بنم اتمك دذوكي ايدرلر
كوكرب وب ليده جهنم يا اله
ديلرم كه خلقه هيبت كوسترم
شيله هيبتله كم عاصي قولكره
ولي نبي ذمم هب اوردم

ياجهنم عذاب ايدرسم سكا
سني برپودمه لقمه ايدييي
بيورمسم سني حاق شيله ايدر
قورقدي حفنه زار زار اغلدي
كندوي برسرجه برنده قويه
عذابكدن قورقرم اي بادشاه
سنوكيله عذاب ايدم انلره
بنم امرم قويب يولدن صبرلر
نفسلري ارزولرينه كدرلر
برديلاكم وارسكا اي بادشاه
قصرلك اوديله عبرت كوسترم
يانجق كندلرا كريو للره
جهنمكدن غير سني قورقدم

حقّ دیه دستور سکا ایت صیبجی الاخاصلرمی قورقتمه قتی
جون جهنمه دستور اوله هیبه حذر ایتسون جوق دورشن غیبته
مالك آیده زبانیلره اوشك طامونك یولارینه یابشك
اوله یتمش بك زنجیر یولاری ملکلر یوکرشوب واره ایلاروه
حر یولرده یتمش بیك خلقه اولا حق عذابن ویرمسن مؤمن قوله
زبانیلر بر اوغردن وارلر جهنم خلقسینه آل اورلر
زبانیلر هب اوشه اوکی صوکی یابشه هر خلقیه یتمش بکی
جمله لر قوتلری له هر بری ایدر لر محشر یرینه کلبری
هر زبانی یابشوب جاکلر کمی طوره کمی دیزن جوکلر
زبانینك هر بریسی ای دده یومرق اورسه طاغ طاشی ارده
تونی کوکلر یوزینه صاوره قصد ایدرسه برلری هب دوره
دونیده طاغلری نکه وار زبانیلرك برجوکی ای یار
شو هیبتله هر بریسی ذور له جمله سی هب یور له

طاموا

طامو برکز کوکریوبن اوره موج صاجله قوغلر جهانه فوج فوج
صوصغری صورتنده یوریه زبانینك کلسی سوریه
آکریه کوکریه درت یکا بقا توتنی هرنیه اوغرسه یقا
علولرن یالکلرین بی ریا صجاوولر درت یانینه یوریه
قبقره اودلودوتلری اغا قغلجم لر هر بری بکزر طغا
اولولقده طمونك هر بر قوغی شیله بیوك صانسن دنیا طغی
صاجلوبن طاموا جندن جقا قصد ایدکم بولدوغنی هب یقا
جونکه بیك یللق قدر یول کلر ینجلرك اودی صدوب جوکلر
جون جهنم محشر برن کوره دخی بترکوکریوب اوله کوره
همان برکز سلکنه یا فاطمه خلقه قصدی ایرلر بوخاتمه
زبانینك کلیسی سوریه سلکنوب بوشانه دخی یوریه
ایده شمدی جمله خلقی یودرن بر یودم ایدوبن نکر ایدرن
کوکر مسن اکر هاسن حسب ایده اولو بیغمبر لری هب ستایده

قورقمه دوشه جمله بيغمبرلره — كورنه حالت دوشه اولسرورلره
جهنمك هيبتيدن شاشلر — پنجه نبي دزني اوزره دوشلر
عيسى وموسى وابراهيم شتا — نفسي نفسي ديوب عرشه ياپشه
اوغلي اسمعيلدن ابراهيم كجا — قردشي هارونلرندن موسي كجا
امتي مريم عيسى اوندن — نفسي نفسي ديوب ايدسونلرا
يلورلر تكريه سويليلر — مدد يارب نفسي نفسي ديالر
اي قزم اولدم بوآتك مصطفى — عاصي امتلرينه قيله وفا
ديدي يارب نفسي ديوسويلمزم — قورتر نفسي ديوسويلمزم
ايدمر اندن امتي وامتي — بندمر يارب امتسز جنتي
بلال ردن سن خلاص ايت يالله — قل سلامت امتم اي بادشاه
ايشده شويله يلورسيارم حقا — اومرومم رحمت نظر يله بقا
جمله شكر قل امتي اولدك رحمه — ويرصلوه حشقلله محمده
آل واولادي سورسك اي دده — عاشقانه حمده

واطمه

فاطمه عايشه دخي اي جان — اغلشورق يوزيره قورقرهمان
يرغري قبدبكه فرياد فغان — اكلدي خلق زمين آسمان
اكلدي يرلر كوكلر فلكلر — عرش دوكرسيه اولان ملكلر
ديركر اغلتمه بولادي يا احد — يوخسه جملهز هلاك اولدق بعد
حبيبكدر اهل بيتله كلان — صوجلادي يوقي اغلشورز اراي قلان
جنت اجره اغلشوردي حورلر — اكلشوب قيلورلردي زارلر
رسول جونكله سجده اجره يلورم — اهل بيتله جكرلر اغلشور
شول قدر دوكدي بولر كوزلرينى — سجده يرن بلجق ايدردي يشي
كوردي كوكلرده اولان فرشتهلر — رسولك كوري ياشي جكردكر
ملكلرده زارله اغلشدلر — آه زارياله جكر طاغلشدلر
قيز نكده اغلدوغن كوردلر — سجده قلوب حضرته يوز اوردلر
نقدر حوارسه جنتده حوري — فاطمه جملسي قلدي غري
عرش كرسي لوح قلم اغلدي — يردبرندي دكز اجغلدي

كوكده قوشلر اغلشوبن ياندي — دكز ايجنده بلغلر قيندي
آيله كونش دخي اغلشدلر — قمو يلدزلر دخي اغلشدلر
حركاته كلدي صغلر اغلدي — بغري دانيوب ياشي جغلدي
جوشه كلوب طشدي دكزلراي يلر — اشبو حاله اغلشوردي نكدوار
اغجلر اكلوب دل اتدي قامت — صندلر اولدغده قوبر قيامت
دديي اولدم انلره حق حضرتي — اي حورياري نيه اغلرسز قيتي
وياعزرائيله كرسي كلك سوزه — ويا لوح قلم اولدي سزه
نه كلدي سزه يا بولر كوكلر — اكلدوكوز كدر ينجه اوكلر
وياطغلر ندندر بو اكلدي — بو اغلشمق ندر يا بو سكلدي
اي دكزلر اي بالقلر ندر حالك — بو اغلشمق ندريه بو قيل قالك
اي يلدزلر وياكونش وياي — ندر بو كوز ياشي بو آهله واي
بو نلره حق نيه اغلرسز ديي — جكر لري نيه طغلرسز ديي
بو نلره خي اغلشورق سويلدي — دللر نجه حالدن وصف ايلدي

ديدلر

ديدلر كزاي يوجه بر وزير كار — طور ميوب اغلر جيبك زار زار
اهل بيتله كلوبن اغلدي — امتيجون جكر لرين طغلدي
جاريارى فاطمه عايشه — اغلشورلر حسن حسين بواشه
سجده وار بن زاري قلدلر — اغلشوب امته ياري قلدلر
انلرك اكلدسي يقدي بزي — بزدخي جمله بيره فوديق بوزي
اه لرينه دوعدك انلرك — عاصيلر يجون اغلشن اولجانلرك
كوردك انلر اغلشوب ايدرلر آه — بزدخي صبر ايدمدك يا اله
بزدخي اغلاشورز انلر يجون — رسوله امت اولان جانلر يجون
اول كناه كار امتيجون اغلروز — اول ضعيفلر يجون جكر لر طغلرز
حق تعالى ديدكه خوش قلدكوز — اول حبيبك رضاسن بولدكوز
بر دعه ايدوكز حبيبم احمده — امتيجون اغليان محمده
بني دخي راضي قلدكوز بلوكه — همشه ضعيفلر يارديم قلوكه

آل اولاد دي سوز رسلك اي دده — عاشقانه وير صلوات احمد

جمله رسول الله مناجات ايلدي — امتيجون عرض حاجات ايلدي

يا الهي رحمتك كي جوق در — امتيمك عاصيلري جوق در

عاصي امتلري باغشله بكا — حاجتم بودر همان اوكدن صكا

بر ساعت اولمي آه آلر امتيم — كيجمي وار غصه سوزجه يا غيم

كيجمي وار اغليوب قرار امتيم — امتومك غصه لرن جكميم

امتي آمتي ديلمزم — آنلر جون اغليوب سويلمزم

دخي اوغلانلري ديلمزم — آنلرك حالي نه اولاد ديمزم

حلالم خيجه ديلمزم — عايشه ايجون دخي سويلمزم

كندو نفسوي دخي ديلمزم — امتمسر جنته بن كيرمزم

هم قزم فاطمه ديلمزم — حسن حسين ده ديلمزم

اول كلورسه سويلرا كا سوزني — بزدن ارتوق سوز زيرا قدري

فاطمنك قابوسنه وارد لر — آل ذكر منن جكرمش كورد لر

مبارك الذي قابر مشدي — صايو لقدن بكزي صارر مشدي

جاغرشورلر يارسولمز قزي — كل ملا لتدن بكون قورتر بزي

بنه اغلر اول آتك يانه يانه — بليمدك نه امر كلدي اكا

اوج كون اوج كيجه در اوطعام يمز — جوق اغلر حالني بيزه ديمز

آه نارمي قيلمين جوق اغلدي — آنك آه جكرموز طاغلدي

فاطمه شدي جون بوسوزمي — ياشله طولدي مبارك كوزلري

صبر ايدك كيم كيشلك طوتن كيم — سوزلريكوز وارم امته ديم

كيشلك صوتن بزيمالو جاودي — قادر يكن دنيادن قاچريدي

خرزدن يك دبدكي يا لاسدي — آيكيجون قورقودن خلاصدي

جاره اون درت ياسه ديكلمشدي — ايلكي حرمادن بوكا شدي

باشني اورتسي كورندن ايدي — آنكرك شمله براسندن ايدي

بودر شملة مقرمانك اورتسي كلين ليجك ويرمشي اتسي
اول رسولك غمخواره سي اولا مهرماسي شمله يارسي اولا
كوكلين الحاق دوتبن شيله يورر باشنه اول شمله باره سره بورر
صحابيه دي يورك ايدرو ارد كوزجه بن يورياين كروا
حاشه لله دللراي اموز فخر عالم فيزسن سلطانمز
لله روادر ارد هوزده قالمز 560 بزدلارز بيش قدم سز اولامز
سز بورك اوكجه بزده وارلم مبارك ابزكوزه يوز سورلم
يمالوجه جاريور نمش كدر دائما الله دليده ذكر ايدر
ديرالهي نه كوندردك امه امتجون بنه كرمش ماتمه
صحابلرايزي سورب كدر يمالو اسكيله جمله آه ايدر
ديرلرديدي كم رسولمز قزي بر اسكي جاركيه اولوبكن اوزي
شول قدر اغلشدي اصحاب بوطوه كوزلرينك ياشي دونجه قاطه
ايشدنلر هب بله اغلاشدلر اول اسكجون جكرلر طغلشدلر

واصحه

اوجانلر بزمجون اغلاردي كناهموزا يجون جكر طغلاردي
بزدي استيلر امت ديلر باشي جاني بولمزده قويلر
استيلر بزي هركون هركيجه 570 آج يالن كجينلر شويلجه
اربه اتماكينه ده طوممياللر بزكياسي كياوزكيا يلر
قزي برقوج درسني دوشنه شول بوغن حرمه ايبني قوشنه
رسولمز قبري حصيرده يتا اول مبارك تنه حصير بتا
حصير بتاني شول زجري بوله بزمجون دورلو ازار يكر قله
عباكيه دون نمازلرن قله كل بزي كورآدموز امت اوله
انلرك حالني اشيدوز انلره مخالف اشلر ايدوز
بزمجون انلره اويلنمياوز قبره كيره جكموز اكمايوز
اورجلر كونلري جوغدي دون نمازي قلموز بوغدي
دون نمازن عجب نه قيلاسن يه ايده يه هفتده بر قلاسن
موزه كلنجك دياسن امتيم 580 طوممياسن الك بونجه متيم

يارن اني كورجك نه دياسن — بلكه بكا شفاعت قل دياسن
دي اوتنمزلق دكلميدر بزه — انلرك يانده كلوز سوزه
بونده درلوا درلو حوشلق سوه وز — ترك سنت اولوب كوكس كره وز
اكر ديرسك رسول بويله ايتمدي — بو جور جمك بولينه كتمدي
كه بو سوزلره يالانديرسك — آنكيجون طوتمزن هج ديرسك
بو سوزلره سكا اثبات ايدهم — اويارسك طوغري يولجه كيدهم
بزه جكسن ايدر بدي دياسن — رسول بويله كدر بدي دياسن
يه ديرسك بن كيدمزم ديرسك — اول اندوكن ايدمزم ديرسن
هي يارنلر عجب اولدي حالوز — اكري بوله صبدي بلوز يولوز
بزه جهود دكسه بزه ايسه سؤال — نه جواب ايدوز ايسه مكر آل
بزه ديسه سزنه طائفكوز — دسك بز مؤمن سز جهود سكوز
فخر ي عالم مصطفى محمدك — امتيوز ديمز بز اول احمدك
جونكه اول جهود سوالن ايلسه — امتي ديدكوزي دكلسه

ديسه

ديسه نبيكوز بو اشي اتمدي — بو سزكيدوكلوز يوله كتمدي
ديرسوز ياسز ايدر سكوزه — شهرت يوللرينه كيدر سكوزه
اول ديه جهود دز نه عار اوله — ياخود ديمزه نه ضرر اوله
سز امتسز شول اشلر سزده وار — بز جهود دز اكا غه ايدر وز عار
قنده قلدي اول فساد كيدوز — ياخود شول بدعتلر يلوز ايدوز
هاي سزك اول نبيكوز سزدن بزر — سزدن اوتري بنجكز بكزي جزر
نبيكوزه اويار بز ايشكوز يوق — اوته بزه بكزر ايشلوكوز جوق
بزه خراج ديدك ويروزز — سز حراجدن قجدغكوز كورزز
كر نبيكوز شمدي سزي كوردي — بز طورركن سزي اول قيردي
اول جهود قرشو سوالي ايلسه — بنجه بونك كبي هرزه سوز ايلسه
سوزي بندن حتي جوق ايلسه اوته — نه ديلوم اول جهوده اول ايسه
اهلي بلور ندر جهودن مراد — امتيوز ديمك همان برقوري ات

حضرت اولب جانکوزیولسون حاجی — سوقلهب دیک رسول اکرم

یا بو ایشک جارسی نه ایتمدر — دنیده بر شیخ آنکی صوئمدر

شیخ دیدکم نه کشی کبی اوله — هر ایشی رسول ایشی کبی اوله

کرا اول اصل کشی بولنمازسه — برکشی بول وقفدن الن کسه

دیی یکا برجهت اولسه دیمه — واقف ایتمکی هرکز یمه

وارمه برال امکین کسب ایدنه — قوت اندن جود در اسلام دینه

هر نبینک برپیشه سی وار دی — اول پیشه دن سبلنور کردی

بو شیخ آلدرمه بیوک کشی دکل — اشکری هیچ نبیلر ایشی دکل

نه یردی کور آدم بیغمبری — جفت سورمه نه دیریدی اوارسوری

کی حلال در آل امکی دیردی — هر اوینده آل امکین یردی

دیدی بنم سودک اوغلم اول اولا — کسب ایدوبن الی امکین بولا

شیت بیغمبر ایشدی بو سوزی — جولهلق ایلمکه طوندی یوزی

جولهه لغن طوقمغه بشلادی — آل امکین یدی ایشین ایشلادی

مفت یمکه قائل اولمازلر دی — ایفتا لق ندر بلمزلار دی

شیت بیغمبر دیردی ای آتا — دولت انک حلال کسب ایله صوته

ادریس بیغمبر یوردی نیده — درزلک ایلدی اولده ای دده

آل امکین یمکه ای شهریارم — هر نبی بر صنعت ایشلر انیکار

دلکردی دکله نوح بیغمبری — کور نکر جکاریدی اول سوری

داود بیغمبر ده دمور جیدی — دمور الاصلکه خامر جیدی

یدکنجه آل امکین یردی — شبهه سوزجه لقمه بودر دیردی

زیره هرکیم آل امکینی بولور — قلبنده نور لر تمکنده بولور

مراد لری آل امکین بولمدر — ظاهری باطنی نوره طولمدر

بو بله لقمه یین حق دوستی اولور — صحبکه اینحق قبلنه دور اولور

لقمه سین نور ایلین کور نورسن — انبیالر بولدوغنی بولسن

ايلهٔ بلك الّ امكي نور اولور — شبهلو بين حقدن درّ اولور
اسم اعظم قنصي درّ ديدلر — حلال لقمه يمسي درّ ديدلر
يوخسه حقدن اسم هب اعظمدر — الّ امكي كورينجه اعظم درّ
شبهسوز بيلرسه دعا — اسم اعظم اولين عرشدا اعا
داود پيغمبر كبي اكوكده اي ار — دمور خمر كبي اولا اشكار
سندخي كرّ الّ امكن پرسلك — دمور كوكلري خمير ايده سلك
كرّ بيلرّ ادلري پرسم — ضعالرن معجز لرن ديرسم
دسته برجلده صغمز اولور بوكتاب — ندچوق اولمش ديوا ايدلر عتاب
وقف يمه الّ امكيدر ثواب — حقه وحق دينه پرّ بوجواب
هركه واقف تمكندن دور اولا — يكلري لقمه كلي نور اولا
يوخسه شول قور لافدن نه پرّ — ولا يرلر شول الّ امكي پرّ
هيچ سوم غه بكره وقابويه — هيچ اوزغه اولره ويا بويه

كرا

كرامتلر همان بويرّ دده — الّ امكن يمه درويشلك ايده
بو بخلايين شيخي آنا بولسن — بو ليحاق ابن لينكه ويرسن
يه شو نذركم منصيجون اوقيه — پركولك اهلي هباكا قاقيا
اوقيمقدن نيتي قاضي اولا — الينه بندكي آت طازي اولا
يا مدرس اولمه يا مفتي اولا — الّ امكن يمه مفتي اولا
درد دنيا ملا ويا شيخ اولا — كوركلرا نلري يارن نه اولا
يه بوخلقي نجون قنايلر — شيخلرك قنصينه انانلر
اينا نجق شيخي اوشددم سكا — كه اني بو ليحق القش ايدسن بكا
شيخ اودركه قابو سنده دوشمه — سكك بالله اوشركي اوشمه
نه كلورسه حق يولينه يدوره — شيخ اودركه همه يه همدم يدوره
اوغلمه قيز مجهاز ديمه — انكره جوق مال جين ديمه
انكره جوق جوق دوزن دوزي ويره — دنيا اهلي شيخ صنه كوزي قره

بِرْ فَنَا بُولْمَشْ كِشِي يُولِي كُورَكْ
اَنْجَلَابْنْ كِمْسَه جَانْلَرْ وِيرَكْ

اِشْدَه اَنْكْ هِمَّتِنْ لَقْ كَرَكْ
رَسُولْدَنْ شَفَاعَتْ اُولَه يَكْرَكْ

بَنُومْ بِيرُمْ دَخِي شُويلَجَه يَدِي
دِيدِكُومْدَنْ بِيرْ دَخِي اَنْجَيدِي

اِلَابْنْ بِيرُمْ كِبِي اُولِيمَا دُمْ
شَيْخِمْكْ بُولْدُقْلَرِنْ بُولِيمَدُمْ

اِي فَرْدَ اَشْلَرْ بِنْ سُورُمْ وَاَدَبْ سِزَه
قُولَقْ دُوتَكْ اِشْبُو طُوغْرِي حَقْ سُوزَه

بَنُومْ اَدَمْ شَيْخْ مُحَمَّدْ اُولَدِغِي
دِلَه شَيْخْ لَقْ آدِيلَه اَكْلَدُوغِي

اَتَمْ اَنَمْ وِيرْدُكِي اَدَبْ دُرْ بِزَه
طُوغْرِ سِنِي سُيْلَدُمْ سُوزُمْ سِزَه

بَنِي صَنَمَه بَرْ اُولُو شَيْخْ وَالِيمْ
حَقَّه طُوغْرِي كِيدَمَزْ بِرْ دَالِيمْ

شَيْخْ لَقْ اَدِي اَفْتِرَا اُولَدِي بَكَا
حَالِمِي بَنْ بِيلُورُمْ اُوكْدَنْ صُكَا

بَنْ نَه لَا يِقْمْ بُونَكْ كِبِي آدَه
بَنْجَلَيْنْ اُوكْمَدُقْ بُوقْ دُنْيَه

يُوزِمَه بَاقْمَزْ صَنُورْ لَرْ شَيْخْ كِشِي
دَلُولَرْ اِتْمِيَه اِنْدُوكُمْ لِيشِي

بِيلَه لَرْدِي بَنُومْ اَكْسُكْ اِشُومِي
آدَمْ صَنْمَازْدِي كُورَه طَاشِمِي

كِمْسَه

كِمْسَه يُوزِمَه نَظَرْ قِلْمَازْدِي
اَلُومْ اُوبْ هَمْ طَبُو قِلْمَازْدِي

اِشْتْ اُولْ اَصْحَابْ كَهْفَكْ اِيتِي
كُورْ نَه مَرْتَبَه اِيرْ كُورْدِي غَنِي

حَقْ تَعَالِي اَكْدِي قُرْ اَنْدَه اَنِي
دِدِي كَاكْلُبُهُمْ بَاسِطْ غَنِي

اَكْرْ قِطْمِيرْ قَدَرْ قَدَرْمْ اُولَيْدِي
دُوجِهَانْدَه حَاكِمْ اَيُو اُولَيْدِي

حَقْ تَعَالَى دُوسْتْلَرِنِي بُولْدِي اُولْ
حَقِّي اِسْتِيَانَه يُولْدَاشْ اُولْدِي اُولْ

قُودِلَرْ جُوقْ دُوكْدِلَرْ اُولْ كِتْمَدِي
حَقْ تَعَالِي سُوكُوسِنْ تُرْكْ اِتْمَدِي

حَقْ اَكَا دِلْ وِيرْدِي اُولَدُمْ سُيْلَدِي
كِنْدُوحَالِنْ اَنْدَه وَصْفْ اَيْلَدِي

دِدِي كِشِلَرْ سِزَه بَنْ بِيدَرَمْ
بَنْدَه حَقِّي اِسْتِمْلَكَه كِيدَرَمْ

فِي الْحَالْ اُومُوزْ لَارِنَه كُرْتُدِلَرْ
غَارَه دَكْ اَنِي دَخِي يَتُورْدِيلَرْ

دُوكْنَه وُسُكْنَه هِيچْ اُويَمَدِي
اَيَاغِنْ اُوقَتْدِيلَرْدِي طُويَمَدِي

كُلْبَه حَقْ سُوكُوسِي اُولَه بُوقَدَرْ
كَلْ بَنِي كُورْ غَيْرِ يَمْ يُوقْ كَلْبْ قَدَرْ

بَسْ بَنْ اِتْدَنْ كُوبِي كُورْدُمْ حَالِمِي
عِشْقِي حَقَّه اَلْتَمَدُمْ يُولُمِي

اُولْ بِلَنْدِي قُوجْ اُولَبْ جَنَّتْ بُولَا
بَنْ بِلِيمَدُمْ كِرْ حَالِمِي شُولَه

نفسم ارزولردر فکرم همان — جهانده یوق بزبزم مثلم یمان

680 اشده برادرکوی یوزی قره — یوقره یوز عجب بنجه آغره

دست توبه ویرمرم اونمدن — حقه بنجه ورجاغم صمدم

یوق بره اوبرایللر الومی — حقه ضوغری وار مادم یولمی

یا الهی سن عنایت رحم قل — هم حبیبکدن شفاعت روز قل

امیر سلطان بنه همت ایلیه — دردسینه دلک ایدوب سیلیه

اومرم انلر کرملر ایلیه — اشکلری قطمیر نی طویلیه

ال اولادن ایرمه یاغنی — قطمیر وار یالنی یوالیه

غمنده کدرلرسه بیله کیدرن — یه انلر سوزدوجهانی بیدرن

جمالک کورمدکلری وقتن حوجه — بن ذلیلک حاشا اوغریه کوجه

آل اولادی سورنلر قموا — اذاد ایله کورمسونلر هیچ طمعا

690 آل اولادی سورسک ای ددم — عاشقانه ویرصلوات احمده

اشت امدی مصطفا نک حالنی — حسن حسین نیه الیدی یولنی

جونکه

جونکه بونلر سجده اجره یلورلر — بویکا کورلر ابوبکر نه قلورلر

قزی عایشه صورمدیکه قانی — اول حلالک ایکی جهان سلطانی

ددی بباکدی قزی اونه — کلدی بکلرز قورقلوایت بنه

کورمدم انده قرار ایلمدی — اصل ندر هیچ بزه سویلمدی

حسن حسینله اوجی کتدکلر — اغلشوب قبسن طاغنه یتدیلر

بلمم ندر کلمن بنه اکا — اولکدلدن اضراب دوشدی بکا

اشت امدی ابوبکر نیلدی — عمر عثمان علی یی جمع ایلدی

اول ابوبکر عمر عثمان علی — انده فی الحال جمع اولرا دردت ولی

جار یاری یوکرشوب کورنلدیلر — عایشه اوغریوب سویلدیلر

ابوبکر عایشه دیر قزم — فاطمیله کلک طوتک بوسوزم

بزدخی جبل قبسه وارلوم — نیه اغلر رسول بنه کورلوم

یه قزینه یاخود سکا سویلیه — غصه وز کیدر بن شاد ایلیه

بوسوزی دیوب وضولرا لدیلر — بوکرشوب جبل قبسه کتدیلر

كلدلر كورديلر اول معصوم مجلس — يره قومشلر يوزي امتدلر

مصطفا خود طور ميوب اغلاردي — اشيدنك جكرن طغلا ردي

اوجيله دوشمشلر امتي دردنه — بونلر دكده درت قتلدي دردنه

اخياري قلميوب بونلر دخي — اغلشوب يوزيره قورلر اي اخي

هر برسي ديرلر ديدي الهي — بغشله امتنه جمله كناهي

مصطفا در آهله زار ايلين — امتيجون صاتوا باز ار ايلين

امتيجون يلورر لر اللهه — امتي يقميه اوده ديرلر شها

فاطمه عايشه كورنه ايدرلر — وضو ايدوب اورتنوبن كدرلر

عايشه يله فاطمه كلدلر — بونلري سجده اغلر كوردلر

كوردلر الله حبيبي مصطفا — يوزيره قومش اغلر اول صفا

كوردلرهم ايكي معصوم مجلس — يوزلرن يره قيوب امتي ديلر

ابوبكر عمر عثمان علي ده — قومشلر يوزيره بودرت واليده

فاطمه آنه اشتنه سيلدي — اول آتا سندن روايت ايلدي

شو وقتن كي جهنم هيبت ايده — جكوب زنجيرلرن قيرب كده

جون زبانيلر الندن بوشنا — قمو محشر خلقي اندن اوشنا

جمله خلقي بقمغه جون يوريه — 720 — بنجلرك آنده بغي اريه

رسول ايدر طامنك قصده كورم — يتشه قرشوسنه وارم طورم

ايدم آكا ياجهنم سوز اشت — جوق دلكلر ايدم آكا يوركيت

دون كروبزدن يكا يقمغل — ردكده امتلرمي يقمغل

كهيبتدن سوزمي اشمه — كوكريوب خشم ايده دونب كتمه

طامو ايده يا محمد ياحبيب — حق سني درد لوله قلدي طبيب

سن اللهه سوكلوسن يا حبيب — قامو درتلو قوللره سن طبيب

اونيكم اوراسنده كرمه كه جنوم — بكون عاصيلره خشم وغضبنم

جسمكي حق اودمه قلدي حرام — سن كروكت بن اشمي باشره

اكريوزوكريوب كورنه ايده — اولر صجوب خلقك اوستنه كي

بن دخي عاجز قلم فريادايدم — جبرئيله اشبو حالي ياد ايدم

ايدم سكاايي قرداشم جبرئيل — طاموي دوندرمكه بزجاره قيل

دون كرو ديدم طمويه كيمدي — امتم يقمه ديدم اشتمدي

آيده جبرئيل يامحمد بيل حالم — حق امرنسز هيچ بر اشي طوغمزالم

يامحمد قدرتم يوقدر بنم — حاجتك اللهه عرض ايله جنوم

ربكه يلورم كه حالمي كوره — نه دلرسكه مقصودك الله ورير

اول براللهدر مالكه مقصود لرورير — قول لرينك جمله حاللرين كورير

دونخرزاريله ايدم ياالله — مدد سندن ديلرم اي يادشاه

طاموي دوندرمكه ايي خوجا — ضعيف امتلرم اوغرينه كوجله

جبرئيله امر ايده حق بلديايد — آيده جنتده يوري رضوانه وار

كاديكه قاچ اول نوردن قدح — اجنده صوارمش يارم قدح

قدحي صقله تيمش سكاغني — ديكه تزشمدي استرسن اني

وار نتوراني جسيم احمده — ويريارم قدح صويي تجنده

جهنمك يوزنه صاجسون اني — كوسترم قدرت حبيبه بن غني

جبرئيل جنتده رضوانيه وار — قاني اول نوردن قدح ديوب صور

اجنده يارم قدح صوارمش — اول صوطاموا ودن صوارمش

ويرانيايلدين محمده — حق تعالي نك حبيبي احمده

جونكه رضوان اشده اشبو سوزي — برنوردن صدق اجه كندو وزي

صندوق اجنده جقانوردن قدح — اجنده طوزلو صوياريارم قدح

ويره رضوان جبرئيلك اليني — قدحي الوب يوريه يولينه

جبرئيل وار ديه يامصطفي — شونوردن قدحي طوت بوراسن صفا

يامحمد يو يارم قدح صويي — سب طموتك يوزنه يمه قيو

جبرئيلدن رسول قدحي الا — طاموييه يتشه يولا ورمايا

طاموتك يوزنه اول صويي صجما — قجن قجن طاموكرو قجما

طاه عرشك صول طرفنده واره — محشرك قومنه كوزكوب طوره

رسولا اشبو حالي كي عجبله — اشبو سوزي جبرئيله سويله

ايده كم يا جبرئيل اشت سوندم — يلوري كوردم طوبه كندو اوزم
دون كروديدم سوزمي طوتمدي — اويكسندن سوزمي اشتمدي
ديلكوز بودر بنوم ديرم سكا — اور يا بو قدح صوندردي بكا
هركه طامو يوزينه اني صجا — طامو اندن اوشنوب كيرو قچا
جبرئيل ديه ايدين يا حبيب — اي كناه لردن اولن طبيب
يا محمد هب اومر لرهمتك — اول سنك عاصي كناه كارامتك
هر بري اشلدلر در لوكناه — صكره بشمان اولبن ايتدلر آه
توبه لر ايدوب قيي غلادلر — سندن اوتانوب يورك طغلادلر
بشيمانلق اودي اجلرن يقا — كوزلرندن اجي ياشلاري آقار
حق ددي شول آقن كوزلر ياشيله — اني صقلك ددي كورلرسن ايشيه
فرشته لر كوزلرياشن آلدلر — بر نور دن قدح ايجنه صالدلر
آمنا له رضوان قدحي صقلدي — سنوكجون جنبوني مرقلدي
بيلدي كور بنجه كره اولدي سما — اصل بودر جنوكده صوما

بو صوكوزلري ياشيدر آندرك — كناه لرمجون اغلشاجاندرك
حق بوصوي سنوكجون صقلدي — آمنا له رمغان مرقلدي
آرمغاني بودر سكا اندرك — سندن اوتانوردي جوغي اوجاندرك
اندن بوسوزلر رسوله خوش كلدي — آمنا جوق جوق القشلر قيلدي
ايده خوش دولت بكون شول امته — اغليه توبه ايده سن طوته
بشمان اولمه جمو كناه لرينه — كوز ياشي قرشده احوال لرينه
كوزلرندن اجي ياشلاري آقه — هر بكا خوش كلده اول ياشم حقا
زعي امت كوزلري ياشلو اوله — رحمت ايده حق كوزلري ياشلو اوله
بوعظيم كوندة بكا سيردم اولا — رحمت ايده حق كوزيه ياشلو قولا
شكر ايده امتلرم اغلادم شش — كوز ياشيله جبكرن طغلادم شش
جونكه بويله سوزلر اغلشان — كوز ياشن دوكيجكرلر طغلشان
اولاكم كوزمزدن ياش آقا — رسوله خوش كلده اول ياشم حقا
ركه بزه عنايت ايليه — ياخود رسول شفاعت ايليه

حکمت اولب جانکوز رسولدن حیا

شوقله هب دیک رسوله الصلا

شوقله دکلمک بنه سویلیالم
دکلینلر جانمی طویلا یلمه

بورویایت فاطمه دندر ای یار
اج کوزکی اویقودن جانک اویار

قزی فاطمه سوردی رسول
هرنه دیرسه سوزن ایدردی قبول

فاطمه دیی برکون جانم بابا
دوجهانک فخری سلطانم بابا

حق تعالی سوددکی قولدری
نکم وارسه بایدری یوخسللری

علمک اتمندن جمع اولسه کرک
یارن اندن جمع اولب طولسه کرک

اوراعلمک اصلی تدر سویلسک
نه وجهله درکا وصف ایلسک

رسول ایدر ای بنم جانم قزی
ایدی ویرم اشت امدی بوسوزی

بنم علمم نیجه در سویلسم
نه وجهله درسکا وصف ایلسم

علمم اوزنی بیک یللق اولا
اینی دخی بش یوز یللق اولا

بوقری یاسمی قول یاخود اولا
نوری محشر یرنه دوبدوز صه

اکل طوخوق قبضه اق کومش اوله
زی سعادت اول جمعه یوز بوله

اوچ

دیرسن که بوسوره ایرسین
فاطمنک وفاتندن کوره سن

اندن یازمشدک کوراسن بوسوزی
بوواره جوق اکلمیالوم سوزی

عارفه بترا شارت دیدلر
اول اشارتده بشارت دیدلر

فاطمه اول وقت مهر کرک دیدی
امتنک خاتونلرین کرک دیدی

شفاعتله دلیه خاتونلری
قور تو یسر عذابلردن انلری

شول کبن باغشلیان خاتونلره
شول شفاعت قلیسر انلره

زاریلر قلوب شفاعت قلیسر
نیجه دوشمشلرک الن الیسر

صنمکوز خاتونلری اول ارتوره
بنجلرین جهنمدن قورتره

حسنک اولدم اغولوکوملکین
هم حسینک دخی قولوکوملکین

ایکی الیندا کی کوملک الا
باشن اجوب نیجه زاریلر قله

کوستره مهرنده کلن حجتی
آتسیلد قیلسر شفاعتی

اتسیله بیلجه اغلاردی
بزمیجون جیکرن طغلاردی

یه بزه نولدیکم اغلامیاوز
یوزکوزدرده طغلامیاوز

امدي كلوك بزدخي اغلا شلم هم اول جانلره دعالر قوشلوم
كورمكه نلر جكر يدي فاطمه هله دكله سوزا برنجه خاتمه
كورمكه بنجه يوزردي دنيده سن اندك اولدكلسن اي دده
سن حريرلر كياسن اول كيمه دورلوا دورلو بياسن اول يمه
كول يلايه اوبه اممكن يمه كه اون درت يمكلوا برا سكي كيمه
ايلكيده خرمه ايبندن اولمه اولده ادم لك كيشيلك طوني اولا
صقن صنمه بولمازدي كيملكه ياخود درلو درلو طعام يملكه
قيول اعدي حريرلر كيمكي الون انجوا درلو زين ايدنكي
طاتلو تدوستلوغنه بوقمو يرلري كوكلر دخي اوجاق طمو
شيخم امير سلطان انلردن دره شول شفاعت ايده جانلر دره دره
آل اولادي سورسك اي دده عاشقانه وبر صلوات احمده
امير سلطان همت ايلرسه بيزه دعا دله امين ديك امدي بوسوزه
نه ديدلر يه اصحاب دكليه فاطمه لبا سجون اكليه

رسولزز قزي اسكيلر كيا الذكر من جكوب اتمك بيا
صحابلر جملسي عبرت الور عمر ايدر بونه اولمز اش اولور
قيصري كسري كافرلر ينك صولامري اطلاس حرير اولا نك
اتون تقيايله باشلر دوزلو صالني شيله كزالر
هر بري كافر قزيدر بوخود الله حسينك قزيدر
سبب ندر كه بويا لنجه بورر يا غنده بشمغي اسكي سورر
اسكي جاريله لباس كندو خاصر كه اون درت يرده يماسي اولمه
فاطمه بو حالي فكر ايلر يدي خوش كورب خالقه شكر ايلر يدي
صحابنك سوزلرني اكلدي بونلاري لك اغلا شدوغني طكلدي
وارديي ايجروا تسي حجره سنه اوشدي اصحاب حجرنك يورسنه
سلام ويروب وردي اوبدي الني بشلدي عرض ايدي كندو حالني
ديدكده اي دولتلو جانم بابا دوجهانك فخري سلطانم بابا
بوبكون اصحابك بني اسركدي اسكجامي هب كورب سايركدي

بُتُون قَفْقَاز يُوغِي دُغُن بِلَدلَر
كَلدِي اَصحَابكز سِزِي كُورمكَا
بِلمك اِستَرلَر كَلاَن اَيتَ نَدَر
يَلوَرُب قَابُويه كَلدِيلَر بكَا
اَسكجَه كُورُب عُمَر آه ايَلدِي
دِدِي قَيصَرِكسَر بِنِك قَزلَرِي
كَندُولَرِن دُورلُوز بِنتَلَه دُوزَرلَر
بَاشلَرِينه اَلتُون تَفَاكِيرلَر
كُومِش اَلتُون بَشمَغِي نَعلِن لَرِي
كُوزمجَد قِزِي كِم نَلَر كَبِيرَ
بُتُون قَفْقَاز يُوق بِر اَسكِسِي وَار
بَمَالَر اِيلكِندَه حُرمَه اِيبِي
عُمَرده قَابُودَه اُوتُورمِشدِي

اِيزُوم سُوزُب اَغلَشُورق كَلدِلَر
اَدَب اِيدَرلَر اِيجرُوكسِز مكَا
تَكرِي نَه اَمر اَيلَدِي غَايَت نَدَر
اِشدَه كَلدُم بَندَه حَضرَتُوكَا
اَغلَيُوبَن اِشبُو سُوزِي سُوَيلَدِي
كَبِر لَردِي حَرِير اَطلَس تِيزلَرِه
اَلتُون اِيجُوبَه بَاتُوب كَزَر لَر
تَاذُوا اَتلَر وَهَم قُوَر اِيَر لَر
غُصَّتِي بُوقصَالنُور كَر هَر بِرِي
بَيَان يُورَنَه اَيِي وَارَنَه اَيَر
كِه اَنَك دَخِي اُون دُرت يَماسِي وَار
دُر بَاشِمَه اُوشدِي هَبِي
غُصَّتِي شَادِي كَتُورمِشدِي

غُصَّلنُوب شِيلَجَه طُور مِشدِي
فَاطِمَه دِيَر بَبَا اُول تَكرِي حَقِّي
عُمَر اَسكِجَم كُورُب حَالِي بُودُر
هَر كِيجَه بِر قُوج دَرسِي دُوشَكَم
دُرت يِلدُر عَلِي اِيلَه هَر كِيجَه
اُول دَرِيجَك اُوزرِنَه يَاتُورُز
بِنَه طُور بِحَقّ اُول دَرِي كَتُورُدُز
بِز اَرِي بِحَقّ دَوه مُز وَار اَي كَزِين
بِر يَانِنَه يِمَلرُز بِلَك اَنِي
بِر دَخِي وَار يَصدُق اِيدِنَدُم اَنِي
بُونلَرِي كُورسَه عُمَر نَه دِيَر دِي
اُول رَسُولَك بُوسُوزَه كُوكلِي اَغَار
دِدِي اَجدَك كُوكلِمِي بَابَا جَنِي
دِدِي قَرِنم بُوقُوشَاغِي بَرَك قُوشَاغ

هَر نَه سُوَيلَسَه قُولَاق اُور مِشدِي
سَنِي رَسُول وِيَر دِي بِلدُر دِك حَقّي
اُودَكِي حَالِي بِلمَز كِه نَدَر
بُو تِنجَه يَانِنَه يَاتُور اُوشغُم
دُوشكِيمز اُول دَرِيدُر شُوَيلَجَه
بِنَه طُور بِحَقّ اُول دَرِي كَتُورُدُز
اُول دَرِي اُوسَتِنَده يِمَلرُوز اُوزِين
بِر يَانِنَه رَاحَت اَيلَرُز جَانِي
خُورمَه يَبرَاغِيلَه طُولدُرُدُم اَنِي
يَه بِلسَه قُودِيلَرمَز نَه يِرِدِي
فَاطِمَه اُوغشَا يُوب بَاشِن صِفَار
اِشدَه شِمدِي دَخِي بِلَك سُودُم سَنِي
اِشدَه بُويلَه كَرَك بَابَاك قُوشَاغ

دوندي رسول عمره دير يا عمر — وين يولينه يخشي قوشنديك كمر

نه سويلرم دكله سكا سوزمي — غصه لمسون بنوم خاص قيزمي

يا عمر كافر قزلري — كيرلرسه دنيا طونلر هر بري

بنوم قزمده كيه حاله لري — جنت اجره شعله ويره هر بري

انلاردك اطلاسلري ترنجه جوزه — قيزمك حالري انده طورر

التون تقيا اوله بوقجه كيه — انده قزم حوض نوردن تاج كيه

يا عمر بنرسه انلر اتلره — بينه قيزم نوردن براقلره

شو نوردن قنتلريله اوجر — بر نفسده بنجه منزل لرگچر

يا عمر انلر قيزمك ازلري — بولميا لرگ سورلر يوزلرين

صدق يا رسول الله دي عمر — فاطمه سويلر اول انى قمر

اي بنوم جانم بابا يته سكا — نولديكم جوغ اغلدك ديكل بكا

نيول سنك كوزك ياشي يا قرنبي — اي بابا اغلرگ كورمسم سني

اصلي ندردي بكا ايله كرم — تكم حالكي بلوب بنده كورم

بادي بنده بيله اغلا يا يوم — آه ايدر بن جيكرم طغلا يا يوم

امتك اودن اذاد اولا سجون — جملسي حوري جنان بولا سجون

رسول بركز آه ايدوب درای قزم — امت اوجاق بولده غش سور كوزم

هاي ضعيف امت ديوب اغلاردي — فاطمه بيلجه اغلاردي

صحابلر دخي بيله اغلدي — شول اولولرهب بزمجون اغلدي

انصاف ايدوب بز دخي اغلا شلوم — توبلر قلوب جكر طغلا شلوم

بزمناسب كلدي شرح ايليالوم — بينه صكره سوزمز سويلا يا يوم

بكر بركون جبرئيل ددي حقا — سوكلي قوللكه دكليا بقا

قنغي قول افضلدر ديات بسكا — حبيبكه ديوبن اولدن صوكا

ددي الله حضرت يا جبرئيل — تكي لغوم حقيجون شيله يل

بنوم فاطمه مؤمن سوكولدر — اردي يرده بنجلري وليدر

مؤمنلرده كرجوق اولورسه كناه — اغلشوب توبيله ايدرسه آه

نصيلد شيطانه دشمان اولسلر — كناهلريه بشمان اولسلر

دیسلر کم رحمت ایله الهی — بغشله هب بزده اولان کناهی
سن کریمسن جمله موزی یرلغا — قیامتده دوشمیالوم طار لغه
بو وجهله قوللرم سویلسلر — اغلشوبن هربری اکلمسلر
فرشتهلر عجبلاشورشونلری — اول کناهن اکوب اغلاشنلری
دیرلر ای حق بوقوللرا وتنمادین — ندیوزلر له سویلیر اوده یتمادین
بونجه فسادلر کله بونلر ایلدی — نه اوتنماز سوزلر یله سویلدی
کی اوتنماذ یوزکه باشن قلدره — عارسوزاولب جمله حالن بلدره
دیرلر اولدر اولکناهلر ایلیه — رحمت ایله حق دیوبن سیلیه
فرشتهلر دیرکه ای قادر جلب — نه یوزله رحمتلر ایلر طلب
بنده اولدم ایدرلر یا جبرئیل — فرشتهلر مه درم بونی بیل
ای فرشتهلر قمواکاه اولك — بن سزه نفس ویردم بللو بلوك
نفسکوز یوق ندن اشلرسزکناه — عاصی اولمازسزکه ایلیا سزآه
مطیع اولورسز عبادت ایلیوب — کناهسزلر اولوب طاعت ایلیوب

عجب دکلدرکه سزحاص اولاسز — ریادن آرینوب اخلاص بولاسز
طاعت قلنق عجبی دوندکوبی — یه بولسکوز عبادت لذتی
عجب اولدرادمك اوغلانلری — بلوك فجرا قدن یلدتدم انلری
نفس کبی دشمان ویردم انلره — بونفس جوق اشی ایدرر اولجانلره
صاغ یاننده جکرد نیاسوکوسی — صول یاننده عودت اوغلان اوکسی
هردملاوشیطان اولاری ازدررر — اوده یاقوبن یوزلرینی قزدررر
اخر عاجزاولوب بکا تجرلر — رحمت اومب کوزلری یاشن صچرلر
حلدن شوب اولورکناهلری — اغلشوب ناجار ایدرلر لهلری
بندی بنوم رحمتم جوقدرر — انلرك کناهلرندن جوقدرر
ایدرم که فرشتهلر بللوك — اشبو بنوم سوزمه طانوب اولك
شول کناهن اکوب اغلاشنلری — اذا اولسون جهنمدن جانلری
جلسنی یارلغادم انلرك — قوللرمدك اغلاشن اولجانلری
آنکیجون بنده ویردم انلره — بنی دایم برلیان اولجانلره

يَا رَبِّ اُوْل سَوْكْلِي مُحَمَّدِي — بَنِي كُوْندَر دِمْ اُولَارَه اَحْمَدِي
وَارْدِي آنده اُول حَبِيبِم مُصْطَفَى — قُولْلَرِمْك كُوكْلِنَه وِيرْدِي صَفَا
جَبْرَئِيلَه حَقّ بُوسُوزِي سُوْيلَدِي — قُولْلَرُك اَفْضَلِنِي شَرْح اَيْلَدِي
حَقَّه يَاقِين اُولُورْمِش اَغْلَيَاك — تُوبَلَر قَلُوب جِكَرْلَر طَغْلَيَان
كُوْرَه مِيسِن شُوْل اُولُوسْلَطَانْلَرِي — نَلَر جِكَر يِمِش بِزْمِجُون جَانْلَرِي
بِزْكَه اِيدُوْر اَنْلَر اَغْلَيَه — أَغْلَا شُوب آهِلَه جِكَر طَغْلَيَه
بِزِي سَوِب اِسْتُوب دِيلَا يَلَر — اَسْرَكُيُوب شَفَاعَت اَيْلَا يَلَر
اُمِدِي بِزْدَخِي سَوْلُوْمْ اَنْلَرِي — شُوْل بِزِي قَارِبْ اَغْلَا يَنْلَرِي
شَهِيدِكِي دِمْ اَنْلَرِي سَوْمَك اِيجَاب — اَلِ اَوْلَادِي سَوْمَكْدُر هَمَان
اَرْتُوْر اَوْلَا دِيلَه اَلْ سَوْكْسِنِي — اُول سَوْكُوْ اَنْلَرَه اَلْتُرْسَنِي
اَلِ اَوْلَادِي سَوْمِرْسَك اَي دَدَه — عَاشِقَانَه وِيرْصَلَوَات اَحْمَدَه
دِكْلَك اُمِدِي رَسُوْلَنَه خَبَر وِيرُوْر — فَاطِمَه زِيرَا جُوق يِلْوَا دُر
رَسُوْلِ اَيْدُر جَبْرَئِيل كَلْدِي قُزُم — قُوْر قُلُوْ اَيْت كُنُوْدِي بِلْ قُزُم سُوْ

غُصْلَر يُوْرِدِي شَادِي سُوْرْلَدِي — يُوْدْكُوْمَه ضَرْب دُكُوْنْلَرِ اُوْرْلَدِي
بِلْ جَهَنَّم آيِتِي بُوْدُر كَلُن — اُمَّتُم دَر دِي دُرُر بَغْرُم دَلُن
اَغُوْلَر قَاتْلَدِي اَشُوْمَه بِيْنَه — مُصِيبَتْلَر كَلْدِي بَاشُوْمَه بِيْنَه
اُمَّتِمْلَه جُمْلَسِنِي اُول اِلَه — جَهَنَّم وَعْدَه سِن اَيْلَمِش اَللَه
رَحْمَت اُولْسُن جَانِكُوْز بُولْسُوْن حَيَات — شُوْ وِلَه دَب دِيك رَسُوْل صَلَات
فَاطِمَه دِيْر بَاسُوْزُم وَارْسَكَا — جَهَنَّم نِجَدُر اَيْدِي وِيْر بَكَا
اَيْدَبِم قِيزُم حَقِّك قَدْر تَلَرِن — اَكْلَيَاسِن هَم نِجَد عِبْرَتْلَرِن
طَامُوْلَر وَصْفِنِي صُوْر رَسُك بَكَا — اَيْدِي وِيرُم نِجَدُر اُوْكْدَت صَكَا
يَدِي طَامُو يَرْتَدِي اُول اِلَه — عَاصِيلَرَه عَذَاب اَيْمَكْدَه اُول اِشَاه
بِنِي بِزِي اُرْشَد يَدِي طَامُوا — اَلْجَغِي يُوْكْسَكِي اُوْدُر دَنْدُر قَامُوا
بُرْطَامُوْدَن بُرْطَامِنُك اَرَه سِي — يَمِش بِيك بِلْلُو يُوْلْدُر وَارَسِي
وَارْدُر هَرْطَامُوْنُك بُرْقَابُوسِي — تَكْرِي خَشْمِنْدَن يَا بِلِيس يَا بَسِي
قَرْصُوْنُك آدِي وَارِ شِت سُوْزُم — اَيْدِنُه اَدْلَا رِنِي سَكَا قُزُم

اَنْكَ يُوقَارِنْكْ جَهَنَّمْدَرْ اَدِي — اَنِي عَاصِي تَوْبَه سِزْلَرَه قُودِي

لَظِي دَرْ اَدْ اَوْلْ اِكِنْجِي طَامُويَه — يَاجُوجِلَه مَاجُوجِي اَكَا قُويَا

سَعِيرْدَرْ دُنْجِي طَامُونْكْ اَدِي — شَيْطَانلَرِ بَجُونْ يَنَارَانْكْ اَودِي

اَكَا كِيرْ وَجِنِي كَافِرْ دِيُولَرِي — اَودُدَنْ اُولْ جَلْسِنْكْ اَولَرِي

شَيَاطِينَه اَنلَرَه دُورْلُو اَعذَاب — اَنَدَه اُولُورْهُمْ عَذَابْ هُمْ عِقَاب

بَشِنْجِي اَشْفَا اَدِي سَقَرْ — قَمُوا بِي نَمَازْ لَرَا كَاصُوقَرْ

دَخِي شُولْ زَكَاتِي وِيرْمَيَنلَرِي — عَهْدَا يِدُوبْ عَهْدِنَه طُورْمَيَنلَرِي

اَلتِنجِي طَامُونْكْ اَدِيدْرْ جَحِيم — اِبْنِجِي طُبْطُلُودْرْ عَذَابْ حَمِيم

طُولَه كَافِرْ لَرْ جُهُودْ لَرْ اَنَدَه — مَجُوسِيلَرْ دَخِي هَبْ طُولَه اَنَدَه

هَاوِيَه دَرْ قِرْمْ يَدِنْجِي طَامُوا — مُنَافِقْلَرْ اَكَابِرْ لَرْ قَامُوا

مُنَافِقْ اَسْفَلِ سَافِلِدَه قَلَه — اَكَا كَرْنلَرْ عَجَبْ يَنجَه اُولَه

يَاقِرْمْ بُويِدِي طَامُوي سَكَا — اَدْلَرِنِي بَنْ دِيدُمْ اُوكَدَنْ صُكَا

اَنْكَ يُوقَرِي اُولَانْ طَامُوا دَخِنِي — دِكَلَه كِي اَمَانْ يُوقْ اُولْ غَنِي

قَابُسِي وَارْدَرْ اَنْكَدَه يَاقِرْمْ — اِبْحَرْ وِسِنْدَه نَه وَارْ اِشْتْ سُونْمْ

وَارْدَرْ اَنَدَه يَتْمِشْ بِيكْ اُولُوطَاغ — قَامُوا وُدُدَنْ طُبْطُلُوا يَنجُو بَاغ

وَارْدَرْ هَرْ طَاغْدَه يَتْمِشْ بِيكْ دَرَه — قَامُوا وُدُدَنْ رُكْنلَرْ اُونْ كُورَه

هَرْ دَرَدَه يَتْمِشْ بِيكْ شَهِرْ وَارْ — جُمْلَه اُودُدَنْ بُرْجْ بَارُونلَدِ وَارْ

هَرْ شَهِرْدَه يَتْمِشْ بِيكْ وَارْ بُجَاق — هَرْ بُجَاقْدَه طُبْطُلُوا اُودْ ضَكَه اُوجَاق

هَرْ بُجَاقْدَه يِنَه يَتْمِشْ بِيكْ سَرَاي — جُمْلَه اُودُدَنْ قِرْمْ اِي طُونُوَاي

هَرْ سَرَايْدَه يَتْمِشْ بِيكْ وَارْ دَرْ اَو — قَامُوا وُدُدَنْ طُورْمَيُوبْ يَانَرْ هَرَاو

كِه هَرْ اَودَه يَتْمِشْ بِيكْ ضَدُوغِي — جُمْلَه اُودُدَنْ كِيرْ تَدَنْدَرْ يَانَدُوغِي

هَرْ ضَدُوغْدَه اِجْنَدَه كُورْنَه وَارْ — عَذَابْ آلَتِي يَتْمِشْ بِيكْ دَرْلُو وَارْ

يَاقِرْمْ فَاطِمَه يِدِي طَامُونْكْ — بُيُوكْ يِلَانلَرِي جُوقْدَرْ قَامُونْكْ

وَصْفَه صِغْمَز بُيُوكْنُوكْ اُوزِنِي — اَكْ كِجِسِنْكْ اُوجْ يِلَانْ اُوزِنِي

جُوقْ يِلَانلَرْ طَامُودَه غَاتْ اُولُو — اَزْدَهَالَرْ وَارْ اِجْنَدَه صُطْلُو

بُجِسِي بُورْنِي دَلُوكِنْدَنْ كِرَه — بُويُكِنْكْ بُوغَازِ يَنْدَه اِرَه

بُويكينڭ كزه بورني ايجنده
وار قياس انڭ قرني ايجنده

بلميا طويميا صركز بوني
كورنه بويك ازدها لردر آني

ينجه بيك بو ديدكم كبي يلان
هر در سينه وار ضمه يلان

وصفه صغمز طمونك يلانلري
اشبو رسمه در قزم بيل انلري

فاطمه بوسوز لري جون دكلدي
دوشدي يره عقلي كندي اكلدي

برز يا ندي عقل اكلدي باشنه
قان قاتلمش اغلمقدن ياشنه

ديديكم واي انده جانم اتا
زبانيلر انلري اوده اتا

واي انڭ ايجنه كرنلره
اولطامو ايجنده يانن جانلره

يا الهي طامودن صقله بزي
عزتڭ حقي قبول ايت بوسوزي

رسول ايدر فاطمه اي قزم
امتومه قاني كوينر اوزم

اي قزم يارنكه كونڭ شدتي
كي قيدر جوقدر مشقتي

ينجه اق صقللو برلر ديلر
حالموز نوله كه عجب ديلر

يه بو قلب لر حقه نه يوزله واره
صقالموز اق قلموز قره

ينجه يكيلر ده آه ايلاشلر
اغلشوبن يوزي اوزره دوشلر

ارذولردن اكما مشوز دينوز
بلما مشوز حيفا كجمش كونمز

شول اق صقلو قرجقلر ديلر
دين براغن يما مشوز ديلر

ينجه كنج خاتون كتيلر سيلكه
حالموز نوله ديوب آه ايلكه

اخرت براغني قلمازدق
اي كجر دي كم نمازن قلمازدق

نه نماز واردي نه حور ذكر موز
همان كيمك يمكدي فكر موز

آه كرايدوب زار زار اغلاشلر
اغلاشوب جكر لرن طغلاشلر

شويله رسول ايله اولماموز يلدك
دين يولنده جان وبرب اليدك

جمله عريان باش اجوق يالين اياق
كاه اونه يوكرشه كاه برو سياق

شول انادن طوغمه كبي كزلر
هر برسي جانلرندن بيزار لر

اركك دشي جلسي عريان بشه
هر برسي باش قيمه دوشه

ايشدسن ايشدنلر نيلدي
اولن اولدي لرن نه سويلدي

بقري يوقه كتيلر كي جوغدي
بوسوز كره صبر لري يوغدي

كَوْبُوسُوزلَرْ جُمْلَه اَصْحَابَه اِيرَه
اُولْ سَبَبْدَنْ اِكَلْ اِكَلْ اَغْلَدِي
اَتَه وُقْتِ بِرْ زَمَانْ اَغْلَاشْدِلَرْ
صُوجُلَرِي كُنَاهْدَرِي هَجْ بُوغْدِي
كَلْمَكْ اِنْصَافْ اِيدَلُمْ بِزْ بُوايِشَه
بَنِي اِسْتِيَلَرْ اُمَّتْ دِيَلَرْ
يَانْجُونْ اُويْكُنْمَيَا وُزْ اَنْلَرَه
اِمْدِي كَلْمَكْ بِزْدَه اِنْصَافْ اِيدَلُوم
كَلْمَكْ كِتْدِكْلَرِي بُولْجَه كِيدَلُوم
اَنْلَرْ هَمْ اَلْنِي اَوْلَادِنِي
اَلْ اَوْلَادِي سَوَرْسَكْ اَيْ دَدَه
جُونْ جَهَنَّمْ وَصْفِنِي دِدِي رَسُولْ
فَاطِمَيَه حَالْ وَصْفْ اَيْلَرْ يِكَنْ

دُوبَمَا يُوبْ جُمْلَه جَانْلَرِنْ وِيرَه
اِلَّا فَاطِمَه جِكَارِنْ طَغْلَدِي
بِرْلَرَه كُوزْلَرِيشْنِي صَجْدِلَرْ
اُمَّتِيجُونْ زَارِيلَرِي جُوغْدِي
بِرْكُنَاه اِيدُوزْ اَنْلَرْ اَغْلَشَه
آجْ يُورِيُوبْ عَالَمْ كَيَالَرْ
بِزْ مِيجُونْ اُولْ اَغْلَشَانْ جَانْلَرَه
اَنْلَرْ دِيدِكْلَرِنِي اِيدَلُوم
هَرْنَه اِيدِيلَرْسَه بِزْدَه اِيدَلُوم
سَوْلُوم كِمْ بُولُوزْ دِينْ طَادِي
شَاشْقَانَه وِيرْ صَلَوَاتْ اَحْمَدْ
دِكْلِيُوبْ فَاطِمَه اُولْدِي مَلُولْ
بِرْ نَجْ اَصْحَابْ اِيشْدِرْ سُويْلَرِيكَنْ

اِشْدِدَنْ اَصْحَابْ اُولْدِلَرْ مَلُولْ
عُمَرْ آه دِيرْ بُولَيْدُمْ دِدِي
صَاحِبْ بُجَاغْلَه بُوغْزِلَسَه
آدَمْ اُولْبَنْ طُوغْبْ بِتْمَيَا يِدُمْ
اَبُوبَكْرْ دَه اِشْدُوبْ اَغْلَدِي
يَازِلَرِي سَيْرَا اِيدُوبْ اُوجَايِدُمْ
بِيَانْ بِمِثْلِرِنْدَنْ بِيَا يِدُمْ
قَرَارِمُوْلَرْ صُوبِنْدَنْ اِيجَيْدُمْ
قَانْغْ اُولُوبْ اِيدَه دُمْ حَوْ شِكْرِنِي
سَلْمَانْ فَارِسِي اِيشْدُوبْ آه اِدَرْ
اَغْلُيُوبْ زَارِيلَرْ قِلُورِيدِي
بُولَدَه كِدَرْكَنْ بِلَالَه اُوغْرَدِي
دِدِي يَاسَلْمَانْ نَدَرْ بُو اَغْلَمَقْ

جَاغْرِشُوبْ دِيدِلَرْكُمْ يَارَسُولْ
كَاشْكِي بَنْ بِرْقُيُونْجُوْ اُولَيْدُمْ دِدِي
دَرْمِي يُوزِبْ اُومِي طُوغْرَسَه
تَكْ جَهَنَّمْ وَصْفِنِي اِشْمَيَا يِدُمْ
كَاشْكِي بَنْدَه بِرْقُوشْ اُولَيْدُمْ دِدِي
طَاغْلَرْ اَشُوبْ دَكْزْلَرْ كَايِدُمْ
اَغْجَلَرْ بُودَغْنَدَه دُونَيْدَمْ
دُنْيَادَه شُوحَالْتَرِيلَه كَجَيْدُمْ
اِشْمَيَا يِدُمْ جَهَنَّمْ ذِكْرِنِي
اِلَهِي بَاشِيَه اُورْبَنْ كَدَرْ
آه اِيدُوبْ يَانُوبْ يَاقُورِدِي
آه بِلَالَكْ جِكَرِنِي طُوغْرَدِي
نَارِ لَيْلَه جِكَرِمِي طَغْلَمُوْ

دِدِي سُلَيمَانَ يَا بِلَالَ كُورْ حَالِمُوزْ — جَهَنَّمَه اُوغْرَارِمِشْ يُولِمُزْ

تَنُومِزْدَنْ جَانِمُوزِي اَلْجَاقْ — كَفَنْ صَارِبْ قَرَه بِرَه صَالِجَقْ

جَانِمُوزْ كُرْ طَامُويَه كُونْدَرَه لَرْ — اُولْ زَبَانِيلَرْ لَه كُونْدَرَه لَرْ

نَه اُولَه حَالْ اُولْ يِكَادُونُوزْ — شَيطَانْلَرْ لَه قَايِلُوبْ كَرْ يَانُوزْ

اَرْقَمْزْدَنْ يُومْشَجُوقْ طُونْلَرْ كَدَه — طَامُونَكْ اُودْ كُومَلَكِي نَكْرَايِدَه

جَهَنَّمْ طُونْلَرِي اُودْ دَمِشْ قَمُو — نُولَه حَالْ بُرُومْزَا اُولْ رَسَه طَمُو

طَتْلُو طَعَامْ يِمَكْلَه كَجَرْ اِيكَنْ — تَازَه تَازَه صُوجَاغْزْ اِيجَرِيكَه

صُكُرَه جَهَنَّمْ طَعَامِنْ وِيَرْلَرْ — عَذَابِلَه كُوزْ كُوزْلَرْ

بِلَالْ دِخِي اِشِدْبْ اَيلَرْ فِرَاقْ — نَعْرَسِي اَوَازِي كَدَرْدِي اِيرَقْ

يِنَه دُونْدُولَرْ اُويِرْدَنْ اَغْلَيُوا — اِشِدَنْلَرْ لَه جَكَرْ طَغْلَيُوا

كَلِدِلَرْ يِنَه رَسُولُكْ قَاتِنَه — جَاغِرْشُورْلَرْدِي رَسُولْ حَضْرَتِنَه

بُونْلَرْكْ سَايِنِ اِشِدْبْ كَلِدِلَرْ — جَهَنَّمْ اَبِيْ كَلمِشْ بِلْدِلَرْ

اَغْلَشُوبْ جُمْلَه يِنَجُوَه اُوشِدِلَرْ — يِنَجَلَرْكْ اُوصِي كِدُوبْ دُوشِدِلَرْ

بُرغَرِي قُوبْدِي كِه فَرْيَادِ وَفِغَانْ — زَارِ يِلَرِي كُوكَه جِقْدِي اَيْ جَانْ

فِرِشْتَهْلَرْ كُورْدِي بُونْلَرْ اَغْلَشُورْ — طَامُودَنْ قُورْقُوبْ جِكَرْلَرْ طَغْلَشُورْ

فِرِشْتَهْلَرْ بِلَجَه اَغْلَاشِدِلَرْ — اَغْلَشُوبَنْ خَلِي يَارْدِم قُوشِدِلَرْ

صَحَابَلَرْدَه وَارِدِي بُرْكَشِي — اَدِي مَالِكْ بِنْ سَلَامْ دِيْ اَيْ كِشِي

جُوغَدِي اَنَكْ مَالِي وَنِعْمَتِي — اَكْسُرْدَنْ اُولْدَه اِشِدْرْ بُوَايِتِي

اِشِدْرْ اَنْدَه جَهَنَّمْ آدِمِي — اُونْدِي اُولْ دُنْيَانَكْ هَرْ طَادِمِي

اَغْلَيُورْقْ اُوبِنَه كِمْدِي يِرَا — عِمَامَمِنْ كَتُورُبْ اُوزْدِي يِرَه

طُونْلَارِي جِيقَرْدِي كِيدِبْ بِلَالْ — دِيرْ اِلَهِي طَامُودَنْ اَيلَه خَلَاصْ

قَصْدِ اِيدِي طَاغْلَرَه دُوشَبْ قَجَا — تَا اُولْ نُجَه كُوزْلَرِنْدَنْ قَانْ صَجَا

بِرْ كَجِيرَكْ قِزِي وَارِدِي خَيْبَرْ — اَنَسِي اُولْبْ قَلْمِشِدِي اُولْ يَتِيمْ

اَسِي بِسْلَمِشِدِي اُولْ قِزِي — دِكْلَه اُولْ قِزْ جُوغْزُكْ تَدْرُسُوزِي

قِزْجُوغْزُ اَتِسِنْكْ اَتَكِينَه — يَابِشُوبَنْ اَغْلَدِي دُونَه دُونَه

اِي بَبَا قَنْدَه كِدَرْسِنْ دِي بَكَا — نَيْه صُوينْدُكْ دِيرْ نُولْدِي سَكَا

اِي اَتَا اَنَام اُولدِن بَرُوا أَنَا سُزجَه يَتِيم قَللدِن بَرُوا

بَاشُك اَجُوب شِيلَه بَلَاسِن كِيمدُ اَغلَيُوب بُويله اُوزكه قِيمدُك

اَغلَيُوب كِتمَك نَدر نُولدِي خَطَا بَنِي يَالكُوز قُو يَاسِن اِي اَنَا

قَنجَر وُكِندُوكِي دِي بِيلَين اِستَا بِجك سَنِي وَاوب بُولَين

تَسيِه دِر اِي بَبَا جَانِي سَنِي تَكرِيه اِصمَر لَدُم اَكمَه يَنِي

بَن كِدَرَم اَردُومَه دُوشمَه يَنُوم هِيج اَرمَه بُولِيمَاز سِن اِي جَانُم

اَللَه اِصمَر لَنُم سَنِي قِزُم اِشدَكتِدُم اُوش بُودُر سَكَا سُوزُم

قِزجَغَز دِير بَبَا قَجَن كَلَاسِن بَنِي يَالكُوزجَه بِنجَه قِيلَاسِن

اَوكَلمَزَم قِزُم بَبَا جَنِي قِيَامَتدَه كُورسِن مَكَر بَنِي

قِزجُوغَز دِير بَبَا اِسرَكه بَنِي قِيَامَتدَه قَندَه بُولَه يِن سَنِي

تَحشُر دَه نَه يُزدَه اِستُوب بُولَم دِيلمَزُون اِي بَبَا سَنِي اُولَم

دِدِي مُومنلَر صَفِندَه اِستَكل اَندَه بُولمَزسَك مِن كَندَه اِستَكل

تَوَازُو قَتِندَه بُولمَزسَك قِزُم كَل صِرَاط قَاتِندَه اِستَكل اُوزُم

كَل صِرَاط دَه دَخِي بُولمَزسَك بَنِي جَهَنَّمدَه بُوقَله اِي بَبَا جَنِي

اِي قِزُم شَايَد جَهَنَّمدَه اُولَم طَامُويَه حَق كُوندَرِسه نَه قِلَم

بُوسُوزِي دِيُوب هَاي هَاي اَغلَدِي اِشدَ نَلَرك بُور كِن طَغلَدِي

جِقدِي اُودُن كِندِي بَاش اَجُوق بَاش كَز دِي قِرق كُون يَازدَه يَالِن يَاق

جُونكِد قِرق كُون قِرق كِيجَه اُولدِ تَمَام كُور كَرِيم اللَه نَلَر اِي هُمَام

جَبرَئِيلَه بُيُورُب دِدِي كَلَام وَاَرحَبِيبِمَه اِيلَت بَندَن سَلَام

اُول يَتِيم قِزجُوغَز جُوق اَغلَدِي يَالكُوز لِقدَن جِكَارِن طَغلَدِي

اَنلَرُوكَلَه كَرَملُو اِشلَدُم رَحمَت اِيدُوب اَندَرِي بَاغِشلَدُم

جَبرَئِيل كَلدِي هَمَان مُحَمَّدَه حَق تَعَالَى اَنَك حَبِيبِي اَحمَدَه

يَا مُحَمَّد تَكرِي اَيلَدِي سَلَام اُودُن اَدَاد اُولدِي مَالِك بِن سَلَام

حَق تَعَالَى دِر قُور قُودَن قَجَن قُولِي قِعِر كُتُور جَنَّتَه دُونَدِي بُولِي

قُور قُمزُدَه يَازلَوه وَاجَنِي كُونلَرُندَن قَانلُو يَاشلَر صَاجَنِي

يَا مُحَمَّد اُودَه اَدَاد اَيلَدِك غُصلَرُدَن اَردُب شَاد اَيلَدِك

رسول امر اتدي كيشيلر صلدلر — اريوب بولب الوبن كلدلر

ايمدن قبقاره يانمش اق تنى — آج صوسزكي ضعيف اولمش تنى

رسول ايدر يا مالك بن سلام — بشارت وار كل قولاق طوت كلام

اول صحابه اغليوب ديو يا رسول — بردلاكم وارانى ايله قبول

مشتلق سوزي ندر اول دي بكا — اوقي لغايت كه كلمش دربكا

اول جهنم ايتن اشده بن — بنده اكلكوزه براش ايدين

او قدي رسول جهنم ايتن — بلدي اصحاب معنيسله غايتن

وان جهنم لمحيطة بالكافرين

مالك بن سلام اشتدي اوني — همان بركز حق ديوب ويردي جانى

جان تسليم قلدي الله يولنده — همان حق ويرمك كركدر قولنه

رسول اغلدي صحابلر بله — دوندي خبر قيلك يارنلر كله

فخر عالم دوندي اصحاب كله — بو حقيقي شهيده نماز قله

حق قور قسله جان ويرنه — حاضر اولك بو مقامه ايرنه

دوندي هركز اولمي بويله اوله — شاذ خندان اوله اول دائم كوله

بو نجلابن منبه هركز نماز — قيلور سه كندوده يازق قومازر

حق تعالى يرلغايه انلري — يرلغايب راحت اولدجانلري

اشده حقدن قورقجي شيله اولور — اودون اذادهركد نمازن قلور

زمره زمره جمله اصحاب كلدلر — نمازن قلمغه حاضر اولدلر

اهل بيتي آل اولادي قصدوا — حاضر اولدي جمله الله اي عمدا

آل اولادي سورسك اي دده — عائشه الله ويرضى عنها

اول شهيده قلمغه استركز نماز — قزجوغز انسني دلدن قومازر

بر بنجه اصحاب منكر بولده كلور — اشدرلر بزاودن اوازكلور

مالك بن سلامبك اوديي اول — كلوريكن اوريه اوغزادي يول

اشدرلر قزجوغز اغلادغن — اول يتيمه جكرين طغلادغن

بر بيا بوشجه قزكي — كل كوزه خال كورسون بوزكي

نمده فرق كوندر سندن ايروم — بني صاغ ضمانكه غايت صيرويم

اغلمقدن اويقوسوزن كورمدم — طتلوجق طعامي نفسه ويرمدم
يمك اجمك اوندلدي طتمدم — قوشغم جزوب دوشكه يتمدم
بن بواوده يالكوز اكلنمدم — راحت اولب برنفس دكلنمدم
بابا جوغم حسرت اولدم بوزكه — مشتاق اولدم بابا درتلوسوزكه
سني نه يرده اراييوب بولايين — طاقتم قلمادي يانه قلايم
اشدنلر قزجوغزك سوزني — اغلمقدن يا وقلدي اوزني
جاغردلر قزجوغز كل كيدلم — برسني اولاتكه ايلدلم
جون اتاسي ادني اشتدي قز — يالين اياق يوكروبن جقدي تز
اوچ يارنلر مسجده كلدي قيز — قزجوغزده يانلرنجه اي عموا
بقدي كوردي قزرسولي اوترر — صحابلرني اغلركي طوررر
كوردي باترا اورتده بباسني — يوزنه اورتمش رسول رداسني
طابو قلوب قزجوغزدر يارسول — نبكا دستور وارمدر اي برادول
بيورررسك بنام يانه وارم — كورسم كلدي وارب بوزن كورم

و

ويردي دستور يانندك وارديتا — سلام وبرب ديرنه يانرسن اتا
مكر اولدوكن اشتمامش قزي — انكجون ديربباسنه سوزي
جوتله قزكلدي اتاسي قاتنه — اغلمق كلدي رسول حضرتنه
ددي ادبسزدكلدك اي اتا — هيچ رسوله قرشودم مي بيتا
عالمك فخري محمد مصطفا — اوتورركن بويتمقدن ندصفا
اوتمايوب اليندكم بيتا — اويودكسه اويناسن اي اتا
يخه بونك كبي سوزلرسويلدي — هيچ جواب كلمز دونب آه ايلدي
رسول ايدر اكاكم اي قزجوغز — انكه ستورسويلمه سن جوغ از
سنك اتك دنيادن كچمشدر — جاني انك حضرته يتمشدر
قزبوسوزي اشيدجك اوتررر — توزرداه يوزندن كوشررر
هاي بباجوغم ديوبن جاغرر — يوزي اتاسي بوزينه اورر
اغليوب درديله يانب ياقلور — ابرلمغه دوكيوب زاري قلور
فغان ايدوب زار زار اكلدي — جمله اصحابك جكرن طاغلدي

دوندي قز دير يا رسول بو آتمي — كم اولدردي ايلدي بو مأتمي

رسول ايدرسكم اتكي اولدرن — مجلمز ما تيله طولدورن

جهنم ايتي كلمش دير بكا — اوقيو ويردم بن اني اتكا

اشد بحك اكليوب بلدي اني — حق يولنده ويردي اول طتلو جاني

حق تعالي قور قسندن اولدي اول — انكيجون بو مقامي بولدي اول

قورقلو ايت اشدي ويردي جان — قزجوغز دخي بتر قلدي فغان

اول قز ايدر يا رسول ديرم سكا — اول كلن ايتي ايدي ويربكا

اوني اول آيتي بنده بيلمين — حق بزه نه دعش اكاه اولمين

رسول ايدر قزجوغز صبر ايت هله — اتك كبي دوه مزسن كم بلله

بس جهنم ايتن كوشش ايمكا — شايد دوه مزسن اشتمكا

حاتنك يتميه شايد اولسن — سندحي اتك كبي اولسن

يا رسول الله ديو بن جاغرم — كرم ايت اوني ديو بن باغرم

بنده صبره جاره يوقدر يا رسول — اوقيو ويرايشدمراي بن اصول

كوردي

كوردي يكلمز رسولده اوقدي — حق طوطسي جوشه كلدي شاقدي

وان جهنم لموعدهم اجمعين

جون كه اوقدي جهنم آيتي — قزجوغزي دير مك طوتدي قيتي

براه ايلدي ايدي فغانني — حق يولنه تسليم ايدي جانني

جونكه اصحاب كوردلر بوحالتي — جلسني اغلمق طوتدي قيتي

رسول الله قلدي نماز لرني — فرشتهلر طوتردي بوزلرني

صف صف اولب جمله اصحاب تمام — قلدلر نماز لرني اي همام

ديدلر محسن اول ايكسنه — نماز لرن قلوب الندلرسنه

حقنه دعالر قلدلر — بنه رسول حجر سينه كلدلر

روزي قيلده حق بزده حلاوت — ويرلوم بوايكي روحه صلاوت

رحمت الله دن رسولنه صلوة وسلام — ويرصله ايله روح پاك مصطفا

ايشت امدي اول رسول الله نه ديور — عاصيلره ينجه شفاعت ايدر

اينه همان شخمدن اولوريسه — هم رسولك شفاعتي اولريسه

بر محمد بنه كرسون بوسوزه مشتلق خبر لرن ويرسون سزه

بنجه رحمت بولور كورك عاصيلر صنمكوز شيله قال اول قاصيلر

كملر ايدر شفاعتي انلره اول كناه دكزينه طالنلره

ايشدك بزي مجنون نيلدي بلر باشلر اجوب حقه نه سويلدي

شفاعتي بزه بنجه قيلدي لر كور بزي مجنون بنجه يانب يا قيلدي لر

جوق ايشتدكوز بنجه درلو خبر بوسوزيده ايشدك كي معتبر

شرح ايدلم بوسوزي دخي سزه رحمت اسون تكري ديك امانتي

كمكه دير سه تكري رحمتلر قيله انكا دخي تكري رحمتلر قيله

رسول الله دي اصحابه طورك هر بريكوز اولو اوبكوزه وارك

بنه خبر اولجا غزكدا سز هر نه دير سك سيزه اني قيلسز

سلام ملوب ملا لتله كتدلر وقت ايكي ايلبوب صبر ايتدلر

فاطمه دي قزم سندخي وار اوكه اشده وار دم بن دخي

الن اوبوب فاطمه دخي كدر ايشت امدي حبيب ايتدي سدر

يا

يالكوز قالب برز ذكر ايلدي ذكر ايدوب هم بركوزل فكر ايلدي

حجره سندن طشره جقوبن كدر شيله ملول كوكلي كم آه لر ايدر

قزي فاطمك اوزنه كلدي مبارك كوزلري ياشيله طولدي

حسنه حسينه ديراي كوللرم جانم كلستانندكي بلبللرم

كلك سزكله مناجات ايدلوم تكرمزه عرض حاجات ايدلوم

فاطمه دي قزم بيلسن اور تنوب جار عايشيله كلسن

حسن حسين اوينرديكدر اكي النده اكسي دكله سندر

دي بن جبل قبيسه كيدرم وارب انده حقدك امت ديلرم

بنه امت تشويش دوشدي بكا دخي درد دم وار دم انده سكا

حسن حسينله اوجي كتدلر باك ابدست الوبن كورينديلر

جبل قبيس طاغندجوق وار دلر يرلري مكيه قرشو طورلر

سوايدر اي كوزيمك نورلري ايشدك نيه كتوردم سزلري

دده نك جانلري دديي اوشاه كه سزدن راضي اولسون يوجه الله

دیکلکوز اول حق تعالی انه دیمش
امتم طاموید قومیمز دیمش

دیر جهنم وعده قلمش انلره
اول ضعیف امتلره اول جا انلره

انده کیم حقک قتی حشمی اوله
ضعیف امتلرمک حالی نوله

قیامت کونینده ای قوزیلر
بزده اولمز سق اوله لر حور ذکر

سویلریکن کوزلری یاشی اقر
حسنله حسینک بغرنی یقار

هم سویلردی هم اغلاردی
اغلمقدن جیکرن طفلار دردی

ای دده نک قوزی لاری جانلری
سز دخی کلک اسرکلک انلری

کیم مسون ناره عاصی امتم
کیجه کوندز انلره دعا ایتم

یودم سزده یردم ایلک بکا دیر
دیدیلر یا رسول الله خبر بر

بزده نه اش اشلیالم ای یوزی کل
کم سنک حضرتکه یاریه اول

دیدی ای قوزلرم بلوک سوزی
نماز قیلوبن یره اورک یودی

اولکم سزک یوزیکوز صویله
سوکلو امتم اودی سویله

کی ضعیفلر دربنم امتلرم
انلره در قوزیلر همتلرم

انلری بن سزدن ارتق سورم
انلر اوجاغه کرنجه ایورم

ای بنم مقصومجه یاورجقلرم
سعی ایدک امته قوزی جقلرم

بر برا جق بکا یاردم ایلکز
درد له اغلک یره قوک یوزکوز

دیک دده منز محمدک الهی
عاصی امتینک جوقدر کناهی

بغشله دیک بزه اول امتلردن
دلک ایلک بس اول حق حضرتندن

زاری قلوب قتی ایلک طلبدن
دلک امتلرمی اول جلبدن

که رحمت ایلیه انلاره الله
صوجلرنی عفو ایده اول یوجه شاه

اغلشور وحقه سجده قیلدکر
کوزلرندن اقوب ابی یاشلری

کل بزه یاخشله اول امتلری
بکون یاخشله بزه اول امتلری

امتینی اودن ازاد ایلیجک
دده موز جوق ایلیه فریادی

كرملر قل سوندر بزي بكون — دده موزه بزه اورماغل دوكن

يوزن دوشن قولكره سنسن دليل — رحمتكله كوزمزيا شنيه سيلم

شوطبرا قدت يوزمز قلدرمزز — دده مزك بكزني صولدرمزز

بزه باغشلا ضعيف امتلري — نصيب ايله انلره جنتلري

بودر بدت دده مزينه بلمزز — دده مزاغلارمكن بزكولمزز

اكا بزدن سوكولميش امتي — درکه انلر سوزكزمز جنتي

ال اولاد كورينجه سوملودر — بوللرينه جان باش وير ملودر

آل اولادي سورسك اي دده — عاشقانله وير صلوات احمده

امير سلطان همت يلرسه نه — بوكتاب اوقيامر دكلنه

همتي كوردن ايرر جنه كوزه — درد له آمين ديك امدي يوزه

جون حسينله حسن يلورمده — بزكوك اهلي آمين ديو طورمده

بس رسولك دخي دكله اشني — اغليوق سجده قور باشني

امتمه نصيب ايله جنتي — امتمه نصيب ايله جنتي

اوج قندلوا اولله علمم بنمر — هر قنادي بخدر اشيت جانمز

اوزنسز بر قنادي مغربه — بر قنادي دخي واره مشرقه

بر قنادي دنيا كوكنه ايره — محشر اهلي هب بقا اني كوره

دنيا كوكي اورتسنه جون ايره — منارة طوزر كبي قائم طوره

اوج قناده اوج سطر يازي اولا — يازنيك حرفلري طاغ كبي اولا

كچي حرفي احد طاغي قدر اولا — اول علم السنده امت طلب اولا

كونش كبي اولا حرفنك نوري — اكا بقاكوزلرك اولا نوري

حامد محمد نوره كوزلر دوميه — كوزلري قامسا بقان طوميه

اوج سطري سيدوكز ايدين — كورنه يازمش قدرت الله معين

بسم الله الرحمن الرحيم — الحمد لله رب العالمين

اول علمي طوتم اومده اولا — انبيالر هب اليمده اولا

طوردغم بر عرش كولكسي اولا — جور سنده يا قوم كورنه اولا

صاغلو صولو كرسيلر جوقولر — انبيالر انلره اوترولر

كرسيلرك ميسكي كوكللر اجر — كاه اولر قوشلر اوجر كبي اوجر

كرسيلرك كيسي نوردن اولا — كيسي اق انجودن دردن اولا

درلو دورلو رنك جواهر كيسي — اق كومشدن قزل ياقوتدن كيسي

كيسي يشل زمرد دن اولا — هم كيسي صارو التوندن اوله

كيسيده صافي كومشدن اولا — كرسينك هر بري براشدن اولا

جاريار مدن يمده طورلر — هر بري بركرسيده اوترلر

اهل بيتم هب يانمده اولالر — قلان اصحابم اوكمده اولالر

ايراق يقين امتلرم باقلر — علمم البنده بوكرب اقلر

غازيلر اول كله سنجاغله — يكرشوب يلشلر سنجاغله

هر بري سنجاق كوترب يتلر — علملرن جمله يره ديكلر

اون صحابم غازيلردن اوك كله — علمومك جوره يانمي هب طوله

اول اون اصحاب بكا يقين يتلر — اللرنده بر بر علم طوتلر

اول يارنلرم ديانمي قيزم — ادلريني ايدم اشت سوزم

ابوبكر

علي علم سعلم

ابوبكر اولا اول علم — عمر طوته الده النجي علم

اوجنجي علم طوتان عثمان اولا — دوردنجي علي مرداف اولا

ابودرداولده بشنجسي — عبدالله بن مسعود النجسي

يدنجي عموم حمزه اولا — سكزنجي علم بلالده اولا

طوقزنجي معاذ بن جبله — حملا اونبنجي ابوذر طوته الده

بوتون اصحاب بر بر علم طوتلر — هر بري يانمده بر لر طوتلر

علملرن دكوب اول سورلر — بنم علمم دينده بر لر

كيرو قلان غازيلر ده كله لر — سنجاقلرن دكوب جوره لالر

امتمك شوصديق بوتني — حقا انا بجي عمري بوتني

هب ابوبكر لك يانده والر — انك علمي دينده طورلر

دخي كرجك سوزلو عدلا يدجلر — هر اشده ايو يوله كديجلر

علمي البنده طورلر عمرلك — دين اوزنده ضاويرن قمرلك

اوتانجلر اديلولر اي يار — حيا اهل جمع اولالر نكده وار

اولر عثمان یانینه وارلر — انك علمی دبنده طورلر
شول سخاوت ایدجی جومرد اولان — مروتلو ایو خلقلو مرد اولان
عمروم اوغلی علیه وارلر — علمی التنده جمله طورلر
امتمك یخسولی درویشلری — مسکین فقیرلق اولان اشدی
ابو درداي ارایه الالر — انك علمی دبنده قاله لر
شوقران ادبیله اوقیان — کیجه کوندز بلبل اولوب شاقیان
دایما قران جوق اوقیجی — اهل قبر انه دنوکون اویجی
عبد الله بن مسعوده کله — علمی التنده انك جمع اولا
شهید لر زمره زمره اولالر — بریره هرنکه وارجمع اولالر
عمروك حمزه نك یانینه وارلر — انك علمی دبنده طورلر
اشیك مؤذنلر کیمه اوبالر — اولر دخی جمع اوله لر نکه وار
بلال حبشی یانینه وارلر — علمی التنده کروب طوره لر
درس ویرن الان عالملر دخی — بریره جمع اولالر انلر دخی

معاذ

معاذ بن جبلی انلر بولا — علمی التنده عالملر طوره
عبادت ایدجی عابدلر دخی — ریاضت ایدجی زاهدلر دخی
زمره زمره اولر دخی جوق اولا — ابو ذر علمی التنده طوره
یاقزم بنده علممم قالدرم — محشر پرینی نورله طولدورم
هر علم صاحبلر یده بوریه — بنوملله یوکرشالر بی ریا
بنوم اردمجه علم کوترلر — علملرنی یانمه بتورلر
بقام بزکو کورم محشر پرینی — عاصی امتم قالمش پرینی
مغرب مشرقده اولان امتم — جمله جمع اولمش اومر لرینه
پریرینی فریاد تا لان ایدلر — اغلشوب کوزیشنی دوکلر
جاغرشلر بکا کیم کلدی سزه — یا محمد شفاعت ایله بزه
یوزلرینه بکا طوتوب اغلاشلر — آه زار ایله جکر طغلاشلر
الومدکی علمی جبرئیله — ویرم دخی سجده ایدم جلیله
امتی دیمه یارب امتی — اغلشوب هب بنده اومر قمتی

يوز يره قويم ايدم حضرتي — بكا امتزكركمز جنتي

ندا كله يا محمد باشكي — كوتر يردن اقتمغل ياشكي

بوكن سجده كوني دكلدر ياجيب — بكون شفاعت كونيدر ياطبيب

يا محمد شفاعت مقامني — دنيا ده ويرمشدم سكا اني

سن شفاعت قلوب ايله همتي — سكا باغشليم بكون امتي

باشمي يردن كتورم بن طورم — اكي قولارم اجم دخي وارم

بولك بولك شفاعتلر ايليام — 1280 بونلري باغشله دبوب سويليم

هر علم صاحبلري علم لرين — ويره يارنلرينه هر برين

بنوملة اولرده ال بر ايده — شفاعتلر قلمغه تدبير ايده

يريرانلرده شفاعت ايليه — حق باغشليه عنايت ايليه

حق شفاعتلري ايده قبول — استدوكلرين ويره اول لطف بول

عاصيلرك جوعي اوددن قورتله — مكرانلر قال لركم اورتله

شونلرادا اولة جنت بوللر — هر بري بوجا مقامده اوللر

سويلري

سويلردي بوسوزلري قيمزنه — قخدسكارلر قترديسوزنه

دكليوب فاطمه شاذاولريدي — شكر ايدوبن صفالر بولريدي

رحمت اولب جانكوز بوسوزدن — شو قله عب ديك رسول الثقلين

آل اولادي سورسك ايدده — 1290 عاشقانه ويرصلوات لحمده

اشبو سوزلري بورده قويلم — طاغده سجده ايدندي ديلوم

فاطمه عايشه بوسوزلري — اشدجك دوكدي ياشلر كوزلري

صاغ يانده اكي قين انسي — ابو بكرده عمر تكري حصي

قلدرب انلرده يردن باشلرين — سيلريدي اكي كوزلر ياشلرين

صولده عثمان علي دخي باشلرين — قلدروبن يردن سلردي ياشلرين

ديرلريدي يارسول سويله بزه — ندر اصلي نه خبر كلدي سزه

اغلامغه دوياميرز ياجيب — جوق كناه لردن دنه سنسن طبيب

حق سني قلدي شفيع المذنبين — كورمسون كوزلرمز اغلر حمين

رسول ايدر اي بنوم يارنلرم — ديمز بولندده صوغري بولرانلرم

يَقْدِي بَنِي اُمَّتُم دَرْدِي بِلُوك
بِرْ بَارَه سِزْدَه بَكَا يَرْدِم قِلُك

عَبْدَلَرِي جُوق كُنَاه لَرِي قَتِي
عُصَلَرِي يَقْدِي بَغْرِ مُوز قَتِي

اُول ضَعِيف اُمَّتَلَرُم غَايَت زَبُون
اَنْلَرِي حَالِي نُولَه يَا رَبِّنَكِي كُون

سُوْيَلَر يِكَن شُول قَدَر اَغْلَار دِي
بُونْلَرُك جِكَار لَرِي طَغْلَار دِي

اَبُو بَكْر اَيْدَر يَا خَيْرَ الْاَنَام
يَا رَسُول قُرْبَان سَكَا اَتَم آنَم

شَرِيف كُوكْلِي مَلُول طُوتَمَه دِي
دُوكْلَر كُوزْلَر يَاشِن آه اَتَمَه دِي

اَبُو بَكْرَه دَر رَسُول اِي طُوغْرِي يَار
اَغْلَمَق بَكَا يَر اَشُور زَار زَار

اُمَّتَلَرُم كِي ضَعِيف دُر بِنْدَه بِن
كُنَاهْلَرِي جُوق اَنَه تَدْبِير اِيدَه بِن

حَق صُور رَسُك جُمْلَه سِن قِلْدِي قِلَه
قُور قُدْ مَكْدِه هَر بِرِي عَاجِز قَلَه

هَر كِشِيكُم نَفْسِي نَفْسِي دِيَلَر
اُول ضَعِيف اُمَّتَلَرُم نِيلَيَالَر

سَلْكِيجُون نَه جُمْلَه بُو كُور خَالِقِي
سَنَدَه سَوَاو لَادِنِي وَآلِنِي

آل وَ لَادِي سَوَرْسَك اِي دَدَه
عَاشِقَانَه وِيرْصَلَوَات اَحْمَدَه

اَبُو بَكْرَه سِيَلْدِي جُون اُول رَسُول
اِشِت اُمِدِي كِتُم رَسُولَه نَه دِر اُول

سوزمي

سُوزْدُمِي اِشِت بُنُوم يَا مُصْطَفَا
اِي جَمَالِ نُور جَانُمَه صَفَا

يَا رَبِّن حَق اُمَّتُوكَه سُوْيَلَرِسَه
كُنَاهْلَرِي جُون عَذَاب اَيْلَرِسَه

اَغْلَيُور قَدِي اُولَدُم يَا رَسُول
اُوجْ بُولُك كُنَاهْلَرِين قِلَدُم قَبُول

يَا رَبِّن حَقْدَن اِسْتَيَابِن اَنْلَرِي
اُودُدَه اَدَاد اُولَا اُمَّتَ جَانْلَرِي

اِسْيَام سُول اَق صَفَا لُو بَرْلَرِي
دَخِي اَغَار مَغَه يَا قِن اَرْلَرِي

بُونِيُم اَكُوب حَقَا يُلَوَارَم وَارَم
اُمَّتَك اُوسِنَه بَرْوَانَه اُولَم

هِنْتَ اِيدَم اَنْلَرَه بِن كِي يُوجَه
اُودَه يَقْمَه بُونْلَرِي سَن اِي خُوجَه

كَرْسُوزُم كُجَمْزَسَه دِيَر يَا رَسُول
بَنِي اَنْلَرُك بِرِينَه بَشْمَوَن اُول

اَنْلَرُك بِرِينَه اُودَه كِيرِمِن
اُمَّتُك كُونَجَكِن بِن كُورِمِن

هَر بِرِسِي اِيرْمِيَجَه رَحْمَتَه
اَدَاد اُولُب كِرْمِيَجَه جَنَّتَه

اُمَّتُوكُسُوز كَرْمِيَام بِن اُوجْمَغَا
نَه بُرَاغَه بِنَم نَه حُورِي قُوجْمَغَا

سُوزْمَدَن دُونَمِيَم هِجْ اِي صَفَا
اَنْلَرِ بِجُون اَغْلَرَم يَا مُصْطَفَا

حُوشْ دُعَا قِلْدِي اَبُو بَكْرَه رَسُول
دِينِ اِجِنْدَه صِدْقِلِي حَق دِين بُول

بُوكَرْ دُونْدِي بَقْدِي عُمَرْدَنْ بَكَا — يَا عُمَرْ سَنْدَه نَه دِيرْسِنْ دِي بَكَا

اُمِتْ بُونْ يَارْدِمْ اَيْلَكْ بِرْزْ — سَنْدَه سُويْلَه اِيشِدَا اِبْنِ جُوعْ اَزْ

عُمَرْ اَيْدَرْ يَا رَسُولْ دِكْلَه نَدَمْ — بَنْ اَبُو بَكْرْ اَيْدُوكِنْ قَاجَنْ اِيدَمْ

اُمَتَكْ بُوكَلِمِشِنْ يَارِنْ بُولَمْ — يَارُو كُنَا هَلَرِنْ بُو يُنِمَه اَلَامْ

كُنَا هَلَرِنْ بِكُونْ عُمَرْ كُوتُرَه — ثُوَابْلَرِنِي حَقْ اَغِرْ كَتُورَه

يِينِي اُولَه اَزْ قَلَا كُنَا هَلَرِي — قِلْمِيَالَرْ زَارِلَرِي اَهْلَرِي

يَارِ كُنَا هَلَرِينِي بَنْ كُورِينْ — اَنْلَرْكْ بِرِينَه اُودَه كِيرِينْ

اَنْلَرْكْ يَادِي كُنَا هَلَرِنْ كُورَمْ — اُمَتَكْ سُوزِ حَاشَه جَنَّتَه كِرَمْ

كَرْسُوزُمْ كَجَمْزَ اُولْرْسَه وَارِينْ — اَنْلَرْكْ بِرِينَه اُودَه كِيرِينْ

خُوشْ دُعَالَرْ قَلْدِي اُولْدُمْ عُمَرْ — حَقْ تَعَالَى اَكَا عَادِلْ لِكْ وِيرَه

صُولَدَه اَكِي كُويَكُو سِتَّه دُونَرْ — اَنْلَرْدَه اُمَتِي حَالِنْ طَنَرْ

اُولْ مُبَارَكْ كُوزِ تَكْ يَاشِنْ سِلَرْ — بُوكَزْ عُثْمَانْ دَنْ دَخِي يَرْدِمْ دِلَرْ

دِيرِ يَا عُثْمَانْ بِنْ عَفَّانْ يُوزِي نُورْ — اَبُو حَيَا كَدَنْ هَبْ فَلَكْ اَوْلَنُورْ

اِي حَيَا صَاحِبِي عُثْمَانْ سَنْدَحِي — سَنْدَه بَرْزْ يَرْدِمْ اَيْلَه اِي اَخِي

عُثْمَانْ اَيْدَرْ يَا رَسُولْ بُوقْ دِيمَزْمْ — اَبُو بَكْرْ عُمَرْجَه اِيدَمَزْمْ

اُمَتَكَه بُوقَدَرْ سَعْيِ اِيدَيْنْ — بِرْ بُلُوكَنَه شَفَاعَتْ اِيدَيْنْ

اُولْ قِيَامَتْ كُونِ كِمْ يَارِنْ قُوپَا — كِيمِي بَنِي سُوسَه اَنُوكَلَه قُوبَا

ذَرَجَه خَيْرَاَنْدَه طَغَلْرَجَه اُولَا — فَرَحْ لِكِي بَنْجَه بَغَلْرَجَه اُولَه

اَنْبِيَالَرْ اَوْلِيَالَرْ جَمْعِ اُولَا — خَيْرْ شَرْ كِشِي نَه اِيدِيسَه بُولَا

قُورْقُلَرْدَنْ بِنْجَسِي خَيْرَاَنْ اُولَا — عَقْلِ كَدُوبْ شِيلَه سَرْكَرْدَانْ اُولَا

كُنَا هَلَرْ نَدَنْ كُوتُرُورْ بُرْ بُولَكْ — خَاطِرِ كِيجُونْ اِيدُمْ اَنْلَادِي بُولَكْ

هَمْ دُورِ شِمْ اَنْلَرْ كُونْ طُورْ مِيَامْ — اَنْلَرِي زَبَانِيَه سُورْدُرْ مِيَامْ

كَرْسُوزُمْ كَجَمْزَسَه اَكَا دَخِي — سَجْدَه اِيدُوبْ يَلُورَمْ بَنْ اِي اَخِي

اُمَتَكْ جَنَّتَه كَرَكْ مِيَا — عُثْمَانْ كَدَه كُوزِي جَنَّتْ كُورْ مِيَا

اُمَتُوكْسُنْ بَكَا كَرَكْ مَزْ جَنَانْ — شُوسُوزْدَنْ دُونْمَزْمْ يَا رَسُولَ اِنَانْ

اَلْ كُوتُرْدِي فَخْرِ عَالَمْ مُصْطَفَا — يَا عُثْمَانْ حَيَا يَلَه بُولْ صَفَا

عثمانه دعا قلدي اول وليه
اغليورق كورنه دي علي يه

عجوبه اوغلي سن نه درسن يا علي
سنده سعي ايت امتومه يا ولي

اي سخاوت كاني نورينه اتا
يارديم ايله سنده كناهكار امته

امتم حقنده سنده سيلكل
انده ايدجكوك بونده ايلكل

علي اشتدي رسولك سوزني
ياشله طولدردي اكي كوزني

يا رسول بوردة شدي نده ديم
نيدجكوم بنده محشرده ديم

رسول ايدر شدد نفس ايلكل
شوكولكودن كجنلري سيلكل

علي ايدر يا رسول بوعمرمك
اولندن اخر نيدك انك

هرنه دكلو غزالر قلدمسه
اقيوب قران نماز قلدوسه

صفره لر يا بوب سخالر قلدوغم
بس بولر له جوق ثوابلر بولدغم

كلسين امتوكه قلدم فدا
انده باغشلدم بو دنيا ده

اول قيامت قوبجاق كورلكر
خاص عام يرلو يرنده طورلكر

اول ميزان ترازوسني قورلكر
خلايقه صورحساب صورلكر

حق تعالى خشم ايدرسه انلره
اول ضعيف امتلره اول جانلره

جمله خلق يز صراطه سورلكر
صراط التنده جهنمي كورلكر

قور قسندن هر بري بوينن بوره
اولبجق جكر لري باره باره

اورادة بن درلو زاريلر قلم
اول صراط كوبرسنه برزخ صارم

زبانيلر يا بشرسه انلره
اول ضعيف امتلره اول جانلره

قومه انلري جهنمه كيده
يوللارينه جاني قلاين فدا

طامويه انلردن اوكدن بن درم
قابوسنه شيله كارم طوره

ايدم اي حق قاقمه هيج برينه
ياخود ياق بني اولارك يرينه

بن كرم جهنمه انلاريجون
امتك اولب سني سونلر بجون

انلره بن طتلو جانلر ويريم
انلري تك جنته اجره كورين

اشبو سوزدن اول رسول كولسيدي
تكري سكا معرفت ويرسون ددي

فخر عالم دعا قلدي علي يه
تكري ارسلاندن اول كرجك وليه

سنيكيجون كوزيولارك حالني
سنده سوز اولادني والني

آیا اولادی سوردیسک ای دده
بو کتاب اوقیامده کلینه

امیر سلطان همت ایلرسه بنه
و یر صلوة عشقله محمده

جوق شکر قل امت اولدك احمده
و یر صلوات روح پاك مصطفا

رحمت الله دن سورسن جوق صفا
امتیجون دخی نه تدبیر ایدر

ایشت امدی او احبیب الله ندر
برزاوخشا بوبن القش ایلدی

حسنه حسینه دخی سویلدی
یارد میکوز بلالوم بزدخی

ایدی ای جانلر سویلیك سزدخی
اول ضعیف امتلر اولسون تاجار

حضرته سزکده سوز کوزکجر
ای کناه سزباك معصوم جقلرم

سزده سیلك بنم یوزجقلرم
امتك بولنه جانمز فدا

حسن حسین دیدکرای دده
بزده حقدن دیلیا وز انلری

امتك وارد زیاده اوغلان لری
زیبا یدن انلاری قورتارور

یکلرك زار اغلیجن کورور
امتیکجوده قیاوز طلوجانه

قومیاوز انلر اود لاره یانه
امتکسز کرمیاوز جنته

انلر کجوده بزده طوردق محنته

کرسوزمز کجمز بسه ای دده
امتك یرینه کروز اوده

دعا قلدی فخر عالم انلره
سیزه الله شهید مقامین ویره

کورلم سنك دخی نه در سوزك
ضعیف امتلرمه بردم ایاله

نه بیورمش ایشت اول کان صفا
کناه کارلرمه درمان ایلکل

دین حکمین عایشه صورسن
اویقولر بوزن هج کورمدم

دایما کوکلم اجان قیز مدر
انه دن اوت قزسیلمك خطا

فاطمه دیدی برجزمدر
نه سوز دکرکم کلمه بوندن صوره

عایشه حقنده دیمش مصطفا
لایق اولدر بکا بوندن وته

کون کلکم سزبنی کورمیاسز
هیچ سوزك واری سنکده بوله

فاطمه دیدی برجزمدر
کورلم سنك دخی نه در سوزك

اولدم اندہ عایشہ دیر یا رسول — اول بنی سولیلیمہ ای بر اصول
فاطمدن حجاب کلور بکا — اوتوزم سیلیمزم سکا
یا رسول بن سولیمزم ایرکن — حکم کوشک فاطمہ طوردرکن
خدیجہ کبریدر انسیاولان — خاتونلرده اول ایمانہ کلان
حدیجدن بیکدہ بری دکلکوز — نہ حرج اتمش دیو یولنہ اکلکوز
ندکلومالله کلمش رسوله — محمد مصطفا اول بر اصوله
بزجهازده یتمش التوندہ هوان — اولیجاق ایله قیاس اندہ همان
قولکری غم جاریسی جوغدی — التون انجونک حسابی یوغدی
خدیجه بر اولوقونقلق ایدر — شهرده هیچ کمسه قومز جمع ایدر
طعام بیوب شربت اجلدی همان — کور خدیجه نیلدی اندہ ای جان
ارقسینه برعبا کیر کلور — باشنه اسکیجه بزلر اورتنور
جاغرزکم یاجماعت هب بلك — بنم اشبو سوزمه شاهد اولك
برعبا برمقرمه وار دنیاده — یا قسین باغشلادم محمده

قبول ایتسون ایشبو مالیات جملسن — هب آنوکدر نیلریسه ایلسون
دیر خدیجه احمده یا مصطفا — ای جمال کونشی جانه صفا
حق تعالی جون سنی ویردی بکا — مالم جانم فدا اولسون سکا
یا محمد بونجه مالم کیم بنده وار — قول قراوش دیر قومانش هر طوار
هب سنك اولسون قموسن قل قبول — مالی نیدم جون سکا بولدم وصول
قبول ایدی مالی کور نیلدی اول — جمله سن حق یولنه ویردی رسول
حق یولنه شول قدر اولشدر — بونجه مال کدب بولور فقیر اولور
شول قدر اولدی فقیر لق بولنمز — بر ایون یمك بولنمز دی یره
خدیجه جلدی یوقلق حالنی — برکز اکمازدی اولجوق مالنی
هیچ دیمزدی برکون اول درصدف — بنم اولجوق مالمی ایتدك تلف
ایده برنیمازدی اوده بیشه آش — آج اولانی قرینه بغلردی طاش
اول رسول اهل اکرو بیکسلر — یا اجلدن قیی زبون اولسلر
دیر لریدی یا محمد شیله بل — کی بوکلدق بزه درمان ایکمل

اول مبارك سنجادسين فالدرر
اول كلنلر باقوب السنده كورر

اكي ازماق التون اقركومش
دردي دنيا كركسه الوك اوش

اوتن بوينده ابو اولسه حالكوز
اخرتده بلا اولور مالكوز

مالي المزدي برسي اليسه
صبر ايدركردي فقير لق حالنه

سن فجرسين فقيردن كورحاكي
دنيا ديوب اوزدرسن الوكي

اول حديجه بلدكزمي كيمدر اول
اول كلان خاتوندر اول

دردت قز اوغلان كتودي اندن اول
انلري سوسنده خي انلردن اول

فاطمه اينه نك اول انا سيدر
حسنك حسينك اول ابسيدر

بيل جهان اچنده سيدلركه وار
فاطمه اوغلانلرندر اي يار

برسي شيخ برامير در انوك
طريقينه كده كور اول سلطانك

آل اولادن سورسك اي دده
عاشقانه وير صلوات حمده

سوزيمز اوندي صنمكوز بزي
دكلك امدي بنه اولكي سوزي

انشاء الله سوزي الثم خاتمه
نه ديدلر عايشه فاطمه

اول محمد بقدي قزي بوزنده
امتيجون فاطمه نك سوزنده

فاطمه در اي بابا صديق قزي
حاضر يكن سيلمازم بوسوزي

شوكم ابوبكر اتاسي اولا
ارنلردن ايمانه اول كله

همم فدا قله عاشقنه مالين
سكا جفت ايدي كوجلدك عيالين

شمديكه دمده شريعت تحتنك
وزير اعظم در انلك

بس بجه لايق كورم اني بابام
ايشلو عايشدن اول سوزيلدم

يقدي بوكز عايشك بوزند
قلاق اوردي انك دخي سوزنه

عايشه اند اجدي والله دمم
فاطمدن اوك رازي مريم

شوندن اول بجه سويليم سوزي
حاضر يكن بوينده محمد قزي

سن حبيبك بودر سوكلي قزي
براشور بوكه كه سويلينه سوزي

سويلك نوبتي كرينوم اولا
اذن ويردم فاطمه كلسون دله

رسول ايدر قزم كورين سني
يار دم ايله امته بابا جانني

فاطمه بشليون سويلدي
اشك امدي امتيجون نه دي

فاطمه دیر دکله ای جانم بابا — ای بنو مردوک سلطانم بابا
اول قیامت قوبدوغی وقت نیلیم — بنده حقه اغلیو بن سویلیم
شو وقتکه جهنمی بده لر — انی محشر یرینه ایلدلر
صور صغری صور تندهٔ یوریه — قور قسندن بچه کمسه اریه
کله عرشك صول یاننده تزطوره — صاچله اودلری کور کور قزغوره
جکوده یتمش بك اوراخلقلرن — طوته یتمش بیك زبانی هر برین
سلکنه بردم جهنم جوشنه — زبانیلرك النده یوشنه
زبانیلر یابشوب طوتیالر — هر برسی یوکرشوب یتمیالر
محشر اهلنك یوریه اوستنه — کوکریه مخلوق یقمق قصدنه
محشر اهلی جمله یوزی دوشلر — زار زار اکلشوب اغلاشلر
انبیالر نفسی نفسی دیه لر — هر بری قومندك الن یویلر
سن دیاسن امتی وامتی — امتمسن بن بندرم جنتی
اول کون ایجون بو قید کون دم انا — شمدن یارن قلدم اول امته

بن شفاعت جنتی المشم — امتکجون انی یرقلا مشم
یارن انده دلکلر ایدر ایکن — انده امتکجون یلوارر ایکن
بن کم قدن بن دخی اول جنتی — طوتبن الده ایدم شفاعتی
جنتمده بن اومده کوستره — یارن الهدن مهرم استرم
کابنم اجون انده بولسن — اوخاتونلره شفاعت قیلسن
فعان ایدم انده ایدر سسی — طوت بوجنتکی عاصی کاسی
جنتك اصلی ندر دیرسك — انی دخی برا شتسم دیرسك
فاطمه وفاتن اوقیاسن — اصلی نیدوکنی انده طویاسن
اوکتابده بوخصوص دیلمشدر — بوجنتك اصلی سویلنمشدر
فاطمه دیر بابا فریاد ایلیم — امتك خاتونلر یجون سویلیم
ای بابا اول امتك خاتونلری — بلکه اوغلومدن یك سورم انلری
اول اوغل قزاجوسن جکنلری — اولوم اوفی اجوسن جکنلری
اوایجنده ارا ودی جکنلری — صبر ایدوب بوقلوا ودی جکنلری

اَرلَرِينك جورِي جكنلري
اوغل قزجوريله كجنلري
شهادتده ميراثده اكسوجكلري
اول صول ايكودن يرادلشلري
بونلري ايقلر التنده قومما
رواكومه انلر اوده يانلر
انلره زباني ايرمسون
هركا بن باغشلين خاتونده
طاموا ودي ايرمسون صجلارنه
حق اوتندرميه محشر ايجنده
شول بني سوكولري بتونده
جهنمدن قورتاره حق جانلري
طتلو جانه انلره فدا قلم

استيام بن دخي حقدن انلري
عهدي وار بنومله لطف اشلبه
قومياملر انلري انده حور اولا
صنما انجق خاتونلره دور شم
جان كوكلدن كورنده سورلرسني
ال اولادي سورسك اي دده
رحمت الله دن سورسن جوق صفا
امير سلطان همت ايلرسه بنه
فاطمه دخي نه دي دكلكور
كز اوسورم كمسنيسه اي انا
زابر وزيادشودكلو قلام
دخي قانلو كوملكي جسنمك
ذر لوزاريكر قلم بن اي انام

شول بر بولك ضعيف خاتونلري
امتك خاتونلري باغشلية
اشبو حالي كورمه ابليس كور اولا
كوزي امته بله كير شم
سن دخي سوانلارك اولادني
ما ايشقانه ويرسلة انك امتك
ويرصلوة روح پاك مصطفا
بوكتاب اوميام دكلكانه
نه غصلم بر بزمجون اكلكور
زبانيلر يا بشورسه امته
حسنك اغلو كوملكن الام
كر بلا جورن جكان اولاجانمك
اول اكي كوملكي الومده طوتم

فريادايدم اغلاماز زاري قلم
اول يزيدك ايدوكي محشري
يابشوب قان دعوسين ايلمام
اكر دبرسك بواش اولمامشدي
اصل بودركه جبرئيل رسوله
شيشه قزل طبراغله طبطلوا
بوطبراغي كوزكم قان اولا
كوزدن طبراغ شاهد بوله كو
فاطمك بوني فهم ايلريدي
انلره خود كزلو سنه يوغدي
امتك تشويشن جكن بلد
ال اولادي سورسك ايدن
فاطمه ايدر بني دكله بنا

اول ضعيف امتلره يارى قلم
اكمليين قاقسوون امتلري
امتك حرمتنه سويلمام
اول معصوملر شهيد اولمامشدي
كتورمش برشيشه بر اصولد
ديمش امش بون صقله اي اوغو
حسنله حسين شهيد اولا
حسنله حسين شهيد اولد
انكيجون بوسوزي سيلريدي
هركمال انلره ايلكن جوغدي
سندخي انصاف ايدوب اني بله
عاتقانه و برصلوات اله
اربه امكين يوب كيان عب

اخر تلوق اشلريني صغليان
يترا غله هي بباشودنيا ده
اوغلانلرم دخي فدا انلره
سنوكيله دورشم جمله سنه
كتورلكو ترادويه انلري
كناهلري ثوابلري طرتله
انلرك كيم يازوغي اغركله
حجتم قويم اكي كوملدكله
بري بري اوستنه قويم اني
ديم شهيد قاينجون اي خدا
بوشهيدلر حرمتيجون الهي
ثواب يانى ازاولرسه صويم
قوياد آيده ثوابلرنه

امتيجون درتلو درتلو اغليان
امتوكه جان وباشيله فدا
شونزدن شفاعت اومنلره
سورم وارمه ميزان ترازوسنه
قوملرم بوينن بوره اولجانلري
شول ثوابي اغركدان قورتله
اول كناهكار امتك زاري قله
ثوابلري اولاكم اغركله
اولكم اغركله ثواب يغي
امتك امتنه قلمه جزا
كرم قيل بكون عفو ايله كناهي
باشم اجام مقرمامده قويم
مدد ايدم عاصيلرك جانينه

صاحومي جوزم كلب كلب حقا — حاشا لله كيم بنوده عرضم يقا
طاغدم صاجم اجوغلن باشم — اغليا مرفريادايدم صاجم ياشم
خلوصجومه باقه غبرتدرحقا — اومرم اسركيه حتى البقا
اومرم هب امتك باغشليا — بنوميله حوركمله اشليه
انوكله دخي اولمزسه بشام — تراروبنك عمودنه يابشم
صالنم صوكب يانده جكميام — امت اذا اولمدة الجكميام
بوسوزلري دبريكن اغلاردي — حورجنت هب بله اغلاردي
بولوكوكلر عرش كورسي درديي — قينيوب دريادكزلر كوكردي
بلورمسن نه وفانك قزيدر — فخرعالم مصطفانك قزيدر
قيامت عهدنه طورسه كرك — عاصيلره شفاعت قلسه كرك
تمام اتدي سوزني اول برا صول — ددي بودر سوزم بنوم يارسول
دعا قلدي فاطميه ده بنه — الفش اتدي بونلره دونه دونه
احمد ايدر قيزنه جانم جاني — كيرلغاسون حوجلبه ايم سني

اوجاق ايجنده سكا قلسون طراق — روزي قلسون حق سكا يوزبك برات
دخي سوزم سني يا ابنتي — جهد ايدلوم قورتراكم امتي
كلك امدي يزدة انصاف ايدلوم — آنلرك كندوكي يوله كيدلوم
جهل ايجون غفلتموز صاوه لم — الني اولادني هب سوه لوم
آبا و اولادي صورسك يزده — عاشقانه ويرسن احمد
فاطمه جونكم تمام اتدي سوزني — حوش دعالر قلدي اوخشادي قزني
اول مبارك كوكلي حوش اولدي كا — طوندي بوكز بوزعاشقلك بكا
اول رسولك عادتي هم بويدي — انك هر اشي رحمان خويدي
بر طرفه كيم توجه ايده دي — كودسيله دونب نظر ايده دي
بودكلوكم همان باشن دوندره — مبارك كودسي يرنده طوره
بر اوغردن جمله اعضاسي بله — هب دونردي كوشري قلدن قاله
يعني امتك اوستنه شيله دونه — شفاعت قلمدن صنمه اوصنمه
دخي ندر هر برنده سن — شرعة الاسلام شرحن كوسن

عَايِشَهْ وِدِي سِيلَه اِي حَلَالْ — اُمَّتِمْ دَرْ دِنْدَهْ اُولْدُمْ بُرْ مَلَالْ
اَغْلِيُورْ قْ بَقُوبْ سِيلَرْ بُوزِنَه — شَفَاعَتْلَرْ يِتْمِي دُولَرْ كُوزِينَه
اَرْكْ اُولْدِي جُونَكِه اَمَرُ الْمُؤْمِنِينَ — اَنَا لَوِيسِنْ اُومَرْ لَرْ مُسْلِمِينَ
غَيْرِي خَاتُونْ لَرِينَه سِيلَنْمَدِي — اَنَه دِيرْ لَرْسَه مَشْهُورْ لَنْمَدِي
سُوزْ اَيكَنْ جُوقْ دَرْ اِيتْ بِكْدَه بِرِنْ — اَصْلِ نَدَرْ دِكْلَه سُوزْ كْ اَخِرِينَ
صَحَابَلَرْ مَكَرْ خَنْدَقْ قَزَرْدِي — دَرْلَيُوبْ نِ اِيسِلَرْدَه قِيزَرْدِي
بُرْجَنُقْ سُودْ كَتُورْ دِيلَرْ رَسُولَه — عَايِشَه كُونْدَرْ دِي اُولْ بُرْ اُصُولَه
سُودِي اِلَتْدِي رَسُولْكْ اُودَسِنَه — سُودْ كَتُورَنْ كِيرُو وَارْدِي اِشِنَه
عَايِشَه كِيمْ سُودِي كُونْدَرْ دِلَرْ — صَدِّ كِيمْ هَبْ كَنْدُوبَه كَنْدَرْ دِلَرْ
عَايِشَه جُونْ سُودْ كْ اُورْ شُونْ لَجَارْ — بُرْجَنُقْ سُودِي يَا لَكُوزْجَه اِجَارْ
دَخِي اَنْدَهْ غَيْرِي غَدَا يُوغْدِي — خَبَرْ كَلْدِكِيمْ يَرَا قْلَسُونْ سُودِي
صَحَابَنْكْ جُمْلَسِنْكْ قَرَنِ اَجْ — اُولْ سُودِي بُونْلَرَه اِيدَه لُومْ عِلَاجْ
شِمْدِي وَارِ رُوزْ بِرَرْ يُودُمْ وِيرَه — حَقّ كَرِيمْدَرْ قُرْنْلَارِنْ طُورَه

انس

انَسِ اَنْسْدِي بِنْدَسِنِي بِيلْمَزَمْ — هِيجْ بُو اِيشْ بُرْجَارَه بُولْمَزْ
بِتْ وُضُو اِيدُوبْ يُوزِنْ بِرَه اُورَرْ — حَقّ تَعَالِي حَضْرَتِنَه يَلْوَارَرْ
مَدَدْ اَيلَه بَكَا دِيرْ يَا اِلَهِي — كَه سَنِسِنْ بَادِشَاهْلَرْ بَادِشَاهِي
حَمْدَنْ اِلْهَامْ بِتْشُورَاي اَغَا — مَمَالَرْ كَدَنْ سُدِي صَاغْ جَانْغَا
طُورُبْ صَاغْدِي مَمَاسِنْ اِلَهْ اَلْدِي — حَقّ اَمَرِيلَه جَنُقْ سُودِيلَه طُولْدِي
اَقْدِي اِكِي مَمَالَرِنْدَنْ سُودِي — اِتْشُبُو سُوزْكْ رَوَاسِي بُويْلَه دِدِي
كَلْدِ لَرْهَبْ اُولْشِدِلَرْ اُولْ سُودِي — رَسُولْ اِجْمَادِي صَحَابَه كُوزِنَه دِدِي
رَسُولْ اَصْحَابِنَه دِيرْ بَاقْكْ اِشَه — جُمْلَه كُوزَه اَنَه اُولْدِي عَايِشَه
وَصْفِ حَالِي جُمْلَه تَقْرِيرْ اَيْلَدِي — نَكِه جِبْرَئِيلْ دِيسَه سُويْلَدِي
بُو سُوزْكْ رَاوِيسِي هَمْ شِيلَه دِدِي — جَابِرَكْ قُونَغِي اِرْتِسِي اِدِي
اِنْكِيجُونْ اَنْدَرْ مُؤْمِنْلَرَه — اُولْ رَسُولَه اُمَّتْ اُولَانْ جَانْلَرَه
رَسُولَه عَايِشَه اَغْلَا يُوبْ دِدِي — اُمَّتُكْ اُوغْلُكْ قِزْ كَدَرْ هَبْ دِدِي
اُمَّتُمْ اَنَه دِدِيلَرْ جُونْ سَكَا — اَنْلَرِي نَيْلِيَجَكْ سِنْ دِي بَكَا

اَنْدَرْكْ شَفَقَتِي اُوغُلْ لَـرَه جُوقْ اُولُورْ قَايِي اَنَادَنْ قَرْنْدَشَه

جَانْدَرِيبِنِي تَرْكْ اِيدَرْ اَنْدَرَه شُولْ اُوغُلْ قِيزِي اُولَادْ جَانْدَرَه

دِيلَمَزْ اُوغْلَدَرِي اُولَه هَلَاكْ هَرْ اَنْدَرْ خَيْرْ طُوتَرْ لَرْ دِلَكْ

اُوغُلْ قَرْنْدَشُمَكْ اَنَادَنْ دَرْ جُوغِي رَاضِي اُولْمَزْكُمْ بَنَا اُوغْلَانْ جُوغِي

يَانَه دِيرْسِنْ سَنْ بُومُؤْمِنْلَرْ بِجُونْ كُومَدَدْ اِيسْتَاسَكْ يَارِنْكِي كُونْ

سَنْ اَنَاسِنْ اَنَه كِبِي اَيْلَكْ نَه اِيدَرْسِنْ يَارِنْ بِكَا سُوْيْلَكْ

اُولْ ضَعِيفْلَرْ حَقِنَه نَسْنَكْ كَرَكْ يَاحَضْرَتَه بِنْجَه عَرْضْ اِيتْمَكْ كَرَكْ

اُمَتِنِي بِنْجَه سُورْ اُولْ رَسُولْ دُوشَه دُوشَه بِنْجَه صُورْ بُرْ اُصُولْ

اَهْلِ بَيْتِي آلِ اَصْحَابِي قَمُو جُمْلَه سِنِي سُوسَنْدَخِي اَيْ عَمُو

جُمْلَه سِنِي سُوكَدِ عِزَّتْ بُولَاسِنْ اَنْدَرْكْ قُوكْشُو لِغَنْدَه اُولَاسِنْ

آلِ اَوْلَادِي سُورْسَكْ اَيْ دَه عَائِشَه نَه دِيرْسِنْ سَلَوَاتْ حَمَدَه

عَائِشَه شُويْلَه دِيمَجَكْ اُولْ رَسُولْ اُمَتِي قَايِرِ جُقْ اُولْ بُرْ اُصُولْ

عَائِشَه دِيرْ اَيْ حَلَالِمْ مُصْطَفَا بُنْ سَكَا سُويْلَمَزْمْ بِلْ اَيْ صَفَا

دِدِي بَابَكْ اَبُو بَكْرَه سُويْلَكِلْ شُوكُوكْلُكْ دَنْ كَجَنِي شَرْحْ اَيْلَكِلْ

بَابَامَدَه سُويْلَمَزْدِي يَا رَسُولْ هِيچْ بِكَا كُوكْلُوكْ اُولَمَا سُونْ مَلُولْ

عُمَرَه عُثْمَانَه اَلِي وَلِيتَه يَاخُودْ سِيلَه عَمُّوم اُوغْلِي عَلِيَه

اَنْدَرَدَه دِيمَزْمْ دَيُوبْ طُورُرْ كُورْ اُولْ اَنَا بِزِي بِنْجَه قَايِرُرْ

دِيرْ رَسُولْ يَا عَائِشَه اُولْ سُوزُمَه فَاطِمَيَه سِيلَه بَارِي قِيزُمَه

حَسَنَه حُسَيْنَه سُويْلَه يُونْلَرَه بَارِي سِيلَه اُولْ اَلِي مَعْصُومْلَرَه

عَائِشَه دِيرْ يَا اَحَدْ بِلْ سُوزُمْ اُولْ بِوجَه دَرْكَاهَه طُوتَرَه بُوزُمْ

حَالُومِي بَنْ اُولْ اِلَه سُويْلَرَمْ رِزْقِي وِيرَنْ شَاهَه سُويْلَرَمْ

اَنْ سَكَرْ بِيكْ عَالَمِي وَارِ اِيدَنَه جَنَّتِي جَهَنَّمِي بِرَادَنَه

هَرْ كِشِيَه اِسْتَدُوكُنْ وِيرُنْ اُولْ صَبَنَه اَكَا سُويْلَرَه دِيرَه يَا رَسُولْ

كَنْزُولَارْزُمْ وَارْدِيرْ اَللَّهَ بَنُومْ اُولْ اُوغْلَلَرَه فِدَا اُولْسُونْ جَنُومْ

كُلِ رَازِمْ اُومُولَايَه سُويْلَرَمْ سِنِ لَه حَقَّه مُنَاجَاتْ اَيْلَرَمْ

بِلَايِنْ اُوغْلُكْ قَرْنْدَشْ حَالِي بِنَه صَبْرِ اِيدُكْ بُزْدَمْ وَارِينْ خُلُوتَه

اعلیورق ولردی برخلوة پیره
امتیجون نلر جکارمش کوره

مقرماسن چقارب باشن بوزر
اول کوزل صاچن کلب کلب جوزر

زارلر قلوب پیره قور یاشنی
مسجد ایچره اقدرکوز یاشی

شول قره طراغه سورر یوزن
کوز یاشنه غرقه ویردی کندوزن

ددی یا الله حبیبك احمدك
یولغاهب امتین محمدك

ای یوجدن یوجه صغندم سکا
حاجتم سندن بترا وکدن صکا

جوش برقدك اوغل قز سوکوسنی
درتلو کوکلمك ایچنه یاغنی

یا الهی یو انا لق شفقتی
بوکونکه کوکلمه دوشدی قیتی

طامویه یقمه الهی انلری
حبیبکه امتك او لان جانلری

یا الهی جونکه اول هؤلاء
بزکوزی یاشلو انا یوز انلره

جوملهمز انا قلدك بنی بوندن بکون
امدی اچتمه بنه یارنکی کون

جاغرشوب دیدکلری وقتین انا
اسمازم انلره اودلاره یانه

بغشلاکم ایرسکلر رحمتك
بو اوغل قزهب کیرکلر جنتك

بنی انلردن ایرمه یا اله
سوکولرینه طویرمه بادشاه

قنمی انادر بنا اوغلی قزی
جنت اچره صفالر سوره اوزی

کر اوغل قز طامو دیندن بنا
انلر اوجاق ایچنده نه قلا

هیچ اولرمی انلر صبر ایدلر
بو اغللر جهنمه کیدلر

اول ضعیفلر زار زار اکلسه
هیچ بر انا دو یسرمی بو ایشه

اوغللر وقز لر انا سی
اوغل اولور انا نك جانا نسی

واضیم انلر سینه یانغه
انلرك هر درد ینه بو یانغه

انلر کله بیله او لاین
انلر ندن قلدوغی یرده قالین

حبیبکه امتك او لان جانلرم
شویر بولك قز لرم اوغلانلرم

نفسه اویه عاصی اولمش بولر
قرا وشکلك بکلریرم دلر

اول جهنم اودلرینه بنی یاق
تك اولاره رحمتك کورینه باق

اذا ایله انلری یا ذو الجلال
یاخود بنوم یورادهجانم آل

شول قدر اغلادی انده عایشه
کلی بندی کیدهی طونلر یاشه

دَرْدِلَه اَهْلَوَا يِه لَرْبِ اَغْلَدِي اَنْكْ اَهِي يِرِي كُوكِي طَغْلَدِي
سَنْدَه وُرْلُو يُوزْلَرْجَه اَسِن اِيدَه سِن اَنْلَرْكْ اِتْمَادُوكِنِي اِيدَه سِن
آكُوب عَصْنَاهْلَرِكْ اَغْلَمَا سِن يَانْجُون جِكَرْلَرْ طَغْلَمَا سِن
كَلُوكْ اَكَالُوبْ كَنْ كَنَاهْلَرِي بُزْدَه اَغْلَاشُوبْ قِلَالُوم اَهْلَرِي
دِيَالُوم دَرْدِلَه اَسْتَغْفِرُ اللَّه اَسِرْكَبُوبْ رَحْمَتْ اَيْلَه اللَّه
اَهْلِ بَيْتِ آلِ اَصْحَابْ نَكِه وَارْ جُمْلَسِن بِزْدَخِي سَوْلَمْ اَي يَارْ
اَنْلَرْهِي سَوْنْدَرِي لَه اُولَاسِن حَقْ قَاتِنْدَه نُرْفُوا عِزَّتْ بُولَاسِن
آلِ اُولَادِي هَوَرِسْكْ اَي دَدَه عَايِشَانَه وِرِسْلُوكْ حَمْدَه
جُونْكَه قَلْدِي عَايِشَه زَارِيلَرِي كُوزْلَرِي يَاشِي صُولَزْدِي بِرْلَرِي
بِرْلَرْ كُوكْلَرْ طُلُو فَرْشْتَهْلَرْ عَايِشَكْ حَالِنَه اَغْلَاشْدِلَرْ
قُوبْدِي فَرْيَادُ فِغَانْ اَي بُولَارِي اَيْكِلَدِي بِرْلَرِي وُكُوكْلَرِي
جَبْرَئِيلَه حَقْ دِدِيكِمْ اَي اَمِينْ قُولَرْمُجُونْ اَغْلَرْ اَسْمَانْ زَمِينْ
اُولْ ضَعِيفْلَرْ اَسِرْكَبِجِي اَللَّه كُورْنَه دِدِي حَبِيبِمْ اَوْلَ اِلَه

وَارْ حَبِيبُومَه اِيلِكْ بَنْدَه سَلَامْ هَمْ دَخِي سُيْلَه اَكَا بِرْقَجْ كَلَامْ
بَنْ حَبِيبِمْجُونْ يَارْ تَنْدُمْ عَالِمِي يَا اَنْكْ مَرْدِيلَكِي رَدَّ اُولَامِي
قَنْدَه قَلْدِي اُوغْلِي قَرِيلَه كَلَه مَهْرِبِي اَغْلَشُوبْ زَارِي قِيلَه
شَفِيعْ اُولُمْ حَبِيبِمْ اَحْمَدْ كُدُرْ شَفَاعَتْ اَيْلَمْ مُحَمَّدْ دُرْ
دِيكِه مَحْشَرْ اُولَا يَارِنْ كُورْلَرْ جُمْلَه مَخْلُوقْ بِرْلَرِنْدَه طُورَلَرْ
حَبِيبِمْدَه اِبْرِمَا زَمْ اُمَّتِي جُمْلَسِنَه كَجِسَرْ شَفَاعَتِي
اَغْلَمَا سُونْ كُوكْلِنِي طُوتْسُونْ صَفَا سُويْلِسُونْ هَمْ عَايِشَه مُصْطَفَا
عَايِشَه بِرْدَه كَتُورْسِنْ يَا شِنِي قَتَمَا سُونْ كُوزْلَرِنْدَه يَا شِنِي
جَنَّتَكْ حُورِيلَرِي بَاشْنَا جَدِلَرْ عَايِشَكْ هَبْ بِلَه اَغْلَاشْدِلَرْ
فَاطِمَكْ حَسَنَكْ هَمْ حُسَيْنَكْ جَارِيَارَكْ هَمْ كُرِينْ اَصْحَابِنَكْ
بُونْلَرِكْ هَرْ بِرِنْ اَغْلَشْدُرْ مَسْتُورْ آهْ لَرْ اِيدُوبْ جِكَرْ طَغْلَشْدُرْ مَسْتُورْ
اَنْلَرْ كُلَّه اَغْلَشُورْ فَلَكْلَرْ فَلَكْلَرْدَه اُولَانْ جُمْلَه مَلَكْلَرْ
قَبُولْ اِيدِمْ جُمْلَه سِنْ هِمَّتِنْ يَغْشُلَادُمْ مُحَمَّدْ اُمَّتِنْ

كوكلين حوش ايليام محمدك اذا ايدم امتني احمدك
زيانيلر انلره يا بشميه انلرك برسي اوده دوشميه
عايشه حوق ايلمسون فرقتي اودن اذا ايلدم اول امتي
عايشه ك كوكلي حوش ايديم اوغلي قزني اكا طوش ايديم
بنجه اوغلانلر انادن ايرلكه جمله شر اشر حساب اولكه خيرلكه
عايشه ك ايرماييم انلاري حبيبمه امتم اولان جانلري
صوغيلرن باغشلدم هب انلرك اول بنم دوستلاريمي سونلرك
هر كه صدقله كتور سلرا يمان اوجاغه كيرلر انلر شاذ مان
لا اله الا الله ديسلر هم محمد رسول الله ديسلر
بنده خي رحمتومه طوش ايليم جملسينك خاطرين حوش ايليم
تخته جقده هر بري شلطان اولا باقيا كور دكلري سبحان اولا
باقي قلالر ابدا اولميالر برنفس مقدار ملول اولمايلر
نقدر انلر سورسه امتي قولدم سورم انلر دنه قتي

انا

انا اغلنمي سورسه نه قدر قولدرومي سورم بن اول قدر
كورنه لطفا ينك كريمدر اول اله نه عطالر قلر سكا بادشاه
رسولمز محمد حرمتينه كورنه احسان ايدر اول امتنه
امدي سنده اول كوزل محمدك آلني اولادني سوا محمدك
اهل بيتي نكله واراصحابني ذريتن بونلرك احبابني
ذريانن بونلرك جملسني كه جمع ايده انلرك احبابني
جانله سوبونلرك جملسني كه جمع ايده انلرك حواسي
شو سنكجون كوز ياشي دوكنلري سن دوشيجك سولك طوتنلري
اهل بيله سكا سعي ايدنلري سني سوب ايسه ان اولجانلري
كر سوا سن جان دلدن انلري يشه سكا حقك احسانلري
آل اولادي سورسك اي دده عايشه ايله صلوك جمله
كه جبرئيل كوندردي رسوله كلدي شولدم مصطفايه جبرئيل
قتي شاد فرح كلدي رسوله سلام ايلدي دير حق بر اصول

يا محمد دكله نه ديرم سكا — خوش بشارت خبرن ديم سكا
ديديكم بويرسن قولجغباش — دوكجك اشتكجون كوزكدن ياش
فرشتهلر يدي قات كوكده كم وار — قمو باش سجديه قودي اي يار
تضرع ايدوب اللهه بولور ديو — دلدي امتك شاها بولور ديو
بني كوندردي سكا حق تعالى — امتن باغشلدم ديدي مولى
ديوسه امت نوله اودلار ايجنده — حالدري نوله ديوسه عجب انده
اودي ابرهيمه قلدم كلستان — امتكا هم اياله ايدم اي جان
سلامت ايليم اودن بولاري — صلوات ويرمك اولوسه حولاري
كلستان ايدم اودي امتوكه — كه كتورميام اودي امتوكه
جبرئيل بوسوزلري ويردي خبر — شاد اولدي اول رسول معتبر
حق ديديكا يشه ضمامسون وره — عاصيلر بحق جانن اوده اوره
فاطمه حسنه حسينه دسون — جاري يارينه بوسوز سيلسون
حبيبكه يا الهي اوبدر بزي — بودر بر محمدك دايم سوزي

هر

هر اشمن لايق اولسه سن حقا — ويرسه بولا اوزعمري بقا
بزه سودر حبيبك يارنلري — همر شفاعت ايدلر بزه يارن
سودكلري آل اولاد ديلر — بوك دمنده هب الهمز الهلر
آل اولاد سوزرسكاي دده — عاشقانه ويرصلوت احمده
بوشفاعت نامه بوندهاي همام — حقك فيض عونيله اولدي تمام
بوكتاب هركيم اوقرسه اي جان — يكلشن اصلاح ايده عين زمان
قاذيده وكدمره ارتوقلرن — اجي ويره كوستره اورتكلرن
اكسوجك قلمشلري يازلر — لطف ايدوب اصلاح ايدوبن دوزلر
بندخي انصاف ايدرم اوزمه — بو اكسوك سوزلرم بكزر بوزمه
بلدكوزمي اشده بلدم عيبمي — لطف ايدوب اورمك بوزمه عيبمي
كندو عيبمي بلوب ويردم جواب — ديدلر عيبن بلان بوله صواب
كل اميدي اشلمه بر بيشه — قصد ايدلوم بر خير جوا ايشه
كه اول اشدن جانمزه نور طوغا — باشموزه حقك رحمتي يغا

اي جماعت طورك دزاوزرينه دوكك كوزياشيني يوزاوزرينه
بوساعتي قوميالسم يادينه بوكرشالم توبه لو بازارينه
اي عزيز لرصدقله اخلاصله يلوارلم حقه قلب خاصله
ايده لوم توبه كرجك لكله بترير يوريدكوز سوزجك لكله
اول منزه بادشاهي زوالسز اولاكيم بزقولرينك كناهن
بغشلا يوب قبول ايليه آهن نجن كناه لرمزه عفو ايره
كلجك كناهلرمزه توبه ويره اوحنان اودياندهم ازلسز
اولاكم اول رحمتي جوق لم يزل عفو ايده ديك صدقله اخلاصله
جان دلدن طيب خاطر خاصله دياالوم درد دله استغفر الله
كناهلرمزه استغفر الله ديك توبه سلطانم توبه ايلدم
جمله كناهلرمه توبه ايلدم كزلوسنه دخي اشكارسنه
اوندلمش نكده وارجمله سنه

دياالم

1730 دياالم استغفر الله استغفر الله جمله كناهلرمه استغفر الله
توبه حقه يارمزكوكللره اول حقك اثمه دديكي اشلره
حقك راضي اولمدغي اشلره شو نفساني وخبث جنبلره
استغفر الله توبه ايلدم اول حقك بورغي اوزره سيلدم
محمدك شريعتي اوزرينه مصطفانك طريقي اوزرينه
شاشرمه حق رسولك بولندره توبه قلدم محمدك الندن
توبه قلدم حقك عنايتيله هم رسول الله شفاعتيله
جمله شيخلرك اوليالرك عالي همتيله انلرك
بوحاضر جماعت شهادتيله توبه قلدم پيرم كرامتيله
الدم مصطفا سلسلسندن الهي اري قل كبريله كيندن
حضور ساتيد سادات دركزين 1740 مظهري آل طه ويسين
پير موز شيخموز بولندن توبه قلدم امير سلطان الندن
حقه دوندم دبوب استغفر الله اومارزكم قبول ايليه الله

دیالم استغفر الله استغفر الله دیی جانم صدقله استغفر الله

دیالم استغفر الله العظیم وأتوب الیه یا کریم

نور اخلاص ویرد حق توبه منه اوقیالم فاتحه بوامیذه

آخر مناجات

الهی استدوکم سندن اولدر بنی مسکین درلدب مسکین اولدر

بلوکندن قوبه مسکین لره ایدوب مسکین لره یارهمدم

یور محیی الدین عبد الرحمن اغلی صقله فضلوکیله صقله یارنی

قلبنی هم غل غشندن ایرغل که کوکلی کوزنی اجوب اویرغل

انا سنك انا سنك صوجندن کنا هلرنك طشندن وایچندن

کرم ایله اولیاده لطف اشله حبیبك یوزی صوبنه بقشلادم

الهی دعامزی قل اجابت نصیب ایله محمدن شفاعت

جوق شکر قل امت اجلدك احمده ویرصلوات عشقله محمده

رحمت

اولوب

رحمت اولوب جانکوزلوسون حیات

شوقله هب دیك رسوله الصلات

تم کتاب شفاعت نامه بعون الملك العلام